નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દસિક્ખા-મૂલસિક્ખા

ખુદ્દસિક્ખા

ગન્થારમ્ભકથા

(ક)

આદિતો ઉપસમ્પન્ન-સિક્ખિતબ્બં સમાતિકં;
ખુદ્દસિક્ખં પવક્ખામિ, વન્દિત્વા રતનત્તયં.

તત્રાયં માતિકા –

(ખ)

પારાજિકા ચ ચત્તારો, ગરુકા નવ ચીવરં;
રજનાનિ ચ પત્તો ચ, થાલકા ચ પવારણા.

(ગ)

કાલિકા ચ પટિગ્ગાહો, મંસેસુ ચ અકપ્પિયં;
નિસ્સગ્ગિયાનિ પાચિત્તિ, સમણકપ્પ ભૂમિયો.

(ઘ)

ઉપજ્ઝાચરિયવત્તાનિ, વચ્ચપ્પસ્સાવઠાનિકં;
આપુચ્છકરણં નગ્ગો, ન્હાનકપ્પો અવન્દિયો.

(ઙ)

ચમ્મં ઉપાહના ચેવ, અનોલોકિયમઞ્જની;
અકપ્પિયસયનાનિ, સમાનાસનિકોપિ ચ.

(ચ)

અસંવાસિકો ચ કમ્મં, મિચ્છાજીવવિવજ્જના;
વત્તં વિકપ્પના ચેવ, નિસ્સયો કાયબન્ધનં.

(છ)

પથવી ચ પરિક્ખારો, ભેસજ્જુગ્ગહદૂસનં;
વસ્સૂપનાયિકા ચેવાવેભઙ્ગિયં પકિણ્ણકં.

(જ)

દેસના છન્દદાનાદિ, ઉપોસથપ્પવારણા;
સંવરો સુદ્ધિ સન્તોસો, ચતુરક્ખા વિપસ્સનાતિ.

૧. પારાજિકનિદ્દેસો

પારાજિકા ચ ચત્તારોતિ –

૧. મગ્ગત્તયે અનિક્ખિત્તસિક્ખો સન્થતસન્થતે;
અલ્લોકાસે નિમિત્તં સં, તિલમત્તમ્પિ સન્થતં.

૨. અસન્થતમુપાદિણ્ણં, પવેસન્તો ચુતોથ વા;
પવેસનટ્ઠિતુદ્ધારપવિટ્ઠક્ખણસાદકો.

૩. આદિયેય્ય હરેય્યાવહરેય્ય ઇરિયાપથં;
કોપેય્ય ઠાના ચાવેય્ય, સઙ્કેતં વીતિનામયે.

૪. અદિન્નં થેય્યચિત્તેન, ભવે પારાજિકોથ વા;
થેય્યાબલકુસચ્છન્નપરિકપ્પાવહારકો;
ભણ્ડકાલગ્ઘદેસેહિ, પરિભોગેત્થ નિચ્છયો.

૫. મનુસ્સવિગ્ગહં ચિચ્ચ, જીવિતા વા વિયોજયે;
સત્થહારકં વાસ્સ મરણચેતનો ઉપનિક્ખિપે.

૬. ગાહેય્ય મરણૂપાયં, વદેય્ય મરણે ગુણં;
ચુતો પયોગા સાહત્થિનિસ્સગ્ગાણત્તિથાવરા.

૭. ઇદ્ધિવિજ્જામયા કાલવત્થાવુધિરિયાપથા;
ક્રિયાવિસેસો ઓકાસો, છ આણત્તિનિયામકા.

૮. ઝાનાદિભેદ નોસન્તમત્તનત્તુપનાયિકં;
કત્વા કોટ્ઠાસમેકેકં, પચ્ચુપ્પન્નભવસ્સિતં.

૯. અઞ્ઞાપદેસરહિતં , દીપેન્તોનધિમાનિકો;

કાયેન વાચા વિઞ્ઞત્તિ-પથે ઞાતે ચુતો ભવે.

૧૦. પારાજિકેતે ચત્તારો, અસંવાસા યથા પુરે;
અભબ્બા ભિક્ખુભાવાય, સીસચ્છિન્નોવ જીવિતું.

૧૧. પરિયાયો ચ આણત્તિ, તતિયે દુતિયે પન;
આણત્તિયેવ સેસેસુ, દ્વયમેતં ન લબ્ભતિ.

૧૨. સેવેતુકામતાચિત્તં , મગ્ગે મગ્ગપ્પવેસનં;
ઇમં મેથુનધમ્મસ્સ, આહુ અઙ્ગદ્વયં બુધા.

૧૩. મનુસ્સસં તથાસઞ્ઞી, થેય્યચિત્તઞ્ચ વત્થુનો;
ગરુતા અવહારો ચ, અદિન્નાદાનહેતુયો.

૧૪. પાણો માનુસ્સકો પાણ-સઞ્ઞિતા ઘાતચેતના;
પયોગો તેન મરણં, પઞ્ચેતે વધહેતુયો.

૧૫. અસન્તતા અત્તનિ પાપમિચ્છતા-
યારોચના તસ્સ મનુસ્સજાતિતા;
નાઞ્ઞાપદેસો ચ તદેવ જાનનં,
પઞ્ચેત્થ અઙ્ગાનિ અસન્તદીપને.

૧૬. અસાધારણા ચત્તારો, ભિક્ખુનીનમભબ્બકા;
એકાદસ ચ વિબ્ભન્તા, ભિક્ખુની મુદુપિટ્ઠિકો.

૧૭. લમ્બી મુખેન ગણ્હન્તો, અઙ્ગજાતં પરસ્સ ચ;
તત્થેવાભિનિસીદન્તો, ચત્તારો અનુલોમિકા.

૧૮. મગ્ગે મગ્ગપ્પવેસના, મેથુનસ્સ ઇધાગતા;
ચત્તારોતિ ચતુબ્બીસ, સમોધાના પરાજિકાતિ.

૨. સઙ્ઘાદિસેસનિદ્દેસો

ગરુકા નવાતિ –

૧૯. મોચેતુકામતા સુક્ક-સ્સુપક્કમ્મ વિમોચયં;
અઞ્ઞત્ર સુપિનન્તેન, સમણો ગરુકં ફુસે.

૨૦. ઇત્થિસઞ્ઞી મનુસ્સિત્થિં, કાયસંસગ્ગરાગવા;
સમ્ફુસન્તો ઉપક્કમ્મ, સમણો ગરુકં ફુસે.

૨૧. તથા સુણન્તિં વિઞ્ઞુઞ્ચ, મગ્ગં વારબ્ભ મેથુનં;
દુટ્ઠુલ્લવાચારાગેન, ઓભાસેત્વા ગરું ફુસે.

૨૨. વત્વાત્તકામુપટ્ઠાન-વણ્ણં મેથુનરાગિનો;
વાચા મેથુનયુત્તેન, ગરું મેથુનયાચને.

૨૩. પટિગ્ગહેત્વા સન્દેસં, ઇત્થિયા પુરિસસ્સ વા;
વીમંસિત્વા હરં પચ્ચા, સમણો ગરુકં ફુસે.

૨૪. સંયાચિતપરિક્ખારં, કત્વાદેસિતવત્થુકં;
કુટિં પમાણાતિક્કન્તં, અત્તુદ્દેસં ગરું ફુસે.

૨૫. મહલ્લકં વિહારં વા, કત્વાદેસિતવત્થુકં;
અત્તનો વસનત્થાય, સમણો ગરુકં ફુસે.

૨૬. અમૂલકેન ચોદેન્તો, ચોદાપેન્તોવ વત્થુના;
અન્તિમેન ચ ચાવેતું, સુણમાનં ગરું ફુસે.

૨૭. અઞ્ઞસ્સ કિરિયં દિસ્વા, તેન લેસેન ચોદયં;
વત્થુના અન્તિમેનાઞ્ઞં, ચાવેતું ગરુકં ફુસે.

૨૮. છાદેતિ જાનમાપન્નં, પરિવસેય્ય તાવતા;
ચરેય્ય સઙ્ઘે માનત્તં, પરિવુત્થો છ રત્તિયો.

ચિણ્ણમાનત્તમબ્ભેય્ય, તં સઙ્ઘો વીસતીગણો.

૨૯. આપત્તિનુક્ખિત્તમનન્તરાય
પહુત્તતાયો તથસઞ્ઞિતા ચ;
છાદેતુકામો અથ છાદનાતિ,
છન્ના દસઙ્ગેહ્યરુણુગ્ગમમ્હીતિ.

૩. ચીવરનિદ્દેસો

ચીવરન્તિ –

૩૦. ખોમકોસેય્યકપ્પાસ-સાણભઙ્ગાનિ કમ્બલં;
કપ્પિયાનિ છળેતાનિ, સાનુલોમાનિ જાતિતો.

૩૧. દુકૂલઞ્ચેવ પટ્ટુણ્ણ-પટં સોમારચીનજં;
ઇદ્ધિજં દેવદિન્નઞ્ચ, તસ્સ તસ્સાનુલોમિકં.

૩૨. તિચીવરં પરિક્ખાર-ચોળં વસ્સિકસાટિકં;
અધિટ્ઠે ન વિકપ્પેય્ય, મુખપુઞ્છનનિસીદનં.

૩૩. પચ્ચત્થરણકં કણ્ડુ-ચ્છાદિમેત્થ તિચીવરં;
ન વસેય્ય વિનેકાહં, ચાતુમાસં નિસીદનં.

૩૪. ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિંધિટ્ઠામિ’’, સઙ્ઘાટિમિચ્ચધિટ્ઠયે;
અહત્થપાસમેતન્તિ, સેસેસુપિ અયં નયો.

૩૫. અધિટ્ઠહન્તો સઙ્ઘાટિ-પ્પભુતિં પુબ્બચીવરં;
પચ્ચુદ્ધરિત્વાધિટ્ઠેય્ય, પત્તાધિટ્ઠહને તથા.

૩૬. એતં ઇમં વ સઙ્ઘાટિં, સંસે પચ્ચુદ્ધરામિતિ;
એવં સબ્બાનિ નામેન, વત્વા પચ્ચુદ્ધરે વિદૂ.

૩૭. સઙ્ઘાટિ પચ્છિમન્તેન, દીઘસો મુટ્ઠિપઞ્ચકો;
ઉત્તમન્તેન સુગત-ચીવરૂનાપિ વટ્ટતિ.

૩૮. મુટ્ઠિત્તિકઞ્ચ તિરિયં, તથા એકંસિકસ્સપિ;
અન્તરવાસકો ચાપિ, દીઘસો મુટ્ઠિપઞ્ચકો;
અડ્ઢતેય્યો દ્વિહત્થો વા, તિરિયન્તેન વટ્ટતિ.

૩૯. નિસીદનસ્સ દીઘેન, વિદત્થિ દ્વે વિસાલતો;
દિયડ્ઢં દસા વિદત્થિ, સુગતસ્સ વિદત્થિયા.

૪૦. કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિકસ્સ, તિરિયં દ્વે વિદત્થિયો;
દીઘન્તતો ચતસ્સોવ, સુગતસ્સ વિદત્થિયા.

૪૧. વસ્સિકસાટિકાયાપિ, દીઘસો છ વિદત્થિયો;
તિરિયં અડ્ઢતેય્યાવ, સુગતસ્સ વિદત્થિયા.

૪૨. એત્થ છેદનપાચિત્તિ, કરોન્તસ્સ તદુત્તરિં;
પચ્ચત્થરણ મુખચોળા, આકઙ્ખિતપ્પમાણિકા.

૪૩. પરિક્ખારચોળે ગણના, પમાણં વા ન દીપિતં;
તથા વત્વા અધિટ્ઠેય્ય, થવિકાદિં વિકપ્પિયં.

૪૪. અહતાહતકપ્પાનં, સઙ્ઘાટિ દિગુણા સિયા;
એકચ્ચિયોત્તરાસઙ્ગો, તથા અન્તરવાસકો.

૪૫. ઉતુદ્ધટાન દુસ્સાનં, સઙ્ઘાટિ ચ ચતુગ્ગુણા;
ભવેય્યું દિગુણા સેસા, પંસુકૂલે યથારુચિ.

૪૬. તીસુ દ્વે વાપિ એકં વા, છિન્દિતબ્બં પહોતિ યં;
સબ્બેસુ અપ્પહોન્તેસુ, અન્વાધિમાદિયેય્ય વા;
અચ્છિન્નઞ્ચ અનાદિણ્ણં, ન ધારેય્ય તિચીવરં.

૪૭. ગામે નિવેસને ઉદ્દો-સિતપાસાદહમ્મિયે;
નાવાટ્ટમાળઆરામે, સત્થખેત્તખલે દુમે.

૪૮. અજ્ઝોકાસે વિહારે વા, નિક્ખિપિત્વા તિચીવરં;
ભિક્ખુસમ્મુતિયાઞ્ઞત્ર, વિપ્પવત્થું ન વટ્ટતિ.

૪૯. રોગવસ્સાનપરિયન્તા, કણ્ડુચ્છાદિકસાટિકા;
તતો પરં વિકપ્પેય્ય, સેસા અપરિયન્તિકા.

૫૦. પચ્ચત્થરણ પરિક્ખાર-મુખપુઞ્છનચોળકં;
દસં પ્યરત્તનાદિણ્ણકપ્પં લબ્ભં નિસીદનં.

૫૧. અદસં રજિતંયેવ, સેસચીવરપઞ્ચકં;
કપ્પતાદિણ્ણકપ્પંવ, સદસંવ નિસીદનં.

૫૨. અનધિટ્ઠિતનિસ્સટ્ઠં, કપ્પેત્વા પરિભુઞ્જયે;
હત્થદીઘં તતોપટ્ઠ-વિત્થારઞ્ચ વિકપ્પિયં.

૫૩. તિચીવરસ્સ ભિક્ખુસ્સ, સબ્બમેતં પકાસિતં;
પરિક્ખારચોળિયો સબ્બં, તથા વત્વા અધિટ્ઠતિ.

૫૪. અચ્છેદવિસ્સજ્જનગાહવિબ્ભમા ,
પચ્ચુદ્ધરો મારણલિઙ્ગસિક્ખા;
સબ્બેસ્વધિટ્ઠાનવિયોગકારણા,
વિનિવિદ્ધછિદ્દઞ્ચ તિચીવરસ્સ.

૫૫. કુસવાકફલકાનિ, કમ્બલં કેસવાલજં;
થુલ્લચ્ચયં ધારયતોલૂકપક્ખાજિનક્ખિપે.

૫૬. કદલેરકક્કદુસ્સે, પોત્થકે ચાપિ દુક્કટં;
સબ્બનીલકમઞ્જેટ્ઠ-પીતલોહિતકણ્હકે.

૫૭. મહારઙ્ગમહાનામ-રઙ્ગરત્તે તિરીટકે;
અચ્છિન્નદીઘદસકે, ફલપુપ્ફદસે તથા;
કઞ્ચુકે વેઠને સબ્બં, લભતિચ્છિન્નચીવરોતિ.

૪. રજનનિદ્દેસો

રજનાનિ ચાતિ –

૫૮. મૂલક્ખન્ધતચપત્ત-ફલપુપ્ફપ્પભેદતો;
રજના છપ્પકારાનિ, અનુઞ્ઞાતાનિ સત્થુના.

૫૯. મૂલે હલિદ્દિં ખન્ધે ચ, મઞ્જેટ્ઠ તુઙ્ગહારકે;
અલ્લિં નીલઞ્ચ પત્તેસુ, તચે લોદ્દઞ્ચ કણ્ડુલં;
કુસુમ્ભં કિંસુકં પુપ્ફે, સબ્બં લબ્ભં વિવજ્જિયાતિ.

૫. પત્તનિદ્દેસો

પત્તો ચાતિ –

૬૦. અયોપત્તો ભૂમિપત્તો, જાતિયા કપ્પિયા દુવે;
ઉક્કટ્ઠો મજ્ઝિમો ચેવ, ઓમકો ચ પમાણતો.

૬૧. ઉક્કટ્ઠો મગધે નાળિ-દ્વયતણ્ડુલસાધિતં;
ગણ્હાતિ ઓદનં સૂપં, બ્યઞ્જનઞ્ચ તદૂપિયં.

૬૨. મજ્ઝિમો તસ્સુપડ્ઢોવ, તતોપડ્ઢોવ ઓમકો;
ઉક્કટ્ઠતો ચ ઉક્કટ્ઠો, અપત્તો ઓમકોમકો.

૬૩. અતિરેકપત્તો ધારેય્યો, દસાહપરમં સકો;
કપ્પો નિસ્સગ્ગિયો હોતિ, તસ્મિં કાલેતિનામિતે.

૬૪. અચ્છેદદાનગાહેહિ, વિબ્ભમા મરણુદ્ધટા;
લિઙ્ગસિક્ખાહિ છિદ્દેન, પત્તાધિટ્ઠાનમુજ્ઝતિ.

૬૫. પત્તં ન પટિસામેય્ય, સોદકં ન ચ ઓતપે;
ઉણ્હે ન નિદહે ભુમ્યા, ન ઠપે નો ચ લગ્ગયે.

૬૬. મિટ્ઠન્તે પરિભણ્ડન્તે, અઙ્કે વા આતપત્તકે;
પાદેસુ મઞ્ચપીઠે વા, ઠપેતું ન ચ કપ્પતિ.

૬૭. ન નીહરેય્ય ઉચ્છિટ્ઠો-દકઞ્ચ ચલકટ્ઠિકં;
પત્તેન પત્તહત્થો વા, કવાટં ન પણામયે.

૬૮. ભૂમિઆધારકે દારુદણ્ડાધારે સુસજ્જિતે;
દુવે પત્તે ઠપેય્યેકં, નિક્કુજ્જિત્વાન ભૂમિયં.

૬૯. દારુરૂપિયસોવણ્ણ-મણિવેળુરિયામયા ;
કંસકાચતિપુસીસફલિકાતમ્બલોહજા.

૭૦. છવસીસમયો ચાપિ, ઘટીતુમ્બકટાહજા;
પત્તા અકપ્પિયા સબ્બે, વુત્તા દુક્કટવત્થુકાતિ.

૬. થાલકનિદ્દેસો

થાલકા ચાતિ –

૭૧. કપ્પિયા થાલકા તિસ્સો, તમ્બાયોમત્તિકામયા;
દારુસોવણ્ણરજતમણિવેળુરિયામયા.

૭૨. અકપ્પા ફલિકાકાચકંસજા ગિહિસન્તકા;
સઙ્ઘિકા કપ્પિયા તુમ્બઘટિજા તાવકાલિકાતિ.

૭. પવારણાનિદ્દેસો

પવારણાતિ –

૭૩. યેનીરિયાપથેનાયં, ભુઞ્જમાનો પવારિતો;
તતો અઞ્ઞેન ભુઞ્જેય્ય, પાચિત્તિનતિરિત્તકં.

૭૪. અસનં ભોજનઞ્ચેવ, અભિહારો સમીપતા;
કાયવાચાપટિક્ખેપો, પઞ્ચઅઙ્ગા પવારણા.

૭૫. ઓદનો સત્તુ કુમ્માસો, મચ્છો મંસઞ્ચ ભોજનં;
સાલિ વીહિ યવો કઙ્ગુ, કુદ્રૂસવરગોધુમા;
સત્તન્નમેસં ધઞ્ઞાનં, ઓદનો ભોજ્જયાગુ ચ.

૭૬. સામાકાદિતિણં કુદ્રૂસકે વરકચોરકો;
વરકે સાલિયઞ્ચેવ, નીવારો સઙ્ગહં ગતો.

૭૭. ભટ્ઠધઞ્ઞમયો સત્તુ, કુમ્માસો યવસમ્ભવો;

મંસો ચ કપ્પિયો વુત્તો, મચ્છો ઉદકસમ્ભવો.

૭૮. ભુઞ્જન્તો ભોજનં કપ્પ-મકપ્પં વા નિસેધયં;
પવારેય્યાભિહટં કપ્પં, તન્નામેન ઇમન્તિ વા.

૭૯. લાજા તંસત્તુભત્તાનિ, ગોરસો સુદ્ધખજ્જકો;
તણ્ડુલા ભટ્ઠપિટ્ઠઞ્ચ, પુથુકા વેળુઆદિનં.

૮૦. ભત્તં વુત્તાવસેસાનં, રસયાગુ રસોપિ ચ;
સુદ્ધયાગુફલાદીનિ, ન જનેન્તિ પવારણં.

૮૧. પવારિતેન વુટ્ઠાય, અભુત્તેન ચ ભોજનં;
અતિરિત્તં ન કાતબ્બં, યેન યં વા પુરે કતં.

૮૨. કપ્પિયં ગહિતઞ્ચેવુ-ચ્ચારિતં હત્થપાસગં;
અતિરિત્તં કરોન્તેવં, ''અલમેત''ન્તિ ભાસતુ.

૮૩. ન કરેનુપસમ્પન્ન-હત્થગં પેસયિત્વાપિ;
કારેતું લબ્ભતે સબ્બો, ભુઞ્જિતું તમકારકોતિ.

૮. કાલિકનિદ્દેસો

કાલિકા ચાતિ –

૮૪. પટિગ્ગહિતા ચત્તારો, કાલિકા યાવકાલિકં;
યામકાલિકં સત્તાહ-કાલિકં યાવજીવિકં.

૮૫. પિટ્ઠં મૂલં ફલં ખજ્જં, ગોરસો ધઞ્ઞભોજનં;
યાગુસૂપપ્પભુતયો, હોન્તેતે યાવકાલિકા.

૮૬. મધુમુદ્દિકસાલૂક-ચોચમોચમ્બજમ્બુજં;
ફારુસં નગ્ગિસન્તત્તં, પાનકં યામકાલિકં.

૮૭. સાનુલોમાનિ ધઞ્ઞાનિ, ઠપેત્વા ફલજો રસો;
મધૂકપુપ્ફમઞ્ઞત્ર, સબ્બો પુપ્ફરસોપિ ચ.

૮૮. સબ્બપત્તરસો ચેવ, ઠપેત્વા પક્કડાકજં;
સીતોદમદ્દિતોદિચ્ચ-પાકો વા યામકાલિકો.

૮૯. સપ્પિનોનીતતેલાનિ , મધુફાણિતમેવ ચ;

સત્તાહકાલિકા સપ્પિ, યેસં મંસમવારિતં.

૯૦. તેલં તિલવસેરણ્ડ-મધુસાસપસમ્ભવં;
ખુદ્દાભમરમધુકરિ-મક્ખિકાહિ કતં મધુ;
રસાદિઉચ્છુવિકતિ, પક્કાપક્કા ચ ફાણિતં.

૯૧. સવત્થુપક્કા સામં વા, વસા કાલે અમાનુસા;
અઞ્ઞેસં ન પચે વત્થું, યાવકાલિકવત્થુનં.

૯૨. હલિદ્દિં સિઙ્ગિવેરઞ્ચ, વચત્તં લસુણં વચા;
ઉસીરં ભદ્દમુત્તઞ્ચાતિવિસા કટુરોહિણી;
પઞ્ચમૂલાદિકઞ્ચાપિ, મૂલં તં યાવજીવિકં.

૯૩. બિળઙ્ગં મરિચં ગોઠ-ફલં પિપ્ફલિ રાજિકા;
તિફલેરણ્ડકાદીનં, ફલં તં યાવજીવિકં.

૯૪. કપ્પાસનિમ્બકુટજપટોલસુલસાદિનં;
સૂપેય્યપણ્ણં વજ્જેત્વા, પણ્ણં તં યાવજીવિકં.

૯૫. ઠપેત્વા ઉચ્છુનિય્યાસં,
સરસં ઉચ્છુજં તચં;
નિય્યાસો ચ તચો સબ્બો,
લોણં લોહં સિલા તથા.

૯૬. સુદ્ધસિત્થઞ્ચ સેવાલો, યઞ્ચ કિઞ્ચિ સુઝાપિતં;
વિકટાદિપ્પભેદઞ્ચ, ઞાતબ્બં યાવજીવિકં.

૯૭. મૂલં સારં તચો ફેગ્ગુ, પણ્ણં પુપ્ફં ફલં લતા;
આહારત્થ મસાધેન્તં, સબ્બં તં યાવજીવિકં.

૯૮. સબ્બકાલિકસમ્ભોગો, કાલે સબ્બસ્સ કપ્પતિ;
સતિ પચ્ચયે વિકાલે, કપ્પતે કાલિકત્તયં.

૯૯. કાલયામમતિક્કન્તા , પાચિત્તિં જનયન્તુભો;
જનયન્તિ ઉભોપેતે, અન્તોવુત્થઞ્ચ સન્નિધિં.

૧૦૦.સત્તાહકાલિકે સત્ત, અહાનિ અતિનામિતે;
પાચિત્તિ પાળિનારુળ્હે, સપ્પિઆદિમ્હિ દુક્કટં.

૧૦૧.

નિસ્સટ્ઠલદ્ધં મક્ખેય્ય, નટ્ઠં નજ્ઝોહરેય્ય ચ;
વિકપ્પેન્તસ્સ સત્તાહે, સામણેરસ્સધિટ્ઠતો;
મક્ખનાદિઞ્ચ નાપત્તિ, અઞ્ઞસ્સ દદતોપિ ચ.

૧૦૨યાવકાલિકઆદીનિ, સંસટ્ઠાનિ સહત્તના;
ગાહાપયન્તિ સબ્ભાવં, તસ્મા એવમુદીરિતં.

૧૦૩પુરે પટિગ્ગહિતઞ્ચ, સત્તાહં યાવજીવિકં;
સેસકાલિકસમ્મિસ્સં, પાચિત્તિ પરિભુઞ્જતો.

૧૦૪યાવકાલિકસમ્મિસ્સં, ઇતરં કાલિકત્તયં;
પટિગ્ગહિતં તદહુ, તદહેવ ચ ભુઞ્જયે.

૧૦૫યામકાલિકસમ્મિસ્સં, સેસમેવં વિજાનિયં;
સત્તાહકાલિકમિસ્સઞ્ચ, સત્તાહં કપ્પતેતરન્તિ.

૯. પટિગ્ગાહનિદ્દેસો

પટિગ્ગાહોતિ –

૧૦૬દાતુકામાભિહારો ચ, હત્થપાસેરણક્ખમં;
તિધા દેન્તે દ્વિધા ગાહો, પઞ્ચઙ્ગેવં પટિગ્ગહો.

૧૦૭અસંહારિયે તત્થજાતે, સુખુમે ચિઞ્ચઆદિનં;
પણ્ણે વાસટ્ઠભારે ચ, પટિગ્ગાહો ન રૂહતિ.

૧૦૮સિક્ખામરણલિઙ્ગેહિ, અનપેક્ખવિસગ્ગતો;
અચ્છેદાનુપસમ્પન્ન-દાના ગાહોપસમ્મતિ.

૧૦૯અપ્પટિગ્ગહિતં સબ્બં, પાચિત્તિ પરિભુઞ્જતો;
સુદ્ધઞ્ચ નાતિબહલં, કપ્પતે ઉદકં તથા.

૧૧૦અઙ્ગલગ્ગમવિચ્છિન્નં, દન્તક્ખિકણ્ણગૂથકં;
લોણસ્સુખેળસિઙ્ઘાણિ-સેમ્હમુત્તકરીસકં.

૧૧૧ગૂથમત્તિકમુત્તાનિ, છારિકઞ્ચ તથાવિધે;
સામં ગહેત્વા સેવેય્ય, અસન્તે કપ્પકારકે.

૧૧૨દુરૂપચિણ્ણે રજોકિણ્ણે, અથુગ્ગહપ્પટિગ્ગહે;
અન્તોવુત્થે સયંપક્કે, અન્તોપક્કે ચ દુક્કટન્તિ.

૧૦. અકપ્પિયમંસનિદ્દેસો

મંસેસુ ચ અકપ્પિયન્તિ –

૧૧૩.મનુસ્સહત્થિઅસ્સાનં, મંસં સુનખદીપિનં;
સીહબ્યગ્ઘતરચ્છાનં, અચ્છસ્સ ઉરગસ્સ ચ.

૧૧૪.ઉદ્દિસ્સકતમંસઞ્ચ, યઞ્ચ અપ્પટિવેક્ખિતં;
થુલ્લચ્ચયં મનુસ્સાનં, મંસે સેસેસુ દુક્કટં.

૧૧૫.અટ્ઠીપિ લોહિતં ચમ્મં, લોમમેસં ન કપ્પતિ;
સચિત્તકંવ ઉદ્દિસ્સ-કતં સેસા અચિત્તકાતિ.

૧૧. નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસો

નિસ્સગ્ગિયાનીતિ –

૧૧૬.અરૂપિયં રૂપિયેન, રૂપિયં ઇતરેન ચ;
રૂપિયં પરિવત્તેય્ય, નિસ્સગ્ગિ ઇધ રૂપિયં.

૧૧૭.કહાપણો સજ્ઝુ સિઙ્ગી, વોહારૂપગમાસકં;
વત્થમુત્તાદિ ઇતરં, કપ્પં દુક્કટવત્થુ ચ.

૧૧૮.‘‘ઇમં ગહેત્વા ભુત્વા વા, ઇમં દેહિ કરાનય;
દેમિ વા’’તિ સમાપન્ને, નિસ્સગ્ગિ કયવિક્કયે.

૧૧૯.અત્તનો અઞ્ઞતો લાભં, સઙ્ઘસ્સઞ્ઞસ્સ વા નતં;
પરિણામેય્ય નિસ્સગ્ગિ, પાચિત્તિ ચાપિ દુક્કટં.

૧૨૦.અનિસ્સજ્જિત્વા નિસ્સગ્ગિં, પરિભુઞ્જે ન દેય્ય વા;
નિસ્સટ્ઠં સકસઞ્ઞાય, દુક્કટં અઞ્ઞથેતરન્તિ.

૧૨. પાચિત્તિયનિદ્દેસો

પાચિત્તીતિ –

૧૨૧.મુસાવાદોમસાવાદે, પેસુઞ્ઞહરણે તથા;
પદસોધમ્મસાગારે, ઉજ્ઝાપનકખીયને.

૧૨૨.તલસત્તિઅનાદરકુક્કુચ્ચુપ્પાદનેસુ ચ;
ગામપ્પવેસનાપુચ્છા, ભોજને ચ પરમ્પરા.

१२३.अनुद्धरित्वा गमने, सेय्यं सेनासनानि वा;
ઇત્થિયાદ્ધાનગમને, એકેકાય નિસીદને.

१२४.ભીસાપનાકોટનઅઞ્ઞવાદે,
વિહેસદુટ્ઠુલ્લપકાસછાદે;
હાસોદકે નિચ્છુભને વિહારા,
પાચિત્તિ વુત્તાનુપખજ્જસયનેતિ.

१३. સમણકપ્પનિદ્દેસો

સમણકપ્પાતિ –

१२५.ભૂતગામસમારમ્ભે, પાચિત્તિ કતકપ્પિયં;
નખેન વાગ્ગિસત્થેહિ, ભવે સમણકપ્પિયં.

१२६.સ મૂલખન્ધબીજગ્ગ-ફળુબીજપ્પભાવિતો;
આરમ્ભે દુક્કટં બીજં, ભૂતગામવિયોજિતં.

१२७.નિબ્બટ્ટબીજં નોબીજ-મકતઞ્ચાપિ કપ્પતિ;
કટાહબદ્ધબીજાનિ, બહિદ્ધા વાપિ કારયે.

१२८.એકાબદ્ધેસુ બીજેસુ, ભાજને વાપિ ભૂમિયં;
કતે ચ કપ્પિયેકસ્મિં, સબ્બેસ્વેવ કતં ભવે.

१२९.નિક્ખિત્તે કપ્પિયં કત્વા, મૂલપણ્ણાનિ જાયરું;
કપ્પિયં પુન કારેય્ય, ભૂતગામો હિ સો તદા.

१३०.સપણ્ણો વા અપણ્ણો વા, સેવાલોદકસમ્ભવો;
ચેતિયાદીસુ સેવાલો, નિબ્બટ્ટદ્વત્તિપત્તકો;
ભૂતગામોવ બીજમ્પિ, મૂલપણ્ણે વિનિગ્ગતે.

१३१.ઘટાદિપિટ્ઠે સેવાલો, મકુળં અહિછત્તકં;
દુક્કટસ્સેવ વત્થૂનિ, કુલ્લમબ્યવહારિકં.

१३२.લાખાનિય્યાસછત્તાનિ, અલ્લરુક્ખે વિકોપિય;
ગણ્હતો તત્થ પાચિત્તિ, છિન્દતો વાપિ અક્ખરં.

१३३.પીળેતું નાળિકેરાદિં, દારુમક્કટકાદિના;
છિન્દિતું ગણ્ઠિકં કાતું, તિણાદિં ન ચ કપ્પતિ.

૧૩૪ભૂતગામં વ બીજં વા, છિન્દ ભિન્દોચિનાહિ વા;
ફાલેહિ વિજ્ઝ પચ વા, નિયમેત્વા ન ભાસયે.

૧૩૫ઇમં કરોહિ કપ્પિયં, ઇમં ગણ્હેદમાહર;
ઇમં દેહિ ઇમં સોધેહેવં વટ્ટતિ ભાસિતુન્તિ.

૧૪. ભૂમિનિદ્દેસો

ભૂમિયોતિ –

૧૩૬સમ્મુતુસ્સાવનન્તા ચ, ગોનિસાદી ગહાપતિ;
કપ્પિયા ભૂમિયો યાસુ, વુત્થં પક્કઞ્ચ કપ્પતિ.

૧૩૭વાસત્થાય કતે ગેહે, સઙ્ઘિકે વેકસન્તકે;
કપ્પિયા કુટિ લદ્ધબ્બા, સહસેય્યપ્પહોનકે.

૧૩૮ગેહે સઙ્ઘસ્સ વેકસ્સ, કરમાનેવમીરયં;
પઠમિટ્ઠકથમ્ભાદિં, ઠપેય્યુ**સ્સાવનન્તિકા**;
‘‘કપ્પિયકુટિં કરોમ, કપ્પિયકુટિં કરોમા’’તિ.

૧૩૯યેભુય્યેનાપરિક્ખિત્તો, આરામો સકલોપિ વા;
વુચ્ચતે ‘‘**ગોનિસાદી**’’તિ, **સમ્મુતી** સઙ્ઘસમ્મતા.

૧૪૦ભિક્ખું ઠપેત્વા અઞ્ઞેહિ, દિન્નો તેસંવ સન્તકો;
અત્થાય કપ્પકુટિયા, ગેહો **ગહપતી** મતો.

૧૪૧અકપ્પકુટિયા વુત્થસપ્પિઆદીહિ મિસ્સિતં;
વજ્જેય્ય અન્તોવુત્થત્તં, પુરિમં કાલિકદ્વયં.

૧૪૨તેહેવ ભિક્ખુના પક્કં, કપ્પતે યાવજીવિકં;
નિરામિસંવ સત્તાહં, સામિસે સામપાકતા.

૧૪૩ઉસ્સાવનન્તિકા યેહિ, થમ્ભાદીહિ અધિટ્ઠિતા;
તેસુયેવાપનીતેસુ, તદઞ્ઞેસુપિ તિટ્ઠતિ.

૧૪૪સબ્બેસુ અપનીતેસુ, ભવે જહિતવત્થુકા;
ગોનિસાદી પરિક્ખિત્તે, સેસા છદનવિબ્ભમાતિ.

૧૫. ઉપજ્ઝાચરિયવત્તનિદ્દેસો

ઉપજ્ઝાચરિયવત્તાનીતિ –

૧૪૫નિસ્સાયુપજ્ઝાચરિયે, વસમાનો સુપેસલો;
દન્તકટ્ઠાસનં તોયં, યાગું કાલે દદે સદા.

૧૪૬.પત્તે વત્તં ચરે ગામ-પ્પવેસે ગમનાગમે;
આસને પાદપીઠે ચ, કથલોપાહનચીવરે.

૧૪૭.પરિભોજનીયપાનીય-વચ્ચપ્પસ્સાવઠાનિસુ ;
વિહારસોધને વત્તં, પુન પઞ્ઞાપને તથા.

૧૪૮.ન પપ્ફોટેય્ય સોધેન્તો, પટિવાતે ચ સઙ્ગણે;
વિહારં ભિક્ખુ પાનીય-સામન્તા સયનાસનં.

૧૪૯ન્હાને ન્હાતસ્સ કાતબ્બે, રઙ્ગપાકે ચ ધોવને;
સિબ્બને ચીવરે થેવે, રજન્તો ન વજે ઠિતે.

૧૫૦.એકચ્ચસ્સ અનાપુચ્છા, પત્તં વા ચીવરાનિ વા;
ન દદેય્ય ન ગણ્હેય્ય, પરિક્ખારઞ્ચ કિઞ્ચનં.

૧૫૧.એકચ્ચં પચ્છતો કાતું, ગન્તું વા તસ્સ પચ્છતો;
પિણ્ડપાતઞ્ચ નિન્નેતું, નીહરાપેતુમત્તનો.

૧૫૨કિચ્ચયં પરિકમ્મં વા, કેસચ્છેદઞ્ચ અત્તનો;
કારાપેતું વ કાતું વા, અનાપુચ્છા ન વટ્ટતિ.

૧૫૩ગામં સુસાનં નિસ્સીમં, દિસં વા ગન્તુમિચ્છતો;
અત્તનો કિચ્ચયં વાપિ, અનાપુચ્છા ન વટ્ટતિ.

૧૫૪ઉપ્પન્નં અરતિં દિટ્ઠિં, કુક્કુચ્ચં વા વિનોદયે;
કરેય્ય વાપિ ઉસ્સુક્કં, સઙ્ઘાયત્તેસુ કમ્મસુ.

૧૫૫ગિલાનેસુ ઉપટ્ઠેય્ય, વુટ્ઠાનં નેસમાગમે;
વત્તભેદેન સબ્બત્થ, અનાદરેન દુક્કટન્તિ.

૧૬. વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકનિદ્દેસો

વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકન્તિ –

૧૫૬.ન કરેય્ય યથાવુડ્ઢં, વચ્ચં યાતાનુપુબ્બિયા;

વચ્ચપસ્સાવકુટિયો, ન્હાનતિત્થઞ્ચ લબ્ભતિ.

૧૫૭.પવિસેય્યુબ્ભજિત્વા નો, સહસા પવિસેય્ય ચ;
ઉક્કાસિત્વાવુબ્ભજેય્ય, પાદુકાસ્વેવ સણ્ઠિતો.

૧૫૮.ન કરે નિત્થુનં વચ્ચં, દન્તકટ્ઠઞ્ચ ખાદયં;
વચ્ચપસ્સાવદોણીનં, ન કરેય્યુભયં બહિ.

૧૫૯.કૂપે કટ્ઠં ન પાતેય્ય, ખેળં પસ્સાવદોણિયા;
નાવલેખેય્ય ફરુસે-નુહતઞ્ચાપિ ધોવયે.

૧૬૦.ન નિક્ખમેય્ય સહસા-વુબ્ભજિત્વા ન નિક્ખમે;
ચપુ ચપુ નાચમેય્ય, ઉક્લાપઞ્ચ વિસોધયેતિ.

૧૭. આપુચ્છકરણનિદ્દેસો

આપુચ્છકરણન્તિ –

૧૬૧.અનજ્ઝિટ્ઠોવ થેરેન, પાતિમોક્ખં ન ઉદ્દિસે;
ધમ્મં ન કથયે પઞ્હં, ન પુચ્છે ન ચ વિસ્સજે.

૧૬૨.આપુચ્છિત્વા કથેન્તસ્સ, પુન વુડ્ઢતરાગમે;
પુન આપુચ્છનં નત્થિ, ભત્તગ્ગે ચાનુમોદતો.

૧૬૩.વસન્તો ચ અનાપુચ્છા, વુડ્ઢેનેકવિહારકે;
ન સજ્ઝાયેય્ય ઉદ્દેસં, પરિપુચ્છઞ્ચ નો દદે.

૧૬૪.ધમ્મં ન ભાસયે દીપં, ન કરે ન ચ વિજ્ઝપે;
વાતપાનં કવાટં વા, વિવરેય્ય થકેય્ય ચ.

૧૬૫.ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તોપિ, વુડ્ઢેન પરિવત્તયે;
યેન વુડ્ઢો સ સઙ્ઘાટિ-કણ્ણેનેનં ન ઘટ્ટયેતિ.

૧૮. નગ્ગનિદ્દેસો

નગ્ગોતિ –

૧૬૬.નગ્ગો મગ્ગં વજે ભુઞ્જે, પિવે ખાદે ન સાયયે;
ન ગણ્હે ન દદે નેવ, વન્દે વન્દાપયેય્ય વા.

૧૬૭.પરિકમ્મં ન કારેય્ય, ન કરે પટિછાદિસુ;

પરિકમ્મે દુવે વત્થ-ચ્છાદિ સબ્બત્થ કપ્પિયાતિ.

૧૯. ન્હાનકપ્પનિદ્દેસો

ન્હાનકપ્પોતિ –

૧૬૮.ન ચ ન્હાયેય્ય થેરાનં, પુરતોપરિ વા તથા;
દદેય્ય ઓતરન્તાનં, મગ્ગમુત્તરમાનકો.

૧૬૯.કુટ્ટત્થમ્ભતરુટ્ટાને, ન્હાયમાનો ન ઘંસયે;
કાયં ગન્ધબ્બહત્થેન, કુરુવિન્દકસુત્તિયા.

૧૭૦.મલ્લકેનાઞ્ઞમઞ્ઞં વા, સરીરેન ન ઘંસયે;
કપાલિટ્ઠકખણ્ડાનિ, વત્થવટ્ટિ ચ વટ્ટતિ.

૧૭૧.સબ્બેસં પુથુપાણી ચા-કલ્લસ્સાકતમલ્લકં;
પાસાણફેણકથલા, કપ્પન્તિ પાદઘંસનેતિ.

૨૦. અવન્દિયનિદ્દેસો

અવન્દિયોતિ –

૧૭૨.ઉક્ખિત્તાનુપસમ્પન્ન-નાનાસંવાસઇત્થિયો;
નવો ચ ગરુકટ્ઠો ચ, પણ્ડકો ચ અવન્દિયાતિ.

૨૧. ચમ્મનિદ્દેસો

ચમ્મન્તિ –

૧૭૩.મિગાજેળકચમ્માનિ, કપ્પન્તિ પરિભુઞ્જિતું;
રોહિતેણિપસદા ચ, કુરુઙ્ગા મિગજાતિકા.

૧૭૪.અનુઞ્ઞાતત્તયા અઞ્ઞં, ચમ્મં દુક્કટવત્થુકં;
થવિકોપાહને ચમ્મં, સબ્બં કપ્પતિમાનુસન્તિ.

૨૨. ઉપાહનનિદ્દેસો

ઉપાહના ચેવાતિ –

૧૭૫.મજ્ઝદેસે ન કપ્પન્તિ, ગણઙ્ગણૂપાહના નવા;
સબ્બસ્સ કપ્પન્તારામે, સબ્બત્થાકલ્લકસ્સ ચ.

૧૭૬.સબ્બનીલકઓદાતપીતલોહિતકણ્હકા ;
મહારઙ્ગમહાનામ-રઙ્ગરત્તા ચુપાહના.

૧૭૭.સબ્બમઞ્જેટ્ઠિકા ચિત્રા, નીલપીતાદિવદ્ધિકા;
તિત્તિરપત્તિકા મેણ્ડ-અજવિસાણવદ્ધિકા.

૧૭૮.ખલ્લબદ્ધા પુટબદ્ધા, તૂલપુણ્ણા ચુપાહના;
પાલિગુણ્ઠિમકા મોર-પિઞ્છેન પરિસિબ્બિતા.

૧૭૯.વિચ્છિકાળિકતા સીહબ્યગ્ઘુદ્દાજિનદીપિનં;
મજ્જારકાળકોલૂકચમ્મેહિ ચ પરિક્ખટા;
પાદુકા સઙ્કમનીયા, કોચિ ધારેય્ય દુક્કટં.

૧૮૦.નીલાદિવણ્ણં સકલં, પુઞ્છિત્વા વેકદેસકં;
ઉપાહના વળઞ્જેય્ય, હારેત્વા ખલ્લકાદિકન્તિ.

૨૩. અનોલોકિયનિદ્દેસો

અનોલોકિયન્તિ –

૧૮૧.સારત્તો ઇત્થિયા યોનિં, મુખં વા ભિક્ખદાયિયા;
પરસ્સ પત્તમુજ્ઝાનસઞ્ઞી વા અત્તનો મુખં;
આદાસોદકપત્તે વા, ઓલોકેય્યસ્સ દુક્કટન્તિ.

૨૪. અઞ્જનીનિદ્દેસો

અઞ્જનીતિ –

૧૮૨.વટ્ટાટ્ઠસોળસંસા વા, મટ્ઠા વટ્ટતિ અઞ્જની;
તિસ્સોપિ મૂલે ગીવાયં, લેખા એકાવ બન્ધિતું.

૧૮૩.યં કિઞ્ચિ રૂપં માલાદિકમ્મં મકરદન્તકં;
ગોમુત્તકટ્ઢચન્દાદિ-વિકારં નેત્થ વટ્ટતિ.

૧૮૪.લબ્ભેકવણ્ણસુત્તેન, સિબ્બિતું થવિકા તથા;
સિપાટિ કુઞ્ચિકાકોસો, સલાકાપિ અચિત્તકા.

૧૮૫.સઙ્ખનાભિવિસાણટ્ઠિ-નળદન્તમયા તથા;
ફલકટ્ઠમયા વેળુ-લાખાલોહમયાપિ ચ.

૧૮૬.અઞ્જનિયો સલાકાયો, ધૂમનેત્તા ચ લબ્ભરે;
તથા સત્થકદણ્ડાનિ, નત્થુદાના ચ તમ્મયાતિ.

૨૫. અકપ્પિયસયનનિદ્દેસો

અકપ્પિયસયનાનીતિ –

૧૮૭.આસન્દી તૂલી પલ્લઙ્કો, પટિકં ગોનચિત્તકં;
પટલી વિકતી ઉદ્દ-લોમી એકન્તલોમિકા.

૧૮૮.કુત્તં કોસેય્યં કટ્ટિસ્સં, હત્થિઅસ્સરથત્થરા;
જિનપ્પવેણિકદલી-મિગપ્પવરઅત્થરા.

૧૮૯.સલોહિતવિતાનઞ્ચ-ભતોરત્તૂપધાનકં ;
અકપ્પિયાનિ એતાનિ, દુક્કટં પરિભુઞ્જતો.

૧૯૦.આસન્દાદિત્તયા સેસે, લબ્ભતે ગિહિસન્તકે;
ધમ્માસને ચ ભત્તગ્ગે, ઘરે ચાપિ નિસીદિતું;
ભૂમત્થરણસઙ્ખેપે, સયિતુઞ્ચાપિ કપ્પતિ.

૧૯૧.ચતુરંસપીઠા સત્તઙ્ગા, પઞ્ચઙ્ગા ઉચ્ચપાદકા;
તૂલોનદ્ધા ઘરેયેવ, મઞ્ચપીઠા નિસીદિતું.

૧૯૨.ચોળવાકુણ્ણપણ્ણાનં, તિણાનઞ્ચેવ પૂરિતા;
ચીવરચ્છવિયો પઞ્ચ, ભિસી સબ્બત્થ કપ્પિયા.

૧૯૩.તૂલત્તયં ભિસિગબ્ભો, લોમાનિ મિગપક્ખિનં;
બિમ્બોહને અનુઞ્ઞાતં, તૂલવજ્જા મસૂરકે.

૧૯૪.મનુસ્સલોમમુણ્ણાયં, પણ્ણે પુપ્ફં તમાલકં;
સુદ્ધં ન આસનઞ્ચેવ, લબ્ભમપ્પટિવેક્ખિતન્તિ.

૨૬. સમાનાસનિકનિદ્દેસો

સમાનાસનિકોપિ ચાતિ –

૧૯૫.તિવસ્સન્તરાનુઞ્ઞાતં, ભિક્ખૂનમેકમાસનં;
સત્તવસ્સતિવસ્સેહિ, પઞ્ચવસ્સો નિસીદિતું.

૧૯૬.ઠપેત્વા પણ્ડકં ઇત્થિં, ઉભતોબ્યઞ્જનં મુનિ;

દીઘાસને અનુઞ્ઞાસિ, સબ્બેહેવ નિસીદિતું.

૧૯૭.અન્તં દીઘાસનં તિણ્ણં, યં પહોતિ નિસીદિતું;
મઞ્ચકે વાપિ પીઠે વા, દ્વિન્નં લબ્ભં નિસીદિતુન્તિ.

૨૭. અસંવાસિકનિદ્દેસો

અસંવાસિકો ચાતિ –

૧૯૮.ઉક્ખિત્તોનુપસમ્પન્નો, ભિક્ખુની છિન્નમૂલકો;
નાનાસંવાસનિસ્સીમ-ટ્ઠિતવેહાયસણ્ઠિતા;
એકાદસ અભબ્બા ચ, અસંવાસાતિ દીપિતાતિ.

૨૮. કમ્મનિદ્દેસો

કમ્મઞ્ચાતિ –

૧૯૯.વગ્ગેન અધમ્મકમ્મં, સમગ્ગેન અધમ્મિકં;
વગ્ગેન ધમ્મકમ્મઞ્ચ, સમગ્ગેન ચ ધમ્મિકં;
ચતુત્થંયેવાનુઞ્ઞાતં, સેસકમ્મેસુ દુક્કટં.

૨૦૦.ચતુવગ્ગો પઞ્ચવગ્ગો, દસવીસતિવગ્ગિકો;
તિરેકવીસતિવગ્ગો, પઞ્ચ સઙ્ઘા વિભાવિતા.

૨૦૧.ચતુવગ્ગેત્થ અબ્ભાનુ-પસમ્પદાપવારણા;
પઞ્ચવગ્ગો ચ અબ્ભાનં, મજ્ઝદેસુપસમ્પદં.

૨૦૨.દસવગ્ગો ચ અબ્ભાનં, ઠપેત્વા સબ્બકમ્મિકો;
ઇતરો સબ્બકમ્મેસુ, કમ્મપ્પત્તોતિ દીપિતો.

૨૦૩.ચતુવગ્ગેન કત્તબ્બે, ચત્તારો પકતત્તકા;
કમ્મપ્પત્તા પરે છન્દા-રહા સેસેપ્યયં નયો.

૨૦૪.ચતુવગ્ગાદિકત્તબ્બં, અસંવાસકમ્મારહ;
ગરુકટ્ઠેસ્વઞ્ઞતરં, કત્વાન ગણપૂરકં;
પરિવાસાદિકં કમ્મં, કતં કુપ્પઞ્ચ દુક્કટં.

૨૦૫.અધમ્મકમ્મં વારેય્ય, અન્તરાયે દુવે તયો;
દિટ્ઠાવિમેકોધિટ્ઠાનં, વારેન્તેવ તતોધિકા.

૨૦૬કમ્મારહા અસંવાસા, ખિત્તચિત્તદુખટ્ટિતા;
એતેસં સઙ્ઘમજ્ઝમ્હિ, પટિક્ખેપો ન રુહતિ.

૨૦૭.પકતત્તેકસીમટ્ઠ-સમસંવાસભિક્ખુનો;
આરોચેન્તસ્સન્તમસો-નન્તરસ્સાપિ રૂહતિ.

૨૦૮કોપેતું ધમ્મિકં કમ્મં, પટિક્કોસેય્ય સમ્મુખા;
તિરોક્ખા કાયસામગ્ગિં, છન્દં નો દેય્ય દુક્કટન્તિ.

૨૯. મિચ્છાજીવવિવજ્જનાનિદ્દેસો

મિચ્છાજીવવિવજ્જનાતિ –

૨૦૯દારું વેળું ફલં પુપ્ફં, ચુણ્ણં ન્હાનમુખોદકં;
મત્તિકાદન્તકટ્ઠાદિં, ન દદે કુલસઙ્ગહા.

૨૧૦.પારિભટકતામુગ્ગ-સૂપ્યતાવત્થુવિજ્જયા;
પહેણદૂતકમ્મેન, જઙ્ઘપેસનિયેન વા.

૨૧૧.અનુપ્પદાનપ્પટિપિણ્ડ-વેજ્જકમ્મેન વા પન;
નાઞ્ઞેન વાપિ સમ્બુદ્ધપ્પટિકુટ્ઠેન જીવયે.

૨૧૨વિઞ્ઞત્તિનેસનાભૂતુલ્લપનાકુહનાદિહિ;
કુલદૂસાદિનુપ્પન્નપચ્ચયે પરિવજ્જયેતિ.

૩૦. વત્તનિદ્દેસો

વત્તન્તિ –

૨૧૩.આગન્તુકો ન આરામં, પવિસે સઉપાહનો;
સછત્તોગુણ્ઠિતો સીસે, કરિત્વા વાપિ ચીવરં.

૨૧૪.પાનીયેન ન ધોવેય્ય, પાદે વુડ્ઢતરેપિ ચ;
આવાસિકેભિવાદેય્ય, પુચ્છેય્ય સયનાસનં.

૨૧૫ગમિકો પટિસામેત્વા, દારુમત્તિકભણ્ડકં;
વિહારઞ્ચ થકેત્વાન, આપુચ્છ સયનાસનં.

૨૧૬.આપુચ્છિતબ્બે અસતિ, સંગોપેત્વાન સાધુકં;
પક્કમેય્યઞ્ઞથા તસ્સ, પક્કન્તું ન ચ કપ્પતિ.

૨૧૭.આવાસિકો પઞ્ઞાપેય્ય, વુડ્ઢાગન્તુસ્સ આસનં;
ઉપનિક્ખિપે પાદોદ-પ્પભુતિં પત્તચીવરં.

૨૧૮.પચ્ચુગ્ગન્ત્વાન ગણ્હેય્ય, પાનીયેન ચ પુચ્છયે;
આગન્તુકેભિવાદેય્ય, પઞ્ઞપે સયનાસનં.

૨૧૯.અજ્ઝાવુત્થમવુત્થં વા, ગોચરાગોચરં વદે;
વચ્ચપસ્સાવઠાનાનિ, કતિકં સેક્ખસમ્મુતિં.

૨૨૦.પવેસનિક્ખમે કાલં, પરિભોજિયપાનિયં;
નિસિન્નોવ નવકસ્સ, એતં સબ્બં સમુદ્દિસેતિ.

૩૧. વિકપ્પનાનિદ્દેસો

વિકપ્પના ચેવાતિ –

૨૨૧.સમ્મુખા પરમ્મુખાતિ, દુવે વુત્તા વિકપ્પના;
સમ્મુખાય વિકપ્પેન્તો, બ્યત્તસ્સેકસ્સ સન્તિકે;
‘‘ઇમં ચીવરં તુય્હં, વિકપ્પેમી’’તિ ભાસયે.

૨૨૨.એત્તાવતા નિધેતુંવ, કપ્પતી ન ચ કપ્પતિ;
પરિભોગાદિકં તેન, અપ્પચ્ચુદ્ધટભાવતો.

૨૨૩. ‘‘મય્હં સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી’’તિ –

તેન પચ્ચુદ્ધટેયેવ, પરિભોગાદિ કપ્પતિ.

૨૨૪.અપરા સમ્મુખાવેકા, ભિક્ખુસ્સેકસ્સ સન્તિકે;
ગહેત્વા નામમેકસ્સ, પઞ્ચન્નં સહધમ્મિનં.

૨૨૫. ‘‘ઇમં ચીવરં તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો, તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા, તિસ્સસ્સ સામણેરસ્સ, તિસ્સાય સામણેરિયા, તિસ્સાય સિક્ખમાનાય વિકપ્પેમી’’તિ વત્તબ્બં.

તેન ભિક્ખુના ‘‘તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો, તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા, તિસ્સસ્સ સામણેરસ્સ , તિસ્સાય સામણેરિયા, તિસ્સાય સિક્ખમાનાય સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી’’તિ વત્તબ્બં.

૨૨૬.પરમ્મુખાવિકપ્પને-કસ્સન્તિકેવમીરયે;
‘‘ઇમં ચીવરં તુય્હં વિકપ્પનત્થાય દમ્મી’’તિ.

૨૨૭. તેન વત્તબ્બો ''કો તે મિત્તો વા સન્દિટ્ઠો વા''તિ. ઇતરેન ચેવં વત્તબ્બં ''તિસ્સો ભિક્ખૂ''તિ વા ''તિસ્સા ભિક્ખુની''તિ વા ''તિસ્સો સામણેરો''તિ વા ''તિસ્સા સામણેરી''તિ વા ''તિસ્સા સિક્ખમાના''તિ વા.

પુન તેન ''અહં તિસ્સસ્સ તિસ્સાય વા દમ્મી''તિ વિકપ્પેત્વા તેનેવ ''તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો, તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા, તિસ્સસ્સ સામણેરસ્સ, તિસ્સાય સામણેરિયા, તિસ્સાય સિક્ખમાનાય સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી''તિ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બં.

૨૨૮દૂરસન્તિકત્તેકત્તબહુભાવં વિજાનિય;
''એતં ઇમ''ન્તિ ''એતાનિ, ઇમાની''તેત્થ યોજયે.

૨૨૯દસાહં માસમેકં વા, પઞ્ચ વા કથિનત્થતે;
પારિપૂરત્થમૂનસ્સ, પચ્ચાસા સતિ માસકં;
નુપ્પાદયતિ નિસ્સગ્ગિં, નાધિટ્ઠિતવિકપ્પિતન્તિ.

૩૨. નિસ્સયનિદ્દેસો

નિસ્સયોતિ –

૨૩૦બ્યત્તસ્સ પઞ્ચવસ્સસ્સ, નત્થિ નિસ્સય કારિયં;
યાવજીવમ્પિ અબ્યત્તો, નિસ્સિતોયેવ જીવતિ.

૨૩૧એકંસં ચીવરં કત્વા, પગ્ગણ્હિત્વાન અઞ્જલિં;
ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા, વદે યાવતતીયકં;
''આચરિયો મે, ભન્તે, હોહિ,
આયસ્મતો નિસ્સાય વચ્છામી''તિ.

૨૩૨.પક્કન્તે પક્ખસઙ્કન્તે, વિબ્ભન્તે વાપિ નિસ્સયો;
મરણાણત્તુપજ્ઝાય-સમોધાનેહિ સમ્મતિ.

૨૩૩નિસ્સાય ન વસેલજ્જિં, અપુબ્બં ઠાનમાગતો;
આગમે ચતુપઞ્ચાહં, ઞાતું ભિક્ખુસભાગતં.

૨૩૪અદ્ધિકસ્સ ગિલાનસ્સ, ગિલાનુપટ્ઠકસ્સ ચ;
યાચિતસ્સ અરઞ્ઞે વા, સલ્લક્ખન્તેન ફાસુકં;
સભાગે દાયકેસન્તે, વસિતું તાવ લબ્ભતીતિ.

૩૩. કાયબન્ધનનિદ્દેસો

કાયબન્ધનન્તિ –

૨૩૫.અકાયબન્ધનો ગામં, દુક્કટં પવિસેય્ય ચે;
બન્ધેય્ય યત્થ સરતિ, તત્થેવાસતિયા ગતો.

૨૩૬.પટ્ટિકા સૂકરન્તન્તિ, દુવિધં કાયબન્ધનં;
દુસ્સપટ્ટો ચ રજ્જુ ચ, એકા તદનુલોમિકા.

૨૩૭.મચ્છકણ્ટકખજ્જૂરી-પત્તા મટ્ઠા ચ પટ્ટિકા;
લબ્ભા દસા ચતસ્સોપિ, અન્તે દિગુણસુત્તકં.

૨૩૮.માલાદિં કક્કટચ્છાદિં, દસ્સેત્વા ગુણસુત્તક;
કોટ્ટિતા કુઞ્જરચ્છાદિં, પટ્ટિકા ન ચ કપ્પતિ.

૨૩૯.ઘટકં મકરમુખાદિં, ન કપ્પન્તિ દસામુખે;
ઉભન્તે ઘટકા લેખા, વિધે અઞ્ઞઞ્ચ ચિત્તકં.

૨૪૦.દેડ્ડુભકઞ્ચ મુરજં, મદ્દવીણં કલાબુકં;
ન કપ્પન્તિ દસાસુ દ્વે, મજ્ઝિમાયેવ કપ્પરે.

૨૪૧.વેળુદન્તવિસાણટ્ઠિકટ્ઠલાખાફલામયા;
સઙ્ખનાભિમયા સુત્તનળલોહમયાપિ ચ;
વિધા કપ્પન્તિ કપ્પિયા, ગણ્ઠિયો ચાપિ તમ્મયાતિ.

પઠમભાણવારં નિટ્ઠિતં.

૩૪. પથવીનિદ્દેસો

પથવી ચાતિ –

૨૪૨.જાતાજાતાતિ દુવિધા, સુદ્ધમત્તિકપંસુકા;
જાતાદડ્ઢા ચ પથવી, બહુમત્તિકપંસુકા;
ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠપંસુમત્તિકરાસિ ચ.

૨૪૩.સુદ્ધસક્ખરપાસાણમરુમ્બકથલવાલુકા;
દડ્ઢા ચ ભૂમિ યેભુય્યસક્ખરાદિમહીપિ ચ;
દુતિયા વુત્તરાસિ ચ, ચાતુમાસોમવટ્ઠકો.

૨૪૪.દ્વે ભાગા તીસુ ભાગેસુ, મત્તિકા યસ્સ ભૂમિયા;
યેભુય્યમત્તિકા એસા, સેસેસુપિ અયં નયો.

૨૪૫.પાચિત્તિ ખણને જાતે, જાતસઞ્ઞિસ્સ દુક્કટં;

દ્વેળ્હસ્સાજાતસઞ્ઞિસ્સ, નાપત્તાણાપને તથા.

૨૪૬.પહારે પહારાપત્તિ, ખણમાનસ્સ અત્તના;
એકાયાણત્તિયા એકા, નાનાણત્તીસુ વાચસો.

૨૪૭.‘‘ઇમં ઠાનમિમં કન્દમિધ વાપિં ખણેત્થ ચ;
જાલેહગ્ગિ’’ન્તિ વા વત્તું, નિયમેત્વા ન વટ્ટતિ.

૨૪૮.‘‘થમ્ભસ્સિમસ્સાવાટં વા, મત્તિકં જાન માહર;
કરોહિ કપ્પિયઞ્ચે’’તિ, વચનં વટ્ટતેદિસં.

૨૪૯.અસમ્બદ્ધં પથવિયા, સુક્ખકદ્દમઆદિકં;
કોપેતું તનુકં લબ્ભમુસ્સિઞ્ચનીયકદ્દમં.

૨૫૦.ગણ્ડુપ્પાદં ઉપચિકામત્તિકં મૂસિકુક્કિરં;
ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠં, લેડ્ડાદિઞ્ચ ન કોપયે.

૨૫૧.પતિતે વાપિઆદીનં, કૂલે ઉદકસન્તિકે;
પાસાણે ચ રજે લગ્ગે, પતિતે નવસોણ્ડિયા.

૨૫૨.વમ્મિકે મત્તિકાકુટ્ટે, અબ્ભોકાસુટ્ઠિતે તથા;
યેભુય્યકથલટ્ઠાને, તિટ્ઠતિટ્ઠકકુટ્ટકો.

૨૫૩.થમ્ભાદિં ગણ્હિતું ભૂમિં, સઞ્ચાલેત્વા વિકોપયં;
ધારાય ભિન્દિતું ભૂમિં, કાતું વા વિસમં સમં.

૨૫૪.સમ્મુઞ્જનીહિ ઘંસિતું, કણ્ટકાદિં પવેસિતું;
દસ્સેસ્સામીતિ ભિન્દન્તો, ભૂમિં ચઙ્કમિતું પદં.

૨૫૫.ઘંસિતું અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં, કણ્ડુરોગી તટાદિસુ;
હત્થં વા ધોવિતું ભૂમિં, ઘંસિતું ન ચ કપ્પતિ.

૨૫૬.થમ્ભાદિઉજુકુદ્ધારો, પાસાણાદિપવટ્ટનં;
સાખાદિકડ્ઢનં રુક્ખલતાચ્છેદનફાલનં.

૨૫૭.સેકો પસ્સાવઆદીનં, સુદ્ધચિત્તસ્સ વટ્ટતિ;
અલ્લહત્થં ઠપેત્વાન, રજગ્ગાહો ચ ભૂમિયા.

૨૫૮.અગ્ગિસ્સ અનુપાદાને, કપાલે ઇટ્ઠકાય વા;
પાતેતું લબ્ભતે અગ્ગિં, ભૂમિયં વાવસે સતીતિ.

૩૫. પરિક્ખારનિદ્દેસો

પરિક્ખારોતિ –

૨૫૯.પઞ્ચવણ્ણેહિ સુત્તેહિ, અન્તો બહિ ચ સિબ્બિતું;
ગિરિકૂટડ્ઢચન્દાદિં, છત્તે પણ્ણે ચ છિન્દિતું.

૨૬૦.ઘટકં વાળરૂપં વા, દણ્ડે લેખા ન વટ્ટતિ;
વટ્ટતી દણ્ડબુન્દમ્હિ, અહિચ્છત્તકસાદિસં.

૨૬૧.સિબ્બિતું એકવણ્ણેન, પઞ્જરં વા વિનન્ધિતું;
થિરત્થં વટ્ટતી છત્તે, દણ્ડે લેખાવ બન્ધિતું.

૨૬૨.અન્તે પટ્ટમુખે વાપિ, વેણિ સઙ્ખલિકાપિ વા;
સૂચિવિકારમઞ્ઞં વા, ચીવરે ન ચ કપ્પતિ;
કપ્પબિન્દુવિકારમ્પિ, પાળિકણ્ણિકઆદિકં.

૨૬૩.ગણ્ઠિપાસકપટ્ટાપિ, ચતુક્કોણાવ અગ્ઘિયં;
મુગ્ગરો કક્કટચ્છાદિ-વિકારં નેત્થ વટ્ટતિ.

૨૬૪.કોણસુત્તા ચ પીળકા, દુવિઞ્ઞેય્યાવ કપ્પરે;
ગન્ધં તેલં વ લાખં વા, રજને ન ચ પક્ખિપે.

૨૬૫.રત્તં સઙ્ખેન મણિના, ઘટ્ટેય્યઞ્ઞેન વા ન ચ;
ઘંસેય્ય દોણિયં કત્વા, પહારે ન ચ મુટ્ઠિના.

૨૬૬.કણ્ણકોણકસુત્તાનિ, રત્તે છિન્દેય્ય ચીવરે;
લેખા ન વટ્ટતી ધમ્મ-કરણે છત્તવટ્ટિયં.

૨૬૭.લેખં ઠપેત્વા મણિકા, પીળકા કુઞ્ચિકાય ચ;
પિપ્ફલે ચ પરિચ્છેદ-લેખા દણ્ડમ્હિ વટ્ટતિ.

૨૬૮.માલાદ્યરણિયં પત્ત-મણ્ડલે ભિત્તિકમ્મ ચ;
હેટ્ઠા લેખાદ્વયં ઉદ્ધં, અહિચ્છત્તકસાદિસં.

૨૬૯.હિત્વા કત્તરયટ્ઠિમ્હિ, સૂચિસણ્ડાસકેપિ ચ;
યં કિઞ્ચિ ગિરિકૂટાદિ-વણ્ણમટ્ઠં ન વટ્ટતિ.

૨૭૦.બિમ્બોહને ભિસિમઞ્ચ-પીઠાદિસયનાસને;
સમ્મુઞ્જનિમ્હિ સઙ્કાર-છડ્ડને રઙ્ગભાજને.

૨૭૧.પાનીયભાજને પાદ-પીઠે કથલિકાય ચ;
પત્તાધારપિધાનેસુ, તાલવણ્ટે ચ બીજને;
યં કિઞ્ચિ માલાકમ્માદિ-વણ્ણમટ્ઠમવારિતં.

૨૭૨.સેનાસને પન દ્વારકવાટાદિપ્પભેદને;
સોવણ્ણમયનુઞ્ઞાતં, વણ્ણમટ્ઠમ્હિ કા કથા.

૨૭૩.વિસાણનાળિલાબ્વાદિપ્પભેદે તેલભાજને;
પુમિત્થિરૂપરહિતં, વણ્ણમટ્ઠમવારિતન્તિ.

૩૬. ભેસજ્જનિદ્દેસો

ભેસજ્જન્તિ –

૨૭૪.જનસ્સ કાતું ભેસજ્જં, દાતું વત્તું ન લબ્ભતિ;
ભિક્ખાચરિયવિઞ્ઞત્તિ, સકેહિ સહધમ્મિનં.

૨૭૫.પિતૂનં તદુપટ્ઠાકભિક્ખુનિસ્સિતભણ્ડુનં;
લબ્ભં ભેસજ્જકરણં, વેય્યાવચ્ચકરસ્સ ચ.

૨૭૬.મહાચૂળપિતામાતાભાતાભગિનિઆદિનં;
તેસં સકેનત્તનિયે, દાતબ્બં તાવકાલિકં.

૨૭૭.કુલદૂસનવિઞ્ઞત્તિ, ભેસજ્જકરણાદિ હિ;
માતાપિતૂહિ સમ્બન્ધઞાતકેસુ ન રૂહતિ.

૨૭૮.પિણ્ડપાતો અનામટ્ઠો, માતાદીનમવારિતો;
છન્નં દામરિકચોરસ્સ, દાતુમિસ્સરિયસ્સ ચ.

૨૭૯.તેસં સુત્તોદકેહેવ, પરિત્તં કયિરા નત્તનો;
ભણિતબ્બં ભણાપેન્તે, પરિત્તં સાસનોગધં.

૨૮૦.સીલં ધમ્મં પરિત્તં વા, આગન્ત્વા દેતુ ભાસતુ;
દાતું વત્તુઞ્ચ લબ્ભતિ, ગન્ત્વા કેનચિ પેસિતોતિ.

૩૭. ઉગ્ગહનિદ્દેસો

ઉગ્ગહોતિ –

૨૮૧.કમ્મચેતિયસઙ્ઘઞ્ઞ-પુગ્ગલત્થં ગણસ્સ ચ;

દસભેદમ્પિ રતનં, ઉગ્ગણ્હન્તસ્સ દુક્કટં.

૨૮૨નિસ્સગ્ગિ તેસુ અત્તત્થં, દ્વીસુ સેસેસુ દુક્કટં;
અનામસિત્વા વુત્તે તુ, ગણં સઙ્ઘઞ્ચ પુગ્ગલં.

૨૮૩.‘‘ચેત્યસ્સ નવકમ્મસ્સ, દમ્મી’’તિ ન પટિક્ખિપે;
વદે કપ્પિયકારાનં, ‘‘વદન્તેવમિમે’’ ઇતિ.

૨૮૪ખેત્તં વત્થું તળાકં વા, દેન્તે દાસપસ્વાદિકં;
પટિક્ખિપિત્વા ગણ્હેય્ય, કપ્પિયેન કમેન ચ;
ખેત્તાદીનિ વિહારસ્સ, વુત્તે દમ્મીતિ વટ્ટતિ.

૨૮૫નવમાતિકકેદાર-તળાકકિરિયાનવે;
મત્તિકુદ્ધરણં બન્ધો, થિરકારો ચ આળિયા.

૨૮૬તિરેકભાગગહણં , કેદારે અનવે નવે;
અપરિચ્છન્નભાગે ચ, સસ્સે ‘‘દેથેત્તકે’’ ઇતિ;
કહાપણુટ્ઠાપનઞ્ચ, સબ્બેસમ્પિ અકપ્પિયં.

૨૮૭અવત્વા કસ વપ્પિચ્ચાદેત્તિકાય ચ ભૂમિયા;
પતિટ્ઠાપેતિ ભૂમિં વા, ભાગો દેય્યોતિ એત્તકો.

૨૮૮ભૂમિભાગે કતં સસ્સં, એત્તકે ગણ્હથેત્તકં;
ગણ્હનત્થં વદન્તેવં, પમાણં દણ્ડરજ્જુભિ.

૨૮૯મિનને રક્ખણે ઠત્વા, ખલે તંનીહરાપને;
કોટ્ઠાદિપટિસામને, તસ્સેવેતમકપ્પિયં.

૨૯૦.પટિસામેય્ય પાચિત્તિ, યં કિઞ્ચિ ગિહિસન્તકં;
ભણ્ડાગારિકસીસેન, સચેપિ પિતુસન્તકં.

૨૯૧પિતૂનં કપ્પિયં વત્થું, અવસ્સં પટિસામિયં;
અત્તનો સન્તકં કત્વા, લબ્ભતે પટિસામિતું.

૨૯૨દેહીતિ પટિસામેત્વા, વુત્તે ચાપિ પટિક્ખિપે;
પાતેત્વાન ગતે લબ્ભં, પલિબોધોતિ ગોપિતું.

૨૯૩કમ્મં કરોન્તો આરામે, સકં વડ્ઢકિઆદયો;
પરિક્ખારઞ્ચ સયન-ભણ્ડં વા રાજવલ્લભા.

२९४देहीति पटिसामेत्वा, वदन्ति यदि छन्दतो;
न करेय्य भया ठानं, गुत्तं दस्सेतु वट्टति.

२९५बलक्कारेन पातेत्वा, गतेसु पटिसामितुं;
भिक्खुं मनुस्सा सङ्कन्ति, नट्ठे वत्थुम्हि तादिसे.

२९६विहारावसथस्सन्तो, रतनं रत्नसम्मतं;
निक्खिपेय्य गहेत्वान, मग्गेरञ्ञेपि तादिसे;
सामिकानागमं ञत्वा, पतिरूपं करीयतीति.

३८. कुलदूसननिद्देसो

दूसनन्ति –

२९७पुप्फं वेळुं फलं चुण्णं, दन्तकट्ठञ्च मत्तिकं;
सङ्गहणत्थं ददतो, कुलदूसनदुक्कटं.

२९८थुल्लच्चयं गरुभण्डं, इस्सरेनेत्थ सङ्घिकं;
देन्तस्स दुक्कटादीनि, थेय्या सङ्घञ्ञ सन्तकं.

२९९कुलसङ्गहा रोपेतुं, रोपापेतुञ्च सब्बथा;
फलपुप्फूपगं रुक्खं, जग्गितुञ्च न वट्टति.

३००निमित्तोभासतो कप्पवोहारपरियायतो;
अत्तनो परिभोगत्थं, रोपनादीनि लब्भरे.

३०१वुत्ताव वेज्जिका जङ्घपेसने गिहिकम्मसु;
ठपेत्वा पितरो भण्डुं, वेय्यावच्चकरं सकं.

३०२दुक्कटं पदवारेन, हरणे दूतसासनं;
सासनं अग्गहेत्वापि, पठमं वदतो पुन.

३०३उप्पन्नपच्चया एवं, पञ्चन्नम्पि अकप्पिया;
अभूतारोचनारूप-संवोहारुग्गहादिसा.

३०४हरापेत्वा हरित्वापि, पितूनं सेसञातिनं;
पत्तानं वत्थुपूजत्थं, दातुं पुप्फानि लब्भति;
मण्डनत्थञ्च लिङ्गादि-पूजत्थञ्च न लब्भति.

३०५तथा फलं गिलानानं, सम्पत्तिस्सरियस्स च;

પરિબ્બયવિહીનાનં, દાતું સપરસન્તકં.

૩૦૬ભાજેન્તે ફલપુપ્ફમ્હિ, દેય્યં પત્તસ્સ કસ્સચિ;
સમ્મતેનાપલોકેત્વા, દાતબ્બમિતરેન તુ.

૩૦૭વિહારે વા પરિચ્છિજ્જ, કત્વાન કતિકં તતો;
દેય્યં યથાપરિચ્છેદં, ગિલાનસ્સેતરસ્સ વા;
યાચમાનસ્સ કતિકં, વત્વા રુક્ખાવ દસ્સિયા.

૩૦૮સિરીસકસવાદીનં, ચુણ્ણે સેસે ચ નિચ્છયો;
યથાવુત્તનયો એવ, પણ્ણમ્પેત્થ પવેસયેતિ.

૩૯. વસ્સૂપનાયિકનિદ્દેસો

વસ્સૂપનાયિકા ચેવાતિ –

૩૦૯.પુરિમિકા પચ્છિમિકા, દુવે વસ્સૂપનાયિકા;
તત્થાલયપરિગ્ગાહો, વચીભેદો ચ એદિસો.

૩૧૦.‘‘ઇમસ્મિં વિહારે ઇમં, તેમાસં વસ્સં ઉપેમિ;
ઇધ વસ્સં ઉપેમી’’તિ, ચિત્તુપ્પાદેત્થ આલયો.

૩૧૧નોપેતુકામો આવાસં, તદહૂતિક્કમેય્ય વા;
ભવેય્ય દુક્કટાપત્તિ, જાનં વાનુપગચ્છતો.

૩૧૨દુતિયં ઉપગચ્છેય્ય, છિન્નવસ્સોનુપાગતો;
ન પક્કમેય્ય તેમાસં, અવસિત્વાન ચારિકં.

૩૧૩.માતાપિતૂનમત્થાય, પઞ્ચન્નં સહધમ્મિનં;
ગિલાનતદુપટ્ઠાક-ભત્તમેસિસ્સમોસધં.

૩૧૪.પુચ્છિસ્સામિ ઉપટ્ઠિસ્સં, ગન્ત્વાનભિરતં અહં;
વૂપકાસિસ્સં કુક્કુચ્ચં, દિટ્ઠિં ગરુકમાદિકં.

૩૧૫કરિસ્સં વાપિ કારેસ્સં, વિનોદનં વિવેચનં;
વુટ્ઠાનં વાપિ ઉસ્સુક્કં, ગન્તુમિચ્ચેવમાદિના;
લબ્ભં સત્તાહકિચ્ચેન, પહિતાપહિતેપિ વા.

૩૧૬.સઙ્ઘકમ્મે વજે ધમ્મ-સ્સવનત્થં નિમન્તિતો;
ગરૂહિ પહિતો વાપિ, ગરૂનં વાપિ પસ્સિતું.

૩૧૭.ન ભણ્ડધોવનુદ્દેસ-ઞાતુપટ્ઠાકદસ્સને;
લબ્ભં ન પાપુણેય્યજ્જે-વાગમિસ્સન્તુદ્ધરગો.

૩૧૮.સેસઞાતીહિ પહિતે, ભિક્ખુનિસ્સિતકેન ચ;
ઉપાસકોપાસિકાહિ, નિદ્દિસિત્વાવ પેસિતે.

૩૧૯.વસ્સચ્છેદે અનાપત્તિ, અન્તરાયે સતત્તનો;
સઙ્ઘસામગ્ગિયા વા નો, છિન્નવસ્સો પવારયે.

૩૨૦.અજ્ઝોકાસે ચ રુક્ખસ્સ, સુસિરે વિટપેપિ વા;
છવકુટિછત્તચાટી-સૂપગન્તું ન વટ્ટતિ.

૩૨૧.અસેનાસનિકેનાપિ, ઉપગન્તું ન લબ્ભતિ;
પવારેતુઞ્ચ લબ્ભતિ, નાવાસત્થવજૂપગોતિ.

૪૦. અવેભઙ્ગિયનિદ્દેસો

અવેભઙ્ગિયન્તિ –

૩૨૨.આરામારામવત્થૂનિ, વિહારો તસ્સ વત્થુ ચ;
મઞ્ચો પીઠં ભિસિ બિબ્બો-હનાદિસયનાસનં.

૩૨૩.લોહકુમ્ભી કટાહો ચ,
લોહભાણકવારકો;
કુઠારી વાસિ ફરસુ,
કુદ્દાલો ચ નિખાદનં.

૩૨૪.વલ્લિ વેળુ તિણં પણ્ણં, મુઞ્જપબ્બજમત્તિકા;
દારુમત્તિકભણ્ડાનિ, પઞ્ચેતે અવિભાજિયા.

૩૨૫.થુલ્લચ્ચયં ભાજયતો, ભાજિતાપિ અભાજિતા;
ગરુભણ્ડાનિ વુચ્ચન્તિ, એતેવિસ્સજ્જિયાનિ ચ.

૩૨૬.વલ્લિટ્ઠબાહુમત્તાપિ , વેળુ અટ્ઠઙ્ગુલાયતો;
તિણાદિ મુટ્ઠિમત્તમ્પિ, પણ્ણં એકમ્પિ મત્તિકા.

૩૨૭.પાકતા પઞ્ચવણ્ણા વા, સુધાકઙ્ગુટ્ઠ આદિકા;
તાલપક્કપ્પમાણાપિ, દિન્ના વા તત્થજાતકા.

૩૨૮.રક્ખિતા સઙ્ઘિકા રજ્જુ-યોત્તાદીપિ અભાજિયા;

નિટ્ઠિતે ભાજિયા કમ્મે, સઙ્ઘિકે ચેતિયસ્સ વા.

૩૨૯.પત્તાદિ ભિક્ખુસારુપ્પં, તથા વિપ્પકતાકતં;
ભાજિયં લોહભણ્ડેસુ, વારકં પાદગણ્હકં.

૩૩૦.વેળુમ્હિ ભાજિયા તેલ-નાળિ કત્તરદણ્ડકો;
છત્તદણ્ડસલાકાયો, તથોપાહનદણ્ડકો.

૩૩૧.અનુઞ્ઞાતવાસિદણ્ડો, કરણ્ડો પાદગણ્હકો;
અરણઞ્ઞનિસિજ્ઞાદિ, ભિક્ખૂપકરણં તથા.

૩૩૨.તચ્છિતાનિટ્ઠિતં દારુભણ્ડં દન્તઞ્ચ ભાજિયં;
ભિક્ખૂપકરણે પાદઘટકો મત્તિકામયો.

૩૩૩.ભાજિયં કપ્પિયં ચમ્મં, એળચમ્મમભાજિયં;
ગરુના ગરુભણ્ડઞ્ચ, થાવરં થાવરેન ચ.

૩૩૪.થાવરં પરિવત્તેય્ય, તથા કત્વા ચ ભુઞ્જતુ;
વલ્લાદિં ફાતિકમ્મેન, ગણ્હે સેસમભાજિયન્તિ.

૪૧. પકિણ્ણકનિદ્દેસો

પકિણ્ણકન્તિ –

૩૩૫.સદ્વારબન્ધને ઠાને, સોદુક્ખલકપાસકે;
સયન્તેન દિવા દ્વારં, બન્ધેય્ય પરિવટ્ટકં.

૩૩૬.સન્તે વિઞ્ઞુમ્હિ પુરિસે, આભોગો ચાપિ કપ્પતિ;
સવસે તં વિનાકારં, સયન્તો દુક્કટં ફુસે.

૩૩૭.રતનાનિત્થિરૂપાનિ, ધઞ્ઞમિત્થિપસાધનં;
તૂરિયાવુધભણ્ડાનિ, આમસન્તસ્સ દુક્કટં.

૩૩૮.સિત્થતેલોદતેલેહિ, ફણહત્થફણેહિ વા;
કોચ્છેનવાપિ યો કેસે, ઓસણ્ઠેય્યસ્સ દુક્કટં.

૩૩૯.નેકપાવુરણા એકત્થરણા વા તુવટ્ટયું;
તથેકમઞ્ચે ભુઞ્જેય્યું, એકસ્મિં વાપિ ભાજને.

૩૪૦.ચતુરઙ્ગુલતો ઊનમધિકટ્ઠઙ્ગુલં તથા;

दन्तकट्ठं न खादेय्य, लसुणं न अकल्लको.

३४१हीनुक्कट्ठेहि उक्कट्ठं, हीनं वा जातिआदिहि;
उजुं वाञ्ञापदेसेन, वदे दुब्भासितं दवा.

३४२दीघे नखे च केसे च, नासलोमे न धारये;
न लब्भं वीसतिमट्ठं, सम्बाधे लोमहारणं.

३४३यथावुड्ढं न बाधेय्य, सङ्घुद्दिट्ठंव सङ्घिकं;
अधोतअल्लपादेहि, नक्कमे सयनासनं;
सुधोतपादकं वापि, तथेव सउपाहनो.

३४४सङ्घाटिया न पल्लत्थे, भित्तादिं न अपस्सये;
परिकम्मकतं सन्ते, उदके नो न आचमे.

३४५अकप्पियसमादाने, दवा सिलापविज्झने;
देसनाय सभागाय, आविकम्मे च दुक्कटं.

३४६पटिस्सवविसंवादे, सुद्धचित्तस्स दुक्कटं;
पटिस्सवक्खणे एव, पाचित्ति इतरस्स तु.

३४७न रुक्खमभिरूहेय्य, सति किच्चेव पोरिसं;
आपदासु यथाकामं, कप्पती अभिरूहितुं.

३४८विनाद्धानं वजन्तस्स, दुक्कटं परिसावनं;
याचमानस्स अद्धाने, अददन्तस्स दुक्कटं.

३४९थुल्लच्चयं कुसे अङ्गजातच्छेदेन दुक्कटं;
आबाधप्पच्चयाञ्ञत्र, सेसङ्गे अत्तघातने.

३५०चित्तपोत्थकरूपानि, न करे न च कारये;
न वुट्ठापेय्य भुञ्जन्तं, आरामारञ्ञगेहसु.

३५१यानानि पुमयुत्तानि, सिविकं हत्थवट्टकं;
पाटङ्किञ्च गिलानस्स, कप्पती अभिरूहितुं.

३५२बुद्धं धम्मञ्च सङ्घञ्च, आरब्भ करणे दवं;
दुक्कटं परिसं वापि, अञ्ञस्स उपलाळने.

३५३कायं ऊरुं निमित्तं वा, भिक्खुनीनं न दस्सये;

विवरित्वा न सिञ्चेय्य, ता कद्दमुदकादिना.

३५४न गण्हतो च ओवादं, न पच्चाहरतोपि च;
बालं गिलानं गमियं, वज्जयित्वान दुक्कटं.

३५५लोकायतं न वाचेय्य, पलितं न च गाहये;
पेळायपि न भुञ्जेय्य, न कीळे किञ्चि कीळितं.

३५६पारुपे न निवासेय्य, गिहिपारुतनिवासनं;
संवेल्लियं निवासेय्य, दायं नालिम्पयेय्य वा.

३५७वड्ढिं पयोजये याचे, नोञ्ञातकप्पवारिते;
अत्तनो परिभोगत्थं, दिन्नमञ्ञस्स नो ददे;
अग्घं गहेत्वा भुत्वा वा, कतिपाहं पुनो ददे.

३५८उद्दिस्स याचने रक्खं, ञत्वाञत्वा व दण्डिनं;
गीवास्स दण्डिते दण्डो, सयं दण्डापने पन;
दण्डस्स अग्घभेदेन, ञेय्या पाराजिकादिका.

३५९हरन्तेसु परिक्खारं, ''चोरो चोरो''ति भासिते;
अनत्थायेसं गण्हन्ते, दण्डं गीवास्स तत्तकं.

३६०विघासुच्चारसङ्कार-मुत्तं छड्डेय्य दुक्कटं;
बहि पाकारकुट्टानं, वळञ्जे नावलोकिय;
हरिते वापि वीहादि-नाळिकेरादिरोपिमे.

३६१योजापेतुं पयोजेतुं, पयुत्तानि च पस्सितुं;
न लब्भं धम्मयुत्तम्पि, नच्चं गीतञ्च वादितं;
''उपहारं करोमा''ति, वुत्ते वा सम्पटिच्छितुं.

३६२राजागारं पोक्खरणिं, उय्यानं चित्तगारकं;
कीळत्थं गच्छतो दट्ठुं, आरामं दुक्कटं कतं.

३६३नवे न पटिबाहेय्या-सनेनुण्हे न चीवरं;
निदहेय्य खमापेय्य, गरुना च पणामितो.

३६४अक्कोसने परम्मुखा, आपत्तीहि च सत्तहि;
भिक्खुं उपासकं वापि, अञ्ञेनेव च दुक्कटं.

३६५.

ન લબ્ભં વિનિપાતેતું, સદ્ધાદેય્યઞ્ચ ચીવરં;
લબ્ભં પિતૂનં સેસાનં, ઞાતીનમ્પિ ન લબ્ભતિ.

૩૬૬.વસ્સંવુત્થોઞ્ઞતોઞ્ઞત્ર , ભાગં ગણ્હેય્ય દુક્કટં;
પટિદેય્ય નટ્ઠે જિણ્ણે, ગીવા નો દેય્ય ચોદિતો;
ધુરનિક્ખેપતો તેસં, હોતિ ભણ્ડગ્ઘકારિયો.

૩૬૭.ન સન્તરુત્તરો ગામં, કલ્લો વા સઉપાહનો;
પવિસેય્ય ન ધારેય્ય, ચામરીમકસબીજનિં.

૩૬૮.અગિલાનો ન છિન્દેય્ય, કેસે કત્તરિયા બહિ;
આરામતો ન ધારેય્ય, છત્તં લબ્ભતિ ગુત્તિયા.

૩૬૯.ગાહેય્ય નુભતોકાજં, એકન્તરિકકાજકં;
સીસક્ખન્ધકટિભારા, હત્થોલમ્બો ચ લબ્ભતિ.

૩૭૦.આપત્તિયા અનોકાસ-કતં ચોદેય્ય દુક્કટં;
સુદ્ધસ્સ ચ અવત્થુસ્મિં, તથા ઓકાસકારણે.

૩૭૧.અટ્ઠઙ્ગુલાધિકં મઞ્ચપટિપાદં ન ધારયે;
પકતઙ્ગુલેન સત્તાનં, મઞ્ચં વા ઉચ્ચપાદકં.

૩૭૨.મૂગબ્બતાદિં ગણ્હેય્ય, દુક્કટં તિત્થિયબ્બતં;
ખુરભણ્ડં પરિહરે, તથા ન્હાપિતપુબ્બકો.

૩૭૩.યં કિઞ્ચિ યાચિતું હત્થકમ્મં તદનુસારતો;
લદ્ધં ગહેતું નિક્કમ્મમયાચિત્વાપિ કપ્પતિ;
કારેતુમાહરાપેતું, યં કિઞ્ચિપરસન્તકં.

૩૭૪.ગિહીનં ગોપકે દેન્તે, ગહેતું દેતિ યત્તકં;
લબ્ભં યથાપરિચ્છેદં, સઙ્ઘચેતિયસન્તકે.

૩૭૫.દ્વીહાપજ્જેય્ય આપત્તિં, કાયવાચાહિ વા છહિ;
અલજ્જિઞ્ઞાણકુક્કુચ્ચપકતત્તા સતિપ્લવા;
અકપ્પિયે વા કપ્પિયે, કપ્પાકપ્પિયસઞ્ઞિતા.

૩૭૬.અલજ્જિઞ્ઞાણતાપત્તિં , કાયવાચાહિ છાદયે;
લિઙ્ગે સઙ્ઘે ગણેકસ્મિં, ચતુધાપત્તિવુટ્ઠિતિ.

૩૭૭.

પરિકથોભાસવિઞ્ઞત્તિ, ન લબ્ભા પચ્ચયદ્વયે;
વિઞ્ઞત્તિયેવ તતિયે, સેસે સબ્બમ્પિ લબ્ભતિ.

૩૭૮.ન રૂહતચ્ચયે દાનં, પઞ્ચન્નં સહધમ્મિનં;
સઙ્ઘસ્સેવ ચ તં હોતિ, ગિહીનં પન રૂહતિ.

૩૭૯.ભિક્ખુ વા સામણેરો વા, કાલં કયિરાથૂપસ્સયે;
ભિક્ખુસઙ્ઘોવ દાયજ્જો, તત્થ સેસેપ્યયંનયો.

૩૮૦.પુરિમસ્સેવિમં દિન્નં, દેહિ નેત્વાસુકસ્સતિ;
પચ્છિમસ્સેવ દમ્મીતિ, દિન્નં ઞત્વા ઇમં વિધિં;
ગણ્હે વિસ્સાસગાહં વાધિટ્ઠે મતકચીવરં.

૩૮૧.લોહભણ્ડે પહરણિં, દારુભણ્ડે ચ દારુજં;
પત્તં પાદુકપલ્લઙ્કં, આસન્દિં મત્તિકામયે;
ઠપેત્વા કપ્પતિ સબ્બં, કતકં કુમ્ભકારિકન્તિ.

૪૨. દેસનાનિદ્દેસો

દેસનાતિ –

૩૮૨.ચાગો યો ભિક્ખુભાવસ્સ, સા પારાજિકદેસના;
યથાવુત્તેન વુટ્ઠાનં, ગરુકાપત્તિદેસના.

૩૮૩.ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા, પગ્ગણ્હિત્વાન અઞ્જલિં;
થુલ્લચ્ચયાદિં દેસેય્ય, એવમેકસ્સ સન્તિકે.

૩૮૪. ‘‘અહં, ભન્તે, એકં થુલ્લચ્ચયાપત્તિં આપજ્જિં, તં તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ વત્વા તેન ‘‘પસ્સસિ, આવુસો, તં આપત્તિ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘આમ, ભન્તે, પસ્સામી’’તિ વત્વા પુન તેન ‘‘આયતિં, આવુસો, સંવરેય્યાસી’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ સુટ્ઠુ, ભન્તે, સંવરિસ્સામી’’તિ વત્તબ્બં. ‘‘અહં, ભન્તે, દ્વે થુલ્લચ્ચયાપત્તિયો આપજ્જિં, અહં ભન્તે સમ્બહુલા થુલ્લચ્ચયાપત્તિયો આપજ્જિં, તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ વત્તબ્બં.

નિસ્સગ્ગિયેસુ પન ‘‘ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં દસાહાતિક્કન્તં નિસ્સગ્ગિયં, ઇમાહં આયસ્મતો નિસ્સજ્જામી’’તિ. ‘‘ઇમાનિ મે, ભન્તે, ચીવરાનિ…પે॰… એતં મે, ભન્તે, ચીવરં…પે॰… એતાનિ મે, ભન્તે, ચીવરાનિ દસાહાતિક્કન્તાનિ નિસ્સગ્ગિયાનિ, એતાનાહં આયસ્મતો નિસ્સજ્જામી’’તિ.

૩૮૫.નિસ્સજ્જિત્વાન દેસેય્ય, આપત્તિં તેન ભિક્ખુના;
પટિગ્ગહેત્વા આપત્તિં, દેય્યં નિસ્સટ્ઠચીવરં.

‘‘ઇમં, ઇમાનિ, એતં, એતાનિ ચીવરાનિ આયસ્મતો દમ્મી’’તિ.

૩૮૬. (ક) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં રત્તિવિપ્પવુત્થં અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા નિસ્સગ્ગિયં.

(ખ) ઇદં મે, ભન્તે, અકાલચીવરં માસાતિક્કન્તં નિસ્સગ્ગિયં.

(ગ) ઇદં મે, ભન્તે, પુરાણચીવરં અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ધોવાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઘ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા હત્થતો પટિગ્ગહિતં અઞ્ઞત્ર પારિવત્તકા નિસ્સગ્ગિયં.

(ઙ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં અઞ્ઞાતકં ગહપતિકં અઞ્ઞત્ર સમયા વિઞ્ઞાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ચ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં અઞ્ઞાતકં ગહપતિકં તતુત્તરિ વિઞ્ઞાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(છ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં પુબ્બે અપ્પવારિતો અઞ્ઞાતકં ગહપતિકં ઉપસઙ્કમિત્વા વિકપ્પં આપન્નં નિસ્સગ્ગિયં.

(જ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં પુબ્બે અપ્પવારિતો અઞ્ઞાતકે ગહપતિકે ઉપસઙ્કમિત્વા વિકપ્પં આપન્નં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઝ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં અતિરેકતિક્ખત્તું ચોદનાય અતિરેકછક્ખત્તું ઠાનેન અભિનિપ્ફાદિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઞ) ઇદં મે, ભન્તે, કોસિયમિસ્સકં સન્થતં કારાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ટ) ઇદં મે, ભન્તે, સુદ્ધકાળકાનં એળકલોમાનં સન્થતં કારાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઠ) ઇદં મે, ભન્તે, સન્થતં અનાદિયિત્વા તુલં ઓદાતાનં તુલં ગોચરિયાનં કારાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ડ) ઇદં મે, ભન્તે, સન્થતં ઊનકછબ્બસ્સાનિ કારાપિતં અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા નિસ્સગ્ગિયં.

(ઢ) ઇદં મે, ભન્તે, નિસીદનસન્થતં અનાદિયિત્વા પુરાણસન્થતસ્સ સામન્તા સુગતવિદત્થિં કારાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ણ) ઇમાનિ મે, ભન્તે, એળકલોમાનિ તિયોજનપરમં અતિક્કામિતાનિ નિસ્સગ્ગિયાનિ.

(ત) ઇમાનિ મે, ભન્તે, એળકલોમાનિ અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ધોવાપિતાનિ નિસ્સગ્ગિયાનિ.

(થ) અહં, ભન્તે, રૂપિયં પટિગ્ગહેસિં, ઇદં મે, ભન્તે, નિસ્સગ્ગિયં, ઇમાહં સઙ્ઘસ્સ નિસ્સજ્જામિ.

(દ) અહં , ભન્તે, નાનપ્પકારકં રૂપિયસંવોહારં સમાપજ્જિં, ઇદં મે, ભન્તે, નિસ્સગ્ગિયં, ઇમાહં સઙ્ઘસ્સ નિસ્સજ્જામીતિ.

૩૮૭નિસ્સજ્જિત્વાન આપત્તિં, દેસેય્યાથ ગિહિં વદે;
‘‘જાનાહિમ’’ન્તિ ઇમિના, સો વદેય્યાહરામિ કિં.

૩૮૮.અવત્વામન્તિ તેલાદિં, વદે ભિક્ખૂન કપ્પિયં;
યં આહરતિ સો તેન, પરિવત્તેત્વાન કપ્પિયં.

૩૮૯.લબ્ભં ઠપેત્વા દ્વેપેતે, સેસેહિ પરિભુઞ્જિતું;
તતો અઞ્ઞેન લદ્ધોપિ, ભાગો તેસં ન કપ્પતિ.

૩૯૦.રુક્ખચ્છાયાપ્યન્તમસો, તન્નિબ્બત્તા ન કપ્પતિ;
નિસ્સટ્ઠં પટિલદ્ધમ્પિ, આદિતો સન્થતત્તયં.

૩૯૧.નો ચે લભેથ એવં સો, ઇમં છડ્ડેહિ સંસિયો;
એવમ્પિ ભિક્ખુ છડ્ડેય્ય, નો ચે લભેથ સમ્મતો.

૩૯૨.એતાનિ દુતિયો પત્તો, સદ્ધિં સેસાનિ લબ્ભરે;
સદ્ધેકસ્મિં ગણે વત્તું, લબ્ભં ભાસન્તરેનપિ.

૩૯૩. (ક) અહં, ભન્તે, નાનપ્પકારકં કયવિક્કયં સમાપજ્જિં, ઇદં મે, ભન્તે, નિસ્સગ્ગિયં.

(ખ) અયં મે, ભન્તે, પત્તો દસાહાતિક્કન્તો નિસ્સગ્ગિયો.

(ગ) અયં મે, ભન્તે, પત્તો ઊનપઞ્ચબન્ધનેન પત્તેન ચેતાપિતો નિસ્સગ્ગિયો, ઇમાહં સઙ્ઘસ્સ નિસ્સજ્જામીતિ.

૩૯૪.નિસ્સજ્જિત્વાન દેસેય્ય, આપત્તિં પત્તગાહકં;
સમ્મન્નિત્વાન સઙ્ઘસ્સ, પત્તન્તં તસ્સ દાપયે.

૩૯૫. (ક) ઇદં મે, ભન્તે, ભેસજ્જં સત્તાહાતિક્કન્તં નિસ્સગ્ગિયં.

(ખ) ઇદં મે, ભન્તે, વસ્સિકસાટિકચીવરં અતિરેકમાસે સેસે ગિમ્હાને પરિયિટ્ઠં, અતિરેકડ્ઢમાસે સેસે ગિમ્હાને કત્વા પરિદહિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ગ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં ભિક્ખુસ્સ સામં દત્વા અચ્છિન્નં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઘ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં સામં સુત્તં વિઞ્ઞાપેત્વા તન્તવાયેહિ વાયાપિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(ઙ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં પુબ્બે અપ્પવારિતો અઞ્ઞાતકસ્સ ગહપતિકસ્સ તન્તવાયે ઉપસઙ્કમિત્વા વિકપ્પં આપન્નં નિસ્સગ્ગિયં.

(ચ) ઇદં મે, ભન્તે, અચ્ચેકચીવરં ચીવરકાલસમયં અતિક્કામિતં નિસ્સગ્ગિયં.

(છ) ઇદં મે, ભન્તે, ચીવરં અતિરેકછારત્તં વિપ્પવુત્થં અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા નિસ્સગ્ગિયં.

(જ) ઇદં મે, ભન્તે, જાનં સઙ્ઘિકં લાભં પરિણતં અત્તનો પરિણામિતં નિસ્સગ્ગિયં, ઇમાહં આયસ્મતો નિસ્સજ્જામીતિ.

૩૯૬. સેસં સબ્બં યથાયોગં, આદિમ્હિ વિય યોજયે.

૩૯૭. (ક) અહં , ભન્તે, એકં પાચિત્તિયાપત્તિં આપજ્જિં. દ્વે સમ્બહુલા પાચિત્તિયાપત્તિયો આપજ્જિં.

(ખ) ગારય્હં, ભન્તે, ધમ્મં આપજ્જિં અસપ્પાયં પાટિદેસનીયં, તં પટિદેસેમીતિ. તેન ''પસ્સસિ, આવુસો, તં ધમ્મ''ન્તિ વત્તબ્બં.

(ગ) અહં, ભન્તે, એકં દુક્કટાપત્તિં આપજ્જિં. દ્વે સમ્બહુલા દુક્કટાપત્તિયો આપજ્જિં.

(ઘ) અહં, ભન્તે, એકં દુબ્ભાસિતાપત્તિં આપજ્જિં. દ્વે સમ્બહુલા દુબ્ભાસિતાપત્તિયો આપજ્જિં. તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમીતિ.

(ङ) ''અહં, ભન્તે, દ્વે નાનાવત્થુકા થુલ્લચ્ચયાપત્તિયો આપજ્જિં. સમ્બહુલા નાનાવત્થુકા થુલ્લચ્ચયાપત્તિયો આપજ્જિં, તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી''તિ વત્વા તેન ''પસ્સસિ, આવુસો, તા આપત્તિયો''તિ વુત્તે ''આમ, ભન્તે, પસ્સામી''તિ વત્વા પુન તેન ''આયતિં, આવુસો, સંવરેય્યાસી''તિ વુત્તે ''સાધુ સુટ્ઠુ, ભન્તે, સંવરિસ્સામી''તિ વત્તબ્બં.

૩૯૮.અદેસનાગામિનિયં, અનાપત્તિઞ્ચ દેસિતં;
નાના સંવાસનિસ્સીમટ્ઠિતાનં ચતુપઞ્ચહિ;
મનસા પકતત્તાનં, નાનેકાતિ ન દેસયેતિ.

૪૩. છન્દદાનનિદ્દેસો

છન્દદાનાદીતિ –

૩૯૯.ભેરિં ઘણ્ટિં પતાળેત્વા, કમ્મપ્પત્તે સમાગતે;
સઙ્ઘે હરેય્ય છન્દં વા, પારિસુદ્ધિં પવારણં.

૪૦૦.એકં ભિક્ખું ઉપગ્ગમ્મ, નિસીદિત્વા ઉક્કુટિકં;
અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વાન, દદે છન્દં વિચક્ખણો.

૪૦૧. (ક) ''છન્દં દમ્મિ, છન્દં મે હર, છન્દં મે આરોચેહી''તિ વત્તબ્બં.

(ખ) પારિસુદ્ધિં દેન્તેન ''પારિસુદ્ધિં દમ્મિ, પારિસુદ્ધિં મે હર, પારિસુદ્ધિં મે આરોચેહી''તિ વત્તબ્બં.

૪૦૨.પારિસુદ્ધિપ્પદાનેન, સમ્પાદેતિ ઉપોસથં;
સઙ્ઘસ્સ અત્તનો ચાપિ, સેસકમ્મં વિબાધતિ.

૪૦૩છન્દદાનેન સઙ્ઘસ્સ, દ્વયં સાધેતિ નત્તનો;
તસ્મા છન્દં દદન્તેન, દાતબ્બા પારિસુદ્ધિપિ.

૪૦૪હરેય્યેકો બહૂનમ્પિ, પરમ્પરા ન હારયે;
પરમ્પરાહટા છન્દ-પારિસુદ્ધિ ન ગચ્છતિ.

૪૦૫. સબ્બૂપચારં કત્વાન, એવં દેય્યા પવારણા. ‘‘પવારણં દમ્મિ, પવારણં મે હર, પવારણં મે આરોચેહિ, મમત્થાય પવારેહી’’તિ.

૪૦૬. આરોચેત્વાથ સો સઙ્ઘં, પવારેય્યેવમાગતો. ‘‘ઇત્થન્નામો, ભન્તે, સઙ્ઘં પવારેતિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ તં સઙ્ઘો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સતી’’તિ.

૪૦૭ગહેત્વા પારિસુદ્ધિં વા, છન્દં વાપિ પવારણં;
હારકો સઙ્ઘમપ્પત્વા, વિબ્ભમેય્ય મરેય્ય વા.

૪૦૮સામણેરાદિભાવં વા,
પટિજાનેય્ય નાહટા;
પત્વા સઙ્ઘં તથા હેય્ય,
આહટા હોતિ હારકો.

૪૦૯સઙ્ઘપ્પત્તો પમત્તો વા, સુત્તો નારોચયેય્ય વા;
અનાપત્તિવ સઞ્ચિચ્ચ, નારોચેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ.

૪૪. ઉપોસથનિદ્દેસો

ઉપોસથોતિ –

૪૧૦દ્વે ઉપોસથા ચાતુ-દ્દસો પન્નરસો ઇતિ;
સુત્તુદ્દેસમધિટ્ઠાન-પારિસુદ્ધિવસા તયો.

૪૧૧સુત્તુદ્દેસોવ સઙ્ઘસ્સ, અધિટ્ઠાનઉપોસથો;
પુગ્ગલસ્સેવ સેસાનં, પારિસુદ્ધિઉપોસથો.

૪૧૨પુબ્બકિચ્ચે ચ કરણે, પત્તકલ્લે સમાનિતે;
સુત્તં ઉદ્દિસતિ સઙ્ઘો, પઞ્ચધા સો વિભાવિતો.

૪૧૩વિનાન્તરાયં સઙ્ખેપે-નુદ્દેસો વિનિવારિતો;
‘‘થેરોવ ઇસ્સરો દ્વીસુ, ઉદ્દેસેસ્વેત્થ તીસુ વા;
વિસદેસૂ’’તિ વુત્તત્તા, અવત્તન્તેપિ વટ્ટતિ.

૪૧૪.આગચ્છેય્યું યદિ સમા, ઉદ્દિસન્તે વ થોકિકા;
ઉદ્દિટ્ઠં યં સુઉદ્દિટ્ઠં, સોતબ્બમવસેસકં.

૪૧૫.ઉદ્દિટ્ઠમત્તે સકલા-યેકચ્ચાયુટ્ઠિતાય વા;
પારિસુદ્ધિં કરેય્યેસં, સન્તિકે બહુકાથ ચે;
કત્વા સબ્બવિકપ્પેસુ, પુબ્બકિચ્ચં પુનુદ્દિસે.

૪૧૬.પન્નરસોવાસિકાનં, ઇતરાનં સચેતરો;
સમાનેતરેનુવત્તન્તુ, પુરિમાનં સચેધિકા;
પુરિમા અનુવત્તન્તુ, તેસં સેસેપ્યયં નયો.

૪૧૭.પાટિપદોવાસિકાનં, ઇતરાનં ઉપોસથો;
સમથોકાનં સામગ્ગિં, મૂલટ્ઠા દેન્તુ કામતો.

૪૧૮.બહિ ગન્ત્વાન કાતબ્બો, નો ચે દેન્તિ ઉપોસથો;
દેય્યાનિચ્છાય સામગ્ગી, બહૂસુ બહિ વા વજે.

૪૧૯.પાટિપદેગન્તુકાનં , એવમેવ અયં નયો;
સાવેય્ય સુત્તં સઞ્ચિચ્ચ, અસ્સાવેન્તસ્સ દુક્કટં.

૪૨૦.સમ્મજ્જિતું પદીપેતું, પઞ્ઞાપેતું દકાસનં;
ન કરેય્ય તથા કલ્લો, મહાથેરેન પેસિતો.

૪૨૧. સમ્મજ્જિત્વા પદીપેત્વા, પટ્ઠપેત્વા દકાસનં. ગણઞત્તિં ઠપેત્વેવં, કત્તબ્બો તીહુપોસથો. ‘‘સુણન્તુ મે આયસ્મન્તા, અજ્જુપોસથો પન્નરસો, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરેય્યામા’’તિ.

૪૨૨. એકંસં ચીવરં કત્વા, નિસીદિત્વા ઉક્કુટિકં,. થેરેન અઞ્જલિં તેવં, પગ્ગય્હ સમુદીરિયા. ‘‘પરિસુદ્ધો અહં આવુસો, પરિસુદ્ધોતિ મં ધારેથા’’તિ, વદે યાવતતીયકં.

૪૨૩. સમત્તપુબ્બારમ્ભેન, તે નવેનેવમીરિયા. ‘‘પરિસુદ્ધો અહં ભન્તે, પરિસુદ્ધોતિ મં ધારેથા’’તિ, વદે યાવતતીયકં.

૪૨૪. દ્વીસુ થેરેન કત્તબ્બં, કત્વેવમીરિયો નવો. ‘‘પરિસુદ્ધો અહં આવુસો, પરિસુદ્ધોતિ મં ધારેહી’’તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બો.

૪૨૫.નવેન થેરો તિક્ખત્તું, એવમસ્સ ઉદીરિયો;
‘‘પરિસુદ્ધો અહં ભન્તે, પરિસુદ્ધોતિ મં ધારેથા’’તિ.

૪૨૬. પુબ્બકિચ્ચં સમાપેત્વા, અધિટ્ઠેય્યેવમેકકો. ‘‘અજ્જ મે ઉપોસથો પન્નરસોતિ વા ચાતુદ્દસોતિ વા અધિટ્ઠામી’’તિ વત્તબ્બં, નો ચેધિટ્ઠેય્ય દુક્કટં.

૪૨૭.યત્થ વસન્તિ ચત્તારો, તયો વા યદિ વા દુવે;
પારિસુદ્ધિં હરિત્વાન, એકેકસ્સિતરીતરે;
તં તં ઉપોસથં કયિરું, સિયા આપત્તિ દુક્કટં.

૪૨૮.વગ્ગે સમગ્ગે વગ્ગોતિ, સઞ્ઞિનો વિમતિસ્સ વા;
દુક્કટં કરોતો ભેદા-ધિપ્પાયેન થુલ્લચ્ચયં;
વગ્ગે સમગ્ગેનાપત્તિ, સમગ્ગો ઇતિ સઞ્ઞિનો.

૪૨૯.ઉક્ખિત્તસ્સ ગહટ્ઠસ્સ, સેસાનં સહધમ્મિનં;
પારાજિકસ્સાભબ્બસ્સ, સિક્ખાનિક્ખિત્તકસ્સ ચ.

૪૩૦.નિસિન્નપરિસાયઞ્ચ, સભાગાપત્તિકો તથા;
છન્દેન પરિવુત્થેન, પાતિમોક્ખં ન ઉદ્દિસે.

૪૩૧.અદેસયિત્વાનાપન્નં, નાવિકત્વાન વેમતિં;
નુપોસથેપિ વા કાતું, પોસથો ન ચ કપ્પતિ.

૪૩૨.અટ્ઠિતોપોસથાવાસા, ન વજે તદહૂ વિના;
અન્તરાયં વ સઙ્ઘં વા-ધિટ્ઠાતું સીમમેવ વાતિ.

૪૫. પવારણાનિદ્દેસો

પવારણાતિ –

૪૩૩.દ્વિન્નં તિણ્ણં ચતુન્નઞ્ચ, અઞ્ઞમઞ્ઞપ્પવારણા;
એકસ્સ ચ અધિટ્ઠાનં, સેસા સઙ્ઘપ્પવારણા.

૪૩૪.પુબ્બકિચ્ચે ચ કરણે, પત્તકલ્લે સમાનિતે;
ઠપેત્વા ઞત્તિં સઙ્ઘેન, કત્તબ્બેવં પવારણા.

''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અજ્જ પવારણા પન્નરસી, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો પવારેય્યા''તિ.

૪૩૫.એકંસં ચીવરં કત્વા, નિસીદિત્વા ઉક્કુટિકં;
થેરેન અઞ્જલિં સઙ્ઘો, પગ્ગય્હ સમુદીરિયો.

૪૩૬. ''સઙ્ઘં, આવુસો, પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ…પે॰… તતિયમ્પિ, આવુસો, સઙ્ઘં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી''તિ.

૪૩૭.પવારેન્તેસુ થેરેસુ, નિસજ્જુક્કુટિકં નવો;

પવારેતિ સયં યાવ, ઉક્કુટિકોવ અચ્છતુ.

૪૩૮. પુબ્બારમ્ભં સમાપેત્વા, નવો સઙ્ઘમુદીરયે.

૪૩૯. ‘‘સઙ્ઘં, ભન્તે, પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ…પે॰… તતિયમ્પિ, ભન્તે, સઙ્ઘં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ.

૪૪૦.દાનેન ધમ્મસાકચ્છા, કલહેહિ ચ રત્તિયા;
તેવાચિકાય ઓકાસે-સતિ ખેપિતભાવતો;
અન્તરાયે દસવિધે, ઞત્તિં વત્વાનુરૂપતો.

૪૪૧. ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, મનુસ્સેહિ દાનં દેન્તેહિ, દ્વીહિ ભિક્ખૂહિ ધમ્મં સાકચ્છન્તેહિ, કલહં કરોન્તેહિ યેભુય્યેન રત્તિ ખેપિતા. સચે સઙ્ઘો તેવાચિકં પવારેસ્સતિ, અપ્પવારિતોવ સઙ્ઘો ભવિસ્સતિ, અથાયં રત્તિ વિભાયિસ્સતિ. અયં રાજન્તરાયો, અયં ચોરન્તરાયો, અયં અગ્યન્તરાયો, અયં ઉદકન્તરાયો, અયં મનુસ્સન્તરાયો, અયં અમનુસ્સન્તરાયો, અયં વાળન્તરાયો, અયં સરીસપન્તરાયો, અયં જીવિતન્તરાયો, અયં બ્રહ્મચરિયન્તરાયો. સચે સઙ્ઘો તેવાચિકં પવારેસ્સતિ, અપ્પવારિતોવ સઙ્ઘો ભવિસ્સતિ, અથાયં બ્રહ્મચરિયન્તરાયો ભવિસ્સતિ. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો દ્વેવાચિકં, એકવાચિકં, સમાનવસ્સિકં પવારેય્યા’’તિ.

૪૪૨.પવારેય્યાનુરૂપેન , યથાઠપિતઞત્તિયા;
આગચ્છેય્યું યદિ સમા, આદિકા ચેત્થ આહરે.

૪૪૩. એવં તિચતુવગ્ગો ચ, ઞત્તિં વત્વા પવારયે. ‘‘સુણન્તુ મે આયસ્મન્તા, અજ્જ પવારણા પન્નરસી, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પવારેય્યામા’’તિ.

૪૪૪.એકંસં ચીવરં કત્વા, નિસીદિત્વા ઉક્કુટિકં;
થેરેન અઞ્જલિં તેવં, પગ્ગય્હ સમુદીરિયા.

૪૪૫. ‘‘અહં, આવુસો, આયસ્મન્તે પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ…પે॰… તતિયમ્પિ અહં, આવુસો, આયસ્મન્તે પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ.

નવેનાપિ ‘‘અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તે પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ…પે॰… તતિયમ્પિ અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તે પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ.

૪૪૬. દ્વીસુ થેરેન કત્તબ્બં, નવો કત્વેવમીરિયો.

૪૪૭. ''અહં, આવુસો, આયસ્મન્તં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં આયસ્મા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ...પે॰... તતિયમ્પિ અહં, આવુસો, આયસ્મન્તં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં આયસ્મા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી''તિ.

નવેનાપિ ''અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં આયસ્મા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામિ. દુતિયમ્પિ...પે॰... તતિયમ્પિ અહં, ભન્તે, આયસ્મન્તં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં આયસ્મા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી''તિ.

૪૪૮. પુબ્બકિચ્ચં સમાપેત્વા, અધિટ્ઠેય્યેવમેકકો. ''અજ્જ મે પવારણા ચાતુદ્દસીતિ વા પન્નરસીતિ વા અધિટ્ઠામી''તિ વત્તબ્બં.

૪૪૯.યસ્મિં વસન્તિ વા પઞ્ચ, ચત્તારો વા તયો દુવે;
પવારણં હરિત્વાન, એકેકસ્સિતરીતરે.

૪૫૦.તં તં પવારણં કયિરું,
સિયા આપત્તિ દુક્કટં;
સેસા ઉપોસથે વુત્તા,
ગાથાયો ચેત્થ આહરે.

૪૫૧.પવારિતેવ સઙ્ઘમ્હિ, પારિસુદ્ધિઉપોસથં;
કરેય્ય છિન્નવસ્સો વા, અવુત્થો વાનુપગતો.

૪૫૨.ચાતુમાસિનિયા ચાપિ, કતે સઙ્ઘેનુપોસથે;
વુત્થવસ્સા પવારેય્યું, સચે અપ્પતરા સિયુન્તિ.

૪૬. સંવરનિદ્દેસો

સંવરોતિ –

૪૫૩.ચક્ખુસોતાદિભેદેહિ, રૂપસદ્દાદિગોચરે;
અભિજ્ઝાદોમનસ્સાદિ-પ્પવત્તિં વિનિવારયે.

૪૫૪નિગ્ગણ્હેય્ય સકં ચિત્તં, કિટ્ઠાદિં વિય દુપ્પસું;
સતિમા સમ્પજાનો ચ, ચરે સબ્બિરિયાપથેતિ.

૪૭. સુદ્ધિનિદ્દેસો

સુદ્ધીતિ –

૪૫૫.દેસના સંવરો એટ્ઠિપચ્ચવેક્ખણ ભેદતો;

सुद्धी चतुब्बिधा पातिमोक्खसंवरसम्मतं;
देसनाय विसुद्धत्ता, **देसनासुद्धि** वुच्चति.

૪૫૬.“न पुनेवं करिस्स”न्ति, चित्ताधिट्ठानसंवरा;
वुत्तो **संवरसुद्धी**ति, सुज्झतिन्द्रियसंवरो.

૪૫૭.पहायानेसनं धम्मेनुप्पादेन्तस्स एट्ठिया;
सुद्धत्ता **एट्ठिसुद्धी**ति, वुत्तमाजीवनिस्सितं.

૪૫૮.योनिसो पटिसङ्खाय, चीवरं पटिसेवति;
एवमादियथावुत्त-पच्चवेक्खणसुज्झना;
पच्चवेक्खणसुद्धीति, वुत्तं पच्चयनिस्सितन्ति.

૪૮. सन्तोसनिद्देसो

सन्तोसोति –

૪૫૯.अप्पेन अनवज्जेन, सन्तुट्ठो सुलभेन च;
मत्तञ्ञू सुभरो हुत्वा, चरे सद्धम्मगारवो.

૪૬૦.अतीतं नानुसोचन्तो, नप्पजप्पमनागतं;
पच्चुप्पन्नेन यापेन्तो, **सन्तुट्ठो**ति पवुच्चतीति.

૪૯. चतुरारक्खनिद्देसो

चतुरक्खाति –

૪૬૧.बुद्धानुस्सति मेत्ता च, असुभं मरणस्सति;
आरकत्तादिनारहं, सम्मा सामञ्च बुद्धतो.

૪૬૨.सम्मासम्बुद्धइति वानुस्सति या पुनप्पुनं;
नवभेदे भगवतो, **बुद्धानुस्सति** सा गुणे.

૪૬૩.सीमट्ठसङ्घे सीमट्ठदेवतासु च इस्सरे;
जने गोचरगामम्हि, तत्थुपादाय मानुसे.

૪૬૪.सब्बसत्तेसु सुखिता, होन्तावेरातिआदिना;
परिच्छिज्ज परिच्छिज्ज, भावना **मेत्तभावना**.

૪૬૫.वण्णसण्ठानओकास-दिसतो परिच्छेदतो;

વવત્થપેત્વા કેસાદિ-કોટ્ઠાસે અનુપુબ્બતો.

૪૬૬.નાતિસીઘઞ્ચ સણિકં, વિક્ખેપં પટિબાહયં;
પણ્ણત્તિં સમતિક્કમ્મ, મુઞ્ચન્તસ્સાનુપુબ્બતો.

૪૬૭.વણ્ણઆસયસણ્ઠાન-ગન્ધોકાસેહિ ભાવના;
પટિક્કૂલાતિ કોટ્ઠાસે, ઉદ્ધુમાતાદિવત્થુસુ;
ગહેત્વા અસુભાકારં, પવત્તા ભાવનાસુભં.

૪૬૮.‘‘મરણં મે ભવિસ્સતિ, જીવિતં ઉચ્છિજ્જિસ્સતિ;
મરણં મરણં વા’’તિ, ભાવયિત્વાન યોનિસો.

૪૬૯.વધકસ્સેવુપટ્ઠાના, સમ્પત્તીનં વિપત્તિતો;
ઉપસંહરતો કાયબહુસાધારણા તથા.

૪૭૦.આયુદુબ્બલતો કાલવવત્થાનસ્સભાવતો;
અદ્ધાનસ્સ પરિચ્છેદા, ભાવના **મરણસ્સતી**તિ.

૫૦. વિપસ્સનાનિદ્દેસો

વિપસ્સનાતિ –

૪૭૧.નામરૂપં પરિગ્ગય્હ, તતો તસ્સ ચ પચ્ચયં;
હુત્વા અભાવતો**નિચ્ચા**, ઉદયબ્બયપીળના.

૪૭૨.**દુક્ખા** અવસવત્તિત્તા, **અનત્તા**તિ તિલક્ખણં;
આરોપેત્વાન સઙ્ખારે, સમ્મસન્તો પુનપ્પુનં;
પાપુણેય્યાનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખયન્તિ.

નિગમનકથા

૪૭૩.અધિસીલાધિચિત્તાનં, અધિપઞ્ઞાય સિક્ખના;
ભિક્ખુકિચ્ચમતો ખુદ્દસિક્ખાયં સમુદાહટા.

૪૭૪.મહતો કિત્તિસદ્દસ્સ, યસ્સ લોકવિચારિનો;
પરિસ્સમો ન સમ્ભોતિ, માલુતસ્સેવ નિચ્ચસો.

૪૭૫.તેન **ધમ્મસિરીકેન**, તમ્બપણ્ણિયકેતુના;
થેરેન રચિતા ધમ્મવિનયઞ્ઞુપસંસિતા.

૪૭૬.એત્તાવતાયં નિટ્ઠાનં, ખુદ્દસિક્ખા ઉપાગતા;
પઞ્ચમત્તેહિ ગાથાનં, સતેહિ પરિમાણતોતિ.

ખુદ્દસિક્ખા નિટ્ઠિતા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દસિક્ખા-પુરાણટીકા

ગન્થારમ્ભકથા

યો ચિરં દીઘમદ્ધાનં, વિદિત્વા દુક્ખિતં જનં;
તથાપિ નાવબુજ્ઝન્તમનુકમ્પાય ચોદિતો.

બોધાય પણિધિં કત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમં;
તસ્સ પાદે નમસ્સિત્વા, ધમ્મં સઙ્ઘઞ્ચ સાધુકં.

પુબ્બાચરિયપાદેસુ, ઠપેત્વા સીસમત્તનો;
થેરેન **ધમ્મસિરિના**, થિરસીલેન યા કતા.

‘‘આદિતો ઉપસમ્પન્નસિક્ખિતબ્બ’’ન્તિઆદિના;
ખુદ્દસિક્ખા સમાસેન, તસ્સા અત્થવિનિચ્છયં.

લિખિસ્સામિ હિતત્થાય, આદિકમ્મિકભિક્ખુનં;
તત્થ યુત્તં ગહેતબ્બમયુત્તં તુજ્ઝિતબ્બકન્તિ;

ગન્થારમ્ભકથાવણ્ણના

(ક) એત્થાહ – કતમા ખુદ્દસિક્ખા, કથં સિક્ખિતબ્બા, કસ્મા સિક્ખિતબ્બા, કે સિક્ખન્તિ, કે સિક્ખિતસિક્ખાતિ? વુચ્ચતે – અધિસીલઅધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાવસેન તિસ્સો સિક્ખા, ગન્થવસેનેત્થ સઙ્ખિપિત્વા વુત્તત્તા તદ્દીપનો ગન્થો ‘‘ખુદ્દસિક્ખા’’તિ વુચ્ચતિ, અથ વા ‘‘ખુદ્દં અનેલકં મધુપટલ’’ન્તિઆદીનિ વિય સિક્ખાકામાનં મધુરતાય ખુદ્દા ચ તા સિક્ખા ચાતિ ખુદ્દસિક્ખા, અથ વા ‘‘ખુદ્દપુત્તમ્હિ સમણ પોસ મ’’ન્તિઆદીસુ વિય બહુવિધત્તાપિ ખુદ્દા ચ તા સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખા ચાતિ ખુદ્દસિક્ખા. અધિસીલસિક્ખા પનેત્થ ચારિત્તવારિત્તવસેન દુવિધમ્પિ સીલં યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જમાનેન તપ્પટિપક્ખે કિલેસે તદઙ્ગપ્પહાનવસેન પજહન્તેન સિક્ખિતબ્બા, અધિચિત્તસિક્ખા પન યથાવુત્તેસુ આરમ્મણેસુ અભિયોગકરણવસેન ઝાનપ્પટિપક્ખાનં નીવરણગણાનં વિક્ખમ્ભનપ્પહાનં કુરુમાનેન સિક્ખિતબ્બા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા પન યથાનુરૂપં સમુચ્છેદવસેન સાનુસયે કિલેસે સમુચ્છિન્દન્તેન સિક્ખિતબ્બા.

કસ્મા સિક્ખિતબ્બાતિ એત્થ –

જાતિઆદીહિ દુક્ખેહિ, અનેકેહિ ઉપદ્દુતં;
ખન્ધલોકં જહિત્વાન, પત્તું ખેમં પુરં સિવં.

કલ્યાણપુથુજ્જનેન સહ સત્ત સેક્ખા સિક્ખન્તિ. અરહન્તો સિક્ખિતસિક્ખા.

યે વીતમોહા મુનિપુઙ્ગવસ્સ;
સિસ્સેસુ અગ્ગા મુનિના પસત્થા;
તે તીસુ સિક્ખાસુ સમત્તસિક્ખા;

તતો પરે કેન સમત્તસિક્ખાતિ.

આદિતોતિ એત્થ આદિમ્હિયેવાતિ અત્થો, આદિતો પટ્ઠાયાતિ વા. ઉપસમ્પન્નેન ચ ઉપસમ્પન્નાય ચ સિક્ખિતબ્બં **ઉપસમ્પન્નસિક્ખિતબ્બં**. સહ માતિકાય **સમાતિકં**. પુબ્બે વુત્તપ્પકારં ખુદ્દસિક્ખં પવક્ખામિ આદરેન, પકારેન વા વક્ખામિ રતનત્તયં વન્દિત્વાતિ અત્થો. અપિચ થેરો **આદિતો**તિ વચનેન સદ્ધાપબ્બજિતાનં કુલપુત્તાનં આલસિયદોસેન અપ્પટિપજ્જન્તાનં અઞ્ઞાણદોસેન અઞ્ઞથા પટિપજ્જન્તાનં સંવેગં જનેતિ. કથં? અતિદુલ્લભં ખણસમવાયં પટિલભિત્વા તઙ્ખણં ન કુસીતેન વા નિરત્થકકથાપસુતેન વા વીતિનામેતબ્બં, કિં કાતબ્બં? આદિતો પટ્ઠાય નિરન્તરમેવ તીસુ સિક્ખાસુ આદરો જનેતબ્બોતિ. એત્થાહ – કિં તં રતનત્તયં નામ, યં વન્દિત્વા થેરો ખુદ્દસિક્ખં પવક્ખતીતિ? વુચ્ચતે – બુદ્ધરતનં ધમ્મરતનં સઙ્ઘરતનન્તિ ઇમાનિ તીણિ રતનાનિ. તાનિ હિ રતિજનનટ્ઠેન ‘‘રતનાની’’તિ વુચ્ચન્તિ. અપિચ –

‘‘ચિત્તીકતં મહગ્ઘઞ્ચ, અતુલં દુલ્લભદસ્સનં;
અનોમસત્તપરિભોગં, રતનં તેન વુચ્ચતી’’તિ. (દી॰ ની॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૩; સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૫.૨૨૩; ખુ॰ પા॰ અટ્ઠ॰ ૬.૩; સુ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૨૨૬; મહાનિ॰ અટ્ઠ॰ ૫૦; ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૪૫) –

ઇમિસ્સા ગાથાય વસેન રતનત્થો વેદિતબ્બો.

માતિકાવણ્ણના

(ખ-જ) ઇદાનિ ‘‘સમાતિક’’ન્તિ વુત્તત્તા માતિકં તાવ દસ્સેતું **‘‘પારાજિકા ચ ચત્તારો’’**તિઆદિ આરદ્ધં. સબ્બસિક્ખાનં પન મૂલભૂતત્તા અધિસીલસિક્ખાવ પઠમં વુત્તા. ‘‘સીલે પતિટ્ઠાયા’’તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૧.૨૩, ૧૯૨; પેટકો॰ ૨૨; મિ॰ પ॰ ૨.૧.૯) હિ વુત્તં. તત્રાપિ મહાસાવજ્જત્તા, મૂલચ્છેજ્જવસેન પવત્તનતો ચ સબ્બપઠમં જાનિતબ્બાતિ પારાજિકાવ પઠમં વુત્તાતિ. ઇદાનિ યથાનિક્ખિત્તાનિ માતિકાપદાનિ પટિપાટિયા વિત્થારેત્વા દસ્સેતું ‘‘પારાજિકા ચ ચત્તારો’’તિ પઠમપદં ઉદ્ધટં, તસ્સાયમત્થો – **પારાજિકા**તિ પરાજિતા પરાજયમાપન્ના, સિક્ખાપદં અતિક્કમિત્વા તેનેવ આપત્તિં આપજ્જિત્વા, તાય વા પરાજયમાપાદિતાનમેતં અધિવચનં, તે પન ચત્તારોતિ વુત્તં હોતિ.

૧. પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧-૨. ઇદાનિ તે દસ્સેતું **‘‘મગ્ગત્તયે’’**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ મનુસ્સામનુસ્સતિરચ્છાનગતાનં વસેન તિસ્સો ઇત્થિયો, તયો ઉભતોબ્યઞ્જનકા, તયો પણ્ડકા, તયો પુરિસાતિ પારાજિકવત્થુભૂતાનં નિમિત્તાનં નિસ્સયા દ્વાદસમત્તા હોન્તિ, તેસં વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગમુખમગ્ગવસેન તયો મગ્ગા. તત્થ મનુસ્સિત્થિયા તયો, અમનુસ્સિત્થિયા તયો, તિરચ્છાનગતિત્થિયા તયોતિ નવ, તથા મનુસ્સઉભતોબ્યઞ્જનકાદીનં. મનુસ્સપણ્ડકાદીનં પન વચ્ચમગ્ગમુખમગ્ગવસેન દ્વે દ્વે કત્વા છ, તથા મનુસ્સપુરિસાદીનન્તિ સબ્બેસં વસેન તિંસ મગ્ગા હોન્તિ. તે સબ્બે પરિગ્ગહેત્વા ઇધ **‘‘મગ્ગત્તયે’’**તિ વુત્તં, તસ્મિં મગ્ગત્તયેતિ અત્થો. **અનિક્ખિત્તસિક્ખો**તિ ભિક્ખુભાવતો ચવિતુકામતાચિત્તેન યથાલક્ખણં અપચ્ચક્ખાતસિક્ખોતિ અત્થો. **સન્થતસન્થતે**તિ વત્થાદીસુ યેન કેનચિ સન્થતે વા અસન્થતે વા. **અલ્લોકાસે**તિ મગ્ગત્તયસ્સ પકતિવાતેન અસમ્ફુટ્ઠપ્પદેસે. **નિમિત્ત**ન્તિ અઙ્ગજાતં. **સંસન્થતં વા અસન્થતં વા**તિ અત્તનો અઙ્ગજાતં વત્થાદીનં અઞ્ઞતરેન પટિચ્છન્નં વા અપ્પટિચ્છન્નં વા. **ઉપાદિણ્ણ**ન્તિ

અનઙ્ગકાયપ્પસાદં. વુત્તપ્પકારે મગ્ગત્તયે પવેસન્તો ચુતો પારાજિકોતિ સમ્બન્ધો. નટ્ઠકાયપ્પસાદં પન પીળકં વા ચમ્મખિલં વા લોમં વા પવેસન્તસ્સ દુક્કટં, મનુસ્સાનં પન જીવમાનકસરીરે અક્ખિનાસાકણ્ણચ્છિદ્દવત્થિકોસેસુ સત્થકાદીહિ કતવણે વા મેથુનરાગેન તિલબીજમત્તમ્પિ અઙ્ગજાતં પવેસન્તસ્સ થુલ્લચ્ચયં, અવસેસસરીરેસુ ઉપકચ્છકાદીસુ ચ દુક્કટં. તિરચ્છાનગતાનં હત્થિઅસ્સગોણગદ્રભઓટ્ઠમહિંસાદીનં નાસાય થુલ્લચ્ચયં, તથા તેસં વત્થિકોસેસુ. સબ્બેસમ્પિ તિરચ્છાનગતાનં અક્ખિકણ્ણવણેસુ દુક્કટં, તથા તેસં અવસેસસરીરેસુપિ.

ઇદાનિ પવેસનં નામ ન કેવલં અત્તુપક્કમેનેવ હોતિ, ભિક્ખુપચ્ચત્થિકાદીનં પન વસેન પરૂપક્કમેનાપિ હોતિ, તત્થાપિ સેવનચિત્તે સતિ પારાજિકો હોતીતિ દસ્સનત્થં "**અથ વા**"તિઆદિ વુત્તં. તસ્સત્થો – યો ભિક્ખુ પવેસનપવિટ્ઠઠિતઉદ્ધારણક્ખણેસુ સાદિયતિ, તસ્મિં ખણે સેવનચિત્તં ઉપટ્ઠપેતિ, સોપિ પારાજિકો હોતિ. યો પન ભિક્ખુ સબ્બસો અસાદિયન્તો આસીવિસમુખં અઙ્ગારકાસુઞ્ચ પવિટ્ઠં વિય મઞ્ઞતિ, સો નિપ્પરાધો હોતિ. એત્થ ઠિતં નામ સુક્કવિસ્સટ્ઠિસમયપ્પવત્તિ.

પઠમં.

૩-૪. ઇદાનિ દુતિયં દસ્સેતું "**આદિયેય્યા**"તિઆદિમાહ. ''આદિયેય્યા''તિઆદીનં પદાનં ''અદિન્નં થેય્યચિત્તેન ભવે પારાજિકો''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. **આદિયેય્યા**તિ આરામાદિં અભિયુઞ્જિત્વા યો ભિક્ખુ ગણ્હેય્ય, સો ભવે પારાજિકોતિ અત્થો. એવં સેસેસુપિ. **હરેય્યા**તિ વેતનેન વા મિત્તભાવેન વા અઞ્ઞસ્સ ભણ્ડં હરન્તો પુન થેય્યચિત્તે ઉપ્પન્ને ''સીસે ભારં થેય્યચિત્તો આમસતી''તિઆદિના ગણ્હેય્યાતિ અત્થો. **અવહરેય્યા**તિ ''ઉપનિક્ખિત્તં ભણ્ડં 'દેહિ મે ભણ્ડ'ન્તિ વુચ્ચમાનો 'નાહં ગણ્હામી''તિઆદિના અવહરેય્ય. **ઇરિયાપથં કોપેય્યા**તિ ''સહભણ્ડહારકં નેસ્સામી''તિ તેનેવ પુરિસેન તં નેતું તસ્સ ગમનપથં વારેત્વા અઞ્ઞેન મગ્ગેન તં સન્તજ્જેત્વા નેતિ, એવં નેન્તસ્સ તસ્સ પુરિસસ્સ પઠમપાદે થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદુદ્ધારે પારાજિકં. ''થલટ્ઠં ભણ્ડં થેય્યચિત્તો આમસતી''તિઆદિના **ઠાના ચાવેય્ય**. પરિકપ્પિતટ્ઠાનં વા સુઙ્કઘાતં વા અતિક્કામેન્તો **સઙ્કેતં વીતિનામેય્ય**. યં કિઞ્ચિ પરપરિગ્ગહિતં સસ્સામિકં ભણ્ડં તેહિ સામિકેહિ કાયેન વા વાચાય વા ન દિન્નન્તિ **અદિન્નં**.

ઇદાનિ ન ઇમિનાવ આકારેન અવહારકો પારાજિકો હોતિ, અઞ્ઞથાપિ હોતીતિ દસ્સેતું "**અથ વા**"તિઆદિ વુત્તં. થેય્યાવહારકો ચ બલાવહારકો ચ કુસાવહારકો ચ પટિચ્છન્નાવહારકો ચ પરિકપ્પાવહારકો ચ ભવે પારાજિકોતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **થેય્યાવહારો** નામ સન્ધિચ્છેદાદીહિ વા કંસકૂટમાનકૂટતુલાકૂટાદીહિ વા વઞ્ચેત્વા ગહણં. પસય્હાવહારો **બલાવહારો**. કુસસઙ્કમનં કત્વા પરકોટ્ઠાસગ્ગહણં **કુસાવહારો**. પરભણ્ડં પંસુઆદિના પટિચ્છાદેત્વા સામિકેસુ અપસ્સિત્વા ગતેસુ પચ્ચાગન્ત્વા ગહણં **પટિચ્છન્નાવહારો**. **પરિકપ્પાવહારો** પન દુવિધો ભણ્ડોકાસવસેન. તત્થ ''સાટકો ચે, ગણ્હિસ્સામિ, સુત્તઞ્ચે, ન ગણ્હિસ્સામી''તિ ભણ્ડં પરિકપ્પેત્વા અન્ધકારે પસિબ્બકં ગણ્હાતિ. તત્થ ચે સાટકો હોતિ, ઉદ્ધારેયેવ પારાજિકં. સચે સુત્તં હોતિ, રક્ખતિ, પુન ''સુત્ત''ન્તિ ઞત્વાપિ ''યં લદ્ધં, તં ગહેતબ્બ''ન્તિ ઉગ્ગણ્હન્તો ઉદ્ધારેયેવ પારાજિકં, અયં **ભણ્ડપરિકપ્પો**. ઓકાસપરિકપ્પો ગબ્ભદ્વારપ્પમુખવિહારાદીનં વસેન પરિચ્છેદં કરોતિ ''સચે મં એત્થન્તરે પસ્સન્તિ, દસ્સામિ, નો ચે પસ્સન્તિ, ગણ્હિત્વા ગચ્છામી''તિ, તસ્સ તં પરિકપ્પિતપરિચ્છેદં અતિક્કમન્તસ્સ પદવારેન પારાજિકં વેદિતબ્બં, અયં **ઓકાસપરિકપ્પો**.

ઇદાનિ ઇમસ્મિં અદિન્નાદાને વિનિચ્છયનયં દસ્સેતું “**ભણ્ડકાલગ્ઘદેસેહી**”તિઆદિ વુત્તં. **એત્થાતિ** અદિન્નાદાને. **નિચ્છયો**તિ વિનિચ્છયો કાતબ્બોતિ અત્થો. તત્થ કેનચિ ભિક્ખુના ‘‘મયા ઇદં નામ ભણ્ડં થેય્યચિત્તેન ગહિત’’ન્તિ વુત્તે વિનયધરેન સહસાવ તં આપત્તિં અનારોપેત્વા તસ્સ ભણ્ડસ્સ સામિકઅસ્સામિકભાવં ઉપપરિક્ખિત્વા યદિ સસ્સામિકં, તસ્સ ભણ્ડસ્સ અગ્ઘવસેન આપત્તિયા કારેતબ્બો. સચે નિરાલયકાલે ગહિતં , પારાજિકેન ન કારેતબ્બો, અયં ભણ્ડવસેન વિનિચ્છયો.

કાલોતિ અવહારકાલો. તદેવ હિ ભણ્ડં કદાચિ મહગ્ઘં હોતિ, કદાચિ અપ્પગ્ઘં, તસ્મા યસ્મિં કાલે અવહટં, તસ્મિં કાલે યો તસ્સ અગ્ઘો, તેન અગ્ઘેન આપત્તિયા કારેતબ્બો, અયં કાલવસેન વિનિચ્છયો.

અગ્ઘોતિ ભણ્ડગ્ઘો. નવભણ્ડસ્સ હિ યો અગ્ઘો, સો પચ્છા પરિહાયતિ, તસ્મા સબ્બદા ભણ્ડં પકતિઅગ્ઘવસેનેવ ન કારેતબ્બં, અયં અગ્ઘવસેન વિનિચ્છયો. **દેસો**તિ અવહારદેસો. ભણ્ડુટ્ઠાનદેસે હિ ભણ્ડં અપ્પગ્ઘં હોતિ, અઞ્ઞત્થ મહગ્ઘં, તસ્મા યસ્મિં દેસે ભણ્ડં અવહટં, તસ્મિંયેવ દેસે અગ્ઘેન કારેતબ્બો, અયં દેસવસેન વિનિચ્છયો.

પરિભોગેનપિ સાટકાદિકસ્સ ભણ્ડસ્સ અગ્ઘો પરિહાયતિ, તસ્મા તસ્સ પરિભોગવસેન પરિહીનાપરિહીનભાવો ઉપપરિક્ખિતબ્બો, અયં પરિભોગવસેન વિનિચ્છયો.

દુતિયં.

૫. ઇદાનિ તતિયં દસ્સેતું “**મનુસ્સવિગ્ગહ**”ન્તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **મનુસ્સવિગ્ગહ**ન્તિ પટિસન્ધિવિઞ્ઞાણેન સદ્ધિં ઉપ્પન્નં કલલરૂપં આદિં કત્વા પકતિયા વીસતિવસ્સસતાયુકસ્સ સત્તસ્સ યાવ મરણકાલા એત્થન્તરે અનુપુબ્બેન વુદ્ધિપ્પત્તો અત્તભાવો, એસો મનુસ્સવિગ્ગહો નામ, એવરૂપં મનુસ્સવિગ્ગહન્તિ અત્થો. **ચિચ્ચા**તિ વધકચેતનાવસેન સઞ્ચેતેત્વા પકપ્પેત્વા અભિવિતરિત્વા વીતિક્કમોતિ અત્થો. **જીવિતા વા વિયોજયે**તિ વુત્તપ્પકારં મનુસ્સવિગ્ગહં કલલકાલેપિ તાપનમદ્દનેહિ વા ભેસજ્જસમ્પદાનેન વા તતો વા ઉદ્ધમ્પિ તદનુરૂપેન ઉપક્કમેન સન્તતિવિકોપનવસેન યો જીવિતા વિયોજેય્ય, સો ચુતો ભવેતિ સમ્બન્ધો. કિઞ્ચ ભિય્યો – “**સત્થહારકં વા**”તિઆદિ વુત્તં. એત્થ હરતીતિ હારકં, કિં હરતિ? જીવિતં, હરિતબ્બન્તિ વા હારકં, ઉપનિક્ખિપિતબ્બન્તિ અત્થો, સત્થઞ્ચ તં હારકઞ્ચાતિ **સત્થહારકં**. **અસ્સા**તિ મનુસ્સવિગ્ગહસ્સ. યથા મનુસ્સવિગ્ગહો ઇચ્છિતિચ્છિતક્ખણે તં અસિઆદિસત્થં પટિલભતિ, તથા સયં **મરણચેતનો** મરણાધિપ્પાયો હુત્વા ઉપનિક્ખિપેય્ય. સોપિ ચુતો ભવેતિ અત્થો. એતેન થાવરપ્પયોગં દસ્સેતિ.

૬-૭. ઇદાનિ ‘‘મરણવણ્ણં વા સંવણ્ણેય્યા’’તિઆદિવિધિં દસ્સેતું “**ગાહેય્ય મરણૂપાયં, વદેય્ય મરણે ગુણ**”ન્તિ વુત્તં. તત્થ ‘‘સત્થં વા આહર, વિસં વા ખાદ, રજ્જુયા વા ઉબ્બન્ધિત્વા કાલં કરોહી’’તિઆદિના નયેન મરણત્થાય ઉપાયં ગાહેય્ય. મરણસંવણ્ણના પનેત્થ બહુવિધા ‘‘કાયેન સંવણ્ણેતિ, વાચાય કાયવાચાય દૂતેન લેખાય વા સંવણ્ણેતી’’તિ વુત્તત્તા. તત્થ **કાયેન સંવણ્ણેતિ** નામ કાયેન વિઞ્ઞાપેતિ. ‘‘યો પપાતે પપતનાદીનિ કત્વા મરતિ, સો ધનં વા લભતિ, યસં વા લભતિ, સગ્ગં વા ગચ્છતી’’તિઆદિના નયેન સંવણ્ણેતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. તસ્સ વચનં સુત્વા કોચિ ‘‘મરિસ્સામી’’તિ દુક્ખં વેદનં ઉપ્પાદેતિ, થુલ્લચ્ચયં. મરતિ ચે, પારાજિકં. એવં સેસેસુપિ. **દૂતેન સંવણ્ણનાયં** પન દૂતસ્સ સાસનં આરોચાપેતિ ‘‘એવં આરોચેહી’’તિ, ‘‘યો એવં મરતિ, સો ધનં વા લભતી’’તિ સબ્બં પુરિમસદિસમેવ. **લેખાય સંવણ્ણેતિ** નામ ગિરિપબ્બતપુરાણાદિલેખં લિખતિ, ‘‘યો એવં

મરતી''તિઆદિ વુત્તનયમેવ. એત્થાપિ યો મરણૂપાયં વા ગાહેય્ય, મરણે વા ગુણં વદેય્ય, સો ચુતો ભવેતિ સમ્બન્ધો.

ઇદાનિ પન ઇમસ્સ મનુસ્સવિગ્ગહસ્સ છબ્બિધે પયોગે દસ્સેતું "**પયોગા**"તિઆદિ આરદ્ધં. સાહત્થિકનિસ્સગ્ગિકઆણત્તિકથાવરઇદ્ધિમયવિજ્જામયાનં વસેન તસ્સ મનુસ્સવિગ્ગહસ્સ છપ્પયોગાતિ અધિપ્પાયો. તત્થ **સાહત્થિકો**તિ સયં મારેન્તસ્સ કાયેન વા કાયપ્પટિબદ્ધેન વા પહરણં. **નિસ્સગ્ગિકો**તિ દૂરે ઠિતં મારેતુકામસ્સ કાયાદીહિ ઉસુસત્તિયન્તપાસાણાદીનં નિસ્સજ્જનં. **આણત્તિકો**તિ ''અસુકં નામ મારેહી''તિ અઞ્ઞં આણાપેન્તસ્સ આણાપનં. **થાવરો**તિ ઓપાતક્ખણનં, અપસ્સેનસંવિધાનં, અસિઆદીનં ઉપનિક્ખિપનં, તળાકાદીસુ વિસસમ્પયોજનં, રૂપૂપહારોતિ એવમાદિ. કમ્મવિપાકજાય ઇદ્ધિયા પયોજનં **ઇદ્ધિપયોગં**. મારણત્થાય વિજ્જાનં પરિજપ્પનં **વિજ્જામયો**તિ.

ઇદાનિ ઇમેસુ છસુ પયોગેસુ આણત્તિયં સઙ્કેતવિસઙ્કેતતં દસ્સેતું "**કાલવત્થાવુધિરિયાપથા**"તિઆદિમાહ. તત્થ **કાલો**તિ પુબ્બણ્હસાયન્હાદિકાલો ચ યોબ્બનથાવરિયાદિકાલોપિ ચ. ઇમેસુ યં કિઞ્ચિ કાલં નિયમેત્વા ''ઇમસ્મિં નામ કાલે મારેહી''તિ આણત્તો સચે તસ્મિંયેવ કાલે મારેતિ, આણત્તિક્ખણેયેવ પારાજિકં. સચે નિયમિતકાલતો પુરે વા પચ્છા વા મારેતિ, આણાપકો મુચ્ચતિ. **વત્થૂ**તિ મારેતબ્બો પુગ્ગલો. સચે આણત્તો તમેવ મારેતિ, આણાપકસ્સ આણત્તિક્ખણેયેવ પારાજિકં. અથ અઞ્ઞં મારેતિ, આણાપકો મુચ્ચતિ. એવં સેસેસુપિ વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. **આવુધ**ન્તિ અસિઆદિ. **ઇરિયાપથો**તિ મારેતબ્બસ્સ ગમનં વા નિસજ્જા વાતિ એવમાદિકો. **કિરિયાવિસેસો**તિ વિજ્ઝનં વા છેદનં વા ભેદનં વા સૂલારોપનં વાતિ એવમાદિકો. **ઓકાસો**તિ ગામો વા વનં વા ગેહં વાતિ એવમાદિકો. ઇમેસુ યથા યથા વધકો આણત્તો, તથા તથા કતે આણાપકસ્સ આપત્તિ, અઞ્ઞથા કતે વિસઙ્કેતો હોતિ. આણત્તિયં પન અયં વિસેસો ''અધિટ્ઠાયાતિ અધિટ્ઠહિત્વા આણાપેતિ 'એવં વિજ્ઝ, એવં પહર, એવં ઘાતેહી''તિ વુત્તાય પાળિયા લબ્ભતીતિ ઞાતબ્બો.

તતિયં.

૮-૯. ઇદાનિ ચતુત્થં દસ્સેતું "**ઝાનાદિભેદ**"ન્તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો – ''ઝાનં વિમોક્ખો સમાધિ સમાપત્તિ ઞાણદસ્સનં મગ્ગભાવના ફલસચ્છિકિરિયા કિલેસપ્પહાનં વિનીવરણતા ચિત્તસ્સ સુઞ્ઞાગારે અભિરતી''તિ એવં વુત્તં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં અત્તનિ નત્થિતાય નોસન્તં ''મયિ અત્થી''તિ અત્તનિ વા તં ''અહં એત્થ સન્દિસ્સામી''તિ અત્તાનં વા તત્થ ઉપનેત્વા દીપેન્તો ચુતો ભવે. **કોટ્ઠાસં વા**તિ એત્થ ''ઝાનલાભી, વિમોક્ખલાભી, સમાધિલાભી, સમાપત્તિલાભીમ્હી''તિ એવમાદિના નયેન કોટ્ઠાસતો વાતિ અત્થો. **એકેકં વા**તિ ''પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભી, દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ લાભીમ્હી''તિ એવમાદિના નયેન એકેકં વાતિ અત્થો. ''અતીતભવે સોતાપન્નોમ્હી''તિ વદતો અતીતભવં સન્ધાય કથિતત્તા પારાજિકં નત્થિ, તસ્મા "**પચ્ચુપ્પન્નભવસ્સિત**"ન્તિ વુત્તં, તસ્સ પચ્ચુપ્પન્નભવનિસ્સિતં કત્વાતિ અત્થો. **અઞ્ઞાપદેસરહિત**ન્તિ ''યો તે વિહારે વસતિ, સો ભિક્ખુ પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભી''તિઆદિના નયેન અઞ્ઞાપદેસં વિનાતિ અત્થો. એવં દીપેન્તો હિ થુલ્લચ્ચયમાપજ્જતિ. **દીપેન્તો**તિ ''પઠમં ઝાનં સમાપજ્જિં, સમાપજ્જામિ, સમાપન્નો, પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભીમ્હિ, વસીમ્હિ, સચ્છિકતં અસ્સા''તિ એવમાદિના નયેન દીપેન્તોતિ અત્થો. ''અધિગતો''તિ માનો અધિમાનો, સો યસ્સ નત્થિ, સો **અનધિમાનિકો**. કેન એવં દીપેન્તોતિ ચે? તં દસ્સેતું "**કાયેન વાચા**"તિઆદિ વુત્તં , કાયેન વા વાચાય વા તદુભયેન વાતિ અત્થો. **વિઞ્ઞત્તિપથે**તિ યત્થ ઠિતો મનુસ્સજાતિકો ગહટ્ઠો વા પબ્બજિતો વા તસ્સ વચનં પકતિસોતેન સુત્વા

સમનન્તરમેવ ‘‘ઇમં નામ એસ વદતી’’તિ જાનાતિ, તત્થ ઠત્વા દીપેન્તો ચુતો ભવે, ન દેવબ્રહ્માદીસુ અઞ્ઞતરેન ઞાતેતિ અત્થો.

ચતુત્થં.

૧૦. ઇદાનિ ચતુન્નમ્પિ સાધારણવિનિચ્છયં વત્તું ‘‘**પારાજિકેતે ચત્તારો**’’તિઆદિમાહ. તત્થાયં સઙ્ખેપો – **ચત્તારો**પિ **એતે** પારાજિકા ‘‘એકકમ્મં એકુદ્દેસો સમસિક્ખતા’’તિ એવં વુત્તસંવાસસ્સ અભબ્બતાય **અસંવાસા, યથાપુરે** પુબ્બે ગિહિકાલે ચ અનુપસમ્પન્નકાલે ચ અસંવાસિકા, એવં પચ્છા પારાજિકં આપન્નાપિ અસંવાસાતિ. કિઞ્ચ ભિય્યો – **અભબ્બા ભિક્ખુભાવાય** પુન તેન અત્તભાવેન ઉપસમ્પદાય અવત્થુતાય ઉપસમ્પન્ના ભવિતુમ્પિ અભબ્બાતિ અત્થો. કિં વિયાતિ ચે? **સીસચ્છિન્નોવ જીવિતું**, યથાપિ સીસચ્છિન્નો તેન અત્તભાવેન પુન જીવિતું અભબ્બો, એવમિમે ચત્તારોતિ અધિપ્પાયો.

૧૧. ઇદાનિ ઇમેસુ ચતૂસુ પારાજિકેસુ યે પરિયાયાણત્તીહિ સમ્ભવન્તિ, તે દસ્સેતું ‘‘**પરિયાયો ચા**’’તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **પરિયાયો**તિ મરણાધિપ્પાયસ્સ કાયપયોગો વા વચીપયોગો વા. તસ્મા ‘‘યો ઈદિસે મુહુત્તે સત્થં વા આહરિત્વા વિસં વા ખાદિત્વા સોબ્ભાદીસુ વા પપતિત્વા મરતિ, સો ધનં વા લભતિ, યસં વા લભતી’’તિઆદિના નયેન મરણં અભિનન્દન્તો ‘‘ઇદં સુત્વા યો કોચિ મરતૂ’’તિ યો પરિયાયેન વદતિ, તં સુત્વા સચે કોચિ તથા મરતિ, પારાજિકં. નિયમિતેન પન યં સન્ધાય વુત્તં, તસ્સેવ મરણે પારાજિકં. **આણત્તિ** પન વુત્તત્થાયેવ. **તતિયે** મનુસ્સવિગ્ગહપારાજિકે લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો. **દુતિયે પન** અદિન્નાદાને આણત્તિ એવ લબ્ભતિ, ન પરિયાયોતિ અત્થો. કસ્મા નં પરિયાયેન નાપજ્જતીતિ? યથા મનુસ્સવિગ્ગહે ‘‘મરણવણ્ણં વા સંવણ્ણેય્યા’’તિ વુત્તં, તથા ઇધ અદિન્નાદાને ‘‘વણ્ણં વા સંવણ્ણેય્યા’’તિ અવુત્તત્તા. **સેસેસૂ**તિ પઠમચતુત્થેસુ પરિયાયાણત્તિદ્વયં ન લબ્ભતીતિ અત્થો.

૧૨. ઇદાનિ ચતૂસુપિ યથાસમ્ભવં અઙ્ગભેદં દસ્સેતું ‘‘**સેવેતુકામતાચિત્ત**’’ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **મેથુનધમ્મસ્સા**તિ મેથુનધમ્મપારાજિકસ્સ. **બુધા**તિ વિનયધરા.

૧૩. **મનુસ્સસ**ન્તિ મનુસ્સસન્તકતા. એતેન પેતતિરચ્છાનગતપરિગ્ગહેસુ અનાપત્તીતિ દીપિતં હોતિ. **તથાસઞ્ઞી**તિ મનુસ્સસન્તકવસેન પરપરિગ્ગહિતસઞ્ઞીતિ અત્થો. **વત્થુનો ગરુતા**તિ પઞ્ચમાસકં વા અતિરેકપઞ્ચમાસકં વા તદગ્ઘનકં ભણ્ડં વા હોતીતિ અત્થો. **અવહારો ચા**તિ પઞ્ચવીસતિયા અવહારેસુ યેન કેનચિ અવહારો હોતીતિ અત્થો. **અદિન્નાદાનહેતુયો**તિ અદિન્નાદાનપારાજિકસ્સ એતાનિ પઞ્ચ અઙ્ગાનીતિ અધિપ્પાયો.

૧૪. **પાણો માનુસ્સકો**તિ મનુસ્સજાતિકપાણો. તસ્મિં પાણે **પાણસઞ્ઞિતા. ઘાતચેતના**તિ વધકચેતના. **પયોગો**તિ તંસમુટ્ઠિતો સાહત્થિકાદીનં છન્નં પયોગાનં અઞ્ઞતરપયોગો. **તેન** પયોગેન મરણં. **પઞ્ચેતે વધહેતુયો**તિ મનુસ્સવિગ્ગહપારાજિકસ્સ પઞ્ચ અઙ્ગાનીતિ અત્થો.

૧૫. **અસન્તતા**તિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ અત્તનિ અસન્તતા ચાતિ અત્થો. **પાપમિચ્છતાયારોચના**તિ ઇમિના યો કેવલં પાપમિચ્છતં વિના મન્દત્તા મોમૂહત્તા ભણતિ, તસ્સ અનાપત્તીતિ દીપિતં હોતિ. **તસ્સા**તિ યસ્સ આરોચેતિ, તસ્સ મનુસ્સજાતિતા ચ. ‘‘યો તે વિહારે વસતિ, સો ભિક્ખુ અરહા’’તિઆદિના (પરિ॰ ૧૬૦, ૩૩૬)

નાગ્ગાપદેસો ચ. તદેવાતિ તદા એવ તઙ્ખણેયેવ જાનનં. **અસન્તદીપને**તિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનપારાજિકેતિ અત્થો.

૧૬. ઇદાનિ ''પારાજિકા ચ ચત્તારો''તિ એત્થ ચ-સદ્દેન સઙ્ગહિતેહિ સદ્ધિં સમોધાનેત્વા દસ્સેતું ''**અસાધારણા ચત્તારો**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ ઉબ્ભજાણુમણ્ડલિકા વજ્જપ્પટિચ્છાદિકા ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકા અટ્ઠવત્થુકાતિ ઇમે ચત્તારો ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂહિ અસાધારણા નામ. એતાસુ **ઉબ્ભજાણુમણ્ડલિકા** નામ યા કાયસંસગ્ગરાગેન અવસ્સુતા તેનેવ રાગેન અવસ્સુતસ્સ મનુસ્સપુરિસસ્સ અક્ખકાનં અધો, જાણુમણ્ડલાનં કપ્પરાનઞ્ચ ઉપરિ યેન કેનચિ સરીરાવયવેન આમસનાદિં સાદિયતિ, તસ્સા અધિવચનં. યા પન ભિક્ખુની અઞ્ઞિસ્સા ભિક્ખુનિયા પારાજિકસઙ્ખાતં વજ્જં જાનં પટિચ્છાદેતિ, સા **વજ્જપ્પટિચ્છાદિકા** નામ. સમગ્ગેન પન સઙ્ઘેન ઉક્ખિત્તં ભિક્ખું યા ભિક્ખુની યંદિટ્ઠિકો સો હોતિ, તસ્સા દિટ્ઠિયા ગહણવસેન અનુવત્તતિ, સા **ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકા** નામ. યા પન કાયસંસગ્ગરાગેન તિન્તા તથાવિધસ્સેવ પુરિસસ્સ હત્થગ્ગહણં વા સઙ્ઘાટિકણ્ણગ્ગહણં વા સાદિયતિ, કાયસંસગ્ગસઙ્ખાતસ્સ અસદ્ધમ્મસ્સ પટિસેવનત્થાય પુરિસસ્સ હત્થપાસે સન્તિટ્ઠતિ વા, તત્થ ઠત્વા સલ્લપતિ વા, સઙ્કેતં વા ગચ્છતિ, પુરિસસ્સ આગમનં વા સાદિયતિ, કેનચિ વા પટિચ્છન્નોકાસં પવિસતિ, હત્થપાસે ઠત્વા કાયં ઉપસંહરતિ, અયં **અટ્ઠવત્થુકા** નામાતિ વેદિતબ્બા.

અભબ્બકા એકાદસાતિ એત્થ પણ્ડકો થેય્યસંવાસકો તિત્થિયપક્કન્તકો તિરચ્છાનગતો માતુઘાતકો પિતુઘાતકો અરહન્તઘાતકો ભિક્ખુનિદૂસકો સઙ્ઘભેદકો લોહિતુપ્પાદકો ઉભતોબ્યઞ્જનકોતિ ઇમે એકાદસ અભબ્બપુગ્ગલા નામ. **વિબ્ભન્તા ભિક્ખુની**તિ યદા ભિક્ખુની વિબ્ભમિતુકામા હુત્વા સેતવત્થં વા કાસાયમેવ વા ગિહિનિવાસનાકારેન નિવાસેતિ, તદા પારાજિકમાપન્ના નામ હોતિ, પુન ઉપસમ્પદં ન લભતિ, સા ચ પારાજિકાતિ અત્થો. **મુદુપિટ્ઠિકો** નામ કતપરિકમ્માય મુદુકાય પિટ્ઠિયા સમન્નાગતો. સો એત્તાવતા ન પારાજિકો, અથ ખો યદા અનભિરતિયા પીળિતો અત્તનો અઙ્ગજાતં અત્તનો મુખમગ્ગવચ્ચમગ્ગેસુ અઞ્ઞતરં પવેસેતિ, તદા પારાજિકો હોતિ.

૧૭-૧૮. લમ્બીતિ અઙ્ગજાતસ્સ દીઘત્તા એવં વુત્તો. સોપિ યદા અનભિરતિયા પીળિતો અત્તનો અઙ્ગજાતં અત્તનો મુખે વા વચ્ચમગ્ગે વા પવેસેતિ, તદા પારાજિકો હોતિ. **મુખેન ગણ્હન્તો**તિ એત્થ યો અનભિરતિયા પીળિતો પરસ્સ સુત્તસ્સ વા પમત્તસ્સ વા અઙ્ગજાતં અત્તનો મુખેન ગણ્હાતિ, સો ચાતિ અત્થો. **તત્થેવા**તિ પરસ્સ અઙ્ગજાતેવાતિ અત્થો . યો અનભિરતિયા પીળિતો પરસ્સ અઙ્ગજાતં કમ્મનિયં દિસ્વા અત્તનો વચ્ચમગ્ગેન તસ્સ ઉપરિ નિસીદતિ, તં અત્તનો વચ્ચમગ્ગં પવેસેતિ, સો ચાતિ અત્થો. એતે ચત્તારો અનુલોમિકા મેથુનસ્સાતિ સમ્બન્ધો. કથમિતિ ચે? મગ્ગે મગ્ગપ્પવેસનસદિસતાય, ન ઉભિન્નં રાગવસેન સદિસભાવૂપગતાનં દ્વયંદ્વયસમાપત્તિસદિસતાય. **ઇધાગતા ચત્તારો**તિ મેથુનધમ્માદિવસેન પારાજિકા ચત્તારો ચાતિ એવં સમોધાનતો ચતુવીસતિ પારાજિકાતિ અત્થો.

એત્થાહ – માતુઘાતકપિતુઘાતકઅરહન્તઘાતકા તતિયપારાજિકં આપન્ના, ભિક્ખુનિદૂસકો લમ્બીઆદયો ચત્તારો પઠમપારાજિકં આપન્નાયેવાતિ કત્વા કુતો ચતુવીસતીતિ? અધિપ્પાયો પનેત્થ અત્થિ, માતુઘાતકાદયો હિ ચત્તારો ઇધ અનુપસમ્પન્નાયેવ અધિપ્પેતા, લમ્બીઆદયો ચત્તારો કિઞ્ચાપિ પઠમપારાજિકેન સઙ્ગહિતા, યસ્મા એકેન પરિયાયેન મેથુનધમ્મં અપ્પટિસેવિનોપિ હોન્તિ, તસ્મા વિસું વુત્તાતિ. પારાજિકવિનિચ્છયો.

પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સઙ્ઘાદિસેસનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯. ઇદાનિ સઙ્ઘાદિસેસં પકાસેતું “**ગરુકા નવા**”તિઆદિ આરદ્ધં. **ગરુકા**તિ સઙ્ઘાદિસેસા ઇધ અધિપ્પેતા, અઞ્ઞત્થ પન પારાજિકાપિ સઙ્ગય્હન્તિ. કસ્મા ‘‘તેરસા’’તિ અવત્વા ‘‘નવા’’તિ વુત્તન્તિ ચે? વીતિક્કમક્ખણેયેવ આપજ્જિતબ્બત્તા પઠમાપત્તિકા વુત્તા, યાવતતિયકા પન ચત્તારો સઙ્ઘાદિસેસા સઙ્ઘાયત્તત્તા ચિરેન આપજ્જન્તીતિ ન વુત્તા. તત્થ **મોચેતુકામતા**તિ મોચેતુકામતાયાતિ અત્થો ‘‘અલજ્જિતા’’તિઆદીસુ વિય. ઇમિના પન નયેન મોચનસ્સાદો મુચ્ચનસ્સાદો મુત્તસ્સાદો મેથુનસ્સાદો ફસ્સસ્સાદો કણ્ડૂવનસ્સાદો દસ્સનસ્સાદો નિસજ્જનસ્સાદો વાચસ્સાદો ગેહસિતપેમં વનભઙ્ગિયન્તિ એકાદસ અસ્સાદા વુત્તા, તેસુ એકંયેવ મોચનસ્સાદં ગહેત્વા સેસા પટિક્ખિત્તા હોન્તિ.

તેસં અસ્સાદાનં વસેન એવં વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો – મોચેતું અસ્સાદો **મોચનસ્સાદો**. મોચનસ્સાદચેતનાય નિમિત્તે ઉપક્કમતિ, મુચ્ચતિ, સઙ્ઘાદિસેસો. ન મુચ્ચતિ ચે, થુલ્લચ્ચયં. **મુચ્ચનસ્સાદે** સચે અત્તનો ધમ્મતાય મુચ્ચમાનં અસ્સાદેતિ, ન ઉપક્કમતિ, અનાપત્તિ. સચે મુચ્ચમાનં અસ્સાદેન્તો ઉપક્કમિત્વા મોચેતિ, સઙ્ઘાદિસેસોવ. અત્તનો ધમ્મતાય મુત્તે અસ્સાદો **મુત્તસ્સાદો**. એત્થાપિ ઉપક્કમસ્સ નત્થિતાય અનાપત્તિ. એવં સબ્બત્થ. મેથુનસ્સાદેન ઇત્થિં ગણ્હન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ, અયં **મેથુનસ્સાદો**. **ફસ્સસ્સાદો** દુવિધો અજ્ઝત્તિકો બાહિરો ચાતિ. તત્થ અજ્ઝત્તિકે તાવ અત્તનો નિમિત્તં ‘‘થદ્ધં મુદુકન્તિ જાનિસ્સામી’’તિ વા લોલભાવેન વા કીળાપયતો સચે મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ. બાહિરફસ્સસ્સાદે કાયસંસગ્ગરાગેન માતુગામં ફુસતો આલિઙ્ગતો ચ મુત્તે અનાપત્તિ. **કણ્ડૂવનસ્સાદે** દદ્દુકચ્છાદીનં વસેન ખજ્જમાનં નિમિત્તં કણ્ડૂવનસ્સાદેન કણ્ડૂવતો મુત્તેપિ અનાપત્તિ. **દસ્સનસ્સાદે** માતુગામસ્સ અનોકાસં ઉપનિજ્ઝાયતો મુત્તેપિ અનાપત્તિ. **નિસજ્જનસ્સાદે** માતુગામેન સદ્ધિં રહો નિસિન્નસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ. વાચાય અસ્સાદો **વાચસ્સાદો**. તેન અસ્સાદેન માતુગામં મેથુનપ્પટિસંયુત્તાહિ વાચાહિ ઓભાસન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ. **ગેહસિતપેમે** માતાદીનં માતાદિપેમેન આલિઙ્ગનાદિં કરોન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ. **વનભઙ્ગે ચ** સન્થવકરણત્થાય ઇત્થિયા પેસિતં પુપ્ફાદિવનભઙ્ગસઞ્ઞિતં પણ્ણાકારં ‘‘ઇત્થન્નામાય નામ ઇદં મે પેસિત’’ન્તિ અસ્સાદેન આમસન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ. એતેસુ પન મોચનસ્સાદવસેનેવ ઉપક્કમન્તસ્સ આપત્તિ, સેસાનં વસેન અનાપત્તીતિ વેદિતબ્બં.

સુક્કસ્સાતિ ‘‘નીલં પીતકં લોહિતકં ઓદાતં તક્કવણ્ણં દકવણ્ણં તેલવણ્ણં ખીરવણ્ણં દધિવણ્ણં સપ્પિવણ્ણ’’ન્તિ (પારા॰ ૨૩૭) એવં આગતેસુ દસસુ વણ્ણેસુ યસ્સ કસ્સચિ સુક્કસ્સાતિ અધિપ્પાયો . **ઉપક્કમ્મા**તિ ‘‘અજ્ઝત્તરૂપે મોચેતિ, બહિદ્ધારૂપે મોચેતિ, અજ્ઝત્તબહિદ્ધારૂપે મોચેતિ, આકાસે કટિં કમ્પેન્તો મોચેતી’’તિ (પારા॰ ૨૩૭) એવં વુત્તેસુ ચતૂસુ ઉપાયેસુ અઞ્ઞતરેન ઉપાયેન ‘‘રાગૂપત્થમ્ભે મોચેતિ, વચ્ચૂપત્થમ્ભે મોચેતિ, પસ્સાવૂપત્થમ્ભે મોચેતિ, વાતૂપત્થમ્ભે મોચેતિ, ઉચ્ચાલિઙ્ગપાણકદટ્ઠૂપત્થમ્ભે મોચેતી’’તિ એવં વુત્તેસુ પઞ્ચસુ કાલેસુ કિસ્મિઞ્ચિ કાલે અઙ્ગજાતે કમ્મનિયં પત્તે ‘‘આરોગ્યત્થાય મોચેતિ, સુખત્થાય મોચેતિ, ભેસજ્જત્થાય, દાનત્થાય, પુઞ્ઞત્થાય, યઞ્ઞત્થાય, સગ્ગત્થાય, બીજત્થાય, વીમંસત્થાય, દવત્થાય મોચેતી’’તિ (પારા॰ ૨૩૭) એવં વુત્તેસુ દસસુ અધિપ્પાયેસુ યેન કેનચિ અધિપ્પાયેન હત્થાદીસુ યેન કેનચિ ઉપક્કમિત્વાતિ અત્થો. **વિમોચયન્તિ** અન્તમસો યં એકા ખુદ્દકમક્ખિકા પિવેય્ય, તત્તકમ્પિ મોચેન્તોતિ અત્થો. **અઞ્ઞત્ર સુપિનન્તેના**તિ યા સુપિનન્તે સુક્કવિસ્સટ્ઠિ હોતિ, તં ઠપેત્વાતિ અત્થો. **સમણો**તિ યો કોચિ ઉપસમ્પન્નો. **ગરુકન્તિ** સઙ્ઘાદિસેસં. **ફુસે**તિ આપજ્જેય્યાતિ અત્થો.

સુક્કવિસ્સટ્ઠિસિક્ખાપદં પઠમં.

૨૦. ઇદાનિ કાયસંસગ્ગં દીપેતું ‘‘**ઇત્થિસઞ્ઞી**’’તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **ઇત્થિસઞ્ઞી**તિ તદહુજાતાયપિ મનુસ્સિત્થિયા ઇત્થિસઞ્ઞીયેવ હુત્વાતિ અત્થો. સચે તત્થ વેમતિકો વા પણ્ડકપુરિસતિરચ્છાનગતસઞ્ઞી વા હોતિ, થુલ્લચ્ચયં, તથા ઇત્થિયા કાયેન કાયપ્પટિબદ્ધામસને ચ કાયપ્પટિબદ્ધેન કાયામસને ચ યક્ખીપેતીપણ્ડકાનં કાયેન કાયામસને ચ. પુરિસતિરચ્છાનગતિત્થીનં પન કાયેન કાયામસનેપિ દુક્કટં, તથા યક્ખીઆદીનં કાયેન કાયપ્પટિબદ્ધાદીસુ ચ. મતિત્થિયા પન થુલ્લચ્ચયં. **કાયસંસગ્ગરાગવા**તિ ઇમિના માતુપેમાદિં મોક્ખાધિપ્પાયઞ્ચ પટિક્ખિપતિ. **સમ્ફુસન્તો**તિ કાયસંસગ્ગરાગેન ઉપક્કમ્મ અન્તમસો લોમેનપિ મનુસ્સિત્થિં સમ્ફુસન્તોતિ અત્થસમ્બન્ધો. ઇમિના યો ઇત્થિયા આલિઙ્ગિતોપિ કાયેન ન વાયમતિ, કેવલં ફસ્સંયેવ અનુભવતિ, તસ્સ અનાપત્તીતિ દીપિતં હોતિ.

કાયસંસગ્ગસિક્ખાપદં દુતિયં.

૨૧. ઇદાનિ દુટ્ઠુલ્લવાચં પકાસેતું ‘‘**તથા સુણન્તિ**’’ન્તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **તથા**તિ ઇત્થિસઞ્ઞી. મનુસ્સિત્થિં સુણન્તિન્તિ સમ્બન્ધો. **સુણન્તિ**ન્તિ ઇમિના પટિબલાયપિ ઇત્થિયા અવિઞ્ઞત્તિપથે ઠિતાય દૂતેન વા પણ્ણેન વા આરોચેન્તસ્સ દુટ્ઠુલ્લવાચાપત્તિન હોતીતિ દીપિતં હોતિ. **વિઞ્ઞુઞ્ચા**તિ ઇમિના યા મહલ્લિકાપિ બાલાપિ એળમૂગાપિ અસદ્ધમ્મપ્પટિસંયુત્તં કથં ન જાનાતિ, સા ઇધ નાધિપ્પેતાતિ દસ્સેતિ. વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગાનં વસેન મગ્ગં વા મેથુનં વા આરબ્ભાતિ સમ્બન્ધો. દુટ્ઠુલ્લવાચાય રાગો દુટ્ઠુલ્લવાચારાગો, તેન **દુટ્ઠુલ્લવાચારાગેન**. તં અસ્સાદેન્તો **ઓભાસેત્વા** દુરુત્તવચનં વત્વા ગરુકં ફુસેતિ અત્થો.

કથં દ્વે મગ્ગે આરબ્ભ પસંસતિ ગરહતિ? તત્થ પસંસાયપિ તાવ ‘‘ઇત્થિલક્ખણેન સુભલક્ખણેન સમન્નાગતાસી’’તિ વદતિ, ન તાવસીસં એતિ. ‘‘તવ વચ્ચમગ્ગો ચ પસ્સાવમગ્ગો ચ સુભો સુસણ્ઠાનો દસ્સનીયો, ઈદિસેન નામ ઇત્થિલક્ખણેન સુભલક્ખણેન સમન્નાગતાસી’’તિ વદતિ, સીસં એતિ, સઙ્ઘાદિસેસો હોતીતિ અત્થો. ગરહણે પન ‘‘સિખરણીસિ, સમ્ભિન્નાસિ, ઉભતોબ્યઞ્જનાસી’’તિ ઇમાનિ તીણિ સુદ્ધાનિયેવ સીસં એન્તિ વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગાનં નિયતવચનત્તા અચ્ચોળારિકત્તા ચ. અઞ્ઞાનિ પન ‘‘અનિમિત્તાસિ, નિમિત્તમત્તાસી’’તિઆદીનિ મગ્ગાનં અનિયતવચનત્તા મેથુનેન ઘટેત્વા વુત્તાનિ એવ સીસં એન્તિ. મેથુનપ્પટિસંયુત્તે ‘‘દેહિ મે, અરહસિ મે દાતુ’’ન્તિઆદીહિ પન સીસં ન એતિ, ‘‘મેથુનધમ્મં દેહી’’તિઆદિના મેથુનધમ્મે ઘટિતેયેવ સઙ્ઘાદિસેસો. ઇત્થિયા વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગે ઠપેત્વા અધક્ખકં ઉબ્ભજાણુમણ્ડલં આદિસ્સ વણ્ણાદિભણને થુલ્લચ્ચયં, તથા યક્ખીપેતીપણ્ડકેસુ વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગે મેથુનેપિ. ઇમેસં પન યક્ખીઆદીનં અધક્ખકાદિકે વુત્તપ્પકારે પદેસે દુક્કટં, તથા ઇત્થિયાદીનં ઉબ્ભક્ખકે અધોજાણુમણ્ડલે કાયપ્પટિબદ્ધે ચાતિ.

દુટ્ઠુલ્લવાચાસિક્ખાપદં તતિયં.

૨૨. ઇદાનિ અત્તકામપારિચરિયં દસ્સેતું ‘‘**વત્વા**’’તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **વત્વા**તિ દુટ્ઠુલ્લોભાસને વુત્તપ્પકારં ઇત્થિં ઇત્થિસઞ્ઞીયેવ હુત્વા વત્વાતિ અત્થો. **અત્તકામુપટ્ઠાનવણ્ણ**ન્તિ એત્થ મેથુનધમ્મસઙ્ખાતેન કામેન ઉપટ્ઠાનં કામુપટ્ઠાનં, અત્તનો અત્થાય કામુપટ્ઠાનં અત્તકામુપટ્ઠાનં, અત્તના વા કામિતં ઇચ્છિતન્તિ અત્તકામં, સયં મેથુનરાગવસેન પત્થિતન્તિ અત્થો, અત્તકામઞ્ચ તં ઉપટ્ઠાનઞ્ચાતિ અત્તકામુપટ્ઠાનં, તસ્સ વણ્ણો અત્તકામુપટ્ઠાનવણ્ણો, તં અત્તકામુપટ્ઠાનવણ્ણં. ‘‘એતદગ્ગં, ભગિનિ, પારિચરિયાનં યા માદિસં સીલવન્તં

કલ્યાણધમ્મં બ્રહ્મચારિં એતેન ધમ્મેન પરિચરેય્યા’’તિ એવં વત્વાતિ સમ્બન્ધો. **મેથુનરાગિનો**તિ ઇમિના ગિલાનપચ્ચયાદીહિ ઉપટ્ઠાનસ્સ વણ્ણં ભણતો અનાપત્તીતિ દીપિતં હોતિ. **વાચા મેથુનયુત્તેના**તિ એત્થ મેથુનયુત્તેનેવ વાચાય મેથુનયાચને ગરુકં હોતિ, ન અઞ્ઞથાતિ અધિપ્પાયો.

અત્તકામપારિચરિયસિક્ખાપદં ચતુત્થં.

૨૩. ઇદાનિ સઞ્ચરિત્તં દસ્સેતું “**પટિગ્ગહેત્વા**”તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **પટિગ્ગહેત્વા**તિ ઇત્થિયા વા પુરિસેન વા ઉભિન્નં માતાદીહિ વા ‘‘ભન્તે, ઇત્થન્નામં ઇત્થિં વા પુરિસં વા એવં ભણાહી’’તિ વુત્તો તેસં વચનં ‘‘સાધૂ’’તિ વા ‘‘હોતૂ’’તિ વા ‘‘ભણામી’’તિ વા યેન કેનચિ આકારેન વચીભેદં કત્વા, સીસકમ્પનાદીહિ વા સમ્પટિચ્છિત્વાતિ અત્થો. **સન્દેસ**ન્તિ એત્થ પન ઇત્થી દસવિધા માતુરક્ખિતા પિતુરક્ખિતા માતાપિતુરક્ખિતા ભાતુરક્ખિતા ભગિનિરક્ખિતા ઞાતિરક્ખિતા ગોત્તરક્ખિતા ધમ્મરક્ખિતા સારક્ખા સપરિદણ્ડાતિ. દસ ભરિયાયો ધનક્કીતા છન્દવાસિની ભોગવાસિની પટવાસિની ઓદપત્તકિની ઓભટચુમ્બટકા દાસી ચ ભરિયા ચ કમ્મકારી ચ ભરિયા ચ ધજાહટા મુહુત્તિકા ચાતિ.

તાસુ માતુરક્ખિતા ભિક્ખું પહિણતિ ‘‘ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં બ્રૂહિ ‘હોમિ ઇત્થન્નામસ્સ ભરિયા ધનક્કીતા... પે॰... મુહુત્તિકા ચા’’તિ, અયં ઇત્થિયા સન્દેસો નામ. સચે માતુરક્ખિતાય માતાપિતાભાતાભગિનિઆદયો ભિક્ખું પહિણન્તિ ‘‘ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં બ્રૂહિ ‘હોતુ ઇત્થન્નામસ્સ ભરિયા ધનક્કીતા...પે॰... મુહુત્તિકા ચા’’તિ, અયમ્પિ ઇત્થિયા સન્દેસોયેવ નામ. એવં પિતુરક્ખિતાદીસુપિ નયો નેતબ્બો. પુરિસો ભિક્ખું પહિણતિ ‘‘ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં માતુરક્ખિતં બ્રૂહિ...પે॰... સપરિદણ્ડં બ્રૂહિ ‘હોતુ કિર ઇત્થન્નામસ્સ ભરિયા ધનક્કીતા...પે॰... મુહુત્તિકા ચા’’તિ, અયં પુરિસસ્સ સન્દેસો નામ. સચે પુરિસસ્સ માતાપિતાભાતાભગિનિઆદયો ભિક્ખું પહિણન્તિ ‘‘ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં માતુરક્ખિતં બ્રૂહિ...પે॰... સપરિદણ્ડં બ્રૂહિ ‘હોતુ ઇત્થન્નામસ્સ ભરિયા ધનક્કીતા...પે॰... મુહુત્તિકા ચા’’તિ, અયમ્પિ પુરિસસ્સ સન્દેસોયેવ નામ, આણાપનન્તિ અત્થો.

વીમંસિત્વાતિ એત્થ વુત્તપ્પકારેન સાસનં ગહેત્વા તસ્સા ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા તેસં અવસ્સારોચનકાનં માતાપિતાભાતાભગિનિઆદીનં વા આરોચેત્વાતિ અત્થો. **હર**ન્તિ યત્થ પહિતો, તત્થ ગન્ત્વા તસ્સા ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા આરોચેતિ, સા ઇત્થી વા પુરિસો વા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છતુ વા, મા વા, લજ્જાય વા તુણ્હી હોતુ, પુન આગન્ત્વા તસ્સા ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા હરન્તો ગરુકં કુસેતિ સમ્બન્ધો. એત્તાવતા ‘‘પટિગ્ગણ્હતિ વીમંસતિ પચ્ચાહરતી’’તિ વુત્તં અઙ્ગત્તયં સમ્પાદિતં હોતિ. ઇમાય તિવઙ્ગસમ્પત્તિયા સઙ્ઘાદિસેસો, ઇતો યેહિ કેહિચિ દ્વીહિ અઙ્ગેહિ થુલ્લચ્ચયં, એકેન દુક્કટં. યક્ખીપેતીપણ્ડકેસુ અઙ્ગત્તયેનપિ થુલ્લચ્ચયમેવ, એકેન વા દ્વીહિ વા દુક્કટન્તિ.

સઞ્ચરિત્તસિક્ખાપદં પઞ્ચમં.

૨૪. ઇદાનિ કુટિકારસિક્ખાપદં આવિ કાતું “**સંયાચિતપરિક્ખાર**”ન્તિઆદિ આરદ્ધં. તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – ‘‘વાસિં દેથ, ફરસું દેથા’’તિઆદિના સયં પવત્તિતયાચનાય ગહિતપરિક્ખારં **સંયાચિતપરિક્ખારં** પદભાજને વુત્તનયેન સઙ્ઘં તિક્ખત્તું યાચિત્વા લદ્ધભિક્ખૂહિ વા સઙ્ઘેનેવ વા તત્થ ગન્ત્વા સારમ્ભાનારમ્ભસપરિક્કમનાપરિક્કમનભાવં ઞત્વા **અદેસિતવત્થુકં** ‘‘કુટિ નામ ઉલ્લિત્તા વા હોતિ અવલિત્તા વા ઉલ્લિત્તાવલિત્તા વા’’તિ (પારા॰ ૩૪૯) એવં વુત્તલક્ખણં **કુટિં**. ‘‘તત્રિદં પમાણં, દીઘસો દ્વાદસ વિદત્થિયો સુગતવિદત્થિયા, તિરિયં સત્તન્તરા’’તિ (પારા॰

૩૪૮) એવં **વુત્તપમાણાતિક્કન્તં**, ‘‘મય્હં વાસાગારં એસા’’તિ એવં અત્તા ઉદ્દેસો એતિસ્સાતિ અત્તુદ્દેસા, તં **અત્તુદ્દેસં** કત્વા **ગરું** સઙ્ઘાદિસેસં કુસેતિ સમ્બન્ધો. અયં પનેત્થ વિનિચ્છયો – અદેસિતવત્થુકં પમાણાતિક્કન્તં કુન્થકિપિલ્લિકાદીનં આસયે કતત્તા સારમ્ભં દ્વીહિ બલીબદ્દેહિ યુત્તેન સકટેન ગન્તું અસક્કુણેય્યતાય અપરિક્કમનં ઉલ્લિત્તાદિભેદં કુટિં અત્તનો વસનત્થાય કરોન્તો વા કારાપેન્તો વા ‘‘ઇદાનિ નિટ્ઠાનં ગમિસ્સતી’’તિ પઠમપિણ્ડદાને થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપિણ્ડદાનેન લેપે ઘટિતે દ્વે ચ સઙ્ઘાદિસેસે દ્વે ચ દુક્કટાનિ, સચે દેસિતવત્થુકાયેવ વા પમાણાતિક્કન્તાયેવ વા હોતિ, એકં સઙ્ઘાદિસેસં દ્વે ચ દુક્કટાનિ આપજ્જતીતિ.

કુટિકારસિક્ખાપદં છટ્ઠં.

૨૫. ઇદાનિ વિહારકારસિક્ખાપદં દસ્સેતું **‘‘મહલ્લક’’**ન્તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **મહલ્લક**ન્તિ સસ્સામિકભાવેન સંયાચિતકુટિતો મહન્તભાવો એતસ્સ અત્થિ, યસ્મા વા વત્થું દેસાપેત્વા પમાણાતિક્કમેનાપિ કાતું વટ્ટતિ, તસ્મા પમાણમહન્તતાયપિ મહલ્લકો, તં મહલ્લકં વિહારં વા કત્વાતિ અત્થો. એત્થ પન અદેસિતવત્થુકભાવેન એકો સઙ્ઘાદિસેસો, સેસં અનન્તરસદિસમેવ. ઇધ ચ તત્થ ચ વાસાગારં ઠપેત્વા ઉપોસથાગારં વા જન્તાઘરં વા અગ્ગિસાલં વા ભવિસ્સતીતિ એવમાદિના નયેન કરોન્તસ્સ અનાપત્તિ.

વિહારકારસિક્ખાપદં સત્તમં.

૨૬. ઇદાનિ અમૂલકસિક્ખાપદં પકાસેતું **‘‘અમૂલકેના’’**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **અમૂલકેના**તિ યં ચોદકેન ચુદિતકમ્હિ પુગ્ગલે અદિટ્ઠં અસુતં અપરિસઙ્કિતં, ઇદં એતેસં દસ્સનસવનપરિસઙ્કાસઙ્ખાતાનં મૂલાનં અભાવતો અમૂલકં, તેન અમૂલકેન વત્થુનાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **અદિટ્ઠં** નામ અત્તનો પસાદચક્ખુના વા દિબ્બચક્ખુના વા અદિટ્ઠં. **અસુતં** નામ તથેવ કેનચિ વુચ્ચમાનં ન સુતં. **અપરિસઙ્કિતં** નામ ચિત્તેન અપરિસઙ્કિતં, તં પન દિટ્ઠસુતમુતવસેન તિવિધં. તત્થ ભિક્ખુઞ્ચ માતુગામઞ્ચ તથારૂપે ઠાને દિસ્વા ‘‘અદ્ધા ઇમેહિ કત’’ન્તિ વા ‘‘કરિસ્સન્તી’’તિ વા પરિસઙ્કતિ, ઇદં **દિટ્ઠપરિસઙ્કિતં** નામ. અન્ધકારે પટિચ્છન્નોકાસે વા ભિક્ખુસ્સ ચ માતુગામસ્સ ચ વચનં સુત્વા દુતિયસ્સ અત્થિભાવં અજાનન્તો પુબ્બે વુત્તનયેન પરિસઙ્કતિ, ઇદં **સુતપરિસઙ્કિતં** નામ. ધુત્તેહિ ઇત્થીહિ સદ્ધિં પચ્ચન્તવિહારેસુ પુપ્ફગન્ધસુરાદીહિ અનુભવિત્વા ગતટ્ઠાનં દિસ્વા ‘‘કેન નુ ખો ઇદં કત’’ન્તિ વીમંસન્તો તત્ર કેનચિ ભિક્ખુના ગન્ધાદીહિ પૂજા કતા હોતિ, ભેસજ્જત્થાય અરિટ્ઠં વા પીતં, સો તસ્સ ગન્ધં ઘાયિત્વા ‘‘અયં સો ભવિસ્સતી’’તિ પરિસઙ્કતિ, ઇદં **મુતપરિસઙ્કિતં** નામ. એવં તિવિધાય પરિસઙ્કાય અભાવેન અપરિસઙ્કિતન્તિ અત્થો.

ચોદેન્તોતિ ‘‘પારાજિકં ધમ્મં આપન્નોસિ, અસ્સમણોસિ, અસક્યપુત્તિયોસી’’તિઆદીહિ વચનેહિ સયં ચોદેન્તોતિ અત્થો. એવં ચોદેન્તસ્સ વાચાય વાચાય સઙ્ઘાદિસેસો. **ચોદાપેન્તો વા**તિ અત્તના તસ્સ સમીપે ઠત્વા અઞ્ઞં ભિક્ખું આણાપેત્વા ચોદાપેન્તો તસ્સ આણત્તસ્સ વાચાય વાચાય ગરું કુસેતિ અત્થો. અથ સોપિ ચાવનાધિપ્પાયેન ‘‘મયાપિ દિટ્ઠં અત્થી’’તિઆદિના નયેન ચોદેતિ, દ્વિન્નમ્પિ વાચાય આપત્તિ. **વત્થુના અન્તિમેન ચા**તિ ભિક્ખુનો અનુરૂપેસુ એકૂનવીસતિયા પારાજિકેસુ અઞ્ઞતરેનાતિ અત્થો. **ચાવેતુ**ન્તિ બ્રહ્મચરિયા ચાવેતું, યો સુદ્ધં વા અસુદ્ધં વા કતૂપસમ્પદં પુગ્ગલં સુદ્ધદિટ્ઠિકો સમાનો ચાવનાધિપ્પાયેન ચોદેતિ વા ચોદાપેતિ વા, તસ્સ સઙ્ઘાદિસેસોતિ અધિપ્પાયો. **સુણમાન**ન્તિ ઇમિના પરમ્મુખા દૂતેન વા પણ્ણેન વા ચોદેતિ. ચોદેન્તસ્સ ન રુહતીતિ દીપિતં હોતિ. પરમ્મુખા પન સત્તહિ આપત્તિક્ખન્ધેહિ વદન્તસ્સ દુક્કટં.

અમૂલકસિક્ખાપદં અટ્ઠમં.

૨૭. ઇદાનિ અઞ્ઞભાગિયસિક્ખાપદં દસ્સેતું “**અઞ્ઞસ્સ કિરિય**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અઞ્ઞસ્સ કિરિયન્તિ** અઞ્ઞસ્સ ખત્તિયાદિજાતિકસ્સ પારાજિકસ્સ વીતિક્કમસઙ્ખાતં કિરિયં દિસ્વાતિ સમ્બન્ધો. **તેન લેસેના**તિ ‘‘દસ લેસા જાતિલેસો નામલેસો ગોત્તલેસો લિઙ્ગલેસો આપત્તિલેસો પત્તલેસો ચીવરલેસો ઉપજ્ઝાયલેસો આચરિયલેસો સેનાસનલેસો’’તિ (પારા॰ ૩૯૪) એવં વુત્તેસુ દસસુ લેસેસુ યો તસ્મિં પુગ્ગલે દિસ્સતિ, તેન લેસેન તદઞ્ઞં પુગ્ગલં બ્રહ્મચરિયા ચાવેતું અન્તિમવત્થુના ચોદેન્તો ગરુકં ફુસેતિ અત્થો. તત્થ અઞ્ઞમ્પિ વત્થું લિસ્સતિ સિલિસ્સતિ વોહારમત્તેનેવ ઈસકં અલ્લીયતીતિ લેસો, જાતિયેવ લેસો **જાતિલેસો**. એસ નયો સેસપદેસુપિ. લેસેન ચોદેન્તો કથં ચોદેતિ? અઞ્ઞો ખત્તિયજાતિકો ઇમિના ચોદકેન પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપજ્જન્તો દિટ્ઠો હોતિ, સો અઞ્ઞં અત્તનો વેરિં ખત્તિયજાતિકં ભિક્ખું પસ્સિત્વા તં ખત્તિયજાતિલેસં ગહેત્વા એવં ચોદેતિ ‘‘ખત્તિયો મયા દિટ્ઠો પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપજ્જન્તો, ત્વમ્પિ ખત્તિયો પારાજિકં ધમ્મં આપન્નોસી’’તિ વા ‘‘સો ત્વં ખત્તિયો, નાઞ્ઞો, પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપન્નોસી’’તિ વા ચોદેતિ. એવં નામલેસાદયોપિ વેદિતબ્બા.

અઞ્ઞભાગિયસિક્ખાપદં નવમં.

૨૮. એત્તાવતા ‘‘ગરુકા નવા’’તિ ઉદ્દિટ્ઠે વિત્થારતો દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસુ આપન્નેસુ પટિપજ્જનાકારં દસ્સેતું “**છાદેતિ જાનમાપન્ન**”ન્તિઆદિ વુત્તં. તસ્સાયં પિણ્ડત્થો – યો ભિક્ખુ ‘‘અયં ઇત્થન્નામા આપત્તી’’તિ આપત્તિવસેન વા ‘‘ઇદં ભિક્ખૂનં ન વટ્ટતી’’તિ એવં વત્થુવસેન વા **જાનમાપન્નં** આપત્તિં યાવ **છાદેતિ**, **તાવ તેન** ભિક્ખુના અકામા **પરિવાસો** વસિતબ્બોતિ. **ચરેય્યા**તિ માનત્તં સમાદાય વસેય્ય. કિત્તકં દિવસન્તિ ચે? છ રત્તિયો. માનત્તવાસો પન સઙ્ઘેયેવ, ન ગણે, ન પુગ્ગલે, તેન વુત્તં “**સઙ્ઘે**”તિ. **પરિવુત્થો**તિ ‘‘તયો ખો ઉપાલિ પારિવાસિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદા સહવાસો વિપ્પવાસો અનારોચના’’તિ (ચૂળવ॰ ૮૩) એવં વુત્તં રત્તિચ્છેદં અકત્વા પરિવુત્થોતિ અત્થો. તત્થ **સહવાસો**તિ પકતત્તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકચ્છન્ને ઉદકપાતટ્ઠાનબ્ભન્તરે વાસો. **વિપ્પવાસો** નામ અઞ્ઞં પકતત્તં ભિક્ખું વિના વાસો. **અનારોચના**તિ આગન્તુકાદીનં અનારોચના. એતેસુ તીસુ એકેનાપિ રત્તિચ્છેદો હોતિ એવ. એત્થ પન ઉપચારસીમગતાનં આરોચેતબ્બં, ન બહિ ઠિતાનં, બહિ ઠિતાનમ્પિ સચે સદ્દં સુણાતિ, પસ્સતિ, દૂરં વા ગન્ત્વા આરોચેતબ્બમેવ, અનારોચેન્તસ્સ રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદે દુક્કટઞ્ચ હોતિ. અજાનન્તસ્સેવ ઉપચારસીમં પવિસિત્વા ગચ્છન્તિ ચે, રત્તિચ્છેદોવ હોતિ, ન વત્તભેદો.

ચિણ્ણમાનત્તન્તિ ‘‘ચત્તારો ખો, ઉપાલિ, માનત્તચારિકસ્સ ભિક્ખુનો રત્તિચ્છેદા સહવાસો વિપ્પવાસો અનારોચના ઊને ગણે ચરણ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૯૨) એવં વુત્તં રત્તિચ્છેદં અકત્વા ચિણ્ણમાનત્તં પરિનિટ્ઠિતમાનત્તન્તિ અત્થો. એત્થ પન સહવાસાદયો પરિવાસે વુત્તપ્પકારા એવ. ‘‘ઊને ગણે ચરણ’’ન્તિ એત્થ ગણો ચત્તારો વા અતિરેકા વા ભિક્ખૂ, તસ્મા સચેપિ તીહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વસતિ, રત્તિચ્છેદો હોતિયેવ, ‘‘સચે પન તેન તેસં અત્થિભાવં દિસ્વા આરોચિતે પક્કમન્તિ, ઊને ગણે ચરણદોસો ન હોતી’’તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭) **અટ્ઠકથાસુ** વુત્તં કિર. **અબ્ભેય્યા**તિ તં ભિક્ખું વીસતિગણો સઙ્ઘો અબ્ભેય્ય સમ્પટિચ્છેય્ય, અબ્ભાનકમ્મવસેન ઓસારેય્યાતિ અત્થો. સચે એકેનપિ ઊનો વીસતિગણો ભિક્ખુસઙ્ઘો તં ભિક્ખું અબ્ભેય્ય, સો ચ ભિક્ખુ ન અબ્ભિતો, તે ચ ભિક્ખૂ ગારય્હા, દુક્કટં આપજ્જન્તીતિ અત્થો.

૨૯. ઇદાનિ યથા છાદિતા આપત્તિ છન્ના હોતિ, તં પકારં દસ્સેતું **"આપત્તી"**તિઆદિ વુત્તં. તત્થાયં પદયોજના – આપત્તિતા ચ અનુક્ખિત્તતા ચ અનન્તરાયતા ચ પહુત્તતા ચ આપત્તિનુક્ખિત્તઅનન્તરાયપહુત્તતાયો, એતાસુ ચતૂસુ તથાસઞ્ઞિતા ચ છાદેતુકામો હુત્વા છાદના ચાતિ એવં દસહઙ્ગેહિ અરુણુગ્ગમમ્હિ છન્ના હોતીતિ. એત્થ પન આપત્તિઆદીસુ ચતૂસુ આપત્તિસઞ્ઞિતા ચ અનુક્ખિત્તસઞ્ઞિતા ચ અનન્તરાયસઞ્ઞિતા ચ પહુત્તસઞ્ઞિતા ચાતિ એવં સઞ્ઞાવસેન યોજેત્વા અઙ્ગાનિ ગહેતબ્બાનિ, **છાદેતુકામો**તિ ઇદમેકં, **છાદના**તિ ઇદમેકન્તિ એવં દસ.

એતેસુ પન આદિતો પટ્ઠાય અયં વિનિચ્છયો – ''આપત્તિ ચ હોતિ આપત્તિસઞ્ઞી ચા''તિ એત્થ યં આપન્નો, સા તેરસન્નં અઞ્ઞતરા હોતિ, સોપિ ચ તત્થ ગરુકાપત્તિસઞ્ઞીયેવ હુત્વા જાનન્તો છાદેતિ, છન્ના હોતિ. સચે તત્થ અનાપત્તિસઞ્ઞી વા અઞ્ઞાપત્તિસઞ્ઞી વા વેમતિકો વા હોતિ, અચ્છન્નાવ હોતિ. તિવિધં પન ઉક્ખેપનીયકમ્મં, તેન અકતો અનુક્ખિત્તો. સો ચે પકતત્તસઞ્ઞી હુત્વા છાદેતિ, છન્ના હોતિ. સચે અપકતત્તસઞ્ઞી છાદેતિ, અચ્છન્ના હોતિ. અપકતત્તેન પન પકતત્તસઞ્ઞિનાપિ અપકતત્તસઞ્ઞિનાપિ છાદિતં અચ્છાદિતમેવ હોતીતિ. **અનન્તરાયિકો**તિ યસ્સ દસસુ રાજચોરઅગ્ગિઉદકમનુસ્સામનુસ્સવાળસરીસપજીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયેસુપિ એકોપિ નત્થિ, સો ચે અનન્તરાયિકસઞ્ઞી હુત્વા છાદેતિ, છન્ના હોતિ. સચે સો અન્ધકારભીરુકો અનન્તરાયે એવ વાળાદિઅન્તરાયસઞ્ઞી હુત્વા છાદેતિ, અચ્છન્નાવ હોતિ. **પહૂ**તિ યો સક્કોતિ સભાગભિક્ખુનો સમીપં ગન્તુઞ્ચેવ આરોચિતુઞ્ચ , સો ચે પહુસઞ્ઞી હુત્વા છાદેતિ, છન્ના હોતિ. યો પન અપહુ હુત્વા પહુસઞ્ઞી, પહુ વા અપહુસઞ્ઞી હુત્વા છાદેતિ, અચ્છન્નાવ હોતીતિ.

અરુણુગ્ગમમ્હીતિ એત્થ પુરેભત્તં વા આપત્તિં આપન્નો હોતિ પચ્છાભત્તં વા, યાવ અરુણં ન ઉગ્ગચ્છતિ, તાવ આરોચેતબ્બા. સચે પન અરુણબ્ભન્તરે સતક્ખત્તુમ્પિ છાદેતુકામતા ઉપ્પજ્જતિ, અચ્છન્નાવ હોતિ. આરોચેન્તો પન સભાગસઙ્ઘાદિસેસં આપન્નસ્સ આરોચેતું ન વટ્ટતિ. સચે આરોચેતિ, આપત્તિ પન આવિકતા હોતિ, આરોચનપચ્ચયા પન અઞ્ઞં દુક્કટં આપત્તિં આપજ્જતિ. ઇમિના અઞ્ઞમ્પિ વત્થુસભાગાપત્તિં આરોચેતું ન વટ્ટતીતિ દીપિતો હોતિ. આરોચેન્તેન પન ''અહં તવ સન્તિકે એકં આપત્તિં આવિ કરોમી''તિ વા ''આચિક્ખામી''તિ વા ''આરોચેમી''તિ વા ''એકં આપત્તિં આપન્નભાવં જાનાહી''તિ વા ''એકં ગરુકાપત્તિં આવિ કરોમી''તિ વા આદિના નયેન વત્તબ્બં, એત્તાવતા અચ્છન્નાવ હોતિ. સચે ''લહુકાપત્તિં આરોચેમી''તિ વદતિ, છન્નાવ હોતીતિ. સઙ્ઘાદિસેસવિનિચ્છયો.

સઙ્ઘાદિસેસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. ચીવરનિદ્દેસવણ્ણના

૩૦. એવં ગરુકે સિક્ખિતબ્બાકારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ ચીવરેસુ દસ્સેતું **"ચીવર"**ન્તિ ઉદ્ધટં. તત્થ જાતિતો છ ચીવરાનિ (મહાવ॰ ૩૩૯; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૨-૪૬૩; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના), તાનિ કાનીતિ ચે, તં દસ્સેતું **"ખોમા"**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **ખોમં** નામ ખોમવાકસુત્તેહિ કતં વત્થં. **સાણં** નામ સાણવાકેહિ કતં વત્થં. **ભઙ્ગં** નામ ખોમસુત્તાદીહિ પઞ્ચહિ મિસ્સેત્વા કતં વત્થં. પાટેક્કં વાકમયમેવ વાતિ વદન્તિ. **કમ્બલં** નામ મનુસ્સલોમં વાળલોમં ઠપેત્વા લોમેહિ વાયિત્વા કતં વત્થં. **છળેતાની**તિ છ એતાનિ. સહ અનુલોમેહીતિ **સાનુલોમાનિ**. જાતિતો પન કપ્પિયાનિ છ ચીવરાનીતિ વુત્તં હોતિ.

૩૧. ઇદાનિ તેસં અનુલોમાનિ દસ્સેતું “**દુકૂલ**”ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૫) **દુકૂલં** સાણસ્સ અનુલોમં વાકમયત્તા. **પટ્ટુણ્ણ**ન્તિ પટ્ટુણ્ણદેસે પાણકેહિ સઞ્જાતવત્થં. સોમારદેસે, ચીનદેસે જાતં **સોમારચીનજં** પટન્તિ સમ્બન્ધો. ઇમાનિ તીણિપિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ પાણકેહિ કતસુત્તમયત્તા. **ઇદ્ધિજ**ન્તિ એહિભિક્ખૂનં પુઞ્ઞિદ્ધિયા નિબ્બત્તચીવરં. તં પન ખોમાદીનં અઞ્ઞતરં હોતિ. કપ્પરુક્ખેહિ નિબ્બત્તં જાલિનિયા દેવકઞ્ઞાય અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ દિન્નવત્થાદિકં **દેવદિન્નં**. તમ્પિ ખોમાદીહિ નિબ્બત્તવત્થસદિસત્તા છન્નમ્પિ અનુલોમં હોતિયેવ કપ્પાસિકસ્સ વા, ઇદ્ધિજમ્પિ તથેવ વેદિતબ્બં. **તસ્સ તસ્સા**તિ ખોમાદિકસ્સ. **અનુલોમિક**ન્તિ અનુરૂપં.

૩૨-૩૩. એવં જાતિતો સાનુલોમાનિ છ ચીવરાનિ દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસુ અધિટ્ઠાનાદિકં વિધાનં દસ્સેતું “**તિચીવર**”ન્તિઆદિ વુત્તં. એત્થ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના; મહાવ॰ ૩૫૮) ધિટ્ઠાનતો પુબ્બે તિચીવરં નામ પાટેક્કં નત્થિ સઙ્ઘાટિઆદિપ્પહોનકસ્સ પચ્ચત્થરણાદિવસેનાપિ અધિટ્ઠાતું અનુઞ્ઞાતત્તા. તસ્મા “**તિચીવરં અધિટ્ઠેય્ય ન વિકપ્પેય્યા**”તિ એત્થ ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિ’’ન્તિ એવં નામે ગહિતે ‘‘અધિટ્ઠાન’’મિચ્ચેવ વત્તબ્બં, ‘‘વિકપ્પેમી’’તિ પન ન વત્તબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. એવં સેસેસુપિ. મુખપુઞ્છનઞ્ચ નિસીદનઞ્ચ **મુખપુઞ્છનનિસીદનં**. **કણ્ડુચ્છાદિ**ન્તિ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિં અધિટ્ઠેય્ય, ન વિકપ્પેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **એત્થા**તિ ઇમેસુ નવસુ ચીવરેસુ. **તિચીવર**ન્તિ તિચીવરાધિટ્ઠાનનયેન અધિટ્ઠિતતિચીવરં. **વિના** અલદ્ધસમ્મુતિકો ભિક્ખુ અવિપ્પવાસસમ્મુતિઅલદ્ધટ્ઠાને એકાહમ્પિ હત્થપાસં વિજહિત્વા ન વસેય્યાતિ અત્થો. ‘‘ન ભિક્ખવે ચાતુમાસં નિસીદનેન વિપ્પવસિતબ્બં, યો વિપ્પવસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ **ખુદ્દકક્ખન્ધકે** (ચૂળવ॰ ૨૬૩) વુત્તત્તા ચાતુમાસં નિસીદનં વિના ન વસેય્યાતિ અત્થો.

૩૪. ઇદાનિ અધિટ્ઠાનવિધિં દસ્સેતું “**ઇમં સઙ્ઘાટિ**”ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **મિચ્ચધિટ્ઠયે**તિ ઇતિ અધિટ્ઠયે, ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ એવં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠયેતિ અત્થો. **અહત્થપાસમેત**ન્તિ દૂરે ઠિતં પન ઠપિતોકાસં સલ્લક્ખેત્વા સચે એકં, ‘‘એત’’ન્તિ, બહૂનિ ચે, ‘‘એતાની’’તિ વત્વા અધિટ્ઠયેતિ અત્થસમ્બન્ધો. **સેસેસુપિ અયં નયો**તિ યથા ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ વુત્તં, એવં ‘‘ઇમં ઉત્તરાસઙ્ગં, ઇમં કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિં અધિટ્ઠામી’’તિ એવં અત્તનો નામેનેવ વત્વા સમ્મુખાપિ પરમ્મુખાપિ વુત્તનયેન અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ વુત્તં હોતિ.

૩૫. ઇદાનિ સચે પુબ્બે અધિટ્ઠિતં તિચીવરં નિસીદનં વસ્સિકસાટિકં કણ્ડુપ્પટિચ્છાદીતિ ઇમેસુ છસુ ચીવરેસુ અઞ્ઞતરં ચીવરં અત્થિ, પુન તથાવિધં ચીવરં અધિટ્ઠહિત્વા પરિહરિતું ઇચ્છન્તેન ‘‘દ્વે પન ન વટ્ટન્તી’’તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) વુત્તત્તા પુબ્બે અધિટ્ઠિતં પચ્ચુદ્ધરિત્વા અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ દસ્સેતું “**અધિટ્ઠહન્તો**”તિઆદિ વુત્તં, તં ઉત્તાનમેવ. **પત્તાધિટ્ઠહને તથા**તિ ‘‘ઇમં પત્તં, એતં પત્ત’’ન્તિ એવં નામમત્તમેવ વિસેસો. સેસં તાદિસમેવાતિ અત્થો.

૩૬. **એતં ઇમં વ સઙ્ઘાટિં સંસે**તિ એત્થ સચે અન્તોગબ્ભે વા સામન્તવિહારે વા હોતિ, ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘એતં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ વાચા ભિન્દિતબ્બા, સચે હત્થપાસે હોતિ, ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિ’’ન્તિ તેસં તેસં નામવસેન વાચા ભિન્દિતબ્બાતિ અત્થો. પચ્ચુદ્ધારેપિ એસેવ નયો. એત્થ પન ‘‘દ્વે ચીવરસ્સ અધિટ્ઠાના કાયેન વા અધિટ્ઠેતિ, વાચાય વા અધિટ્ઠેતી’’તિ (પરિ॰ ૩૨૨) વુત્તત્તા સઙ્ઘાટિઆદિકં હત્થેન ગહેત્વા ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિઆદિના નયેન ચિત્તેન આભોગં કત્વા કાયવિકારં કરોન્તેન કાયેન અધિટ્ઠાતબ્બં, યેન કેનચિ સરીરાવયવેન અફુસન્તસ્સ ન વટ્ટતિ. વાચાય અધિટ્ઠહન્તેન વચીભેદં કત્વાવ અધિટ્ઠાતબ્બં. તથા પત્તેપિ. **વિદૂ**તિ પણ્ડિતો.

૩૭-૮. ઇદાનિ તેસં પમાણપરિચ્છેદં દસ્સેતું "**સઙ્ઘાટિ પચ્છિમન્તેના**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ દીઘતો મુટ્ઠિપઞ્ચકતો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) પટ્ઠાય "તત્રિદં સુગતસ્સ સુગતચીવરપ્પમાણં, દીઘસો નવ વિદત્થિયો સુગતવિદત્થિયા, તિરિયં છ વિદત્થિયો"તિ (પાચિ॰ ૫૪૮) એવં વુત્તસુગતચીવરૂનાપિ વટ્ટતિ. તિરિયં પન મુટ્ઠિત્તિકં. ચ-સદ્દેન અતિરેકમ્પિ વટ્ટતીતિ અત્થો. ઉત્તરાસઙ્ગસ્સપિ એતદેવ પમાણન્તિ તં દસ્સેતું "**તથા એકંસિકસ્સાપી**"તિ વુત્તં. અન્તરવાસકસ્સ પન "પારુપનેનપિ હિ સક્કા નાભિં પટિચ્છાદેતુ"ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) **અટ્ઠકથા**વચનતો "**દ્વિહત્થો વા**"તિ વુત્તં.

૩૯. **નિસીદનસ્સ દીઘેના**તિ એત્થ (પાચિ॰ ૫૩૧ આદયો; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૫૩૧; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિસીદનસિક્ખાપદવણ્ણના) **નિસીદન**ન્તિ સન્થતસદિસં સન્થરિત્વા એકસ્મિં અન્તે વુત્તપ્પમાણેન દ્વીસુ ઠાનેસુ ફાલેત્વા કતાહિ તીહિ દસાહિ યુત્તસ્સ પરિક્ખારસ્સેતં નામં.

૪૦. **કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ** (પાચિ॰ ૫૩૮; મહાવ॰ ૩૫૪; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૫૩૭; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિસિક્ખાપદવણ્ણના) નામ યસ્સ અધોનાભિઉબ્ભજાણુમણ્ડલં કણ્ડુ વા પિળકા વા અસ્સાવો વા થુલ્લકચ્છુ વા આબાધો, તસ્સ પટિચ્છાદનત્થાય અનુઞ્ઞાતં ચીવરં. ગાથાયો સુવિઞ્ઞેય્યાવ.

૪૧. **અટ્ઠતેય્યાવા**તિ (પાચિ॰ ૫૪૪) એત્થ તતો ઉદ્ધં ન વટ્ટતીતિ અત્થો.

૪૨. **એત્થા**તિ સઙ્ઘાટિતો પટ્ઠાય યાવ વસ્સિકસાટિકા, તાવ દસ્સિતચીવરેસૂતિ અત્થો. **તદુત્તરિ**ન્તિ તતો તેસં ચીવરાનં વુત્તપ્પમાણતો ઉત્તરિં કરોન્તસ્સ છેદનપાચિત્તિ હોતીતિ પાઠસેસો, તં અતિરેકં છિન્દિત્વા પુન પાચિત્તિયં દેસેતબ્બન્તિ અત્થો. **પચ્ચત્થરણમુખચોળા**તિ એત્થ "અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યાવ મહન્તં પચ્ચત્થરણં આકઙ્ખતિ, તાવ મહન્તં પચ્ચત્થરણં કાતુ"ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૩) વુત્તત્તા પચ્ચત્થરણસ્સ પમાણપરિચ્છેદો નત્થિ,. મુખપુઞ્છનચોળસ્સ પન ઉક્કટ્ઠવસેન વા અન્તિમવસેન વા પમાણપરિચ્છેદો ન વુત્તો, તસ્મા તમ્પિ અપ્પમાણિકં. તેન વુત્તં "**આકઙ્ખિતપ્પમાણિકા**"તિ, ઇચ્છિતપ્પમાણિકાતિ અત્થો. યાવ એકં ધોવીયતિ, તાવ અઞ્ઞં પરિભોગત્થાય ઇચ્છિતબ્બન્તિ દ્વેપિ વટ્ટન્તિ.

૪૩. **ન દીપિત**ન્તિ કત્થ ન દીપિતં? અટ્ઠકથાસુ. કસ્માતિ ચે? "તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂનં પરિપુણ્ણં હોતિ તિચીવરં, અત્થો ચ હોતિ પરિસ્સાવનેહિપિ થવિકાહિપિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પરિક્ખારચોળક"ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૭) બહૂનં પત્તથવિકપરિસ્સાવનાદીનં સઙ્ગહવસેન વુત્તત્તા પાટેક્કં નિધાનમુખન્તિ. યસ્મા પન ભગવતા "યં યં લબ્ભતિ, તં તં ઇમિના વિધાનેન અધિટ્ઠહિત્વા પુન યેન યેન પરિસ્સાવનાદિના અત્થો હોતિ, તં તં કત્વા ગણ્હન્તૂ"તિ અનુકમ્પાય અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા વિકપ્પનુપગપચ્છિમચીવરપ્પમાણં થવિકમ્પિ પટપરિસ્સાવનમ્પિ બહૂનિપિ એકતો કત્વા "ઇમાનિ ચીવરાનિ પરિક્ખારચોળાનિ અધિટ્ઠામી"તિ વત્વા અધિટ્ઠાતુમ્પિ વટ્ટતિયેવ. તસ્મા વુત્તં "**તથા વત્વા**"તિ, "પરિક્ખારચોળ"ન્તિ વત્વાતિ અત્થો. **વિકપ્પિયન્તિ** વિકપ્પનુપગં.

૪૪. **અહતકપ્પાનન્તિ** (મહાવ॰ ૩૪૮) એકવારં ધોવિતકાનં.

૪૫. **ઉતુદ્ધટાન**ન્તિ ઉતુતો દીઘકાલતો ઉદ્ધટાનં, કતવત્થકિચ્ચાનં પિલોતિકાનન્તિ વુત્તં હોતિ. **સેસા**તિ ઉત્તરાસઙ્ગઅન્તરવાસકા. પંસુ વિય કુચ્છિતભાવં પટિક્કૂલભાવં ઉલતિ ગચ્છતીતિ પંસુકૂલં, ચોળખણ્ડાનમેતં નામં,

તસ્મિં **પંસુકૂલે** યથારુચીતિ અત્થો. કસ્માતિ ચે? ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અહતાનં દુસ્સાનં અહતકપ્પાનં દિગુણં સઙ્ઘાટિં એકચ્ચિયં ઉત્તરાસઙ્ગં એકચ્ચિયં અન્તરવાસકં, ઉતુદ્ધટાનં દુસ્સાનં ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં દિગુણં ઉત્તરાસઙ્ગં દિગુણં અન્તરવાસકં, પંસુકૂલે યાવદત્થં, પાપણિકે ઉસ્સાહો કરણીયો’’તિ વુત્તત્તા, તસ્મા સુસાનાદીસુ પતિતપંસુકૂલે ચ અન્તરાપણે પતિતપિલોતિકચીવરે ચ પટપરિચ્છેદો નત્થિ, પટસતમ્પિ વટ્ટતીતિ સિદ્ધં.

૪૬. ઇદાનિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છિન્નકં સઙ્ઘાટિં છિન્નકં ઉત્તરાસઙ્ગં છિન્નકં અન્તરવાસક’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૫) વત્વા પુન ‘‘તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરસ્સ ભિક્ખુનો તિચીવરે કયિરમાને સબ્બં છિન્નકં નપ્પહોતિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દ્વે છિન્નકાનિ એકં અચ્છિન્નકન્તિ. દ્વે છિન્નકાનિ એકં અચ્છિન્નકં નપ્પહોતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દ્વે અચ્છિન્નકાનિ એકં છિન્નકન્તિ. એકં છિન્નકં નપ્પહોતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અન્વાધિકમ્પિ આરોપેતું. ન ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અચ્છિન્નકં ધારેતબ્બં, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૩૬૦) એવં વુત્તવિધાનં દસ્સેતું ‘‘**તીસૂ**’’તિઆદિ આરદ્ધં. તસ્સ અત્થો – તીસુ ચીવરેસુ યં છિન્દિત્વા સિબ્બિતું સબ્બપચ્છિમપ્પમાણં પહોતિ, તં છિન્દિતબ્બં. સબ્બેસુ પન અપ્પહોન્તેસુ અન્વાધિકં આદિયેય્યાતિ. તત્થ **અન્વાધિ** નામ અનુવાતં વિય સંહરિત્વા ચીવરસ્સ ઉપરિ સઙ્ઘાટિઆકારેન આરોપેતબ્બં. આગન્તુકપત્તન્તિપિ વદન્તિ. ઇદં પન અપ્પહોનકે અનુઞ્ઞાતં. સચે પહોતિ, ન વટ્ટન્તિ, છિન્દિતબ્બમેવ. **અનાદિણ્ણ**ન્તિ અનારોપિતં અન્વાધિકં. **ન ધારેય્યા**તિ તિચીવરાધિટ્ઠાનવસેન અધિટ્ઠહિત્વા ન ધારેતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો.

૪૭-૮. ઇદાનિ ઉદોસિતસિક્ખાપદનયં દસ્સેતું ‘‘**ગામે**’’તિઆદિ વુત્તં. એત્થ પન સચે ગામો (પારા॰ ૪૭૮; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૭૭-૪૭૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ઉદોસિતસિક્ખાપદવણ્ણના) એકસ્સ રઞ્ઞો વા ભોજકસ્સ વા વસેન એકકુલસ્સ હોતિ, પાકારાદિના પરિક્ખિત્તત્તા એકૂપચારો ચ, એવરૂપે ગામે ચીવરં નિક્ખિપિત્વા તસ્મિં ગામે યથારુચિતટ્ઠાને વસિતું લબ્ભતિ. સચે સો ગામો અપરિક્ખિત્તો, યસ્મિં ઘરે ચીવરં નિક્ખિત્તં હોતિ, તસ્મિં ઘરે વસિતબ્બં, તસ્સ વા ઘરસ્સ સમન્તતો હત્થપાસા ન વિજહિતબ્બં.

સચે સો ગામો વેસાલિકુસિનારાદયો વિય નાનારાજૂનં વા ભોજકાનં વા હોતિ, વુત્તપ્પકારેન પરિક્ખિત્તો ચ, એવરૂપે ગામે યસ્મિં ઘરે ચીવરં નિક્ખિત્તં, તસ્મિં ઘરે વા વત્થબ્બં. યસ્સા વીથિયા તં ઘરં હોતિ, તસ્સા વીથિયા તસ્સ ઘરસ્સ સમ્મુખાટ્ઠાને સભાયે વા નગરદ્વારે વા વત્થબ્બં, તેસં સભાયદ્વારાનં હત્થપાસા વા ન વિજહિતબ્બં. સચે અપરિક્ખિત્તો, યસ્મિં ઘરે નિક્ખિત્તં, તત્થ વા તસ્સ હત્થપાસે વા વત્થબ્બં.

નિવેસનાદયો હમ્મિયપરિયોસાના ગામપરિક્ખેપતો બહિ સન્નિવિટ્ઠાતિ વેદિતબ્બા. ઇતરથા તેસં ગામગ્ગહણેનેવ ગહિતત્તા ગામસ્સ એકકુલનાનાકુલએકૂપચારનાનૂપચારતાવસેનેવ વિનિચ્છયો વત્તબ્બો સિયા. નિવેસનાદીનં વસેનેવ **પાળિયં** (પારા॰ ૪૭૮ આદયો) અત્થો વિભત્તો, ન ગામવસેન. ઉદોસિતવિનિચ્છયે અયં નયો વુત્તોયેવ.

નિવેસનેતિ એત્થ સચે એકકુલસ્સ નિવેસનં હોતિ પરિક્ખિત્તઞ્ચ, અન્તોનિવેસને ચીવરં નિક્ખિપિત્વા અન્તોનિવેસને વત્થબ્બં. અપરિક્ખિત્તઞ્ચે હોતિ, યસ્મિં ગબ્ભે ચીવરં નિક્ખિત્તં, તસ્મિં વત્થબ્બં, તસ્સ ગબ્ભસ્સ હત્થપાસા વા ન વિજહિતબ્બં. સચે નાનાકુલસ્સ હોતિ પરિક્ખિત્તઞ્ચ, યસ્મિં ગબ્ભે ચીવરં નિક્ખિત્તં, તસ્મિં ગબ્ભે વત્થબ્બં, સબ્બેસં સાધારણદ્વારમૂલે વા તેસં ગબ્ભદ્વારમૂલે વા તેસં ગબ્ભદ્વારમૂલાનં વા હત્થપાસા ન

વિજહિતબ્બં. અપરિક્ખિત્તઞ્ચે હોતિ, યસ્મિં ગબ્ભે ચીવરં નિક્ખિત્તં, તસ્મિં ગબ્ભે વત્થબ્બં, હત્થપાસા વા ન વિજહિતબ્બં.

ઉદોસિતોતિ યાનાદીનં ભણ્ડાનં સાલા. **પાસાદો**તિ દીઘપાસાદો. **હમ્મિય**ન્તિ મુણ્ડચ્છદનપાસાદો. **નાવા** પન થલં આરોપેત્વા નિક્ખિત્તાપિ હોતિ, સમુદ્દે ઠિતાપિ. સચે એકકુલસ્સ નાવા હોતિ, અન્તોનાવાય ચીવરં નિક્ખિપિત્વા અન્તોનાવાય વત્થબ્બં. નાનાકુલસ્સ નાવા હોતિ નાનાગબ્ભા નાનાઓવરકા, યસ્મિં ઓવરકે ચીવરં નિક્ખિત્તં, તસ્મિં વત્થબ્બં, ચીવરસ્સ હત્થપાસા વા ન વિજહિતબ્બં.

અટ્ટોતિ પટિરાજાદીનં પટિબાહનત્થં ઇટ્ઠકાહિ કતો બહલભિત્તિકો ચતુપઞ્ચભૂમિકો પતિસ્સયવિસેસો. **માળો**તિ એકકૂટસઙ્ગહિતો ચતુરસ્સપાસાદો. ઇમેસુ પન ઉદોસિતાદીસુ માળપરિયોસાનેસુ નિવેસને વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો. નિવેસનન્તિ પન ઉદોસિતાદીનં વસેન અકતાય પતિસ્સયવિકતિયા અધિવચનં.

આરામો નામ પુપ્ફારામફલારામાદિકો. સચે એકકુલસ્સ આરામો હોતિ પરિક્ખિત્તો ચ, અન્તોઆરામે ચીવરં નિક્ખિપિત્વા અન્તોઆરામે વત્થબ્બં. સચે અપરિક્ખિત્તો, ચીવરસ્સ હત્થપાસા ન વિજહિતબ્બં. સચે નાનાકુલસ્સ આરામો હોતિ પરિક્ખિત્તો ચ, દ્વારમૂલે વા વત્થબ્બં, દ્વારમૂલસ્સ હત્થપાસા વા ન વિજહિતબ્બં. અપરિક્ખિત્તો ચે, ચીવરસ્સ હત્થપાસા ન વિજહિતબ્બં.

સત્થો નામ જઙ્ઘસત્થસકટસત્થાનમઞ્ઞતરો. સચે એકકુલસ્સ સત્થો હોતિ, સત્થે ચીવરં નિક્ખિપિત્વા પુરતો વા પચ્છતો વા સત્તબ્ભન્તરા ન વિજહિતબ્બા, પસ્સતો અબ્ભન્તરં ન વિજહિતબ્બં. **અબ્ભન્તરં** નામ અટ્ઠવીસતિહત્થં હોતિ. સચે ગચ્છન્તો સત્થો સકટે વા ભગ્ગે, ગોણે વા નટ્ઠે અન્તરા છિજ્જતિ, યસ્મિં કોટ્ઠાસે ચીવરં નિક્ખિપિતબ્બં, તત્થ વસિતબ્બં. સચે નાનાકુલસ્સ હોતિ , સત્થે ચીવરં નિક્ખિપિત્વા ચીવરસ્સ હત્થપાસા ન વિજહિતબ્બં.

ખેત્તખલેસુ આરામે વુત્તસદિસોવ વિનિચ્છયો. **દુમે**તિ રુક્ખમૂલે. સચે એકકુલસ્સ રુક્ખમૂલં હોતિ, યં મજ્ઝન્હિકકાલે સમન્તા છાયા ફરતિ, તસ્મિં ઠાને અવિરળે પદેસે તસ્સ છાયાય કુટ્ઠોકાસસ્સ અન્તો એવ નિક્ખિપિતબ્બં. સચે વિરળસાખસ્સ પન રુક્ખસ્સ આતપેન ફુટ્ઠોકાસે ઠપેતિ, અરુણુગ્ગમને સચે સો ભિક્ખુ તસ્સ હત્થપાસે ન હોતિ, અઞ્ઞસ્મિં વા ઠાને તસ્સ છાયાયપિ હોતિ, નિસ્સગ્ગિયં હોતિયેવ. નાનાકુલસ્સ ચે હોતિ, ચીવરસ્સ હત્થપાસા ન વિજહિતબ્બં.

અજ્ઝોકાસે પન વિઞ્ઝાટવીઆદીસુ અરઞ્ઞેસુપિ સમુદ્દમજ્ઝે મચ્છબન્ધાનં અગમનપથેસુ દીપકેસુપિ ચીવરં ઠપેત્વા તતો સમન્તા સત્તબ્ભન્તરે પદેસે યત્થ કત્થચિ વસિતબ્બં. સચે સત્તબ્ભન્તરતો કેસગ્ગમત્તમ્પિ અતિક્કમિત્વા અરુણં ઉટ્ઠપેતિ, નિસ્સગ્ગિયં હોતિ.

એત્થ પન **પાળિયં** ''ગામો એકૂપચારો નાનૂપચારો''તિઆદિના (પારા॰ ૪૭૭) અવિસેસેન માતિકં નિક્ખિપિત્વાપિ ગામનિવેસનઉદોસિતખેત્તધઞ્ઞકરણઆરામવિહારાનં એકૂપચારનાનૂપચારતા ''ગામો એકૂપચારો નામ એકકુલસ્સ ગામો હોતિ પરિક્ખિત્તો ચ અપરિક્ખિત્તો ચા''તિઆદિના (પારા॰ ૪૭૮) પરિક્ખિત્તાપરિક્ખિત્તવસેન વિભત્તા. અટ્ટમાળપાસાદહમ્મિયનાવાસત્થરુક્ખમૂલઅજ્ઝોકાસાનમ્પિ એવં અવત્વા ''એકકુલસ્સ અટ્ટો હોતિ, નાનાકુલસ્સ અટ્ટો હોતી''તિઆદિના (પારા॰ ૪૮૪) નયેન એકકુલનાનાકુલવસેન ચ

અન્તે ‘‘અજ્ઝોકાસો એકૂપચારો નામ અગામકે અરઞ્ઞે સમન્તા સત્તબ્ભન્તરા એકૂપચારો, તતો પરં નાનૂપચારો’’તિ (પારા॰ ૪૯૪) ચ એવં એકૂપચારનાનૂપચારતા વિભત્તા. તસ્મા ગામાદીસુ પરિક્ખિત્તં એકૂપચારં, અપરિક્ખિત્તં નાનૂપચારન્તિ ચ અટ્ટાદીસુ યં એકકુલસ્સ, તં એકૂપચારં નાનાકુલસ્સ નાનૂપચારન્તિ ચ ગહેતબ્બં. અજ્ઝોકાસપદે વુત્તનયેન ગહેતબ્બં.

ભિક્ખુસમ્મુતિયાઞ્ઞત્રાતિ યં ગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો ચીવરં આદાય પક્કમિતું અસક્કોન્તસ્સ ઞત્તિદુતિયેન કમ્મેન અવિપ્પવાસસમ્મુતિ દીયતિ, તં ઠપેત્વાતિ અત્થો. લદ્ધસમ્મુતિકસ્સ પન યાવ રોગો ન વૂપસમ્મતિ, તસ્મિં વૂપસન્તે અઞ્ઞો વા કુપ્પતિ, અનાપત્તિયેવ.

૪૯. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિં યાવ આબાધા અધિટ્ઠાતું, તતો પરં વિકપ્પેતું. વસ્સિકસાટિકં વસ્સાનં ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું, તતો પરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વુત્તત્તા રોગપરિયન્તા કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ, વસ્સાનપરિયન્તા વસ્સિકસાટિકાતિ અત્થો. **સેસા**તિ તિચીવરાદયો કાલવસેન **અપરિયન્તિકા**તિ અત્થો.

૫૦. પચ્ચત્થરણાદિત્તયં સદસમ્પિ અદસમ્પિ રત્તમ્પિ અરત્તમ્પિ આદિણ્ણકપ્પમ્પિ અનાદિણ્ણકપ્પમ્પિ લબ્ભતીતિ અત્થો. **નિસીદન**ન્તિ નિસીદનઞ્ચ રત્તં અનાદિણ્ણકપ્પઞ્ચ લબ્ભતીતિ અધિપ્પાયો. પચ્ચત્થરણપરિક્ખારમુખપુઞ્છનચોળાનિ પન નીલમ્પિ પીતકમ્પિ લોહિતકમ્પિ પુપ્ફદસાદિકમ્પિ વટ્ટન્તિ, તસ્મા ‘‘**સદસમ્પી**’’તિઆદિ વુત્તં. એવરૂપં પન નિવાસેતું વા પારુપિતું વા ન વટ્ટતિ, કેવલં પચ્ચત્થરણાદિવસેન અધિટ્ઠાનમત્તં કાતું વટ્ટતિ.

૫૧. તિચીવરં કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ વસ્સિકસાટિકાતિ ઇદં પન **સેસચીવરપઞ્ચકં** અદસં રજિતંયેવ કપ્પતિ, તઞ્ચ આદિણ્ણકપ્પમેવાતિ અત્થો. **સદસંવ નિસીદન**ન્તિ ઇદં પન પુબ્બે ‘‘સદસમ્પી’’તિ એત્થ વુત્તત્તા અદસમ્પિ નિસીદનં વટ્ટતીતિ સમ્મોહનિવારણત્થં વુત્તન્તિ વદન્તિ.

૫૨. **અનધિટ્ઠિત**ન્તિ તિચીવરાદિવસેન અનધિટ્ઠિતં. **અનિસ્સટ્ઠં** નામ અઞ્ઞેસં અવિસ્સજ્જિતં, તં પન વિકપ્પેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બન્તિ અત્થો.

ઇદાનિ વિકપ્પનુપગસ્સ પમાણં હેટ્ઠિમપરિચ્છેદેન દસ્સેતું ‘‘**હત્થદીઘ**’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આયામેન અટ્ઠઙ્ગુલં સુગતઙ્ગુલેન ચતુરઙ્ગુલવિત્થતં પચ્છિમં ચીવરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વુત્તત્તા દીઘતો એકહત્થં પુથુલતો ઉપડ્ઢહત્થં વિકપ્પેતબ્બન્તિ અધિપ્પાયો.

૫૩. **તિચીવરસ્સા**તિ વિનયતિચીવરસ્સ, ન ધુતઙ્ગતિચીવરસ્સ. તસ્સ પન ઇમેસુ નવસુ ચીવરત્તયમેવ લબ્ભતિ, ન અઞ્ઞં લબ્ભતિ. **સબ્બમેત**ન્તિ સબ્બં અધિટ્ઠાનવિધાનઞ્ચ પરિહરણવિધાનઞ્ચાતિ અત્થો. **પરિક્ખારચોળિયો સબ્બ**ન્તિ તિચીવરાદિકં નવવિધમ્પિ ચીવરં. **તથા વત્વા**તિ ‘‘પરિક્ખારચોળ’’ન્તિ વત્વા. **અધિટ્ઠતી**તિ અધિટ્ઠાતિ. કિં પન તિચીવરં પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠાતું વટ્ટતીતિ? આમ વટ્ટતિ, ‘‘પરિક્ખારચોળં નામ પાટેક્કં નિધાનમુખમેતન્તિ તિચીવરં પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠહિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. ઉદોસિતસિક્ખાપદે પન તિચીવરં અધિટ્ઠહિત્વા પરિહરન્તસ્સ પરિહારો વુત્તો’’તિ **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) વુત્તં, તસ્મા તિચીવરં પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠહન્તેન પચ્ચુદ્ધરિત્વા પુન અધિટ્ઠાતબ્બં.

૫૪. ઇદાનિ એતેસં અધિટ્ઠાનવિજહનાકારં દસ્સેતું "**અચ્છેદવિસ્સજ્જનગાહવિબ્ભમા**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **અચ્છેદો**તિ ચોરાદીહિ અચ્છિન્દનં. **વિસ્સજ્જન**ન્તિ અઞ્ઞેસં દાનં. કથં પન દિન્નં, કથં ગહિતં સુદિન્નં સુગ્ગહિતઞ્ચ હોતીતિ? સચે "ઇદં તુય્હં દેમિ દદામિ દજ્જામિ ઓણોજેમિ પરિચ્ચજામિ નિસ્સજ્જામિ વિસ્સજ્જામી"તિ વા "ઇત્થન્નામસ્સ દેમિ…પે॰… વિસ્સજ્જામી"તિ વા વદતિ, સમ્મુખાપિ પરમ્મુખાપિ દિન્નંયેવ હોતિ. "તુય્હં ગણ્હાહી"તિ વુત્તે "મય્હં ગણ્હામી"તિ વદતિ, સુદિન્નં સુગ્ગહિતઞ્ચ. "તવ સન્તકં કરોહિ, તવ સન્તકં હોતુ, તવ સન્તકં કરિસ્સતી"તિ વુત્તે "મમસન્તકં કરોમિ, મમ સન્તકં હોતુ, મમ સન્તકં કરિસ્સામી"તિ વદતિ, દુદ્દિન્નં દુગ્ગહિતઞ્ચ. સચે પન "તવ સન્તકં કરોહી"તિ વુત્તે "સાધુ, ભન્તે, મય્હં ગણ્હામી"તિ ગણ્હાતિ, સુગ્ગહિતં.

ગાહોતિ વિસ્સાસગ્ગાહો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૩૧). સો પન એવં વેદિતબ્બો – "અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ સમન્નાગતસ્સ વિસ્સાસં ગહેતું. સન્દિટ્ઠો ચ હોતિ, સમ્ભત્તો ચ, આલપિતો ચ, જીવતિ ચ, જાનાતિ ચ 'ગહિતે મે અત્તમનો ભવિસ્સતી'"તિ (મહાવ॰ ૩૫૬). તત્થ **સન્દિટ્ઠો**તિ દિટ્ઠમત્તકમિત્તો. **સમ્ભત્તો**તિ દળ્હમિત્તો. **આલપિતો**તિ "મમ સન્તકં યં ઇચ્છસિ, તં ગણ્હેય્યાસિ, આપુચ્છિત્વા ગહણે કારણં નત્થી"તિ વુત્તો. **જીવતી**તિ અનુટ્ઠાનસેય્યાય સયિતોપિ યાવ જીવિતિન્દ્રિયુપચ્છેદં ન પાપુણાતિ. **ગહિતે ચ અત્તમનો**તિ ગહિતે ચ તુટ્ઠચિત્તો. એવરૂપસ્સ સન્તકં "ગહિતે મે અત્તમનો ભવિસ્સતી"તિ જાનન્તેન ગહેતું વટ્ટતિ. અનવસેસપરિયાદાનવસેન ચેતાનિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ વુત્તાનિ, વિસ્સાસગ્ગાહો પન તીહિ અઙ્ગેહિ રુહતિ. કથં? સન્દિટ્ઠો જીવતિ ગહિતે અત્તમનો, સમ્ભત્તો જીવતિ ગહિતે અત્તમનો, આલપિતો જીવતિ ગહિતે અત્તમનોતિ એવં.

યો પન જીવતિ, ન ચ ગહિતે અત્તમનો હોતિ, તસ્સ સન્તકં વિસ્સાસભાવેન ગહિતમ્પિ પુન દાતબ્બં. દદન્તેન મતકધનં તાવ યે તસ્સ ધને ઇસ્સરા ગહટ્ઠા વા પબ્બજિતા વા, તેસં દાતબ્બં. યો પન પઠમંયેવ "સુટ્ઠુ કતં તયા મમ સન્તકં ગણ્હન્તેના"તિ વચીભેદેન વા ચિત્તુપ્પાદમત્તેન વા અનુમોદિત્વા પચ્છા કેનચિ કારણેન કુપિતો, સો પચ્ચાહરાપેતું ન લભતિ. યોપિ અદાતુકામો, ચિત્તેન પન અધિવાસેતિ, ન કિઞ્ચિ વદતિ, સોપિ પુન પચ્ચાહરાપેતું ન લભતિ. યો પન "મયા તુમ્હાકં સન્તકં ગહિત"ન્તિ વા "પરિભુત્ત"ન્તિ વા વુત્તે નાધિવાસેતિ, "પટિદેહી"તિ ભણતિ, સો પચ્ચાહરાપેતું લભતિ.

વિબ્ભમાતિ ઇમિના ભિક્ખુનિયાયેવ અધિટ્ઠાનવિજહનં ગહિતં હોતિ. સા પન યદા વિબ્ભમતિ, તદા અસ્સમણી હોતિ. ભિક્ખુ પન વિબ્ભમન્તોપિ યાવ સિક્ખં ન પચ્ચક્ખાતિ, તાવ ભિક્ખુયેવાતિ અધિટ્ઠાનં ન વિજહતીતિ. **લિઙ્ગસિક્ખા**તિ લિઙ્ગપરિવત્તનઞ્ચ સિક્ખાપચ્ચક્ખાનઞ્ચાતિ અત્થો. **સબ્બેસૂ**તિ નવસુ ચીવરેસુ. **અધિટ્ઠાનવિયોગકારણા**તિ અધિટ્ઠાનવિજહનકારણા, ઇમેસુ અઞ્ઞતરેન અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિ અત્થો.

કિઞ્ચ ભિય્યો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) – તિચીવરસ્સ પન વિનિબ્બિદ્ધછિદ્દઞ્ચ અધિટ્ઠાનવિજહનં કરોતીતિ અત્થો. તત્થ સઙ્ઘાટિઉત્તરાસઙ્ગાનં દીઘન્તતો વિદત્થિપ્પમાણસ્સ તિરિયન્તતો અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણસ્સ પદેસસ્સ ઓરતો કનિટ્ઠઙ્ગુલિનખપિટ્ઠિપ્પમાણકં છિદ્દં અધિટ્ઠાનં ભિન્દતિ. અન્તરવાસકસ્સ દીઘન્તતો વિદત્થિપ્પમાણસ્સેવ તિરિયન્તતો ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણસ્સ પદેસસ્સ ઓરતો છિદ્દં અધિટ્ઠાનં ભિન્દતિ, પરતો પન ન ભિન્દતિ. તસ્મા છિદ્દે જાતે તિચીવરં અતિરેકચીવરં હોતિ, સૂચિકમ્મં કત્વા પુન અધિટ્ઠાતબ્બં. ઇતરેસં પન છિદ્દેન વિજહનં નામ નત્થિ. યો પન તિચીવરેપિ દુબ્બલટ્ઠાને પઠમં અગ્ગળં દત્વા પચ્છા દુબ્બલટ્ઠાનં છિન્દિત્વા અપનેતિ, અધિટ્ઠાનં ન ભિજ્જતિ. મણ્ડલપરિવત્તનેપિ એસેવ નયો. યો પન ઉભો કોટિયો મજ્ઝે કરોન્તો સચે પઠમં છિન્દિત્વા પચ્છા

ઘટેતિ, અધિટ્ઠાનં વિજહતિ, અથ ઘટેત્વા છિન્દતિ, ન વિજહતિ. રજકેહિ ધોવાપેત્વા સેતકં કરોન્તસ્સાપિ ન વિજહતિ એવ.

૫૫. ઇદાનિ અકપ્પિયચીવરાનિ દસ્સેતું "**કુસવાકફલકાની**"તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **કુસચીરં** (મહાવ॰ ૩૭૧; મહાવ॰ અટ્ઠ॰) નામ કુસે ગન્થેત્વા કતચીવરં. **વાકચીરં** નામ તાપસાનં વક્કલં. **ફલકચીરં** નામ ફલકાનિ સિબ્બિત્વા કતચીવરં. **કેસકમ્બલ**ન્તિ કેસેહિ તન્તં વાયિત્વા કતકમ્બલં. **વાલકમ્બલ**ન્તિ ચમરવાલેહિ વાયિત્વા કતકમ્બલં. **ઉલૂકપક્ખ**ન્તિ ઉલૂકસકુણસ્સ પક્ખેહિ કતનિવાસનં. **અજિનક્ખિપ**ન્તિ સલોમં સખુરં અજિનમિગચમ્મં. ઇમેસુ સત્તસુ વત્થેસુ યં કિઞ્ચિ ધારયતો થુલ્લચ્ચયન્તિ અત્થો. યથા ઇમેસુ થુલ્લચ્ચયં, તથા અક્કનાળં નિવાસેન્તસ્સ. **અક્કનાળં** નામ અક્કદણ્ડે વાકાદીહિ ગન્થેત્વા કતચીવરં. "ન ભિક્ખવે અક્કનાળં નિવાસેતબ્બં, યો નિવાસેય્ય, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા"તિ (મહાવ॰ ૩૭૧) હિ વુત્તં.

૫૬. **કદલેરકક્કદુસ્સે પોત્થકે ચા**પીતિ એત્થ કદલિએરકઅક્કમકચિવાકેહિ કતાનિ વત્થાનિ એવં વુત્તાનીતિ વેદિતબ્બાનિ. એતેસુ પોત્થકોયેવ **પાળિયં** આગતો, ઇતરાનિ તગ્ગતિકત્તા **અટ્ઠકથાસુ** પટિક્ખિત્તાનિ. ઇમેસુ ચતૂસુપિ દુક્કટમેવ. "ન ભિક્ખવે નગ્ગિયં તિત્થિયસમાદાનં સમાદિયિતબ્બં, યો સમાદિયેય્ય, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા"તિ (મહાવ॰ ૩૭૦) વુત્તત્તા નગ્ગિયમ્પિ ન કપ્પતિ એવ. સબ્બમેવ નીલકં **સબ્બનીલકં**. એવં સેસેસુપિ. એત્થ **નીલં** ઉમાપુપ્ફવણ્ણં હોતિ . **મઞ્જેટ્ઠકં** મઞ્જેટ્ઠકવણ્ણમેવ. **પીતકં** કણિકારપુપ્ફવણ્ણં. **લોહિતકં** જયસુમનપુપ્ફવણ્ણં. **કણ્હકં** અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણં.

૫૭. **મહારઙ્ગં** નામ સતપદિપિટ્ઠિવણ્ણં. **મહાનામં** નામ રત્તસમ્ભિન્નવણ્ણં હોતિ. પદુમપુપ્ફવણ્ણન્તિપિ વુત્તં, મન્દરત્તન્તિ અત્થો. **તિરીટકે**તિ રુક્ખતચે. **અચ્છિન્નદીઘદસકે**તિ સબ્બસો અચ્છિન્નદસકે ચ મજ્ઝે છિન્નદસકે ચાતિ અત્થો. અઞ્ઞમઞ્ઞં સંસિબ્બિત્વા કતદસં **ફલદસં** નામ. કેતકપુપ્ફાદિપુપ્ફસદિસાહિ દસાહિ યુત્તં **પુપ્ફદસં** નામ. એતેસુપિ "પોત્થકે ચાપી"તિ એત્થ વુત્તઅપિ-સદ્દેન દુક્કટન્તિ વેદિતબ્બં. **તથા**તિ યથા એતેસુ કદલિદુસ્સાદીસુ પુપ્ફદસાવસાનેસુ દુક્કટં, તથા કઞ્ચુકવેઠનેસુપિ યં કિઞ્ચિ ધારેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ અત્થો.

એતેસુ પન અયં વિનિચ્છયો (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૨) – સબ્બનીલકાદીનિ રજનાનિ વમેત્વા પુન રજિત્વા ધારેતબ્બાનિ, ન સક્કા ચે વમેતું, પચ્ચત્થરણાદીનિ વા કારેતબ્બાનિ, તિપટ્ટચીવરસ્સ મજ્ઝે વા દાતબ્બાનિ. અચ્છિન્નદસકાદીનિ દસા છિન્દિત્વા ધારેતબ્બાનિ. કઞ્ચુકં વિજટેત્વા રજિત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. વેઠનેપિ એસેવ નયો. તિરીટકં પાદપુઞ્છનં કાતબ્બં. **સબ્બ**ન્તિ ઇમં વુત્તપ્પકારં કુસચીરાદિકં અકપ્પિયચીવરં અચ્છિન્નચીવરો લભતીતિ અત્થો. વુત્તમ્પિ ચેતં **પરિવારે**.

"અકપ્પકતં નાપિ રજનાય રત્તં,
તેન નિવત્થો યેન કામં વજેય્ય;
ન ચસ્સ હોતિ આપત્તિ,
સો ચ ધમ્મો સુગતેન દેસિતો;
પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા"તિ. (પરિ॰ ૪૮૧);

અયઞ્હિ પઞ્હો અચ્છિન્નચીવરભિક્ખું સન્ધાય વુત્તો, તસ્મા હિ યં કિઞ્ચિ અકપ્પિયચીવરં નિવાસેત્વા વા પારુપિત્વા વા અચ્છિન્નચીવરકેન અઞ્ઞં પરિયેસિતબ્બં. એત્થ પન "ઇધ પન, ભિક્ખવે, મનુસ્સા નિસ્સીમગતાનં

ભિક્ખૂનં ચીવરં દેન્તિ ‘ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ દેમા’તિ, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સાદિતું, ન તાવ તં ગણનૂપગં, યાવ ન હત્થં ગચ્છતી’’તિ (મહાવ॰ ૨૫૯) વુત્તત્તા યાવ આહરિત્વા તં ન દિન્નં, ‘‘તુમ્હાકં, ભન્તે, ચીવરં ઉપ્પન્ન’’ન્તિ પહિણિત્વા વા નારોચિતં, તાવ ગણનં ન ઉપેતિ, અનધિટ્ઠિતં વટ્ટતિ. પત્તેપિ એસેવ નયો. આનેત્વા દિન્ને વા આરોચિતે વા પરિહારો નત્થિ, દસાહં અધિટ્ઠાતબ્બં. ચીવરવિનિચ્છયો.

ચીવરનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. રજનનિદ્દેસવણ્ણના

૫૮. ઇદાનિ તેસં ચીવરાનં રજનવિધાનં દસ્સેતું ‘‘**રજનાનિ ચા**’’તિ વુત્તં. તત્થ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છ રજનાનિ મૂલરજનં ખન્ધરજનં તચરજનં પત્તરજનં પુપ્ફરજનં ફલરજન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) એવં ભગવતા અનુઞ્ઞાતત્તા ‘‘**છપ્પકારાનિ અનુઞ્ઞાતાનિ સત્થુના**’’તિ વુત્તં.

૫૯. તત્થ **મૂલે**તિ મૂલરજનેતિ અત્થો. હલિદ્દિં વિવજ્જિય સબ્બં લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. એવં સેસેસુપિ. **તુઙ્ગહારકો** નામ એકો સકણ્ટકરુક્ખો, તસ્સ હરિતાલવણ્ણં ખન્ધરજનં હોતિ. ગિહિપરિભુત્તં પન અલ્લિપત્તેન એકવારં રજિતું વટ્ટતિ. ફલરજને અકપ્પિયં નામ નત્થિ, સબ્બં વટ્ટતીતિ. રજનવિનિચ્છયો.

રજનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. પત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૬૦. ઇદાનિ ભાજનવિકતિં દસ્સેતું ‘‘**પત્તો ચા**’’તિ ઉદ્ધટં. એત્થ પન પઠમગાથા સુવિઞ્ઞેય્યા.

૬૧. દુતિયે ‘‘મગધનાળિદ્વયતણ્ડુલસાધિત’’ન્તિ વત્તબ્બે વિભત્તિલોપં અકત્વા ગાથાબન્ધસુખત્થં ‘‘**મગધે નાળિદ્વયતણ્ડુલસાધિત**’’ન્તિ વુત્તં, પચિતન્તિ અત્થો. એત્થ (પારા॰ ૬૦૨; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૦૨; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પત્તસિક્ખાપદવણ્ણના) **મગધનાળિ** નામ અડ્ઢતેરસપલં ગણ્હાતિ. **ઓદનન્તિ** એત્થ સબ્બપ્પકારસમ્પન્નં અવસ્સાવિતોદનં ગહેતબ્બં. ઓદનસ્સ ચતુત્થભાગપ્પમાણં નાતિઘનં નાતિતનુકં હત્થહારિયમુગ્ગસૂપઞ્ચ આલોપસ્સ આલોપસ્સ અનુરૂપં યાવ ચરિમકાલોપપ્પહોનકં મચ્છમંસાદિબ્યઞ્જનઞ્ચ યો પત્તો ગણ્હાતિ, સો ઉક્કટ્ઠો નામાતિ અત્થો. સપ્પિતેલતક્કરસકઞ્જિકાદીનિ પન ગણનૂપગાનિ ન હોન્તિ, તાનિ હિ ઓદનગતિકાનેવ હોન્તિ, નેવ હાપેતું, ન વડ્ઢેતું સક્કોન્તિ. એવમેતં સબ્બં પક્ખિત્તં સચે પત્તસ્સ હેટ્ઠિમરાજિસમં તિટ્ઠતિ, સુત્તેન વા હીરેન વા છિન્દન્તસ્સ સુત્તસ્સ વા હીરસ્સ વા હેટ્ઠિમન્તં ફુસતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં અતિક્કમિત્વા થૂપીકતં તિટ્ઠતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠોમકો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં ન સમ્પાપુણાતિ, અન્તોગતમેવ હોતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો** નામ પત્તો.

૬૨. ‘‘મજ્ઝિમો નામ પત્તો નાળિકોદનં ગણ્હાતી’’તિ વુત્તત્તા ‘‘**મજ્ઝિમો તસ્સુપડ્ઢો વા**’’તિ વુત્તં. એત્થાપિ વુત્તપ્પકારેન મજ્ઝિમો મજ્ઝિમોમકો મજ્ઝિમુક્કટ્ઠોતિ પત્તત્તિકં વેદિતબ્બં. ‘‘ઓમકો નામ પત્તો પત્થોદનં ગણ્હાતી’’તિ (પારા॰ ૬૦૨) વચનતો ‘‘**તતોપડ્ઢો**’’તિ વુત્તં. મગધનાળિયા ઉપડ્ઢનાળિકોદનઞ્ચ તદૂપિયં સૂપં બ્યઞ્જનઞ્ચ ગણ્હાતિ, સો **ઓમકો** નામ. ઇધાપિ ઓમકો ઓમકોમકો ઓમકુક્કટ્ઠોતિ પત્તત્તિકં વેદિતબ્બં. ઇમેસુ પન

નવસુ પત્તેસુ ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો ચ ઓમકોમકો ચ અપત્તો. એતેસુ અધિટ્ઠાતબ્બકિચ્ચં નત્થિ, સેસા સત્ત પત્તા અધિટ્ઠાતબ્બા, વિકપ્પેતબ્બા ચાતિ અત્થો.

૬૩. **અતિરેકપત્તો**તિ (પારા॰ ૬૦૧) અનધિટ્ઠિતો અવિકપ્પિતો. **સકો**તિ સસન્તકો. **કપ્પો**તિ કપ્પિયો. અયમેવેત્થ સઙ્ખેપો – યો પત્તો કાકણિકમત્તસ્સાપિ મૂલસ્સ દાતબ્બસ્સ નત્થિતાય સકો. અયોપત્તો પઞ્ચહિ પાકેહિ મત્તિકાપત્તો દ્વીહિ પાકેહિ પક્કત્તા કપ્પો. સો દસાહપરમં કાલં અનધિટ્ઠિતો અવિકપ્પિતો ધારેય્યોતિ.

૬૪. **અચ્છેદા**દયો ચીવરે વુત્તપ્પભેદાયેવ. **છિદ્દેના**તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૦૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પત્તસિક્ખાપદવણ્ણના) એત્થ યસ્સ પત્તસ્સ મુખવટ્ટિતો હેટ્ઠા દ્વઙ્ગુલપ્પદેસે યેન છિદ્દેન કઙ્ગુસિત્થં નિક્ખમતિ, તત્તકેન છિદ્દેન ભિજ્જતિ. તસ્મિં પન અયચુણ્ણાદીહિ પટિપાકતિકે કતે દસાહબ્ભન્તરે પુન અધિટ્ઠાતબ્બં. **પત્તાધિટ્ઠાનમુજ્ઝતી**તિ પત્તો અધિટ્ઠાનં ઉજ્ઝતિ.

૬૫. ઇદાનિ પરિહરણવિધિં દસ્સેતું “**પત્તં ન પટિસામેય્ય સોદક**”ન્તિઆદિ આરદ્ધં. સોદકં (ચૂળવ॰ ૨૫૪) પત્તં ન પટિસામેય્ય, આતપે ચ સોદકં પત્તં ન ઓતપેતિ અધિપ્પાયો. **ન નિદહે**તિ નિરુદકં કત્વાપિ અતિકાલં ન નિદહેતિ અધિપ્પાયો. **ભુમ્યા**તિ ભૂમિયં. **ન ઠપે**તિ તટ્ટિકાચમ્મખણ્ડાદીસુ યેન કેનચિ અનત્થતાય પંસુસક્ખરમિસ્સાય ભૂમિયા ન ઠપેય્યાતિ અત્થો. **નો ચ લગ્ગયે**તિ એત્થપિ નાગદન્તાદીસુ (ચૂળવ॰ ૨૫૪) યત્થ કત્થચિ લગ્ગેન્તસ્સ દુક્કટમેવ.

૬૬. **મિટ્ઠન્તે**તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૪; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૪) મિટ્ઠપરિયન્તે. સચે પન પરિવત્તેત્વા તત્થેવ પતિટ્ઠાતિ, એવરૂપાય વિત્થિણ્ણાય મિટ્ઠિયા અબ્ભન્તરપરિચ્છેદે ઠપેતું વટ્ટતિ, ન પરિયન્તે. **પરિભણ્ડન્તે**તિ બાહિરપસ્સે કતાય તનુકમિટ્ઠિયા અન્તેતિ અત્થો. **અઙ્કે વા**તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૪) દ્વિન્નં ઊરૂનં મજ્ઝે. એત્થ પન અંસબદ્ધકે અંસકૂટે લગ્ગેત્વા અઙ્કે ઠપેતું વટ્ટતિ, ન ઇતરથા. **આતપત્તકે**તિ છત્તે. એત્થ ભત્તપૂરોપિ અંસકૂટે લગ્ગિતપત્તોપિ ઠપેતું ન વટ્ટતિ.

૬૭. **ઉચ્છિટ્ઠોદકં** (ચૂળવ॰ ૨૫૫; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૫) નામ મુખવિક્ખાલનોદકં, તં પત્તે નિટ્ઠુભિત્વા પત્તેન ન નીહરેય્યાતિ અત્થો. ચલકઞ્ચ અટ્ઠિકઞ્ચ **ચલકટ્ઠિકં**. એતેસુ યં કિઞ્ચિ પત્તેન નીહરન્તસ્સ દુક્કટં. પત્તં પટિગ્ગહં કત્વા હત્થં ધોવિતુમ્પિ ન લભતિ. હત્થધોવિતવત્થધોવિતઉદકમ્પિ પત્તે આકિરિત્વા નીહરિતું ન વટ્ટતિ. અનુચ્છિટ્ઠપત્તં ઉચ્છિટ્ઠહત્થેન ગહેતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. હત્થં પન બહિ ધોવિત્વા ગહેતું વટ્ટતિ. મચ્છમંસફલાફલાદીનિ ખાદન્તો યં મુખેન લુઞ્ચિત્વા લુઞ્ચિત્વા ખાદતિ, તં વા તેસં અટ્ઠિઆદિકં વા મુખતો નીહટં પુન અખાદિતુકામો છડ્ડેતુકામો પત્તે ઠપેતું ન લભતિ. સિઙ્ગિવેરનાળિકેરખણ્ડાદીનિ ખાદન્તેહિ ડંસિત્વા ડંસિત્વા પુન ઠપેતું લભતિ. “ન ભિક્ખવે પત્તહત્થેન કવાટં પણામેતબ્બં, યો પણામેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા”તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૫) વુત્તત્તા યેન કેનચિ સરીરાવયવેન પત્તં ગહેત્વા ઠિતો યેન કેનચિ સરીરાવયવેન કવાટં પણામેતું ન લભતિ, તસ્મા “**પત્તહત્થોવા**”તિ વુત્તં. અંસકૂટે લગ્ગિત્વા ઠિતસ્સ વટ્ટતિ.

૬૮. **ભૂમિઆધારકે**તિ એત્થ દન્તવલ્લિવેત્તવાકાદીહિ કતે વલયાધારકે. **દારુદણ્ડાધારે**તિ એકદારુના કતઆધારકે ચ બહૂહિ દણ્ડેહિ કતઆધારકે ચાતિ અત્થો. તિદણ્ડે ન વટ્ટતિ. એતેસુ પન સુસજ્જિતેસુ એકં પત્તં ઠપેત્વાવ તસ્સુપરિ એકં ઠપેતું વટ્ટતિ, તયો પન ન વટ્ટન્તિ. **એકં નિક્કુજ્જિત્વાવ ભૂમિય**ન્તિ એત્થ ભૂમિયં

કટસારકાદીસુ અઞ્ઞતરં પત્થરિત્વા તસ્સુપરિ નિક્કુજ્જિત્વા વા ઉક્કુજ્જિત્વા વા એકં ઠપેય્ય, દ્વે ઠપેતું ન વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. દ્વે પન ઠપેન્તેન ઉપરિ ઠપિતપત્તં એકેન પસ્સેન ભૂમિયં ફુસાપેત્વા ઠપેતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ.

૬૯-૭૦. ઇદાનિ અકપ્પિયપત્તે દસ્સેતું “**દારુરૂપિયસોવણ્ણા**”તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **મણિવેળુરિયામયા**તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૨; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૨) **મણી**તિ ઇન્દનીલકબરકતાદિ. સચે ગહટ્ઠા ભત્તગ્ગે સુવણ્ણરૂપિયતટ્ટકાદીસુ સૂપબ્યઞ્જનં કત્વા ઉપનામેન્તિ, આમસિતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. ઘટિકટાહજા (ચૂળવ॰ ૨૫૫; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૫) ચ તુમ્બકટાહજા ચ **ઘટિતુમ્બકટાહજા**. એત્થ **તુમ્બકટાહજા**નામ અલાબુ. પત્તવિનિચ્છયો.

પત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. થાલકનિદ્દેસવણ્ણના

૭૧-૨. ઇદાનિ થાલકેસુ કપ્પિયાકપ્પિયવિધિં દસ્સેતું “**થાલકા ચા**”તિ પદં ઉદ્ધટં. તત્થ **અકપ્પા**તિ દારુમયાદયો થાલકા અકપ્પિયાતિ અત્થો. ફલિકથાલકાદયો (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૨) ગિહિસન્તકા વા સઙ્ઘસન્તકા વા કપ્પિયા. **ઘટિતુમ્બકટાહજા** (ચૂળવ॰ ૨૫૫) તાવકાલિકા, તાસુ ભુઞ્જિત્વા છડ્ડેતબ્બા, ન પરિહરિતબ્બાતિ અધિપ્પાયો. થાલકવિનિચ્છયો.

થાલકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના

૭૩. ઇદાનિ પવારણાવિધિં દસ્સેતું “**પવારણા**”તિ (પાચિ॰ ૨૩૮-૨૩૯; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપવારણાસિક્ખાપદવણ્ણના) પદં ઉદ્ધટં. તત્થ **ઇરિયાપથેના**તિ ઠાનગમનસયનનિસજ્જાનં અઞ્ઞતરેન ઇરિયાપથેનાતિ અત્થો. તતો ઇરિયાપથતો અઞ્ઞેન ઇરિયાપથેન અનતિરિત્તકં પરિભુઞ્જેય્ય ચે, પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. **પાચિત્તિનતિરિત્તક**ન્તિ પાચિત્તિ અનતિરિત્તકં.

૭૪. ઇદાનિ યેહિ અઙ્ગેહિ પવારણા હોતિ, તાનિ અઙ્ગાનિ દસ્સેતું “**અસન**”ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અસન**ન્તિ એતેન અવિપ્પકતભોજનતા વુત્તા, ભુઞ્જમાનો ચ સો પુગ્ગલો હોતીતિ અત્થો. **ભોજનઞ્ચેવા**તિ યં ભુઞ્જન્તો પવારેતિ, તં ઓદનો કુમ્માસો સત્તુ મચ્છો મંસન્તિ ઇમેસુ અઞ્ઞતરં હોતીતિ અત્થો. **અભિહારો**તિ દાયકો તસ્સ તં ભત્તં કાયેન અભિહરતીતિ અત્થો, વાચાભિહારો પન ન ગહેતબ્બો. **સમીપતા**તિ દાયકો પવારણપ્પહોનકભોજનં ગહેત્વા અડ્ઢતેય્યહત્થપ્પમાણે ઓકાસે હોતીતિ અત્થો. **કાયવાચાપટિક્ખેપો**તિ હત્થપાસે ઠિતેન અભિહટં ભિક્ખં કાયેન વા વાચાય વા પટિક્ખિપેય્યાતિ અત્થો. એત્થ પન સચે ભિક્ખુ નિસિન્નો હોતિ, આનિસદસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય, સચે ઠિતો, પણ્હિઅન્તતો પટ્ઠાય, સચે નિપન્નો, યેન પસ્સેન નિપન્નો, તસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય દાયકસ્સાપિ તથાવિધસ્સ ઠપેત્વા પસારિતહત્થં યં તસ્સ આસન્નતરં અઙ્ગં, તસ્સ વસેન પરિચ્છેદો કાતબ્બો. **પઞ્ચ અઙ્ગા પવારણા**તિ “અસનં પઞ્ઞાયતિ, ભોજનં પઞ્ઞાયતિ, હત્થપાસે ઠિતો અભિહરતિ, પટિક્ખેપો પઞ્ઞાયતી”તિ (પાચિ॰ ૨૩૯; પરિ॰ ૪૨૮) **પાળિયં** વુત્તેહિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ પવારણા હોતીતિ અત્થો.

૭૫. ઇદાનિ એતેસુ પઞ્ચસુ ભોજનં દસ્સેતું “**ઓદનો**”તિઆદિ વુત્તં. ઇદાનિ ઓદનાદયો ઇમેહિ નિબ્બત્તાતિ દસ્સેતું “**સાલી**”તિઆદિમાહ. તત્થ સેતરત્તકાળભેદા સબ્બાપિ કઙ્ગુજાતિયો **કઙ્ગૂ**તિ ગહેતબ્બા. કાળસેતા **કુદ્રૂસવરકા**.

ઇમેસં સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં ઓદનો ચ ભોજ્જયાગુ ચ ઓદનો નામાતિ અત્થો.

૭૬. સામાકાદિતિણં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) કુદ્રૂસકે સઙ્ગહં ગતન્તિ અત્થો. વરકચોરકો વરકે સઙ્ગહં ગતો, સાલિયઞ્ચેવ નીવારો સઙ્ગહં ગતો સેતત્તાતિ વદન્તિ. ઇમેસં વુત્તપ્પકારાનં સાનુલોમાનં સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં તણ્ડુલે ગહેત્વા ''યાગું પચિસ્સામા''તિ વા ''ભત્તં પચિસ્સામા''તિ વા યં કિઞ્ચિ સન્ધાય પચન્તિ, સચે ઉણ્હં વા સીતલં વા ભુઞ્જન્તાનં ભોજનકાલે ગહિતગહિતટ્ઠાને ઓધિ પઞ્ઞાયતિ, અયં ઓદનો નામ, પવારણં જનેતિ. યોપિ પાયાસો વા અમ્બિલયાગુ વા ઉદ્ધનતો ઓતારિતમત્તા અબ્ભુણ્હા આવિજ્ઝિત્વા પિવિતું સક્કા, ગહિતોકાસેપિ ઓધિં ન દસ્સેતિ, અયં પવારણં ન જનેતિ. ઉસુમાય પન વિગતાય ઘનભાવં ગચ્છતિ, ઓધિ પઞ્ઞાયતિ, પુન પવારણં જનેતિ, પુબ્બે તનુકભાવો ન રક્ખતિ. ભત્તે પન ઉદકકઞ્જિકખીરાદીનિ આકિરિત્વા ''યાગું ગણ્હથા''તિ વદન્તિ, કિઞ્ચાપિ તનુકા હોતિ, પવારણં જનેતિયેવ તસ્મિં યાગુયા નત્થિભાવતો. સચે પન પક્કુથિતેસુ ઉદકાદીસુ પક્ખિપિત્વા પચિત્વા દેન્તિ, યાગુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ.

૭૭. ભટ્ઠધઞ્ઞમયોતિ સત્તવિધાનિપિ ધઞ્ઞાનિ ગહેત્વા ખરપાકભજ્જિતાનં તેસં તણ્ડુલે કોટ્ટેત્વા કતચુણ્ણકુણ્ડકાનિ **સત્તુ** નામ. સમપાકભજ્જિતાનં પન આતપસુક્ખાનં વા તણ્ડુલાનં ચુણ્ણકુણ્ડકાનિ સત્તુસઙ્ખ્યં ન ગચ્છન્તિ. **યવસમ્ભવો**તિ અઞ્ઞેહિ પન મુગ્ગાદીહિ કત**કુમ્માસો** ન પવારેતીતિ અધિપ્પાયો. **ઉદકસમ્ભવો**તિ ઇમિના કક્કટકસિપ્પિકસમ્બુકાદયોપિ સઙ્ગહં ગચ્છન્તિ. સચે યાગુપાનકાલે એકસ્મિં ભાજને ઠપેત્વા મચ્છમંસં વા ખાદન્તિ, તે ચે અખાદન્તો અઞ્ઞં પવારણપ્પહોનકં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. ખાદિતેપિ સચે મુખે અવસિટ્ઠં નત્થિ, તદા પટિક્ખિપન્તોપિ ન પવારેતિયેવ. સચે પત્તે અવસિટ્ઠં અત્થિ, મુખે નત્થિ, તઞ્ચે અખાદિતુકામો હોતિ, અઞ્ઞત્થ વા ગન્ત્વા ખાદિતુકામો, તસ્મિં ખણે પટિક્ખિપન્તોપિ ન પવારેતિયેવ.

૭૮. ભોજનન્તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) પઞ્ચસુ ભોજનેસુ યં કિઞ્ચિ ભોજનં. કપ્પિયં વા અકપ્પિયં વા ભુઞ્જન્તોતિ સમ્બન્ધો. **નિસેધય**ન્તિ કાયેનાભિહટં અઙ્ગુલિચલનાદિના વા ભમુકવિકારેન વા કુદ્ધભાવેન ઓલોકેન વા પટિક્ખિપન્તો કાયેન વા ''અલ''ન્તિ વા ''ન ગણ્હામી''તિ વા ''મા આકિરા''તિ વા ''અપગચ્છા''તિ વા આદિના નયેન પટિક્ખિપન્તો વાચાય વા નિસેધયન્તોતિ અત્થો. **કપ્પ**ન્તિ કપ્પિયભોજનમેવ પટિક્ખિપન્તો સો પવારેતિ, અકપ્પિયમંસં વા ભોજનં વા પટિક્ખિપન્તો ન પવારેતિ. કસ્મા? તસ્સ પટિક્ખિપિતબ્બટ્ઠાને ઠિતત્તા. સચે કપ્પિયભોજનં ભુઞ્જમાનો અકપ્પિયં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ. કસ્મા? તસ્સ પટિક્ખિપિતબ્બતો. ઇદાનિ મિસ્સકનયં દસ્સેતું ''**તન્નામેના**''તિઆદિ વુત્તં. તત્રાયં પિણ્ડત્થો – તન્નામેન વા ઇમન્તિ વા અભિહટં કપ્પિયં નિસેધયં પવારેય્યાતિ. કિં વુત્તં હોતિ? યો પન મચ્છમંસમિસ્સં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપવારણાસિક્ખાપદવણ્ણના; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) યાગું બ્યઞ્જનં વા આહરિત્વા ''મચ્છં ગણ્હથ, મંસં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ. સચે ''યાગું ગણ્હથ, રસબ્યઞ્જનં ગણ્હથા''તિ વદતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા ન હોતિ. કસ્મા? તસ્સાપિ અત્થિતાય. સચે ''ઇમં ગણ્હથા''તિ સવત્થુકં કત્વા દેતિ, તં પટિક્ખિપતો પવારણા હોતિ. ભત્તમિસ્સકેપિ એસેવ નયો. સચે અઞ્ઞસ્સ અભિહટં પટિક્ખિપતિ, પવારણા નત્થિયેવ.

૭૯-૮૦. ઇદાનિ પવારણં અજનેન્તે દસ્સેતું ''**લાજા**''તિઆદિ વુત્તં. એત્થ **લાજા તંસત્તુભત્તાની**તિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપવારણાસિક્ખાપદવણ્ણના) લાજા ચ લાજેહિ કતસત્તુભત્તાનિ ચાતિ અત્થો. મચ્છમંસપૂવેસુ પન પવારણા હોતિ, તસ્મા ''**સુદ્ધખજ્જકો**''તિ વુત્તં. **ભટ્ઠપિટ્ઠ**ન્તિ પુબ્બે આમકં પચ્છા ભજ્જિતબ્બન્તિ વુત્તં હોતિ. વેળુઆદીનં

વુત્તાવસેસાનં ભત્તન્તિ સમ્બન્ધો. **રસયાગુ રસો** પક્કયાગુ. મંસાદીહિ અમિસ્સિતા **સુદ્ધયાગુ**. પુથુકામયં પન યં કિઞ્ચિ પવારણં ન જનેતિ.

૮૧. **વુટ્ઠાયાતિ** (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૩૮-૨૩૯) આસના ઉટ્ઠાય અતિરિત્તં ન કાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. સચે પવારેત્વા આસના ન વુટ્ઠાતિ ભિક્ખુ, તસ્સાપિ અતિરિત્તં કાતું લભતિ. **અભુત્તેન ચ ભોજનન્તિ** યેન પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરં ભોજનં અન્તમસો કુસગ્ગેનાપિ ન ભુત્તં, તેનાપિ અતિરિત્તં ન કાતબ્બન્તિ અત્થો. યેન પન અરુણુગ્ગમેપિ ભુત્તં હોતિ, સો ચે અપવારિતો આસના વુટ્ઠિતોપિ મજ્ઝન્હિકસમયેપિ પુન કિઞ્ચિ અભુત્વાપિ કાતું લભતિ. **યેન યં વા પુરે કતન્તિ** યેન યં વા પુબ્બે કતં, તેન તમ્પિ પચ્છા ન કાતબ્બં. અઞ્ઞેન પન તં કાતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ.

૮૨. યં ફલં વા કન્દમૂલં વા પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ કતકપ્પિયં અઞ્ઞમ્પિ કપ્પિયભોજનં વા કપ્પિયમંસં વા, ઇદં કપ્પિયં નામ, વુત્તપ્પકારવિપરીતં અકપ્પિયં નામ, તસ્મિં અતિરિત્તકરણં ન રુહતિ, યઞ્ચ પટિગ્ગહેત્વા ન ગહિતં, તસ્મિમ્પિ ન રુહતિ, તેન વુત્તં “**કપ્પિયં ગહિતઞ્ચેવા**”તિ. **ઉચ્ચારિતન્તિ** કપ્પિયં કારેતું આગતેન ભિક્ખુના ઈસકમ્પિ ઉક્ખિત્તં વા અપનમિતં વાતિ અત્થો. હત્થપાસતો બહિ ઠિતં કાતું ન વટ્ટતિ, તેન વુત્તં “**હત્થપાસગ**”ન્તિ. **અતિરિત્તં કરોન્તેવન્તિ** અતિરિત્તં કરોન્તો “**અલમેતં સબ્બ**”ન્તિ વચીભેદં કત્વા **એવં ભાસતૂતિ** અત્થો. ‘‘અલમેતં સબ્બ’’ન્તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બં, અયં કિર આચિણ્ણો. વિનયધરા કિર પન ‘‘સકિં એવ વત્તબ્બ’’ન્તિ વદન્તિ. **અલમેતં સબ્બન્તિ** ઇદમ્પિ વો અધિકં, ઇતો અઞ્ઞં ન લચ્છસીતિ અત્થો.

૮૩. **અનુપસમ્પન્નહત્થગન્તિ** કપ્પિયં કરોન્તેન પન અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે ઠિતંયેવ ન કાતબ્બં, તં પન અઞ્ઞેન ભિક્ખુના પટિગ્ગહાપેત્વા તસ્સ હત્થે ઠિતં અતિરિત્તં કત્વા અનુપસમ્પન્નસ્સ દાતું વટ્ટતિ. અત્તના આગન્ત્વા અઞ્ઞસ્સ હત્થે ચ **પેસયિત્વાપિ કારેતું લબ્ભતેતિ** અત્થો. **તં** પન અતિરિત્તકારકં ઠપેત્વા અઞ્ઞો **સબ્બો** પવારિતોપિ અપ્પવારિતોપિ **ભુઞ્જિતું** લભતીતિ અત્થો. સચે પવારિતો પરિભુઞ્જતિ, યથા અકતેન મિસ્સં ન હોતિ, તથા મુખઞ્ચ હત્થઞ્ચ સુદ્ધં કત્વા ભુઞ્જિતબ્બં. ગિલાનસ્સ ભુત્તાવસેસમ્પિ તસ્સ ‘‘અજ્જ વા સ્વે વા ખાદિસ્સતી’’તિ આહટમ્પિ અનતિરિત્તકતં ભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ. પવારણાવિનિચ્છયો.

પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. કાલિકનિદ્દેસવણ્ણના

૮૪. ઇદાનિ યે તે ચત્તારો કાલિકા મુનિના વુત્તા ‘‘યાવકાલિકં યામકાલિકં સત્તાહકાલિકં યાવજીવિક’’ન્તિ, તે દસ્સેતું “**કાલિકા ચા**”તિ પદં ઉદ્ધટં. તત્થ (પાચિ॰ ૨૫૪-૨૫૬; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૩-૨૫૬) કતમે તે કાલિકાતિ ચે, તે દસ્સેતું “**યાવકાલિક**”ન્તિઆદિમાહ. તેસુ અરુણુગ્ગમનતો યાવ ઠિતમજ્ઝન્હિકા ભુઞ્જિતબ્બતો **યાવકાલિકં**. અરુણુગ્ગમનતો યાવ યામાવસાના પિપાસાય સતિ પિપાસચ્છેદનત્થં પાતબ્બતો યામો કાલો અસ્સાતિ **યામકાલિકં**. તેન ઉપસમેતબ્બે આબાધે સતિ યાવ સત્તાહા પરિભુઞ્જિતબ્બતો **સત્તાહકાલિકં**. આબાધે સતિ યાવજીવં પરિહરિત્વા ભુઞ્જિતબ્બતો **યાવજીવિકં**.

૮૫. તેસુ યાવકાલિકં દસ્સેતું “**પિટ્ઠં મૂલં ફલં ખજ્જ**”ન્તિઆદિમાહ. એત્થ (પાચિ॰ ૨૪૮-૨૫૦; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૮-૨૪૯) **પિટ્ઠખાદનીયં** નામ સત્તન્નં તાવ ધઞ્ઞાનં ધઞ્ઞાનુલોમાનં અપરણ્ણાનઞ્ચ પિટ્ઠં પનસપિટ્ઠં લબુજપિટ્ઠં

અમ્બાટકપિટ્ઠં સાલપિટ્ઠં ધોતકતાલપિટ્ઠં ખીરવલ્લિપિટ્ઠઞ્ચાતિ એવમાદીનિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન મનુસ્સાનં ખાદનીયત્થઞ્ચ ભોજનીયત્થઞ્ચ ફરણકાનિ પિટ્ઠાનિ યાવકાલિકાનિ. ઇમિનાવ લક્ખણેન **મૂલખાદનીયા**દીસુપિ યાવકાલિકલક્ખણં વેદિતબ્બં, અતિવિત્થારભયેન સંખિત્તં. **ગોરસો** નામ ખીરદધિતક્કરસો. **ધઞ્ઞભોજન**ન્તિ સાનુલોમાનિ સત્તધઞ્ઞાનિ ચ પઞ્ચવિધભોજનઞ્ચાતિ અત્થો. **યાગુસૂપપ્પભુતયો**તિ એત્થ પભુતિ-સદ્દેન કન્દખાદનીયં મુળાલખાદનીયં મત્થકખાદનીયં ખન્ધખાદનીયં તચખાદનીયં પત્તખાદનીયં પુપ્ફખાદનીયં અટ્ઠિખાદનીયં નિય્યાસખાદનીયન્તિ ઇમાનિ સઙ્ગહિતાનીતિ વેદિતબ્બાનિ.

તત્રિદં મુખમત્તનિદસ્સનં – ભિસસઙ્ખાતો પદુમપુણ્ડરીકકન્દો પિણ્ડાલુમસાલુકઆદયો વલ્લિકન્દો આલુવકન્દો તાલકન્દોતિ એવમાદિ **કન્દખાદનીયં**. પદુમમુળાલાદયો **મુળાલખાદનીયં**. તાલહિન્તાલકુન્તાલકેતકનાળિકેરપૂગરુક્ખખજ્જૂરીઆદીનં કળીરસઙ્ખાતા મત્થકા **મત્થકખાદનીયં**. ઉચ્છુખન્ધો નીલુપ્પલરત્તુપ્પલકુમુદસોગન્ધિકાનં પુપ્ફદણ્ડકાનીતિ એવમાદિ **ખન્ધખાદનીયં**. **તચખાદનીયં** ઉચ્છુતચો એવ એકો યાવકાલિકો, સોપિ સરસો. મૂલકં ખારકો ચચ્ચુ તમ્બુકો તણ્ડુલેય્યકોતિ એવમાદિ **પત્તખાદનીયં**. મૂલકપુપ્ફં ખારકપુપ્ફં ચચ્ચુપુપ્ફં તમ્બુકપુપ્ફન્તિ એવમાદિ **પુપ્ફખાદનીયં**, અસોકપુપ્ફં પન યાવજીવિકં. લબુજપનસટ્ઠિઆદિ **અટ્ઠિખાદનીયં**. **નિય્યાસખાદનીયે** યાવકાલિકં નત્થિ. એતે વુત્તપ્પકારા યાવકાલિકા હોન્તીતિ અત્થો.

૮૬. ઇદાનિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠ પાનાનિ અમ્બપાનં જમ્બુપાનં ચોચપાનં મોચપાનં મધુકપાનં મુદ્દિકપાનં સાલૂકપાનં ફારુસકપાન''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૦૦) એવં વુત્તં અટ્ઠવિધં પાનકં યામકાલિકં નામાતિ દસ્સેતું "**મધૂ**"તિઆદિમાહ. તત્થ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૦) મધુજં મુદ્દિકજં સાલૂકજં ચોચજં મોચજં અમ્બુજં જમ્બુજઞ્ચાતિ એવમત્થો ગહેતબ્બો. એત્થ **મધુજં** નામ મધુકાનં જાતિરસેન કતં, તં પન ઉદકસમ્ભિન્નમેવ વટ્ટતિ, સુદ્ધં ન વટ્ટતિ. **મુદ્દિકપાનં** નામ મુદ્દિકા ઉદકે મદ્દિત્વા પરિસ્સાવેત્વા ગહિતં. **સાલૂકપાનં** નામ રત્તુપ્પલનીલુપ્પલાદીનં કિઞ્જક્ખરેહિ કતં. સેસાનિ પાકટાનેવ. એત્થ પન સચે સયં એતાનિ યાવકાલિકવત્થૂનિ પટિગ્ગહેત્વા ઉદકે મદ્દિત્વા આતપે આદિચ્ચપાકેન પચિત્વા પરિસ્સાવેત્વા પાનકં કરોતિ, તં પુરેભત્તમેવ કપ્પતિ. સચે અનુપસમ્પન્નેન કતં લભતિ, તદહુપુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તં નિરામિસપરિભોગેન યાવ અરુણુગ્ગમના વટ્ટતિ. ઇમાનિ અટ્ઠ પાનાનિ સીતાનિપિ આદિચ્ચપાકાનિપિ વટ્ટન્તિ, અગ્ગિપાકાનિ પન ન વટ્ટન્તિ, તસ્મા "**નગ્ગિસન્તત્ત**"ન્તિ વુત્તં.

૮૭. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બં ફલરસં ઠપેત્વા ધઞ્ઞફલરસ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૦૦) વુત્તત્તા ધઞ્ઞફલરસો પન ન વટ્ટતિ, તેન વુત્તં "**સાનુલોમાનિ ધઞ્ઞાનિ ઠપેત્વા**"તિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બં પુપ્ફરસં ઠપેત્વા મધુકપુપ્ફરસ''ન્તિ વુત્તત્તા મધુકપુપ્ફરસો આદિચ્ચપાકો વા હોતુ અગ્ગિપાકો વા, પચ્છાભત્તં ન વટ્ટતિ, તેન વુત્તં "**મધુકપુપ્ફમઞ્ઞત્રા**"તિ.

૮૮. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બં પત્તરસં ઠપેત્વા ડાકરસ''ન્તિ વુત્તત્તા ઉદકેન પક્કાનમ્પિ યાવકાલિકપત્તાનં રસો પુરેભત્તમેવ વટ્ટતિ, સીતોદકેન મદ્દિતાનં રસો યામકાલિકં. તેન વુત્તં "**ઠપેત્વા પક્કડાકજ**"ન્તિ. યાવજીવિકપણ્ણસ્સ ઉદકેન પક્કસ્સ રસો યાવજીવિકો હોતિ.

૮૯. ઇદાનિ સત્તાહકાલિકે દસ્સેતું "**સપ્પી**"તિઆદિમાહ. એત્થ (મહાવ॰ ૨૬૦) પન –

''સપ્પિનોનીતતેલાનિ, મધુફાણિતમેવ ચ;
સત્તાહકાલિકા સપ્પિ, યેસં મંસમવારિત''ન્તિ. –

પાઠો ગહેતબ્બો. એવં પન ગહિતે વસા તેલગ્ગહણેન ગહિતાવ હોતિ ‘‘તેલં નામ તિલતેલં સાસપતેલં મધુકતેલં એરણ્ડતેલં વસાતેલ’’ન્તિ (પારા॰ ૬૨૩; પાચિ॰ ૨૬૦) એવં **પાળિયં** વિત્થારિતત્તા. એવં પન અગ્ગહેત્વા વસા ચ ‘‘મધુફાણિત’’ન્તિ પાઠે ગહિતે યાવકાલિકભૂતા વસા સત્તાહકાલિકાતિ આપજ્જેય્ય, ‘‘યાનિ ખો પન તાનિ ગિલાનાનં ભિક્ખૂનં પટિસાયનીયાનિ ભેસજ્જાનિ, સેય્યથિદં – સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિત’’ન્તિ (પારા॰ ૬૨૨) એવં પઞ્ચેવ ભગવતા સત્તાહકાલિકભેસજ્જાનિ અનુઞ્ઞાતાનિ, તતો ઉત્તરિ છટ્ઠસ્સ સત્તાહકાલિકભેસજ્જસ્સ અત્થિતાપિ આપજ્જતિ, **ભેસજ્જક્ખન્ધકેપિ** ભગવતા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસાનિ ભેસજ્જાનિ અચ્છવસં મચ્છવસં સુસુકાવસં સૂકરવસં ગદ્રભવસં કાલે પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠં તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૨) એવં સત્તાહકાલિકવસેન વસં અનનુજાનિત્વા તતો નિબ્બત્તતેલમેવ અનુઞ્ઞાતં, તસ્મા ‘‘મધુફાણિતમેવ ચા’’તિ પાઠે અગ્ગહિતે પાળિયા અટ્ઠકથાય ચ વિરુજ્ઝતિ. થેરેન પન ઉત્તરવિહારવાસીનં ખુદ્દસિક્ખાય આગતનયેન વુત્તં. તેસં પન –

‘‘સપ્પિ નવનીતં તેલં, મધુ ફાણિતપઞ્ચમં;
અચ્છમચ્છવસાદિ ચ, હોન્તિ સત્તાહકાલિકા’’તિ. –

એવમાગતં. અમ્હાકં પન વિસું સત્તાહકાલિકે આગતટ્ઠાનં નત્થીતિ વદન્તિ, ઉપપરિક્ખિતબ્બં.

ઇદાનિ તેસુ સપ્પિં દસ્સેતું ‘‘**યેસં મંસપવારિત**’’ન્તિ વુત્તં. ‘‘સપ્પિનામ ગોસપ્પિ વા અજિકાસપ્પિ વા મહિંસસપ્પિ વા. યેસં મંસં કપ્પતિ, તેસં સપ્પિ, નવનીતં નામ તેસંયેવ નવનીત’’ન્તિ (પારા॰ ૬૨૩; પાચિ॰ ૨૬૦) **પાળિયં** વુત્તત્તા નવનીતં પન ગહિતન્તિ ન વિત્થારિતં , સપ્પિ પન પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં તદહુ પુરેભત્તં સામિસમ્પિનિરામિસમ્પિ વટ્ટતિ. પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય સત્તાહં નિરામિસં પરિભુઞ્જિતબ્બં. સત્તાહાતિક્કમે સચે એકભાજને ઠપિતં, એકં નિસ્સગ્ગિયં. સચે બહૂસુ, વત્થુગણનાય નિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયાનિ. પચ્છાભત્તં પટિગ્ગહિતં સત્તાહં નિરામિસમેવ વટ્ટતિ. સપ્પિ તાપેન્તસ્સ સામંપાકો ન હોતિ, ‘‘નવનીતં પન તાપેન્તસ્સ હિ સામંપાકો ન હોતિ, સામંપક્કેન પન તેન સદ્ધિં આમિસં ન વટ્ટતી’’તિ ચ ‘‘સચે અનુપસમ્પન્નો પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતનવનીતેન સપ્પિં કત્વા દેતિ, પુરેભત્તં સામિસં વટ્ટતિ. સચે સયં કરોતિ, સત્તાહં નિરામિસમેવ વટ્ટતી’’તિ ચ **સમન્તપાસાદિકાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૨) નવનીતમ્હિયેવ સામંપાકતા વુત્તા, ન સપ્પિમ્હિ. યં પન **કઙ્ખાવિતરણિયં** વુત્તં ‘‘નિબ્બત્તિતસપ્પિ વા નવનીતં વા પચિતું વટ્ટતી’’તિ, ‘‘તં પન તદહુ પુરેભત્તમ્પિ સામિસં પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતી’’તિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભેસજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ચ, તત્થ યાવકાલિકવત્થુના અસમ્મિસ્સં સુધોતં નવનીતં સન્ધાય ‘‘પચિતું વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. સયંપચિતસત્તાહકાલિકેન સદ્ધિં યદિ આમિસં ભુઞ્જતિ, તં આમિસં સયંપક્કસત્તાહકાલિકેન મિસ્સિતં અત્તનો યાવકાલિકભાવં સત્તાહકાલિકેન ગણ્હાપેતિ, તથા ચ સતિ યાવકાલિકં અપક્કમ્પિ સયંપક્કભાવં ઉપગચ્છતીતિ ‘‘સામિસં પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટતી’’તિ વુત્તં. યથા સયંપક્કસત્તાહકાલિકવસાતેલં સયંભજ્જિતસાસપાદિયાવજીવિકવત્થૂનં તેલઞ્ચ સામિસં તદહુ પુરેભત્તમ્પિ ન વટ્ટતિ, તથા નવનીતસપ્પીતિ વેદિતબ્બં. વક્ખતિ ચ આચરિયો –

‘‘યાવકાલિકઆદીનિ, સંસટ્ઠાનિ સહત્તના. ગાહાપયન્તિ સબ્ભાવ’’ન્તિ ચ,

‘‘તેહેવ ભિક્ખુના પક્કં, કપ્પતે યાવજીવિકં;
નિરામિસઞ્ચ સત્તાહં, સામિસે સામપાકતા’’તિ ચ.

યા પન **સમન્તપાસાદિકાયં** નવનીતમ્હિ સામંપાકતા વુત્તા, સા તક્કાદિસમ્મિસ્સં અધોતનવનીતં સન્ધાય વુત્તા. તસ્મા વિઞ્ઞૂનં સમન્તપાસાદિકાપિ કઙ્ખાવિતરણીપિ સમેન્તિ, તં નવનીતં સન્ધાય વુત્તન્તિ આચરિયા વદન્તિ. ઇદમેવ યુત્તં. યદિ સપ્પિમ્હિ સામંપાકતા હોતિ, અવસ્સંયેવ સમન્તપાસાદિકાયં વુચ્ચેય્ય, તત્થ પન ''સપ્પિ તાવ પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં, તદહુ પુરેભત્તં સામિસમ્પિ નિરામિસમ્પિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૨) હિ વુત્તં, ન પચનવિધાનં. મનુસ્સસપ્પિનવનીતાનં, અઞ્ઞેસમ્પિ હત્થિઅસ્સાદીનં અકપ્પિયમંસસપ્પિનવનીતાનં સત્તાહાતિક્કમે દુક્કટં. કિં પન તં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતીતિ? આમ વટ્ટતિ. કસ્મા? પટિક્ખેપાભાવા ચ સબ્બઅટ્ઠકથાસુ અનુઞ્ઞાતત્તા ચ. ''યેસં મંસં કપ્પતિ, તેસં સપ્પિ, નવનીત''ન્તિ (પારા॰ ૬૨૩) ઇદં પન નિસ્સગ્ગિયવત્થું દસ્સેતું વુત્તં, ન અઞ્ઞેસં વારણત્થાય.

૯૦. ઇદાનિ તેલં દસ્સેતું ''**તેલં તિલવસેરણ્ડમધુસાસપસમ્ભવ**''ન્તિઆદિમાહ. એત્થ તિલાદીહિ સમ્ભવં નિબ્બત્તં તેલન્તિ સમ્બન્ધો. એત્થ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૦૦) પન પુરેભત્તં તિલે પટિગ્ગહેત્વા કતતેલં પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય સવત્થુકપ્પટિગ્ગહિતત્તા અનજ્ઝોહરણીયં. પચ્છાભત્તં પટિગ્ગહેત્વા કતતેલં અનજ્ઝોહરણીયં, સીસમક્ખનાદીસુ ઉપનેતબ્બં. એરણ્ડમધુકસાસપટ્ઠીનિ પટિગ્ગહેત્વા સચે તાનિ ભજ્જિત્વા તેલં કરોતિ, તદહુ પુરેભત્તમ્પિ સામિસં ન વટ્ટતિ, સામંપાકતા હોતિ. સચે અભજ્જિત્વા કરોતિ, તદહુ પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય નિરામિસમેવ વટ્ટતિ, પરિભુઞ્જિતબ્બવત્થૂનં યાવજીવિકત્તા સવત્થુકપ્પટિગ્ગહણે દોસો નત્થીતિ. તેલગ્ગહણત્થાય એરણ્ડકટ્ઠિઆદીનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહં અતિક્કામયતો દુક્કટં. તથા પાળિયં અનાગતાનિ અદસ્સિતાનિ કોસમ્બકકુસુમ્ભાદીનં તેલાનિ.

ઇદાનિ મધુવિકતિં દસ્સેતું ''**ખુદ્દાભમરમધુકરિ-મક્ખિકાહિ કત**''ન્તિ વુત્તં. તત્થ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩) **ખુદ્દા**તિ ખુદ્દમક્ખિકા. **ભમરા**તિ મહાભમરમક્ખિકા . દણ્ડકેસુ મધુકરા **મધુકરિમક્ખિકા** નામ. એતાહિ તીહિ મક્ખિકાહિ કતં મધુ નામાતિ અત્થો. ''મધુ નામ મક્ખિકામધૂ''તિ **પાળિયં** (પારા॰ ૬૨૩; પાચિ॰ ૨૬૦) વુત્તત્તા અઞ્ઞેહિ તુમ્બટકાદીહિ કતં સત્તાહકાલિકં ન હોતીતિ વેદિતબ્બં.

ઇદાનિ ફાણિતં દસ્સેતું ''**રસાદિઉચ્છુવિકતિ, પક્કાપક્કા ચ ફાણિત**''ન્તિ આહ. પક્કા ચ અપક્કા ચ રસાદિઉચ્છુવિકતિ ફાણિતન્તિ અત્થો. મધુકપુપ્ફફાણિતં પુરેભત્તં સામિસં વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય સત્તાહં નિરામિસમેવ વટ્ટતિ. તસ્સ સત્તાહાતિક્કમે દુક્કટં. ચિઞ્ચફાણિતઞ્ચ અમ્બફાણિતઞ્ચ યાવકાલિકમેવ.

૯૧. ઇદાનિ એતેસુ વસાતેલસ્સ ઓદિસ્સ અનુઞ્ઞાતત્તા તં વિસું ઉદ્ધરિત્વા દસ્સેતું ''**સવત્થુપક્કા સામં વા**''તિઆદિમાહ. સત્તવિધઞ્હિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩) ઓદિસ્સં નામ બ્યાધોદિસ્સં પુગ્ગલોદિસ્સં કાલોદિસ્સં સમયોદિસ્સં દેસોદિસ્સં વસોદિસ્સં ભેસજ્જોદિસ્સન્તિ.

તત્થ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અમનુસ્સિકાબાધે આમકમંસં આમકલોહિત''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૪) વુત્તં, ઇદં **બ્યાધોદિસ્સં** નામ. એત્થ પન કાલેપિ વિકાલેપિ કપ્પિયાકપ્પિયમંસલોહિતં વટ્ટતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, રોમન્થકસ્સ રોમન્થન''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૩) એવં અનુઞ્ઞાતં **પુગ્ગલોદિસ્સં** નામ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચત્તારિ મહાવિકટાનિ દાતું ગૂથં મુત્તં છારિકં મત્તિક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૮) એવં સપ્પદટ્ઠકાલે અપ્પટિગ્ગહિતકં અનુઞ્ઞાતં **કાલોદિસ્સં** નામ. ગણભોજનાદિ **સમયોદિસ્સં** નામ. ગણઙ્ગણૂપાહનાનિ **દેસોદિસ્સં** નામ. **વસોદિસ્સં** નામ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસાનિ ભેસજ્જાની''તિ (મહાવ॰ ૨૬૨) એવં વસાનામેન અનુઞ્ઞાતં. તં ઠપેત્વા

મનુસ્સવસં સબ્બેસં કપ્પિયાકપ્પિયવસાનં તેલં તંતદત્થિકાનં તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. **ભેસજ્જોદિસ્સં** નામ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાની''તિ (મહાવ॰ ૨૬૧) એવં ભેસજ્જનામેન વુત્તાનિ સપ્પિઆદીનિ પઞ્ચ.

યથા પન ખીરદધિઆદીહિ પક્કતેલં પચ્છાભત્તં ન વટ્ટતિ, ન એવમિદં. ઇદં પન તેલં સવત્થુકપક્કમ્પિ વટ્ટતિ, તં દસ્સેતું ''સવત્થુપક્કા સામં વા''તિ વુત્તં. વસં ઓલોકેત્વા ''સવત્થુપક્કા''તિ વુત્તં. સામં પક્કા વાતિ અત્થો. યથા સવત્થુકપ્પટિગ્ગહિતત્તા સામંપક્કત્તા દધિઆદીહિ પક્કતેલં અત્તના કતં પુરેભત્તમ્પિ ન વટ્ટતિ, ન એવમિદં. ઇદં પન અત્તના સવત્થુકપક્કમ્પિ પુરેભત્તમ્પિ પચ્છાભત્તમ્પિ વટ્ટતીતિ અત્થો. એત્થ પન કારણૂપચારેન વસાતેલં ''વસા''તિ વુત્તં.

કાલેતિ પુરેભત્તકાલે પરેહિ વા અત્તના વા પક્કાતિ અત્થો. પચ્છાભત્તં પન પચિતું ન વટ્ટતિ ''કાલે પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૨) વુત્તત્તા. તસ્મા ''કાલે''તિ વુત્તં. યો પન વિકાલે પટિગ્ગહેત્વા વિકાલે પચિત્વા વિકાલે પરિસ્સાવેત્વા પરિભુઞ્જતિ, સો તીણિ દુક્કટાનિ આપજ્જતિ.

અમાનુસાતિ એત્થ (મહાવ॰ ૨૬૨) પન અચ્છવસાદીનં અનુઞ્ઞાતત્તા ઠપેત્વા મનુસ્સવસં સબ્બેસં અકપ્પિયમંસાનં વસા અનુઞ્ઞાતાતિ વેદિતબ્બા. મંસેસુ હિ મનુસ્સહત્થિમંસાદીનિ દસ મંસાનિ પટિક્ખિત્તાનિ, વસા પન એકા મનુસ્સવસા એવ.

અનુપસમ્પન્નેન (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩) કતનિબ્બટ્ટિતવસાતેલં પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય સત્તાહં નિરામિસમેવ વટ્ટતિ. યં પનેત્થ સુખુમરજસદિસં મંસં વા ન્હારુ વા અટ્ઠિ વા લોહિતં વા, તં અબ્બોહારિકં. સચે સયં કરોતિ, પુરેભત્તં પટિગ્ગહેત્વા પચિત્વા પરિસ્સાવેત્વા સત્તાહં નિરામિસમેવ પરિભુઞ્જિતબ્બં. નિરામિસપરિભોગઞ્હિ સન્ધાય ઇદં વુત્તં ''કાલે પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠં તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૨). **અઞ્ઞેસ**ન્તિ સપ્પિઆદીનં. **વત્થુ**ન્તિ યાવકાલિકભૂતં વત્થું. યાવકાલિકવત્થૂનં વત્થું ન પચેતિ સમ્બન્ધો.

૯૨. ઇદાનિ યાવજીવિકવિકતિં દસ્સેતું ''**હલિદ્દી**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થાયમનુત્તાનપદત્થો (મહાવ॰ ૨૬૩; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૮-૨૪૯) – **પઞ્ચમૂલાદિકઞ્ચાપી**તિ એત્થ દ્વિપઞ્ચમૂલેન સદ્ધિં અઞ્ઞાનિપિ તગ્ગતિકાનિ મૂલભેસજ્જાનિ ગહિતાનીતિ ઞાતબ્બં.

૯૩-૫. બિળઙ્ગાદીનિ ફલભેસજ્જાનિ. તત્થ (મહાવ॰ ૨૬૩) **ગોટ્ઠફલ**ન્તિ મદનફલન્તિ વદન્તિ. કપ્પાસાદીનં પણ્ણન્તિ સમ્બન્ધો. ઇમે પન વુત્તપ્પકારા મૂલભેસજ્જફલભેસજ્જપણ્ણભેસજ્જવસેન વુત્તા સબ્બે કપ્પિયા. ઇમેસં પુપ્ફફલપણ્ણમૂલા સબ્બેપિ કપ્પિયા યાવજીવિકાયેવ. ઠપેત્વા ઉચ્છુનિય્યાસં સબ્બો ચ નિય્યાસો સરસઞ્ચ ઉચ્છુજં તચં ઠપેત્વા સબ્બો ચ તચોતિ સમ્બન્ધો.

૯૬. મધુના (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૩) અમક્ખિતં **સુદ્ધસિત્થઞ્ચ**. મધુમક્ખિતં પન સત્તાહકાલિકમેવ. **યઞ્ચ કિઞ્ચી**તિ ઓદનં મંસં અટ્ઠિઆદીનીતિ અત્થો.

૯૭. ''યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ નેવ ખાદનીયે ખાદનીયત્થં ફરન્તિ, ન ભોજનીયે ભોજનીયત્થં ફરન્તિ, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા યાવજીવં પરિહરિતું, સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતું , અસતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જન્તસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૬૩) વુત્તત્તા ''**આહારત્થમસાધેન્તં, સબ્બં તં યાવજીવિક**''ન્તિ વુત્તં.

૯૮. **સબ્બસ્સા**તિ ગિલાનસ્સાપિ અગિલાનસ્સપીતિ અત્થો. **કાલિકત્તયન્તિ** યાવકાલિકં વજ્જેત્વા અવસેસં સતિ પચ્ચયે વિકાલે કપ્પતીતિ અત્થો.

૯૯. **જનયન્તુભો**તિ જનયન્તિ ઉભો. કિં વુત્તં હોતિ? યાવકાલિકયામકાલિકસઙ્ખાતા ઉભો કાલિકા અત્તનો કાલમતિક્કમિત્વા પરિભુત્તા પાચિત્તિં જનયન્તીતિ અત્થો. કિઞ્ચ ભિય્યો (મહાવ॰ ૨૭૪; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૪; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના) – ઉભોપિ પનેતે અકપ્પિયકુટિયં વુત્તા અન્તોવુત્થં દુક્કટઞ્ચ, પુનદિવસે પરિભુઞ્જતો સન્નિધિં પાચિત્તિયઞ્ચ જનયન્તીતિ અત્થો.

૧૦૦. **અનારુળ્હે**તિ પાળિયં અનાગતે મનુસ્સસપ્પિઆદિમ્હીતિ અત્થો.

૧૦૧. **નિસ્સટ્ઠલદ્ધ**ન્તિ (પારા॰ ૬૨૪) વિનયકમ્મં કત્વા પુન લદ્ધન્તિ અત્થો. **વિકપ્પેન્તસ્સ સત્તાહે**તિ સત્તાહબ્ભન્તરે સામણેરસ્સ ''ઇદં સપ્પિં તેલ''ન્તિઆદિના નયેન નામં ગહેત્વા ''તુય્હં વિકપ્પેમી''તિ વા ''ઇત્થન્નામસ્સ વિકપ્પેમી''તિ વા સમ્મુખાપિ વા પરમ્મુખાપિ વા વિકપ્પેન્તસ્સ અનાપત્તીતિ સમ્બન્ધો. **પાળિયં** પન ''અનાપત્તિ અન્તોસત્તાહે અધિટ્ઠેતિ, વિસ્સજ્જેતિ, નસ્સતિ, વિનસ્સતિ, ડય્હતિ, અચ્છિન્દિત્વા ગણ્હન્તિ, વિસ્સાસં ગણ્હન્તી''તિ (પારા॰ ૬૨૫) એત્તકમેવ વુત્તં, ''વિકપ્પેમી''તિ ઇદં પન નત્થિ. કિઞ્ચાપિ નત્થિ, અથ ખો ''અનધિટ્ઠિતે અધિટ્ઠિતસઞ્ઞી નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, અવિકપ્પિતે વિકપ્પિતસઞ્ઞી નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય''ન્તિ (પારા॰ ૬૨૪) **આપત્તિવારે** આગતત્તા થેરેન દસ્સિતં. તં દસ્સેન્તેનાપિ સચે ઉપસમ્પન્નસ્સ વિકપ્પેતિ, અત્તનો એવ સન્તકં હોતિ, પટિગ્ગહણમ્પિ ન વિજહતિ, તસ્મા ઉપસમ્પન્નવસેન અદસ્સેત્વા અનુપસમ્પન્નવસેન દસ્સિતં. તસ્સ હિ વિકપ્પિતે પટિગ્ગહણમ્પિ વિજહતિ, આપત્તિપિ ન હોતીતિ. **અધિટ્ઠતો**તિ અબ્ભઞ્જનાદીનિ અધિટ્ઠહન્તસ્સ અનાપત્તીતિ અત્થો. સચે પન સત્તાહબ્ભન્તરે નિરપેક્ખો હુત્વા અનુપસમ્પન્નસ્સ પરિચ્ચજતિ, પરિચ્ચત્તત્તા અનાપત્તિ, ઇતરસ્સ ચ અપ્પટિગ્ગહિતત્તા ઉભિન્નમ્પિ કાયિકપરિભોગો વટ્ટતિ. અનિસ્સગ્ગિયત્તા પન બાહિરપરિભોગેન વટ્ટતિ. ''તાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાની''તિ (પારા॰ ૬૨૩) એવં નિયમેત્વા અનુઞ્ઞાતત્તા વુત્તં ''**અઞ્ઞસ્સ દદતોપિ ચ અનાપત્તી**''તિ.

૧૦૨. **સબ્ભાવન્તિ** અત્તનો સભાવં. યસ્મા ગાહાપયન્તિ, તસ્મા એવમુદીરિતન્તિ વુત્તન્તિ અત્થો. ઇદાનિ વક્ખમાનં સન્ધાય ''**એવ**''ન્તિ વુત્તં.

૧૦૩-૫. **સત્તાહં યાવજીવિકન્તિ** (મહાવ॰ ૩૦૫; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના) સત્તાહકાલિકઞ્ચ યાવજીવિકઞ્ચાતિ અત્થો. કિં વુત્તં હોતિ? સત્તાહકાલિકયાવજીવિકદ્વયં સેસકાલિકસમ્મિસ્સં સમ્ભિન્નરસં કત્વા પરિભુઞ્જતો સન્નિધિપાચિત્તિ હોતીતિ ઉદીરિતન્તિ. તદહુ પટિગ્ગહિતં તદહેવાતિ અત્થો. **સેસન્તિ** સત્તાહકાલિકયાવજીવિકદ્વયં. **ઇતરન્તિ** યાવજીવિકં. પુરે પટિગ્ગહિતં વા હોતુ, તદહુ વા પટિગ્ગહિતં, યાવજીવિકં સત્તાહકાલિકેન સત્તાહં કપ્પતીતિ વેદિતબ્બં. ''યાવકાલિકેન, ભિક્ખવે, યામકાલિકં, સત્તાહકાલિકં, યાવજીવિકં તદહુ પટિગ્ગહિતં કાલે કપ્પતિ, નો વિકાલે. યામકાલિકેન, ભિક્ખવે, સત્તાહકાલિકં, યાવજીવિકં તદહુ પટિગ્ગહિતં યામે કપ્પતિ, યામાતિક્કન્તે ન કપ્પતિ. સત્તાહકાલિકેન, ભિક્ખવે, યાવજીવિકં પટિગ્ગહિતં સત્તાહં કપ્પતિ,

સત્તાહાતિક્કન્તે ન કપ્પતી''તિ હિ **ભેસજ્જક્ખન્ધકે** (મહાવ॰ ૩૦૫) વુત્તં. એત્થ પન ''તદહુ પટિગ્ગહિત''ન્તિ વિસેસવચનસ્સ નત્થિતાય પુરે પટિગ્ગહિતમ્પિ વટ્ટતીતિ સિદ્ધન્તિ. કાલિકવિનિચ્છયો.

કાલિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. પટિગ્ગાહનિદ્દેસવણ્ણના

૧૦૬. ઇદાનિ ''પટિગ્ગાહો''તિ પદં વિત્થારેતું **''દાતુકામાભિહારો ચા''**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ દાતુકામસ્સ અભિહારો **દાતુકામાભિહારો**. એતેન અઞ્ઞસ્સ પત્તે પક્ખિપિતું આલુલેન્તસ્સ ફુસિતાનિ ઉટ્ઠહિત્વા અઞ્ઞસ્સ પત્તે સચે પતન્તિ, પટિગ્ગહણં ન રુહતીતિ દીપિતં હોતિ. **એરણક્ખમ**ન્તિ થામમજ્ઝિમેન પુરિસેન ઉક્ખિપનક્ખમં, તતો મહન્તે પટિગ્ગહણં ન રુહતિ. **તિધા દેન્તે**તિ કાયકાયપ્પટિબદ્ધનિસ્સગ્ગિયાનં વસેન તિધા દેન્તે. તસ્સ ભિક્ખુનો કાયકાયપ્પટિબદ્ધેહિ **દ્વિધા ગાહો**તિ અત્થો. પઞ્ચઙ્ગો એવં **પઞ્ચઙ્ગેવં**. દાતુકામાભિહારો એકં, હત્થપાસો એકં, એરણક્ખમતા એકં, દેવમનુસ્સતિરચ્છાનગતેસુ એકેન તિધા દાનમેકં, દ્વિધા ગાહો એકન્તિ એવં પઞ્ચઙ્ગાનિ હોન્તિ.

૧૦૭. ઇદાનિ યેન કાયપ્પટિબદ્ધેન પટિગ્ગહણં ન રુહતિ, તં દસ્સેતું **''અસંહારિયે''**તિઆદિમાહ. ખાણુકે (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૫) બન્ધિત્વા ઠપિતમઞ્ચાદિમ્હિ વા ફલકે વા પાસાણે વા અસંહારિયે ન રુહતીતિ અત્થો. **તત્થજાતે** પદુમિનિપણ્ણે વા કિંસુકપણ્ણાદિમ્હિ વા ન વટ્ટતિ, **સુખુમે ચિઞ્ચઆદીનં પણ્ણે** વા ન રુહતિ, યઞ્ચ મજ્ઝિમપુરિસો સન્ધારેતું ન સક્કોતિ, તસ્મિં **અસય્હભારે ચ પટિગ્ગહો ન રુહતી**તિ અત્થો.

૧૦૮. ઇદાનિ પટિગ્ગહણવિજહનં દસ્સેતું **''સિક્ખામરણલિઙ્ગેહી''**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થાયં પિણ્ડત્થો – સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેન ચ મરણેન ચ લિઙ્ગપરિવત્તનેન ચ ''ન તં દાનિ પરિભુઞ્જિસ્સામી''તિ વા ''ન પુન પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિસ્સામી''તિ વા એવં અનપેક્ખવિસ્સજ્જનેન ચ ચોરાદીહિ વા અચ્છેદા ચ અનુપસમ્પન્નસ્સ દાના ચ **ગાહો** પટિગ્ગાહો **ઉપસમ્મતિ** વિજહતીતિ. ભિક્ખુનિયા પન સિક્ખાપચ્ચક્ખાનસ્સ અભાવા વિબ્ભમનેન ચ વિજહતીતિ ગહેતબ્બં.

૧૦૯-૧૧૦

. ઇદાનિ પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં દસ્સેતું **''અપ્પટિગ્ગહિતં સબ્બ''**ન્તિઆદિ વુત્તં. તસ્સત્થો (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ દન્તપોનસિક્ખાપદ) – ચતુકાલિકપરિયાપન્નં અન્તમસો રજરેણુમ્પિ અપ્પટિગ્ગહેત્વા સબ્બં પરિભુઞ્જતો પાચિત્તિ. ઇદાનિ અપ્પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં દસ્સેતું **''સુદ્ધઞ્ચ નાતિબહલ''**ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સુદ્ધઞ્ચા**તિ અઞ્ઞેસં રસેન અસમ્મિસ્સં. હિમોદકસમુદ્દોદકાદીસુ પટિગ્ગહણકિચ્ચં નત્થિ. લોણઞ્ચ અસ્સુ ચ **લોણસ્સુ**. એત્થ લોણં નામ સરીરે ઉટ્ઠિતં. એતાનિ પન સબ્બાનિ અવિચ્છિન્નાનેવ કપ્પન્તિ, નેતરાનિ.

૧૧૧. ઇદાનિ અનઙ્ગલગ્ગાનિપિ દસ્સેતું **''ગૂથમત્તિકમુત્તાની''**તિઆદિમાહ. **તથાવિધે**તિ તથાવિધે કાલે, સપ્પદટ્ઠકાલેતિ અત્થો. અઞ્ઞેસં પન અપ્પટિગ્ગહિતં અનઙ્ગલગ્ગં ન વટ્ટતિ. કસ્મા ? ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યં કરોન્તો પટિગ્ગણ્હાતિ, સ્વેવ પટિગ્ગાહો કતો, ન પુન પટિગ્ગહેતબ્બો''તિ (મહાવ॰ ૨૬૮) વુત્તત્તા.

૧૧૨. દુરૂપચિણ્ણેતિ દુપ્પરામટ્ઠે ફલિકરુક્ખવલ્લિઆદિં ચાલેન્તસ્સ વા આમિસભરિતભાજનં અપ્પટિગ્ગહિતં પરામસન્તસ્સ વા દુરૂપચિણ્ણદુક્કટં હોતીતિ અત્થો. **રજોકિણ્ણે**તિ ભિક્ખાય ચરન્તસ્સ પત્તે પતિતરજં

અપ્પટિગ્ગહેત્વા પુન ભિક્ખં ગણ્હતો વિનયદુક્કટં હોતીતિ અત્થો. **અથુગ્ગહપ્પટિગ્ગહે**તિ અથ ઉગ્ગહપ્પટિગ્ગહે, અત્તના એવ ઉગ્ગહેત્વા ગહિતેતિ અત્થો. અકપ્પિયકુટિયં અન્તોવુત્થે ચ યત્થ કત્થચિ ભિક્ખુના સયંપક્કે ચ અત્તના વા પરેન વા અકપ્પિયકુટિયં અન્તોપક્કે ચાતિ સબ્બત્થ દુક્કટન્તિ અધિપ્પાયો. પટિગ્ગાહવિનિચ્છયો.

પટિગ્ગાહનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. અકપ્પિયમંસનિદ્દેસવણ્ણના

૧૧૩. ઇદાનિ મંસેસુ પટિપજ્જિતબ્બાકારં દસ્સેતું "**મંસેસુ ચ અકપ્પિય**"ન્તિ ઉદ્ધટં. અકપ્પિયમંસમ્હિ દસ્સિતે કપ્પિયમંસં દસ્સિતમેવ હોતિ પારિસેસનયેન. **ઉરગસ્સ ચા**તિ એત્થ સબ્બોપિ ઉરગો ન કપ્પતિ.

૧૧૪. એત્તાવતા જાતિવસેન દસવિધમ્પિ અકપ્પિયમંસં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કપ્પિયમંસેસુપિ અકપ્પિયવિધિં દસ્સેતું "**ઉદ્દિસ્સકતમંસઞ્ચ, યઞ્ચ અપ્પટિવેક્ખિત**"ન્તિ વુત્તં. તત્થ પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ યસ્સ કસ્સચિ યં કિઞ્ચિ ઉદ્દિસ્સ કતં **ઉદ્દિસ્સકતં** નામ, તં પન જાનિત્વા પરિભુઞ્જિતું સબ્બેસમ્પિ ન વટ્ટતિ, અજાનન્તાનં અનાપત્તિ. મચ્છેસુપિ એસેવ નયો. **અપ્પટિવેક્ખિત**ન્તિ અનુપપરિક્ખિતં, અનાપુચ્છિતન્તિ અત્થો. ''ન ભિક્ખવે અપ્પટિવેક્ખિત્વા મંસં પરિભુઞ્જિતબ્બં, યો પરિભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૮૧) વુત્તં. મચ્છેસુ પન આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થિ અકપ્પિયમચ્છાનં નત્થિતાયાતિ વદન્તિ. ઇદાનિ એતેસુ આપત્તિભેદં દસ્સેતું "**થુલ્લચ્ચય**"ન્તિઆદિમાહ. તં સબ્બં (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના) ઉત્તાનમેવ.

૧૧૫. ઇદાનિ ન કેવલં ઇમેસં મનુસ્સાદીનં મંસમેવ અકપ્પિયં, અટ્ઠિઆદીનિપિ અકપ્પિયાનીતિ દસ્સેતું "**અટ્ઠીપી**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ (મહાવ॰ અટ્ઠ ૨૮૧) **લોમમ્પેસ**ન્તિ લોમમ્પિ એસં અકપ્પિયમંસવત્થૂનન્તિ અત્થો. **સચિત્તકં વા**તિ એતેસુ પન ઉદ્દિસ્સકતમેવ સચિત્તકં, સેસા અચિત્તકાતિ. અકપ્પિયમંસવિનિચ્છયો.

અકપ્પિયમંસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૧૬-૭. ઇદાનિ અચ્ચોળારિકાનં વસેન દસ્સેતું "**અરૂપિય**"ન્તિઆદિ આરદ્ધં. અઞ્ઞથાપિ યુત્તિ પરિયેસિતબ્બા. તત્થાયં સઙ્ખેપત્થો (પારા॰ ૫૯૧; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ જાતરુપસિક્ખાપદવણ્ણના) – યો રૂપિયેન અરૂપિયઞ્ચ પરિવત્તેય્ય, યો ચ ઇતરેન ચ અરૂપિયેન રૂપિયં પરિવત્તેય્ય, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં હોતીતિ.

ઇદાનિ રૂપિયઞ્ચ અરૂપિયઞ્ચ દસ્સેતું "**ઇધ રૂપિય**"ન્તિઆદિ આરદ્ધં. એત્થ (પારા॰ ૫૮૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ જાતરુપસિક્ખાપદવણ્ણના) **સજ્ઝુ સિઙ્ગી**તિ **સજ્ઝૂ**તિ રજતં. **સિઙ્ગી**તિ સુવણ્ણં. તમ્બલોહાદીહિ વા દારૂહિ વા પણ્ણેહિ વા લાખાય વા રૂપં સમુટ્ઠાપેત્વા વા અસમુટ્ઠાપેત્વા વા કતં ચમ્મબીજમયમ્પિયં યં દેસે વોહારં ગચ્છતિ, ઇદં **વોહારૂપગમાસકં** નામ. ઇદમિધ રૂપિયન્તિ અધિપ્પેતં. વત્થાદિ ચ મુત્તાદિ ચ **વત્થમુત્તાદિ**. **ઇતર**ન્તિ અરૂપિયં કપ્પિયવત્થુઞ્ચ દુક્કટવત્થુઞ્ચ. કિં વુત્તં હોતિ? વત્થં સુત્તં ફાલો પટકો કપ્પાસો અનેકપ્પકારં અપરણ્ણં સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતાદિભેસજ્જઞ્ચાતિ ઇદં **કપ્પિયવત્થુ** નામ. મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખોસિલા પવાળં લોહિતઙ્કો મસારગલ્લં સત્ત ધઞ્ઞાનિ દાસી દાસો ખેત્તં વત્થુ પુપ્ફારામફલારામાદયોતિ ઇદં **દુક્કટવત્થુ** નામ, તદુભયં અરૂપિયં નામાતિ વુત્તં હોતિ.

૧૧૮. એત્તાવતા રૂપિયસંવોહારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કયવિક્કયં દસ્સેતું “**ઇમં ગહેત્વા**”તિઆદિમાહ . તત્થ **ઇમ**ન્તિ તણ્ડુલાદિકં કપ્પિયભણ્ડં **ગહેત્વા** વા ઓદનાદિં **ભુત્વા વા** “**ઇમં** વત્થાદિકં કપ્પિયભણ્ડં **દેહિ**, **ઇમં** રજનપચનાદિકં **કર**, રજનકટ્ઠાદિમા **નય**, **ઇમં** વા તવ **દેમિ**, ત્વં પન ઇમઞ્ચ ઇમઞ્ચ આહર, **કર**, **દેહી**”તિ એવં **કયવિક્કયે સમાપન્ને નિસ્સગ્ગી**તિ સમ્બન્ધો.

૧૧૯. ઇદાનિ પરિણામવસેન આપત્તિભેદં દસ્સેતું “**અત્તનો**”તિઆદિ આરદ્ધં. તત્રાયં પિણ્ડત્થો (પારા॰ ૬૫૯; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૫૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પરિણતસિક્ખાપદવણ્ણના) – સઙ્ઘસ્સ વા અઞ્ઞસ્સ વા નતં પરિણતં લાભં લભિતબ્બં ચીવરાદિપચ્ચયં અત્તનો વા અઞ્ઞસ્સ વા પરિણામેય્ય, નિસ્સગ્ગિયઆદીનિ હોન્તીતિ. કથં? યો પન માતુસન્તકમ્પિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં અત્તનો પરિણામેતિ, નિસ્સગ્ગિયં. અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલસ્સ પરિણામેતિ, સુદ્ધિકપાચિત્તિયં. અઞ્ઞસ્સ સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેતિ, દુક્કટં. યો પન અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણતં અત્તનો વા અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા પરિણામેતિ, તસ્સાપિ દુક્કટમેવાતિ.

૧૨૦. યો પન **નિસ્સગ્ગિં** નિસ્સજ્જિતબ્બં **અનિસ્સજ્જિત્વા** વિનયકમ્મં અકત્વા પરિભુઞ્જેય્ય, તસ્સ **દુક્કટં**. યો વા પરેન વિનયકમ્મત્થાય **નિસ્સટ્ઠં સકસઞ્ઞાય** ન દદેય્ય, તસ્સાપિ **દુક્કટં. અઞ્ઞથેતર**ન્તિ એત્થ **અઞ્ઞથા**તિ થેય્યસઞ્ઞાય સચે ન દદેય્ય, **ઇતરં** તસ્સ અગ્ઘવસેન પારાજિકઞ્ચ થુલ્લચ્ચયઞ્ચ દુક્કટઞ્ચ હોતીતિ અત્થો. નિસ્સગ્ગિયવિનિચ્છયો.

નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૨૧. ઇદાનિ પાચિત્તિયાનિ દસ્સેતું ‘‘પાચિત્તી’’તિ માતિકાપદં ઉદ્ધરિત્વા “**મુસાવાદોમસાવાદે**, **પેસુઞ્ઞહરણે**”તિઆદિ વુત્તં. તત્થ મુસાવાદે ચ ઓમસવાદે ચ પેસુઞ્ઞહરણે ચ પાચિત્તિ વુત્તાતિ સમ્બન્ધો. એવં સેસેસુપિ. એત્થ પન ‘‘અદિટ્ઠં, અસુતં, અમુતં , અવિઞ્ઞાતં, દિટ્ઠં, સુતં, મુતં, વિઞ્ઞાત’’ન્તિ (પાચિ॰ ૩; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૩) પુબ્બેપિ ‘‘મુસા ભણિસ્સામી’’તિ ચેતેત્વા વચનક્ખણેવ ‘‘મુસા ભણામી’’તિ જાનિત્વા જાનન્તસ્સેવ મુસાભણને પાચિત્તિ નામ આપત્તિ હોતીતિ અત્થો. યસ્સ ભણતિ, સો તં ન સુણાતિ, આપત્તિ ન હોતિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ મુસાવાદસિક્ખાપદવણ્ણના).

“**ઓમસવાદો** નામ દસહિ આકારેહિ ઓમસતિ જાતિયાપિ નામેનપિ ગોત્તેનપિ કમ્મેનપિ સિપ્પેનપિ આબાધેનપિ લિઙ્ગેનપિ કિલેસેનપિ આપત્તિયાપિ અક્કોસેનપી’’તિ (પાચિ॰ ૧૫) એવં વુત્તેહિ દસહિ આકારેહિ ઉપસમ્પન્નં યો ખુંસેતિ વમ્ભેતિ, અયં ઓમસતિ નામ, તસ્સ પાચિત્તીતિ અત્થો. પરમ્મુખા ભણન્તસ્સ દુક્કટં, તથા પાળિયં અનાગતેહિ ‘‘ચોરો’’તિ વા ‘‘ગણ્ઠિભેદકો’’તિ વા આદીહિ ભણન્તસ્સ. ‘‘સન્તિ ઇધેકચ્ચે ખત્તિયા બ્રાહ્મણા ચણ્ડાલા’’તિઆદિના પરિયાયેન ભણન્તસ્સ ચ અનુપસમ્પન્નં ભણન્તસ્સ ચ સબ્બત્થપિ દુક્કટમેવ.

પિયકમ્યતાય વા ભેદાધિપ્પાયેન વા ઉપસમ્પન્નં જાતિઆદીહિ ઓમસન્તસ્સ ઉપસમ્પન્નસ્સ વચનં સુત્વા તસ્સ ઉપસંહરણં **પેસુઞ્ઞહરણં** નામ. એત્થાપિ પરિયાયવચનેન ચ અનુપસમ્પન્નસ્સ ઉપસંહરણેન ચ દુક્કટમેવ.

પદસોધમ્મોતિ એત્થ "**ધમ્મો** નામ બુદ્ધભાસિતો સાવકભાસિતો ઇસિભાસિતો દેવતાભાસિતો અત્થૂપસંહિતો ધમ્મૂપસંહિતો"તિ (પાચિ॰ ૪૬) એવં વુત્તં સઙ્ગીતિત્તયમારુળ્હં તિપિટકધમ્મં પદઅનુપદઅન્વક્ખરઅનુબ્યઞ્જનવસેન ભિક્ખુઞ્ચ ભિક્ખુનિઞ્ચ ઠપેત્વા અનુપસમ્પન્નં એકતો વાચેન્તસ્સ પાચિત્તિ હોતીતિ અત્થો.

સાગારેતિ યં પન સબ્બન્તિમેન પરિયાયેન દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેન પાકારાદિના પરિક્ખિત્તત્તા સબ્બપરિચ્છિન્નઞ્ચ યેન કેનચિ વિતાનાદિના અન્તમસો વત્થેનપિ છન્નત્તા સબ્બચ્છન્નઞ્ચ સેનાસનં, તથારૂપે સેનાસને એકૂપચારટ્ઠાને અનુપસમ્પન્નેન સહ વસન્તસ્સ ચતુત્થદિવસતો પટ્ઠાય નિપજ્જનગણનાય ચ અનુપસમ્પન્નગણનાય ચ દેવસિકં પાચિત્તિ હોતીતિ અત્થો.

ઉજ્ઝાપનકખિય્યનેતિ એત્થ યો ઉપસમ્પન્નં સઙ્ઘેન સમ્મતં સેનાસનપઞ્ઞાપકં વા ભત્તુદ્દેસકં વા યાગુભાજકં વા ફલભાજકં વા ખજ્જભાજકં વા અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકં વા મઙ્કુકત્તુકામો છન્દેન "ઇત્થન્નામો સેનાસનં પઞ્ઞાપેતિ, ભત્તાનિ ચ ઉદ્દિસતી"તિ વા વદન્તો અઞ્ઞં ઉપસમ્પન્નં ઉજ્ઝાપેતિ તેન અવજાનાપેતિ, યો પન તથેવ વદન્તો ઉપસમ્પન્નસ્સ સન્તિકે તસ્સ અયસં પકાસેન્તો ખીયતિ, તસ્મિં ઉજ્ઝાપનકે ચ ખીયનકે ચ પાચિત્તિદ્વયન્તિ વેદિતબ્બં.

૧૨૨. તલસત્તિઅનાદર-કુક્કુચ્ચુપ્પાદનેસુ ચાતિ એત્થ યો ભિક્ખુ ઉપસમ્પન્નસ્સ પહરણાકારં દસ્સેન્તો કાયં વા કાયપ્પટિબદ્ધં વા ઉચ્ચારેતિ, તસ્સ પાચિત્તિયં. સચે વિરદ્ધો પહારં દેતિ, અપ્પહરિતુકામતાય દુક્કટં, તથા અનુપસમ્પન્નેસુપિ દુક્કટમેવ.

ઉપસમ્પન્નેન પઞ્ઞત્તેન વુચ્ચમાનો તં અસિક્ખિતુકામતાય વા તસ્સ વચનં અસોતુકામતાય વા યો અનાદરિયં કરોતિ, તસ્સ અનાદરકરણે પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. અપઞ્ઞત્તેન વુચ્ચમાનસ્સ ચ અનુપસમ્પન્નેન પઞ્ઞત્તેન વા અપઞ્ઞત્તેન વા વુચ્ચમાનસ્સ દુક્કટં.

ઉપસમ્પન્નસ્સ "ઊનવીસતિવસ્સો મઞ્ઞે ત્વં ઉપસમ્પન્નો, વિકાલે મઞ્ઞે તયા ભુત્ત"ન્તિઆદિના નયેન સઞ્ચિચ્ચ કુક્કુચ્ચં ઉપ્પાદેન્તસ્સ પાચિત્તિયં. અનુપસમ્પન્નસ્સ ઉપ્પાદને દુક્કટં.

ગામપ્પવેસનાપુચ્છાતિ એત્થ પન મજ્ઝન્હિકાતિક્કમનતો પટ્ઠાય યાવ અરુણુગ્ગમના **વિકાલો** નામ, એત્થન્તરે સચે સમ્બહુલા કેનચિ કમ્મેન ગામં પવિસન્તિ, "વિકાલે ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામા"તિ સબ્બેહિપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં આપુચ્છિતબ્બં. સચે અનાપુચ્છા પરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપં, અપરિક્ખિત્તસ્સ ઉપચારં અતિક્કમન્તિ, પઠમપાદે દુક્કટં, દુતિયપાદુદ્ધારે પાચિત્તિયં. આપદાસુ અનાપત્તિ.

ભોજને ચ પરમ્પરાતિ પરમ્પરભોજને ચ પાચિત્તિયન્તિ અત્થો. એત્થ પન પઞ્ચસુ ભોજનેસુ અઞ્ઞતરં નામં ગહેત્વા "ઓદનેન વા સત્તુના વા કુમ્માસેન વા મંસેન વા મચ્છેન વા નિમન્તેમી"તિઆદિના નયેન, યેન કેનચિ વેવચનેન વા અકપ્પિયનિમન્તનાય નિમન્તિતસ્સ યેન યેન પઠમં નિમન્તિતો, તસ્સ તસ્સ ભોજનં ઠપેત્વા ઉપ્પટિપાટિયા, અવિકપ્પેત્વા વા પઠમનિમન્તનં પરસ્સ પરસ્સ કુલસ્સ પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરં પરિભુઞ્જન્તસ્સ પરમ્પરભોજને પાચિત્તિ હોતિ. ગિલાનચીવરદાનચીવરકાલસમયેસુ અનાપત્તિ, તથા પઞ્ચ ભોજનાનિ ઠપેત્વા સબ્બત્થ.

૧૨૩. અનુદ્ધરિત્વા ગમને સેય્યન્તિ એત્થ દસવિધા સેય્યા ભિસિ ચિમિલિકા ઉત્તરત્થરણં ભૂમત્થરણં તટ્ટિકા ચમ્મખણ્ડો નિસીદનં પચ્ચત્થરણં તિણસન્થારો પણ્ણસન્થારોતિ. એતેસુ યં કિઞ્ચિ સઙ્ઘિકે વિહારે ગુત્તસેનાસને અત્તનો વસ્સગ્ગેન ગહિતં અત્તના વા સન્થરિત્વા, અનુપસમ્પન્નેન વા સન્થરાપેત્વા તં દિવસં ગમિકવસેન પક્કમન્તો નેવ સયં ઉદ્ધરેય્ય ન અઞ્ઞં ઉદ્ધરાપેય્ય, યથા ઉપચિકાદીહિ ન ખજ્જેય્ય, એવં ન ઠપેય્ય, અઞ્ઞેન વા ન ઉદ્ધરાપેય્ય, પતિરૂપં ભિક્ખું વા સામણેરં વા આરામિકમેવ વા અનાપુચ્છા વા ગચ્છેય્ય, તસ્સ પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપં, અપરિક્ખિત્તસ્સ દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમન્તસ્સ પાચિત્તિયં. મણ્ડપરુક્ખમૂલાદિઅગુત્તસેનાસને સન્થરિત્વા ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટં, તથા મઞ્ચપીઠભિસિકોચ્છકેસુ, ગુત્તસેનાસનેપિ દુક્કટમેવ.

સેનાસનાનિ વાતિ એત્થ અનુદ્ધરિત્વા ગમનેતિ સમ્બન્ધો. એત્થ પન મઞ્ચો પીઠં ભિસિ કોચ્છકન્તિ ચતુબ્બિધમ્પિ સેનાસનં વસ્સાનહેમન્તાનં અટ્ઠસુ માસેસુ અજ્ઝોકાસે વા ઓવસ્સકમણ્ડપે વા રુક્ખમૂલે વા સયં સન્થરિત્વા વા અનુપસમ્પન્નેન સન્થરાપેત્વા વા તં અનુદ્ધરિત્વા વા અનુદ્ધરાપેત્વા વા તસ્સ સેનાસનસ્સ દ્વિન્નં લેડ્ડુપાતાનં અતિક્કમને પાચિત્તિયં. સમ્મુઞ્જનીયાદિ સેસપરિક્ખારેસુ દુક્કટં.

ઇત્થિયાદ્ધાનગમનેતિ એત્થ માતુગામેન ''ગચ્છામ ભગિનિ, ગચ્છામ અય્યા''તિ એવં સંવિદહિત્વા ''અજ્જ વા સ્વે વા પરસુવે વા''તિ નિયમિતકાલં વિસઙ્કેતં અકત્વા દ્વારવિસઙ્કેતં મગ્ગવિસઙ્કેતં કત્વાપિ ગચ્છતો ગામન્તરે ગામન્તરે પાચિત્તિયં. અગામકે અરઞ્ઞે અદ્ધયોજને અદ્ધયોજને આપત્તિ.

એકેકાય નિસીદનેતિ એત્થ એકો એકાય ઇત્થિયા નિસીદનેતિ અત્થો.

૧૨૪. ભિંસાપનેતિ એત્થ ઉપસમ્પન્નો ઉપસમ્પન્નં ભિંસાપેતુકામો ચોરકન્તારવાળકન્તારાદીનિ આચિક્ખતિ, ભયાનકં વા રૂપસદ્દાદિં દસ્સેતિ, સો ભાયતુ વા મા વા, તસ્સ પયોગે પયોગે પાચિત્તિયં. અનુપસમ્પન્ને દુક્કટં.

આકોટનેતિ પહારદાને. ઉપસમ્પન્નો ઉપસમ્પન્નસ્સ અનત્તમનો હુત્વા સચે ઉપ્પલપત્તેનપિ પહારં દેતિ, પાચિત્તિયં. અનુપસમ્પન્નસ્સ ગહટ્ઠસ્સ વા પબ્બજિતસ્સ વા ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા અન્તમસો તિરચ્છાનગતસ્સાપિ પહારં દેતિ, દુક્કટમેવ.

અનાચારં આચરિત્વા સઙ્ઘમજ્ઝે આપત્તિયા વા વત્થુના વા અનુયુઞ્જિયમાનો તં અકથેતુકામો ''કો આપન્નો, કિં આપન્નો, કિસ્મિં આપન્નો''તિઆદિના નયેન અઞ્ઞેહિ વચનેહિ તં વચનં પટિચ્છાદેન્તો સો અઞ્ઞં વદતિ, અયં અઞ્ઞવાદકો, તસ્મિં **અઞ્ઞવાદકે** ચ કઞ્ચિ વીતિક્કમં દિસ્વા ''આવુસો, ઇદં નામ તયા કત''ન્તિ વુત્તે તં ન કથેતુકામો તુણ્હીભૂતોવ સઙ્ઘં વિહેસતીતિ સઙ્ઘવિહેસકો, તસ્મિં **વિહેસકે** ચ પાચિત્તિ હોતીતિ અત્થો. ઇધ પન ઞત્તિદુતિયેન કમ્મેન અઞ્ઞવાદકે ચ વિહેસકે ચ આરોપિતે પુન અઞ્ઞં ભણન્તસ્સ, વિહેસન્તસ્સ પાચિત્તિ. અનારોપિતે દુક્કટન્તિ વેદિતબ્બં.

દુટ્ઠુલ્લપકાસછાદેતિ એત્થ કિઞ્ચાપિ ''દુટ્ઠુલ્લા નામ આપત્તિ ચત્તારિ ચ પારાજિકાનિ તેરસ ચ સઙ્ઘાદિસેસા''તિ (પાચિ॰ ૩૯૯) વુત્તા, તથાપિ ઇધ સઙ્ઘાદિસેસાવ અધિપ્પેતા. તસ્મા સઙ્ઘસમ્મુતિં વિના ભિક્ખુસ્સ દુટ્ઠુલ્લં આપત્તિં ''અયં અસુચિં મોચેત્વા સઙ્ઘાદિસેસં આપન્નો''તિઆદિના નયેન વત્થુના સદ્ધિં આપત્તિં ઘટેત્વા ભિક્ખુઞ્ચ ભિક્ખુનિઞ્ચ ઠપેત્વા યસ્સ કસ્સચિ અનુપસમ્પન્નસ્સ આરોચેન્તસ્સ પાચિત્તિયં. થુલ્લચ્ચયાદિઅદુટ્ઠુલ્લારોચને દુક્કટં. દુટ્ઠુલ્લચ્છાદનેપિ સઙ્ઘાદિસેસોવ અધિપ્પેતો. યો પન ભિક્ખુ ભિક્ખુસ્સ દુટ્ઠુલ્લં આપત્તિં સયં વા જાનિત્વા અઞ્ઞેસં

વા સુત્વા ''ઇમં જાનિત્વા ચોદેસ્સન્તિ સારેસ્સન્તિ મઙ્કું કરિસ્સન્તિ, નારોચિસ્સામી''તિ ધુરં નિક્ખિપતિ, તસ્સ પાચિત્તિયં. ધુરં નિક્ખિપિત્વા પચ્છા આરોચિતેપિ ન રક્ખતિ એવ.

હાસોદકેતિ અઙ્ગુલિપતોદકેન હાસો ચ ઉદકે હાસો ચાતિ એવમત્થો વેદિતબ્બો. ઉપસમ્પન્નો ઉપસમ્પન્નં હસાધિપ્પાયો કાયેન કાયં આમસતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સ, કો પન વાદો ઉપકચ્છકાદીસુ ઘટ્ટને. અનુપસમ્પન્ને દુક્કટં, તથા ભિક્ખુસ્સ કાયપ્પટિબદ્ધામસને ચ નિસ્સગ્ગિયેન કાયપ્પટિબદ્ધામસને ચ. એત્થ ભિક્ખુનીપિ અનુપસમ્પન્નટ્ઠાને ઠિતા. **ઉદકે હસનધમ્મો** નામ ઉપરિગોપ્ફકે ઉદકે કીળાધિપ્પાયસ્સ નિમ્મુજ્જનઉમ્મુજ્જનપ્લવનાદિકં. ઇધ **હાસો** નામ કીળા વુચ્ચતિ.

નિચ્છુભને વિહારાતિ સઙ્ઘિકા વિહારા નિક્કડ્ઢનેતિ અત્થો. એત્થ પન યો કુદ્ધો હુત્વા ઉપસમ્પન્નં હત્થાદીસુ ગહેત્વા વા ''નિક્ખમા''તિ વત્વા વા યત્તકાનિ દ્વારાનિ એકેન પયોગેન અતિક્કામેતિ, તત્થ દ્વારગણનાય આપત્તિં અગ્ગહેત્વા પયોગસ્સ એકત્તા એકા એવ ગહેતબ્બા. સચે નાનાપયોગેહિ અતિક્કામેતિ, તત્થ દ્વારગણનાય ગહેતબ્બં. તસ્સ પરિક્ખારનિક્કડ્ઢને દુક્કટં, તથા અનુપસમ્પન્ને, તસ્સ પરિક્ખારનિક્કડ્ઢને ચ. અલજ્જિઆદીસુ પન અનાપત્તિ.

અનુપખજ્જ સયનેતિ સઙ્ઘિકે વિહારે ''વુડ્ઢો''તિ વા ''ગિલાનો''તિ વા ''સઙ્ઘેન દિન્નો''તિ વા જાનિત્વા મઞ્ચસ્સ વા પીઠસ્સ વા પવિસન્તસ્સ વા નિક્ખમન્તસ્સ વા ઉપચારે સેય્યં સન્થરિત્વા વા સન્થરાપેત્વા વા ''યસ્સ સમ્બાધો ભવિસ્સતિ, સો પક્કમિસ્સતી''તિ અધિપ્પાયેન અભિનિસીદન્તસ્સ ચ અભિનિપજ્જન્તસ્સ ચ પયોગગણનાય પાચિત્તિયં વેદિતબ્બં. પાચિત્તિયવિનિચ્છયો.

પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. સમણકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના

૧૨૫. ભૂતાનં જાતાનં નિબ્બત્તાનં ગામો ભૂતગામો (પાચિ॰ ૯૧; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૧; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભૂતગામસિક્ખાપદવણ્ણના). સમારમ્ભોતિ છેદનફાલનપચનાદિ, તસ્મિં **ભૂતગામસમારમ્ભે** ભૂતગામસમારમ્ભહેતુ **પાચિત્તિ** હોતીતિ અત્થો. **કતકપ્પિયં** (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભૂતગામસિક્ખાપદવણ્ણના) પન સમણકપ્પિયં ભવેતિ સમ્બન્ધો. સમણાનં કપ્પિયં **સમણકપ્પિયં** . ઇદાનિ યેન કતં કપ્પિયં સમણકપ્પિયં હોતિ, તં દસ્સેતું ''**નખેન વા**''તિઆદિમાહ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતું, અગ્ગિપરિજિતં સત્થપરિજિતં નખપરિજિતં અબીજં નિબ્બટ્ટબીજઞ્ઞેવ પઞ્ચમ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૦) હિ વુત્તં.

૧૨૬. ઇદાનિ તં ભૂતગામં દસ્સેતું ''**સમૂલા**''તિઆદિમાહ. તત્થ (પાચિ॰ ૯૧; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૧) **સ**-ઇતિ સો ભૂતગામો નામાતિ અત્થો, મૂલબીજાદીહિ પઞ્ચહિ બીજેહિ પભાવિતો હોતીતિ વુત્તં હોતિ. તત્થ **મૂલબીજં** નામ હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરાદિ. **ખન્ધબીજં** નામ અસ્સત્થો નિગ્રોધોતિ એવમાદિ. **અગ્ગબીજં** નામ અજ્જુકફણિજ્જકાદિ. **ફળુબીજં** નામ ઉચ્છુવેળુનળાદિ. ''**બીજબીજં** નામ પુબ્બણ્ણં અપરણ્ણં, યાનિ વા પનઞ્ઞાનિપિ અત્થિ બીજે જાયન્તિ બીજે સઞ્જાયન્તિ, એતં બીજબીજં નામા''તિ વુત્તં. ઇદાનિ ''બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતી''તિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૦, ૧૯૫; મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૩, ૪૧૧; ૨.૧૧; અ॰ નિ॰ ૧૦.૯૯; પુ॰ પ॰ ૧૭૯) વુત્તત્તા

ધમ્માનુલોમેન આગતં બીજગામસમારમ્ભં દસ્સેતું “**આરમ્ભે દુક્કટ**”ન્તિઆદિમાહ. તસ્મા એતં પઠમં ‘‘કપ્પિયં કરોહી’’તિ ભૂતગામપરિમોચનં કારેત્વા બીજગામપરિમોચનત્થં પુન કપ્પિયં કારેતબ્બં.

૧૨૭. નિબ્બટ્ટબીજં (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૨; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભુતગામસિક્ખાપદવણ્ણના) નામ અમ્બપનસાદિ. **નોબીજં** નામ તરુણમ્બફલાદિ, એતં પન સબ્બં અકપ્પિયમ્પિ વટ્ટતીતિ અત્થો. **કટાહબદ્ધબીજાનિ** કપિત્થફલાદીનિ. **બહિદ્ધા વાપિ કારયે**તિ કપાલેપિ કાતું વટ્ટતિ, સચે એકાબદ્ધાનીતિ અત્થો. કટાહમુત્તં પન ભિન્દિત્વા કારેતબ્બં.

૧૨૮. ભાજને વા ભૂમિયં વા એકાબદ્ધેસુ બીજેસુ એકસ્મિં બીજે કપ્પિયે કતે સબ્બેસ્વેવ કતં ભવેતિ અત્થો. યથા ચ બીજે, એવં રુક્ખસહસ્સં વા ઉચ્છુસહસ્સં વા છિન્દિત્વા એકાબદ્ધે કતેપિ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો.

૧૨૯. કપ્પિયં કત્વા નિક્ખિત્તે બીજગામે પુન મૂલપણ્ણાનિ સચે જાયરું, પુન કપ્પિયં કારેય્યાતિ અત્થો. **તદા**તિ મૂલે ચ અઙ્કુરે ચ જાતેતિ અત્થો.

૧૩૦. ઉદકસમ્ભવોતિ ઉદકજાતો. **ચેતિયાદીસૂ**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન ગેહપ્પમુખપાકારવેદિકાદીસુ નિબ્બત્તા ગહિતા. નિબ્બત્તદ્વત્તિપત્તકો ભૂતગામોવ, અનિબ્બત્તકો અગ્ગબીજે સઙ્ગહં ગચ્છતિ. બીજમ્પિ યાવ મૂલં વા પણ્ણં વા ન નિક્ખમતિ, તાવ બીજગામોવ, મૂલે ચ નિક્ખન્તે પણ્ણે ચ હરિતે જાતે ભૂતગામોવ હોતીતિ અત્થો.

૧૩૧. મકુળન્તિ અકુલ્લં. **અહિછત્તકં** નામ રુક્ખે જાતં અહિછત્તકં.

૧૩૨. અલ્લરુક્ખે ગણ્હતોતિ સમ્બન્ધો. **તત્થા**તિ અલ્લરુક્ખે છિન્દતો વાપીતિ સમ્બન્ધો.

૧૩૪. ‘‘ઇમં રુક્ખં, ઇમં લતં, ઇમં કન્દં છિન્દ, ભિન્દા’’તિઆદિના નયેન નિયમેત્વા ભાસિતું ન વટ્ટતિ. ‘‘ઇદં, એત’’ન્તિ અવત્વા કેવલં ‘‘રુક્ખં છિન્દા’’તિઆદિના (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૨; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભૂતગામહિક્ખાપદવણ્ણના) નયેન વત્તું વટ્ટતીતિ. સમણકપ્પવિનિચ્છયો.

સમણકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. ભૂમિનિદ્દેસવણ્ણના

૧૩૬. ઇદાનિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચતસ્સો કપ્પિયભૂમિયો ઉસ્સાવનન્તિકં ગોનિસાદિકં ગહપતિં સમ્મુતિ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૯૫) એવં વુત્તા ચતસ્સો કપ્પિયભૂમિયો દસ્સેતું “**સમ્મુતુસ્સાવનન્તા ચા**”તિઆદિમાહ. **યાસૂ**તિ કપ્પિયભૂમીસુ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ સન્નિધિકારકસિક્ખાપદવણ્ણના).

૧૩૭. ઇદાનિ યત્થ કપ્પિયકુટિ ઇચ્છિતબ્બા, તં દસ્સેતું “**વાસત્થાયા**”તિઆદિમાહ. **વાસત્થાયા**તિ ઇમિના કોટ્ઠાગારભત્તસાલાચેતિયઘરસમ્મુઞ્જનીમાળકાદિ યં યં અગ્ગમ્પિ વાસત્થાય કરીયતિ, તત્થ તત્થ કપ્પિયકુટિકરણકિચ્ચં નત્થીતિ દીપિતં હોતિ. ભોજનસાલા પન સેનાસનમેવ, તસ્મા તત્થ કાતબ્બા એવાતિ વદન્તિ. **સઙ્ઘિકેવેકસન્તકે**તિ એત્થ એકસન્તકો ઉપસમ્પન્નસન્તકોવ વેદિતબ્બો.

૧૩૮. ઇદાનિ કત્તબ્બાકારં દસ્સેતું “**ગેહે**”તિઆદિમાહ. તત્થ સઙ્ઘસ્સ વા એકસ્સ વા ગેહે વિહારે કરિયમાને એવં **ઈરયં** ‘‘કપ્પિયકુટિં કરોમ, કપ્પિયકુટિં કરોમા’’તિ વા ‘‘કપ્પિયકુટિ કપ્પિયકુટી’’તિ વા વદન્તો

પઠમિટ્ઠકત્થમ્ભાદિં ઠપેય્ય, એવં કતા **ઉસ્સાવનન્તિકા** નામ, એવં ઉદાહરિતવચનન્તિકાતિ અત્થો.

૧૩૯. યેભુય્યેન વા અપરિક્ખિત્તો, સકલોપિ વા અપરિક્ખિત્તો આરામો "**ગોનિસાદી**"તિ વુચ્ચતીતિ સમ્બન્ધો. એત્થ પન સેનાસનેસુ પરિક્ખિત્તેસુપિ આરામે અપરિક્ખિત્તે કપ્પિયકુટિકરણકિચ્ચં નત્થિ. સમ્મુતિં કરોન્તેહિ કતં પરિયોસિતં ''ઇમં વિહારં અડ્ઢયોગં પાસાદં હમ્મિયં ગુહં તિણકુટિકં મણ્ડપ''ન્તિ તેસં નામં ગહેત્વા તસ્સા કુટિયા હત્થપાસે વા ઠત્વા, તસ્સા અન્તો વા પવિસિત્વા વુત્તનયેનેવ ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય સમ્મન્નિતબ્બં.

૧૪૦. ''ભિક્ખું ઠપેત્વા અઞ્ઞેહી''તિ વચનતો સેસસહધમ્મિકેહિપિ દેવમનુસ્સેહિપિ અઞ્ઞેહિ કપ્પિયકુટિયા અત્થાય દિન્નો વા તેસં સન્તકો વા ગેહો "**ગહપતી**"તિ **મતો** ઞાતોતિ અત્થો, સઙ્ઘસન્તકઞ્ચ ભિક્ખુસન્તકઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બેસં ગેહો ગહપતીતિ અધિપ્પાયો.

૧૪૧. સપ્પિઆદીહિ મિસ્સિતન્તિ સપ્પિઆદીહિ પઞ્ચહિ ચ હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરાદિયાવજીવિકેન ચાતિ અત્થો. **વજેય્ય અન્તોવુત્થત્ત**ન્તિ એત્થ યાવકાલિકયામકાલિકસઙ્ખાતં પુરિમકાલિકદ્વયં સઙ્ઘિકં વા ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા સન્તકં સયં કપ્પિયકુટિયા વુત્થમ્પિ ઇતરેહિ અકપ્પિયકુટિયા વુત્થેહિ મિસ્સિતં અન્તોવુત્થભાવં આગચ્છેય્યાતિ અત્થો.

૧૪૨. તેહેવાતિ અકપ્પિયકુટિયં વુત્થસપ્પિતેલાદીહિ. **સામપાકત**ન્તિ સામંપક્કભાવં ગચ્છતીતિ અત્થો.

૧૪૩-૪. ઇમા પન કપ્પિયકુટિયો યદા જહિતવત્થુકા હોન્તિ, તં દસ્સેતું "**ઉસ્સાવનન્તિકા**"તિઆદિમાહ. સચે થમ્ભે વા ભિત્તિપાદે વા પરિવત્તેન્તિ, યો યો ઠિતો, તત્થ તત્થ પતિટ્ઠાતિ, એતેનુપાયેન સબ્બેસુ પરિવત્તેસુપિ ન વિજહિતવત્થુકાવ હોતીતિ અત્થો. **પરિક્ખિત્તે ગોનિસાદિ** વિજહિતવત્થુકા. **સેસા છદનવિબ્ભમા**તિ છદનવિનાસા જહિતવત્થુકા હોન્તીતિ અધિપ્પાયો. ભૂમિવિનિચ્છયો.

ભૂમિનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૫. ઉપજ્ઝાચરિયવત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૧૪૫. ઉપજ્ઝાચરિયેતિ એત્થ (મહાવ॰ ૬૪, ૬૭, ૭૪, ૭૮-૭૯; ચૂળવ॰ ૩૭૫, ૩૭૭; ૩૭૯-૩૮૨; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૬૪, ૬૭, ૭૫, ૭૬, ૭૭) **આચરિયો** નામ નિસ્સયાચરિયો પબ્બજ્જાચરિયો ઉપસમ્પદાચરિયો ધમ્માચરિયોતિ ચતુબ્બિધો. એતેસુ હિ નિસ્સયન્તેવાસિકેન યાવ આચરિયં નિસ્સાય વસતિ, તાવ સબ્બમાચરિયવત્તં કાતબ્બં. પબ્બજ્જાઉપસમ્પદાધમ્મન્તેવાસિકેહિ પન નિસ્સયમુત્તકેહિપિ આદિતો પટ્ઠાય યાવ ચીવરરજનં, તાવ વત્તં કાતબ્બં. અનાપુચ્છિત્વા પત્તદાનાદિમ્હિ પન એતેસં અનાપત્તિ. એતેસુ ચ પબ્બજ્જન્તેવાસિકો ચ ઉપસમ્પદન્તેવાસિકો ચ આચરિયસ્સ યાવજીવં ભારો, નિસ્સયન્તેવાસિકો ચ ધમ્મન્તેવાસિકો ચ યાવ સમીપે વસતિ, તાવદેવ. સુટ્ઠુ પિયસીલો **સુપેસલો**, સિક્ખાકામોતિ અત્થો. **દન્તકટ્ઠં** દેન્તેન એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા મહન્તં મજ્ઝિમં ખુદ્દકન્તિ તીણિ દન્તકટ્ઠાનિ ઉપનેતબ્બાનિ. તેસુ યં તીણિ દિવસાનિ ગણ્હાતિ, તં સલ્લક્ખેત્વા ચતુત્થદિવસતો પટ્ઠાય તાદિસંયેવ સમ્મા ઉભોહિ હત્થેહિ દાતબ્બં. સચે યં વા તં વા ગણ્હાતિ, યથાલદ્ધં ઉપનેતબ્બં. **તોય**ન્તિ સીતઞ્ચ ઉણ્હઞ્ચ ઉદકં ઉપનેત્વા યં તીણિ દિવસાનિ વળઞ્જેતિ,

ચતુત્થદિવસતો પટ્ઠાય તાદિસં ઉપનેતબ્બં. સચે દ્વેપિ વળઞ્જેતિ, દુવિધમ્પિ ઉપનેતબ્બં. સચે યાગુ હોતિ, ભાજનં ધોવિત્વા ઉપનેતબ્બં.

૧૪૬. **પત્તે વત્તં ચરે**તિ ''યાગું પીતસ્સ ઉદકં દત્વા ભાજનં પટિગ્ગહેત્વા નીચં કત્વા સાધુકં અપરિઘંસન્તેન ધોવિત્વા પટિસામેતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં પત્તે વત્તં ચરેતિ અત્થો. ગામપ્પવેસે વત્તં ચરેતિ એવં સબ્બત્થ. ''સચે ઉપજ્ઝાયો વા આચરિયો વા ગામં પવિસિતુકામો હોતિ, નિવાસનં દાતબ્બં, પટિનિવાસનં પટિગ્ગહેતબ્બં, કાયબન્ધનં દાતબ્બં, સગુણં કત્વા સઙ્ઘાટિયો દાતબ્બા, ધોવિત્વા પત્તો સોદકો દાતબ્બો''તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) ઇદં **ગામપ્પવેસને વત્તં** નામ. ''સચે ઉપજ્ઝાયો વા આચરિયો વા પચ્છાસમણં આકઙ્ખતિ, તિમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેન પરિમણ્ડલં નિવાસેત્વા કાયબન્ધનં બન્ધિત્વા સગુણં કત્વા સઙ્ઘાટિયો પારુપિત્વા ગણ્ઠિકં પટિમુઞ્ચિત્વા ધોવિત્વા પત્તં ગહેત્વા ઉપજ્ઝાયસ્સ વા આચરિયસ્સ વા પચ્છાસમણેન હોતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) નયેન વુત્તં **ગમને વત્તં** નામ. ''નિવત્તન્તેન પઠમતરં આગન્ત્વા આસનં પઞ્ઞાપેતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) નયેન વુત્તં **આગમે વત્તં** નામ. ''ઉપજ્ઝાયમ્હિ વુટ્ઠિતે આસનં ઉદ્ધરિતબ્બં, પાદોદકં પાદપીઠં પાદકથલિકં પટિસામેતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) એવં વુત્તં **આસનાદીસુ વત્તં** નામ. **ઉપાહનાય વત્તં** નામ ''ઉપાહના પુઞ્છિતબ્બા, ઉપાહના પુઞ્છન્તેન પઠમં સુક્ખેન ચોળકેન પુઞ્છિતબ્બા, પચ્છા અલ્લેના''તિઆદિના (ચૂળવ॰ ૩૫૭, ૩૫૯) વુત્તં. **ચીવરે વત્તં** નામ ''સચે ચીવરં સિન્નં હોતિ, મુહુત્તં ઉણ્હે ઓતાપેતબ્બં, ન ચ ઉણ્હે ચીવરં નિદહિતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં.

૧૪૭. **પરિભોજનીયપાનીય-વચ્ચપ્પસ્સાવઠાનિસૂ**તિ એત્થ સચે પાનીયં ન હોતિ, પાનીયં ઉપટ્ઠાપેતબ્બં. સચે પરિભોજનીયં ન હોતિ, પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેતબ્બં. સચે વચ્ચકુટિ ઉક્લાપા હોતિ, વચ્ચકુટિ સમ્મજ્જિતબ્બા. **તથા** પસ્સાવટ્ઠાને એવં **વત્તં** ચરિતબ્બન્તિ અત્થો. ''વિહારં સોધેન્તેન પઠમં પત્તચીવરં નીહરિત્વા એકમન્તં નિક્ખિપિતબ્બ''ન્તિઆદિના નયેન વુત્તં **વિહારસોધને વત્તં** નામ. ''ભૂમત્થરણં ઓતાપેત્વા સોધેત્વા પપ્ફોટેત્વા અતિહરિત્વા યથાપઞ્ઞત્તં પઞ્ઞાપેતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં પુન **પઞ્ઞાપને વત્તં** નામ.

૧૪૮. ઇદાનિ વિહારં સોધેન્તેન એવં સોધેતબ્બન્તિ તં દસ્સેતું **''ન પપ્ફોટેય્યા''**તિઆદિમાહ . તસ્સત્થો – વિહારં સોધેન્તો ભિક્ખુ ભૂમત્થરણાદિસયનાસનં પટિવાતે વા પઙ્ગણે વા પાનીયસામન્તા વા ન પપ્ફોટેય્યાતિ. **પઙ્ગણે**તિ બહૂનં સન્નિપાતે ઠાને.

૧૪૯. **ન્હાને**તિ ''સચે ઉપજ્ઝાયો નહાયિતુકામો હોતિ, નહાનં પટિયાદેતબ્બં. સચે સીતેન અત્થો હોતિ, સીતં પટિયાદેતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬; ચૂળવ॰ ૩૭૬) વુત્તં **નહાને વત્તં** નામ, ''ઉપજ્ઝાયસ્સ ગત્તતો ઉદકં સમ્મજ્જિતબ્બં, નિવાસનં દાતબ્બ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૬૬; ચૂળવ॰ ૩૭૬) વુત્તં **નહાતસ્સ કાતબ્બં** નામ. **રઙ્ગપાકે**તિ ''સચે ઉપજ્ઝાયસ્સ આચરિયસ્સ રજનં પચિતબ્બં હોતિ, સદ્ધિવિહારિકેન અન્તેવાસિકેન પચિતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં. **ધોવને**તિ ''સચે ઉપજ્ઝાયસ્સ આચરિયસ્સ ચીવરં ધોવિતબ્બં હોતિ, સદ્ધિવિહારિકેન અન્તેવાસિકેન ધોવિતબ્બં, ઉસ્સુક્કં વા કાતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં. **સિબ્બને**તિ ''સચે ઉપજ્ઝાયેન આચરિયેન ચીવરં કાતબ્બં હોતિ, સદ્ધિવિહારિકેન અન્તેવાસિકેન કાતબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) વુત્તં. ચીવરે થેવે ઠિતે રજન્તો ન વજે ન પક્કમેય્યાતિ

અત્થો. ‘‘ચીવરં રજન્તેન સાધુકં સમ્પરિવત્તકં સમ્પરિવત્તકં રજિતબ્બં, ન ચ અચ્છિન્ને થેવે પક્કમિતબ્બ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬, ૭૮; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૮૦) હિ વુત્તં.

૧૫૦. એકચ્ચસ્સાતિ આચરિયુપજ્ઝાયાનં વિસભાગસ્સ અનત્થકામસ્સ વેરિપુગ્ગલસ્સ. **અનાપુચ્છા**તિ આચરિયુપજ્ઝાયાનં અનારોચેત્વા. **કિઞ્ચન**ન્તિ યં કિઞ્ચિ.

૧૫૧-૨. તસ્સાતિ એકચ્ચસ્સ. **નિન્નેતુ**ન્તિ નીહરિતું. **કિચ્ચયં પરિકમ્મં વા**તિ વેય્યાવચ્ચં વા પિટ્ઠિપરિકમ્માદિપરિકમ્મં વા અત્તના તસ્સ કાતું વા તેન અત્તનો કારાપેતું વાતિ એવમત્થો વેદિતબ્બો.

૧૫૩. સચે આચરિયુપજ્ઝાયા અઞ્ઞત્થ ગતા હોન્તિ, પરિવેણં ગન્ત્વા અપસ્સન્તેહિ ગામં પવિસિતું વટ્ટતિ. ગામં પવિસન્તો સચે પસ્સતિ, આપુચ્છિતબ્બમેવાતિ વદન્તિ. ‘‘ઉપજ્ઝાયં અનાપુચ્છા ન દિસા પક્કમિતબ્બા’’તિ (મહાવ॰ ૬૬, ચૂળવ॰ ૩૭૬) હિ વુત્તં. અત્તનો **કિચ્ચયં** નામ અન્તોવિહારેપિ અત્તનો પત્તપચનચીવરકમ્મકેસચ્છેદનાદિ.

૧૫૪. સઙ્ઘાયત્તકમ્માનિ નામ પરિવાસમાનત્તઅબ્ભાનતજ્જનીયનિયસ્સપબ્બાજનીયપટિસારણીયઉક્ખેપનાદયો.

૧૫૫. વુડ્ઢાનં નેસમાગમેતિ ‘‘સચે ઉપજ્ઝાયો વા આચરિયો વા ગિલાનો હોતિ, યાવજીવં ઉપટ્ઠાતબ્બો, વુટ્ઠાનમસ્સ આગમેતબ્બ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૬૬; ચૂળવ॰ ૩૭૬) હિ વુત્તં. ઉપજ્ઝાચરિયવત્તવિનિચ્છયો.

ઉપજ્ઝાચરિયવત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૬. વચ્ચપ્પસ્સાવટ્ઠાનિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧૫૬. યથાવુડ્ઢં ન કરેય્ય વચ્ચન્તિ સમ્બન્ધો. યથાનુપુબ્બિયા લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો. ઇમેસુ પન તીસુ ઠાનેસુ યો યો પઠમં આગચ્છતિ વુડ્ઢો વા નવો વા, સો સો આગતપટિપાટિયા કાતુઞ્ચ નહાયિતુઞ્ચ લબ્ભતીતિ અધિપ્પાયો.

૧૫૭. ઉબ્ભજિત્વાતિ (ચૂળવ॰ ૩૭૩, ૩૭૪) નિવાસનં દૂરતોવ ઉક્ખિપિત્વા નો પવિસેય્ય. સહસા ચ નો પવિસેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ‘‘બહિ ઠિતેન ઉક્કાસિતબ્બ’’ન્તિ ચ ‘‘સાધુકં અતરમાનેન વચ્ચકુટિ પવિસિતબ્બા’’તિ ચ વુત્તત્તા ઉક્કાસિત્વાવ અતરમાનો પવિસેય્યાતિ અત્થો. ‘‘ન ઉબ્ભજિત્વા પવિસિતબ્બા, વચ્ચપાદુકાય ઠિતેન ઉબ્ભજિતબ્બ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૭૪) વચનતો ‘‘**ઉબ્ભજેય્ય પાદુકાસ્વેવ સણ્ઠિતો**’’તિ વુત્તં.

૧૫૮. ન કરેય્ય ઉભયં **ન કરેય્યુભયં**.

૧૫૯. કૂપેતિ (ચૂળવ॰ ૩૭૪) વચ્ચકૂપે. **કટ્ઠ**ન્તિ અવલેખનકટ્ઠં. પસ્સાવદોણિયા ખેળં ન કાતબ્બન્તિ અત્થો. **નાવલેખેય્ય ફરુસેના**તિ ફાલિતકટ્ઠેન વા ખરેન વા ગણ્ઠિકેન વા કણ્ટકેન વા સુસિરેન વા પૂતિના વા નાવલેખિતબ્બન્તિ અત્થો. **ઉહતઞ્ચાપી**તિ ગૂથમક્ખિતમ્પિ ધોવયે અત્તના વા પરેન વા કતન્તિ અધિપ્પાયો.

૧૬૦. ઉબ્ભજિત્વા ન નિક્ખમેતિ એત્થ ‘‘વચ્ચપાદુકાય ઠિતેન પટિચ્છાદેતબ્બ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૭૪) હિ વુત્તં, પુન ‘‘આચમનપાદુકાયં ઠિતેન ઉબ્ભજિતબ્બ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૭૪) ચ વુત્તં. ‘‘ચપુ ચપૂ’’તિ સદ્દં કત્વા

નાયમેય્યાતિ અત્થો. વચ્ચપ્પસ્સાવટ્ઠાનિકવિનિચ્છયો.

વચ્ચપ્પસ્સાવટ્ઠાનિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૭. આપુચ્છકરણનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૧. થેરેનાતિ સઙ્ઘત્થેરેન.

૧૬૨. તત્થ તત્થ સન્નિપતિતાનં સબ્બેસં વુડ્ઢો વુડ્ઢતરો, તસ્મિં **વુડ્ઢતરાગમે** પુન આપુચ્છનં નત્થિ. **ભત્તગ્ગે ચાનુમોદતો**તિ એત્થ દાનપતિના યાચિતેન દહરેન વુડ્ઢેન અનાપુચ્છિત્વા કથેતું વટ્ટતીતિ વદન્તિ.

૧૬૩. એકવિહારકેતિ એકોવરકે વુડ્ઢેન વસન્તો અનાપુચ્છા ન સજ્ઝાયેય્યાતિ અત્થો. **ઉદ્દેસં પરિપુચ્છઞ્ચ નો દદે**તિ ઉદ્દેસં વા પરિપુચ્છં વા નો દદેય્ય.

૧૬૪. ન વિવરેય્ય ન થકેય્ય ચાતિ સમ્બન્ધો. દ્વારં નામ મહાવળઞ્જં, તત્થ આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થિ.

૧૬૫. વુડ્ઢેન ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તોપિ યેન વુડ્ઢો, તેન પરિવત્તયેતિ સમ્બન્ધો. આપુચ્છકરણવિનિચ્છયો.

આપુચ્છકરણનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૮. નગ્ગનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૬. ‘‘ન ત્વેવ નગ્ગેન આગન્તબ્બં, યો આગચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (પારા॰ ૫૧૭) વુત્તત્તા (ચૂળવ॰ ૨૬૧;) ‘‘**નગ્ગો મગ્ગં ન વજે**’’તિ વુત્તં.

૧૬૭. પટિચ્છાદિસૂતિ ‘‘તેન ખો પન સમયેન ભિક્ખૂ જન્તાઘરેપિ ઉદકેપિ પરિકમ્મં કાતું કુક્કુચ્ચાયન્તિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો પટિચ્છાદિયો જન્તાઘરપ્પટિચ્છાદિં ઉદકપ્પટિચ્છાદિં વત્થપ્પટિચ્છાદિ’’ન્તિ એવં વુત્તાસુ તીસુ પટિચ્છાદીસૂતિ અત્થો. **દ્વે**તિ એતાસુ તીસુ પટિચ્છાદીસુ ઉદકજન્તાઘરપ્પટિચ્છાદિયો પરિકમ્મે કપ્પન્તીતિ અધિપ્પાયો. **વત્થચ્છાદી**તિ વત્થપ્પટિચ્છાદિ. **સબ્બત્થા**તિ ખાદનીયસાયનીયાદીસુ સબ્બકમ્મેસુ કપ્પિયાતિ અત્થો. નગ્ગવિનિચ્છયો.

નગ્ગનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૯. ન્હાનકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૮. પુરતોતિ (ચૂળવ॰ ૩૭૨) થેરાનં પુરતો ઉપરિ વા ન ચ ન્હાયેય્યાતિ અત્થો.

૧૬૯-૧૭૧. કુટ્ટત્થમ્ભતરુટ્ટાનેતિ એત્થ (ચૂળવ॰ ૨૪૩; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૩) કુટ્ટે વા થમ્ભે વા તરુમ્હિ વા અટ્ટાનફલકે વા કાયં ન ઘંસયેતિ અત્થો. **ગન્ધબ્બહત્થો** નામ મક્કટહત્થસદિસો દારુઆદિમયો. **કુરુવિન્દકસુત્તિયા**તિ કુરુવિન્દસુત્તિયા. મલ્લકેન વા અઞ્ઞમઞ્ઞં વા. ‘‘ન ભિક્ખવે વિગ્ગય્હ પરિકમ્મં કારાપેતબ્બં.

યો કારાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૪૩) એવં વુત્તં વિગ્ગહપરિકમ્મં સન્ધાય ‘‘**અઞ્ઞમઞ્ઞં વા**’’તિ વુત્તં.

ઇદાનિ કપ્પિયાનિ દસ્સેતું ‘‘**કપાલિટ્ઠકખણ્ડાની**’’તિઆદિમાહ. સબ્બેસં વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો . ગિલાનસ્સપિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૩) અગિલાનસ્સપિ ઇમાનિ કપાલિટ્ઠકખણ્ડાદીનિ કાયઘંસને વટ્ટન્તિ. **પુથુપાણી**તિ (ચૂળવ॰ ૨૪૪) હત્થપરિકમ્મં વુચ્ચતિ. તસ્મા સબ્બેસં હત્થેન પિટ્ઠિપરિકમ્મં કાતું વટ્ટતિ. **અકતમલ્લકં** નામ એકદાઠિમં પરિચ્છિન્દિત્વા કતં. પાસાણાદયો પાદઘંસને એવ કપ્પિયા. ન્હાનકપ્પવિનિચ્છયો.

ન્હાનકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૦. અવન્દિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૨. ‘‘નાનાસંવાસકો વુડ્ઢતરો અધમ્મવાદી અવન્દિયો’’તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૨; પરિ॰ ૪૬૭) એવં વુત્તત્તા લદ્ધિનાનાસંવાસકો ઇધ **નાનાસંવાસકો**. પારિવાસિયમૂલાયપટિકસ્સનારહમાનત્તારહમાનત્તચારિઅબ્ભાનારહા **ગરુકટ્ઠા**તિ ઇધ ગહિતા. ઇમે પન અઞ્ઞમઞ્ઞં યથાવુડ્ઢં વન્દનાદીનિ લભન્તિ, પકતત્તેન અવન્દનીયાતિ અધિપ્પાયો. અવન્દનીયવિનિચ્છયો.

અવન્દિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૧. ચમ્મનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૩. ઇદાનિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બપચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ ચમ્માનિ અત્થરણાનિ એળકચમ્મં અજચમ્મં મિગચમ્મ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૫૯) એવં વુત્તચમ્માનિ દસ્સેતું ‘‘**મિગાજેળકચમ્માની**’’તિઆદિમાહ. **પરિભુઞ્જિતુ**ન્તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૨) મઞ્ચાદીસુ યત્થ કત્થચિ અત્થરિત્વા નિપજ્જિતું વા નિસીદિતું વા વટ્ટન્તીતિ અત્થો. રોહિતેણીપસદા ચ કુરુઙ્ગા ચ ચ-સદ્દેન અઞ્ઞેપિ વાળમિગા મિગમાતુકાદયોપિ મિગજાતિકા એવાતિ અધિપ્પાયો.

૧૭૪. અનુઞ્ઞાતત્તયા અઞ્ઞન્તિ –

‘‘મક્કટો કાળસીહો ચ, સરભો કદલીમિગો;
યે ચ વાળમિગા કેચિ, તેસં ચમ્મં ન વટ્ટતી’’તિ. –

એત્થ **વાળમિગ**ગ્ગહણેન વુત્તાવસેસા અન્તમસો ગોમહિંસાદયો ગહિતાતિ વેદિતબ્બા. **થવિકા**તિ ઉપાહનકોસકસત્થકોસકકુઞ્ચિકકોસકાતિ વેદિતબ્બા, ન પત્તત્થવિકાદયો. ચમ્મવિનિચ્છયો.

ચમ્મનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૨. ઉપાહનનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૫. ગુણઙ્ગુણૂપાહનાતિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૫) ચતુપટલતો પટ્ઠાય વુચ્ચતિ, ન એકદ્વિતિપટલતો પટ્ઠાય ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, એકપલાસિકં ઉપાહનં, ન ભિક્ખવે દિગુણા ઉપાહના ધારેતબ્બા, ન તિગુણા ઉપાહના ધારેતબ્બા, ન ગુણઙ્ગુણૂપાહના ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૪૫) વુત્તત્તા. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઓમુક્કં ગુણઙ્ગુણૂપાહનં, ન ભિક્ખવે નવા ગુણઙ્ગુણૂપાહના ધારેતબ્બા, યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૨૪૭) વુત્તત્તા ‘‘**નવા**’’તિ વુત્તં. સબ્બત્થાપિ મજ્ઝિમદેસે ગિલાનોપિ નવં ગુણઙ્ગુણૂપાહનં ન લભતિ, એકવારમ્પિ અઞ્ઞેહિ પરિભુત્તં ઓમુક્કઉપાહનસઙ્ખાતં લભતિ, પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ ગિલાનો નવમ્પિ લભતીતિ વેદિતબ્બં ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સબ્બપચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ ગુણઙ્ગુણૂપાહન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૫૯) અવિસેસેન વુત્તત્તા.

સબ્બસ્સાતિ ગિલાનસ્સાપિ અગિલાનસ્સાપીતિ અત્થો. મજ્ઝિમદેસેપિ પચ્ચન્તિમદેસેપિ આરામે આરામૂપચારે ગિલાનસ્સાપિ અગિલાનસ્સાપિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અજ્ઝારામે ઉપાહનં ધારેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૪૯) વુત્તત્તા કપ્પિયન્તિ અત્થો. **સબ્બત્થા**તિ આરામેપિ ગામેપિ. **અકલ્લકસ્સા**તિ ગિલાનસ્સ. એત્થ પન મજ્ઝિમદેસે ગિલાનસ્સ ગુણઙ્ગુણૂપાહના પરિભુત્તાવ આરામેપિ ગામેપિ વટ્ટતિ, પચ્ચન્તિમદેસે અપરિભુત્તાપિ. મજ્ઝિમદેસેપિ પચ્ચન્તિમદેસેપિ ભગવતા ગિલાનસ્સેવ ઉપાહના અનુઞ્ઞાતા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યસ્સ પાદા વા દુક્ખા, પાદા વા ફલિતા, પાદખિલો વા આબાધો, ઉપાહનં ધારેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૪૯) ચ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનેન ભિક્ખુના સઉપાહનેન ગામં પવિસિતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૫૬) વુત્તત્તા ચ. મજ્ઝિમદેસે ચ ગિલાનો નવં ગુણઙ્ગુણૂપાહનં ધારેતું યદિ લભતિ, કથં પદેસપઞ્ઞત્તિ હોતીતિ? સબ્બત્થ પન ભગવતા ગિલાનસ્સેવ ઉપાહના અનુઞ્ઞાતા, તસ્મા મજ્ઝિમદેસે ગિલાનો નવં ગુણઙ્ગુણૂપાહનં લભતીતિ ગહેતબ્બન્તિ વદન્તિ.

૧૭૬-૯. સબ્બાવ નીલકા (મહાવ॰ ૨૪૬; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૬) **સબ્બનીલકા**. એસ નયો સબ્બત્થ **ઓદાતકા**દીસુપિ. ઓદાતં પન નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં પટિક્ખિત્તં, અનુલોમવસેન પન ઇધ પટિક્ખિત્તન્તિ વેદિતબ્બં. **મહારઙ્ગરત્તા** સતપદિપિટ્ઠિવણ્ણા. **મહાનામરઙ્ગરત્તા** મન્દરત્તા. **મઞ્જેટ્ઠિકા** કણવેરપુપ્ફવણ્ણા. પુપ્ફલતાદીહિ વિચિત્તા **ચિત્રા. નીલપીતાદિવદ્ધિકા**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન ઓદાતલોહિતમઞ્જેટ્ઠિકમહારઙ્ગમહાનામરઙ્ગરત્તાદિવસેન વદ્ધિકા ગહિતા. સીહબ્યગ્ઘુદ્દાજિનદીપીનં ચમ્મેહિ ચાતિ સમ્બન્ધો. **કોચી**તિ ગિલાનોપિ અગિલાનોપિ.

૧૮૦. સકલં વા એકદેસકં વા રજનં ચોળેન (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૬) પુઞ્છિત્વા વળઞ્જેય્યાતિ અત્થો. ખલ્લકાદિકં પન સબ્બં હારિત્વા વળઞ્જેતબ્બં. ઉપાહનવિનિચ્છયો.

ઉપાહનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૩. અનોલોકિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૧. ઇત્થિયાતિ તદહુજાતાયપિ દારિકાય. આદાસે (ચૂળવ॰ ૨૪૭) વા ઉદકપત્તે વા અત્તનો મુખં અવલોકેય્ય, અસ્સ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આબાધપચ્ચયા આદાસે વા ઉદકપત્તે વા મુખનિમિત્તં ઓલોકેતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૪૭) વુત્તત્તાવણાદીનિ વા ‘‘જિણ્ણો નુ ખોમ્હિ, નો વા’’તિ એવં આયુસઙ્ખારં વા ઓલોકેતું વટ્ટતિ. અનોલોકિયવિનિચ્છયો.

અનોલોકિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૪. અઞ્જનીનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૨. વટ્ટા વા અટ્ઠસોળસંસા વા મટ્ઠા પુપ્ફલતાદીહિ અચિત્તકા અઞ્જની વટ્ટતીતિ અત્થો. **તિસ્સોપિ** વટ્ટન્તિ, એકાય વા દ્વીસુ વા કથા એવ નત્થીતિ અધિપ્પાયો. **લેખા**તિ વટ્ટલેખા. **બન્ધિતુ**ન્તિ પિધાનકબન્ધનત્થં.

૧૮૩. રૂપન્તિ સકુણરૂપાદિ. યદિ ચ એદિસં અઞ્ઞેહિ કતં લભતિ, ઘંસિત્વા વા છિન્દિત્વા વા યથા વા ન પઞ્ઞાયતિ, તથા સુત્તેન વેઠેત્વા વળઞ્જેતબ્બં.

૧૮૪. થવિકાતિ અઞ્જનિથવિકા. અઞ્જનિસલાકાપિ લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો.

૧૮૫-૬. અટ્ઠીતિ (મહાવ॰ ૨૬૬; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૪) મનુસ્સટ્ઠિં ઠપેત્વા અવસેસટ્ઠિ. વિસાણદન્તેસુ અકપ્પિયં નામ નત્થિ. આમલકકક્કાદીહિ કતા **ફલમયા. તમ્મયા**તિ ઇધ વુત્તેહેવ નિબ્બત્તા. અઞ્જનીવિનિચ્છયો.

અઞ્જનીનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૫. અકપ્પિયસયનનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૭-૯. ‘‘ઉચ્ચકો આસન્દિકો ઉપ્પન્નો હોતિ, અનુજાનામિ ભિક્ખવે ઉચ્ચકમ્પિ આસન્દિક’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૭) વચનતો મઞ્ચસ્સ ઉપડ્ઢભાગપ્પમાણેન એકતોભાગેન દીઘમ્પિ સુગતઙ્ગુલેન અતિરેકટ્ઠઙ્ગુલપાદકં ઇધ **આસન્દી**તિ અધિપ્પેતં, ચતુરંસાસન્દિકો પન પમાણાતિક્કન્તકોપિ વટ્ટતિ. **તૂલી**તિ પકતિતૂલિકા. **પલ્લઙ્કો**નામ આહરિમેહિ વાળેહિ કતોતિ વુત્તો. તત્થેવ ‘‘સીહરૂપાદિં દસ્સેત્વા કતો પન વટ્ટતી’’તિ વદન્તિ. **પટિક**ન્તિ સેતત્થરણં. **ગોનચિત્તક**ન્તિ એત્થ ચતુરઙ્ગુલાધિકલોમો કોજવો ‘‘**ગોનકો**’’તિ વુચ્ચતિ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કોજવ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૩૭) **ચીવરક્ખન્ધકે** વુત્તત્તા ચતુરઙ્ગુલલોમકં પકતિકોજવં વટ્ટતિ. રતનચિત્તં ચિત્તકં ન વટ્ટતિ. **પટલી**તિ ઘનપુપ્ફરત્તઅત્થરણં . **વિકતી**તિ સીહબ્યગ્ઘાદિરૂપવિચિત્તો ઉણ્ણામયત્થરણકો. **ઉદ્દલોમી**તિ એકતોઉગ્ગતપુપ્ફં. **એકન્તલોમિકા**તિ ઉભતોઉગ્ગતપુપ્ફં.

કુત્તન્તિ સોળસન્નં નાટકિત્થીનં ઠત્વા નચ્ચનયોગ્ગં ઉણ્ણામયત્થરણં. **કોસેય્ય**ન્તિ રતનપરિસિબ્બિતં કોસેય્યસુત્તમયં પચ્ચત્થરણં. **કટ્ટિસ્સ**ન્તિ રતનપરિસિબ્બિતં કોસેય્યકટ્ટિસ્સમયં પચ્ચત્થરણં. કોસેય્યઞ્ચ કટ્ટિસ્સઞ્ચ રતનપરિસિબ્બિતાનેવ ન વટ્ટન્તિ, સુદ્ધાનિ વટ્ટન્તિ. **હત્થિઅસ્સરથત્થરા** તેસં ઉપરિ અત્થરણકઅત્થરણાવ. **અજિનપ્પવેણી**તિ અજિનચમ્મેહિ મઞ્ચપ્પમાણેન સિબ્બિત્વા કતા પવેણી, તેન ચ કદલીમિગચમ્મં સેતવત્થસ્સ ઉપરિ પત્થરિત્વા સિબ્બિત્વા કતં પવરપ્પચ્ચત્થરણં કદલીમિગપ્પવરપ્પચ્ચત્થરણં, તેન ચ અત્થતં **અજિનપ્પવેણીકદલીમિગપ્પવરપ્પચ્ચત્થરણત્થતં**.

સેતવિતાનમ્પિ હેટ્ઠા અકપ્પિયપ્પચ્ચત્થરણે સતિ ન વટ્ટતિ, કપ્પિયપ્પચ્ચત્થરણે સતિ વટ્ટતિ, રત્તવિતાનસ્સ હેટ્ઠા કપ્પિયપ્પચ્ચત્થરણે સતિપિ ન વટ્ટતિ એવ. સીસૂપધાનં પાદૂપધાનન્તિ મઞ્ચસ્સ ઉભતોલોહિતકં ઉપધાનં ન વટ્ટતિ. યં પન એકમેવ ઉપધાનં હોતિ, ઉભોસુ અન્તેસુ રત્તં વા પદુમવણ્ણં વા ચિત્તં વા, સચે પમાણયુત્તં, વટ્ટતિ, મહાઉપધાનં પન પટિક્ખિત્તં.

૧૯૦. આસન્દાદિત્તયાતિ આસન્દી તૂલી પલ્લઙ્કોતિ ઇદં તયં નામં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઠપેત્વા તીણિ આસન્દિં પલ્લઙ્કં તૂલિકં સેસકં ગિહિવિકટં અભિનિસીદિતું, ન ત્વેવ અભિનિપજ્જિતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૪) હિ વુત્તં. સેસે ગિહિસન્તકે નિસીદિતું લબ્ભતીતિ અત્થો. યદિ ધમ્માસને સઙ્ઘિકમ્પિ ગોનકાદિં ભિક્ખૂહિ અનાણત્તા આરામિકાદયો સયમેવ પઞ્ઞપેન્તિ ચેવ નીહરન્તિ ચ, એતં **ગિહિવિકટનીહારં** નામ, ઇમિના ગિહિવિકટનીહારેન વટ્ટતિ. **ભત્તગ્ગં** નામ વિહારે એવ દાનટ્ઠાનં.

૧૯૧. ચતુન્નં પાદાનં, તીસુ પસ્સેસુ અપસ્સયાનઞ્ચ વસેન **સત્તઙ્ગો**. એકપસ્સેન યુત્તો **પઞ્ચઙ્ગો**. ઇમે પન સત્તઙ્ગપઞ્ચઙ્ગા ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઉચ્ચકમ્પિ સત્તઙ્ગ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૪) વુત્તત્તા પમાણાતિક્કન્તાપિ વટ્ટન્તિ. તેન વુત્તં ‘‘**ઉચ્ચપાદકા**’’તિ. તૂલોનદ્ધા મઞ્ચપીઠા ઘરેયેવ નિસીદિતું કપ્પન્તીતિ સમ્બન્ધો.

૧૯૨. ચીવરચ્છવિયોતિ છન્નં ચીવરાનં, છન્નં અનુલોમચીવરાનઞ્ચ અઞ્ઞતરચીવરચ્છવિયોતિ અત્થો. **સબ્બત્થા**તિ મઞ્ચેપિ પીઠેપિ ભત્તગ્ગેપિ અન્તરઘરેપીતિ અત્થો. ઇમાસં પન ભિસીનં પમાણપરિચ્છેદોપિ નત્થિ, મઞ્ચપીઠાદીનં વસેન અનુરૂપં સલ્લક્ખેત્વા પમાણં કાતબ્બં.

૧૯૩. ‘‘તૂલિકા ઉપ્પન્ના હોતિ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વિજટેત્વા બિમ્બોહનં કાતું, તીણિ તૂલાનિ રુક્ખતૂલં લતાતૂલં પોટકિતૂલ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૭) વુત્તત્તા તૂલત્તયઞ્ચ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૭; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ તૂલોનદ્ધસિક્ખાપદવણ્ણના) બિમ્બોહને વટ્ટતિ. ઇમેહિ તીહિ તૂલેહિ સબ્બેસં રુક્ખલતાતિણાનં તૂલં અનુઞ્ઞાતન્તિ વેદિતબ્બં. ભિસિયં પન કિઞ્ચિ તૂલં ન વટ્ટતિયેવ. **ભિસિગબ્ભો**તિ ભિસિયા વુત્તં ચોળાદિપઞ્ચકં બિમ્બોહને અનુઞ્ઞાતન્તિ સમ્બન્ધો. **મિગપક્ખિન**ન્તિ સીહાદીનં સબ્બચતુપ્પદાનં હંસમોરાદીનં સબ્બપક્ખીનં લોમાનિ કપ્પન્તિ. મસૂરકે અનુઞ્ઞાતન્તિ સમ્બન્ધો.

૧૯૪. ઇદાનિ ભિસિયં કપ્પિયાકપ્પિયં દસ્સેતું ‘‘**મનુસ્સલોમ**’’ન્તિઆદિમાહ. **ઉણ્ણાય**ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૭; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૭) ઉણ્ણાભિસિયં મનુસ્સલોમં ન લબ્ભતીતિ અત્થો. ઉણ્ણાભિસિયમ્પિ મનુસ્સલોમં ઠપેત્વા યેસં કેસઞ્ચિ પક્ખિચતુપ્પદાનં લોમં વટ્ટતીતિ અત્થો. **પણ્ણે**તિ પણ્ણભિસિયઞ્ચ પુપ્ફઞ્ચ સુદ્ધં તમાલપત્તઞ્ચ ન લબ્ભં, અવસેસં યં કિઞ્ચિ પણ્ણં લબ્ભતીતિ અત્થો. તમાલપત્તકમ્પિ અઞ્ઞેહિ મિસ્સં વટ્ટતીતિ. ચોળવાકતિણેસુ અકપ્પિયં નામ નત્થિ. **આસનઞ્ચેવ અપ્પટિવેક્ખિતં ન લબ્ભ**ન્તિ આસનસામઞ્ઞતો પસઙ્ગેન વુત્તં. અકપ્પિયસયનવિનિચ્છયો.

અકપ્પિયસયનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૬. સમાનાસનિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૫. તિણ્ણં વસ્સાનં અન્તરં **તિવસ્સન્તરં**. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિવસ્સન્તરેન સહ નિસીદિતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૦) હિ વુત્તં. યો દ્વીહિ વસ્સેહિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૦) વુડ્ઢો વા નવો વા, સો તિવસ્સન્તરો નામ.

૧૯૬. મુનીતિ બુદ્ધમુનિ. **સબ્બેહે**વાતિ અનુપસમ્પન્નેહિપિ.

૧૯૭. અન્તન્તિ પચ્છિમં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યં તિણ્ણં પહોતિ, એત્તકં પચ્છિમં દીઘાસન’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૦) વુત્તત્તા યં તિણ્ણં પહોતિ, એતં સંહારિમં વા હોતુ અસંહારિમં વા, તથારૂપેસુ ફલકખણ્ડેસુપિ નિસીદિતું વટ્ટતિ. **દ્વિન્ન**ન્તિ દ્વિન્નં સમાનાસનિકાનં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દુવગ્ગસ્સ મઞ્ચં દુવગ્ગસ્સ પીઠ’’ન્તિ (ચુળવ॰

૩૨૦) વુત્તત્તા દ્વે સમાનાસનિકા સહ નિસીદિતું લભન્તિ. અઞ્ઞેહિ અસમાનાસનિકેહિ, અનુપસમ્પન્નાદીહિ વા દ્વે હુત્વાપિ નિસીદિતું ન લભન્તિ. સમાનાસનિકવિનિચ્છયો.

સમાનાસનિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૭. અસંવાસિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૮. **ઉક્ખિત્તો**તિ આપત્તિયા અદસ્સને, અપ્પટિકમ્મે, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે વા ઉક્ખિત્તકોતિ તિવિધોપિ ઇધ ઉક્ખિત્તો ગહિતો. **અનુપસમ્પન્નો**તિ ઇમિના સિક્ખમાનસામણેરસામણેરીસિક્ખાપચ્ચક્ખાતકા ગહિતાતિ વેદિતબ્બા. **છિન્નમૂલકો** નામ અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપન્નકો. **નાનાસંવાસો**તિ લદ્ધિનાનાસંવાસકો. ‘‘નાનાસીમાય ઠિતચતુત્થો કમ્મં કરેય્ય, ઇદ્ધિયા વેહાસે ઠિતચતુત્થો કમ્મં કરેય્ય, અકમ્મં ન ચ કરણીય’’ન્તિ હિ વુત્તત્તા ઇમેપિ ‘‘અસંવાસિકા’’તિ વુત્તા. એતેસુ પન ઉક્ખિત્તકેહિ સદ્ધિં ઉપોસથાદીનિ કરોન્તો પાચિત્તિયં આપજ્જતિ. નિસ્સીમટ્ઠવેહાસટ્ઠેહિ કરોન્તસ્સ કમ્મં કુપ્પતિ, દુક્કટઞ્ચ હોતિ, ઇતરેહિ દુક્કટં. અસંવાસિકવિનિચ્છયો.

અસંવાસિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૮. કમ્મનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૯. **અધમ્મકમ્મ**ન્તિ એત્થ કથં અધમ્મકમ્મં હોતીતિ ચે? વુત્તઞ્હેતં ભગવતા ‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અધમ્મકમ્મં? ઞત્તિદુતિયે ચે, ભિક્ખવે, કમ્મે એકાય ઞત્તિયા કમ્મં કરોતિ, ન ચ કમ્મવાચં અનુસ્સાવેતિ, અધમ્મકમ્મં. દ્વીહિ ઞત્તીહિ કમ્મં કરોતિ, ન ચ કમ્મવાચં અનુસ્સાવેતિ, અધમ્મકમ્મં. એકાય કમ્મવાચાય કમ્મં કરોતિ, ન ચ ઞત્તિં ઠપેતિ, અધમ્મકમ્મં. દ્વીહિ કમ્મવાચાહિ કમ્મં કરોતિ, ન ચ ઞત્તિં ઠપેતિ, અધમ્મકમ્મ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૮૭). ઇમિના નયેન સેસકમ્મેસુપિ વુત્તપ્પકારેન અકત્વા અઞ્ઞથા કરણં અધમ્મકમ્મન્તિ વેદિતબ્બં.

વગ્ગેનાતિ વગ્ગેન સઙ્ઘેન. કથઞ્ચ વગ્ગં હોતીતિ ચે? યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા, તે અનાગતા હોન્તિ, છન્દારહાનં છન્દો અનાહટો હોતિ, સમ્મુખીભૂતા પટિક્કોસન્તિ, વગ્ગકમ્મન્તિ ઇમેસુ યેન કેનચિ એકેનપિ અઙ્ગેન વગ્ગં હોતિ.

સમગ્ગેનાતિ સમગ્ગેન સઙ્ઘેન. કથં સમગ્ગં હોતીતિ ચે? યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા, તે આગતા હોન્તિ, છન્દારહાનં છન્દો આહટો હોતિ, સમ્મુખીભૂતા નપ્પટિક્કોસન્તિ, સમગ્ગકમ્મન્તિ એવં.

ચતુત્થન્તિ સમગ્ગેન ધમ્મિકં. એત્તાવતા ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ, અધમ્મેન વગ્ગકમ્મં, અધમ્મેન સમગ્ગકમ્મં, ધમ્મેન વગ્ગકમ્મં, ધમ્મેન સમગ્ગકમ્મ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૮૪) એવં વુત્તાનિ ચત્તારિ કમ્માનિ પરિગ્ગહિતાનિ હોન્તીતિ વેદિતબ્બાનિ.

૨૦૦-૨૦૨. દસવગ્ગિકો (મહાવ॰ ૩૮૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના) વીસતિવગ્ગિકો ચ **દસવીસતિવગ્ગિકો**. અબ્ભાનોપસમ્પદાપ્પવારણા ઠપેત્વા સબ્બકમ્મેસુ કમ્મપ્પત્તોતિ સમ્બન્ધો. એવં સેસેસુપિ. **ઇતરો**તિ વીસતિવગ્ગો ચ અતિરેકવીસતિવગ્ગો ચ.

૨૦૩. ઇદાનિ કમ્મપ્પત્તે ચ છન્દારહે ચ દસ્સેતું **''ચતુવગ્ગેના''**તિઆદિ વુત્તં. તત્થ (પરિ॰ ૪૮૮, ૪૯૭; પરિ॰ ૪૮૭-૪૮૮) **પકતત્તા** નામ યે પારાજિકઉક્ખિત્તલદ્ધિનાનાસંવાસકા ન હોન્તિ. **પરે**તિ એકસીમટ્ઠા પકતત્તા ભિક્ખૂ. યદિ પકતત્તા ભિક્ખૂપિ અઞ્ઞતરં ગામસીમં વા નદીસમુદ્દજાતસ્સરખણ્ડસીમાસુ વા અઞ્ઞતરં પવિસિત્વા ઠિતા હોન્તિ, નેવ કમ્મપ્પત્તા, ન છન્દારહા. ન હિ તેસં છન્દો વા પારિસુદ્ધિ વા આગચ્છતિ અઞ્ઞસીમાયં ઠિતત્તા. **સેસેપી**તિ પઞ્ચવગ્ગાદિકરણીયેપીતિ અત્થો.

૨૦૪. અસંવાસગણપૂરં વા કત્વા કતં કમ્મં કુપ્પઞ્ચ હોતિ, કારકાનઞ્ચ દુક્કટન્તિ અત્થો. ''યસ્સ સઙ્ઘો કમ્મં કરોતિ, તંચતુત્થો કમ્મં કરેય્ય, અકમ્મં ન ચ કરણીય''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૮૯) વુત્તત્તા **''કમ્મારહગણપૂરં વા''**તિ વુત્તં. ઇદાનિ પરિવાસાદિકમ્માનંયેવ પરિસતો વિપત્તિં દસ્સેતું **''ગરુકટ્ઠગણપૂરં વા''**તિ વુત્તં. તમ્પિ અનિક્ખિત્તવત્તં સન્ધાય વુત્તં. નિક્ખિત્તવત્તો પન સબ્બત્થ ગણપૂરકો હોતિ એવ.

૨૦૫. **વારેય્યા**તિ પટિક્ખિપેય્ય. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અધમ્મકમ્મે કયિરમાને પટિક્કોસિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) હિ વુત્તં. **અન્તરાયે** સતીતિ અત્થો. ''અધમ્મકમ્મં ઇદં, ન મેતં ખમતી''તિ એવં દ્વે તયો અઞ્ઞમઞ્ઞં દિટ્ઠિં આવિ કરેય્યુન્તિ અત્થો. યદિ એકો હોતિ, ''ન મેતં ખમતી''તિ એવં અધિટ્ઠાનં કરેય્યાતિ અત્થો. એત્તાવતા એતે નિરાપત્તિકા હોન્તિ, અન્તરાયા ચ મુચ્ચન્તિ, કમ્મં પન અધમ્મત્તા કુપ્પમેવ. **વારેન્તેવ તતોધિકા**તિ એત્થ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચતૂહિ પઞ્ચહિ પટિક્કોસિતું, દ્વીહિ તીહિ દિટ્ઠિં આવિ કાતું, એકેન અધિટ્ઠાતું, ''ન મેતં ખમતી''તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) વુત્તત્તા ચત્તારો વા પઞ્ચ વા વારેન્તિ એવાતિ અત્થો.

૨૦૬. ઇદાનિ યેહિ પટિક્ખિત્તં હોતિ, તે દસ્સેતું **''કમ્મારહા''**તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **ખિત્તચિત્ત**-ગ્ગહણેન ઉમ્મત્તકોપિ ગહિતોવ. **એતેસ**ન્તિ યે વુત્તપ્પકારા, તેસં પટિક્ખેપો ન રુહતીતિ અત્થો.

૨૦૭. ઇદાનિ યસ્સ પટિક્ખેપો રુહતિ, તં દસ્સેતું **''પકતત્તેકસીમટ્ઠ-સમસંવાસભિક્ખુનો''**તિ વુત્તં. તસ્સત્થો (મહાવ॰ ૩૯૪) – એવરૂપસ્સ ભિક્ખુનો પટિક્કોસના અન્તમસો આનન્તરસ્સાપિ આરોચેન્તસ્સ રુહતીતિ. ''ભિક્ખુસ્સ, ભિક્ખવે , પકતત્તસ્સ સમાનસંવાસિકસ્સ સમાનસીમાયં ઠિતસ્સ અન્તમસો આનન્તરિકસ્સપિ ભિક્ખુનો વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ સઙ્ઘમજ્ઝે પટિક્કોસના રુહતી''તિ (મહાવ॰ ૩૯૪) વુત્તં.

૨૦૮. સમ્મુખા યદિ પટિક્કોસેય્યાતિ અત્થો. **તિરોક્ખા**તિ પરમ્મુખા. કાયસામગ્ગિં વા છન્દં વા નો દદેય્ય, દુક્કટન્તિ અત્થો. કમ્મવિનિચ્છયો.

કમ્મનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૯. મિચ્છાજીવવિવજ્જનાનિદ્દેસવણ્ણના

૨૦૯. **ચુણ્ણ**ન્તિ સિરીસચુણ્ણાદિકન્તિ અત્થો. **મત્તિકા**તિ પકતિમત્તિકા વા પઞ્ચવણ્ણા વા સુદ્ધા કુઙ્કુટ્ઠઆદિકા વા. **કુલસઙ્ગહા**તિ એતેહિ સઙ્ગહિતાનં સન્તિકે લાભાસાય કુલસઙ્ગહત્થન્તિ અત્થો. એત્થ પન ઇમેહિ સઙ્ગહિતાનં સન્તિકે ''કિઞ્ચિ લભિસ્સામી''તિ સઙ્ઘિકં વા પુગ્ગલિકં વા દાતું ન વટ્ટતિ એવ. ઇમિના પન નયેન લદ્ધં પઞ્ચન્નમ્પિ સહધમ્મિકાનં ન વટ્ટતિ, મિચ્છાજીવઞ્ચ હોતિ.

૨૧૦-૨૧૧. લાભાસાય દાયકાનં દારકે ઉક્ખિપિત્વા પરિભટભાવો **પારિભટકતા**, તાય પારિભટકતાય ન જીવયેતિ સમ્બન્ધો. સેસેસુપિ એસેવ નયો. ખેત્તાદીસુ પેસિતસ્સ ગમનં **પહેણકમ્મં**. સાસનપ્પટિસાસનહરણં **દૂતકમ્મં**. પેસિતસ્સ ગેહતો ગેહગમનં **જઙ્ઘપેસનિયં**. લાભાસાય લઞ્જદાન**મનુપ્પદાનં**. **અઞ્ઞેન વાપી**તિ અઙ્ગવિજ્જાદિના.

૨૧૨. વિઞ્ઞત્તીતિ (પારા॰ ૫૧૫ આદયો; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૧૫ આદયો) અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ. **અનેસના**તિ પુબ્બે વુત્તેન પુપ્ફદાનાદિના પચ્ચયેસના. **કુહનાદીહી**તિ (વિભ॰ ૮૬૧; વિભ॰ અટ્ઠ॰ ૮૬૧; મહાનિ॰ ૮૭) કુહના લપના નેમિત્તકતા નિપ્પેસિકતા લાભેન લાભં નિજિગીસનતાતિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ વત્થૂહીતિ અત્થો. મિચ્છાજીવવિનિચ્છયો.

મિચ્છાજીવવિવજ્જનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૦. વત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૨૧૩. ઇદાનિ આગન્તુકવત્તાદીનિ દસ્સેતું "**વત્ત**"ન્તિ માતિકાપદં ઉદ્ધટં. પરિક્ખિત્તસ્સ (ચૂળવ॰ ૩૫૬ આદયો; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૫૭ આદયો) વિહારસ્સ પરિક્ખેપં, અપરિક્ખિત્તસ્સ દ્વીહિ લેડ્ડુપાતેહિ પરિચ્છિન્નટ્ઠાનં પત્વા ઉપાહનં ઓમુઞ્ચિત્વા નીચં કત્વા પપ્ફોટેત્વા ઉપાહનં દણ્ડકેન ગહેત્વા છત્તં અપનામેત્વા સીસં વિવરિત્વા સીસે ચીવરં ખન્ધે કરિત્વા સાધુકં અતરમાનેન આરામો પવિસિતબ્બોતિ અત્થો.

૨૧૪. પુચ્છેય્ય સયનાસનન્તિ ''કતમં મે સેનાસનં પાપુણાતિ, કિં અજ્ઝાવુત્થં વા અનજ્ઝાવુત્થં વા''તિ એવં પુચ્છિતબ્બન્તિ અત્થો.

૨૧૫-૬. મઞ્ચપીઠાદિદારુભણ્ડઞ્ચ (ચૂળવ॰ ૩૬૦; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૦) રજનભાજનાદિમત્તિકાભણ્ડઞ્ચ. **આપુચ્છા**તિ ભિક્ખુસ્સ વા સામણેરસ્સ વા આરામિકસ્સ વા ''આવુસો ઇમં જગ્ગાહી''તિ આરોચેત્વાતિ અત્થો. **અઞ્ઞથા**તિ એવં અકત્વાતિ અત્થો.

૨૧૭-૮. વુડ્ઢાગન્તુકસ્સાતિ એત્થ (ચૂળવ॰ ૩૫૮ આદયો; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૫૯ આદયો) દૂરતોવ દિસ્વા યદિ ''વુડ્ઢો''તિ જાનાતિ, તસ્મિં અનાગતે એવ આસનપઞ્ઞાપનાદિવત્તં કાતબ્બન્તિ અત્થો. **પાદોદપ્પભુતિ**ન્તિ પાદોદકં પાદપીઠં પાદકથલિકં ઉપનિક્ખિપિતબ્બન્તિ અત્થો. પાનીયેન આપુચ્છન્તેન સચે સકિં આનીતં પાનીયં સબ્બં પિવતિ, પુનપિ આપુચ્છિતબ્બો એવ. **પઞ્ઞપે**તિ ''એતં તુમ્હાકં સેનાસનં પાપુણાતી''તિ એવં આચિક્ખિતબ્બન્તિ અત્થો.

૨૧૯-૨૦. ''ભિક્ખાચારગામો ઇતો દૂરે''તિ વા ''સન્તિકે''તિ વા ''કાલસ્સેવ પિણ્ડાય ચરિતબ્બ''ન્તિ વા ''ઉપકટ્ઠે ચરિતબ્બ''ન્તિ વા ગોચરો આચિક્ખિતબ્બો. **અગોચરો**તિ મિચ્છાદિટ્ઠિકાનં વા ગામો, પરિચ્છિન્નભિક્ખકો વા ગામો, યત્થ એકસ્સ વા દ્વિન્નં વા ભિક્ખા દીયતિ, સો આચિક્ખિતબ્બોતિ અત્થો. **કતિક**ન્તિ સઙ્ઘસ્સ કતિકટ્ઠાનં. ''ઇમં કાલં પવિસિતબ્બં, ઇમં કાલં નિક્ખમિતબ્બ''ન્તિ એવં પવેસનનિક્ખમનકાલં આચિક્ખિતબ્બં. કેસુચિ ઠાનેસુ અમનુસ્સા વા વાળા વા હોન્તિ, તસ્મા એવં આચિક્ખિતબ્બમેવ. **નિસિન્નોવા**તિ ઇદં આપત્તિઅભાવમત્તદીપકં, ઉટ્ઠહિત્વાપિ સબ્બં કાતું વટ્ટતેવ. વત્તવિનિચ્છયો.

વત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૧. વિકપ્પનાનિદ્દેસવણ્ણના

૨૨૧. **સમ્મુખાયા**તિ (પાચિ॰ ૩૭૪; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ વિકપ્પનસિક્ખાપદવણ્ણના) સમ્મુખે ઠિતસ્સાતિ અત્થો. **બ્યત્તસ્સા**તિ વિકપ્પનવિધાનં પચ્ચુદ્ધરણાદિવિધાનઞ્ચ જાનન્તસ્સ. અબ્યત્તો પન ''ઇમિના મય્હં દિન્ન''ન્તિ ગહેત્વાપિ ગચ્છેય્યાતિ અત્થો. **એકસ્સા**તિ એકસ્સ ભિક્ખુસ્સ.

૨૨૨. **નિધેતુંવા**તિ નિધેતું એવ, નિસ્સગ્ગિયં ન હોતીતિ અત્થો. પરિભુઞ્જિતું વા વિસ્સજ્જેતું વા અધિટ્ઠાતું વા ન વટ્ટતીતિ અત્થો.

૨૨૪-૫. **અપરા સમ્મુખા વા**તિ સમ્મુખા વિકપ્પના એવાતિ અત્થો. ઇમા દ્વે વિકપ્પના અત્તના એવ વિકપ્પેત્વા પરેન પચ્ચુદ્ધરાપિતત્તા સમ્મુખા વિકપ્પના એવાતિ વુત્તા.

૨૨૭. **મિત્તો**તિ દળ્હમિત્તો. **સન્દિટ્ઠો**તિ દિટ્ઠમત્તો નાતિદળ્હમિત્તો. ''ઇતરેન ચ પુબ્બે વુત્તનયેન 'તિસ્સો ભિક્ખૂ'તિ વા 'તિસ્સા ભિક્ખુની'તિ વા વત્તબ્બં. પુન તેન 'અહં તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો, તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા વા દમ્મી'તિ વિકપ્પેત્વા તેનેવ 'તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો, તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી'તિ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બ''ન્તિ એવં પાઠો ગહેતબ્બો.

૨૨૮. **દૂરસન્તિકત્તેકત્ત-બહુભાવં વિજાનિયા**તિ એત્થ દૂરત્તઞ્ચ સન્તિકત્તઞ્ચ એકત્તઞ્ચ બહુભાવઞ્ચ વિજાનિત્વાતિ અત્થો.

૨૨૯. ''દસાહપરમં અતિરેકચીવરં ધારેતબ્બ''ન્તિ (પારા॰ ૪૬૨) વુત્તત્તા ''**દસાહં વા**''તિ વુત્તં. ''ચીવરકાલસમયો નામ અનત્થતે કથિને વસ્સાનસ્સ પચ્છિમો માસો, અત્થતે કથિને પઞ્ચ માસા''તિ (પારા॰ ૬૪૯) વુત્તત્તા ''**માસમેકં વા પઞ્ચ વા**''તિ વુત્તં, માસં વા એકં પઞ્ચ વા માસેતિ અત્થો. ''ભિક્ખુનો પનેવ અકાલચીવરં ઉપ્પજ્જેય્ય, આકઙ્ખમાનેન ભિક્ખુના પટિગ્ગહેતબ્બં. પટિગ્ગહેત્વા ખિપ્પમેવ કારેતબ્બં. નો ચસ્સ પારિપૂરિ, માસપરમં તેન ભિક્ખુના તં ચીવરં નિક્ખિપિતબ્બં ઊનસ્સ પારિપૂરિયા સતિયા પચ્ચાસાયા''તિ (પારા॰ ૪૯૯) વુત્તત્તા ''**પચ્ચાસા સતિ માસક**''ન્તિ વુત્તં. **નુપ્પાદયતી**તિ અનધિટ્ઠિતં અવિકપ્પિતં નિસ્સગ્ગિં ન જનયતીતિ અત્થો. વિકપ્પનાવિનિચ્છયો.

વિકપ્પનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૨. નિસ્સયનિદ્દેસવણ્ણના

૨૩૦. **બ્યત્તસ્સા**તિ એત્થ કિત્તાવતા બ્યત્તો હોતીતિ ચે? નિસ્સયમુચ્ચનકેન પન સબ્બન્તિમેન ધમ્મપરિચ્છેદેન અત્થતો ચ બ્યઞ્જનતો ચ દ્વે માતિકા પગુણા વાચુગ્ગતા કાતબ્બા, પક્ખદિવસેસુ ધમ્મસ્સાવનત્થાય સુત્તન્તતો ચત્તારો ભાણવારા, સમ્પત્તાનં પરિસાનં પરિકથનત્થાય અન્ધકવિન્દમહારાહુલોવાદધમ્મક્ખન્ધસદિસો એકો કથામગ્ગો, સઙ્ઘભત્તમઙ્ગલામઙ્ગલેસુ અનુમોદનત્થાય તિસ્સો અનુમોદના, ઉપોસથપ્પવારણાદિવિજાનનત્થં કમ્માકમ્મવિનિચ્છયો , સમણધમ્મકરણત્થં સમાધિવસેન વા

વિપસ્સનાવસેન વા અરહત્તપરિયોસાનં એકં કમ્મટ્ઠાનં એત્તકં ઉગ્ગહેતબ્બં. એત્તાવતા બ્યત્તો નામ હોતિ ચાતુદિસો, ઇતરથા અબ્યત્તો.

૨૩૧. ઇદાનિ નિસ્સયગ્ગહણાકારં દસ્સેતું “**એકંસ**”ન્તિઆદિ વુત્તં. એત્થ (મહાવ॰ ૧૦૩) **આયસ્મતો**તિ આયસ્મન્તં.

૨૩૨. ઇદાનિ પટિપ્પસ્સદ્ધિવિધાનં દસ્સેતું “**પક્કન્તે**”તિઆદિ વુત્તં, ‘‘પઞ્ચિમા, ભિક્ખવે, નિસ્સયપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિયો ઉપજ્ઝાયમ્હા. ઉપજ્ઝાયો પક્કન્તો વા હોતિ વિબ્ભન્તો વા કાલકતો વા પક્ખસઙ્કન્તો વા આણત્તિયેવ પઞ્ચમી’’તિ (મહાવ॰ ૮૩), ‘‘છયિમા, ભિક્ખવે, નિસ્સયપ્પટિપ્પસ્સદ્ધિયો આચરિયમ્હા. આચરિયો પક્કન્તો વા હોતિ વિબ્ભન્તો વા કાલકતો વા પક્ખસઙ્કન્તો વા આણત્તિયેવ પઞ્ચમી, ઉપજ્ઝાયેન વા સમોધાનગતો હોતી’’તિ ઇદં પન ઉભયં ઇધ દસ્સિતં. સચે આચરિયુપજ્ઝાયા સામન્તવિહારેસુપિ અપરિક્ખિત્તેસુ લેડ્ડુપાતદ્વયબ્ભન્તરે વસન્તિ, નિસ્સયો ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. પરિક્ખિત્તેસુપિ ન પટિપ્પસ્સમ્ભતીતિ એકે. આચરિયા પન ન ઇચ્છન્તિ. કસ્માતિ ચે? નિસ્સયગ્ગહણપ્પટિપ્પસ્સદ્ધીનં ઉપચારસીમાય પરિચ્છિન્નત્તા. લેડ્ડુપાતેન ઉપચારસીમાપરિચ્છેદો પન અપરિક્ખિત્તેસુ એવ લબ્ભતિ, ન પરિક્ખિત્તેસુ. તસ્મા આચરિયાનં વિનિચ્છયેવ ઠાતબ્બં.

પક્કન્તેતિ એત્થ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૮૩) સચે આચરિયો અન્તેવાસિકં અનામન્તેત્વાવ ઉપચારસીમં અતિક્કમતિ, નિસ્સયો પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. સચે ઉપચારસીમં અનતિક્કમિત્વાવ નિવત્તતિ, ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. આચરિયં અનામન્તેત્વા અન્તેવાસિકસ્સ ગમનેપિ એસેવ નયો. સચે આચરિયો કત્થચિ ગન્તુકામો અન્તેવાસિકં આપુચ્છતિ, અન્તેવાસિકોપિ ‘‘સાધુ સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છતિ, તક્ખણે એવ પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. એવં આચરિયં આપુચ્છિત્વા અન્તેવાસિકસ્સ ગમનેપિ. દ્વીસુપિ અન્તોવિહારેયેવ ઠિતેસુ આચરિયો વા અન્તેવાસિકં, અન્તેવાસિકો વા આચરિયં અનાપુચ્છિત્વાવ સચે દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમતિ, પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. પક્ખસઙ્કન્તે વા વિબ્ભન્તે વા કાલકતે વા તક્ખણેયેવ પટિપ્પસ્સમ્ભતિ . **આણત્તિ** નામ નિસ્સયપ્પણામના. દસ્સનસવનવસેન દુવિધં **સમોધાનં**.

૨૩૩. **અલજ્જિ**ન્તિ એત્થ –

> ‘‘સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતિ;
> આપત્તિં પરિગૂહતિ;
> અગતિગમનઞ્ચ ગચ્છતિ;
> એદિસો વુચ્ચતિ અલજ્જિપુગ્ગલો’’તિ. (પરિ॰ ૩૫૯) –

એવં વુત્તં. ‘‘ન ભિક્ખવે અલજ્જિનં નિસ્સાય વત્થબ્બં. યો વસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૨૦) હિ વુત્તં.

૨૩૪. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નેન ભિક્ખુના નિસ્સયં અલભમાનેન અનિસ્સિતેન વત્થુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૨૧) વુત્તત્તા “**અદ્ધિકસ્સા**”તિ વુત્તં. ગિલાનુપટ્ઠાકસ્સ ચ યાચિતસ્સાતિ સમ્બન્ધો. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનુપટ્ઠાકેન ભિક્ખુના નિસ્સયં અલભમાનેન યાચિયમાનેન અનિસ્સિતેન વત્થુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૨૧) હિ વુત્તં. **સલ્લક્ખેન્તેન ફાસુક**ન્તિ ફાસુવિહારં સલ્લક્ખેન્તેન. ઇદં પન પરિહારં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૧) સોતાપન્નાદિઅરિયસાવકો વા થામગતસમથવિપસ્સનાલાભી વા બાલપુથુજ્જનો વા ન લભતિ. યસ્સ ખો

પન સમથવિપસ્સના તરુણા હોતિ, ન થામગતા, અયં લભતિ. અસન્તે નિસ્સયદાયકે ‘‘યદા પટિરૂપો નિસ્સયદાયકો આગચ્છિસ્સતિ, તદા તસ્સ નિસ્સાય વસિસ્સામી’’તિ આભોગં કત્વા યાવ આસાળ્હીપુણ્ણમા, તાવ વસિતું લભતિ. સચે પન આસાળ્હીમાસે નિસ્સયદાયકં ન લભતિ, યત્થ અત્થિ, તત્થ ગન્તબ્બં. અન્તોવસ્સે પન અનિસ્સિતેન વત્થું ન વટ્ટતિ. સભાગે દાયકે અસન્તે વસિતું લબ્ભતીતિ સબ્બપદેસુ યોજના કાતબ્બા. નિસ્સયવિનિચ્છયો.

નિસ્સયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૩. કાયબન્ધનનિદ્દેસવણ્ણના

૨૩૫. **અકાયબન્ધનો**તિ કાયબન્ધનં અબન્ધિત્વાતિ અત્થો. તતો પટ્ઠાય ચીવરં પારુપિતબ્બં, તતો પટ્ઠાય એવ કાયબન્ધનં બન્ધિતબ્બં. ‘‘ન ભિક્ખવે અકાયબન્ધનેન ગામો પવિસિતબ્બો. યો પવિસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૮) હિ વુત્તં. **તત્થેવાસતિયા ગતો**તિ અસતિયા ગતો યત્થ સરતિ, તત્થેવ બન્ધિતબ્બં. સરિત્વા પન યાવ ન બન્ધતિ, તાવ પિણ્ડાય ચરિતું ન વટ્ટતિ. યદિ અન્તોગામે સરતિ, કાયબન્ધને સતિ એકમન્તે ઠત્વા બન્ધિતબ્બં, અસતિ ચે નિક્ખમિત્વા બન્ધિત્વા પુન પિણ્ડાય પવિસિતબ્બન્તિ વદન્તિ.

૨૩૬. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દ્વે કાયબન્ધનાનિ પટ્ટિકં સૂકરન્તક’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૮) વુત્તત્તા “**દુવિધ**”ન્તિ વુત્તં. તત્થ **સૂકરન્તં** નામ કુઞ્ચિકાકોસકા વિય અન્તે સુસિરં કત્વા કોટ્ટિતં. **રજ્જુ ચ એકા**તિ એકવટ્ટા રજ્જુ ચ. **તદનુલોમિકા**તિ તેસં દ્વિન્નં અનુલોમિકા.

૨૩૭. **મચ્છકણ્ડકખજ્જુરી-પત્તા મટ્ઠા ચ પટ્ટિકા**તિ એત્થ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૮) એતે મચ્છકણ્ટકાદયો મટ્ઠા વિકારરહિતા પટ્ટિકા ચ તદન્તોગધાતિ અધિપ્પાયો. **લબ્ભા દસા ચતસ્સો**તિ એકાય વા દ્વીસુ વા તીસુ વા કથા એવ નત્થીતિ અધિપ્પાયો, તતો પરં ન વટ્ટતિ. **અન્તેસૂ**તિ ઉભોસુ અન્તેસુ. **ગુણસુત્તક**ન્તિ દિગુણસુત્તકં.

૨૩૯. **મકરમુખાદિ**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન દેડ્ડુભસીસં ગહિતં. **ઉભન્તે**તિ ઉભોસુ અન્તેસુ. કસ્સાતિ? વિધસ્સ. **ઘટકા**તિ ઘટકતો. **લેખા**તિ લેખાય. ઘટકતો ચ લેખાય ચ અઞ્ઞં ચિત્તકં ન કપ્પતીતિ અત્થો.

૨૪૦. **દેડ્ડુભક**ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૮; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૮) ઉદકસપ્પસિરસદિસં. **મુરજ**ન્તિ બહુરજ્જુકે એકતો સઙ્કડ્ઢિત્વા એકાય રજ્જુયા પલિવેઠેત્વા કતરજ્જુ. **મદ્દવીણ**ન્તિ પામઙ્ગસદિસં. **કલાબુક**ન્તિ અનેકવટ્ટં. એતાનિ પન સબ્બાનિ ન કપ્પન્તિ. **દસાસુ દ્વે મજ્ઝિમા**તિ મુરજં મદ્દવીણન્તિ દ્વે મજ્ઝિમા એવ. **કપ્પરે**તિ કપ્પન્તીતિ અત્થો.

૨૪૧. **ગણ્ઠિયો ચાપી**તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૯) ચીવરગણ્ઠિયોપિ. વેળુઆદિમયા કપ્પન્તીતિ પસઙ્ગેન વુત્તં. કાયબન્ધનવિનિચ્છયો.

કાયબન્ધનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પઠમભાણવારં.

૩૪. પથવીનિદ્દેસવણ્ણના

૨૪૨. જાતા (પાચિ॰ ૮૬; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૮૬-૮૮; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પથવીખણનસિક્ખાપદવણ્ણના) અજાતાતિ દુવિધા પથવીતિ અત્થો. ઇદાનિ તદુભયં દસ્સેતું "**સુદ્ધમત્તિકપંસુકા**"તિઆદિમાહ. તત્થ સુદ્ધમત્તિકપંસુકા ચ અદટ્ઠા ચ બહુમત્તિકપંસુકા ચ ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠપંસુમત્તિકરાસિ ચ જાતપથવીતિ સમ્બન્ધો. એત્થ પન **અદટ્ઠા**તિ ઉદ્ધનપચનકુમ્ભકારાવાપભાજનપચનાદિવસેન તથા તથા અદટ્ઠા. અયં પન વિસું નત્થિ, સુદ્ધપંસુઆદીસુ અઞ્ઞતરાવ વેદિતબ્બા. સુદ્ધપંસુ સુદ્ધમત્તિકા યેભુય્યેનપંસુ યેભુય્યેનમત્તિકા અતિરેકચાતુમાસાધિકોવટ્ઠમત્તિકાપંસુપુઞ્જા ચ અદટ્ઠા ચાતિ અયં સબ્બાપિ **જાતપથવી**તિ વેદિતબ્બા.

૨૪૩. દુતિયાતિ અજાતપથવીતિ અત્થો. **વુત્તરાસી**તિ મત્તિકરાસિ ચ પંસુરાસિ ચ ચાતુમાસોમવટ્ઠકો **અજાતપથવી**તિ અત્થો.

૨૪૪. ઇદાનિ યેભુય્યેનમત્તિકા યેભુય્યેનપંસુકા યેભુય્યેનસક્ખરાતિ એવં વુત્તાસુ કિત્તાવતા યેભુય્યતા હોતીતિ તં દસ્સેતું "**દ્વે ભાગા**"તિઆદિમાહ. તત્થ તીસુ ભાગેસુ દ્વે ભાગા મત્તિકા યસ્સા ભૂમિયા, એસા યેભુય્યમત્તિકાતિ સમ્બન્ધો. ઉપડ્ઢપંસુઆદયોપિ કપ્પિયા એવ અકપ્પિયભાગસ્સ અનતિરેકતો. ''યેભુય્યેનમત્તિકા યેભુય્યેનપંસુકા''તિ (પાચિ॰ ૮૬) હિ વુત્તં, ન ''ઉપડ્ઢમત્તિકા, ઉપડ્ઢપંસુકા''તિ. **સેસેસુપી**તિ યેભુય્યપંસુકાદીસુપિ.

૨૪૫. જાતસઞ્ઞિસ્સ પાચિત્તીતિ સમ્બન્ધો. દ્વેળ્હસ્સ વિમતિસ્સ દુક્કટં. જાતે અજાતસઞ્ઞિસ્સ અનાપત્તિ.

૨૪૬. એકાયાણત્તિયા એકાતિ સચે સકિં આણત્તો દિવસમ્પિ ખણતિ, આણાપકસ્સ એકા એવાતિ અત્થો. **વાચસો**તિ વાચાય વાચાયાતિ અત્થો.

૨૪૭. એત્થ ''જાલેહિ અગ્ગિ''ન્તિ વા વત્તું ન વટ્ટતિ. અનિયમેત્વા પન ''પોક્ખરણિં ખણ, પથવિં ખણ, વાપિં ખણ, આવાટં ખણ, કન્દં ખણા''તિ વત્તું વટ્ટતિ.

૨૪૮. એદિસન્તિ એત્થ અઞ્ઞમ્પિ એવરૂપં કપ્પિયવોહારવચનં વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો.

૨૪૯. કોપેતું લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો, ઘટાદીહિ ગહેતું સક્કુણેય્યકં **ઉસ્સિઞ્ચનીયકદ્દમં**.

૨૫૧-૨. ઉદકસન્તિકે પતિતેતિ સમ્બન્ધો. ઉદકે પતિતં પન સબ્બકાલં કપ્પિયમેવ, તસ્મા અકપ્પિયં દસ્સેતું "**ઉદકસન્તિકે**"તિ વુત્તં. પાસાણે લગ્ગે રજે ચ નવસોણ્ડિયા પતિતે રજે ચાતિ સમ્બન્ધો. અબ્ભોકાસુટ્ઠિતે વમ્મિકે ચ મત્તિકાકુટ્ટે ચાતિ અત્થો, તથા એતેપિ સબ્બે ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠા ન કોપેતબ્બાતિ અત્થો.

૨૫૩-૫. ભૂમિં વિકોપયં થમ્ભાદિં ગણ્હિતું ન ચ કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો. **ધારાયા**તિ પસ્સાવધારાય. પદં દસ્સેસ્સામીતિ સમ્બન્ધો.

૨૫૭. સેકોતિ સિઞ્ચનં. ભૂમિયા અલ્લહત્થં ઠપેત્વાતિ સમ્બન્ધો.

૨૫૮. અવસે સતીતિ હત્થદાહાદીસુ આપદાસૂતિ અત્થો. પથવીવિનિચ્છયો.

પથવીનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૫. પરિક્ખારનિદ્દેસવણ્ણના

૨૫૯-૨૬૦. ગિરિકૂટન્તિ મકરદન્તકં. સિબ્બિતુઞ્ચ છિન્દિતુઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ સબ્બત્થ યોજના. **દણ્ડે**તિ છત્તદણ્ડે.

૨૬૧. સિબ્બિતું વા પઞ્જરં વિનન્ધિતું વા થિરત્થં છત્તે બન્ધિતું દણ્ડે લેખા વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. સચે વુત્તપ્પકારં અકપ્પિયછત્તં લભતિ, ઘટકમ્પિ વાળરૂપમ્પિ છિન્દિત્વા ધારેતબ્બં, લેખાપિ ઘંસેત્વા અપનેતબ્બા, સુત્તકેન વા દણ્ડો વેઠેતબ્બો.

૨૬૨. અનુવાતં સન્ધાય "**અન્તે વા**"તિ વુત્તં. દ્વિન્નં પટ્ટાનં સઙ્ઘટિતટ્ઠાનં સન્ધાય "**પટ્ટમુખે વાપી**"તિ વુત્તં. વરકસીસાકારેન સિબ્બનં સન્ધાય "**વેણિકા**"તિ ચ સતપદાકારેન સિબ્બનં સન્ધાય "**સઙ્ખલિકાપિ વા**"તિ ચ વુત્તં. સતપદિસદિસં અઞ્ઞં વા સૂચિવિકારં ન કપ્પતિ, પકતિસૂચિકમ્મમેવ વટ્ટતીતિ અત્થો. પાળિકણ્ણિકઆદિકં ચીવરે ન ચ કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો.

૨૬૩-૪. ચતુકોણાવ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) કપ્પરેતિ સમ્બન્ધો. **અગ્ઘિક**ન્તિ અગ્ઘિયં ચેતિયસદિસં. **એત્થા**તિ ગણ્ઠિપાસકપટ્ટે. **કોણસુત્તા ચ પીળકા**તિ ન કેવલં ચતુકોણા ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટાવ કપ્પન્તિ, અથ ખો દુવિઞ્ઞેય્યા કોણસુત્તપીળકા ચ કપ્પરેતિ અત્થો. **ગન્ધં તેલં વા**તિ ગન્ધં વા તેલં વા.

૨૬૫. રત્તન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) રજિતં. **અઞ્ઞેન વા**તિ મુગ્ગરાદિના વા. **કત્વા**તિ ઠપેત્વા. **પહારે ન ચ મુટ્ઠિના**તિ મુટ્ઠિના ન પહારેય્યાતિ અત્થો.

૨૬૬-૭. છત્તવટ્ટિયં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) લેખં ઠપેત્વા ધમ્મકરણે લેખા ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. કુઞ્ચિકાય ચ પિપ્ફલે ચ મણિકા ચ પીળકા ચ ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **મણિકા**તિ એકા એવ વટ્ટમણિકા. **પીળકા** મુત્તરાજિસદિસા બહૂ.

૨૬૮-૯. માલાદ્યરણિયન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) અરણિયં માલાદિ વણ્ણમટ્ઠં ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. એવં સબ્બત્થ. તિપુસીસમયે પત્તમણ્ડલે ભિત્તિકમ્મઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ અત્થો. **હિત્વા**તિ ઠપેત્વા. **સૂચિસણ્ડાસકો** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) નામ સૂચિં ડંસાપેત્વા ઘંસિતું કતો દારુમયો. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મકરદન્તકં છિન્દિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૩) વુત્તત્તા પત્તમણ્ડલે મકરદન્તકં વટ્ટતિ, અઞ્ઞં ભિત્તિકમ્માદિવિકારમેવ ન વટ્ટતિ, તસ્મા ગિરિકૂટં પત્તમણ્ડલે ઠપેત્વા અવસેસે ન વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં.

૨૭૨. સેનાસનેતિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) પાસાદાદિસેનાસનેતિ અત્થો.

૨૭૩. પુમિત્થિરૂપરહિતન્તિ પુરિસરૂપઇત્થિરૂપરહિતન્તિ અત્થો. પરિક્ખારવિનિચ્છયો.

પરિક્ખારનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૬. ભેસજ્જનિદ્દેસવણ્ણના

૨૭૪-૫. સહધમ્મિનં લબ્ભં ભેસજ્જકરણન્તિ સમ્બન્ધો. ન કેવલં પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનંયેવ ભિક્ખાચરિયવિઞ્ઞત્તિસકેહિ ભેસજ્જકરણં લબ્ભતિ, અથ ખો અપરેસમ્પિ પઞ્ચન્નં લબ્ભતિ, તે દસ્સેન્તો

“**પિતૂન**”ન્તિઆદિમાહ. **પિતૂન**ન્તિ માતાપિતૂનન્તિ અત્થો. યે માતાપિતરો જગ્ગન્તિ ઉપટ્ઠહન્તિ, તે **તદુપટ્ઠાકા** નામ. ભિક્ખું એવ નિસ્સાય જીવન્તો **ભિક્ખુનિસ્સિતકો** નામ. પબ્બજ્જાપેક્ખો “**ભણ્ડૂ**”તિ વુચ્ચતિ.

૨૭૬. અપરેસમ્પિ દસન્નં કાતું વટ્ટતિ, તે દસ્સેતું “**મહાચૂળપિતા**”તિઆદિમાહ. એત્થ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૮૫-૧૮૭) પન મહાપિતા ચૂળપિતા મહામાતા ચૂળમાતા મહાભાતા ચૂળભાતા મહાભગિની ચૂળભગિનીતિ ઇમેહિ **અટ્ઠહિ** આદિ-સદ્દેન પિતુભગિનિઞ્ચ માતુભાતિકઞ્ચ ગહેત્વા દસ. એતેસં પન સકેન ભેસજ્જેન કાતબ્બં. **અત્તનિયે** ચ અસતીતિ પાઠસેસો.

૨૭૭. ન કેવલઞ્ચ એતેસં દસન્નં, ઇમેહિ સમ્બન્ધાનં પુત્તનત્તાદીનં યાવસત્તમા કુલપરિવટ્ટા કાતું વટ્ટતીતિ દસ્સનત્થં “**કુલદ્દસના**”તિઆદિમાહ. અઞ્ઞોપિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૮૫-૨૮૭) યો આગન્તુકો વા ચોરો વા યુદ્ધપરાજિતો વા ઇસ્સરો ઞાતકેહિ પરિચ્ચત્તો વા ગમિયમનુસ્સો વા ગિલાનો હુત્વા વિહારં પવિસતિ, સબ્બેસમ્પિ અપચ્ચાસીસન્તેન ભેસજ્જં કાતબ્બં.

૨૭૮. માતા (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૮૫-૧૮૭) પિતા તદુપટ્ઠાકો ભિક્ખુનિસ્સિતકો પણ્ડુપલાસો વેય્યાવચ્ચકરોતિ ઇમેસં છન્નં અનામટ્ઠપિણ્ડપાતો અવારિતોતિ અત્થો. કિઞ્ચ ભિય્યો – દામરિકચોરસ્સ ચ ઇસ્સરિયસ્સ ચ દાતુમવારિતોતિ અત્થો.

૨૭૯. **તેસ**ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૮૫-૧૮૭) ગહટ્ઠાનં. **સાસનોગધ**ન્તિ રતનપરિત્તઆટાનાટિયપરિત્તાદિપરિત્તં ભણિતબ્બન્તિ અત્થો.

૨૮૦. ‘‘આગન્ત્વા (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૮૫-૧૮૭) સીલં દેતુ, ધમ્મઞ્ચ પરિત્તઞ્ચ ભાસતૂ’’તિ કેનચિ પેસિતોતિ સમ્બન્ધો. **દાતું વત્તુ**ન્તિ સીલં દાતું, ધમ્મઞ્ચ પરિત્તઞ્ચ વત્તું લબ્ભતીતિ અત્થો. ભેસજ્જવિનિચ્છયો.

ભેસજ્જનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૭. ઉગ્ગહનિદ્દેસવણ્ણના

૨૮૧. **દસભેદમ્પી**તિ સચે કેનચિ હેટ્ઠા દસ્સિતં દસવિધં રતનં આનેત્વા ‘‘ઇદં સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા નવકમ્મસ્સ વા અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સુત્તન્તિકગણસ્સ વા દમ્મી’’તિ વુત્તે ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છન્તસ્સ દુક્કટં હોતીતિ અત્થો.

૨૮૨-૩. તેસુ દસવિધેસુ રતનેસૂતિ અત્થો. **દ્વીસૂ**તિ રજતજાતરૂપેસુ. ગણસઙ્ઘપુગ્ગલે (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૩૮-૫૩૯) અનામસિત્વા ‘‘ઇદં હિરઞ્ઞસુવણ્ણં ચેતિયસ્સ દમ્મિ, નવકમ્મસ્સ દમ્મી’’તિ વુત્તે ન પટિક્ખિપેતિ અત્થો. કિં કાતબ્બન્તિ ચે? તં દસ્સેતું “**વદે**”તિઆદિ વુત્તં. ‘‘ઇમે એવં વદન્તી’’તિ કપ્પિયકારાનં આચિક્ખિતબ્બન્તિ અત્થો.

૨૮૪. ન કેવલં હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિકમેવ, અઞ્ઞમ્પિ ખેત્તવત્થાદિકં અકપ્પિયં ન સમ્પટિચ્છિતબ્બન્તિ તં દસ્સેતું “**ખેત્તં વત્થુ**”ન્તિઆદિમાહ. દાસપસુઆદિકં **દાસપસ્વાદિકં**. સચે હિ કોચિ ‘‘મય્હં સસ્સસમ્પાદકં મહાતળાકં

અત્થિ, તં સઙ્ઘસ્સ દમ્મી''તિ વદતિ, તઞ્ચે સઙ્ઘો સમ્પટિચ્છતિ. પટિગ્ગહણેપિ પરિભોગેપિ આપત્તિયેવ. એવં સેસેસુપિ.

કપ્પિયેન કમેન ગણ્હેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ''ખેત્તં દમ્મી''તિ વુત્તે ''ન વટ્ટતી''તિ પટિક્ખિપિત્વા ''ઇતો ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જથા''તિ વા ''ચતુપચ્ચયપરિભોગત્થાય દમ્મી''તિ વા વદતિ ચે, ગહેતબ્બં. વત્થુમ્હિપિ એસેવ નયો. ''તળાકં દમ્મી''તિ વુત્તે પટિક્ખિપિત્વા ''ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જથા''તિ વા ''સઙ્ઘો ઉદકં પરિભુઞ્જિસ્સતિ, ભણ્ડકં ધોવિસ્સતી''તિ વા આદિના નયેન વુત્તે સમ્પટિચ્છિતબ્બં. ''દાસં દમ્મી''તિ વુત્તે પટિક્ખિપિત્વા ''આરામિકં, વેય્યાવચ્ચકરં, કપ્પિયકારકં દમ્મી''તિ વુત્તે સમ્પટિચ્છિતબ્બં. ''ગોમહિંસઅજેળકાદયો દમ્મી''તિ વુત્તે પટિક્ખિપિત્વા ''પઞ્ચગોરસપરિભોગત્થાયા''તિ વુત્તે સમ્પટિચ્છિતબ્બં. એદિસં ગહણં સન્ધાય ''**પટિક્ખિપિત્વા ગણ્હેય્યા**''તિ વુત્તં.

૨૮૫-૬. **નવમાતિકકેદારતળાકકિરિયા** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૩૮-૨૩૯) **ચ અનવે** પુબ્બે કપ્પિયવોહારેન પટિક્ખિપિત્વા ગહિતતળાકે **મત્તિકુદ્ધરણઞ્ચ** ભિન્નટ્ઠાને પાળિ**બન્ધો** ચ દુબ્બલટ્ઠાને **આળિયા થિરકારો ચ અનવે** કેદારે પુરાણભાગતો **અતિરેકભાગગ્ગહણઞ્ચ નવે** કેદારે **અપરિચ્છિન્નભાગે ''સસ્સે દેથ એત્તકે''**તિ **કહાપણુટ્ઠાપનઞ્ચા**પીતિ ઇદં સબ્બં ભિક્ખુસ્સ કાતું ન વટ્ટતિ. સચે કરોતિ, એવમાદિકં **સબ્બેસમ્પિ અકપ્પિયન્તિ** અત્થો.

૨૮૭-૯. ઇદાનિ તંયેવ અકપ્પિયં દસ્સેતું ''**અવત્વા**''તિઆદિ વુત્તં. તસ્સત્થો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨૩૮-૨૩૯) – યો પન ''કસ, વપ્પ'' ઇચ્ચાદિકં અવત્વા ''એત્તિકાય ભૂમિયા એત્તકો ભાગો દેય્યો''તિ ભૂમિં વા પતિટ્ઠાપેતિ, ''એત્તકે ભૂમિભાગે સસ્સં કતં, એત્તકં ગણ્હથા''તિ કસ્સકે વદન્તે પમાણગણ્હનત્થં દણ્ડરજ્જુભિ મિનતિ, ખલે ઠત્વા રક્ખણાદીનિ કરોતિ, તસ્સેવ અકપ્પિયન્તિ.

૨૯૦. ભણ્ડાગારિકસીસેન પિતુસન્તકમ્પિ સચે પટિસામેય્ય, પાચિત્તિયન્તિ અત્થો.

૨૯૧-૨. **પિતૂન**ન્તિ માતાપિતૂનં. સાટકાદિકપ્પિયં **વત્થું**. ''પટિસામેત્વા દેહી''તિ વુત્તેતિ સમ્બન્ધો. પાતેત્વાન ગતે યસ્મા **અજ્ઝારામસિક્ખાપદ**વસેન (પાચિ॰ ૫૦૫-૫૦૬) પલિબોધો, તસ્મા ગોપિતું લબ્ભન્તિ અત્થો.

૨૯૩-૪. **સકં** વાસિઆદિપરિક્ખારન્તિ અત્થો. ઇદં ઠાનં ગુત્તન્તિ દસ્સેતબ્બં. ''એત્થ ઠપેથા''તિ પન ન વત્તબ્બં.

૨૯૫. એત્થ ''અઞ્ઞો કોચિ ન પવિસતિ, ભિક્ખૂહિ વા સામણેરેહિ વા ગહિતં ભવિસ્સતી''તિ **સઙ્કન્તી**તિ અત્થો. **વત્થુમ્હી**તિ અલઙ્કારાદિવત્થુમ્હીતિ અત્થો. **તાદિસે**તિ યાદિસે વત્થુમ્હિ નટ્ઠે આસઙ્કા હોતિ, તાદિસે વત્થુમ્હિ નટ્ઠેતિ સમ્બન્ધો.

૨૯૬. ઇદાનિ અસઙ્કિતબ્બટ્ઠાનં દસ્સેતું ''**વિહારાવસથસ્સન્તો**''તિઆદિમાહ. વિહારસ્સ ચ ઘરસ્સ ચાતિ અત્થો. **રતન**ન્તિ દસવિધં રતનં. **રત્નસમ્મત**ન્તિ સાટકવેઠનાદિકં. **ગહેત્વાના**તિ કપ્પિયકારકે અસતિ અત્તનાપિ ગહેત્વાન નિક્ખિપેય્યાતિ અત્થો. **મગ્ગેરઞ્ઞેપી**તિ મગ્ગેપિ અરઞ્ઞેપિ. **તાદિસે**તિ ''ભિક્ખૂહિ ગહિતં ભવિસ્સતી''તિ આસઙ્કિતબ્બટ્ઠાને. **પતિરૂપં કરીયતી**તિ મગ્ગે વા અરઞ્ઞે વા તાદિસં ભણ્ડં પસ્સિત્વા મગ્ગા ઓક્કમ્મ નિસીદિતબ્બં, સામિકેસુ આગતેસુ તં ઠાનં આચિક્ખિતબ્બં. સચે સામિકે ન પસ્સતિ, રતનસમ્મતં પંસુકૂલં

ગહેતબ્બં. રતનઞ્ચે હોતિ, તુણ્હીભૂતેન ગન્તબ્બન્તિ અત્થો. અયં મગ્ગારઞ્ઞકેસુ પટિપત્તિ. વિહારાવસથાનં પન અન્તો તાદિસં દિસ્વા ભણ્ડકં મુઞ્ચિત્વા ''એત્થ એત્તકા કહાપણા''તિઆદિના નયેન રૂપેન વા લઞ્છનાય વા પિલોતિકાય વા સઞ્ઞાણં કત્વા નિક્ખિપિતબ્બં, તતો પક્કમન્તેન પતિરૂપાનં ભિક્ખૂનં આચિક્ખિતબ્બં. ઉગ્ગહવિનિચ્છયો.

ઉગ્ગહનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૮. કુલદૂસનનિદ્દેસવણ્ણના

૨૯૭. ''કુલાનિ દૂસેતિ પુપ્ફેન વા ફલેન વા ચુણ્ણેન વા મત્તિકાય વા દન્તકટ્ઠેન વા વેળુયા વા વેજ્જિકાય વા જઙ્ઘપેસનિયેન વા''તિ (પારા॰ ૪૩૭) વુત્તત્તા તાનિ અટ્ઠ વત્થૂનિ દસ્સેતું ''**પુપ્ફ**''ન્તિઆદિમાહ. ઇમાય મિચ્છાપટિપત્તિયા કુલાનં અઞ્ઞેસુ સીલવન્તેસુ પસાદં દૂસેતિ વિનાસેતીતિ **કુલદૂસનં દુક્કટં** આપજ્જતિ. તં પન અત્તનો સન્તકે ચ પરસન્તકે ચ વેદિતબ્બં.

૨૯૮. ઇદાનિ ઇમેસુ વત્થૂસુ ન કેવલં કુલદૂસનદુક્કટમેવ આપજ્જતિ, થુલ્લચ્ચયાદીનિપિ આપજ્જતીતિ દસ્સેતું ''**થુલ્લચ્ચય**''ન્તિઆદિમાહ. સઙ્ઘિકં ગરુભણ્ડં ઇસ્સરેન દેન્તસ્સ થુલ્લચ્ચયન્તિ સમ્બન્ધો. સેનાસનત્થાય નિયમિતં પન પુપ્ફાદિ ગરુભણ્ડં હોતિ. સઙ્ઘસ્સ વા અઞ્ઞસ્સ વા સન્તકં થેય્યચિત્તેન દેન્તસ્સ દુક્કટાદીનિ હોન્તીતિ પાઠસેસો, તસ્સ ભણ્ડસ્સ અગ્ઘવસેન દુક્કટથુલ્લચ્ચયપારાજિકાનિ હોન્તીતિ અત્થો.

૨૯૯-૩૦૦. સબ્બથાતિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૧) કપ્પિયવોહારઅકપ્પિયવોહારપરિયાયઓભાસનિમિત્તકમ્માદીહિ ન વટ્ટતીતિ અત્થો. વતિઆદીનિ કત્વા **જગ્ગિતુઞ્ચ. અત્તનો પરિભોગત્થ**ન્તિ ફલપરિભોગત્થં. **રોપનાદીની**તિ રોપાપનાદીનિ. **આદિ**-સદ્દેન સિઞ્ચાપનઓચિનાપનાદીનિ ગહિતાનિ. કુદ્દાલખણિત્તિવાસિફરસુઉદકભાજનાદીનિ આહરિત્વા સમીપે ઠપનવસેન નિમિત્તતો ચ કુદ્દાલખણિત્તાદીનિ ચ માલાવચ્છે ચ ગહેત્વા ઠિતે ''સામણેરાદયો દિસ્વા 'થેરો કારાપેતુકામો'તિ આગન્ત્વા કરોન્તી''તિ સઞ્ઞાય ઓભાસતો ચ ''ઇમં રુક્ખં જાન, ઇમં આવાટં જાના''તિઆદિકપ્પિયવોહારતો ચ ''પણ્ડિતેન માલાવચ્છાદયો રોપાપેતબ્બા, ન ચિરસ્સેવ ઉપકારાય સંવત્તન્તી''તિઆદિપરિયાયતો ચ રોપનાદીનિ લબ્ભરેતિ સમ્બન્ધો.

૩૦૧-૨. ઇદાનિ અટ્ઠસુ વત્થૂસુ અવસેસાનિ દ્વે વત્થૂનિ દસ્સેતું ''**વુત્તાવ વેજ્જિકા જઙ્ઘપેસને**''તિ વુત્તં. તત્થ **વેજ્જિકા** પુબ્બે **વુત્તાવ**, ઇદાનિ જઙ્ઘપેસનાદિવિનિચ્છયં વક્ખામીતિ અત્થો. **પિતરો**તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭) માતાપિતરો. **ભણ્ડુ**ન્તિ પબ્બજ્જાપેક્ખં. ભિક્ખુસ્સ સકં વેય્યાવચ્ચકરઞ્ચાતિ એતે ઠપેત્વા કસિવાણિજ્જાદિગિહિકમ્મેસુ દૂતસાસનં હરણે દુક્કટન્તિ અત્થો. પઠમં સાસનં અગ્ગહેત્વા પુન તં દિસ્વા વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વા વદતોપિ દુક્કટમેવાતિ અત્થો. સાસનં અગ્ગહેત્વા આગતાનં પન ''ભન્તે, તસ્મિં ગામે ઇત્થન્નામસ્સ કા પવત્તી''તિ પુચ્છિયમાને કથેતું વટ્ટતિ. પુચ્છિતપઞ્હે દોસો નત્થિ.

૩૦૩. એવં કુલદૂસનેન **ઉપ્પન્નપચ્ચયા**. ''પઞ્ચન્નમ્પી''તિ વુત્તત્તા અનુપસમ્પન્નેન કતમ્પિ એદિસં ન વટ્ટતિ એવ મિચ્છાજીવત્તા. **આતુમાવત્થુ** (મહાવ॰ ૩૦૩) ચેત્થ નિદસ્સનં. કિં વિયાતિ ચે, તં દસ્સેતું ''**અભૂતારોચનારૂપ-સબ્યોહારુગ્ગહાદિસા**''તિ વુત્તં. તત્થ **ઉગ્ગહાદિસા**તિ એતેહિ ઉપ્પન્નપચ્ચયસદિસાતિ અત્થો.

૩૦૪. ઇદાનિ પુપ્ફાદીનિ કેસં દાતું વટ્ટન્તિ, કેસં દાતું ન વટ્ટન્તીતિ તં દસ્સેતું **''હરાપેત્વા''**તિઆદિમાહ. પિતૂનં (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭) દાતું લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો. સેસઞાતીનં પત્તાનં એવ. **લિઙ્ગ**ન્તિ સિવલિઙ્ગં.

૩૦૫. તથા ફલન્તિ ફલમ્પિ માતાપિતૂનં હરિત્વાપિ હરાપેત્વાપિ દાતું લબ્ભતીતિ અત્થો. ન કેવલં માતાપિતૂનંયેવ, અઞ્ઞેસમ્પિ દાતું લબ્ભતીતિ દસ્સેતું **''ગિલાનાન''**ન્તિઆદિમાહ. **સપરસન્તક**ન્તિ એત્થ **પરો**તિ અત્તનો વિસ્સાસગ્ગાહકો એવ અધિપ્પેતો.

૩૦૬. ભાજેન્તેતિ સઙ્ઘસ્સ ફલપુપ્ફમ્હિ ભાજિયમાને સમ્મતેન દેય્યન્તિ સમ્બન્ધો. ઇતરેન અસમ્મતેન અપલોકેત્વા દાતબ્બન્તિ અત્થો.

૩૦૭. પરિચ્છિજ્જાતિ આગતાનં દાતબ્બન્તિ ફલવસેન વા રુક્ખવસેન વા પરિચ્છિન્દિત્વાતિ અત્થો. **ઇતરસ્સા**તિ ઇસ્સરાદિકસ્સ. **કતિકં વત્વા**તિ ''ઇમસ્મિં રુક્ખે એત્તકાનિ ફલાનિ લબ્ભન્તી''તિ એવં વત્વા.

૩૦૮. સેસેતિ મત્તિકાદન્તકટ્ઠવેળુમ્હિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭). **યથાવુત્તનયો એવા**તિ એત્થ અત્તનો ચ પરસ્સ ચ સન્તકં કુલસઙ્ગહત્થાય દદતો દુક્કટન્તિઆદિના હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ અત્થો. **પણ્ણમ્પી**તિ કિઞ્ચાપિ પાળિયં પણ્ણદાનં ન વુત્તં, તથાપિ કુલદૂસને પવેસયેતિ અત્થો. કુલદૂસનવિનિચ્છયો.

કુલદૂસનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૯. વસ્સૂપનાયિકનિદ્દેસવણ્ણના

૩૦૯-૩૧૦. ઇદાનિ વસ્સૂપગમનં દસ્સેતું **''પુરિમિકા''**તિઆદિમાહ. તત્થ પુરિમિકા પચ્છિમિકા (મહાવ॰ ૧૮૪; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૫) ચેતિ દ્વે વસ્સૂપનાયિકાતિ અત્થો. આલયપરિગ્ગાહો વા વચીભેદો વા વસ્સૂપનાયિકાતિ પાઠસેસો. ઇદાનિ વત્તબ્બં સન્ધાય **''એદિસો''**તિ વુત્તં. ''ઇધ વસ્સં વસિસ્સામી''તિ **ચિત્તુપ્પાદેત્થ આલયો** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૩). આલયપરિગ્ગાહો પન વજે વા સત્થે વા નાવાય વા વસ્સં ઉપગન્તુકામસ્સ તત્થ સેનાસનં અલભન્તસ્સ લબ્ભતિ, સત્થાદીસુ પન વસ્સં ઉપગન્તું ન વટ્ટતીતિ કત્વા. યદિ સત્થાદીસુ કવાટબન્ધં સેનાસનં લબ્ભતિ, તત્થ ઉપગન્તબ્બં. ઉપગચ્છન્તેન ચ ''ઇધ વસ્સં ઉપેમી''તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બં. વિહારે પન વચીભેદો વા કાતબ્બો. સચે ''ઇધ વસ્સં વસિસ્સામી''તિ આલયો અત્થિ, અસતિયા પન વસ્સં ન ઉપેતિ, છિન્નવસ્સો ન હોતિ, પવારેતુઞ્ચ લભતિ એવ.

૩૧૧. નોપેતુકામો આવાસં, તદહૂતિક્કમેય્ય વાતિ પાઠે (મહાવ॰ ૧૮૬) અતિક્કમન્તસ્સ આવાસં તદહુ વસ્સૂપનાયિકાતિપિ અત્થો. આવાસં અતિક્કમેય્ય વાતિ સમ્બન્ધો. **જાનં વાનુપગચ્છતો**તિ એત્થ વિહારે નિસીદિત્વાપિ અનુપગચ્છતો દુક્કટાપત્તિ હોતીતિ અધિપ્પાયો.

૩૧૨. છિન્નવસ્સો (વજિર॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૨૦૮) વા કેનચિ અન્તરાયેન પઠમં અનુપગતો (મહાવ॰ ૧૮૫-૧૮૬) વા દુતિયં ઉપગચ્છેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **તેમાસ**ન્તિ પુરિમં વા તેમાસં પચ્છિમં વા તેમાસં. ''ન ભિક્ખવે વસ્સં ઉપગન્ત્વા પુરિમં વા પચ્છિમં વા તેમાસં અવસિત્વા ચારિકા પક્કમિતબ્બા. યો પક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૧૮૫) હિ વુત્તં.

૩૧૩-૫. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સત્તન્નં સત્તાહકરણીયેન અપ્પહિતેપિ ગન્તું, પગેવ પહિતે, 'ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુનિયા સિક્ખમાનાય સામણેરસ્સ સામણેરિયા માતુયા ચ પિતુસ્સ ચ, ગિલાનભત્તં વા પરિયેસિસ્સામિ, ગિલાનુપટ્ઠાકભત્તં વા પરિયેસિસ્સામિ, ગિલાનભેસજ્જં વા પરિયેસિસ્સામિ, પુચ્છિસ્સામિ વા ઉપટ્ઠહિસ્સામિ વા'તિ સત્તાહં સન્નિવત્તો કાતબ્બો''તિ (મહાવ॰ ૧૯૮) વુત્તત્તા **''માતાપિતૂનમત્થાય...પે॰... ઉપટ્ઠિસ્સ''**ન્તિ વુત્તં. તત્થાયં સઙ્ખેપો – ''માતાદીનં ગિલાનભત્તં વા તદુપટ્ઠાકભત્તં વા ગિલાનાનં ઓસધં વા એસિસ્સં પરિયેસિસ્સ''ન્તિ વા ''તે ગિલાને ગન્ત્વા પુચ્છિસ્સામી''તિ વા ''ઉપટ્ઠિસ્સ''ન્તિ વા પહિતેપિ અપ્પહિતેપિ સત્તાહકિચ્ચેન ગન્તું લભતિ.

ઇદાનિ સહધમ્મિકે એવ સન્ધાય **''અનભિરત''**ન્તિઆદિ વુત્તં. ''વિસભાગરૂપં દિસ્વા અનભિરતિ, તતો વૂપકાસિસ્સં, તં ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ ગમિસ્સ''ન્તિ અધિપ્પાયેન ગન્તુમ્પિ લબ્ભતીતિ અત્થો. કુક્કુચ્ચં વિનોદનઞ્ચ દિટ્ઠિં વિવેચનઞ્ચ અહં વા કરેય્યં અઞ્ઞેહિ વા કારેય્યન્તિ સમ્બન્ધો. પરિવાસમાનત્તઆદીહિ વુટ્ઠાનં વા ગરુકા. **આદિ**-સદ્દેન સચે સઙ્ઘેન કમ્મં કતં હોતિ, તસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિયા અનુસ્સાવનકરણાદીસુ ઉસ્સુક્કં કરેય્યન્તિ ગન્તું લબ્ભતીતિ અત્થો. **સત્તાહકિચ્ચેના**તિ સત્તાહકરણીયેન.

૩૧૬. ધમ્મસવનત્થં નિમન્તિતો એવં વજેતિ અત્થો. **ગરૂ** નામ આચરિયુપજ્ઝાયા, તેહિ ભણ્ડધોવનકિચ્ચેન પહિતસ્સ ગન્તું વટ્ટતીતિ અત્થો.

૩૧૭. ન ભણ્ડધોવન...પે॰... દસ્સનેતિ એત્થ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૯૯) એતેસુપિ ન વજેતિ સમ્બન્ધો. **લબ્ભન્તિ** એત્થ ''અજ્જેવ આગમિસ્સ''ન્તિ અદ્ધગો યદિ ન પાપુણેય્ય, લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. કિં વુત્તં હોતિ? ''અજ્જેવ આગમિસ્સામી''તિ સામન્તવિહારં ગન્ત્વા પુન આગચ્છન્તસ્સ અન્તરામગ્ગે સચે અરુણુટ્ઠાનં હોતિ, વસ્સચ્છેદોપિ ન હોતિ, રત્તિચ્છેદેન દુક્કટમ્પિ નાપજ્જતીતિ વુત્તં હોતિ.

૩૧૮. સેસઞાતિહીતિ ભાતુભગિનીઆદીહિ. ભિક્ખુનિસ્સિતકેન ચ પહિતેતિ સમ્બન્ધો. **નિદ્દિસિત્વા**તિ ''આગચ્છન્તુ ભદન્તા, ઇચ્છામિ દાનઞ્ચ દાતું ધમ્મઞ્ચ સોતું ભિક્ખુઞ્ચ પસ્સિતુ''ન્તિઆદિના યં કિઞ્ચિ નિદ્દિસિત્વાવ પેસિતે ગન્તું વટ્ટતિ. કેવલં ''આગચ્છન્તુ ભિક્ખૂ, ઇચ્છામિ ભિક્ખૂનં આગમન''ન્તિ એવં અનિદ્દિસિત્વા વુત્તે ગન્તું ન લબ્ભતીતિ અત્થો.

૩૧૯. અચ્છરાયે સતત્તનોતિ દસવિધેસુ અન્તરાયેસુ એકસ્મિમ્પિ અન્તરાયે અત્તનો સતીતિ અત્થો. સઙ્ઘસામગ્ગિયા વા વસ્સચ્છેદે અનાપત્તીતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં ''ઇધ પન, ભિક્ખવે, વસ્સૂપગતો ભિક્ખુ પસ્સતિ સમ્બહુલે ભિક્ખૂ સઙ્ઘભેદાય પરક્કમન્તે. તત્ર ચે ભિક્ખુનો એવં હોતિ, 'ગરુકો ખો સઙ્ઘભેદો વુત્તો ભગવતા. મા મયિ સમ્મુખીભૂતે સઙ્ઘો ભિજ્જી'તિ પક્કમિતબ્બં, અનાપત્તિ વસ્સચ્છેદસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૦૨). એવં છિન્નવસ્સો નો પવારયેતિ અત્થો.

૩૨૦. રુક્ખસ્સ સુસિરેતિ એત્થ (મહાવ॰ ૨૦૪; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૩) પન સુદ્ધે રુક્ખસુસિરે એવ ન વટ્ટતિ, મહન્તસ્સ પન સુસિરસ્સ અન્તો પદરચ્છદનં કુટિકં કત્વા પવિસનદ્વારં યોજેત્વા ઉપગન્તું વટ્ટતિ. **રુક્ખસ્સ વિટપે**તિ એત્થાપિ સુદ્ધવિટપમત્તે ન વટ્ટતિ, મહાવિટપે પન અટ્ટકં બન્ધિત્વા વુત્તનયેન કુટિકં કત્વા ઉપગન્તું વટ્ટતિ. **છવકુટિ** નામ પાસાણકુટિકન્તિ વદન્તિ. તીસુ પસ્સેસુ પાસાણે ઉસ્સાપેત્વા ઉપરિ પાસાણેન પટિચ્છન્ના.

૩૨૧. નાવાદીસુ પન ઉપગતો પવારેતુઞ્ચ લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો. વસ્સૂપનાયિકવિનિચ્છયો.

વસ્સૂપનાયિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૦. અવેભઙ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના

૩૨૨-૪. આરામારામવત્થૂનીતિ એત્થ (ચૂળવ॰ ૩૨૧; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) **આરામો** નામ પુપ્ફારામો વા ફલારામો વા. મઞ્ચો પીઠં ભિસિ બિબ્બોહનાદિસયનાસનં. **લોહકુમ્ભી**આદયો કાળલોહતમ્બલોહાદિમયા. **ભાણકો** ઉદકચાટિ. **પઞ્ચેતે અવિભાજિયા**તિ ભાજેત્વા ન ગહેતબ્બા, ગહિતાપિ સઙ્ઘસન્તકા એવાતિ અત્થો. એત્થ પન આરામો આરામવત્થૂતિ પઠમં, વિહારો વિહારવત્થૂતિ દુતિયં, મઞ્ચો પીઠં ભિસિ બિબ્બોહનન્તિ તતિયં, લોહકુમ્ભી... પે॰... નિખાદનન્તિ ચતુત્થં, વલ્લિ...પે॰... દારુભણ્ડં મત્તિકભણ્ડન્તિ પઞ્ચમન્તિ એવં ઇમાનિ રાસિવસેન પઞ્ચ હોન્તિ, સરૂપવસેન અનેકાનિ હોન્તિ. હોન્તિ ચેત્થ –

> ''દ્વિસઙ્ગહાનિ દ્વે હોન્તિ, તતિયં ચતુસઙ્ગહં;
> ચતુત્થં નવકોટ્ઠાસં, પઞ્ચમં અટ્ઠભેદન''ન્તિ. (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧);

૩૨૫. ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, અવિસ્સજ્જિયાનિ ન વિસ્સજ્જેતબ્બાનિ સઙ્ઘેન વા ગણેન વા પુગ્ગલેન વા, વિસ્સજ્જિતાનિપિ અવિસ્સજ્જિતાનિ હોન્તિ. યો વિસ્સજ્જેય્ય, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૧) વુત્તત્તા ''**ભાજિતાપિ અભાજિતા**''તિ વુત્તં. **એતે**તિ વુત્તપ્પકારા પઞ્ચપિ ''ગરુભણ્ડાની''તિ ચ ''અવિસ્સજ્જિયાની''તિ ચ ચ-સદ્દેન ''અવેભઙ્ગિયાની''તિ ચ વુચ્ચન્તીતિ અત્થો.

૩૨૬-૮. ઇદાનિ પુરિમેસુ તીસુ રાસીસુ સબ્બસ્સ ગરુભણ્ડત્તા તે અનામસિત્વા પચ્છિમેસુ દ્વીસુ રાસીસુ એકચ્ચસ્સ અગરુભણ્ડસ્સાપિ અત્થિતાય તં દસ્સેતું આરભન્તોપિ તેસુ દ્વીસુ બહુવિસયં પઠમં દસ્સેતું ''**વલ્લિટ્ઠબાહુમત્તાપી**''તિઆદિમાહાતિ ઞાતબ્બં. તસ્સાયં સઙ્ખેપો (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) – વલ્લિ અટ્ઠબાહુમત્તાપિ વેળુ અટ્ઠઙ્ગુલાયતોપિ **તિણાદિ મુટ્ઠિમત્તમ્પી**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન મુઞ્જપબ્બજં સઙ્ગણ્હાતિ, પણ્ણં એકમ્પિ મત્તિકા પાકતા વા પઞ્ચવણ્ણા વા **સુધાકઙ્ગુટ્ઠઆદિકા**તિ **આદિ**-સદ્દેન સજ્જુલસજાતિહિઙ્ગુલકાદિ વા તાલપક્કપ્પમાણાપિ યેહિ કેહિચિ સઙ્ઘસ્સ દિન્ના વા સઙ્ઘિકે તિણખેત્તાદિમ્હિ જાતા વા રક્ખિતગોપિતભૂમિભાગે ઉપ્પન્ના તત્થજાતકા વા સઙ્ઘિકા રક્ખિતા એવ અભાજિયાતિ અત્થો.

ઇદાનિ યે ચેત્થ ભાજિતબ્બા, તે દસ્સેતું ''**નિટ્ઠિતે**''તિઆદિમાહ, સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા કમ્મે નિટ્ઠિતે ભાજિયાતિ અધિપ્પાયો. એત્થ પન યં કિઞ્ચિ વલ્લિવેળુતિણપણ્ણમત્તિકાદિ સઙ્ઘસ્સ દિન્નં વા સઙ્ઘિકે તિણખેત્તાદિમ્હિ જાતકં વા રક્ખિતગોપિતં ગરુભણ્ડં, તં સઙ્ઘકમ્મે ચ ચેતિયકમ્મે ચ નિટ્ઠિતે અવસેસં પુગ્ગલિકકમ્મેપિ દાતું વટ્ટતિ, અગરુભણ્ડત્તા ભાજિતુમ્પિ લબ્ભતિ. સેનાસનત્થાય રક્ખિતગોપિતમેવ ગરુભણ્ડં હોતિ, ન ઇતરં. સીહળદીપે તુમૂલસોમવિહારે સઙ્ઘસ્સ પાકવત્તમ્પિ તાલપણ્ણં વિક્કિણિત્વા કરીયતિ. કસ્મા? ન હિ તત્થ પણ્ણેન અત્થો અત્થિ, સબ્બેપિ ઇટ્ઠકચ્છન્ના પાસાદાદયોતિ. એવં અઞ્ઞત્થાપિ કરીયતિ એવાતિ વદન્તિ.

૩૨૯. ઇદાનિ લોહભણ્ડાદીસુ એકન્તભાજેતબ્બભણ્ડં દસ્સેતું ''**પત્તાદી**''તિઆદિમાહ. એત્થ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) પન **આદિ**-સદ્દેન લોહથાલકતમ્બ કુણ્ડિકા કટચ્છુ સરક અઞ્જનિ અઞ્જનિસલાકાકણ્ણમલહરણીસૂચિસણ્ડાસકત્તરયટ્ઠિઆદીનિ ગહિતાનેવ. **તથા**તિ ભાજિયમેવાતિ અત્થો. વિપ્પકતઞ્ચ અવિપ્પકતઞ્ચ. **પાદગણ્ઠક**ન્તિ મગધનાળિયા પઞ્ચનાળિયા ગણ્હનં.

૩૩૧-૨. **અનુઞ્ઞાતવાસિ** યં સક્કા સિપાટિકાય પક્ખિપિત્વા પરિહરિતુન્તિ વુત્તા. **તચ્છિતાનિટ્ઠિત**ન્તિ વિપ્પકતં. યદિ તચ્છિતં, ગરુભણ્ડમેવ. **દન્તં** પન અતચ્છિતઞ્ચ અનિટ્ઠિતઞ્ચ ભાજિયમેવ. અનિટ્ઠિતં મઞ્ચપાદાદિકં ગરુભણ્ડં. ઇદાનિ મત્તિકભણ્ડં દસ્સેતું "**ભિક્ખૂપકરણે**"તિઆદિમાહ. પત્તથાલકકુણ્ડિકાદિભિક્ખૂપકરણે ચ. **પાદઘટકો**તિ પાદગણ્હનકો ઘટકો ચ મત્તિકામયો ભાજિયો ભાજેતબ્બોતિ અત્થો. સઙ્ખથાલકમ્પિ ભાજિયમેવ.

૩૩૩-૪. મિગચમ્માદિકં કપ્પિયચમ્મં ભાજિયં, સીહચમ્માદિકં અકપ્પિયચમ્મં ગરુભણ્ડં. તં પન ભૂમત્થરણં કાતું વટ્ટતિ. **એળચમ્મં** પન પચ્ચત્થરણગતિકત્તા ગરુભણ્ડં હોતિ. ઇદાનિ ઇમાનિ પન પઞ્ચ ચીવરપિણ્ડપાતભેસજ્જાનં અત્થાય પરિવત્તેતું ન વટ્ટતિ, ગરુભણ્ડેન પન ગરુભણ્ડઞ્ચ થાવરઞ્ચ થાવરેન થાવરમેવ પરિવત્તેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બાનીતિ દસ્સેતું "**ગરુના**"તિઆદિમાહ. તત્થ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) **ગરુના**તિ ગરુભણ્ડેન ગરુભણ્ડઞ્ચ થાવરઞ્ચ પરિવત્તેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **થાવરેન ચ** થાવરમેવ પરિવત્તેય્ય, ન ગરુભણ્ડન્તિ અધિપ્પાયો. પઞ્ચસુ કોટ્ઠાસેસુ પચ્છિમત્તયં ગરુભણ્ડં, પુરિમદ્વયં થાવરન્તિ વેદિતબ્બં . **તથા કત્વા ચ ભુઞ્જતૂ**તિ એવં પરિવત્તેત્વા તતો આભતં કપ્પિયભણ્ડં પરિભુઞ્જતૂતિ અત્થો. કથં ઞાયતીતિ ચે? વુત્તઞ્હેતં **પરિવારે**-

> ''અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિયં, પઞ્ચ વુત્તા મહેસિના;
> વિસ્સજ્જેન્તસ્સ પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિ,
> પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા''તિ. (પરિ॰ ૪૭૯);

એત્થ પન ગરુભણ્ડેન ગરુભણ્ડઞ્ચ થાવરઞ્ચ થાવરેન થાવરમેવ પરિવત્તનવિધિં સન્ધાય ''વિસ્સજ્જન્તસ્સ અનાપત્તી''તિ વુત્તં. પુન તતો નિબ્બત્તઞ્ચ ચતુપચ્ચયં પરિભુઞ્જિતું લબ્ભતીતિ દીપેતું ''પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તી''તિ વુત્તં. અયં ઇમિસ્સા ગાથાય અધિપ્પાયો. **સેસ**ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧) આરામાદિ અભાજિયન્તિ અત્થો. અવેભઙ્ગિયવિનિચ્છયો.

અવેભઙ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૧. પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના

૩૩૫-૬. **સદ્વારબન્ધને ઠાને...પે॰... સયન્તો દુક્કટં કુસે**તિ એવરૂપે ઠાને દિવા સયન્તેનાતિ સમ્બન્ધો. **સદ્વારબન્ધને** (પારા॰ ૭૭; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭૭) પન **ઠાને** યેન કેનચિ પરિક્ખિત્તે અબ્ભોકાસેપિ રુક્ખમૂલેપિ અન્તમસો ઇમિના લક્ખણેન યુત્તે આકાસઙ્ગણેપિ સયન્તેન દ્વારં બન્ધિતબ્બમેવ. **વિઞ્ઞુમ્હિ પુરિસે**તિ ભિક્ખુમ્હિ વા સામણેરે વા અન્તમસો ઉપાસકઆરામિકેસુપિ અઞ્ઞતરસ્મિં સતીતિ અત્થો. ''એસ જગ્ગિસ્સતી''તિ **આભોગો ચાપિ કપ્પતી**તિ કેવલં ભિક્ખુનિં વા માતુગામં વા આપુચ્છિતું ન વટ્ટતિ. **સવસે**તિ અત્તનો વસે, અબહુસાધારણટ્ઠાનેતિ અત્થો. **તં વિનાકાર**ન્તિ તં પુબ્બે વુત્તપ્પકારં દ્વારથકનઆભોગકરણસઙ્ખાતં આકારં વિનાતિ અત્થો. અચિત્તકાપત્તિકિરિયાયં સઙ્ખેપો.

૩૩૭. **રતનાની**તિ મુત્તાદિદસવિધરતનાનિ. **ધઞ્ઞ**ન્તિ સત્તવિધં ધઞ્ઞં.

૩૩૮. **સિત્થતેલોદતેલેહી**તિ એત્થ (ચૂળવ॰ ૨૪૬; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૪૬) પન યો મધુસિત્થકતેલેન વા ઉદકમિસ્સકતેલેન વા અઞ્ઞેન કેનચિ વિકારેન વા કેસે ઓસણ્ઠેતિ, દન્તમયાદીસુ યેન કેનચિ ફણેન વા કોચ્છેન

વા હત્થેન વા ફણકિચ્ચં કરોન્તો અઙ્ગુલીહિ વા ઓસણ્ઠેતિ, તસ્સ દુક્કટં હોતીતિ અત્થો.

૩૩૯. **નેકપાવુરણા**તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૪) ન એકપાવુરણા. **તુવટ્ટયુન્તિ** નિપજ્જેય્યું. કિં વુત્તં હોતિ? યદિ એકપાવુરણા વા એકત્થરણા વા એકમઞ્ચે વા તુવટ્ટેય્યું, ન વટ્ટતિ, દુક્કટં હોતીતિ વુત્તં હોતિ. એકમ્હિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૬૪) વા ભાજને ન ભુઞ્જેય્યુન્તિ સમ્બન્ધો.

૩૪૦. ચતુરઙ્ગુલતો (ચૂળવ॰ ૨૮૨; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૨) ઊનં દન્તકટ્ઠં ન ખાદેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **અધિકટ્ઠઙ્ગુલન્તિ** અટ્ઠઙ્ગુલતો અધિકં. **તથા**તિ ન ખાદેય્યાતિ અત્થો. અકલ્લકો (ચૂળવ॰ ૨૮૯) લસુણં ન ખાદેય્ય.

૩૪૧. હીનેહિ (પાચિ॰ ૩૧ આદયો) વા ઉક્કટ્ઠેહિ વા જાતિઆદીહિ એવ ઉક્કટ્ઠં વા હીનં વા ''ચણ્ડાલોસી''તિઆદિના નયેન **ઉજું વા** ''સન્તિ વા ઇધેકચ્ચે ચણ્ડાલા, વેના, નેસાદા''તિઆદિના નયેન **અઞ્ઞાપદેસેન** વા ઉપસમ્પન્નં વા અનુપસમ્પન્નં વા અક્કોસાધિપ્પાયં વિના કેવલં **દવાધિપ્પાયેન વદે**, **દુબ્ભાસિત**ન્તિ અત્થો.

૩૪૨. નખે વા કેસે વા નાસલોમે (ચૂળવ॰ ૨૭૫) વા દીઘે ન ધારયેતિ સમ્બન્ધો. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મંસપ્પમાણેન નખે છિન્દિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૪) ચ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દુમાસિકં વા દ્વઙ્ગુલં વા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૪૬) ચ વુત્તં. **ન લબ્ભં વીસતિમટ્ઠન્તિ** એત્થ એકનખમ્પિ મટ્ઠં કાતું ન વટ્ટતિ એવ. ''ન ભિક્ખવે વીસતિમટ્ઠં કારાપેતબ્બં. યો કારાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ (ચૂળવ॰ ૨૭૪). અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, મલમત્તં અપકડ્ઢિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૪) હિ વુત્તં. તસ્મા નખતો મલમત્તં અપકડ્ઢિતું વટ્ટતિ. **સમ્બાધે લોમહારણ**ન્તિ એત્થ **સમ્બાધો** નામ ઉભો ઉપકચ્છકા મુત્તકરણઞ્ચ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આબાધપચ્ચયા સમ્બાધે લોમં સંહરાપેતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૭૫) હિ વુત્તં.

૩૪૩. **યથાવુડ્ઢન્તિ** વુડ્ઢપટિપાટિયા લદ્ધબ્બં. **ન બાધેય્યા**તિ ન વારેય્ય. **સઙ્ઘુદ્દિટ્ઠંવા**તિ ઉપાસકાદીહિ યથાવુડ્ઢં ''અય્યા પરિભુઞ્જન્તૂ''તિ નિસ્સજ્જિત્વાવ દિન્નં સેનાસનાદિ. ''ન ભિક્ખવે ઉદ્દિસ્સકતમ્પિ યથાવુડ્ઢં પટિબાહિતબ્બં. યો પટિબાહેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૩) હિ વુત્તં. અધોતપાદેહિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૪) વા અલ્લપાદેહિ વા નક્કમેતિ સમ્બન્ધો. **સુધોતપાદકં વાપી**તિ ધોતપાદેહેવ અક્કમિતબ્બટ્ઠાનં. **તથેવા**તિ નક્કમેય્ય સઉપાહનોતિ અત્થો. ''ન ભિક્ખવે અધોતેહિ પાદેહિ, અલ્લેહિ પાદેહિ, સઉપાહનેન સેનાસનં અક્કમિતબ્બં. યો અક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૪), હિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પચ્ચત્થરિત્વા નિપજ્જિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૪) વુત્તત્તા પરિભણ્ડકતં ભૂમિં વા ભૂમત્થરણસેનાસનં વા સઙ્ઘિકં મઞ્ચપીઠં વા અત્તનો સન્તકેન પચ્ચત્થરણેન પચ્ચત્થરિત્વાવ નિપજ્જિતબ્બં.

૩૪૪. **સઙ્ઘાટિયા ન પલ્લત્થે**તિ અધિટ્ઠિતચીવરેન વિહારે વા અન્તરઘરે વા પલ્લત્થિકા ન કાતબ્બાતિ અત્થો. પરિકમ્મકતં (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૪) **ભિત્તિઆદિં** ન અપસ્સયે. ''ન ભિક્ખવે પરિકમ્મકતા ભિત્તિ અપસ્સેતબ્બા. યો અપસ્સેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૪) હિ વુત્તં. તસ્મા સેતભિત્તિ વા ચિત્તકમ્મકતા વા ભિત્તિ ન અપસ્સયિતબ્બા. ન કેવલં ભિત્તિયેવ, પરિકમ્મકતા દ્વારકવાટવાતપાનત્થમ્ભાદયોપિ ન અપસ્સયિતબ્બા. એત્થપિ લોમગણનાય એવ આપત્તિયો વેદિતબ્બા. **સન્તે ઉદકે નો ન આચમે**તિ (ચૂળવ॰ ૩૭૩; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૩) નો ન આચમેતું, ઉદકસુદ્ધિં અકાતું ન વટ્ટતીતિ અત્થો. **સન્તે**તિ વચનેન અસન્તે અનાપત્તીતિ દીપેતિ.

૩૪૫. **અકપ્પિયસમાદાને**તિ ભિક્ખું વા સામણેરાદિકે સેસસહધમ્મિકે વા અકપ્પિયે નિયોજેન્તસ્સ દુક્કટમેવ. ''ન, ભિક્ખવે, પબ્બજિતેન અકપ્પિયે સમાદપેતબ્બં. યો સમાદપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૩૦૩) હિ વુત્તં. સભાગાય (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૯) આપત્તિયા દેસનાયાતિ અત્થો. વત્થુસભાગતા ઇધ અધિપ્પેતા, ન આપત્તિસભાગતા. ''ન ભિક્ખવે સભાગા આપત્તિ દેસેતબ્બા. યો દેસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૧૬૯) ચ ''ન ભિક્ખવે સભાગા આપત્તિ પટિગ્ગહેતબ્બા. યો પટિગ્ગણ્હેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૧૬૯) ચ વુત્તં. વત્થુસભાગં આપત્તિં આવિ કાતુમ્પિ ન વટ્ટતિ, તેન વુત્તં ''**આવિકમ્મે ચ દુક્કટ**''ન્તિ. ''અહં, આવુસો, ઇત્થન્નામં આપત્તિં આપજ્જિં, તં ઇતો વુટ્ઠહિત્વા પટિકરિસ્સામી''તિ અઞ્ઞસ્સ વચનં આવિકમ્મંનામ.

૩૪૬. **ઇતરસ્સ તૂ**તિ અસુદ્ધચિત્તસ્સ.

૩૪૭. **પોરિસ**ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૪) પુરિસપ્પમાણં અભિરુહિતું વટ્ટતીતિ અત્થો. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, સતિ કરણીયે પોરિસં રુક્ખં અભિરુહિતું, આપદાસુ યાવદત્થ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૪) હિ વુત્તં.

૩૪૮. પરિસ્સાવનં (ચૂળવ॰ ૨૫૯; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૯) વિના અદ્ધયોજનં ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. ''અદ્ધાનગમનસમયો નામ અદ્ધયોજનં ગચ્છિસ્સામીતિ ભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ (પાચિ॰ ૨૧૮) વુત્તં, તસ્મા અદ્ધયોજનમેવ અન્તિમં અદ્ધાનન્તિ વેદિતબ્બં. ભિક્ખુનિયા ચ માતુગામેન ચ **સંવિધાનસિક્ખાપદે** ''એકદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય, અન્તમસો ગામન્તરમ્પી''તિ (પાચિ॰ ૧૮૨, ૪૧૩) એવં વિસેસેત્વા વુત્તત્તા ''કુક્કુટસમ્પાતે ગામે ગામન્તરે ગામન્તરે આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સા''તિ (પાચિ॰ ૧૮૩, ૪૧૪) વુત્તં, ન અદ્ધાનલક્ખણેન. યદિ ગામન્તરપરિચ્છેદેન અદ્ધાનં વુચ્ચતિ, ગણભોજનસિક્ખાપદેપિ ''અદ્ધાનગમનસમયો નામ ગામન્તરમ્પિ ગચ્છિસ્સામીતિ ભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ વદેય્ય, ન ચ વુત્તં. તસ્મા ''ન ભિક્ખવે અપરિસ્સાવનકેન અદ્ધાનો પટિપજ્જિતબ્બો. યો પટિપજ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. સચે ન હોતિ પરિસ્સાવનં વા ધમ્મકરણો વા, સઙ્ઘાટિકણ્ણોપિ અધિટ્ઠાતબ્બો ઇમિના પરિસ્સાવેત્વા પિવિસ્સામી''તિ વુત્તટ્ઠાનેપિ અદ્ધયોજનવસેનેવ અદ્ધાનપરિચ્છેદો વેદિતબ્બો. અભયગિરિવાસીનં પન ''દ્વિગાવુતવસેન અદ્ધાનપરિચ્છેદો''તિ પાળિયં એવ અત્થિ. **યાચમાનસ્સા**તિ યાચન્તસ્સ. ''ન ચ ભિક્ખવે અદ્ધાનપ્પટિપન્નેન ભિક્ખુના પરિસ્સાવનં યાચિયમાનેન ન દાતબ્બં. યો ન દદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ હિ વુત્તં.

૩૪૯. અઞ્ઞત્ર આબાધપ્પચ્ચયા કણ્ણનાસાદિકે સેસઙ્ગે દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. આબાધે સતિ અઙ્ગુલિઆદીનિ છિન્દિતું વટ્ટતિ. અઙ્ગજાતં વા બીજાનિ વા છિન્દિતું ન વટ્ટતિ એવ. અત્તઘાતને ચ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. ''ન ચ ભિક્ખવે અત્તાનં ઘાતેતબ્બં. યો ઘાતેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ હિ વુત્તં.

૩૫૦. ''ન ચ ભિક્ખવે પટિભાનચિત્તં કારાપેતબ્બં ઇત્થિરૂપકં પુરિસરૂપકં. યો કારાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, માલાકમ્મં લતાકમ્મં મકરદન્તકં પઞ્ચપટિક''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૯) વુત્તત્તા ''**ચિત્તપોત્થકરૂપાનિ, ન કરે ન ચ કારયે**''તિ વુત્તં. **ભુઞ્જન્ત**ન્તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૧૬) વિપ્પકતભોજનં. ''ન ભિક્ખવે વિપ્પકતભોજનો ભિક્ખુ વુટ્ઠાપેતબ્બો. યો વુટ્ઠાપેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૬) હિ વુત્તં.

૩૫૧. **યાનાની**તિ વય્હં રથો સકટં સન્દમાનિકાદીનિ ગિલાનસ્સ અભિરુહિતું કપ્પન્તિ, સિવિકો ચ કપ્પતિ. એવં સબ્બત્થ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ યાનં, પુરિસયુત્તં હત્થવટ્ટકં, સિવિકં પાટઙ્કિ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૫૩) હિ વુત્તં.

૩૫૨. દવન્તિ કેળિં. ‘‘ન ભિક્ખવે બુદ્ધં વા ધમ્મં વા સઙ્ઘં વા આરબ્ભ દવો કાતબ્બો. યો કરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (પાચિ॰ ૬૨૭) હિ વુત્તં. તસ્મા ‘‘કિં બુદ્ધો સિલકબુદ્ધો, ઉદાહુ પટિબુદ્ધો’’તિ વા ‘‘કિં ધમ્મો ગોધમ્મો અજધમ્મો’’તિ વા ‘‘કિં સઙ્ઘો અજસઙ્ઘો મિગસઙ્ઘો’’તિ વા એવમાદિના નયેન યો દવં કરોતિ, તસ્સ દુક્કટન્તિ વેદિતબ્બં. ‘‘તુમ્હાકં ચીવરં દસ્સામ, પત્તં દસ્સામા’’તિઆદિના નયેન સામણેરં વા ઉપસમ્પન્નં વા અઞ્ઞસ્સ અન્તમસો દુસ્સીલસ્સાપિ પરિસભૂતં અત્તનો ઉપટ્ઠાકકરણત્થં ઉપલાળને દુક્કટન્તિ અત્થો. ‘‘ન ભિક્ખવે અઞ્ઞસ્સ પરિસા અપલાળેતબ્બા. યો અપલાળેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ હિ વુત્તં.

૩૫૩. કાયં (ચૂળવ॰ ૪૧૧) વા ઊરું વા નિમિત્તં વા વિવરિત્વા ભિક્ખુનીનં ન દસ્સયેતિ સમ્બન્ધો. કદ્દમુદકાદિના તા ભિક્ખુનિયો ન સિઞ્ચેય્યાતિ અત્થો. ન કેવલં કદ્દમુદકાદિકેનેવ, વિપ્પસન્નઉદકરજનકદ્દમાદીસુપિ યેન કેનચિ ઓસિઞ્ચન્તસ્સ દુક્કટમેવ.

૩૫૪. બાલન્તિ એત્થ **બાલો** નામ યો ઓવાદં ગહેત્વા પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સ આરોચેત્વા પાટિપદે પચ્ચાહરિતબ્બન્તિ ન જાનાતિ. **ગિલાનો** નામ યો ઓવાદં ગહેત્વા ઉપોસથગ્ગં ગન્ત્વા આરોચેતુઞ્ચ પચ્ચાહરિતુઞ્ચ ન સક્કોતિ. **ગમિયો** નામ યો પટિદેસં ગન્તુકામો.

‘‘ન ભિક્ખવે ઓવાદો ન ગહેતબ્બો. યો ન ગણ્હેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૪) ચ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઠપેત્વા બાલં, ઠપેત્વા ગિલાનં, ઠપેત્વા ગમિકં, અવસેસેહિ ઓવાદં ગહેતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૪૧૪) ચ ‘‘ન ભિક્ખવે ઓવાદો ન પચ્ચાહરિતબ્બો. યો ન પચ્ચાહરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (પાચિ॰ ૪૧૫) ચ વુત્તત્તા ભિક્ખુનીહિ તેરસિયં વા ચાતુદ્દસિયં વા આગન્ત્વા ‘‘અયં ઉપોસથો ચાતુદ્દસો’’તિ વા ‘‘પન્નરસો’’તિ વા ‘‘કદા અય્ય ઉપોસથો’’તિ વા પુચ્છિતે ‘‘ચાતુદ્દસો’’તિ વા ‘‘પન્નરસો’’તિ વા ‘‘સ્વે ભગિનિ ઉપોસથો’’તિ વા આચિક્ખિતબ્બં. તાહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપોસથદિવસે આગન્ત્વા ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો અય્ય ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર અય્ય ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ એવં યાચિતબ્બં, તં વચનં પટિગ્ગહેત્વા ઉપોસથગ્ગે પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સ ‘‘ભિક્ખુનિસઙ્ઘો, ભન્તે, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાદે વન્દતિ, ઓવાદૂપસઙ્કમનઞ્ચ યાચતિ, લભતુ કિર, ભન્તે, ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઓવાદૂપસઙ્કમન’’ન્તિ આચિક્ખિતબ્બં. પાતિમોક્ખુદ્દેસકેનાપિ સચે તત્થ ભિક્ખુનોવાદકો અત્થિ, ‘‘ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, તં ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઉપસઙ્કમતૂ’’તિ વત્તબ્બં. સચે નત્થિ, ‘‘કો આયસ્મા ઉસ્સહતિ ભિક્ખુનિયો ઓવદિતુ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા સચે અત્થિ અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ, તં તત્થેવ સમ્મન્નિત્વા વુત્તનયેનેવ ઓવાદપ્પટિગ્ગાહકસ્સ આરોચેતબ્બં. યદિ નત્થિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, ‘‘પાસાદિકેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો સમ્પાદેતૂ’’તિ વત્તબ્બં. તેન ભિક્ખુના ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પાટિપદે ભિક્ખુનીનં ‘‘નત્થિ કોચિ ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મતો, પાસાદિકેન ભિક્ખુનિસઙ્ઘો સમ્પાદેતૂ’’તિ વત્તબ્બં. તાહિપિ ‘‘સાધુ અય્યા’’તિ સમ્પટિચ્છિતબ્બં. ઇમિના નયેન ગણપુગ્ગલેસુપિ વચનભેદો વેદિતબ્બો.

૩૫૫. લોકાયતં (ચૂળવ॰ ૨૮૬; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૬) નામ વિતણ્ડસત્થં. ‘‘ન ભિક્ખવે આસિત્તકૂપધાને ભુઞ્જિતબ્બં. યો ભુઞ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૪) વુત્તત્તા ‘‘**પેળાયપિ ન ભુઞ્જેય્યા**’’તિ વુત્તં.

૩૫૬. ગિહિપારુતં ન પારુપેય્ય, ગિહિનિવાસનં ન નિવાસેય્યાતિ અત્થો. ‘‘ન ભિક્ખવે ગિહિનિવત્થં નિવાસેતબ્બં હત્થિસોણ્ડકં મચ્છવાળકં ચતુકણ્ણકં તાલવણ્ટકં સતવલિકં. યો નિવાસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ

(ચૂળવ॰ ૨૮૦) હિ વુત્તં. પરિમણ્ડલતો અઞ્ઞથા પારુપનં, સબ્બમેતં **ગિહિપારુતં** નામ. તં પન ન પારુપેતબ્બન્તિ અત્થો. **સંવેલ્લિયન્તિ** એત્થ કચ્છં બન્ધિત્વા ન નિવાસેય્યાતિ અત્થો. **દાયન્તિ** (ચૂળવ॰ ૨૮૩; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮૩) અરઞ્ઞં. નાલિમ્પયેય્યાતિ સમ્બન્ધો.

૩૫૭. વડ્ઢિઞ્ચ ન પયોજયે, નોઞાતકે નપ્પવારિતે ન યાચેતિ અત્થો. **અઞ્ઞસ્સાતિ** એત્થ (ચૂળવ॰ ૪૨૦; ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૪૨૦) ''તુમ્હે પરિભુઞ્જથા''તિ નિયમેત્વા દિન્નં સહધમ્મિકાનમ્પિ દાતું ન વટ્ટતિ. અઞ્ઞં ગહેત્વા વા કતિપાહં ભુત્વા વા પુન દદેય્યાતિ અત્થો.

૩૫૮. **ઉદ્દિસ્સ યાચનેતિ** એત્થ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૬૭૯) ''અમ્હાકં વિહારે ઇત્થન્નામેન ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કત''ન્તિ વા ''કરિસ્સન્તી''તિ વા એવં ઉદ્દિસ્સ રક્ખં યાચનેતિ અત્થો. **ઞત્વાઞત્વા વાતિ** એવં ''અમ્હેહિ યાચિયમાના ઇમેસં દણ્ડેસ્સન્તી''તિ તેસં દણ્ડિનં ઞત્વા વા અઞત્વા વાતિ અત્થો. તેહિ પન **દણ્ડિતે સો દણ્ડો** ઉદ્દિસ્સ યાચન્તાનં **ગીવાવ** ભણ્ડદેય્યં હોતિ એવાતિ અત્થો. ''ઇમિના ચ ઇમિના ચ ઇદઞ્ચ ઇદઞ્ચ કતં, એત્તકં દણ્ડં ગણ્હથા''તિ **સયં દણ્ડાપને પન** અસ્સ દણ્ડસ્સ અગ્ઘભેદેન પારાજિકથુલ્લચ્ચયદુક્કટા ઞેય્યાતિ અત્થો.

૩૫૯. અનત્થાય અસ્સ ચોરસ્સ ભાસિતેતિ સમ્બન્ધો. રાજરાજમહામત્તાદીહિ **તસ્સ ચોરસ્સ દણ્ડં ગણ્હન્તે અસ્સ** ભિક્ખુસ્સ **તત્તકં** ગીવાતિ અત્થો.

૩૬૦. વિઘાસં (પાચિ॰ ૮૨૫-૮૨૬) વા ઉચ્ચારં વા સઙ્કારં વા મુત્તં વા પાકારકુટ્ટાનં બહિ છડ્ડેય્ય, દુક્કટન્તિ અત્થો. **વળઞ્જે નાવલોકિયાતિ** ઇમિનાવ અવળઞ્જનકાલે નાવલોકેત્વા છડ્ડેતું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. ન કેવલં તત્થેવ, અથ ખો હરિતે વાપિ વીહાદિનાળિકેરાદિરોપિમે છડ્ડેન્તસ્સ દુક્કટમેવાતિ અત્થો.

૩૬૧. **''ઉપહારં કરોમા''તિ વુત્તેતિ** પુચ્છિતેતિ અધિપ્પાયો.

૩૬૨. કીળત્થં (પાચિ॰ ૯૭૯; પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૯૭૮) કતં રાજાગારં વા પોક્ખરણિં વા ઉય્યાનં વા ચિત્તાગારં વા આરામં વા દટ્ઠું ગચ્છતો પદે પદે દુક્કટન્તિ અત્થો.

૩૬૩. આસનેન (ચૂળવ॰ ૩૬૪) નવે ન પટિબાહેય્ય, ઉણ્હે (મહાવ॰ ૬૭, ૭૮, ૭૯; ચૂળવ॰ ૩૭૬, ૩૭૮, ૩૮૦, ૩૮૨) ચીવરં ન નિદહેય્ય. **ગુરુનાતિ** આચરિયાદિના પણામિતો ખમાપેય્યાતિ સમ્બન્ધો.

૩૬૪. **આપત્તીહિ ચ સત્તહીતિ** (વજિર॰ ટી॰ પાચિત્તિય ૨૬) સત્તહિ આપત્તીહિ ભિક્ખું પરમ્મુખા અક્કોસનેન ચ ''અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો બીજભોજી''તિઆદિના અઞ્ઞેનેવ વા અક્કોસનેન ચ દુક્કટન્તિ અધિપ્પાયો.

૩૬૫. સદ્ધાદેય્યં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૧) ચીવરં વા પિણ્ડપાતં વાતિ અત્થો. ''ન ભિક્ખવે સદ્ધાદેય્યં વિનિપાતેતબ્બં. યો વિનિપાતેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૩૬૧) હિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં દાતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૬૧) વુત્તત્તા **''લબ્ભં પિતૂન''ન્તિ** વુત્તં.

૩૬૬. વસ્સંવુત્થો અઞ્ઞત્રાતિ સમ્બન્ધો, અઞ્ઞસ્મિં વિહારેતિ અત્થો. **અઞ્ઞતોતિ** અઞ્ઞવિહારતો. ''ન ભિક્ખવે અઞ્ઞત્ર વસ્સંવુત્થેન અઞ્ઞત્ર ચીવરભાગો સાદિતબ્બો. યો સાદિયેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૩૬૪) હિ

વુત્તં. **તેસ**ન્તિ તસ્મિં વિહારે તં ચીવરં ભાજેત્વા ગણ્હિતું યુત્તાનં ભિક્ખૂનં ધુરનિક્ખેપતો હોતિ ભણ્ડગ્ઘેન કારિયોતિ અત્થો.

૩૬૭. સહ અન્તરેન ઉત્તરોતિ **સન્તરુત્તરો**, ગામં ન પવિસેય્યાતિ અત્થો. ''ન ભિક્ખવે સન્તરુત્તરેન ગામો પવિસિતબ્બો. યો પવિસેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૩૬૨) હિ વુત્તં. **કલ્લો વા**તિ અગિલાનો. સઉપાહનો ગામં ન પવિસેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ''ન ભિક્ખવે ચામરિબીજની ધારેતબ્બા. યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૯), ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો બીજનિયો વાકમયં ઉસીરમયં મોરપિઞ્છમય''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૯) ચ વુત્તત્તા ''**ન ધારેય્ય ચામરીમકસબીજનિ**''ન્તિ વુત્તં. મકસબીજની પન દન્તવિસાણદારુદણ્ડકાપિ વટ્ટતિ.

૩૬૮. આરામતો બહીતિ સમ્બન્ધો. ''ન ભિક્ખવે છત્તં ધારેતબ્બં. યો ધારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ, ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનસ્સ છત્ત''ન્તિ ચ વુત્તત્તા અગિલાનો આરામતો બહિ ન લભતિ, ચીવરગુત્તિયાદિઅત્થાય અગિલાનોપિ લભતીતિ અત્થો.

૩૬૯. ગાહેય્ય નુભતોકાજન્તિ ન ગાહેય્ય ઉભતોકાજં. **એકન્તરિકકાજક**ન્તિ એકતોકાજઞ્ચ અન્તરકાજઞ્ચ . સીસભારો ચ ખન્ધભારો ચ કટિભારો ચ **સીસક્ખન્ધકટિભારા**. ''ન ભિક્ખવે ઉભતોકાજં હરિતબ્બં. યો હરેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૧), ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, એકતોકાજં અન્તરકાજં સીસભારં ખન્ધભારં કટિભારં ઓલમ્બક''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૧) ચ વુત્તત્તા ઉભતોકાજમેવ ન વટ્ટતિ, સેસાનિ વટ્ટન્તીતિ વેદિતબ્બા.

૩૭૦. અનોકાસકતન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૩) યો પઠમમેવ ''કરોહિ મે આવુસો ઓકાસં, અહં તં વત્તુકામો''તિ એવં અકતોકાસં આપત્તિયા ચોદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં હોતીતિ અત્થો. **તથા**તિ દુક્કટમેવાતિ અત્થો.

૩૭૧. પકતઙ્ગુલેન, ન સુગતઙ્ગુલેનાતિ અત્થો.

૩૭૨. મૂગબ્બતાદિં (મહાવ॰ ૨૦૯; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૯) તિત્થિયબ્બતં યદિ ગણ્હેય્ય, દુક્કટન્તિ અત્થો. **આદિ**-સદ્દેન ગોવતકુક્કુરવતાદયો સઙ્ગહિતા. **તથા**તિ (મહાવ॰ ૩૦૩; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૦૩) ન્હાપિતપુબ્બકો ખુરભણ્ડં યદિ પરિહરેય્ય, દુક્કટમેવાતિ અત્થો.

૩૭૩. યં કિઞ્ચીતિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કુટિકારસિક્ખાપદવણ્ણના) ન્હાપિતતુણ્ણકારકમ્માદિ યં કિઞ્ચિ હત્થકમ્મન્તિ અત્થો. **તદનુસારતો**તિ હત્થકમ્મયાચનાનુસારતોતિ અત્થો. સચે એવં યાચતો હત્થકમ્મમૂલમેવ દેતિ, તં અઞ્ઞસ્સ દાપેત્વા કારેતું વટ્ટતીતિ અત્થો. નિક્કમ્મં પન હત્થકમ્મવસેન અયાચિત્વાપિ ''એહિ ઇમં કરોહી''તિ કારેતું કપ્પતીતિ અત્થો. **યં કિઞ્ચિપરસન્તક**ન્તિ યં કિઞ્ચિ દારુતિણાદિકં અપરસન્તકં અપરિગ્ગહિતં આહરાપેતું કપ્પતીતિ અધિપ્પાયો.

૩૭૪. ગિહીનન્તિ ગિહીનં સન્તકં. **ગોપકે**તિ રક્ખકે. યત્તકં દેતિ, તત્તકં ગહેતું કપ્પતીતિ અત્થો. **યથાપરિચ્છેદ**ન્તિ ''દિવસે દિવસે એત્તકં ઉચ્છુનાળિકેરં અમ્બપક્કં તુમ્હે ખાદથા''તિ પરિચ્છિન્દિત્વા દિન્નમેવ તેસુ દેન્તેસુ લબ્ભતીતિ અત્થો.

૩૭૫. દ્વિહાપજ્જેય્યાતિ દ્વીહિ આપજ્જેય્ય. કતમેહિ દ્વીહીતિ ચે, તે દસ્સેતું ''**કાયવાચાહી**''તિ વુત્તં, ''દ્વીહાકારેહિ આપત્તિં આપજ્જતિ, કાયેન આપજ્જતિ, વાચાય આપજ્જતી''તિ (પરિ॰ ૩૨૨) હિ વુત્તં. કાયવાચાહિ આપત્તિં

આપજ્જન્તો ચ છહિ આકારેહિ આપત્તિં આપજ્જતિ, તાનિ દસ્સેતું “**અલજ્જિઞાણકુક્કુચ્ચપકતત્તા**”તિઆદિમાહ. એત્થ (પરિ॰ ૨૯૫) પન અકપ્પિયભાવં જાનન્તો એવ વીતિક્કમં કરોન્તો **અલજ્જિતાય** આપજ્જતિ નામ. કપ્પિયાકપ્પિયં અજાનિત્વા આપજ્જન્તો **અઞ્ઞાણતાય**. કપ્પિયં નુ ખો, નો નુ ખો”તિ સંસયે ઉપ્પન્ને તમભિવિતરિત્વા વીતિક્કમં કરોન્તો **કુક્કુચ્ચપકતત્તા** આપજ્જતિ. સહસેય્યાદિં આપજ્જન્તો **સતિપ્લવા**, સતિસમ્મોસાતિ અત્થો. અચ્છમંસં “સૂકરમંસ”ન્તિ વા સૂકરમંસં “અચ્છમંસ”ન્તિ વા ખાદન્તો **અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતાય ચ કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતાય** ચ આપજ્જતીતિ વેદિતબ્બો.

૩૭૬. અલજ્જિતાય વા અઞ્ઞાણતાય વા આપત્તિં કાયવાચાહિ છાદયેતિ અત્થો. **એકે વા** એકસ્મિં વા. **લિઙ્ગે**તિ લિઙ્ગપરિવત્તનતો. એવં ચતુધા આપત્તિવુટ્ઠાનં હોતીતિ અત્થો. તિણવત્થારકસમથઅબ્ભાનાદીનં વસેન **સઙ્ઘે** આપત્તિ વુટ્ઠાતીતિ વેદિતબ્બં નિસ્સજ્જનાદીસુ ગણે. એકસ્સ સન્તિકે વુટ્ઠાનં પાકટમેવ. “યા આપત્તિયો ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીહિ અસાધારણા, તાહિ આપત્તીહિ અનાપત્તી”તિ (પારા॰ ૬૯) વચનતો લિઙ્ગપરિવત્તને આપત્તિવુટ્ઠાનં ઞાતબ્બં.

૩૭૭. **પચ્ચયદ્વયે**તિ ચીવરે ચ પિણ્ડપાતે ચ. ન કેવલઞ્ચ ઇમે એવ, નિમિત્તકમ્મમ્પિ ન લબ્ભતેવ, ગાથાબન્ધસુખત્થં પન ન વુત્તં. તત્થ **નિમિત્તકમ્મં** નામ યં કિઞ્ચિ પરેસં પચ્ચયદાનસંયોજનકં કાયવચીકમ્મં. ખાદનીયં ગહેત્વા ગચ્છન્તે દિસ્વા “કિં ખાદનીયં લભિત્થા”તિઆદિના નયેન તસ્સ પવત્તિ વેદિતબ્બા. **પરિકથા** નામ યથા યથા તં લભતિ, તથા તથા પરિવત્તેત્વા કથનં. “એતરહિ ભિક્ખૂ પિણ્ડપાતેન કિલમન્તી”તિઆદિના નયેન તસ્સ પવત્તિ વેદિતબ્બા. **ઓભાસો** નામ પચ્ચયપ્પટિસંયુત્તકથા. **વિઞ્ઞત્તિ** પન પાકટા એવ. **તતિયે**તિ સેનાસને. સેનાસને પન નિમિત્તોભાસપરિકથા વટ્ટન્તિ, વિઞ્ઞત્તિ એવ એકા ન વટ્ટતિ. તત્થ **નિમિત્તકમ્મં** નામ ઉપાસકે દિસ્વા સેનાસનત્થં ભૂમિપરિકમ્મકરણાદિ. **ઓભાસો** નામ “ઉપાસકા, તુમ્હે કુહિં વસથા”તિ “પાસાદે, ભન્તે”તિ વુત્તે “કિં ભિક્ખૂનં પાસાદો ન વટ્ટતી”તિઆદિકં વચનં. **પરિકથા** નામ “ભિક્ખૂનં સેનાસનં સમ્બાધ”ન્તિ વચનં. **સેસે**તિ ગિલાનપચ્ચયે.

૩૭૮. **ન રુહતી**તિ ન હોતિ. **અચ્ચયે દાન**ન્તિ અચ્ચયદાનં. પઞ્ચસુ સહધમ્મિકેસુ યેન કેનચિ કાલં કરોન્તેન “મમચ્ચયેન મય્હં પરિક્ખારો ઉપજ્ઝાયસ્સ હોતુ, આચરિયસ્સ હોતુ, અઞ્ઞસ્સ વા કસ્સચિ હોતૂ”તિ વુત્તે તેસં ન હોતિ, તસ્મા વુત્તં “ન રુહતી”તિ. **સઙ્ઘસ્સેવ ચ તં હોતી**તિ યદિ ભિક્ખુસામણેરેહિ એવં વુત્તં, તસ્મિં મતેપિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સેવ હોતિ, ભિક્ખુનિસિક્ખમાનસામણેરીહિ ચે વુત્તં, તસ્મિં મતે ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ તં હોતીતિ અત્થો. **ગિહીનં પન રૂહતી**તિ ગિહીનં પન અચ્ચયદાનં એવ સબ્બેસં રુહતીતિ વુત્તં હોતિ.

૩૭૯. **ઉપસ્સયે**તિ ભિક્ખુનિવિહારે. **દાયજ્જો**તિ તસ્સ પરિક્ખારસ્સ દાયજ્જો. **સેસેપી**તિ સચે ભિક્ખુનિસિક્ખમાનસામણેરિયો ભિક્ખુવિહારે કાલં કરોન્તિ, તાસં પરિક્ખારાનં ભિક્ખુસઙ્ઘોવ દાયજ્જોતિ અત્થો.

૩૮૦. **પુરિમસ્સેવા**તિ એત્થ “ઇમં પરિક્ખારં નેત્વા અસુકસ્સ દેહી”તિ દિન્નં પુરિમસ્સેવ હોતીતિ અત્થો. “અસુકસ્સ દમ્મી”તિ દિન્નં પન પચ્છિમસ્સેવ હોતિ પરિચ્ચજિત્વા દિન્નત્તા. ઇમં વિધિં ઞત્વાવ વિસ્સાસગ્ગાહં વા ગણ્હેય્ય, મતકચીવરં વા અધિટ્ઠેતિ સમ્બન્ધો. **મતકચીવરઅધિટ્ઠાનં** નામ ઘણ્ટિં પહરિત્વા કાલં ઘોસેત્વા થોકં આગમેત્વા સચે ભિક્ખૂ આગચ્છન્તિ, તેહિ સદ્ધિં ભાજેતબ્બાનિ, નો ચે આગચ્છન્તિ, “મય્હિમાનિ ચીવરાનિ પાપુણન્તી”તિ અધિટ્ઠાતબ્બાનિ. એવં અધિટ્ઠિતે સબ્બાનિ તસ્સેવ હોન્તિ, ઠિતિકા પન ન તિટ્ઠતિ. સચે એકેકં

ઉદ્ધરિત્વા ‘‘અયં પઠમભાગો મય્હં પાપુણાતિ, અયં દુતિયભાગો’’તિ એવં ગણ્હાતિ, ગહિતાનિ ચ સુગહિતાનિ હોન્તિ, ઠિતિકા ચ તિટ્ઠતિ. એવં પાપેત્વા ગણ્હન્તેનાપિ અધિટ્ઠિતમેવ હોતિ.

૩૮૧. લોહભણ્ડે પહરણિં ઠપેત્વા સબ્બં કપ્પતિ, દારુભણ્ડે ચ દારુજં પત્તઞ્ચ પાદુકઞ્ચ, પલ્લઙ્કઞ્ચ આસન્દિઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બં કપ્પતિ, મત્તિકામયે કતકઞ્ચ કુમ્ભકારિકઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બં કપ્પતીતિ અત્થો. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઠપેત્વા પહરણિં સબ્બં લોહભણ્ડં, ઠપેત્વા આસન્દિં પલ્લઙ્કં દારુપત્તં દારુપાદુકં સબ્બં દારુભણ્ડં, ઠપેત્વા કતકઞ્ચ કુમ્ભકારિકઞ્ચ સબ્બં મત્તિકાભણ્ડ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૯૩) હિ વુત્તં. એત્થ **કતક**ન્તિ પદુમકણ્ણિકાકારેન કતમલ્લકન્તિ અધિપ્પેતં. ધનિયસ્સેવ સબ્બમત્તિકામયા કુટિ કુમ્ભકારિકન્તિ. પકિણ્ણકવિનિચ્છયો.

પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૨. દેસનાનિદ્દેસવણ્ણના

૩૮૨. ભિક્ખુભાવસ્સ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૯૮) યો ચાગો, સા પારાજિકદેસનાતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં ‘‘વિસુદ્ધાપેક્ખોતિ ગિહિ વા હોતુકામો ઉપાસકો વા હોતુકામો આરામિકો વા હોતુકામો સામણેરો વા હોતુકામો’’તિ (પારા॰ ૧૯૮). તસ્મા ગિહિભાવાદિકંયેવ પારાજિકં આપન્નસ્સ વિસુદ્ધિ નામ, અઞ્ઞતરસ્સ વિસુદ્ધિ એવ નત્થિ. ‘‘છાદેતિ જાનમાપન્નં, પરિવસેય્ય તાવતા’’તિઆદિના નયેન હેટ્ઠા વુત્તવિધિં સન્ધાય ‘‘**યથાવુત્તેન વુટ્ઠાન**’’ન્તિ વુત્તં.

૩૮૩. ઇદાનિ વત્તબ્બતં સન્ધાય ‘‘**એવ**’’ન્તિ વુત્તં.

૩૮૪. **પટિદેસેમી**તિ આરોચેમિ. એતાનિ અહં **એતાનાહં**.

૩૮૬. (ક) યં સઙ્ઘો ગિલાનસ્સ તિચીવરેન વિપ્પવાસસમ્મુતિં દેતિ, તં અઞ્ઞત્રાતિ અત્થો.

(ખ) **અકાલચીવરં** (પારા॰ ૫૦૦) નામ ‘‘અનત્થતે કથિને એકાદસમાસે ઉપ્પન્નં, અત્થતે કથિને સત્તમાસે ઉપ્પન્નં, કાલેપિ આદિસ્સ દિન્નં, એતં અકાલચીવરં નામા’’તિ.

(ગ) **પુરાણચીવરં** (પારા॰ ૫૦૫) નામ ‘‘સકિં નિવત્થમ્પિ સકિં પારુતમ્પી’’તિ વુત્તં. **અઞ્ઞાતિકા** નામ માતિતો વા પિતિતો વા યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા અસમ્બન્ધા. નિસીદનપચ્ચત્થરણધોવાપને દુક્કટં.

(ઘ) **અઞ્ઞત્ર પારિવત્તકા**તિ (પારા॰ ૫૧૨) એત્થ હરીતકીખણ્ડમ્પિ વટ્ટતિ. **ચીવરં** નામ ઇધ વિકપ્પનૂપગપચ્છિમતો પટ્ઠાય અધિપ્પેતં.

(ઙ) **અઞ્ઞત્ર સમયા**તિ (પારા॰ ૫૧૯) એત્થ ‘‘અચ્છિન્નચીવરો વા હોતિ ભિક્ખુ નટ્ઠચીવરો વા’’તિ એવં વુત્તં સમયન્તિ અત્થો.

(ચ) ‘‘સન્તરુત્તરપરમં તેન ભિક્ખુના તતો ચીવરં સાદિતબ્બ’’ન્તિ (પારા॰ ૫૨૪) વુત્તત્તા ‘‘**તતુત્તરી**’’તિ વુત્તં. એત્થ પન ‘‘સચે તીણિ નટ્ઠાનિ હોન્તિ, દ્વે સાદિતબ્બાનિ. દ્વે નટ્ઠાનિ, એકં સાદિતબ્બં, એકં નટ્ઠં, ન કિઞ્ચિ સાદિતબ્બ’’ન્તિ (પારા॰ ૫૨૪) વુત્તં.

(છ-જ) ‘‘કીદિસેન તે (પારા॰ ૫૨૯), ભન્તે, ચીવરેન અત્થો, કીદિસં તે ચીવરં ચેતાપેમી’’તિ એવં અપ્પવારિતોતિ અત્થો. **વિકપ્પન્તિ** વિસિટ્ઠકપ્પં અધિકવિધાનં આપન્નં. ઇધ પુરિમં એકસ્સ, દુતિયં બહૂનં વસેન વુત્તં, એત્તકં નાનત્તં.

(ઝ) **અતિરેકતિક્ખત્તુ**ન્તિ એત્થ કેનચિ યં કિઞ્ચિ અકપ્પિયવત્થું આનેત્વા ‘‘ઇદં ખો મે, ભન્તે, આયસ્મન્તં ઉદ્દિસ્સ ચીવરચેતાપન્નં આભતં, પટિગ્ગણ્હતુ આયસ્મા ચીવરચેતાપન્ન’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ન ખો મયં, આવુસો, ચીવરચેતાપન્નં પટિગ્ગણ્હામ, ચીવરઞ્ચ ખો મયં પટિગ્ગણ્હામ કાલેન કપ્પિય’’ન્તિ વત્તબ્બં. એવં વુત્તે સચે સો ‘‘અત્થિ કોચિ કપ્પિયકારકો’’તિ વદતિ, ચીવરત્થિકેન ઠપેત્વા પઞ્ચ સહધમ્મિકે યો કોચિ ઉદ્દિસિતબ્બો ‘‘એસો ખો, આવુસો, ભિક્ખૂનં વેય્યાવચ્ચકરો’’તિ, એત્તકમેવ વત્તબ્બં. એવં વુત્તે સચે દાયકો તસ્સ હત્થે અકપ્પિયવત્થું દત્વા ‘‘એસો અય્યસ્સ ચીવરં ચેતાપેત્વા દસ્સતી’’તિ વત્વા ગચ્છતિ, તં ઉપસઙ્કમિત્વા દ્વત્તિક્ખત્તું ચોદેતબ્બો સારેતબ્બો ‘‘અત્થો મે, આવુસો, ચીવરેના’’તિ, એત્તકમેવ વત્તબ્બં, ‘‘દેહિ મે ચીવર’’ન્તિઆદિના ન વત્તબ્બં. એવં તિક્ખત્તું ચોદનાય તં ચીવરં લભતિ, ઇચ્ચેતં કુસલં. નો ચે લભતિ, છક્ખત્તુપરમં તુણ્હીભૂતેન ઠાતબ્બં, ન આસને નિસીદિતબ્બં, ન આમિસં પટિગ્ગહેતબ્બં, ન ધમ્મો ભાસિતબ્બો. ‘‘કિં કારણા આગતોસી’’તિ વુત્તે ‘‘જાનાહિ, આવુસો’’તિ એત્તકમેવ વત્તબ્બં. સચે નિસજ્જાદીનિ કરોતિ, ઠાનં ભઞ્જતિ. વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ આપજ્જતીતિ વદન્તિ. એવં પન અપ્પટિપજ્જિત્વા અતિરેકતિક્ખત્તું ચોદનાય અતિરેકછક્ખત્તું ઠાનેન સચે નિપ્ફાદેતિ, નિસ્સગ્ગિયન્તિ અત્થો.

(ઞ) **સન્થતં** (પારા॰ ૫૪૪) નામ સન્થરિત્વા કતં હોતિ અવાયિમં. એકકોસિયંસુનાપિ ચે મિસ્સેત્વા કરોતિ, નિસ્સગ્ગિયં.

(ટ) **સુદ્ધકાળકાન**ન્તિ (પારા॰ ૫૪૭-૫૪૯) અઞ્ઞેહિ અમિસ્સિતાનન્તિ અત્થો. ‘‘કાળકં નામ દ્વે કાળકાનિ જાતિકાળકં વા રજનકાળકં વા’’તિ વુત્તં.

(ઠ) **અનાદિયિત્વા...પે॰... તુલ**ન્તિ (પારા॰ ૫૫૪) એત્થ પન યત્તકેહિ એળકલોમેહિ કત્તુકામો હોતિ, તેસુ દ્વે કોટ્ઠાસા કાળકાનં, એકો ઓદાતાનં, એકો ગોચરિયાનં આદાતબ્બોતિ વિનિચ્છયો. એકસ્સાપિ કાળકલોમસ્સ અતિરેકભાગે સતિ નિસ્સગ્ગિયમેવ.

(ડ) **ઊનકછબ્બસ્સાની**તિ (પારા॰ ૫૬૨) છબ્બસ્સતો ઓરભાગે.

(ઢ) નિસીદનસન્થતં (પારા॰ ૫૬૭) પન કારાપેન્તેન પુરાણસન્થતસ્સ એકપસ્સતો વટ્ટં વા ચતુરસ્સં વા છિન્દિત્વા ગહિતટ્ઠાનં યથા વિદત્થિમત્તં હોતિ, એવં ગહેત્વા એકદેસં વા સન્થરિતબ્બં, વિજટેત્વા વા સન્થરિતબ્બં.

(ત) ન કેવલં ધોવાપને (પારા॰ ૫૭૮) એવ નિસ્સગ્ગિયં, રજનેપિ નિસ્સગ્ગિયમેવ.

(દ) રૂપિયપટિગ્ગહણસ્સેવ (પારા॰ ૫૮૯) પટિક્ખિત્તત્તા પટિગ્ગહિતપરિવત્તને દોસં અપસ્સન્તા કતાકતાદિવસેન અનેકવિધં જાતરૂપપરિવત્તનં કરોન્તિ, તં સન્ધાય ‘‘**નાનપ્પકારક**’’ન્તિ વુત્તં.

૩૮૭-૯. આપત્તિં દેસેત્વા પચ્છા કત્તબ્બં દસ્સેતું ‘‘**અથા**’’તિ વુત્તં. **ગિહિં વદે**તિ સચે તત્થ આગચ્છતિ આરામિકો વા ઉપાસકો વા, તં વદેય્યાતિ અત્થો. એવં વુત્તો **સો** ‘‘ઇમિના કિં આહરામી’’તિ ચે વદેય્યાતિ અત્થો.

અવત્વામન્તિ ‘‘ઇમં વા ઇમં વા આહરા’’તિ અવત્વાતિ અત્થો. **વદે**તિ ‘‘કપ્પિયં આચિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ (પારા॰ ૫૮૪, ૫૮૯) વચનતો ‘‘પબ્બજિતાનં સપ્પિ વા તેલં વા મધુ વા ફાણિતં વા વટ્ટતી’’તિ એવં આચિક્ખિતબ્બં, ‘‘ઇમં નામ આહરા’’તિ ન વત્તબ્બમેવ. **દ્વેપેતે**તિ દ્વેપિ એતે રૂપિયપટિગ્ગાહકઞ્ચ રૂપિયસબ્યોહારિકઞ્ચાતિ અત્થો. **અઞ્ઞેના**તિ અન્તમસો આરામિકેનાપિ લદ્ધભાગો ન કપ્પતિ એવ.

૩૯૦. અન્તમસો (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૩-૪) તન્નિબ્બત્તા રુક્ખચ્છાયાપિ ન કપ્પતીતિ. **નિસ્સટ્ઠં પટિલદ્ધમ્પી**તિ એત્થ યથા રૂપિયસંવોહારં કત્વા લદ્ધવત્થુતો આભતં ન કપ્પતિ, તથા કોસિયમિસ્સકસન્થતાદિત્તયમ્પિ ન કપ્પતિ. ન કેવલં તસ્સેવ, અઞ્ઞેસમ્પિ ન કપ્પતેવ ‘‘અઞ્ઞેન કતં પટિલભિત્વા પરિભુઞ્જતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (પારા॰ ૫૪૫, ૫૫૦, ૫૫૫) વુત્તત્તા.

૩૯૧. એવં નો ચે લભેથ, **સો** આરામિકાદિકો ‘‘ઇમં છડ્ડેહી’’તિ **સંસિયો** વત્તબ્બોતિ અત્થો. એવમ્પિ નો ચે લભેય્ય, **સમ્મતો** ભિક્ખુ છડ્ડેય્યાતિ અત્થો.

૩૯૨. પટિગ્ગહિતરૂપિયઞ્ચ પરિવત્તિતરૂપિયઞ્ચ સન્ધાય ‘‘**એતાની**’’તિ વુત્તં. **દુતિયપત્તો** નામ ‘‘ઊનપઞ્ચબન્ધનેન પત્તેન અઞ્ઞં નવં પત્તં ચેતાપેય્ય, નિસ્સગ્ગિય’’ન્તિ (પારા॰ ૬૧૨) વુત્તપત્તો. સો ચ એતાનિ ચ સઙ્ઘે નિસ્સટ્ઠં લબ્ભરેતિ સમ્બન્ધો. ‘‘સઙ્ઘમજ્ઝે નિસ્સજ્જિતબ્બં, ભિક્ખુપરિસાય નિસ્સજ્જિતબ્બ’’ન્તિ (પારા॰ ૫૮૪, ૫૮૯) ચ વુત્તત્તા ન ગણપુગ્ગલાનં નિસ્સજ્જિતું વટ્ટતિ. સેસાનિ પન તીણિ ચીવરાદિવત્થૂનિ ‘‘નિસ્સજ્જિતબ્બં સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા’’તિ વુત્તત્તા (પારા॰ ૪૬૩) સઙ્ઘાદીનં નિસ્સજ્જિતું વટ્ટતિ. **ભાસન્તરેનપી**તિ પાળિયા વત્તું અસક્કોન્તેન દમિળભાસાદીસુ અઞ્ઞતરાયપિ નિસ્સજ્જિતું વટ્ટતીતિ અત્થો.

૩૯૩. (ક-ગ) **નાનપ્પકારકં** નામ ‘‘ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા, ‘‘અન્તમસો ચુણ્ણપિણ્ડોપિ દન્તકટ્ઠમ્પિ દસિકસુત્તમ્પી’’તિ (પારા॰ ૫૯૫) **પાળિયં** વુત્તં. **ચેતાપિતો**તિ (પારા॰ ૬૧૩) યાચિત્વા ગહિતો.

૩૯૪. **સમ્મન્નિત્વાન પત્તગાહકં સઙ્ઘસ્સ પત્તન્ત**ન્તિ (પારા॰ ૬૧૪; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ઊનપઞ્ચબદ્ધનસિક્ખાપદવણ્ણના) ચ અન્તિમં પત્તં, તં તસ્સ દાપયેતિ અત્થો.

૩૯૫. (ખ) **પરિદહિતં નિસ્સગ્ગિય**ન્તિ એત્થ (પારા॰ ૬૨૬-૬૨૮; પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૮) પન ઠત્વા વસ્સિકસાટિકાય પરિયેસનક્ખેત્તં કરણક્ખેત્તં નિવાસનક્ખેત્તં અધિટ્ઠાનક્ખેત્તન્તિ ચતુબ્બિધં ખેત્તઞ્ચ કુચ્છિસમયો પિટ્ઠિસમયોતિ દુવિધો સમયો ચ વેદિતબ્બો. કથં? ગિમ્હાનમાસેસુ પચ્છિમમાસસ્સ પુરિમો અડ્ઢમાસો **પરિયેસનક્ખેત્તં**, પચ્છિમો **કરણક્ખેત્તઞ્ચ નિવાસનક્ખેત્તઞ્ચ**, પરિયેસિતુમ્પિ વટ્ટતિ, અધિટ્ઠાતું પન ન વટ્ટતિ. વસ્સિકા પન ચત્તારો માસા પરિયેસનાદીનં ચતુન્નમ્પિ ખેત્તં. એતે એવ પઞ્ચ માસા **કુચ્છિસમયો** નામ. ઇતરે સત્ત માસા **પિટ્ઠિસમયો**, તત્થ સતુપ્પાદકરણં ન વટ્ટતિ.

(ગ) **અચ્છિન્ન**ન્તિ એત્થ ‘‘યો પન મમ પત્તચીવરાદીનિ વહન્તો મયા સદ્ધિં ચરિસ્સતી’’તિ સઞ્ઞાય ચીવરં દત્વા પુન સકસઞ્ઞાય એવ અત્તનો વેય્યાવચ્ચં અકરોન્તં દિસ્વા અચ્છિન્દતિ, સો ઇમં આપત્તિં આપજ્જતિ. કેવલં પરિચ્ચજિત્વા દિન્નં ગહેતુમેવ ન લભતિ.

(ધ) **સુત્તં વિઞ્ઞાપેત્વા**તિ એત્થ ચીવરકારસમયાદીસુ ચીવરસિબ્બનાદીનમત્થાય સુત્તં વિઞ્ઞાપેત્વાતિ અત્થો. અઞ્ઞથા સુત્તં વિઞ્ઞાપેતુમેવ ન વટ્ટતિ. વિઞ્ઞત્તિયા એવ લદ્ધ**તન્તવાયેહી**તિ અત્થો. સુત્તતન્તવાયાનં અકપ્પિયભાવે સતિ દીઘતો વિદત્થિમત્તે, તિરિયન્તતો હત્થમત્તે વીતે નિસ્સગ્ગિયં, એકતો અકપ્પિયપક્ખે દુક્કટં.

(ઙ) **વિકપ્પં આપન્ન**ન્તિ (પારા॰ ૬૪૩) ''ઇદં ખો, આવુસો, ચીવરં મં ઉદ્દિસ્સ વિય્યતિ, આયતઞ્ચ કરોથ વિત્થતઞ્ચા''તિઆદિના અધિકં વિધાનં આપન્નન્તિ અત્થો.

(ચ) **અચ્ચેકચીવરં** (પારા॰ ૬૪૯-૬૫૦) નામ સેનાય ગન્તુકામાદીહિ દિન્નં.

(છ) **અતિરેકછારત્ત**ન્તિ (પારા॰ ૬૫૪-૬૫૫) છદિવસતો અતિરેકં. ''અત્થતકથિનાનં વો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કપ્પિસ્સન્તિ, અનામન્તચારો અસમાદાનચારો ગણભોજનં યાવદત્થચીવરં યો ચ તત્થ ચીવરુપ્પાદો, સો નેસં ભવિસ્સતી''તિ (મહાવ॰ ૩૦૬) વુત્તઆનિસંસેસુ ચીવરમાસે અસમાદાનચારં ઠપેત્વા સેસાનિસંસા લબ્ભન્તિ. યદિ અસમાદાનચારો લબ્ભેય્ય, પાવેય્યકા ભિક્ખૂ વસ્સંવુત્થા ઓકપુણ્ણેહિ ચીવરેહિ ન ભગવન્તં ઉપસઙ્કમેય્યું, યસ્મા તં ન લભન્તિ, તસ્મા ચીવરમાસેપિ તિચીવરં આદાય એવ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિંસુ. તસ્મા વેદિતબ્બં અસમાદાનચારપરિહારં અત્થતકથિના એવ લભન્તિ, ન ઇતરેતિ વદન્તિ.

૩૯૭. (ખ) ''અહં, ભન્તે, એકં પાટિદેસનીયાપત્તિં, દ્વે, સમ્બહુલા પાટિદેસનીયાપત્તિયો આપજ્જિ''ન્તિ ઇમં પન યેસુ પોત્થકેસુ લિખિતં, તં અભયગિરિવાસીનં ખુદ્દસિક્ખાવસેન દસ્સિતં કિર. તત્થ ''અહં, આયસ્મા, સમ્બહુલા પાટિદેસનીયા આપત્તિયો આપન્નો, તાયો પટિદેસેમિ. અહં, આયસ્મા, એકં પાટિદેસનીયં આપત્તિં આપન્નો, તં પટિદેસેમી''તિ હિ વુત્તં. અમ્હાકં પન એવં દેસનાવિધાનં નત્થિ. ''ગારય્હં, આવુસો, ધમ્મં આપજ્જિં અસપ્પાયં પાટિદેસનીયં, તં પટિદેસેમી''તિ (પાચિ॰ ૫૫૩) વુત્તં. **સમન્તપાસાદિકાયં** (પાચિ॰ ૫૫૩) ''ગારય્હં આવુસો'તિઆદિ પટિદેસેતબ્બાકારદસ્સન''ન્તિ વુત્તં. **કઙ્ખાવિતરણિયમ્પિ** (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપાટિદેસનીયસિક્ખાપદવણ્ણના) ''તસ્સા દેસેતબ્બાકારો ગારય્હં આવુસો'તિઆદિના નયેન સિક્ખાપદે દસ્સિતોયેવા''તિ વુત્તત્તા પાઠે આગતનયેનેવ દેસનાવિધાનં વેદિતબ્બં. સચે દ્વે હોન્તિ, ''ગારય્હે, આવુસો, દ્વે ધમ્મે આપજ્જિં અસપ્પાયે પાટિદેસનીયે, તે પટિદેસેમી''તિ, ''પસ્સથ, ભન્તે, તે ધમ્મે''તિ ચ ''ગારય્હે , આવુસો, સમ્બહુલે ધમ્મે આપજ્જિં અસપ્પાયે પાટિદેસનીયે, તે પટિદેસેમી''તિ, ''પસ્સથ, ભન્તે, તે ધમ્મે''તિ ચ એવં યથાનુરૂપં દેસનાવિધાનં વેદિતબ્બં. સેસં વુત્તપ્પકારમેવાતિ.

૩૯૮. અદેસનાગામિનિયન્તિ (પરિ॰ ૪૨૪ આદયો; પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૨૫) પારાજિકઞ્ચ સઙ્ઘાદિસેસઞ્ચ ન દેસયેતિ અત્થો. **અનાપત્તિઞ્ચા**તિ અનાપત્તિં એવ ''આપત્તિ''ન્તિ ન દેસયે. લહુકાપત્તિમ્પિ પુબ્બે દેસિતં પુન ન દેસયેતિ સમ્બન્ધો, નાનાસંવાસનિસ્સીમટ્ઠિતાનં સન્તિકે ન દેસયેતિ અત્થો. **ચતુપઞ્ચહી**તિ એત્થ સમાનવસ્સિકપવારણાયં વિય ચતૂહિ વા પઞ્ચહિ વા એકતો હુત્વા એકસ્સ સન્તિકે ન દેસયેતિ અત્થો. દ્વિન્નં વા તિણ્ણં વા વટ્ટતિ. કથં દેસેતબ્બન્તિ ચે? એકસ્સ સન્તિકે તીહિપિ એકતો નિસીદિત્વા ''અહં, ભન્તે, એકં પાચિત્તિયાપત્તિં આપજ્જિં, તં તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી''તિ એવં અત્તના આપન્નઆપત્તિવસેન વુત્તે તેન ''પસ્સસિ, આવુસો, તં આપત્તિ''ન્તિ એવં તિક્ખત્તું વુત્તે ''આમ, ભન્તે, પસ્સામી''તિ વા ''આમાવુસો પસ્સામી''તિ વા વુત્તે પુન તેન ''આયતિં સંવરેય્યાથા''તિ વા ''સંવરેય્યાસી''તિ વા વુત્તે ''સાધુ સુટ્ઠુ સંવરિસ્સામી''તિ વત્તબ્બં, એવં દેસેતબ્બં. **મનસા**તિ વચીભેદં અકત્વા કેવલં ચિત્તેનેવ ન દેસયેતિ અત્થો. **અપકતત્તાન**ન્તિ અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપન્નસ્સ વા

ઉક્ખિત્તકસ્સ વા ઉપોસથો પવારણા વા ઠપિતા હોન્તિ, તસ્સ સન્તિકે ન દેસયેતિ અત્થો. **નાનેકા**તિ નાનાપત્તિયો ‘‘એકા’’તિ વત્વા ન દેસયેતિ અત્થો. એકા પન ‘‘સમ્બહુલા’’તિ દેસિતા હોતીતિ. દેસનાવિનિચ્છયો.

દેસનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૩. છન્દદાનનિદ્દેસવણ્ણના

૩૯૯. કમ્મપ્પત્તે સઙ્ઘે સમાગતેતિ સમ્બન્ધો. એતેન સઙ્ઘે અસમાગતે છન્દદાનં ન રુહતીતિ દીપિતં હોતીતિ વદન્તિ. એત્થાયં વિચારણા – પઞ્ચભિક્ખુકે વિહારે એકસ્સ છન્દપારિસુદ્ધિં આહરિત્વા સેસાનં ઉપોસથાદિકરણં અનુઞ્ઞાતં **પાળિયં** (પરિ॰ ૪૯૬-૪૯૭) **અટ્ઠકથાયઞ્ચ** (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૪૮૭-૪૮૮). તેસુ એકો છન્દદાયકો, એકો છન્દહારકો, તે મુઞ્ચિત્વા ન એત્થ સન્નિપતિતો સઙ્ઘો તિણ્ણં સમૂહભાવતો, તસ્મા અસમાગતેપિ દાતું વટ્ટતિ. આરોચેન્તેન પન સમાગતે એવ આરોચેતબ્બં. ઇધાપિ ‘‘**હરેય્યા**’’તિ વુત્તં, ન ‘‘દેસેય્યા’’તિ. તત્થ છન્દહારકેન સદ્ધિં કમ્મપ્પત્તાનં સન્નિપાતો વેદિતબ્બો.

૪૦૦. ઇદાનિ છન્દદાનવિધિં દસ્સેતું ‘‘**એકં ભિક્ખુ**’’ન્તિઆદિમાહ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનવણ્ણના).

૪૦૧. (ક) ‘‘છન્દં દમ્મી’’તિ એત્તકમેવ અલં, ‘‘હર, આરોચેહી’’તિ ઇમેહિ કિંપયોજનન્તિ ચે? વુચ્ચતે – ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તદહુપોસથે પારિસુદ્ધિં દેન્તેન છન્દમ્પિ દાતું, સન્તિ સઙ્ઘસ્સ કરણીય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૫) વુત્તત્તા ભગવતો આણં કરોન્તેન ‘‘**છન્દં દમ્મી**’’તિ વુત્તં. ‘‘છન્દહારકો ચે, ભિક્ખવે, દિન્ને છન્દે અન્તરામગ્ગે પક્કમતિ, અનાહટોવ હોતિ છન્દો’’તિ (મહાવ॰ ૧૬૫) વુત્તત્તા છન્દહારકસ્સ અઞ્ઞસ્સ અપક્કમનત્થાય પારિસુદ્ધિં દેન્તેન ‘‘ઇદં કરોહિ એવા’’તિ આણાપેન્તેન ‘‘**છન્દં મે હરા**’’તિ વુત્તં. ‘‘છન્દહારકો ચે, ભિક્ખવે, દિન્ને છન્દે સઙ્ઘપ્પત્તો સઞ્ચિચ્ચ નારોચેતિ, આહટો હોતિ છન્દો, છન્દહારકસ્સ આપત્તિ દુક્કટસ્સા’’તિ (મહાવ॰ ૧૬૫) વુત્તત્તા ‘‘યદિત્વં સઞ્ચિચ્ચ નારોચેસ્સસિ, આપત્તિં આપજ્જિસ્સસિ , આરોચેહિ એવા’’તિ તસ્સ આચિક્ખન્તો ‘‘**આરોચેહી**’’તિ આહાતિ એવમેત્થ ઇમેસં પદાનં સપ્પયોજનતા વેદિતબ્બા. એવં પારિસુદ્ધિદાનેપીતિ.

૪૦૨. સેસકમ્મન્તિ યદિ સઙ્ઘો ઉપોસથગ્ગે અઞ્ઞં અપલોકનાદિકમ્મં કરોતિ, તં કમ્મં વિબાધતિ, વિકોપેતીતિ અત્થો.

૪૦૩. દ્વયન્તિ ઉપોસથઞ્ચ સેસકમ્મઞ્ચાતિ અત્થો. **નત્તનો**તિ અત્તનો ઉપોસથં ન સમ્પાદેતિ.

૪૦૫. ‘‘એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા’’તિઆદિકં (મહાવ॰ ૨૧૩) **સબ્બૂપચારં કત્વા**નાતિ અત્થો.

૪૦૬. ‘‘ઇત્થન્નામેન પવારણા દિન્ના’’તિ **આરોચેત્વા**.

૪૦૮. પટિજાનેય્ય નાહટાતિ (મહાવ॰ ૧૬૪-૧૬૫, ૨૧૩) પાઠે ન આહટાતિ **નાહટા**, આહટા ન હોતીતિ અત્થો. **તથા હેય્યા**તિ વિબ્ભમનાદીનિ કરેય્યાતિ અત્થો.

૪૦૯. સુત્તો વા નારોચયેય્ય, આહટા હોતીતિ સમ્બન્ધો. **અનાપત્તિવા**તિ અનાપત્તિ એવ. છન્દદાનવિનિચ્છયો.

છન્દદાનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૪. ઉપોસથનિદ્દેસવણ્ણના

૪૧૧. **સુત્તુદ્દેસો** સઙ્ઘસ્સેવ. **સેસાન**ન્તિ દ્વિન્નં તિણ્ણં વા.

૪૧૨. **પુબ્બકરણે પુબ્બકિચ્ચે, પત્તકલ્લે સમાનિતે**તિ સબ્બપઠમં કત્તબ્બં **પુબ્બકરણં**. તદનન્તરં કત્તબ્બં **પુબ્બકિચ્ચં** નામ. એત્થ –

> ‘‘સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતિ.
>
> ‘‘છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતી’’તિ –. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮);

એવં **અટ્ઠકથાયં** વુત્તનયેન પુબ્બકરણઞ્ચ પુબ્બકિચ્ચઞ્ચ વેદિતબ્બં.

> ‘‘ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા,
> સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
> વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ,
> પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતી’’તિ –. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮);

વુત્તવસેન પત્તકલ્લે સમાનિતે, પજ્જિતેતિ અત્થો. ‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, પાતિમોક્ખુદ્દેસા. નિદાનં ઉદ્દિસિત્વા અવસેસં સુતેન સાવેતબ્બં, અયં પઠમો પાતિમોક્ખુદ્દેસો. નિદાનં ઉદ્દિસિત્વા ચત્તારિ પારાજિકાનિ ઉદ્દિસિત્વા અવસેસં સુતેન સાવેતબ્બં, અયં દુતિયો પાતિમોક્ખુદ્દેસો. નિદાનં ઉદ્દિસિત્વા ચત્તારિ પારાજિકાનિ ઉદ્દિસિત્વા તેરસ સઙ્ઘાદિસેસે ઉદ્દિસિત્વા અવસેસં સુતેન સાવેતબ્બં, અયં તતિયો પાતિમોક્ખુદ્દેસો. નિદાનં ઉદ્દિસિત્વા ચત્તારિ પારાજિકાનિ ઉદ્દિસિત્વા તેરસ સઙ્ઘાદિસેસે ઉદ્દિસિત્વા દ્વે અનિયતે ઉદ્દિસિત્વા અવસેસં સુતેન સાવેતબ્બં, અયં ચતુત્થો પાતિમોક્ખુદ્દેસો. વિત્થારેનેવ પઞ્ચમો. ઇમે ખો ભિક્ખવે પઞ્ચ પાતિમોક્ખુદ્દેસા’’તિ (મહાવ॰ ૧૫૦) વુત્તત્તા સો સુત્તુદ્દેસો પઞ્ચધા વિભાવિતોતિ અત્થો.

૪૧૩. **વિનાન્તરાય**ન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૦) રાજન્તરાયાદિદસવિધં અન્તરાયં વિના સઙ્ખેપેનુદ્દેસો વિનિવારિતો પટિક્ખિત્તોતિ અત્થો. **થેરોવા**તિ સઙ્ઘત્થેરોવ. **એત્થા**તિ પઞ્ચસુ ઉદ્દેસેસુ. ‘‘દ્વીસુ વા તીસુ વા વિસદેસુ થેરોવ ઇસ્સરો’’તિ **અટ્ઠકથાયં** વુત્તત્તા અવત્તન્તેપિ અન્તરાયે સંખિત્તેન ઉદ્દિસિતું વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો. કત્થ વુત્તન્તિ ચે? ‘‘યો તત્થ ભિક્ખુ બ્યત્તો પટિબલો, તસ્સાધેય્ય’’ન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૫) વુત્તપાળિયા **અટ્ઠકથાયં** ‘‘યો તત્થ ભિક્ખુ બ્યત્તો પટિબલોતિ એત્થ કિઞ્ચાપિ દહરસ્સાપિ બ્યત્તસ્સ પાતિમોક્ખો અનુઞ્ઞાતો, અથ ખો એત્થ અયમધિપ્પાયો – સચે સઙ્ઘત્થેરસ્સ પઞ્ચ વા ચત્તારો વા તયો વા પાતિમોક્ખુદ્દેસા નાગચ્છન્તિ, દ્વે પન અખણ્ડા સુવિસદા વાચુગ્ગતા

હોન્તિ, થેરાયત્તોવ પાતિમોક્ખો. સચે પન એત્તકમ્પિ વિસદં કાતું ન સક્કોતિ, બ્યત્તસ્સ ભિક્ખુનો આયત્તોવ હોતી''તિ અત્થો વુત્તો. પાળિયમ્પિ વુત્તમેવ ''તેહિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂહિ એકો ભિક્ખુ સામન્તા આવાસા સજ્જુકં પાહેતબ્બો 'ગચ્છ, આવુસો, સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા પાતિમોક્ખં પરિયાપુણિત્વા આગચ્છા'''તિ (મહાવ॰ ૧૬૩).

૪૧૪. ઉદ્દિસન્તે વાતિ (મહાવ॰ ૧૭૨) પાતિમોક્ખે ઉદ્દિસિયમાને સમા વા થોકતરા વા યદિ આગચ્છેય્યું, ઉદ્દિટ્ઠં સુઉદ્દિટ્ઠં, તેહિ સદ્ધિં નિસીદિત્વા અવસેસકં સોતબ્બન્તિ અત્થો.

૪૧૫. ઉદ્દિટ્ઠમત્તે (મહાવ॰ ૧૭૨) **વા સકલાય વા એકચ્ચાય** વા પરિસાય **વુટ્ઠિતાય** સમા વા થોકતરા વા યદિ આગચ્છેય્યુન્તિ સમ્બન્ધો. **પારિસુદ્ધિ**ન્તિ પારિસુદ્ધિઉપોસથં. **કરેય્યેસ**ન્તિ કરેય્ય એસં, એતેસં સન્તિકેતિ અત્થો. **બહુકાથ ચે**તિ અથ બહુકા ચે, પુન આગતા બહુકા ચેતિ અત્થો ,. ''ઉદ્દિસ્સમાને, ઉદ્દિટ્ઠમત્તે એકચ્ચાય વુટ્ઠિતાય સકલાય વુટ્ઠિતાયા''તિ (મહાવ॰ ૧૭૨) આગતેસુ સબ્બવિકપ્પેસુ પુબ્બકિચ્ચં કત્વા પુન આદિતો પટ્ઠાય પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેતિ અત્થો.

૪૧૬. ઇતરાનન્તિ આગન્તુકાનં. **સચેતરો**તિ સચે ચાતુદ્દસિકોતિ અત્થો. **સમાનેતરેનુવત્તન્તૂ**તિ સમા વા ઊના વા ઇતરે આગન્તુકા પુરિમાનં આવાસિકાનં અનુવત્તન્તૂતિ અત્થો. **સચેધિકા**તિ આગન્તુકા સચે અધિકા, **પુરિમા** આવાસિકા **અનુવત્તન્તૂ**તિ અત્થો. **સેસેપ્યયં નયો**તિ ''આગન્તુકાનં પન્નરસો હોતિ, આવાસિકાનં ચાતુદ્દસો''તિ ઇતરેપિ સમથોકા આગન્તુકા આવાસિકાનં અનુવત્તન્તૂતિઆદિના નયેન વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ અત્થો.

૪૧૭. મૂલટ્ઠાતિ આવાસિકા. **સમથોકાનં** આગન્તુકાનં. **સામગ્ગિં દેન્તુ કામતો**તિ યદિ ઇચ્છન્તિ, દેન્તૂતિ અત્થો.

૪૧૮. નો ચે દેન્તિ, આગન્તુકેહિ બહિ ગન્ત્વાન ઉપોસથો કાતબ્બોતિ અત્થો. અનિચ્છાય સામગ્ગી દેય્યાતિ સમ્બન્ધો.

૪૧૯. ''ન ભિક્ખવે પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન સઞ્ચિચ્ચ ન સાવેતબ્બં. યો ન સાવેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિવુત્તત્તા (મહાવ॰ ૧૫૪) ''**સાવેય્ય સુત્ત**''ન્તિ વુત્તં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પાતિમોક્ખુદ્દેસકેન વાયમિતું કથં સાવેય્યન્તિ, વાયમન્તસ્સ અનાપત્તી''તિ (મહાવ॰ ૧૫૪) વુત્તત્તા ''**સઞ્ચિચ્ચ અસ્સાવેન્તસ્સ દુક્કટ**''ન્તિ વુત્તં.

૪૨૦. તથાતિ દુક્કટન્તિ અત્થો. **કલ્લો**તિ અગિલાનો. **પેસિતો**તિ આણત્તો. ''ન ભિક્ખવે થેરેન આણત્તેન અગિલાનેન ન સમ્મજ્જિતબ્બં. યો ન સમ્મજ્જેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિઆદિ (મહાવ॰ ૧૫૯) વુત્તં.

૪૨૧-૩. ઇદાનિ પારિસુદ્ધિઉપોસથં દસ્સેતું ''**સમ્મજ્જિત્વા**''તિઆદિ વુત્તં. અઞ્જલિં (મહાવ॰ ૧૬૮) પગ્ગય્હાતિ સમ્બન્ધો. **તે**તિ અવસેસા દ્વે એવં સમુદીરિયા વત્તબ્બાતિ અત્થો. એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગાદિકરણવસેન સમત્તપુબ્બારમ્ભેન તે દ્વે ભિક્ખૂ નવેન એવમીરિયા વત્તબ્બાતિ અત્થો.

૪૨૪-૫. ઇદાનિ દ્વીહિ કત્તબ્બં દસ્સેતું ''**દ્વીસુ થેરેના**''તિ વુત્તં.

૪૨૬. એત્તાવતા ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ચતુન્નં પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૮) ચ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિણ્ણં પારિસુદ્ધિઉપોસથં કાતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૮) ચ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, દ્વિન્નં પારિસુદ્ધિઉપોસથં કાતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૬૮) ચ વુત્તં સઙ્ઘુપોસથઞ્ચ પારિસુદ્ધિઉપોસથઞ્ચ દસ્સેત્વા ઇદાનિ યત્થ એકો ભિક્ખુ વિહરતિ, તસ્સ અનુઞ્ઞાતં અધિટ્ઠાનુપોસથં દસ્સેતું ''**પુબ્બકિચ્ચ**''ન્તિઆદિમાહ. એત્થ ચ **પુબ્બકિચ્ચં** નામ સમ્મજ્જનાદિકંયેવ.

૪૨૭. સઙ્ઘુપોસથપારિસુદ્ધિઉપોસથઅધિટ્ઠાનઉપોસથાનં વસેન તં તં ઉપોસથં યદિ કયિરુન્તિ સમ્બન્ધો.

૪૨૮. વગ્ગે (મહાવ॰ ૧૭૩) ચ સમગ્ગે ચ ''વગ્ગો''તિ સઞ્ઞિનો ચ ''વગ્ગો નુ ખો, સમગ્ગો નુ ખો''તિ એવં **વિમતિસ્સ** ચ દુક્કટં, ''નસ્સન્તેતે વિનસ્સન્તેતે, કો તેહિ અત્થો''તિ એવં અનાગતાનં ભિક્ખૂનં અત્થિભાવં ઞત્વા **ભેદાધિપ્પાયેન** ઉપોસથં કરોતો **થુલ્લચ્ચયં** હોતીતિ અત્થો. તદુભયેપિ ''સમગ્ગો''તિ સઞ્ઞિનો અનાપત્તિ.

૪૨૯-૪૩૦. સેસસહધમ્મિકા નામ ભિક્ખું ઠપેત્વા અવસેસા ચત્તારો. **અભબ્બસ્સા**તિ એત્થ પણ્ડકથેય્યસંવાસક તિત્થિયપક્કન્તક તિરચ્છાનગત માતુઘાતક પિતુઘાતક અરહન્તઘાતક ભિક્ખુનિદૂસક સઙ્ઘભેદક લોહિતુપ્પાદકઉભતોબ્યઞ્જનકા અભબ્બા ગહિતા. એત્થ પન નાગમાણવકાદયો તિરચ્છાનગતપક્ખિકાતિ વેદિતબ્બા. એતેસં નિસિન્નપરિસાયઞ્ચ પાતિમોક્ખં ન ઉદ્દિસેતિ સમ્બન્ધો.

તથાતિ યો પન સઙ્ઘો સભાગાપત્તિકો, સોપિ ન ઉદ્દિસે, પરિવુત્થેન છન્દેનપિ ન ઉદ્દિસેતિ અત્થો. એત્થ પન ચતુબ્બિધં પારિવાસિયં પરિસપારિવાસિયં રત્તિપારિવાસિયં છન્દપારિવાસિયં અજ્ઝાસયપારિવાસિયન્તિ.

એત્થ પન ભિક્ખૂ કેનચિદેવ કરણીયેન સન્નિપતિતા મેઘાદીહિ ઉપદ્દુતા ''અનોકાસા મયં, અઞ્ઞત્ર ગચ્છામા''તિ છન્દં અવિસ્સજ્જેત્વાવ ઉટ્ઠહન્તિ. ઇદં **પરિસપારિવાસિયં**. કિઞ્ચાપિ પરિસપારિવાસિયં, છન્દસ્સ પન અવિસ્સટ્ઠત્તા કમ્મં કાતું વટ્ટતિ.

પુનપિ ભિક્ખૂનં ''ઉપોસથાદીનિ કરિસ્સામા''તિ રત્તિં સન્નિપતિત્વા ધમ્મં સુણન્તાનંયેવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ. સચે ''ચાતુદ્દસિકં કરિસ્સામા''તિ નિસિન્ના, ''પન્નરસો''તિ કાતું વટ્ટતિ. સચે પન્નરસિકં કાતું નિસિન્ના, પાટિપદે અનુપોસથે ઉપોસથં કાતું ન વટ્ટતિ, અઞ્ઞં પન સઙ્ઘકિચ્ચં કાતું વટ્ટતિ. ઇદં **રત્તિપારિવાસિયં** નામ.

પુન ભિક્ખૂ ''યંકિઞ્ચિદેવ અબ્ભાનાદિકમ્મં કરિસ્સામા''તિ સન્નિપતિતા હોન્તિ, તત્રેકો નક્ખત્તપાઠકો એવં વદતિ ''અજ્જ નક્ખત્તં દારુણ''ન્તિ, તે તસ્સ વચનેન છન્દં વિસ્સજ્જેત્વા તત્થેવ નિસિન્ના હોન્તિ. અથઞ્ઞો આગન્ત્વા ''કિં નક્ખત્તેન, કરોથા''તિ વદતિ. ઇદં **છન્દપારિવાસિયઞ્ચેવ અજ્ઝાસયપારિવાસિયઞ્ચ**. તસ્મિં પારિવાસિયે પુન છન્દપારિસુદ્ધિં અનાનેત્વા કમ્મં કાતું ન વટ્ટતિ. ઇદં સન્ધાય ''**છન્દેન પરિવુત્થેના**''તિ વુત્તં.

૪૩૧. આપન્નમાપત્તિં (મહાવ॰ ૧૬૯; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૯) **અદેસયિત્વાન** વા ''અહં, આવુસો, ઇત્થન્નામાય આપત્તિયા વેમતિકો, યદા નિબ્બેમતિકો ભવિસ્સામિ, તં આપત્તિં પટિકરિસ્સામી''તિ વત્વા **વિમતિં અનાવિકત્વાન** વા ''ન ચ ભિક્ખવે અનુપોસથે ઉપોસથો કાતબ્બો અઞ્ઞત્ર સઙ્ઘસામગ્ગિયા''તિ (મહાવ॰ ૧૮૩) વુત્તત્તા **અનુપોસથેપિ વા કાતું ન ચ કપ્પતી**તિ અત્થો.

૪૩૨. ''ન ચ ભિક્ખવે તદહુપોસથે સભિક્ખુકા આવાસા અભિક્ખુકો આવાસો વા અનાવાસો વા ગન્તબ્બો અઞ્ઞત્ર સઙ્ઘેન અઞ્ઞત્ર અન્તરાયા''તિ (મહાવ॰ ૧૮૧) વુત્તત્તા ''**અટ્ઠિતોપોસથાવાસા**''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૧) વુત્તં. **ન વજે ન** ગચ્છે. **અધિટ્ઠાતું સીમમેવ વાતિ** સચે વિહારે ઉપોસથં કરોન્તિ, ઉપોસથાધિટ્ઠાનત્થં સીમાપિ નદીપિ ન ગન્તબ્બા. સચે પનેત્થ કોચિ ભિક્ખુ હોતિ, તસ્સ સન્તિકં ગન્તું વટ્ટતિ. વિસ્સટ્ઠઉપોસથાપિ આવાસા ગન્તું વટ્ટતિ, એવં ગતો અધિટ્ઠાતુમ્પિ લભતીતિ. ઉપોસથવિનિચ્છયો.

ઉપોસથનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૫. પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના

૪૩૩. ''અનુજાનામિ , ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નં સઙ્ઘે પવારેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૧૫) વુત્તત્તા ''**સેસા સઙ્ઘપ્પવારણા**''તિ (મહાવ॰ ૨૧૫ આદયો) વુત્તા.

૪૩૪. અજ્જ પવારણાતિ એત્થ (મહાવ॰ ૨૧૫ આદયો) પન ચાતુદ્દસિકાય પવારણાય ''અજ્જ પવારણા ચાતુદ્દસી''તિ પુબ્બકિચ્ચં કાતબ્બં, પન્નરસિયં ''અજ્જ પવારણા પન્નરસી''તિ.

૪૩૭. થેરેસુ ઉક્કુટિકં નિસજ્જ પવારેન્તેસુ સયં પન નવો યાવ પવારેતિ, તાવ ઉક્કુટિકોવ અચ્છતૂતિ અત્થો. ''ન ભિક્ખવે થેરેસુ ઉક્કુટિકં નિસિન્નેસુ પવારયમાનેસુ આસનેસુ અચ્છિતબ્બં. યો અચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તદમન્તરા ઉક્કુટિકં નિસીદિતું, યાવ પવારેતિ, પવારેત્વા આસને નિસીદિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૧૧) હિ વુત્તં.

૪૪૦-૨. એવં તેવાચિકપ્પવારણં દસ્સેત્વા ઇદાનિ દ્વેવાચિકએકવાચિકસમાનવસ્સિકપ્પવારણાસુ કત્તબ્બં દસ્સેતું ''**દાનેના**''તિઆદિમાહ. તત્થ **દાનેના**તિ દાનેન વા. **ધમ્મસાકચ્છા**તિ ઇમિના ધમ્મકથાસુત્તસજ્ઝાયનાવિનયવિનિચ્છયાદયો ગહિતા. દાનેન વા ધમ્મસાકચ્છાય વા કલહેન વા રત્તિયા ખેપિતભાવતો તેવાચિકાય ઓકાસે અસતિ દસવિધે વા અન્તરાયે અનુરૂપતો ઉત્તિં ઠપેત્વા પવારેય્યાતિ સમ્બન્ધો.

ઇદાનિ યથાનુરૂપતો ઞત્તિ ઠપિતા, તં દસ્સેતું ''**સુણાતુ મે**''તિઆદિમાહ. **યથાઠપિતઞત્તિયા**તિ એત્થ સબ્બસઙ્ગાહિકાયેઞત્તિઠપિતા, તેવાચિકદ્વેવાચિકએકવાચિકાનં વસેન પવારેતબ્બં, સમાનવસ્સિકપ્પવારણાવ એકા ન વટ્ટતિ. સચે ''સઙ્ઘો તેવાચિકં પવારેય્યા''તિ ઠપિતા, તેવાચિકા એવ વટ્ટતિ, દ્વેવાચિકાદયો ન વટ્ટન્તિ. ''દ્વેવાચિકં પવારેય્યા''તિ વુત્તે દ્વેવાચિકઞ્ચ તેવાચિકઞ્ચ વટ્ટતિ, એકવાચિકસમાનવસ્સિકા ન વટ્ટન્તિ. ''એકવાચિકં પવારેય્યા''તિ વુત્તે પન સમાનવસ્સિકં ઠપેત્વા સેસા વટ્ટન્તિ. ''સમાનવસ્સિક''ન્તિ પન વુત્તે સબ્બં વટ્ટતીતિ. **આદિકે ચેત્થ આહરે**તિ એત્થ પવારણાયપિ પુબ્બે ઉપોસથે વુત્તે ''યદિ સમા આગચ્છેય્યુ''ન્તિઆદિકે **વારે** આહરેતિ અત્થો.

૪૪૩. ઇદાનિ વત્તબ્બં સન્ધાય ''**એવ**''ન્તિ વુત્તં. તિવગ્ગો ચ ચતુવગ્ગો ચ **તિચતુવગ્ગો**.

૪૫૦. ''ન ભિક્ખવે સાપત્તિકેન પવારેતબ્બં. યો પવારેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૨૩૫) વુત્તત્તા સાપત્તિકેનપિ વેમતિકેનપિ પવારિયમાને આપત્તિં સરન્તેનપિ ઉપોસથે વુત્તનયેન પટિપજ્જિતબ્બં. ''વગ્ગે

સમઞ્ઞે વઞ્ઞોતિ-સઞ્ઞિનો વિમતિસ્સ વા''તિઆદિગાથાતો પટ્ઠાય યાવ ''અન્તરાયં વ સઙ્કં વા-ધિટ્ઠાતું સીમમેવ વા''તિ અવસાનગાથા, તાવ સેસા ઉપોસથે વુત્તા ગાથાયોતિ અધિપ્પેતા.

૪૫૧. પવારિતે ચાતિ (મહાવ॰ ૨૧૩ આદયો) પઠમપવારણાય સઙ્ગહ્હિ પવારિતેતિ અધિપ્પાયો. એત્થ **અવુત્થો**તિ પચ્છિમિકાય ઉપગતો અપરિનિટ્ઠિતત્તા ''અવુત્થો''તિ વુચ્ચતિ.

૪૫૨. ચાતુમાસિનીતિ કત્તિકપુણ્ણમી. એત્થ **વુત્થવસ્સા** નામ પચ્છિમિકાય ઉપગતા. પવારણાવિનિચ્છયો.

પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૬. સંવરનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૩. ચક્ખુસોતાદિભેદેહીતિ (દી॰ નિ॰ ૧.૨૧૩, ૪૫૪; મ॰ નિ॰ ૧.૪૧૧; અ॰ નિ॰ ૪.૧૯૮; ધ॰ સ॰ ૧૩૫૨-૧૩૫૪; મહાનિ॰ ૧૯૬) ચક્ખુસોતઘાનજિવ્હાકાયમનસઙ્ખાતેહિ છહિ ઇન્દ્રિયેહીતિ અત્થો. **રૂપસદ્દાદિગોચરે**તિ રૂપસદ્દગન્ધરસફોટ્ઠબ્બધમ્મસઙ્ખાતેસુ છસુ ગોચરેસૂતિ અત્થો. એત્થ પન હત્થપાદહસિતકથિતવિલોકિતાદિભેદં સુભાકારં ગહેત્વા અયોનિસો મનસિ કરોન્તસ્સ અભિજ્ઝા ઉપ્પજ્જતિ. ''અનત્થં મે અચરિ, ચરતિ, ચરિસ્સતી''તિઆદિના (પરિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૯) નયેન પટિઘનિમિત્તં ગહેત્વા અયોનિસો મનસિ કરોન્તસ્સ બ્યાપાદો ઉપ્પજ્જતિ. એત્થ પન ઇત્થિપુરિસનિમિત્તં વા સુભનિમિત્તાદિકં કિલેસવત્થુભૂતં નિમિત્તં અગ્ગણ્હિત્વા દિટ્ઠે દિટ્ઠમત્તાદિના પટિપજ્જિત્વા અસુભનિમિત્તે યોનિસો મનસિકારં બહુલીકરોન્તસ્સ અભિજ્ઝાય પહાનં હોતિ. ''અનત્થં મે અચરિ, તં કુતેત્થ લબ્ભા''તિઆદિના વા મેત્તાભાવનાદિવસેન વા યોનિસો મનસિ કરોન્તસ્સ બ્યાપાદપ્પહાનં હોતિ. એવમિદં સઙ્ખેપતો રૂપાદીસુ કિલેસાનુબન્ધનિમિત્તાદિગ્ગાહપરિવજ્જનલક્ખણં ઇન્દ્રિયસંવરસીલન્તિ વેદિતબ્બં.

૪૫૪નિગ્ગણ્હેય્યાતિ નિવારેય્ય;

''યાનિ સોતાનિ લોકસ્મિં; (અજિતાતિ ભગવા,)
સતિ તેસં નિવારણં;
સોતાનં સંવરં બ્રૂમિ;
પઞ્ઞાયેતે પિધિય્યરે''તિ –. (સુ॰ નિ॰ ૧૦૪૧);

વુત્તત્તા ''**સતિમા સમ્પજાનો વા**''તિ વુત્તં. એત્થ પન ચતુબ્બિધં સમ્પજઞ્ઞં સાત્થકસપ્પાયગોચરઅસમ્મોહવસેન. સંવરવિનિચ્છયો.

સંવરનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૭. સુદ્ધિનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૫. દેસના સંવરો એટ્ઠિ, પચ્ચવેક્ખણ ભેદતોતિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૫૮૫; વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૯) દેસનાસુદ્ધિ સંવરસુદ્ધિ પરિયેટ્ઠિસુદ્ધિ પચ્ચવેક્ખણસુદ્ધીતિ એવં ચતુબ્બિધા સુદ્ધીતિ અત્થો. ઇદાનિ તાહિ સુદ્ધીહિ વિસુજ્ઝનકે દસ્સેતું ''**પાતિમોક્ખસંવરસમ્મત**''ન્તિઆદિમાહ.

૪૫૬. ''પુન એવં ન કરિસ્સ''ન્તિ ચિત્તાધિટ્ઠાનસંવરા યસ્મા સુજ્ઝતિ ઇન્દ્રિયસંવરો, તસ્મા ઇન્દ્રિયસંવરો **''સંવરસુદ્ધી''**તિ વુત્તોતિ સમ્બન્ધો.

૪૫૭. પહાયાનેસનન્તિ અનેસનં પહાય ધમ્મેન ઉપ્પાદેન્તસ્સ પચ્ચયેતિ પાઠસેસો.

૪૫૮. ''પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવામિ...પે॰... ઉપ્પન્નાનં વેય્યાબાધિકાનં...પે॰... પરમતાયા''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩; અ॰ નિ॰ ૬.૫૮) ચ એવં ચતૂસુપિ પચ્ચયેસુ યથાવુત્તપચ્ચવેક્ખણસુજ્ઝનાતિ અત્થો. એત્થ પન દુવિધં પચ્ચવેક્ખણં પટિલાભકાલે ચ પરિભોગકાલે ચ. પટિલાભકાલે હિ ધાતુવસેન વા પટિક્કૂલવસેન વા પચ્ચવેક્ખિત્વા ઠપિતચીવરાદીનિ તતો ઉત્તરિ પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનવજ્જોવ પરિભોગો, પરિભોગકાલેપિ. સુદ્ધિવિનિચ્છયો.

સુદ્ધિનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૮. સન્તોસનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૯. ''ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, અપ્પાનિ ચેવ સુલભાનિ ચ, તાનિ ચ અનવજ્જાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પંસુકૂલં, ભિક્ખવે, ચીવરાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. પિણ્ડિયાલોપો, ભિક્ખવે, ભોજનાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. રુક્ખમૂલં , ભિક્ખવે, સેનાસનાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. પૂતિમુત્તભેસજ્જં, ભિક્ખવે, ભેસજ્જાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અપ્પાનિ ચેવ સુલભાનિ ચ, તાનિ ચ અનવજ્જાની''તિ (અ॰ નિ॰ ૪.૨૭; ઇતિવુ॰ ૧૦૧) વચનતો **''અપ્પેના''**તિઆદિ વુત્તં.

સન્તુટ્ઠોતિ એત્થ યથાલાભયથાબલયથાસારુપ્પસન્તોસાનં વસેન એકેકસ્મિં પચ્ચયે તયો તયો કત્વા ચતૂસુ પચ્ચયેસુ દ્વાદસ સન્તોસા હોન્તિ. **મત્તઞ્ઞૂ**તિ એત્થ (મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૪૨૨; સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૪.૨૩૯; અ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩.૧૬; ઇતિવુ॰ અટ્ઠ॰ ૨૮; ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૪-૧૩૪) ચત્તારો મત્તા પરિયેસનમત્તા પટિગ્ગહણમત્તા પરિભોગમત્તા વિસ્સજ્જનમત્તાતિ. ઇતરીતરેન યાપેન્તો **સુભરો** નામ. સન્તોસવિનિચ્છયો.

સન્તોસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૯. ચતુરારક્ખનિદ્દેસવણ્ણના

૪૬૧-૨. અસુભન્તિ અસુભભાવના. ઇમે ચત્તારો ચતુરારક્ખા નામાતિ અધિપ્પાયો. ઇદાનિ તે દસ્સેતું **''આરકત્તાદિના''**તિઆદિમાહ. **આરકત્તાદિનાતિ** એત્થ આરકત્તા, અરીનં અરાનઞ્ચ હતત્તા, પચ્ચયાદીનં અરહત્તા, પાપકરણે રહાભાવાતિ ઇમેહિ તાવ ચતૂહિ કારણેહિ સો ભગવા અરહન્તિ અનુસ્સરિતબ્બોતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં –

''આરકત્તા હતત્તા ચ, કિલેસારીન સો મુનિ;
હતસંસારચક્કારો, પચ્ચયાદીન ચારહો;
ન રહો કરોતિ પાપાનિ, અરહં તેન વુચ્ચતી''તિ. (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧; વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૩૦);

ભગવા પન સબ્બકિલેસેહિ સુવિદૂરવિદૂરે ઠિતો મગ્ગેન સવાસનકિલેસાનં હતત્તા, તસ્મા ‘‘આરકત્તા અરહ’’ન્તિ વુત્તો. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘સો તતો આરકા નામ;
યસ્સ યેનાસમઙ્ગિતા;
અસમઙ્ગી ચ દોસેહિ,
નાથો તેનારહં મતો’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૫);

ભગવતા પન સબ્બકિલેસારયો હતા, તસ્મા ‘‘અરીનં હતત્તાપિ અરહ’’ન્તિ વુત્તો. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘યસ્મા રાગાદિસઙ્ખાતા, સબ્બેપિ અરયો હતા;
પઞ્ઞાસત્થેન નાથેન, તસ્માપિ અરહં મતો’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૬);

યં પનેતં અવિજ્જાભવતણ્હામયનાભિપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારઅપુઞ્ઞાભિસઙ્ખારઆનેઞ્જાભિસઙ્ખારારં જરામરણનેમિ ‘‘આસવસમુદયા અવિજ્જાસમુદયો’’તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૧૦૩) વચનતો આસવસમુદયમયેન અક્ખેન વિજ્ઝિત્વા તિભવરથે યોજિતં અનાદિકાલપ્પવત્તં સંસારચક્કં, તસ્સ ભગવતો બોધિરુક્ખમૂલે સમ્મપ્પધાનવીરિયપાદેહિ ચતુપારિસુદ્ધિસીલપથવિયં પતિટ્ઠાય સદ્ધાહત્થેન કમ્મક્ખયકરઞાણફરસું ગહેત્વા સબ્બે અરા હતા. તસ્મા ‘‘અરાનં હતત્તા અરહ’’ન્તિ વુત્તો. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘અરા સંસારચક્કસ્સ, હતા ઞાણાસિના યતો;
લોકનાથેન તેનેસ, અરહન્તિ પવુચ્ચતી’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૮);

અગ્ગદક્ખિણેય્યત્તા ચીવરાદીનં પચ્ચયાનં ઉત્તમપૂજાય ચ યુત્તો ભગવા, તસ્મા ‘‘પચ્ચયાદીનં અરહત્તા ચ અરહ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘પૂજાવિસેસં સહ પચ્ચયેહિ,
યસ્મા અયં અરહતિ લોકનાથો;
અત્થાનુરૂપં અરહન્તિ લોકે,
તસ્મા જિનો અરહતિ નામમેત’’ન્તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૯);

યથા લોકે કેચિ પણ્ડિતમાનિનો અસિલોકભયેન રહો પાપાનિ કરોન્તિ, તથા ભગવા કદાચિપિ ન કરોતિ, તસ્મા ‘‘પાપકરણે રહાભાવા ચ અરહ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘યસ્મા નત્થિ રહો નામ, પાપકમ્મેસુ તાદિનો;
રહાભાવેન તેનેસ, અરહં ઇતિ વિસ્સુતો’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૩૦) –

એવં આરકત્તાદિના અરહન્તિ ભાવેતબ્બં.

સમ્મા સામઞ્ચ સબ્બધમ્માનં બુદ્ધત્તા પન સમ્માસમ્બુદ્ધો. **સમ્મા**તિ ઞાયેનેવ, અભિઞ્ઞેય્યે ધમ્મે અભિઞ્ઞેય્યતો પરિઞ્ઞેય્યે ધમ્મે પરિઞ્ઞેય્યતો પહાતબ્બે ધમ્મે પહાતબ્બતો સચ્છિકાતબ્બે ધમ્મે સચ્છિકાતબ્બતો ભાવેતબ્બે ધમ્મે ભાવેતબ્બતો એવાતિ અત્થો. **સામઞ્ચા**તિ અત્તનાવ. વુત્તઞ્હેતં –

> ‘‘અભિઞ્ઞેય્યં અભિઞ્ઞાતં, ભાવેતબ્બઞ્ચ ભાવિતં;
> પહાતબ્બં પહીનં મે, તસ્મા બુદ્ધોસ્મિ બ્રાહ્મણા’’તિ. (મ॰ નિ॰ ૨.૩૯૯; સુ॰ નિ॰ ૫૬૩);

‘‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થાદેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’’તિ એવં વુત્તે **નવભેદે ભગવતો ગુણે યા પુનપ્પુનં** ઉપ્પજ્જનતો સતિયેવ **અનુસ્સતિ**, પવત્તિતબ્બટ્ઠાનમ્હિયેવ વા પવત્તત્તા સદ્ધાપબ્બજિતસ્સ કુલપુત્તસ્સ અનુરૂપા સતીતિ અનુસ્સતિ, બુદ્ધં આરબ્ભ ઉપ્પન્ના અનુસ્સતિ **બુદ્ધાનુસ્સતિ**, યા એવં નવવિધેન પવત્તા સતિ , સા બુદ્ધાનુસ્સતિ નામાતિ અત્થો. સબ્બાકારેન પન આચરિયેન બુદ્ધઘોસેન બુદ્ધાનુસ્સતિ **વિસુદ્ધિમગ્ગે** (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૨૩ આદયો) વુત્તા, અત્થિકેન પન તતો પચ્ચાસીસિતબ્બા.

૪૬૩-૪. ચતુરારક્ખાય સાયંપાતં ભાવેતબ્બત્તા મેત્તાભાવનં દસ્સેન્તેન થેરેન સબ્બત્થકકમ્મટ્ઠાનભાવનાવસેન દસ્સિતાતિ વેદિતબ્બા. ઇતરથા ‘‘અત્તાનં ઉપમં કત્વા, ન હનેય્ય ન ઘાતયે’’તિ (ધ॰ પ॰ ૧૨૯-૧૩૦) વચનતો સબ્બપઠમં ‘‘અહં સુખિતો હોમિ, અવેરો’’તિઆદિના નયેન ભાવેત્વાવ અત્તનિ ચિત્તં નિપરિબન્ધમાનં કત્વા પચ્છા આચરિયુપજ્ઝાયાદીસુ કમેન ભાવેતબ્બા. અત્તનિ પન અપ્પના ન હોતિ. ગોચરગામમ્હિ ઇસ્સરે જનેતિ સમ્બન્ધો. **તત્થા**તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૧૬૫) ગોચરગામે. સીમટ્ઠસઙ્ઘતો પટ્ઠાય **પરિચ્છિજ્જ પરિચ્છિજ્જા**તિ અત્થો. એવં મેત્તં ભાવેન્તો ભિક્ખુસઙ્ઘે મેત્તાય સહવાસીનં મુદુચિત્તં જનેતિ, અથસ્સ સુખસંવાસતા હોતિ. સીમટ્ઠકદેવતાસુ મેત્તાય મુદુકતચિત્તાહિ દેવતાહિ ધમ્મિકાય રક્ખાય સુસંવિહિતરક્ખો હોતિ. ગોચરગામમ્હિ ઇસ્સરજને મેત્તાય મુદુકતચિત્તસન્તાનેહિ ઇસ્સરેહિ ધમ્મિકાય રક્ખાય સુરક્ખિતપરિક્ખારો હોતિ. તત્થ મનુસ્સે મેત્તાય પસાદિતચિત્તેહિ તેહિ અપરિભૂતો હુત્વા વિચરતિ. સબ્બસત્તેસુ મેત્તાય સબ્બત્થ અપ્પટિહતચારો હોતિ.

૪૬૫-૬. વણ્ણતો ચ સણ્ઠાનતો ચ ઓકાસતો ચ દિસતો ચ પરિચ્છેદતો ચ કેસાદિકોટ્ઠાસે વવત્થપેત્વાતિ સમ્બન્ધો. એત્થ **વણ્ણતો**તિ (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૧૦) કેસાદીનં વણ્ણતો. **સણ્ઠાનતો**તિ તેસંયેવ સણ્ઠાનતો. **ઓકાસતો**તિ ‘‘અયં કોટ્ઠાસો ઇમસ્મિં નામ ઓકાસે પતિટ્ઠિતો’’તિ એવં તસ્સ તસ્સ ઓકાસતો. **દિસતો**તિ ઇમસ્મિં સરીરે નાભિતો ઉદ્ધં ઉપરિમા દિસા, અધો હેટ્ઠિમા દિસા, તસ્મા ‘‘અયં કોટ્ઠાસો ઇમિસ્સા નામ દિસાયા’’તિ દિસા વવત્થપેતબ્બા. **પરિચ્છેદતો**તિ સભાગપરિચ્છેદતો વિસભાગપરિચ્છેદતોતિ દ્વે પરિચ્છેદા. તત્થ ‘‘અયં કોટ્ઠાસો હેટ્ઠા ચ ઉપરિ ચ તિરિયઞ્ચ ઇમિના નામ પરિચ્છેદો’’તિ એવં સભાગપરિચ્છેદો વેદિતબ્બો. ‘‘કેસા ન લોમા, લોમા ન કેસા’’તિ એવં અમિસ્સકવસેન વિસભાગપરિચ્છેદો.

એવં પઞ્ચહિ આકારેહિ વવત્થાનાકારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ મનસિ કરોન્તેન એવં મનસિ કાતબ્બન્તિ તં દસ્સેતું ‘‘**અનુપુબ્બતો**’’તિઆદિમાહ. તત્થ **અનુપુબ્બતો**તિ સજ્ઝાયકરણકાલતો પટ્ઠાય ‘‘કેસા નખા’’તિ એવં એકન્તરિકાય વા ‘‘લોમા કેસા’’તિ એવં ઉપ્પટિપાટિયા વા ન મનસિ કાતબ્બં, અથ ખો ‘‘કેસા લોમા’’તિઆદિના નયેન અનુપટિપાટિયા મનસિ કાતબ્બં, અનુપટિપાટિયા મનસિ કરોન્તેનાપિ નાતિસીઘં નાતિસણિકં મનસિ કાતબ્બં,

બહિદ્ધા પુથુત્તારમ્મણે ચેતસો વિક્ખેપો પટિબાહિતબ્બો. ‘‘પણ્ણત્તિં સમતિક્કમ્મ, મુઞ્ચન્તસ્સાનુપુબ્બતો’’તિ પાઠો ગહેતબ્બો. એવઞ્હિ સતિ ભાવનાક્કમેન અત્થો સુવિઞ્ઞેય્યો હોતિ. ‘‘કેસા લોમા’’તિઆદિપઞ્ઞત્તિં અમનસિકત્વા પટિક્કૂલભાવેન એવં ચિત્તં ઠપેતબ્બં. **મુઞ્ચન્તસ્સાનુપુબ્બતો**તિ યો યો કોટ્ઠાસો આપાથં નાગચ્છતિ, તં તં અનુપુબ્બતો મુઞ્ચન્તસ્સાતિ અત્થો.

૪૬૭. ઇદાનિ યથા પટિક્કૂલમનસિકારો કાતબ્બો, તં દસ્સેતું ‘‘**વણ્ણઆસયસણ્ઠાના**’’તિઆદિમાહ. એતેહિ વણ્ણાદીહિ કોટ્ઠાસેહિ પટિક્કૂલાતિ ભાવનાતિ સમ્બન્ધો. એત્થ (વિભ॰ અટ્ઠ॰ ૩૫૬; વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૭૮) કેસા તાવ વણ્ણતોપિ પટિક્કૂલા. તથા હિ યાગુભત્તાદીસુ કેસવણ્ણં કિઞ્ચિ દિસ્વા જિગુચ્છન્તિ. સણ્ઠાનતોપિ પટિક્કૂલા. તથા હિ રત્તિં ભુઞ્જન્તા કેસસણ્ઠાનં મકચિવાકાદિકં છુપિત્વા જિગુચ્છન્તિ. તેલમક્ખનાદિવિરહિતાનઞ્ચ અગ્ગિમ્હિ પક્ખિત્તાનઞ્ચ ગન્ધો અતિવિય પટિક્કૂલોતિ ગન્ધતોપિ પટિક્કૂલા. અસુચિટ્ઠાને જાતસૂપેય્યપણ્ણં વિય પુબ્બલોહિતમુત્તકરીસપિત્તસેમ્હાદિનિસ્સન્દેન જાતત્તા આસયતોપિ પટિક્કૂલા. ગૂથરાસિમ્હિ ઉટ્ઠિતકણ્ણિકં વિય એકતિંસકોટ્ઠાસરાસિમ્હિ જાતત્તા ઓકાસતોપિ પટિક્કૂલા. ઉદ્ધુમાતકં વિનીલકં વિપુબ્બકં વિચ્છિદ્દકં વિક્ખાયિતકં વિક્ખિત્તકં હતવિક્ખિત્તકં લોહિતકં પુળવકં અટ્ઠિકન્તિ ઇમેસુ ઉદ્ધુમાતકાદીસુ વત્થૂસુ અસુભાકારં ગહેત્વા પવત્તા ભાવના વા અસુભં નામાતિ અત્થો.

૪૬૮. યં પનેતં અરહન્તાનં વટ્ટદુક્ખસમુચ્છેદસઙ્ખાતં સમુચ્છેદમરણં (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૬૭), સઙ્ખારાનં ખણભઙ્ગસઙ્ખાતં ખણિકમરણં, ‘‘રુક્ખો મતો, લોહં મત’’ન્તિઆદિ સમ્મુતિમરણઞ્ચ, ન તં ઇધ અધિપ્પેતં. ઇધ પન **મરણ**ન્તિ એકભવપરિયાપન્નસ્સ જીવિતિન્દ્રિયસ્સ ઉપચ્છેદો અધિપ્પેતો. તમ્પિ કાલમરણં અકાલમરણન્તિ દુવિધં હોતિ. તત્થ કાલમરણં પુઞ્ઞક્ખયેન વા આયુક્ખયેન વા ઉભયક્ખયેન વા હોતિ, અકાલમરણં ઉપપીળકઉપચ્છેદકકમ્મવસેન . ‘‘મરણં મે ભવિસ્સતી’’તિ વા ‘‘જીવિતં ઉચ્છિજ્જિસ્સતી’’તિ વા ‘‘મરણં મરણ’’ન્તિ વા યોનિસો ભાવયિત્વાનાતિ સમ્બન્ધો.

૪૬૯-૭૦. યસ્સ પન એત્તાવતા ઉપચારજ્ઝાનં ન ઉપ્પજ્જતિ, તેન વધકપચ્ચુપટ્ઠાનતો સમ્પત્તિવિપત્તિતો ઉપસંહરણતો કાયબહુસાધારણતો આયુદુબ્બલતો અનિમિત્તતો અદ્ધાનપરિચ્છેદતો ખણપરિત્તતોતિ ઇમેહિ અટ્ઠહિ આકારેહિ મરણં અનુસ્સરિતબ્બં, ઇદાનિ તે દસ્સેતું ‘‘**વધકસ્સેવુપટ્ઠાન**’’ન્તિઆદિમાહ. અસિં ઉક્ખિપિત્વા સીસં છિન્દિતું ઠિતવધકો વિય મરણં પચ્ચુપટ્ઠિતમેવાતિ ભાવના મરણસ્સતિ નામાતિ સમ્બન્ધો. એવં સબ્બત્થ. સબ્બં આરોગ્યં બ્યાધિપરિયોસાનં, સબ્બં યોબ્બનં જરાપરિયોસાનં, સબ્બં જીવિતં મરણપરિયોસાનં, તસ્મા ‘‘અયં યોબ્બનાદિકાયસમ્પત્તિ તાવદેવ સોભતિ, યાવ મરણસઙ્ખાતા વિપત્તિ ન ભવિસ્સતી’’તિ એવમાદિના સમ્પત્તિવિપત્તિતો ચ, સત્તહાકારેહિ ઉપસંહરણતો મરણં અનુસ્સરિતબ્બં યસમહત્તતો પુઞ્ઞમહત્તતો થામમહત્તતો ઇદ્ધિમહત્તતો પઞ્ઞામહત્તતો પચ્ચેકબુદ્ધતો સમ્માસમ્બુદ્ધતોતિ. તત્થ ‘‘ઇદં મરણં નામ મહાયસાનં મહાપરિવારાનં મહાસમ્મતમન્ધાતાદીનમ્પિ ઉપરિ પતતિ, કિમઙ્ગં પન મય્હં ઉપરિ ન પતિસ્સતી’’તિ એવં યસમહત્તતો,

‘‘જોતિકો જટિલો ઉગ્ગો,
મેણ્ડકો અથ પુણ્ણકો;
એતે ચઞ્ઞે ચ યે લોકે,
મહાપુઞ્ઞાતિ વિસ્સુતા;
સબ્બે મરણમાપન્ના,

માદિસેસુ કથાવ કા''તિ. –

એવં પુઞ્ઞમહત્તતો,

''વાસુદેવો બલદેવો, ભીમસેનાદયો મહા;
બલા મચ્ચુવસં પત્તા, માદિસેસુ કથાવ કા''તિ. –

એવં થામમહત્તતો,

''મહામોગ્ગલ્લાનાદીનં મહિદ્ધિકાનમ્પિ ઉપરિ પતતિ, માદિસેસુ કથાવ કા''તિ એવં ઇદ્ધિમહત્તતો, ''સારિપુત્તાદીનં મહાપઞ્ઞાનમ્પિ ઉપરિ પતતિ, માદિસેસુ કથાવ કા''તિ એવં પઞ્ઞામહત્તતો. એવં ઇતરેસમ્પિ પચ્ચેકબુદ્ધસમ્માસમ્બુદ્ધાનમ્પિ મહન્તભાવં ચિન્તેત્વા ''તેસમ્પિ ઉપરિ મરણં પતતિ, કિમઙ્ગં પન મય્હં ઉપરિ ન પતિસ્સતી''તિ એવં **ઉપસંહરણતો** ચ, ''અયં કાયો બહુસાધારણો અજ્ઝત્તિકાનંયેવ અનેકસતાનં રોગાનં બાહિરાનં અહિવિચ્છિકાદીનઞ્ચા''તિ **કાયબહુસાધારણતો** ચ, ''અસ્સાસપસ્સાસપટિબદ્ધં જીવિત''ન્તિઆદિના નયેન **આયુદુબ્બલતો** ચ,

''જીવિતં બ્યાધિ કાલો ચ,
દેહનિક્ખેપનં ગતિ;
પઞ્ચેતે જીવલોકસ્મિં;
અનિમિત્તા ન નાયરે''તિ. (સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૨૦; જા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨.૩૪) –

એવં **કાલવવત્થાનસ્સ અભાવતો** ચ, ''યો, ભિક્ખવે, ચિરં જીવતિ, સો વસ્સસતં જીવતિ અપ્પં વા ભિય્યો''તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૧૪૫) વુત્તત્તા એવમાદિના નયેન **અદ્ધાનસ્સ પરિચ્છેદા**ચ ભાવના મરણસ્સતિ નામાતિ અત્થો. ખણપરિત્તતો ચ મરણસ્સતિ ભાવેતબ્બા.

''જીવિતં અત્તભાવો ચ,
સુખદુક્ખા ચ કેવલા;
એકચિત્તસમાયુત્તા,
લહુ સો વત્તતે ખણો''તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૭૬) –

હિ વુત્તં. ચતુરારક્ખવિનિચ્છયો.

ચતુરારક્ખનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫૦. વિપસ્સનાનિદ્દેસવણ્ણના

૪૭૧-૨. નામરૂપં પરિગ્ગય્હાતિ એત્થ (વિસુદ્ધિ॰ ૨.૬૬૨ આદયો) નામરૂપપરિગ્ગહં કાતુકામેન તાવ ઠપેત્વા નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં અવસેસેસુ યં કિઞ્ચિ ઝાનં સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠાય વિતક્કાદીનિ ઝાનઙ્ગાનિ ચ તંસમ્પયુત્તે ચ ફસ્સાદયો ધમ્મે લક્ખણરસપચ્ચુપટ્ઠાનપદટ્ઠાનવસેન પરિચ્છિન્દિત્વા ''સબ્બમેતં આરમ્મણાભિમુખં નમનતો

નમનટ્ઠેન નામ''ન્તિ વવત્થપેતબ્બં. તતો તસ્સ પચ્ચયં પરિયેસન્તો ''હદયવત્થું નિસ્સાય વત્તતી''તિ પસ્સતિ, પુન વત્થુસ્સ પચ્ચયભૂતાનિ ચ ઉપાદારૂપાનિ ચ પસ્સિત્વા ''ઇદં સબ્બં રુપ્પનતો વિકારાપત્તિતો રૂપ''ન્તિ પરિગ્ગણ્હાતિ. પુન તદુભયં ''નમનલક્ખણં નામં, રુપ્પનલક્ખણં રૂપ''ન્તિ એવં સઙ્ખેપતો નામરૂપં વવત્થપેતિ. ઇદં સબ્બં સમથયાનિકવસેન વુત્તં. વિપસ્સનાયાનિકો પન ચતુધાતુવવત્થાનમુખેન ભૂતુપાદાયરૂપાનિ પરિચ્છિન્દિત્વા ''સબ્બમેતં રુપ્પનતો રૂપ''ન્તિ પસ્સતિ. તતો એવં પરિચ્છિન્નરૂપસ્સ ચક્ખાદીનિ નિસ્સાય પવત્તમાના અરૂપધમ્માપિ આપાથમાગચ્છન્તિ. તતો સબ્બેપિ તે અરૂપધમ્મે નમનલક્ખણેન એકતો કત્વા ''એતં નામ''ન્તિ પસ્સતિ. સો ''ઇદં નામં, ઇદં રૂપ''ન્તિ દ્વેધા વવત્થપેતિ. એવં વવત્થપેત્વા ''નામરૂપતો ઉદ્ધં અઞ્ઞો સત્તો વા પુગ્ગલો વા પોસો વા દેવો વા બ્રહ્મા વા નત્થી''તિ પસ્સતિ.

યથાહિ અઙ્ગસમ્ભારા, હોતિ સદ્દો રથો ઇતિ;
એવં ખન્ધેસુ સન્તેસુ, હોતિ સત્તોતિ સમ્મુતિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૭૧);

એવમેવ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ સતિ સત્તો, પુગ્ગલોતિ વા વોહારમત્તો હોતીતિ એવમાદિના નયેન નામરૂપાનં યાથાવદસ્સનસઙ્ખાતેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિભૂતેન ઞાણેન નામરૂપં પરિગ્ગય્હાતિ અત્થો.

તતો તસ્સ ચ પચ્ચયન્તિ પુન તસ્સ નામરૂપસ્સ પચ્ચયં પરિગ્ગય્હાતિ અત્થો. વુત્તનયેન નામરૂપં પરિગ્ગણ્હિત્વા ''કો નુ ખો ઇમસ્સ હેતૂ''તિ પરિયેસન્તો અહેતુવાદવિસમહેતુવાદેસુ દોસં દિસ્વા રોગં દિસ્વા તસ્સ નિદાનસમુટ્ઠાનં પરિયેસન્તો વેજ્જો વિય તસ્સ હેતુઞ્ચ પચ્ચયઞ્ચ પરિયેસન્તો અવિજ્જા તણ્હા ઉપાદાનં કમ્મન્તિ ઇમે ચત્તારો ધમ્મે નામરૂપસ્સ ઉપ્પાદપચ્ચયત્તા ''હેતૂ''તિ ચ આહારં ઉપત્થમ્ભનસ્સ પચ્ચયત્તા ''પચ્ચયો''તિ ચ પસ્સતિ. ''ઇમસ્સ કાયસ્સ અવિજ્જાદયો તયો ધમ્મા માતા વિય દારકસ્સ ઉપનિસ્સયા હોન્તિ, કમ્મં પિતા વિય પુત્તસ્સ જનકં, આહારો ધાતિ વિય દારકસ્સ સન્ધારકો''તિ એવં રૂપકાયસ્સ પચ્ચયપરિગ્ગહં કત્વા પુન ''ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણ''ન્તિઆદિના (સં॰ નિ॰ ૨.૪૩) નયેન નામકાયસ્સપિ હેતુપચ્ચયં પરિગ્ગણ્હાતિ.

એવં પરિગ્ગણ્હન્તો ''અતીતાનાગતાપિ ધમ્મા એવમેવ પવત્તન્તી''તિ સન્નિટ્ઠાનં કરોતિ. તસ્સ યા સા પુબ્બન્તં આરબ્ભ ''અહોસિં નુ ખો અહં અતીતમદ્ધાનં, ન નુ ખો અહોસિં, કિં નુ ખો, કથં નુ ખો, કિં હુત્વા કિં અહોસિં નુ ખો અહં અતીતમદ્ધાન''ન્તિ પઞ્ચવિધા વિચિકિચ્છા વુત્તા, યાપિ અપરન્તં આરબ્ભ ''ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાનં, ન નુ ખો, કિં નુ ખો, કથં નુ ખો, કિં હુત્વા કિં ભવિસ્સામિ નુ ખો અહં અનાગતમદ્ધાન''ન્તિ પઞ્ચવિધા વુત્તા, યાપિ એતરહિ વા પન પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં આરબ્ભ ''અજ્ઝત્તં કથંકથી હોતિ, અહં નુ ખોસ્મિ, નો નુ ખોસ્મિ, કિં નુ ખોસ્મિ, કથં નુ ખોસ્મિ, અયં નુ ખો સત્તો કુતો આગતો, સો કુહિં ગામી ભવિસ્સતી''તિ છબ્બિધા વિચિકિચ્છા વુત્તા, તા સબ્બાપિ પહીયન્તિ. એવં પચ્ચયપરિગ્ગહણેન તીસુ અદ્ધાસુ કઙ્ખં વિતરિત્વા ઠિતં ઞાણં ''કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધી''તિપિ ''ધમ્મટ્ઠિતિઞાણ''ન્તિપિ ''સમ્માદસ્સન''ન્તિપિ વુચ્ચતિ.

એત્થ પન તિસ્સો લોકિયપરિઞ્ઞા ઞાતપરિઞ્ઞા તીરણપરિઞ્ઞા પહાનપરિઞ્ઞાતિ. તત્થ ''રુપ્પનલક્ખણં રૂપં, વેદયિતલક્ખણા વેદના''તિ એવં તેસં તેસં ધમ્માનં પચ્ચત્તલક્ખણસલ્લક્ખણવસેન પવત્તા પઞ્ઞા **ઞાતપરિઞ્ઞા**નામ. ''રૂપં અનિચ્ચં, વેદના અનિચ્ચા''તિઆદિના તેસંયેવ ધમ્માનં સામઞ્ઞલક્ખણં આરોપેત્વા લક્ખણારમ્મણિકવિપસ્સનાપઞ્ઞા **તીરણપરિઞ્ઞા** નામ. તેસુ એવં પન ધમ્મેસુ નિચ્ચસઞ્ઞાદિપજહનવસેન

પવત્તા લક્ખણારમ્મણિકવિપસ્સના **પહાનપરિઞ્ઞા** નામ. તત્થ સઙ્ખારપરિચ્છેદતો પટ્ઠાય યાવ પચ્ચયપરિગ્ગહા ઞાતપરિઞ્ઞાય ભૂમિ. કલાપસમ્મસનતો પટ્ઠાય યાવ ઉદયબ્બયાનુપસ્સના તીરણપરિઞ્ઞાય ભૂમિ. ભઙ્ગાનુપસ્સનતો પટ્ઠાય પહાનપરિઞ્ઞાય ભૂમિ. તતો પટ્ઠાય હિ ''અનિચ્ચતો અનુપસ્સન્તો નિચ્ચસઞ્ઞં પજહતિ, દુક્ખતો અનુપસ્સન્તો સુખસઞ્ઞં, અનત્તતો અનુપસ્સન્તો અત્તસઞ્ઞં, નિબ્બિન્દન્તો નન્દિં, વિરજ્જન્તો રાગં, નિરોધેન્તો સમુદયં, પટિનિસ્સજ્જન્તો આદાનં પજહતી''તિ (પટિ॰ મ॰ ૧.૫૨) એવં પજહન્તો નિચ્ચસઞ્ઞાદિપહાનસાધિકાનં સત્તન્નં અનુપસ્સનાનં આધિપચ્ચં હોતિ. ઇતિ ઇમાસુ પરિઞ્ઞાસુ સઙ્ખારપરિચ્છેદસ્સ ચેવ પચ્ચયપરિગ્ગહસ્સ ચ સાધિતત્તા ઇમિના યોગિના ઞાતપરિઞ્ઞા અધિગતા હોતિ.

પુન ''યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં હુત્વા અભાવતો અનિચ્ચં, ઉદયબ્બયપ્પટિપીળિતત્તા દુક્ખં, અવસવત્તિત્તા અનત્તા. યા કાચિ વેદના, યા કાચિ સઞ્ઞા, યે કેચિ સઙ્ખારા, યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં હુત્વા અભાવતો અનિચ્ચં, ઉદયબ્બયપ્પટિપીળિતત્તા દુક્ખં, અવસવત્તિત્તા અનત્તા''તિ એવમાદિના નયેન કલાપસમ્મસનં કરોતિ. ઇદં સન્ધાય વુત્તં ''**તિલક્ખણં આરોપેત્વાન સઙ્ખારે સમ્મસન્તો**''તિ.

એવં સઙ્ખારેસુ અનિચ્ચદુક્ખઅનત્તવસેન કલાપસમ્મસનં કત્વા પુન સઙ્ખારાનં ઉદયબ્બયમેવ પસ્સતિ. કથં? ''અવિજ્જાસમુદયા (પટિ॰ મ॰ ૧.૫૦) રૂપસમુદયો, તણ્હાકમ્મઆહારસમુદયા રૂપસમુદયો'તિ એવં રૂપક્ખન્ધસ્સ પચ્ચયસમુદયદસ્સનટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ, નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સન્તોપિ રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતી''તિ એવં પઞ્ચહાકારેહિ રૂપક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. ''અવિજ્જાનિરોધા રૂપનિરોધો, તણ્હાકમ્મઆહારનિરોધા રૂપનિરોધો'તિ એવં રૂપક્ખન્ધસ્સ પચ્ચયનિરોધદસ્સનટ્ઠેન રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ, વિપરિણામલક્ખણં પસ્સન્તોપિ રૂપક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતી''તિ એવં પઞ્ચહાકારેહિ વયં પસ્સતિ. તથા ''અવિજ્જાસમુદયા વેદનાસમુદયો, તણ્હાકમ્મફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો''તિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ, નિબ્બત્તિલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ ઉદયં પસ્સતિ. ''અવિજ્જાનિરોધા વેદનાનિરોધો, તણ્હાકમ્મફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો''તિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ, વિપરિણામલક્ખણં પસ્સન્તોપિ વેદનાક્ખન્ધસ્સ વયં પસ્સતિ. એવં સઞ્ઞાક્ખન્ધાદીસુપિ. અયં પન વિસેસો – વિઞ્ઞાણક્ખન્ધસ્સ ફસ્સટ્ઠાને નામરૂપસમુદયા, નામરૂપનિરોધાતિ યોજેતબ્બં. એવં એકેકસ્મિં ખન્ધે પચ્ચયસમુદયવસેન ચ નિબ્બત્તિલક્ખણવસેન ચ પચ્ચયનિરોધવસેન ચ વિપરિણામલક્ખણવસેન ચ ઉદયબ્બયદસ્સનેન દસ દસ કત્વા પઞ્ઞાસ લક્ખણાનિ વુત્તાનિ. તેસં વસેન એવં રૂપસ્સ ઉદયો રૂપસ્સ વયોતિ પચ્ચયતો ચેવ લક્ખણતો ચ વિત્થારેન મનસિકારં કરોતિ.

તસ્સેવં કરોતો ''ઇતિ કિર ઇમે ધમ્મા અહુત્વા સમ્ભોન્તિ, હુત્વા પટિવેન્તી''તિ ઞાણં વિસદં હોતિ. ''એવં કિર ઇમે ધમ્મા અનુપ્પન્ના ઉપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના નિરુજ્ઝન્તી''તિ નિચ્ચં નવાવ હુત્વા સઙ્ખારા ઉપટ્ઠહન્તિ. ન કેવલઞ્ચ નિચ્ચં નવા, સૂરિયુગ્ગમને ઉસ્સાવબિન્દુ વિય, ઉદકબુબ્બુળો વિય, ઉદકે દણ્ડરાજિ વિય, આરગ્ગે સાસપો વિય, વિજ્જુપ્પાદો વિય ચ પરિત્તટ્ઠાયિનો. માયામરીચિસુપિનઅલાતચક્કગન્ધબ્બનગરફેણપિણ્ડકદલિઆદયો વિય નિસ્સારા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ. એત્તાવતા ચાનેન વયધમ્મમેવ ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્નઞ્ચ વયં ઉપેતીતિ ઇમિના આકારેન સમપઞ્ઞાસ લક્ખણાનિ પટિવિજ્ઝિત્વા ઠિતં ઉદયબ્બયાનુપસ્સનં નામ પઠમં તરુણવિપસ્સનાઞાણં અધિગતં હોતિ, યસ્સાધિગમા આરદ્ધવિપસ્સકોતિ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ.

અથસ્સ આરદ્ધવિપસ્સકસ્સ કુલપુત્તસ્સ ઓભાસો ઞાણં પીતિ પસ્સદ્ધિ સુખં અધિમોક્ખો પગ્ગહો ઉપટ્ઠાનં ઉપેક્ખા નિકન્તીતિ દસ વિપસ્સનુપક્કિલેસા ઉપ્પજ્જન્તિ. એત્થ **ઓભાસો** નામ વિપસ્સનાક્ખણે ઞાણસ્સ બલવત્તા લોહિતં પસીદતિ, તેન છવિતો ઓભાસો નિબ્બત્તતિ, તં દિસ્વા અયં યોગી ''મગ્ગો મયા પત્તો''તિ તમેવ ઓભાસં અસ્સાદેતિ. **ઞાણ**ન્તિ વિપસ્સનાઞાણમેવેતં, સઙ્ખારે **સમ્મસન્તસ્સ** સૂરં પસન્નં હુત્વા પવત્તમાનં દિસ્વા પુબ્બે વિય ''મગ્ગો''તિ અસ્સાદેતિ. **પીતી**તિ વિપસ્સનાપીતિ એવ. તસ્સ હિ તસ્મિં ખણે પઞ્ચવિધા પીતિ ઉપ્પજ્જતિ. **પસ્સદ્ધી**તિ વિપસ્સનાપસ્સદ્ધિ. તસ્મિં સમયે નેવ કાયચિત્તાનં દરથો ગારવતા કક્ખળતા અકમ્મઞ્ઞતા ગેલઞ્ઞતા વઙ્કતા હોતિ. **સુખં** વિપસ્સનાસુખમેવ. તસ્સ કિર તસ્મિં સમયે સકલસરીરં ઠપિતવટ્ટિ વિય અભિસન્દયમાનં અતિપણીતં સુખં ઉપ્પજ્જતિ.

અધિમોક્ખો નામ વિપસ્સનાક્ખણે પવત્તા સદ્ધા. તસ્મિં ખણે ચિત્તચેતસિકાનં અતિવિય પસાદભૂતા બલવતી સદ્ધા ઉપ્પજ્જતિ. **પગ્ગહો** નામ વિપસ્સનાસમ્પયુત્તં વીરિયં. તસ્મિઞ્હિ ખણે અસિથિલમનચ્ચારદ્ધં સુપગ્ગહિતં વીરિયં ઉપ્પજ્જતિ. **ઉપટ્ઠાન**ન્તિ વિપસ્સનાસમ્પયુત્તા સતિ. તસ્મિઞ્હિ ખણે સુપટ્ઠિતા સતિ ઉપ્પજ્જતિ. **ઉપેક્ખા**તિ દુવિધા વિપસ્સનાવજ્જનવસેન . તસ્મિં ખણે સબ્બસઙ્ખારગ્ગહણે મજ્ઝત્તભૂતવિપસ્સનુપેક્ખાસઙ્ખાતં ઞાણં બલવન્તં હુત્વા ઉપ્પજ્જતિ, મનોદ્વારે આવજ્જનુપેક્ખા ચ, સાવ તં તં ઠાનં આવજ્જેન્તસ્સ સૂરા તિખિણા હુત્વા વહતિ. **નિકન્તિ** વિપસ્સનાનિકન્તિ. ઓભાસાદીસુ આલયં કુરુમાના સુખુમા સન્તાકારા નિકન્તિ ઉપ્પજ્જતિ. એત્થ ઓભાસાદયો કિલેસવત્થુભૂતતાય ''ઉપક્કિલેસા''તિ વુત્તા, ન અકુસલત્તા. નિકન્તિ પન ઉપક્કિલેસો ચેવ કિલેસવત્થુ ચ. પણ્ડિતો પન ભિક્ખુ ઓભાસાદીસુ ઉપ્પન્નેસુ વિક્ખેપં અગચ્છન્તો ''ઓભાસાદયો ધમ્મા ન મગ્ગો, ઉપક્કિલેસવિનિમુત્તં પન વીથિપ્પટિપન્નં વિપસ્સનાઞાણં મગ્ગો''તિ મગ્ગઞ્ચ અમગ્ગઞ્ચ વવત્થપેતિ. તસ્સેવં ''અયં મગ્ગો, અયં ન મગ્ગો''તિ ઞત્વા ઠિતં ઞાણં ''**મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધી**''તિ વુચ્ચતિ.

ઇતો પટ્ઠાય અટ્ઠવિધસ્સ ઞાણસ્સ વસેન સિખાપ્પત્તં વિપસ્સનાઞાણં **પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ** નામ હોતિ. ઉદયબ્બયાનુપસ્સનાઞાણં ભઙ્ગાનુપસ્સનાઞાણં ભયતુપટ્ઠાનઞાણં આદીનવાનુપસ્સનાઞાણં નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં મુઞ્ચિતુકમ્યતાઞાણં પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાઞાણં સઙ્ખારુપેક્ખાઞાણન્તિ ઇમાનિ અટ્ઠ ઞાણાનિ નામ. એતાનિ નિબ્બત્તેતુકામેન યસ્મા ઉપક્કિલેસેહિ અભિભૂતં હુત્વા લક્ખણપ્પટિવેધં કાતું અસમત્થં હોતિ ચિત્તં, તસ્મા પુનપિ ઉદયબ્બયમેવ પસ્સિતબ્બં. ઉદયબ્બયં પસ્સન્તસ્સ અનિચ્ચલક્ખણં યથાભૂતં ઉપટ્ઠાતિ, ઉદયબ્બયપ્પટિપીળિતત્તા દુક્ખલક્ખણઞ્ચ ''દુક્ખમેવ ચ સમ્ભોતિ, દુક્ખં તિટ્ઠતિ વેતિ ચા''તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૧૭૧) પસ્સતો અનત્તલક્ખણઞ્ચ.

એત્થ ચ અનિચ્ચં અનિચ્ચલક્ખણં, દુક્ખં દુક્ખલક્ખણં, અનત્તા અનત્તલક્ખણન્તિ અયં વિભાગો વેદિતબ્બો. એત્થ **અનિચ્ચ**ન્તિ ખન્ધપઞ્ચકં. કસ્મા? ઉપ્પાદવયઞ્ઞથત્તભાવા હુત્વા અભાવતો વા. અઞ્ઞથત્તં નામ જરા, ઉપ્પાદવયઞ્ઞથત્તં અનિચ્ચલક્ખણં, હુત્વા અભાવસઙ્ખાતો વા એકો આકારવિકારો. ''યદનિચ્ચં તં દુક્ખ''ન્તિ (સં॰ નિ॰ ૩.૧૫) વચનતો તદેવ ખન્ધપઞ્ચકં દુક્ખં. કસ્મા? અભિણ્હં પટિપીળિતત્તા. અભિણ્હપ્પટિપીળનાકારો દુક્ખલક્ખણં. ''યં દુક્ખં તદનત્તા''તિ વચનતો તદેવ ખન્ધપઞ્ચકં અનત્તા. કસ્મા? અવસવત્તનતો. અવસવત્તનાકારો અનત્તલક્ખણં. ઇમાનિપિ તીણિ લક્ખણાનિ ઉદયબ્બયં પસ્સન્તસ્સેવ આરમ્મણાનિ હોન્તિ.

પુનપિ સો રૂપારૂપધમ્મેસુ એવ ''અનિચ્ચા''તિઆદિના વિપસ્સતિ, તસ્સ સઙ્ખારા લહું લહું આપાથં ગચ્છન્તિ. તતો ઉપ્પાદં વા ઠિતિં વા આરમ્મણં અકત્વા તેસં ખયવયનિરોધે એવ પસ્સતો સતિ સન્તિટ્ઠતીતિ ઇદં

ભઙ્ગાનુપસ્સનાઞાણં નામ. ઇમસ્સ ઉપ્પાદતો પટ્ઠાય અસ્સ યોગિનો ‘‘યથા ઇમે સઙ્ખારા પઞ્ચક્ખન્ધા ભિજ્જન્તિ, એવં અતીતેપિ સઙ્ખારા ભિજ્જિંસુ, અનાગતેપિ ભિજ્જિસ્સન્તી’’તિ નિરોધમેવ પસ્સતો સતિ સન્તિટ્ઠતિ, તસ્સ ભઙ્ગાનુપસ્સનાઞાણં આસેવન્તસ્સ બહુલીકરોન્તસ્સ સબ્બભવયોનિગતિટ્ઠિતિસત્તાવાસેસુ સબ્બે સઙ્ખારા જલિતઅઙ્ગારકાસુઆદયો વિય મહાભયં હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ. એતં **ભયતુપટ્ઠાનઞાણં** નામ. તસ્સ તં ભયતુપટ્ઠાનઞાણં આસેવન્તસ્સ સબ્બે ભવાદયો આદિત્તઅઙ્ગારા વિય, સમુસ્સિતખગ્ગા વિય પચ્ચત્થિકા અપ્પટિસરણા સાદીનવા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ. ઇદં **આદીનવાનુપસ્સનાઞાણં** નામ. તસ્સ એવં સઙ્ખારે આદીનવતો પસ્સન્તસ્સ ભવાદીસુ સઙ્ખારાનં આદીનવત્તા સબ્બસઙ્ખારેસુ ઉક્કણ્ઠના અનભિરતિ ઉપ્પજ્જતિ. ઇદં **નિબ્બિદાનુપસ્સનાઞાણં** નામ. સબ્બસઙ્ખારેસુ નિબ્બિન્દન્તસ્સ ઉક્કણ્ઠન્તસ્સ સબ્બસ્મા સઙ્ખારગતા મુઞ્ચિતુકામતા નિસ્સરિતુકામતાવ હોતિ. ઇદં **મુઞ્ચિતુકમ્યતાઞાણં** નામ. પુન તસ્મા સઙ્ખારગતા મુઞ્ચિતું પુન તે એવ સઙ્ખારે પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાઞાણેન તિલક્ખણં આરોપેત્વા તીરણં **પટિસઙ્ખાનુપસ્સનાઞાણં** નામ, યો એવં તિલક્ખણં આરોપેત્વા સઙ્ખારે પરિગ્ગણ્હન્તો તેસુ અનત્તલક્ખણસ્સ સુદિટ્ઠત્તા ‘‘અત્તા’’તિ વા ‘‘અત્તનિય’’ન્તિ વા અગ્ગણ્હન્તો સઙ્ખારેસુ ભયઞ્ચ નન્દિઞ્ચ પહાય સઙ્ખારેસુ ઉદાસિનો હોતિ મજ્ઝત્તો, ‘‘અહ’’ન્તિ વા ‘‘મમ’’ન્તિ વા ન ગણ્હાતિ, સબ્બસઙ્ખારેસુ ઉદાસિનો મજ્ઝત્તો તીસુ ભવેસુ ઉપેક્ખકો, તસ્સ તં ઞાણં **સઙ્ખારુપેક્ખાઞાણં** નામ. તં પનેતં સબ્બસઙ્ખારપ્પવત્તં વિસ્સજ્જેત્વા નિબ્બાનનિન્નં નિબ્બાનપક્ખન્દં હોતિ, નો ચે નિબ્બાનં સન્તતો પસ્સતિ, પુનપ્પુનં ‘‘અનિચ્ચ’’ન્તિ વા ‘‘દુક્ખ’’ન્તિ વા ‘‘અનત્તા’’તિ વા તિવિધાનુપસ્સનાવસેન સઙ્ખારારમ્મણમેવ હુત્વા પવત્તતિ.

એવં તિટ્ઠમાનઞ્ચ એતં અનિમિત્તો અપ્પણિહિતો સુઞ્ઞતોતિ તિણ્ણં વિમોક્ખાનં વસેન વિમોક્ખમુખભાવં આપજ્જિત્વા તિટ્ઠતિ. તિસ્સો હિ અનુપસ્સના તીણિ વિમોક્ખમુખાનીતિ વુચ્ચન્તિ. એત્થ ચ અનિચ્ચતો મનસિ કરોન્તો (પટિ॰ મ॰ ૧.૨૨૩-૨૨૪) અધિમોક્ખબહુલો અનિમિત્તં વિમોક્ખં પટિલભતિ. દુક્ખતો મનસિ કરોન્તો પસ્સદ્ધિબહુલો અપ્પણિહિતં વિમોક્ખં પટિલભતિ. અનત્તતો મનસિ કરોન્તો વેદબહુલો સુઞ્ઞતવિમોક્ખં પટિલભતિ. એત્થ ચ **અનિમિત્તો વિમોક્ખો**તિ અનિમિત્તાકારેન નિબ્બાનં આરમ્મણં કત્વા પવત્તો અરિયમગ્ગો. સો હિ અનિમિત્તાય ધાતુયા ઉપ્પન્નત્તા અનિમિત્તો, કિલેસેહિ ચ વિમુત્તત્તા વિમોક્ખો. એતેનેવ નયેન અપ્પણિહિતાકારેન નિબ્બાનં આરમ્મણં કત્વા પવત્તો અપ્પણિહિતો, સુઞ્ઞતાકારેન નિબ્બાનં આરમ્મણં કત્વા પવત્તો સુઞ્ઞતોતિ વેદિતબ્બો. અધિગતસઙ્ખારુપેક્ખસ્સ કુલપુત્તસ્સ વિપસ્સના સિખાપ્પત્તા હોતિ. વુટ્ઠાનગામિનિવિપસ્સનાતિ એતદેવ. એતં સઙ્ખારુપેક્ખાઞાણં આસેવન્તસ્સ ભાવેન્તસ્સ તિક્ખતરા સઙ્ખારુપેક્ખા ઉપ્પજ્જતિ.

તસ્સ ઇદાનિ મગ્ગો ઉપ્પજ્જિસ્સતીતિ સઙ્ખારુપેક્ખા સઙ્ખારે ‘‘અનિચ્ચા’’તિ વા ‘‘દુક્ખા’’તિ વા ‘‘અનત્તા’’તિ વા સમ્મસિત્વા ભવઙ્ગં ઓતરતિ. ભવઙ્ગા વુટ્ઠાય સઙ્ખારુપેક્ખાય આગતનયેનેવ અનિચ્ચાદિઆકારેન મનસિ કરિત્વા ઉપ્પજ્જતિ મનોદ્વારાવજ્જનં, તદેવ મનસિ કરોતો પઠમં જવનચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, યં ‘‘પરિકમ્મ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તદનન્તરં તથેવ દુતિયં જવનચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, યં ‘‘ઉપચાર’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તદનન્તરમ્પિ તથેવ ઉપ્પજ્જતિ જવનચિત્તં, યં ‘‘અનુલોમ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. ઇદં તેસં પાટિયેક્કં નામં. અવિસેસેન પન તિવિધમેતં આસેવનન્તિપિ પરિકમ્મન્તિપિ ઉપચારન્તિપિ અનુલોમન્તિપિ વુચ્ચતિ. ઇદં પન અનુલોમઞાણં સઙ્ખારારમ્મણાય વુટ્ઠાનગામિનિયા વિપસ્સનાય પરિયોસાનં હોતિ. નિપ્પરિયાયેન પન ગોત્રભુઞાણમેવ વિપસ્સનાપરિયોસાનન્તિ વુચ્ચતિ. તતો પરં નિરોધં નિબ્બાનં આરમ્મણં કુરુમાનં પુથુજ્જનગોત્તં અતિક્કમમાનં નિબ્બાનારમ્મણે પઠમસમન્નાહારભૂતં અપુનરાવટ્ટકં ગોત્રભુઞાણં ઉપ્પજ્જતિ. ઇદં પન ઞાણં પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિઞ્ચ ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિઞ્ચ ન

ભજતિ, અન્તરા અબ્બોહારિકમેવ હોતિ, વિપસ્સનાસોતે પતિતત્તા પન વિપસ્સનાતિ વા સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. નિબ્બાનં આરમ્મણં કત્વા ગોત્રભુઞાણે નિરુદ્ધે તેન દિન્નસઞ્ઞાય નિબ્બાનં આરમ્મણં કત્વા દિટ્ઠિસંયોજનં સીલબ્બતપરામાસસંયોજનં વિચિકિચ્છાસંયોજનન્તિ તીણિ સંયોજનાનિ સમુચ્છેદવસેન વિદ્ધંસેન્તો સોતાપત્તિમગ્ગો ઉપ્પજ્જતિ. તદનન્તરં તસ્સેવ વિપાકભૂતાનિ દ્વે તીણિ વા ફલચિત્તાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ અનન્તરવિપાકત્તા લોકુત્તરાનં. ફલપરિયોસાને પનસ્સ ચિત્તં ભવઙ્ગં ઓતરતિ.

તતો ભવઙ્ગં વિચ્છિન્દિત્વા પચ્ચવેક્ખણત્થાય મનોદ્વારાવજ્જનં ઉપ્પજ્જતિ. સો હિ ‘‘ઇમિના વતાહં મગ્ગેન આગતો’’તિ મગ્ગં પચ્ચવેક્ખતિ, તતો ‘‘અયં મે આનિસંસો લદ્ધો’’તિ ફલં પચ્ચવેક્ખતિ, તતો ‘‘ઇમે નામ મે કિલેસા પહીના’’તિ પહીનકિલેસે પચ્ચવેક્ખતિ, તતો ‘‘ઇમે નામ મે કિલેસા અવસિટ્ઠા’’તિ ઉપરિમગ્ગત્તયવજ્ઝે કિલેસે પચ્ચવેક્ખતિ, અવસાને ‘‘અયં મે ધમ્મો આરમ્મણતો પટિવિદ્ધો’’તિ અમતં નિબ્બાનં પચ્ચવેક્ખતિ. ઇતિ સોતાપન્નસ્સ અરિયસાવકસ્સ પઞ્ચ પચ્ચવેક્ખણાનિ હોન્તિ. તથા સકદાગામિઅનાગામીનં. અરહતો પન અવસિટ્ઠકિલેસપચ્ચવેક્ખણં નામ નત્થિ. એવં સબ્બાનિપિ એકૂનવીસતિ હોન્તિ. ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદોવ ચેસો. પહીનાવસિટ્ઠકિલેસપચ્ચવેક્ખણઞ્હિ સેક્ખાનં હોતિ વા, ન વા. એવં પચ્ચવેક્ખિત્વા સો સોતાપન્નો અરિયસાવકો તસ્મિંયેવ વા આસને નિસિન્નો અપરેન વા સમયેન કામરાગબ્યાપાદાનં તનુભાવં કરોન્તો દુતિયમગ્ગં પાપુણાતિ, તદનન્તરં વુત્તનયેન ફલઞ્ચ. તતો વુત્તનયેન કામરાગબ્યાપાદાનં અનવસેસપ્પહાનં કરોન્તો તતિયમગ્ગં પાપુણાતિ, વુત્તનયેન ફલઞ્ચ. તતો તસ્મિંયેવ વા આસને નિસિન્નો અપરેન વા સમયેન રૂપરાગઅરૂપરાગમાનઉદ્ધચ્ચઅવિજ્જાનં અનવસેસપ્પહાનં કરોન્તો ચતુત્થમગ્ગં પાપુણાતિ, વુત્તનયેન ફલઞ્ચ. એત્તાવતા ચેસ અરહા નામ અટ્ઠમો અરિયપુગ્ગલો હોતિ મહાખીણાસવો. ઇતિ ઇમેસુ ચતૂસુ મગ્ગેસુ ઞાણં **ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ** નામ.

એત્તાવતા પાતિમોક્ખસંવરસીલાદીનં વુત્તત્તા સીલવિસુદ્ધિ ચ મેત્તાસુભાદીનં વુત્તત્તા ચિત્તવિસુદ્ધિ ચ નામરૂપપરિગ્ગહાદીનં વસેન દિટ્ઠિવિસુદ્ધિકઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિમગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિયો ચાતિ સત્ત વિસુદ્ધિયો વુત્તા હોન્તિ. ઇદં વુત્તપ્પકારં પટિપદાક્કમં સન્ધાય વુત્તં ‘‘**પાપુણેય્યાનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખય**’’ન્તિ. એત્થ સક્કાયદિટ્ઠિ વિચિકિચ્છા સીલબ્બતપરામાસો કામરાગો પટિઘો રૂપરાગો અરૂપરાગો માનો ઉદ્ધચ્ચં અવિજ્જાતિ ઇમે દસ ધમ્મા **સબ્બસંયોજના** નામ. એતેસુ સક્કાયદિટ્ઠિવિચિકિચ્છાસીલબ્બતપરામાસા સોતાપત્તિમગ્ગવજ્ઝા, કામરાગપટિઘા દુતિયમગ્ગેન તનુભૂતા હુત્વા તતિયેન સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ, સેસાનિ પઞ્ચ ચતુત્થેનાતિ. એવં અનુપુબ્બેન સબ્બસંયોજનક્ખયસઙ્ખાતં અરહત્તં પાપુણાતીતિ વેદિતબ્બં.

વિપસ્સનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિગમનકથાવણ્ણના

૪૭૩-૫. અધિસીલઅધિચિત્તાનં અધિપઞ્ઞાય ચ સિક્ખના ઉત્તરિ ભિક્ખુકિચ્ચં નામ નત્થિ યસ્મા, અતો અયં ખુદ્દસિક્ખા સમુદાહટા.

કેનાતિ ચે? **યસ્સ** થેરસ્સ **લોકવિચારિનો** લોકે વિચરન્તસ્સ મહતો કિત્તિસદ્દસ્સ પરિસ્સમો **ન સમ્ભોતિ** ન હોતિ, કિં વિય? **માલુતસ્સેવ નિચ્ચસો**, યથા નિચ્ચં વિચરન્તસ્સ માલુતસ્સ પરિસ્સમો નત્થિ, એવં વિચરન્તસ્સ

કિત્તિસદ્દસ્સ પરિસ્સમો નત્થિ, તેન **ધમ્મસિરિકેન** સમુદાહટાતિ સમ્બન્ધો.

એત્તાવતા ચ –

નિટ્ઠિતો ખુદ્દસિક્ખાય, સમાસેન વિનિચ્છયો;
વિત્થારો પન એતિસ્સા, સબ્બમ્પિ પિટકત્તયં.

તસ્મા વિત્થારકામેન, સકલે પિટકત્તયે;
કત્તબ્બો સાદરો એત્થ, ઇતરેન વિસેસતોતિ.

ખુદ્દસિક્ખાવિનિચ્છયો.

ખુદ્દસિક્ખા-પુરાણટીકા નિટ્ઠિતા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દસિક્ખા-અભિનવટીકા

ગન્થારમ્ભકથા

તિલોકતિલકં વન્દે, સદ્ધમ્મામતનિમ્મિતં;
સંસુદ્ધકતસમ્ભત્તિં, જિનં જનમનોરમં.

સારિપુત્તં મહાસામિં, નેકસત્થવિસારદં;
મહાગુણં મહાપઞ્ઞં, નમો મે સિરસા ગરું.

ખુદ્દસિક્ખાય ટીકા યા, પુરાતના સમીરિતા;
ન તાય સક્કા સક્કચ્ચં, અત્થો સબ્બત્થ ઞાતવે.

તતોનેકગુણાનં યો, મઞ્જૂસા રતનાનવ;
સુમઙ્ગલસનામેન, તેન પઞ્ઞવતા સતા.

અજ્ઝેસિતો યતિન્દેન, સદારઞ્ઞનિવાસિના;
સવિનિચ્છયમેતિસ્સા, કરિસ્સામત્થવણ્ણનં.

ગન્થારમ્ભકથાવણ્ણના

(ક) એત્થાહ – કિમત્થમાદિતોવાયં ગાથા નિક્ખિત્તા, નનુ યથાધિપ્પેતમેવ પકરણમારભનીયન્તિ? વુચ્ચતે – સપ્પયોજનત્તા . સપ્પયોજનઞ્હિ તંદસ્સનં તાય રતનત્તયપ્પણામાભિધેય્યકરણપ્પકારપ્પયોજનાભિધાનસન્દસ્સનતો. તાનિ ચ પન સપ્પયોજનાનિ અનન્તરાયેન ગન્થપરિસમાપનાદિપ્પયોજનાનમભિનિપ્ફાદનતો. તથા હિ સોતૂનમત્તનો ચ યથાધિપ્પેતત્થનિપ્ફાદનં રતનત્તયપ્પણામકરણપ્પયોજનં. વિદિતાભિધેય્યસ્સ ગન્થસ્સ વિઞ્ઞૂનમાદરણીયતા અભિધેય્યકથનપ્પયોજનં. સોતુજનસમુસ્સાહજનનં કરણપ્પકારપ્પયોજનકથનપ્પયોજનં. વોહારસુખતા પન અભિધાનકથનપ્પયોજનં.

તત્થ **વન્દિત્વા રતનત્તયન્તિ** ઇમિના રતનત્તયપ્પણામો દસ્સિતો, **ખુદ્દસિક્ખન્તિ** ઇમિના ખુદ્દભૂતાનં સિક્ખાનં ઇધ પટિપાદેતબ્બતાદીપનેન અભિધેય્યં, અભિધેય્યો ચ નામેસ સમુદિતેન સત્થેન વચનીયત્થોતિ. અભિધાનઞ્ચ પન ઇમિનાવ દસ્સિતં તેન અત્થાનુગતસમઞ્ઞાપરિદીપનતો. **સમાતિકન્તિ** ઇમિના કરણપ્પકારો, **ખુદ્દસિક્ખન્તિ** ઇમિના ચ, તેન ખુદ્દભૂતાનં સિક્ખાનં ઇધ દસ્સેતબ્બભાવપ્પકાસનતો. **આદિતો ઉપસમ્પન્ન સિક્ખિતબ્બન્તિ** ઇમિના પયોજનપયોજનં પન ઇમિનાવ સામત્થિયતો દસ્સિતમેવ, તાસં સિક્ખિતબ્બપ્પકાસનેન હિ સિક્ખને સતિ તમ્મૂલિકાય દિટ્ઠધમ્મિકસમ્પરાયિકત્થનિપ્ફત્તિયા સંસિજ્ઝનતો. પકરણપ્પયોજનાનં સાધનસાધિયલક્ખણો સમ્બન્ધો તન્નિસ્સયદસ્સનેનેવ દસ્સિતોયેવાતિ અયમેત્થ સમુદાયત્થો.

અયં પનેત્થાવયવત્થો – રતનત્તયં વન્દિત્વા ખુદ્દસિક્ખં પવક્ખામીતિ સમ્બન્ધો. રતિજનનટ્ઠેન રતનાનિ, બુદ્ધધમ્મસઙ્ઘાનમેતં અધિવચનં. અથ વા ચિત્તીકતાદિના કારણેન રતનાનિ, બુદ્ધાદયોવ રતનાનિ. તથા ચ વુત્તં –

‘‘ચિત્તીકતં મહગ્ઘઞ્ચ, અતુલં દુલ્લભદસ્સનં;
અનોમસત્તપરિભોગં, રતનં તેન વુચ્ચતી’’તિ. (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૩; સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૩.૫.૨૨૩; ખુ॰ પા॰ અટ્ઠ॰ ૩; સુ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૨૨૬; ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૪૫; મહાનિ॰ અટ્ઠ॰ ૫૦);

તયો અવયવા અસ્સાતિ તયં, સમુદાયાપેક્ખં એકવચનં, અવયવવિનિમુત્તસ્સ પન સમુદાયસ્સ અભાવતો તીણિ એવ રતનાનિ વુચ્ચન્તિ. રતનાનં તયં **રતનત્તયં**. **વન્દિત્વા**તિ તીહિ દ્વારેહિ નમસ્સિત્વા. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વન્દના કાયેન વન્દતિ, વચસા વન્દતિ, મનસા વન્દતી’’તિ (અ॰ નિ॰ ૩.૧૫૫) હિ વુત્તં. તત્થ વિઞ્ઞત્તિં અનુપ્પાદેત્વા કેવલં રતનત્તયગુણાનુસ્સરણવસેન મનોદ્વારે બહુલપ્પવત્તા કુસલચેતના મનોદ્વારવન્દના. તં તં વિઞ્ઞત્તિં ઉપ્પાદેત્વા પન પવત્તા કાયવચીદ્વારવન્દના. સિક્ખિતબ્બાતિ સિક્ખા, અધિસીલઅધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાવસેન તિસ્સો સિક્ખા. સિક્ખનઞ્ચેત્થ યથાક્કમં સીલાદિધમ્માનં સંવરણવસેન, એકારમ્મણે ચિત્તચેતસિકાનં સમાધાનવસેન, આરમ્મણજાનનલક્ખણપ્પટિવેધમગ્ગપાતુભાવપાપનવસેન ચ આસેવનં દટ્ઠબ્બં. અઞ્ઞત્થ બહુવિધા સિક્ખા, ઇધ તુ સઙ્ખેપનયત્તા અપ્પકાદિઅનેકત્થસમ્ભવેપિ ખુદ્દ-સદ્દસ્સ અપ્પકત્થોવેત્થ યુત્તતરોતિ ખુદ્દા અપ્પકા સિક્ખાતિ ખુદ્દસિક્ખા. ઇધ પન ખુદ્દસિક્ખાપ્પકાસકો ગન્થો તબ્બોહારૂપચારતો ઇત્થિલિઙ્ગવસેન ‘‘**ખુદ્દસિક્ખા**’’તિ વુચ્ચતિ યથા ‘‘વરુણાનગર’’ન્તિ. તં **ખુદ્દસિક્ખં**. **પવક્ખામી**તિ કથેસ્સામિ.

કીદિસન્તિ આહ ‘‘**આદિતો ઉપસમ્પન્નસિક્ખિતબ્બ**’’ન્તિઆદિ. **આદિ**-સદ્દોયમત્થિ અવયવવચનો યથા ‘‘સબ્બાદીનિ સબ્બનામાની’’તિ. અત્થિ અપાદાનવચનો યથા ‘‘પબ્બતાદીનિ ખેત્તાની’’તિ. તત્થાવયવવાચી કમ્મસાધનો ‘‘આદિયતીત્યાદી’’તિ. ઇતરો અપાદાનસાધનો ‘‘આદિયતિ એતસ્માત્યાદી’’તિ . તત્થ યો અવયવવચનો, તસ્સેદં ગહણં, તસ્મા ઉપસમ્પન્નક્ખણમ્પિ અન્તો કત્વા આદિભૂતા ઉપસમ્પન્નક્ખણતોયેવ પટ્ઠાયાતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **એવ**-સદ્દો પનેત્થ સબ્બવાક્યાનં અવધારણફલત્તા લબ્ભતિ. તો-પચ્ચયો અવધિમ્હિયેવ , ન આધારે. તત્થ હિ તોપચ્ચયે આધારે વત્તમાને આદિમ્હિયેવ મજ્ઝઅન્તાનં અવયવભૂતે ઉપસમ્પન્નક્ખણેયેવાતિ અત્થો ભવેય્ય, તથા સતિ અવધારણનિચ્છયો નિયમોતિ અત્થન્તરત્તા આદિક્ખણનિયમેન મજ્ઝાદયો નિવત્તિયેય્યું. અપાદાનવચનસ્સાપિ ગહણે અવધિભૂતો ઉપસમ્પન્નક્ખણો નિવત્તિયેય્ય ‘‘પબ્બતાદીનિ ખેત્તાની’’તિ એત્થ આદિભૂતપબ્બતપરિચ્ચાગેન ખેત્તગ્ગહણં વિયાતિ દટ્ઠબ્બં. ટીકાયં પન આધારત્થોપિ વુત્તો, સો યથાવુત્તદોસં નાતિગચ્છતિ. સબ્બત્થ ‘‘ટીકાય’’ન્તિ ચ વુત્તે એત્થેવ પુરાણટીકાયન્તિ ગહેતબ્બં. **આદિતો**તિ ઇમિના ઇદં દીપેતિ – અતિદુલ્લભં ખણસમવાયં લભિત્વા આલસિયદોસેન અપ્પટિપજ્જન્તેહિ ચ અઞ્ઞાણદોસેન અઞ્ઞથા પટિપજ્જન્તેહિ ચ અહુત્વા આદિતો પટ્ઠાય નિરન્તરમેવ તીસુ સિક્ખાસુ સમ્માપટિપજ્જનવસેન આદરો જનેતબ્બોતિ.

ઉપસમ્પન્નેન ઉપસમ્પન્નાય ચ સિક્ખિતબ્બં આસેવિતબ્બન્તિ **ઉપસમ્પન્નસિક્ખિતબ્બં**, એકસેસનયેન ઉપસમ્પન્નતાસામઞ્ઞેન વા ઉપસમ્પન્નાયપિ એત્થેવાવિરોધોતિ ઉપસમ્પન્નેન સિક્ખિતબ્બન્તિ સમાસો. નનુ અધિસીલાદયોવ સિક્ખિતબ્બા, એવં સતિ કથં પકરણં સિક્ખિતબ્બત્તેન વુત્તન્તિ? નાયં દોસો, સિક્ખાય સિક્ખિતબ્બત્તે સતિ તદ્દીપકગન્થસ્સાપિ આસેવિતબ્બતા આપજ્જતીતિ. સુખગ્ગહણત્થં વત્તબ્બવિનિચ્છયં સકલમ્પિ સઙ્ગહેત્વા માતિકાય ઠપનતો સહ માતિકાયાતિ **સમાતિકં**. તગ્ગુણસંવિઞ્ઞાણોયં બહુબ્બીહિ તસ્સ ખુદ્દસિક્ખાસઙ્ખાતસ્સ અઞ્ઞપદત્થસ્સ યો ગુણો માતિકાસઙ્ખાતં વિસેસનં, તસ્સ ઇધ વિઞ્ઞાયમાનત્તા. સુખેનેવ હિ ગહણં સિયા માતિકાનુસારેન તં તં વિનિચ્છયં ઓલોકેન્તાનં સંસયાપગમતો.

માતિકાવણ્ણના

(ખ- જ) ઇદાનિ ''સમાતિક''ન્તિ વુત્તત્તા માતિકાપદાનિ તાવ ઉદ્દિસિતું ''**પારાજિકા ચ ચત્તારો**''તિઆદિ આરદ્ધં. એત્થાહ – તીસુ સિક્ખાસુ અધિસીલસિક્ખાવ કસ્મા પઠમં વુત્તાતિ? સબ્બસિક્ખાનં મૂલભૂતત્તા. ''સીલે પતિટ્ઠાય નરો સપઞ્ઞો, ચિત્તં પઞ્ઞઞ્ચ ભાવય''ન્તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૨૩; પેટકો॰ ૨૨; મિ॰ પ॰ ૨.૧.૯) હિ વુત્તં. તત્રાપિ મહાસાવજ્જત્તા મૂલચ્છેજ્જવસેન પવત્તનતો સબ્બપઠમં જાનિતબ્બાતિ પારાજિકાવ પઠમં વુત્તાતિ વેદિતબ્બં. માતિકાપદાનં પન અત્થો તસ્સ તસ્સ માતિકાપદસ્સ નિદ્દેસવસેનેવ વિઞ્ઞાયતીતિ ન ઇધ વિસું દસ્સયિસ્સામ. અવિઞ્ઞાયમાનં પન તત્થ તત્થેવ પકાસયિસ્સામ.

ઇદાનિ ઉદ્દિટ્ઠપદાનુક્કમેન નિદ્દેસં આરભન્તો ''**પારાજિકા ચ ચત્તારો**''તિ પઠમં માતિકાપદં ઉદ્ધરિ. એવમુપરિપિ. ઇદાનિ પારાજિકાયો ઉદ્દિસિત્વા ઉદ્દિટ્ઠપદાનુક્કમેન નિદ્દેસં આરભન્તો ''**ગરુકા નવા**''તિ દુતિયં પદં ઉદ્ધરીતિઆદિના યથાયોગં વત્તબ્બં. તત્થ સિક્ખાપદં અતિક્કમિત્વા આપત્તિં આપન્ના પુગ્ગલા તાય પરાજયન્તીતિ પરાજિયા. તેયેવ **પારાજિકા** ઉપસગ્ગસ્સ વુદ્ધિં કત્વા ય-કારસ્સ ક-કારકરણેન. તે પન ગણનપરિચ્છેદવસેન ચત્તારોતિ અત્થો.

૧. પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧-૨. ઇદાનિ તે દસ્સેતું ''**મગ્ગત્તયે**''તિઆદિ આરદ્ધં. એવમુપરિપિ યથાયોગં યોજેતબ્બં. તત્થ **મગ્ગત્તયે**તિ એત્થ મગ્ગા ચ નામ તિંસ મગ્ગા. મનુસ્સામનુસ્સતિરચ્છાનગતવસેન હિ તિસ્સો ઇત્થિયો. તત્થ તિરચ્છાનગતાય અયં પરિચ્છેદો –

''અપદાનં અહી મચ્છા, દ્વિપદાનઞ્ચ કુક્કુટી;
ચતુપ્પદાનં મજ્જારી, વત્થુ પારાજિકસ્સિમા''તિ. (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૫૫);

તાસં વચ્ચપસ્સાવમુખમગ્ગવસેન તયો તયો કત્વા નવ મગ્ગા, તથા ઉભતોબ્યઞ્જનકાનં, પુરિસાનં પન વચ્ચમુખમગ્ગવસેન દ્વે દ્વે કત્વા છ, તથા પણ્ડકાનન્તિ તિંસ. તેસં તયે. કીદિસેતિ આહ ''**સન્થતસન્થતે**''તિ. સન્થતે અસન્થતેતિ પદચ્છેદો. ન સન્થતં અસન્થતં. તસ્મિં **અસન્થતે**. ન-કારો એત્થ ''અબ્રાહ્મણો''તિઆદીસુ વિય પયિરુદાસે, તં કિરિયાયુત્તસ્સ તાદિસસ્સ અઞ્ઞસ્સ વત્થુનો વિધાનેન સન્થતસ્સ વત્થુનો પયિરુદાસનં પરિચ્ચજનં પયિરુદાસોતિ. ન પસજ્જપ્પટિસેધે, સન્થતં પસજ્જ પત્વા તસ્સ ''બ્રાહ્મણો ન ભવિસ્સતી''તિઆદીસુ વિય ન નિસેધોતિ. વા-સદ્દો પનેત્થ વચનયુત્તિબલેનેવ લબ્ભતિ, તસ્સ પલિવેઠેત્વા, અન્તો વા પવેસેત્વા વત્થાદિના કેનચિ પટિચ્છન્ને વા અપ્પટિચ્છન્ને વાતિ અત્થો. તથાભૂતે **અલ્લોકાસે** પકતિવાતેન અસમ્ફુટ્ઠે તિન્તપ્પદેસે. **નિમિત્ત**ન્તિ અઙ્ગજાતં. **સન્તિ**આદિ તબ્બિસેસનં. **સન્તિ** અત્તનિયં. સં-સદ્દો હિ અત્તનિ અત્તનિયે ચ વત્તતિ. **સન્થતં અસન્થત**ન્તિ યથાવુત્તનયેન પટિચ્છન્નં વા અપ્પટિચ્છન્નં વા. **ઉપાદિણ્ણ**ન્તિ અનટ્ઠકાયપ્પસાદં. કિત્તકન્તિ આહ ''**તિલમત્તમ્પી**''તિ. તિલસ્સ મત્તં સાકલ્લં યસ્સ તં **તિલમત્તં** . ''મત્તં સાકલ્લં નિચ્છયે''તિ હિ નિઘણ્ડુ. એત્થાપિ અવયવેન વિગ્ગહો સમુદાયો સમાસત્થો, તિલબીજપ્પમાણમ્પીતિ વુત્તં હોતિ. કિં તં? નિમિત્તં, પવેસનં વા. **અપિ**-સદ્દો સમ્ભાવને, ''તિલબીજમત્તમ્પી''તિ સમ્ભાવીયતિ, અધિકે કા નામ કથાતિ ઇદમેત્થ સમ્ભાવનં, એવંભૂતં **સં** અઙ્ગજાતં યથાવુત્તે મગ્ગત્તયે તિલમત્તમ્પિ પવેસન્તો ભિક્ખુ **ચુતો** પરિભટ્ઠો, પારાજિકો નામ હોતિ સાસનતોતિ વિઞ્ઞાયતિ ગમ્મમાનત્થસ્સ સદ્દસ્સ પયોગં પતિ કામાચારત્તા. કીદિસોતિ આહ ''**અનિક્ખિત્તસિક્ખો**''તિ.

નિક્ખિત્તસિક્ખો પન અભિક્ખુકત્તા પરિચ્ચત્તો. તત્થ નિક્ખિત્તા ઓહિતા પરિચ્ચત્તા પચ્ચક્ખાતા સિક્ખા એતેનાતિ વિગ્ગહો. યથાલક્ખણં ન નિક્ખિત્તસિક્ખો અનિક્ખિત્તસિક્ખો. તત્થ ચિત્તખેત્તકાલપ્પયોગપુગ્ગલવિજાનનવસેન સિક્ખાપચ્ચક્ખાનં ઞત્વા તદભાવેન અપચ્ચક્ખાનં વેદિતબ્બં.

તત્થ ઉપસમ્પન્નભાવતો ચવિતુકામતાચિત્તં **ચિત્તં** નામ. ''બુદ્ધં પચ્ચક્ખામી''તિઆદીનિ ''ગિહીતિ મં ધારેહિ, ઉપાસકો, આરામિકો, સામણેરોતિ મં ધારેહી''તિ ''અલં મે બુદ્ધેના''તિઆદીનિ છ ખેત્તપદાનિ **ખેત્તં** નામ. ''પચ્ચક્ખામી''તિઆદિના વુત્તો વત્તમાનકાલોયેવ **કાલો** નામ. યાય કાયચિ ભાસાય વસેન વાચસિકપ્પયોગોવ **પયોગો** નામ. અનુમ્મત્તાદિકો પચ્ચક્ખાતો ચ મનુસ્સજાતિકો સોવ **પુગ્ગલો** નામ. પચ્ચક્ખાતકસ્સ વચનસમનન્તરમેવ ''અયં ઉક્કણ્ઠિતો''તિ વા ''ગિહિભાવં પત્થયતી''તિ વા સોતુનો જાનનં **વિજાનનં** નામાતિ વેદિતબ્બં.

તત્થ નટ્ઠકાયપ્પસાદં પન પિળકં વા ચમ્મખિલં વા લોમં વા પવેસન્તસ્સ દુક્કટં. અક્ખિનાસકણ્ણચ્છિદ્દવત્થિકોસેસુ, સત્થકાદીહિ કતવણે વા મેથુનરાગેન નિમિત્તં પવેસન્તસ્સ થુલ્લચ્ચયં. અવસેસસરીરેસુ ઉપકચ્છકાદીસુ દુક્કટં. તિરચ્છાનગતાનં હત્થિઅસ્સગોગદ્રભઓટ્ઠમહિંસાદીનં નાસાય થુલ્લચ્ચયં, વત્થિકોસે થુલ્લચ્ચયમેવ. સબ્બેસમ્પિ તિરચ્છાનગતાનં અક્ખિકણ્ણવણેસુ દુક્કટં. તથા અવસેસસરીરે કાયસંસગ્ગરાગેન, મેથુનરાગેન વા જીવમાનકપુરિસસ્સ વત્થિકોસં અપ્પવેસન્તો નિમિત્તેન નિમિત્તં છુપતિ, દુક્કટં. બહિ નિક્ખન્તદન્તેસુ વાયમન્તસ્સ પન થુલ્લચ્ચયન્તિ અયમેત્થ સવિનિચ્છયો અત્થવણ્ણનક્કમો.

ઇદાનિ પવેસનં નામ ન કેવલં અત્તુપક્કમેનેવ, પરૂપક્કમેનાપિ હોતિ, તત્રાપિ સાદિયન્તોવ ચુતો હોતીતિ દસ્સેતું ''**અથ વા**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **અથ વા**તિ અયં નિપાતો, નિપાતસમુદાયો વા પક્ખન્તરારમ્ભે. પવેસનઞ્ચ ઠિતઞ્ચ ઉદ્ધારો ચ પવિટ્ઠઞ્ચ **પવેસન...પે॰... પવિટ્ઠાનિ**, ઇતરીતરયોગદ્વન્દો. ઇતરીતરયોગો નામ અઞ્ઞમઞ્ઞત્થોપાદાનતાતિ પવેસનાદીનિ ઠિતાદિઅત્થાનિપિ હોન્તીતિ **પવિટ્ઠ**-સદ્દોપિ પવેસનાદિઅત્થો હોતિ, તતોયેવેત્થ તસ્મા બહુવચનસમ્ભવો. અઞ્ઞથા દ્વન્દે અવયવત્થપધાનત્તા એકત્થવાચકાપિ પવિટ્ઠ-સદ્દા કથં બહુવચનપ્પસઙ્ગો. સમાહારે વા દ્વન્દો. **ખણો**તિ કાલવિસેસો. સો ચ યોગવન્તાનં ખણન્તરવિનિમુત્તો નત્થીતિ પવેસન...પે॰...પવિટ્ઠાનિયેવ ખણોતિ કમ્મધારયો, અભેદે ભેદપરિકપ્પનાય વા પવેસન...પે॰... પવિટ્ઠાનં ખણોતિ છટ્ઠીતપ્પુરિસો. તસ્સ સાદકો, તસ્મિં વા સાદકો **પવેસન...પે॰... સાદકો. ખણ**-સદ્દો પનેત્થ પચ્ચેકં યોજેતબ્બો દ્વન્દસમાસત્તા, પવેસનકાલં ઠિતકાલં ઉદ્ધારકાલં પવિટ્ઠકાલં, તસ્મિં વા સાદિયન્તોતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. એવં સેવનચિત્તપચ્ચુપટ્ઠાનેન સાદકો ભિક્ખુ ચુતોતિ યોજેતબ્બં. તત્થ યથાવુત્તપ્પદેસસ્સ અન્તોકરણં **પવેસનં** નામ. યાવ ઉદ્ધરણારમ્ભા નિવત્તં **ઠિતં** નામ. **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૫૮) પન માતુગામસ્સ સુક્કવિસ્સટ્ઠિં પત્વા સબ્બથા વાયમતો ઓરમિત્વા ઠિતકાલં સન્ધાય ''સુક્કવિસ્સટ્ઠિસમયે''તિ વુત્તં. યાવ અગ્ગા નીહરણં **ઉદ્ધારો** નામ. યાવ પવેસનારહટ્ઠાના અન્તોકતં **પવિટ્ઠં** નામ.

પઠમં.

૩-૪. ઇદાનિ દુતિયં દસ્સેતું ''**આદિયેય્યા**''તિઆદિમાહ. તત્થ અદિન્નં થેય્યચિત્તેન આદિયેય્ય...પે॰... સઙ્કેતં વીતિનામયે, પારાજિકો ભવેતિ સમ્બન્ધો. **અદિન્નન્તિ** મનુસ્સસામિકેહિ કાયવાચાહિ ન દિન્નં. **થેય્યચિત્તેના**તિ થેનોતિ ચોરો, તસ્સ ભાવો થેય્યં ન-કારસ્સ ય-કારં કત્વા દ્વિત્તેન. ભવન્તિ એતસ્મા અભિધાનબુદ્ધીતિ ભાવો,

સદ્દપ્પવત્તિનિમિત્તં જાતિગુણાદિ. ઇધ પન અવહરણચિત્તસઙ્ખાતં દબ્બં થેય્યં. થેય્યઞ્ચ તં ચિત્તઞ્ચાતિ થેય્યચિત્તં, તેન. **આદિયેય્યા**તિ આરામાદિં અભિયુઞ્જિત્વા ગણ્હેય્ય. **હરેય્યા**તિ હરન્તો ગણ્હેય્ય. **અવહરેય્યા**તિ ઉપનિક્ખિત્તં ભણ્ડં ‘‘દેહિ મે ભણ્ડ’’ન્તિ વુચ્ચમાનો ‘‘ન મયા ગહિત’’ન્તિઆદીનિ વદન્તો ગણ્હેય્ય. **ઇરિયાપથં કોપેય્યા**તિ ભણ્ડહારકસ્સ ગમનાદિઇરિયાપથં વિચ્છિન્દિત્વા ગણ્હેય્ય. કોપં કત્વા ગણ્હાતીતિ હિ એતસ્મિં અત્થે ‘‘કોપી’’તિ નામધાતુ. **ઠાના ચાવેય્યા**તિ ઠપિતટ્ઠાનતો ચાવેય્ય. **સઙ્કેતં વીતિનામયે**તિ પરિકપ્પિતટ્ઠાનં વા સુઙ્કઘાતં વા અતિક્કામેય્ય.

એત્થ ચ આરામાદિઅભિયુઞ્જને, સામિકસ્સ વિમતુપ્પાદનધુરનિક્ખેપે, ભણ્ડહારકસ્સ સીસભારામસનફન્દાપનખન્ધોરોપને, ઉપનિક્ખિત્તે ‘‘દેહિ મે ભણ્ડ’’ન્તિ ચોદિયમાનસ્સ ‘‘નાહં ગણ્હામી’’તિ ભણનવિમતુપ્પાદનધુરનિક્ખેપે, થલટ્ઠસ્સ થેય્યચિત્તેનામસનફન્દાપનઠાનાચાવને ચાતિ ચતૂસુ પચ્ચેકં યથાક્કમં દુક્કટથુલ્લચ્ચયપારાજિકાયો વેદિતબ્બા. ‘‘સહભણ્ડહારકં નેસ્સામી’’તિ પઠમદુતિયપાદસઙ્કામને, પરિકપ્પિતસુઙ્કઘાતટ્ઠાનતો પઠમદુતિયપાદાતિક્કામે ચાતિ દ્વીસુ પચ્ચેકં કમેન થુલ્લચ્ચયપારાજિકાયો વેદિતબ્બા. અયમેત્થ સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકમિસ્સકત્તા નાનાભણ્ડવસેન યોજના. એકભણ્ડવસેન પન સસ્સામિકસ્સ દાસસ્સ વા તિરચ્છાનગતસ્સ વા યથાવુત્તેન અભિયોગાદિના નયેન આદિયનહરણાદિવસેન યોજના દટ્ઠબ્બા.

અપિચ ઇમાનિ છ પદાનિ વણ્ણયન્તેન નાનાભણ્ડએકભણ્ડસાહત્થિકપુબ્બપ્પયોગથેય્યાવહારસઙ્ખાતે પઞ્ચપઞ્ચકે સમોધાનેત્વા પઞ્ચવીસતિ અવહારા દસ્સેતબ્બા છપ્પદન્તોગધત્તા સબ્બેસમ્પિ અવહારાનં. તે પન અવહારા યેન કેનચિ અભિયોગાદિઆકારનાનત્તમત્તેન ભિન્નાતિ તંવસેન પઞ્ચપઞ્ચકં નામ જાતં. એવં સંવણ્ણિતઞ્હિ ઇદં અદિન્નાદાનપારાજિકં સુવણ્ણિતં નામ હોતીતિ દટ્ઠબ્બં. તત્થ પુરિમાનિ દ્વે પઞ્ચકાનિ ‘‘આદિયેય્યા’’તિઆદીનં પઞ્ચન્નં પદાનં વસેન લબ્ભન્તિ. યં પનેતં ‘‘સઙ્કેતં વીતિનામયે’’તિ છટ્ઠં પદં, તં તતિયપઞ્ચમેસુ પઞ્ચકેસુ નિસ્સગ્ગિયપરિકપ્પાવહારવસેન યોજેતબ્બં.

તત્થ સાહત્થિક-સદ્દેન ઉપચારતો તંસહચરિતપઞ્ચકં ગહેત્વા ‘‘સાહત્થિકઞ્ચ તં પઞ્ચકઞ્ચા’’તિ વા ‘‘સાહત્થિકાદિ પઞ્ચક’’ન્તિ મજ્ઝેપદલોપવસેન વા **સાહત્થિકપઞ્ચકં**. એવમુપરિપિ. તં પન સાહત્થિકો આણત્તિકો નિસ્સગ્ગિયો અત્થસાધકો ધુરનિક્ખેપો ચાતિ. તત્થ સકો હત્થો સહત્થો, સહત્થેન નિબ્બત્તો **સાહત્થિકો**. એવં **આણત્તિકો**. સુઙ્કઘાતપરિકપ્પિતોકાસાનં અન્તો ઠત્વા બહિ નિસ્સજ્જનં નિસ્સગ્ગો, સો એવ **નિસ્સગ્ગિયો**. કાલં અનિયમેત્વા આણત્તસ્સ ભણ્ડગ્ગહણતો ચ પરસ્સ તેલકુમ્ભિયા પાદગ્ઘનકં તેલં અવસ્સં પિવનકાનં ઉપાહનાદીનં નિક્ખિત્તાનં તેલપાતનતો ચ પુરેતરમેવ પારાજિકસઙ્ખાતં અત્થં સાધેતીતિ **અત્થસાધકો**. સો પન આણાપનપ્પયોગો, ઉપાહનાદીનં નિક્ખેપપ્પયોગો ચ. આરામાભિયોગે ચ ઉપનિક્ખિત્તભણ્ડે ચ તાવકાલિકભણ્ડદેય્યાનમદાને ચ ધુરસ્સ નિક્ખેપો **ધુરનિક્ખેપો**.

પુબ્બપ્પયોગપઞ્ચકં નામ પુબ્બપ્પયોગો સહપ્પયોગો સંવિધાવહારો સઙ્કેતકમ્મં નિમિત્તકમ્મન્તિ. તત્થ આણાપનં ભણ્ડગ્ગહણતો પુબ્બત્તા **પુબ્બપ્પયોગો** નામ. ઠાનાચાવનખિલસઙ્કામનપ્પયોગેન સહ વત્તમાનો **સહપ્પયોગો**. સંવિધાય સમ્મન્તયિત્વા ગતેસુ એકેનાપિ ભણ્ડે ઠાના ચાવિતે સબ્બેસં અવહારો **સંવિધાવહારો**. **સઙ્કેતકમ્મ**ન્તિ પુબ્બણ્હાદિકાલપરિચ્છેદવસેન સઞ્જાનનકરણં. **નિમિત્તકમ્મં** નામ સઞ્ઞુપ્પાદનત્થં અક્ખિનિખણનાદિકરણં.

થેય્યાવહારપઞ્ચકં પન સયમેવ દસ્સેતું "**અથ વા**"તિઆદિમાહ. નનુ ચ છપ્પદન્તોગધત્તા "સબ્બેસમ્પિ અવહારાન"ન્તિ વુત્તં, એવં સતિ "અથ વા"તિ પક્ખન્તરવસેન વિસું વિય ઇદં પઞ્ચકં કસ્મા વુત્તન્તિ? નનુ અવોચુમ્હા "યેન કેનચિ અભિયોગાદિઆકારનાનત્તમત્તેન ભિન્ના"તિ, એતાદિસસ્સ ભેદસ્સ સમ્ભવતો પક્ખન્તરવસેનાપિ યુજ્જતીતિ એવં વુત્તં. ઇમસ્સ પઞ્ચકસ્સ વિસું ઉદ્ધરિત્વા વચનં પન પસિદ્ધિવસેનાતિ દટ્ઠબ્બં, કુસ-સદ્દેન કુસસઙ્કામનમધિપ્પેતં અભેદોપચારેન. થેય્યઞ્ચ બલઞ્ચ કુસો ચ છન્નઞ્ચ પરિકપ્પો ચ **થેય્યા**...**પે**॰... **પરિકપ્પં**, દીઘો સન્ધિવસેન. તેન અવહારકો પારાજિકો ભવેતિ સમ્બન્ધો. યો પન પટિચ્છન્નેન અવહારકો, સો અત્થતો પટિચ્છન્નસ્સ અવહારકો હોતીતિ દ્વન્દસમાસન્તોગધત્તેપિચસ્સ વિરોધાભાવોભાવસાધનો ચાયં છન્ન-સદ્દો દટ્ઠબ્બો. તત્થ સન્ધિચ્છેદનાદીનિ કત્વા વા તુલાકૂટમાનકૂટકહાપણકૂટાદીહિ વઞ્ચેત્વા વા ગણ્હન્તો **થેય્યાવહારકો**. બલક્કારેન પરસન્તકં ગણ્હન્તો **બલાવહારકો**. કુસં સઙ્કામેત્વા ગણ્હન્તો **કુસાવહારકો**. તિણપણ્ણાદીહિ યં કિઞ્ચિ પટિચ્છાદેત્વા પચ્છા કસ્સ પટિચ્છન્નસ્સ અવહારકો **પટિચ્છન્નાવહારકો**. સાટકાદિભણ્ડવસેન, ગબ્ભદ્વારાદિઓકાસવસેન વા પરિકપ્પેત્વા ગણ્હન્તો **પરિકપ્પાવહારકો**. એત્થ પન પરિકપ્પિતભણ્ડગ્ગહણે પરિકપ્પિતપરિચ્છેદાતિક્કમે ચ પારાજિકં વેદિતબ્બં.

ઇદાનિ પનેત્થ વિનિચ્છયં દસ્સેતું "**ભણ્ડકાલગ્ઘદેસેહી**"તિઆદિ વુત્તં. એત્થ અદિન્નાદાને ભણ્ડઞ્ચ કાલો ચ અગ્ઘો ચ દેસો ચ તેહિ ચ પરિભોગેન ચ વિનિચ્છયો કાતબ્બોતિ અત્થો . તત્થ અવહટભણ્ડસ્સ સસ્સામિકસ્સામિકભાવં સસ્સામિકેપિ સામિકાનં સાલયનિરાલયભાવઞ્ચ ઉપપરિક્ખિત્વા સાલયકાલે ચે અવહટં, ભણ્ડં અગ્ઘાપેત્વા કાતબ્બો વિનિચ્છયો **ભણ્ડેન વિનિચ્છયો**. નિરાલયકાલે ચે અવહટં, પારાજિકં નત્થિ, સામિકેસુ પુન આહરાપેન્તેસુ દાતબ્બં. તદેવ હિ ભણ્ડં કદાચિ મહગ્ઘં, કદાચિ અપ્પગ્ઘં, તસ્મા યસ્મિં કાલે ભણ્ડં અવહટં, તસ્મિંયેવ કાલે યો તસ્સ અગ્ઘો, તેન કાતબ્બો વિનિચ્છયો **કાલેન વિનિચ્છયો**. નવભણ્ડસ્સ યો અગ્ઘો, સો પચ્છા પરિહાયતિ, તસ્મા સબ્બદા પકતિઅગ્ઘવસેન અકત્વા કાતબ્બો વિનિચ્છયો **અગ્ઘેન વિનિચ્છયો**. ભણ્ડુટ્ઠાનદેસે ભણ્ડં અપ્પગ્ઘં હોતિ, અઞ્ઞત્થ મહગ્ઘં, તસ્મા યસ્મિં દેસે ભણ્ડં અવહટં, તસ્મિંયેવ દેસે અગ્ઘેન કાતબ્બો વિનિચ્છયો **દેસેન વિનિચ્છયો**. પરિભોગેન સાટકાદિનો ભણ્ડસ્સ અગ્ઘો પરિહાયતિ, તસ્મા તસ્સ પરિભોગવસેન પરિહીનાપરિહીનભાવં ઉપપરિક્ખિત્વા કાતબ્બો વિનિચ્છયો **પરિભોગેન વિનિચ્છયો**.

દુતિયં.

૫-૭. ઇદાનિ તતિયં દસ્સેતું "**મનુસ્સવિગ્ગહ**"ન્તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **મનુસ્સવિગ્ગહં** કલલતો પટ્ઠાય જીવમાનકમનુસ્સજાતિકાનં સરીરં. **ચિચ્ચ** પાણોતિ સઞ્ઞાય સદ્ધિંયેવ "વધામિ ન"ન્તિ વધકચેતનાય ચેતેત્વા પકપ્પેત્વા. **જીવિતા વા વિયોજયે**તિ યો ભિક્ખુ જાતિઉણ્ણંસુના સમુદ્ધટતેલબિન્દુમત્તં કલલરૂપકાલે તાપનાદીહિ વા તતો વા ઉદ્ધમપિ તદનુરૂપેન ઉપક્કમેન રૂપજીવિતિન્દ્રિયોપક્કમે સતિ તદાયત્તવુત્તિનો અરૂપજીવિતસ્સાપિ વોરોપનસમ્ભવતો ઉભયજીવિતા વોરોપેય્ય. **વા**-સદ્દો વિકપ્પે. **મરણચેતનો**તિ મરણે ચેતના યસ્સ સો મરણાધિપ્પાયો. **સત્થહારક**ન્તિ જીવિતં હરતીતિ હારકં, સત્થઞ્ચ તં હારકઞ્ચાતિ સત્થહારકં, તં. **અસ્સ** મનુસ્સવિગ્ગહસ્સ. **ઉપનિક્ખિપે**તિ સમીપે નિક્ખિપેય્ય વા. એતેન થાવરપ્પયોગં દસ્સેતિ. **ગાહેય્ય મરણૂપાય**ન્તિ "સત્થં વા આહર, વિસં વા ખાદા"તિઆદિના નયેન મરણત્થાય ઉપાયં ગાહાપેય્ય વા. એતેન આણત્તિપ્પયોગો દસ્સિતો. **વદેય્ય મરણે ગુણ**ન્તિ કાયવાચાદૂતલેખાહિ "યો એવં મરતિ, સો ધનં વા લભતી"તિઆદિના નયેન મરણે ગુણં પકાસેય્ય વા. ઉભયત્થ અધિકારવસેન વા-સદ્દો આહરિતબ્બો. સો ભિક્ખુ ચુતોતિ સમ્બન્ધો, સાસનતોતિ વિઞ્ઞાયતિ.

ઇદાનિ પનસ્સ છબ્બિધે પયોગેદસ્સેતું "**પયોગા**"તિઆદિમાહ. તત્થ સાહત્થિ...પે॰... ઇદ્ધિવિજ્જામયા પયોગાતિ ઇમે છ પયોગાતિ સમ્બન્ધો. ક-કારલોપેન પનેત્થ "**સાહત્થી**"તિ વુત્તં. અથ વા અનેકત્થે અનેકતદ્ધિતસમ્ભવેન સહત્થસ્સાયં પયોગો સાહત્થીતિ પદસિદ્ધિ વેદિતબ્બા. સાહત્થિ ચ નિસ્સગ્ગો ચ આણત્તિ ચ થાવરો ચાતિ દ્વન્દો. ઇદ્ધિ ચ વિજ્જા ચ, તાસમિમેતિ **ઇદ્ધિવિજ્જામયા**, ઇદ્ધિમયો વિજ્જામયોતિ વુત્તં હોતિ. **પયોગા**તિ ઇમે છપ્પયોગા નામ હોન્તીતિ અત્થો. તત્થ સયં મારેન્તસ્સ કાયેન વા કાયપ્પટિબદ્ધેન વા પહરણં **સાહત્થિકો** પયોગો. દૂરે ઠિતં મારેતુકામસ્સ કાયાદીહિ ઉસુસત્તિઆદીનં નિસ્સજ્જનં **નિસ્સગ્ગો**. "અસુકં નામ મારેહી"તિઆદિના આણાપેન્તસ્સ આણાપનં **આણત્તિ**, ઓપાતખણનં અપસ્સેનસંવિધાનં અસિઆદીનં ઉપનિક્ખિપનાદિ **થાવરો**. મારણત્થં કમ્મવિપાકજાય ઇદ્ધિયા પયોજનં **ઇદ્ધિમયો**. કમ્મવિપાકજિદ્ધિ ચ નામેસા રાજાદીનં રાજિદ્ધિઆદયો. તત્થ પિતુરઞ્ઞો સીહળિન્દસ્સ દાઠાકોટનેન ચૂળસુમનકુટુમ્બિયમારણે રાજિદ્ધિ દટ્ઠબ્બા, તદત્થમેવ અથબ્બણાદિવિજ્જાય પરિજપ્પનં **વિજ્જામયો** પયોગો.

એવં છપ્પયોગે દસ્સેત્વા તેસુ આણત્તિપ્પયોગસ્સ નિયામકે દસ્સેતું "**કાલા**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ યથાવુત્તં આણત્તિં નિયમેન્તિ સઙ્કેતવિસઙ્કેતતાવસેન પરિચ્છિન્દન્તીતિ **આણત્તિનિયામકા**. તે પન કાલો ચ વત્થુ ચ આવુધઞ્ચ ઇરિયાપથો ચાતિ ચત્તારો, તથા કિરિયાવિસેસો ઓકાસોતિ ગણનપરિચ્છેદવસેન છ હોન્તીતિ અત્થો. તત્થ **કાલો** પુબ્બણ્હાદિ યોબ્બનાદિ ચ. **વત્થુ** મારેતબ્બો સત્તો. **આવુધં** અસિઆદિ. **ઇરિયાપથો** મારેતબ્બસ્સ ગમનાદિ. **કિરિયાવિસેસો** વિજ્ઝનાદિ. **ઓકાસો** ગામાદિ. યો હિ "અજ્જ, સ્વે"તિ અનિયમેત્વા "પુબ્બણ્હે મારેહી"તિ વુત્તો યદા કદાચિ પુબ્બણ્હે મારેતિ, નત્થિ વિસઙ્કેતો. યો પન "પુબ્બણ્હે"તિ વુત્તો મજ્ઝન્હાદીસુ મારેતિ, વિસઙ્કેતો હોતિ, આણાપકસ્સ અનાપત્તિ. એવં કાલસ્સ સઙ્કેતવિસઙ્કેતતાવસેન નિયામકતા વેદિતબ્બા. ઇમિનાવ નયેન વત્થુઆદીસુપિ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ.

તતિયં.

૮-૯. ઇદાનિ ચતુત્થં દસ્સેતું "**ઝાનાદિભેદ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ અત્તનિ નોસન્તં અત્તુપનાયિકઞ્ચ પચ્ચુપ્પન્નભવસ્સિતઞ્ચ અઞ્ઞાપદેસરહિતઞ્ચ ઝાનાદિભેદં કોટ્ઠાસં કત્વા વા એકેકં કત્વા વા કાયેન વા વાચાય વા વિઞ્ઞત્તિપથે દીપેન્તો નાધિમાનિકો ઞાતે ચુતો ભવેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **અત્તનિ** સકસન્તાને **નોસન્તં** અનુપ્પન્નત્તાયેવ અવિજ્જમાનં, એત્થ નોસન્તોતિ અત્થે તપ્પુરિસો. **ઝાનાદિભેદ**ન્તિ ઝાનં આદિ યસ્સ "વિમોક્ખસમાધિ સમાપત્તિ ઞાણદસ્સન મગ્ગભાવના ફલસચ્છિ કિરિયાકિલેસપ્પહાનવિનીવરણતાચિત્તસ્સ સુઞ્ઞાગારે અભિરતી"તિ (પારા॰ ૧૯૮) વુત્તસ્સ સો ઝાનાદિ, સોવ ભેદો વિસેસોતિ સમાસો. તં ઝાનાદિભેદં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં. **અત્તુપનાયિક**ન્તિ "અયં મયિ અત્થી"તિ આરોચનવસેન અત્તનિ ઉપનીયતિ, "અહં વા એત્થ સન્દિસ્સામી"તિ અત્તા ઉપનીયતિ એત્થ ધમ્મેતિ વા અત્તુપનાયિકો, ઝાનાદિભેદો, તં. **પચ્ચુપ્પન્નભવસ્સિત**ન્તિ પચ્ચુપ્પન્નભવો નામ ઇદાનિ વત્તમાનો અત્તભાવો, તન્નિસ્સિતોતિ સમાસો, સો ચ ઝાનાદિભેદોયેવ, તં.

અઞ્ઞાપદેસરહિતન્તિ "યો તે વિહારે વસિ, સો ભિક્ખુ પઠમં ઝાનં સમાપજ્જી"તિઆદિના (પારા॰ ૨૨૦) નયેન અઞ્ઞસ્સ અપદેસો, તેન રહિતો ચત્તોતિ તપ્પુરિસસમાસો, સો રહિતો તેનાતિ વા બહુબ્બીહિ, ઝાનાદિભેદોવ , તં. **કોટ્ઠાસં કત્વા વા**તિ "પઠમં ઝાનં દુતિયં ઝાનં સમાપજ્જિં, પઠમં ઝાનં તતિયં ઝાનં સમાપજ્જિ"ન્તિઆદિના નયેન કોટ્ઠાસં કત્વા વા. **એકેકં કત્વા વા**તિ "પઠમં ઝાનં સમાપજ્જિં, દુતિયં ઝાનં સમાપજ્જિ"ન્તિઆદિના નયેન એકેકં કત્વા વા. એત્થ ચ એકન્તિ ઠિતે વિચ્છાયં દ્વિત્તં. એત્થ પન કત્વાતિ કરણકિરિયાય એકેકવસેન ભિન્નસ્સ

ઝાનાદિનો અત્થસ્સ સમ્બન્ધનિચ્છા વિચ્છાતિ વેદિતબ્બા. **ટીકાયં** પન ''કોટ્ઠાસં વાતિ એત્થ 'ઝાનલાભી, વિમોક્ખલાભી, સમાધિલાભી, સમાપત્તિલાભીમ્હી'તિ એવમાદિના નયેન કોટ્ઠાસતો વાતિ અત્થો''તિ ચ ''એકેકં વાતિ 'પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભી, દુતિયસ્સ ઝાનસ્સ લાભીમ્હી'તિ એવમાદિના નયેન એકેકં વાતિ અત્થો''તિ ચ વુત્તં. સો પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ અવુત્તક્કમોતિ વેદિતબ્બો. **કાયેન વા**તિ હત્થમુદ્દાદિવસેન કાયેન વા. **વાચા**તિ એત્થ ચ-કારો લુત્તનિદ્દિટ્ઠો ''અલજ્જિતા''તિઆદીસુ વિય. **વિઞ્ઞત્તિપથે**તિ કાયવચીવિઞ્ઞત્તીનં ગહણયોગ્યે પદેસે ઠત્વાતિ અજ્ઝાહરિતબ્બં. **દીપેન્તો**તિ ''ઇમિના ચ ઇમિના ચ કારણેન અયં ધમ્મો મયિ અત્થી''તિ પકાસેન્તો. **નાધિમાનિકો**તિ અપ્પત્તે પત્તસઞ્ઞિતાસઙ્ખાતો અધિકો માનો, સો નત્થિ એતસ્સાતિ નાધિમાનિકો, ભિક્ખુ. **ઞાતે**તિ વિઞ્ઞુના મનુસ્સજાતિકેન સિક્ખાપચ્ચક્ખાને વુત્તનયેન વિઞ્ઞાતે સતિ ચુતો ભવે સાસનતોતિ વિઞ્ઞાયતિ. અઞ્ઞાપદેસેન દીપયતો પન થુલ્લચ્ચયં. એત્થ ચ –

> દુક્કટં પઠમસ્સેવ, સામન્તમિતિ વણ્ણિતં;
> સેસાનં પન તિણ્ણમ્પિ, થુલ્લચ્ચયમુદીરિતન્તિ.

ચતુત્થં.

૧૦. ઇદાનિ ચતુન્નમ્પિ ચેતેસમસંવાસતં અભબ્બતઞ્ચ દીપેતું ''**પારાજિકેતે**''તિઆદિ આરદ્ધં. એતે ચત્તારો **પારાજિકા** પુગ્ગલા **યથા પુરે** પુબ્બે ગિહિકાલે, અનુપસમ્પન્નકાલે ચ વિય અસંવાસાતિ સમ્બન્ધો. સહ વસન્તિ યસ્મા સબ્બેપિ લજ્જિનો એતેસુ કમ્માદીસુ ન એકોપિ તતો બહિદ્ધા સન્દિસ્સતીતિ એકકમ્મં એકુદ્દેસો સમસિક્ખતાતિ ઇમે તયો સંવાસા નામ. તત્થ અપલોકનાદિકં ચતુબ્બિધમ્પિ સઙ્ઘકમ્મં સીમાપરિચ્છિન્નેહિ પકતત્તેહિ ભિક્ખૂહિ એકતો કત્તબ્બતા **એકકમ્મં** નામ. તથા પઞ્ચવિધોપિ પાતિમોક્ખુદ્દેસો એકતો ઉદ્દિસિતબ્બત્તા **એકુદ્દેસો** નામ. પઞ્ઞત્તં પન સિક્ખાપદં સબ્બેહિપિ લજ્જીપુગ્ગલેહિ સમં સિક્ખિતબ્બભાવતો **સમસિક્ખતા** નામ. નત્થિ તે સંવાસા એતેસન્તિ **અસંવાસા**. ''**અભબ્બા**''તિઆદીસુ **ભિક્ખુભાવાયા**તિ તુમત્થે સમ્પદાનવચનં, તસ્મા યથા સીસચ્છિન્નો જીવિતું અભબ્બો, એવં ચત્તારોમે પુગ્ગલા ભિક્ખુભાવાય ભિક્ખૂ ભવિતું અભબ્બાતિ અત્થો.

૧૧. ઇદાનિ પરિયાયાણત્તીહિ સમ્ભવન્તે દસ્સેતું ''**પરિયાયો ચા**''તિઆદિમાહ. પરિયાયો ચ આણત્તિ ચ તતિયે મનુસ્સવિગ્ગહે લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો. તત્થ કાયાદીહિ યથાવુત્તેહિ ''યો એવં મરતિ, સો ધનં વા લભતી''તિ એવમાદિવિઞ્ઞાપકો બ્યઞ્જનભૂતો કાયવચીપયોગો પરિયાયો. ઇમિના ઇદં દીપેતિ – યથા અદિન્નાદાને ''આદિયેય્યા''તિ (પારા॰ ૯૨) વુત્તત્તા પારિયાયકથાય મુચ્ચતિ, ન ઇધ એવં. ''સંવણ્ણેય્યા''તિ (પારા॰ ૧૭૨) પરિયાયકથાયપિ ન મુચ્ચતીતિ. ''**દુતિયે પના**''તિઆદીસુ અત્થો પાકટોયેવ. એવમુપરિપિ પાકટમુપેક્ખિસ્સામ.

૧૨. ઇદાનિ મેથુનધમ્માદીનં અઙ્ગાનિ દસ્સેતું ''**સેવેતૂ**''તિઆદિમાહ. **સેવેતુકામતાચિત્ત**ન્તિ મેથુનં સેવેતું કામેતીતિ સેવેતુકામો, તસ્સ ભાવો નામ તણ્હા, તાય સેવેતુકામતાય સમ્પયુત્તં ચિત્તન્તિ તપ્પુરિસો. **મેથુનધમ્મસ્સા**તિ મિથુનાનં ઇત્થિપુરિસાનં ઇદન્તિ મેથુનં, તમેવ ધમ્મોતિ મેથુનધમ્મો. ઇધ પન ઉપચારવસેન પારાજિકાપત્તિ મેથુનધમ્મો નામ. અથ વા મેથુનેન જાતો ધમ્મો પારાજિકાપત્તિ મેથુનધમ્મો, તસ્સ મેથુનધમ્મસ્સ મેથુનધમ્મપારાજિકાપત્તિયા. **અઙ્ગદ્વય**ન્તિ અઙ્ગાનં કારણાનં દ્વયં. **બુધા**તિ વિનયધરા વિઞ્ઞુનો.

૧૩. **મનુસ્સસ**ન્તિ મનુસ્સાનં સં મનુસ્સસં, તદાયત્તવત્થુકા ચ. એતેન પેતતિરચ્છાનગતાયત્તં નિવત્તેતિ. **તથાસઞ્ઞી**તિ તથા તાદિસા સઞ્ઞા તથાસઞ્ઞા, સા અસ્સ અત્થીતિ તથાસઞ્ઞી. પરાયત્તસઞ્ઞિતા ચાતિ અત્થો.

ભાવપ્પધાના ઇમે નિદ્દેસા, ભાવપચ્ચયલોપો વા ''બુદ્ધે રતન''ન્તિઆદીસુ (ખુ॰ પા॰ ૬.૩) વિય. એવમુપરિપિ ઈદિસેસુ. **થેય્યચિત્તન્તિ** થેનભાવસઙ્ખાતં ચિત્તઞ્ચ. **વત્થુનો ગરુતાતિ** ભણ્ડસ્સ પાદઅતિરેકપાદારહભાવેન ગરુતા ચ. ઊનપઞ્ચમાસકે વા અતિરેકમાસકે વા થુલ્લચ્ચયં. માસકે વા ઊનમાસકે વા દુક્કટં. **અવહારોતિ** પઞ્ચવીસતિયા અવહારાનં અઞ્ઞતરેન અવહરણઞ્ચાતિ ઇમે પઞ્ચ **અદિન્નાદાનહેતુયો** અદિન્નાદાનપારાજિકાપત્તિયા અઙ્ગાનિ.

૧૪. પાણો માનુસ્સકોતિ મનુસ્સજાતિસમ્બન્ધો પાણો ચ, પાણોતિ હિ વોહારતો સત્તો, પરમત્થતો પન જીવિતિન્દ્રિયં વુચ્ચતિ. **પાણસઞ્ઞિતાતિ** પાણોતિ સઞ્ઞિતા ચ, ઘાતનં ઘાતો, સો એવ ચેતના **ઘાતચેતના**, ''વધામિ ન''ન્તિ એવં પવત્તા સા ચ, તંસમુટ્ઠિતો સાહત્થિકાદીનં છન્નમઞ્ઞતરો **પયોગો** ચ, **તેન** પયોગેન મરણઞ્ચાતિ **એતે** યથાવુત્તા **પઞ્ચ વધહેતુયો** પાણઘાતાપજ્જિતબ્બઆપત્તિયા અઙ્ગાનીતિ અત્થો.

૧૫. અત્તનિ અસન્તતાતિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ સન્તાને અવિજ્જમાનતા ચ. **પાપમિચ્છતાયારોચનાતિ** યા સા ''ઇધેકચ્ચો દુસ્સીલો સમાનો 'સીલવાતિ મં જનો જાનાતૂ'તિઆદિના (વિભ॰ ૮૫૧) નયેન વુત્તા પાપઇચ્છતાય સમન્નાગતતા, તાય ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ આરોચના ચ. **તસ્સાતિ** યસ્સ આરોચેતિ, તસ્સ. **મનુસ્સજાતિતાતિ** મનુસ્સાનં જાતિ યસ્સ, તસ્સ ભાવો મનુસ્સજાતિતા, સા ચ, **નઞ્ઞાપદેસોતિ** ન અઞ્ઞાપદેસો અઞ્ઞાપદેસાભાવો ચ, **તદેવ જાનનન્તિ** તઙ્ખણંયેવ વિજાનનઞ્ચાતિ ઇમાનિ **પઞ્ચ એત્થ અસન્તદીપને** અસ્મિં સન્તાને અવિજ્જમાનઉત્તરિમનુસ્સધમ્મપ્પકાસનનિમિત્તે પારાજિકે **અઙ્ગાનિ** હેતુયોતિ અત્થો.

૧૬. એવં તેસમસંવાસતાભબ્બતાદીનિ દસ્સેત્વા ઇદાનિ ન તે ચત્તારોવ, અથ ખો સન્તઞ્ઞેપીતિ તે સબ્બેપિ સમોધાનેત્વા દસ્સેન્તો ''**અસાધારણા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **અસાધારણાતિ** પારાજિકા ધમ્મા અધિપ્પેતા. તેનેવ ચેત્થ પુલ્લિઙ્ગનિદ્દેસો. તસ્મા ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂહિ અસાધારણા પારાજિકા ધમ્મા ચત્તારો ચાતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. ઉપચારવસેન તુ ઉબ્ભજાણુમણ્ડલિકાદિકા પારાજિકાપન્ના પરિગ્ગય્હન્તિ. તાસુ યા અવસ્સુતા અવસ્સુતસ્સ મનુસ્સપુરિસસ્સ અક્ખકાનં અધો જાણુમણ્ડલાનં કપ્પરાનઞ્ચ ઉપરિ કાયસંસગ્ગં સાદિયતિ, અયં **ઉબ્ભજાણુમણ્ડલિકા**. યા પન અઞ્ઞિસ્સા ભિક્ખુનિયા પારાજિકં પટિચ્છાદેતિ, સા **વજ્જપ્પટિચ્છાદિકા**. યા ઉક્ખિત્તકં ભિક્ખું તસ્સા દિટ્ઠિયા ગહણવસેન અનુવત્તતિ, સા **ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકા**. કાયસંસગ્ગરાગેન તિન્તસ્સ હત્થગ્ગહણં સઙ્ઘાટિકણ્ણગ્ગહણં કાયસંસગ્ગત્થાય પુરિસસ્સ હત્થપાસે ઠાનં ઠત્વા સલ્લપનં સઙ્કેતગમનં પુરિસસ્સાગમનસાદિયનં પટિચ્છન્નોકાસવવિસનં હત્થપાસે ઠત્વા કાયોપસંહરણન્તિ ઇમાનિ અટ્ઠ વત્થૂનિ યસ્સા અવસ્સુતાય, સા **અટ્ઠવત્થુકા** નામ.

અભબ્બકા એકાદસ ચાતિ એત્થ પણ્ડકો થેય્યસંવાસકો તિત્થિયપક્કન્તકો તિરચ્છાનગતો માતુઘાતકો પિતુઘાતકો અરહન્તઘાતકો ભિક્ખુનિદૂસકો સઙ્ઘભેદકો લોહિતુપ્પાદકો ઉભતોબ્યઞ્જનકોતિ ઇમે અભબ્બા એકાદસ ચ. તેસુ **પણ્ડકોતિ** ઓપક્કમિકનપુંસકપણ્ડકા ચ પણ્ડકભાવપક્ખે પક્ખપણ્ડકો ચ ઇધ અધિપ્પેતા. આસિત્તઉસૂયપણ્ડકાનં પન પબ્બજ્જા ચ ઉપસમ્પદા ચ ન વારિતા. થેય્યસંવાસકો પન લિઙ્ગત્થેનકાદિવસેન તિવિધો. તત્થ સયં પબ્બજિતત્તા લિઙ્ગમત્તં થેનેતીતિ **લિઙ્ગત્થેનકો**. ભિક્ખુવસ્સગણનાદિકં સંવાસં થેનેતીતિ **સંવાસત્થેનકો**. સિક્ખં પચ્ચક્ખાય એવં પટિપજ્જન્તેપિ એસેવ નયો. યથાવુત્તમુભયં થેનેતીતિ **ઉભયત્થેનકો**. ઠપેત્વા પન ઇમં તિવિધં –

રાજદુબ્ભિક્ખકન્તાર-રોગવેરિભયેન વા;

> ચીવરાહરણત્થં વા, લિઙ્ગં આદિયતીધ યો.
>
> સંવાસં નાધિવાસેતિ, યાવ સો સુદ્ધમાનસો;
> થેય્યસંવાસકો નામ, તાવ એસ ન વુચ્ચતીતિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૧૦; કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ પઠમપારાજિકવણ્ણના);

તિત્થિયપક્કન્તકાદયો તુ તંતંવચનત્થાનુસારેન વેદિતબ્બા. તિરચ્છાનગતો પન ઠપેત્વા મનુસ્સજાતિકં અવસેસો સબ્બો વેદિતબ્બો. ઇમે એકાદસ પુગ્ગલા ભિક્ખુભાવાય અભબ્બત્તા પારાજિકાપન્નસદિસતાય ‘‘પારાજિકા’’તિ વુચ્ચન્તિ. **વિબ્ભન્તા ભિક્ખુની**તિ ગિહિનિવાસનનિવત્થા ભિક્ખુની ચ. સા હિ એત્તાવતા પારાજિકા. મુદુકા પિટ્ઠિ યસ્સ, સો ચ. સો હિ અનભિરતિયા પીળિતો યદા અત્તનો અઙ્ગજાતં અત્તનો વચ્ચમુખમગ્ગેસુ પવેસેતિ, તદા પારાજિકો હોતિ.

૧૭-૧૮. લમ્બમાનમઙ્ગજાતમેતસ્સાતિ **લમ્બી**. સો યથાવુત્તેસુ પવેસિતો પારાજિકો. **મુખેન ગણ્હન્તો અઙ્ગજાતં પરસ્સ ચા**તિ યો અનભિરતિયા પીળિતો પરસ્સ સુત્તસ્સ વા મતસ્સ વા અઙ્ગજાતં મુખેન ગણ્હાતિ, સો પરસ્સ અઙ્ગજાતં મુખેન ગણ્હન્તો ચ. **તત્થેવાભિનિસીદન્તો**તિ યો અનભિરતિયા પીળિતો તત્થેવ પરસ્સ અઙ્ગજાતે વચ્ચમગ્ગેન અભિનિસીદતિ, સો ચાતિ એતે દ્વયંદ્વયસમાપત્તિયા અભાવેપિ મગ્ગે મગ્ગપ્પવેસનહેતુ મેથુનસ્સ અનુલોમિકા ચત્તારો ચ. **ઇધાગતા ચત્તારો**તિ ઇધ ખુદ્દસિક્ખાયં યથાવુત્તા મેથુનધમ્મા પારાજિકાદયો ચત્તારો ચાતિ **સમોધાના** પિણ્ડીકરણવસેન ચતુવીસતિ પારાજિકા ભવન્તીતિ સેસો. એત્થ ચ ગાથાબન્ધવસેન રસ્સં કત્વા ‘‘**પરાજિકા**’’તિ વુત્તં. એત્થાહ – માતુઘાતકાદયો તતિયં પારાજિકં આપન્ના, ભિક્ખુનિદૂસકો, મુદુપિટ્ઠિકાદયો ચત્તારો ચ પઠમપારાજિકં આપન્ના એવાતિ કુતો ચતુવીસતીતિ? વુચ્ચતે – માતુઘાતકાદયો હિ ચત્તારો ઇધ અનુપસમ્પન્ના એવ અધિપ્પેતા. મુદુપિટ્ઠિકાદયો ચત્તારો કિઞ્ચાપિ પઠમપારાજિકેન સઙ્ગહિતા, યસ્મા પન એકેન પરિયાયેન મેથુનધમ્મં અપ્પટિસેવિનો હોન્તિ, તસ્મા વિસું વુત્તાતિ.

પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સઙ્ઘાદિસેસનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯. વુટ્ઠાનસ્સ ગરુકત્તા **ગરુકા**તિ સઙ્ઘાદિસેસા વુચ્ચન્તિ. **નવા**તિ તેસં ગણનપરિચ્છેદો. નનુ ‘‘નવા’’તિ કસ્મા વુત્તં, ‘‘તેરસા’’તિ વત્તબ્બન્તિ? નાયં દોસો, ચિરેનાપજ્જિતબ્બે ચત્તારો યાવતતિયકે ઠપેત્વા વીતિક્કમક્ખણેયેવ આપજ્જિતબ્બા પઠમાપત્તિકા વુચ્ચન્તીતિ. ઇદાનિ તે દસ્સેતું ‘‘**મોચેતુકામતા**’’તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **સુક્કસ્સા**તિ આસયધાતુનાનત્તતો નીલાદિવસેન દસવિધે સુક્કે યસ્સ કસ્સચિ સુક્કસ્સ. **મોચેતુકામતા**તિ મોચેતુકામતાય, ય-કારો લુત્તનિદ્દિટ્ઠો. ઇમિના પન વચનેન મોચનસ્સાદ મુચ્ચનસ્સાદ મુત્તસ્સાદમેથુનસ્સાદ ફસ્સસ્સાદ કણ્ડુવનસ્સાદ દસ્સનસ્સાદ નિસજ્જનસ્સાદ વાચસ્સાદ ગેહસિતપેમ વનભઙ્ગિય સઙ્ખાતેસુ એકાદસસ્સાદેસુ એકંયેવ મોચનસ્સાદં દસ્સેતિ.

તત્થ મોચનાય અસ્સાદો સુખવેદના **મોચનસ્સાદો**. મુચ્ચને અત્તનો ધમ્મતાય મુચ્ચને અસ્સાદો **મુચ્ચનસ્સાદો**. એવં સબ્બત્થ સત્તમીતપ્પુરિસેન અત્થો દટ્ઠબ્બો. ઇમેહિ પન નવહિ પદેહિ સમ્પયુત્તઅસ્સાદસીસેન રાગો વુત્તો. ગેહનિસ્સિતેસુ માતાદીસુ પેમં ગેહે સિતં પેમન્તિ **ગેહસિતપેમં**, ઇમિના સરૂપેનેવ રાગો વુત્તો.

સન્થવકરણત્થાય ઇત્થિયા પેસિતપુપ્ફાદિ **વનભઙ્ગિયં**, ઇમિના ચ વત્થુવસેન રાગો વુત્તો. મેથુનસ્સાદોપિ ઇત્થિયા ગહણપ્પયોગેન વેદિતબ્બો. સબ્બત્થેવ ચ પન ચેતનાનિમિત્તુપક્કમમોચને સતિ વિસઙ્કેતાભાવો વેદિતબ્બો. **ઉપક્કમ્મ** હત્થાદિના નિમિત્તે ઉપક્કમિત્વા. **અઞ્ઞત્ર સુપિનન્તેના**તિ સુપિનોયેવ સુપિનન્તો ''કમ્મમેવ કમ્મન્તો''તિઆદીસુ વિય અન્ત-સદ્દસ્સ તબ્ભાવવુત્તિત્તા. તં સુપિનન્તં વિના **વિમોચયં** સુક્કં વિમોચેન્તો **સમણો** યો કોચિ ભિક્ખુ **ગરુકં** ગરુકાપત્તિસઙ્ખાતં સઙ્ઘાદિસેસં **ફુસે** ફુસેય્ય, આપજ્જેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. એત્થ ચ અજ્ઝત્તરૂપબહિદ્ધારૂપઉભયરૂપઆકાસેકટિકમ્પનસઙ્ખાતેસુ ચતૂસુ ઉપાયેસુ સતિ રાગૂપત્થમ્ભાદીસુ ચ કાલેસુ યેન કેનચિ અઙ્ગજાતે કમ્મઞ્ઞતં પત્તે ''આરોગ્યત્થાયા''તિઆદીસુ યેન કેનચિ અધિપ્પાયેન અધિપ્પાયવત્થુભૂતં યં કિઞ્ચિ સુક્કં મોચનસ્સાદચેતનાય એવ નિમિત્તે ઉપક્કમ્મ મોચેન્તો સઙ્ઘાદિસેસં આપજ્જતીતિ સબ્બથા અધિપ્પાયો દટ્ઠબ્બો.

પઠમો.

૨૦. **કાયસંસગ્ગરાગવા**તિ કાયે સંસગ્ગો, તસ્મિં રાગો, સો અસ્સ અત્થીતિ વન્તુ, કાયસંસગ્ગરાગસમઙ્ગીતિ અત્થો. સમણો ઇત્થિસઞ્ઞીતિ સમ્બન્ધો. **ઉપક્કમ્મા**તિ કાયેન વાયમિત્વા. **મનુસ્સિત્થિં સમ્ફુસન્તો**તિ અન્તમસો લોમેનપિ પરામસન્તો ગરુકં ફુસેતિ યોજના. મનુસ્સભૂતા અમતા ઇત્થી **મનુસ્સિત્થી**. તત્થ ''કાયસંસગ્ગરાગવા''તિ ઇમિના માતુપેમાદિં , ઇત્થિયા ગહિતમોક્ખાધિપ્પાયઞ્ચ પટિક્ખિપતિ. ઇત્થિયા વેમતિકસ્સ, પણ્ડકપુરિસતિરચ્છાનગતસઞ્ઞિસ્સ ચ થુલ્લચ્ચયં. ઇત્થિયા પન કાયેન કાયપ્પટિબદ્ધામસને, કાયપ્પટિબદ્ધેન કાયામસને ચ યક્ખીપેતીપણ્ડકાનં કાયેન કાયામસને ચ પુરિસતિરચ્છાનગતિત્થીનં કાયેન કાયામસનેપિ દુક્કટં, તથાયક્ખીઆદીનં કાયેન કાયપ્પટિબદ્ધાદીસુ ચ. મતિત્થિયા પન થુલ્લચ્ચયં. ઇત્થિયા પન ફુસિયમાનો સેવનાધિપ્પાયોપિ સચે કાયેન ન વાયમતિ, અનાપત્તિ.

દુતિયો.

૨૧. **તથા**તિ ઇત્થિસઞ્ઞી. **સુણન્તિ**ન્તિ વિઞ્ઞત્તિપથે ઠત્વા અત્તનો વચનં સુણન્તિઞ્ચ. **વિઞ્ઞુઞ્ચા**તિ દુટ્ઠુલ્લાદુટ્ઠુલ્લસલ્લક્ખણસમત્થઞ્ચ મનુસ્સિત્થિં. **મગ્ગં વા**તિ વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગાનં વસેન મગ્ગં વા મેથુનં વા આરબ્ભાતિ સમ્બન્ધો. **દુટ્ઠુલ્લવાચારાગેના**તિ દુટ્ઠા ચ સા અસદ્ધમ્મપ્પટિસંયુત્તતાય થૂલા ચ લામકજનસાધારણતાયાતિ દુટ્ઠુલ્લા. સાવ પુન વાચા દુટ્ઠુલ્લવાચા. તસ્સં અસ્સાદસમ્પયુત્તો રાગોતિ સમાસો, તેન. **ઓભાસિત્વા**તિ વણ્ણાવણ્ણયાચનાદિવસેન અસદ્ધમ્મવચનં વત્વા. અસુણન્તિયા પન દૂતેન વા પણ્ણેન વા આરોચિતે અનાપત્તિ. તત્થ દ્વિન્નં મગ્ગાનં વસેન વણ્ણાવણ્ણેહિ, મેથુનયાચનાદીહિ વા ''સિખરણીસિ, સમ્ભિન્નાસિ, ઉભતોબ્યઞ્જનકાસી''તિ ઇમેસુ તીસુ અઞ્ઞતરેન અક્કોસવચનેન વા ઓભાસન્તસ્સ સઙ્ઘાદિસેસો, અધક્ખકઉબ્ભજાણુમણ્ડલં આદિસ્સ વણ્ણાદિભણને થુલ્લચ્ચયં, તથા યક્ખીપેતીપણ્ડકાનં વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગે આદિસ્સ વણ્ણાદિભણને મેથુનયાચનાદીસુપિ. તેસં પન અધક્ખકાદિકે દુક્કટં, તથા મનુસ્સિત્થીનં ઉબ્ભક્ખકે અધોજાણુમણ્ડલે કાયપ્પટિબદ્ધે ચ.

તતિયો.

૨૨. **અત્તકામુપટ્ઠાન**ન્તિ મેથુનધમ્મસઙ્ખાતેન કામેન ઉપટ્ઠાનં કામુપટ્ઠાનં. અત્તનો અત્થાય કામુપટ્ઠાનં અત્તકામુપટ્ઠાનં. અથ વા કામીયતીતિ કામં, અત્તનો કામં અત્તકામં, સયં મેથુનરાગવસેન પત્થિતન્તિ અત્થો.

અત્તકામઞ્ચ તં ઉપટ્ઠાનઞ્ચાતિ અત્તકામુપટ્ઠાનં. તસ્સ વણ્ણો ગુણો, તં. **વત્વા**તિ ‘‘યદિદં કામુપટ્ઠાનં નામ, એતદગ્ગં ઉપટ્ઠાનાન’’ન્તિ કામુપટ્ઠાને વણ્ણં અન્તમસો હત્થમુદ્દાયપિ ઇત્થીતિ સઞ્ઞી પકાસેત્વાતિ અત્થો. **વાચા**તિ વાચાય યકારલોપવસેન. **મેથુનયુત્તેના**તિ મેથુનયુત્તાય, લિઙ્ગવિપલ્લાસવસેન તાય ‘‘અરહસિ ત્વં મય્હં મેથુનં ધમ્મં દાતુ’’ન્તિઆદિકાય મેથુનધમ્મપ્પટિસંયુત્તાય વાચાય મેથુનયાચને મેથુનરાગિનોતિ સમ્બન્ધો. મેથુનેરાગો, સો અસ્સ અત્થીતિ **મેથુનરાગી**, તસ્સ. **ગરુ હોતી**તિ ગરુકાપત્તિ હોતીતિ અત્થો. **મ**-કારો પદસન્ધિકરો. એત્થ પન પણ્ડકે પણ્ડકસઞ્ઞિનો થુલ્લચ્ચયં, તસ્મિંયેવ ઇત્થિસઞ્ઞિનો દુક્કટં.

ચતુત્થો.

૨૩. ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા સન્દેસં પટિગ્ગહેત્વાતિ સમ્બન્ધો. **ઇત્થિયા વા**તિ ‘‘દસ ઇત્થિયો માતુરક્ખિતા પિતુરક્ખિતા’’તિઆદિના (પારા॰ ૩૦૩) ચ ‘‘દસ ભરિયાયો ધનક્કીતા છન્દવાસિની’’તિઆદિના (પારા॰ ૩૦૩) ચ વુત્તાય વીસતિવિધાય ઇત્થિયા વા પુરિસસ્સ વા તંસમ્બન્ધવસેન તેસં માતાદીનં વા. **સન્દેસ**ન્તિ ઇત્થિયા વા પુરિસેન વા ઉભિન્નં માતાદીહિ વા ‘‘એહિ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં ઇત્થિં વા પુરિસં વા એવં ભણાહી’’તિ વુત્તં જાયમ્પતિભાવસન્નિસ્સિતં સન્દેસવચનં. **પટિગ્ગહેત્વા**તિ ‘‘સાધૂ’’તિ કાયેન વા વાચાય વા સમ્પટિચ્છિત્વા. **વીમંસિત્વા**તિ યત્થ પેસિતો, તેસં અધિપ્પાયં ઉપપરિક્ખિત્વા વા ઉપપરિક્ખાપેત્વા વા. **હરં પચ્ચા**તિ ઇત્થી વા પુરિસો વા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છતુ વા, મા વા, યેહિ પેસિતો, તેસં પચ્ચાહરન્તો વા હરાપેન્તો વા, જાયમ્પતિભાવો હોતુ વા, મા વા, અકારણમેતં. ઇમાય તિવઙ્ગસમ્પત્તિયા સઙ્ઘાદિસેસો ચ, દ્વીહિ અઙ્ગેહિ પણ્ડકે ચ અઙ્ગત્તયેનાપિ થુલ્લચ્ચયં, એકેન દુક્કટં. કેચિ પન ‘‘હરં પચ્છા’’તિ વિપાઠં પરિકપ્પેત્વા ‘‘પચ્છા હર’’ન્તિ યોજેન્તિ, તં ન સુન્દરં **પચ્ચા**તિ ઉપસગ્ગત્તા. પદસ્સ ઉપરિ અત્થે સજ્જેન્તો પકાસેન્તો ગચ્છતીતિ હિ **ઉપસગ્ગો** નામ, તસ્મા ‘‘પતિ આ’’તિ ઉપસગ્ગાનં ‘‘હર’’ન્તિમસ્સ પદસ્સ ઉપરિ ભવિતબ્બન્તિ.

પઞ્ચમો.

૨૪. સંયાચિતપરિક્ખારન્તિ સં અત્તના યાચિતો વાસિઆદિકો પરિક્ખારો યસ્સા, તં. **અદેસિતવત્થુક**ન્તિ ઉત્તિદુતિયકમ્મેન અદેસિતં વત્થુ કુટિકરણપ્પદેસો યસ્સાતિ વિગ્ગહો, તં. **પમાણાતિક્કન્ત**ન્તિ ઇદાનિ મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ તિસ્સો વિદત્થિયો સુગતવિદત્થિ નામ, તાય ‘‘દીઘસો દ્વાદસ વિદત્થિયો સુગતસ્સ વિદત્થિયા તિરિયં સત્તન્તરા’’તિ (પારા॰ ૩૪૮) એવં વુત્તપ્પમાણં એકતોભાગેનાપિ અતિક્કન્તા પમાણાતિક્કન્તાતિ તં તિરિયં ચતુહત્થસઙ્ખાતહેટ્ઠિમપ્પમાણે સતિ દીઘતો વુત્તપ્પમાણતો કેસગ્ગમત્તમ્પિ વડ્ઢેતું ન વટ્ટતિ. તતો ઊનકે, દીઘતો ચ વડ્ઢિતે અયં કુટિસઙ્ખં ન ગચ્છતીતિ. ‘‘મય્હં વાસાગારં એત’’ન્તિ એવં અત્તા ઉદ્દેસો એતિસ્સાતિ **અત્તુદ્દેસા. કુટિ**ન્તિ ઉલ્લિત્તાદિકં કુટિં કત્વાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ઉલ્લિત્તા** નામ અન્તો ઉદ્ધંમુખં લિત્તા. **અવલિત્તા** નામ બહિ અધોમુખં લિત્તા. ઉભયથા **ઉલ્લિત્તાવલિત્તા. કત્વા**તિ અન્તોભૂતકારિતત્થવસેન કારાપેત્વા વા.

તત્થાયં વત્થુદેસનક્કમો – તેન કુટિકારકેન ભિક્ખુના કુટિવત્થું સોધેત્વા સઙ્ઘં ઉપસઙ્કમિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા વુડ્ઢાનં ભિક્ખૂનં પાદે વન્દિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પણામેત્વા **પદભાજને** (પારા॰ ૩૪૯) વુત્તનયેન સઙ્ઘં તિક્ખત્તું યાચિત્વા સબ્બે વા સઙ્ઘપરિયાપન્ના, સઙ્ઘેન વા સમ્મતા દ્વે તયો ભિક્ખૂ તત્થ નેતબ્બા. તેહિ ચ કિપિલ્લિકાદીહિ સોળસહિ ઉપદ્દવેહિ વિરહિતત્તા અનારમ્ભં અનુપદ્દવં દ્વીહિ ચતૂહિ વા બલિબદ્દેહિ યુત્તેન સકટેન એકચક્કં નિબ્બોદકપતનટ્ઠાને એકં બહિ કત્વા આવિઞ્છિતું સક્કુણેય્યતાય ‘‘સપરિક્કમન’’ન્તિ સલ્લક્ખેત્વા સચેપિ

સઙ્ઘપ્પહોનકા હોન્તિ, તત્થેવ, નો ચે, સઙ્ઘમજ્ઝં ગન્ત્વા તેન ભિક્ખુના યાચિતેહિ **પદભાજને** (પારા॰ ૫૦, ૫૧) વુત્તાય ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચાય વત્થુ દેસેતબ્બન્તિ. અદેસિતવત્થુકં પમાણાતિક્કન્તં કુટિં કરિસ્સામીતિ સબ્બપ્પયોગે દુક્કટં, ઇદાનિ દ્વીહિ પિણ્ડેહિ નિટ્ઠાનં ગમિસ્સતીતિ પઠમપિણ્ડદાને થુલ્લચ્ચયં, દુતિયદાનેન લેપે સઙ્ઘટિતે સચે અદેસિતવત્થુકા એવ વા હોતિ, પમાણાતિક્કન્તા એવ વા, એકો સઙ્ઘાદિસેસો, સારમ્ભઅપરિક્કમનતાય દ્વે ચ દુક્કટાનીતિ સચે ઉભયવિપન્ના, દ્વે ચ સઙ્ઘાદિસેસા દ્વે ચ દુક્કટાનીતિ સબ્બં ઞેય્યં.

છટ્ઠો.

૨૫. મહલ્લકન્તિ સસ્સામિકભાવેન સંયાચિતકુટિતો મહન્તભાવેન, વત્થું દેસાપેત્વા પમાણાતિક્કમેનાપિ કાતબ્બભાવેન ચ મહન્તતાય મહત્તં લાતિ આદદાતીતિ મહલ્લકો. મહત્તલક ઇતિ ઠિતે ત્તસ્સ લોપો લસ્સ ચ દ્વિત્તં, તં. વસનં અત્થો પયોજનં **વસનત્થો**, તાય . એત્થ પન અદેસિતવત્થુભાવે એકો સઙ્ઘાદિસેસો. સેસં અનન્તરસદિસમેવ. ઇધ ચ તત્થ ચ લેણગુહાતિણકુટિપણ્ણચ્છદનગેહેસુ અઞ્ઞતરં કારેન્તસ્સ ચ કુટિમ્પિ અઞ્ઞસ્સ વાસત્થાય વાસાગારં વા ઠપેત્વા ઉપોસથાગારાદીસુ અઞ્ઞતરત્થાય કરોન્તસ્સ ચ અનાપત્તિ.

સત્તમો.

૨૬. અમૂલકેન અન્તિમેન વત્થુનાતિ સમ્બન્ધો. **અમૂલકેના**તિ દસ્સનસઙ્કાતસ્સ, સવનસઙ્કાતસ્સ, દિટ્ઠસુતમુતવસેન પવત્તપરિસઙ્કાસઙ્કાતસ્સ ચ મૂલસ્સ અભાવેન નત્થિ મૂલમેતસ્સાતિ અમૂલકં, તેન. તં પન સો આપન્નો વા હોતુ, નો વા, એતં ઇધ અપ્પમાણં. તત્થ ભિક્ખુઞ્ચ માતુગામઞ્ચ તથારૂપે ઠાને દિસ્વા પરિસઙ્કતિ, અયં **દિટ્ઠપરિસઙ્કા**. અન્ધકારે વા પટિચ્છન્ને વા ભિક્ખુસ્સ ચ માતુગામસ્સ ચ વચનં સુત્વા અઞ્ઞસ્સ અત્થિભાવં અજાનન્તો પરિસઙ્કતિ, અયં **સુતપરિસઙ્કા**. ધુત્તાનં ઇત્થીહિ સદ્ધિં પચ્ચન્તવિહારેસુ પુપ્ફગન્ધસુરાદીહિ અનુભવિત્વા ગતટ્ઠાનં દિસ્વા ''કેન નુ ખો ઇદં કત''ન્તિ વીમંસન્તો તત્થ કેનચિ ભિક્ખુના ગન્ધાદીહિ પૂજા કતા હોતિ, ભેસજ્જત્થાય અરિટ્ઠં વા પીતં, સો તસ્સ ગન્ધં ઘાયિત્વા ''અયં સો ભવિસ્સતી''તિ પરિસઙ્કતિ. અયં **મુતપરિસઙ્કા** નામ. **અન્તિમેન ચા**તિ તતો પરં વજ્જાભાવેન અન્તે ભવત્તા અન્તિમેનેવ. **વત્થુના**તિ ભિક્ખુનો અનુરૂપેસુ એકૂનવીસતિયા પારાજિકેસુ ધમ્મેસુ અઞ્ઞતરેન પારાજિકેન ધમ્મેન. **ચ**-કારો પનેત્થ અવધારણે, તેન સઙ્ઘાદિસેસાદિં નિવત્તેતિ. અથ વા **ચ**-કારો અટ્ઠાનપ્પયુત્તો.

ચોદેન્તો વા ચોદાપેન્તોવાચાતિ યોજેતબ્બો. **ચાવેતુ**ન્તિ બ્રહ્મચરિયા ચાવનત્થાય. એતેન એકં ચાવનાધિપ્પાયં ગહેત્વા અવસેસે અક્કોસાધિપ્પાયવુટ્ઠાપનાધિપ્પાયાદિકે સત્તાધિપ્પાયે પટિક્ખિપતિ. **સુણમાન**ન્તિ ઇદં ''ચોદેન્તો''તિઆદીનં કમ્મપદં, ઇમિના પરમ્મુખા ચોદનં પટિક્ખિપતિ. પરમ્મુખા પન સત્તહિ આપત્તિક્ખન્ધેહિ વદન્તસ્સ દુક્કટં. **ચોદેન્તો**તિ ''વત્થુસન્દસ્સના આપત્તિસન્દસ્સના સંવાસપ્પટિક્ખેપો સામીચિપ્પટિક્ખેપો''તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૮૫-૩૮૬) સઙ્ખેપતો વુત્તાનં ચતુન્નં ચોદનાનં વસેન સયં ચોદેન્તો વા. **ચોદાપેન્તો વા**તિ પરેન યેન કેનચિ ચોદાપેન્તો વા. તસ્મા યો ભિક્ખુસ્સ સમીપે ઠત્વા ''ત્વં મેથુનં ધમ્મં સેવિ, અસ્સમણોસી''તિઆદિના વત્થુસન્દસ્સનવસેન વા ''ત્વં મેથુનધમ્માપત્તિં આપન્નોસી''તિઆદિના આપત્તિસન્દસ્સનવસેન વા ''અસ્સમણોસિ, નત્થિ તયા સદ્ધિં ઉપોસથો વા પવારણા વા સઙ્ઘકમ્મં વા, અસ્સમણોસી''તિઆદિના સંવાસપ્પટિક્ખેપવસેન વા અભિવાદનાદિસંવાસે પટિક્ખિત્તે અસ્સમણોતિ કસ્માતિ પુટ્ઠસ્સ ''અસ્સમણોસી''તિઆદિવચનેહિ સામીચિપ્પટિક્ખેપવસેન વા અન્તમસો હત્થમુદ્દાય એવ વાપિ એતમત્થં દીપયતો ''કરોતુ મે આયસ્મા ઓકાસં,

અહં તં વત્તુકામો’’તિ એવં ઓકાસે અકારિતે વાચાય સઞ્ઞાદિસેસો ચેવ દુક્કટઞ્ચ, ઓકાસં કારેત્વા ચોદેન્તસ્સ પન સઞ્ઞાદિસેસોવ દટ્ઠબ્બો.

અટ્ઠમો.

૨૭. **અઞ્ઞસ્સા**તિ ખત્તિયાદિજાતિકસ્સ પરસ્સ. **કિરિયન્તિ** મેથુનવીતિક્કમસઞ્ઞાતં કિરિયં. **તેના**તિ અઞ્ઞસ્સ વીતિક્કમસઞ્ઞાતસ્સ મેથુનવીતિક્કમસન્દસ્સનેન કરણભૂતેન. **લેસેના**તિ યસ્સ જાતિઆદયો તતો અઞ્ઞમ્પિ વત્થું લિસ્સતિ ઉદ્દિટ્ઠે વિત્થારં સિલિસ્સતિ વોહારમત્તેનેવાતિ જાતિઆદયોવ ‘‘લેસા’’તિ વુચ્ચન્તિ, તેન જાતિલેસનામલેસાદિના લેસેન. **અઞ્ઞન્તિ** યો વીતિક્કમન્તો દિટ્ઠો, તતો અપરમ્પિ ભિક્ખું ચાવેતું અન્તિમેન વત્થુના ચોદયન્તિ સમ્બન્ધો. કથં? કોચિ ખત્તિયજાતિયો વીતિક્કમન્તો દિટ્ઠો, તતો અઞ્ઞં અત્તનો વેરિં ખત્તિયજાતિકં ભિક્ખું પસ્સિત્વા તં ખત્તિયં જાતિલેસં ગહેત્વા ‘‘ખત્તિયો મયા દિટ્ઠો વીતિક્કમન્તો, ત્વં ખત્તિયો પારાજિકં ધમ્મં આપન્નોસી’’તિ ચોદેતિ ચોદાપેતિ વા. એવં નામલેસાદયોપિ વેદિતબ્બા. સેસા વિનિચ્છયકથા અટ્ઠમે વુત્તસદિસાયેવ.

નવમો.

૨૮. એત્તાવતા ‘‘ગરુકા નવા’’તિ ઉદ્દિટ્ઠે વિત્થારતો દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસુ આપન્નેસુ પટિપજ્જિતબ્બાકારં દસ્સેતું ‘‘**છાદેતિ જાનમાપન્ન**’’ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ યો ભિક્ખુ અત્તના **આપન્નં** સઞ્ઞાદિસેસાપત્તિં આપત્તિવસેન વા વત્થુવસેન વા **જાનં** જાનન્તો **યાવતા** યત્તકાનિ અહાનિ **છાદેતિ** પટિચ્છાદેતિ, **તાવતા** તત્તકાનિ અહાનિ તસ્સ પરિવાસો હોતીતિ એવં પદસન્ધિવસેન અત્થો વેદિતબ્બો. તત્થ પટિચ્છન્નપરિવાસો સુદ્ધન્તપરિવાસો સમોધાનપરિવાસોતિ તિવિધો પરિવાસો. તેસં પન અતિસઙ્ખેપનયેન મુખમત્તેપિ દસ્સિતે વિત્થારવિનિચ્છયપવેસોપાયસમ્ભવો સિયાતિ મુખમત્તં દસ્સયિસ્સામ.

તત્થ **પટિચ્છન્નપરિવાસો** નામ યથાપટિચ્છન્નાય આપત્તિયા દાતબ્બો, તસ્મા પટિચ્છન્નદિવસે ચ આપત્તિયો ચ સલ્લક્ખેત્વા સચે એકાહપ્પટિચ્છન્ના હોતિ, ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા આપત્તિયો આપજ્જિં એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિઆદિના **ખન્ધકે** (ચૂળવ॰ ૯૮-૯૯) આગતનયેન યાચાપેત્વા ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ સમ્બહુલા આપત્તિયો આપજ્જિ એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિઆદિના **ખન્ધકે** આગતનયેનેવ કમ્મવાચં વત્વા પરિવાસો દાતબ્બો. એકં આપજ્જિત્વા ‘‘સમ્બહુલા’’તિ વિનયકમ્મં કરોન્તસ્સાપિ વુટ્ઠાતીતિ ‘‘સમ્બહુલા’’તિ વુત્તં. નાનાવત્થુકાસુપિ એસેવ નયો. અથ દ્વીહાદિપ્પટિચ્છન્ના હોન્તિ, પક્ખઅતિરેકપક્ખમાસઅતિરેકમાસસંવચ્છરઅતિરેકસંવચ્છરપ્પટિચ્છન્ના વા, ‘‘દ્વીહપ્પટિચ્છન્નાયો વા’’તિઆદિના વત્વા યો યો આપન્નો હોતિ, તસ્સ તસ્સ નામઞ્ચ ગહેત્વા યોજના કાતબ્બા.

કમ્મવાચાપરિયોસાને ચ સચે અપ્પભિક્ખુકો આવાસો હોતિ, સક્કા રત્તિચ્છેદં અનાપજ્જન્તેન વસિતું, તત્થેવ ‘‘પરિવાસં સમાદિયામિ, વત્તં સમાદિયામી’તિ વત્તં સમાદાય તત્થેવ સઙ્ઘસ્સ ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા સઞ્ઞાદિસેસા આપત્તિયો આપજ્જિં એકાહપ્પટિચ્છન્નાયો’’તિઆદિના આરોચેત્વા પુન આગતાગતાનં ભિક્ખૂનં આરોચેન્તેન પકતત્તેન ભિક્ખુના સદ્ધિં એકચ્છન્ને સહવાસો, તેન ચ વિનાવાસો, આગન્તુકાદીનં ઉપચારગતાનં અનારોચનાતિ એતેસુ એકેનાપિ રત્તિચ્છેદઞ્ચ વત્તભેદઞ્ચ અકત્વા પરિવત્થબ્બં.

સચે ન સક્કા હોતિ પરિવાસં સોધેતું, નિક્ખિત્તવત્તેન વસિતુકામો હોતિ, તત્થેવ સઙ્ઘમજ્ઝે વા એકસ્સ પુગ્ગલસ્સ વા સન્તિકે ‘‘પરિવાસં નિક્ખિપામિ, વત્તં નિક્ખિપામી’’તિ પરિવાસો નિક્ખિપિતબ્બો. નિક્ખિત્તકાલતો પટ્ઠાય પકતત્તટ્ઠાને તિટ્ઠતિ. અથાનેન પચ્ચૂસસમયે એકેન ભિક્ખુના સદ્ધિં પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપતો, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાનતો દ્વે લેડ્ડુપાતે અતિક્કમિત્વા મહામગ્ગતો ઓક્કમ્મ પટિચ્છન્નટ્ઠાને નિસીદિત્વા અન્તોઅરુણેયેવ વત્તં સમાદિયિત્વા આરોચેતબ્બં. સચે બહિ ઠિતાનમ્પિ સદ્દં સુણાતિ, પસ્સતિ વા, દૂરં ગન્ત્વાપિ આરોચેતબ્બં, અનારોચેન્તે રત્તિચ્છેદો ચેવ વત્તભેદદુક્કટઞ્ચ. સચે અજાનન્તસ્સેવ ઉપચારસીમં પવિસિત્વા ગચ્છન્તિ, રત્તિચ્છેદોવ હોતિ, ન વત્તભેદો. અરુણે ઉટ્ઠિતે તસ્સ સન્તિકે વત્તં નિક્ખિપિત્વા વિહારં ગન્તબ્બં. એવં યાવ રત્તિયો પૂરેન્તિ, તાવ પરિવત્થબ્બં. અયં તાવ **પટિચ્છન્નપરિવાસો**.

સુદ્ધન્તો દુવિધો ચૂળસુદ્ધન્તો મહાસુદ્ધન્તોતિ. તત્થ યો ‘‘ઉપસમ્પદતો પટ્ઠાય યત્તકં નામ કાલં અહં સુદ્ધો’’તિ જાનાતિ, તત્તકં અપનેત્વા તતો અવસેસે રત્તિપરિચ્છેદે એકતો કત્વા દાતબ્બપરિવાસો **ચૂળસુદ્ધન્તો**. યો પન સબ્બસો રત્તિપરિયન્તં ન જાનાતિ નસ્સરતિ, તત્થ ચ વેમતિકો, તસ્સ દાતબ્બો **મહાસુદ્ધન્તો**. આપત્તિપરિયન્તં જાનાતુ વા, મા વા, અકારણમેતં.

સમોધાનપરિવાસો નામ તિવિધો ઓધાનસમોધાનો અગ્ઘસમોધાનો મિસ્સકસમોધાનોતિ. તત્થ યો નિટ્ઠિતપરિવાસોપિ વા નિટ્ઠિતમાનત્તોપિ વા અનિક્ખિત્તવત્તો અઞ્ઞં આપત્તિં આપજ્જિત્વા પુરિમાપત્તિયા સમા વા ઊનતરા વા રત્તિયો પટિચ્છાદેતિ, તસ્સ મૂલાય પટિકસ્સનેન તે પરિવુત્થદિવસે ચ માનત્તચિણ્ણદિવસે ચ ઓધુનિત્વા મક્ખેત્વા પુરિમાય આપત્તિયા મૂલદિવસપરિચ્છેદે પચ્છા આપન્નં આપત્તિં સમોદહિત્વા પુન આદિતો પટ્ઠાય દાતબ્બપરિવાસો **ઓધાનસમોધાનો** નામ. સચે કસ્સચિ એકાપત્તિ એકાહપ્પટિચ્છન્ના, દ્વીહપ્પટિચ્છન્ના, એવં યાવ દસાહપ્પટિચ્છન્ના, તાસં અગ્ઘેન સમોધાય તાસં દસાહપ્પટિચ્છન્નવસેન અવસેસાનં એકાહપ્પટિચ્છન્નાદીનમ્પિ દાતબ્બપરિવાસો **અગ્ઘસમોધાનો** નામ. યો પન નાનાવત્થુકા આપત્તિયો એકતો કત્વા દાતબ્બપરિવાસો **મિસ્સકસમોધાનો** નામ. દાનવિધિ પન સબ્બત્થ **ખન્ધકે** (ચૂળવ॰ ૧૩૪ આદયો) આગતનયેનેવ વેદિતબ્બો.

એવં પરિવુત્થપરિવાસો ભિક્ખુ **માનત્તં** ભિક્ખૂનં માનનભાવં **છ રત્તિયો** અખણ્ડં કત્વા **ચરેય્ય** કરેય્ય, સમ્પાદેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. તત્થ સઙ્ઘેન ગણેન પુગ્ગલેન કતં તેન ભિક્ખુના સઙ્ઘમજ્ઝે વત્તં સમાદાપેત્વા ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા આપત્તિયો આપજ્જિ’’ન્તિઆદિના **ખન્ધકે** વુત્તનયેન યાચાપેત્વા તત્થેવ વુત્તનયેન માનત્તદાનાદયોપિ વેદિતબ્બા. ઇમિનાપિ વત્તં નિક્ખિપિતુકામેન ચે વત્તં નિક્ખિપિત્વા ચતૂહિ પઞ્ચહિ સદ્ધિં પરિવાસે વુત્તપ્પકારં પદેસં ગન્ત્વા પુરિમનયેનેવ હેટ્ઠા વુત્તં સહવાસાદિં અન્તમસો ચતૂહિ ઊનત્તા ઊને ગણે ચરણદોસઞ્ચ વજ્જેત્વા પટિપજ્જિતબ્બં. અપ્પટિચ્છન્નાપત્તિકસ્સ પન પરિવાસં અદત્વા માનત્તમેવ દાતબ્બં. એવં ચિણ્ણં કતં પરિનિટ્ઠાપિતં માનત્તં યેન , **તં** ભિક્ખું. વીસતિ સઙ્ઘો ગણો અસ્સાતિ **વીસતીગણો** દીઘં કત્વા, સો **સઙ્ઘો અબ્ભેય્ય** સમ્પટિચ્છેય્ય, અબ્ભાનકમ્મવસેન ઓસારેય્યાતિ વુત્તં હોતિ, અવ્હેય્યાતિ વા અત્થો. એત્થાપિ સમાદાનઆરોચનયાચનાનિ, કમ્મવાચા ચ **ખન્ધકે** વુત્તનયેન વેદિતબ્બા.

૨૯. એવં તેસુ પટિપજ્જિતબ્બાકારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ છાદનસ્સ અઙ્ગાનિ દસ્સેતું ‘‘**આપત્તી**’’તિઆદિમાહ. તત્થ ન ઉક્ખિત્તો **અનુક્ખિત્તો**, નત્થિ અન્તરાયો અસ્સાતિ **અનન્તરાયો**. સકત્થે ત્તપચ્ચયવસેન વા, પહુનો ભાવો પહુત્તં, તં અસ્સત્થીતિ સદ્ધાદિવસેન વા પહુત્તો. અનુક્ખિત્તો ચ અનન્તરાયો ચ પહુત્તો ચાતિ દ્વન્દો, તેસં ભાવો

અનુક્ખિત્તાદિગુણો અનુક્ખિત્ત…પે॰… પહુત્તતા. આપત્તિ ચ અનુક્ખિત્ત…પે॰… પહુત્તતા ચ **આપત્તિ…પે॰… પહુત્તતાયો**. મ-કારો પદસન્ધિજો. તથા તેન પકારેન આપત્તિઆદીસુ ચતૂસુ આપત્તાદિપકારેન સઞ્ઞી તથસઞ્ઞી રસ્સવસેન. તસ્સ ભાવો **તથસઞ્ઞિતા**, યથાવુત્તઆપત્તાદિસઞ્ઞિતાતિ વુત્તં હોતિ. **ચ**-કારો વુત્તસમુચ્ચયત્થો. કમનં પત્થનં કામો, છાદેતું કામો **છાદેતુકામો**. ઇતિ યથાવુત્તા નવ, **અથ છાદના** ચાતિ એવં દસ ચ તાનિ અઙ્ગાનિ ચાતિ, તેહિ. **અરુણુગ્ગમમ્હિ** અરુણસઙ્ખાતસ્સ પઠમબાલસૂરિયરંસિનો ઉગ્ગમને સતિ **છન્ના** હોતિ, આપત્તીતિ સેસો.

તત્થાયમધિપ્પાયો – યો ભિક્ખુ રાજચોરઅગ્ગિઉદકમનુસ્સઅમનુસ્સવાળસરીસપજીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયાનં દસન્નમેકસ્સાપિ નત્થિતાય અનન્તરાયિકો સમાનો અનન્તરાયિકસઞ્ઞી હુત્વા ભિક્ખુનો સન્તિકં ગન્તુઞ્ચેવ આરોચેતુઞ્ચ સક્કુણેય્યતાય પહુ સમાનો પહુસઞ્ઞી હુત્વા તિવિધઉક્ખેપનીયકમ્માકરણેન અનુક્ખિત્તો સમાનો અનુક્ખિત્તસઞ્ઞી હુત્વા ગરુકાપત્તીતિ સઞ્ઞી ગરુકંયેવ આપત્તિં છાદેતુકામો હુત્વા છાદેતિ, તસ્સાયં આપત્તિ ચ છન્ના હોતીતિ. સચે પનેત્થ અનાપત્તિસઞ્ઞી વા હોતિ અઞ્ઞાપત્તિક્ખન્ધસઞ્ઞી વા વેમતિકો વા, અચ્છન્ના હોન્તિ. આરોચેન્તેન પન ‘‘મમ એકાપત્તિં આપન્નભાવં જાનાહી’’તિઆદિના નયેન આરોચેતબ્બં. સચે પન વત્થુસભાગાપત્તિકસ્સ આરોચેતિ, તાવ તપ્પચ્ચયા દુક્કટં આપજ્જતિ.

સઙ્ઘાદિસેસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. ચીવરનિદ્દેસવણ્ણના

૩૦. ‘‘ખોમઞ્ચ કોસેય્યઞ્ચા’’તિઆદિના નપુંસકવિગ્ગહેન દ્વન્દે કતે **ખોમ…પે॰… ભઙ્ગાનિ**. તત્થ **ખોમ**ન્તિ ગચ્છજાતિ. ઉપચારતો પન ખોમેન ખોમસુત્તેન વાયિતન્તિ તદ્ધિતેન ઉપચારેન વા ખોમં ખોમપટચીવરં, તથા અવસેસાનિ. **સાણં** સાણવાકસુત્તેહિ વાયિતં ચીવરં. **ભઙ્ગં** ખોમસુત્તાદીનિ સબ્બાનિ એકચ્ચાનિ વા વોમિસ્સેત્વા વાયિતચીવરં. વાકમયમેવ વાતિ કેચિ. **કમ્બલ**ન્તિ મનુસ્સલોમં વાળલોમઞ્ચ ઠપેત્વા સેસલોમેહિ વાયિતં. **એતાની**તિ ખોમાદીનિ યથાવુત્તાનિ. સહ અનુલોમેહીતિ **સાનુલોમાનિ**. જાતિતો કપ્પિયાનિ **છ** ચીવરાનિ ભવન્તિ.

૩૧. ઇદાનિ ‘‘**દુકૂલ**’’ન્તિઆદિના તેસં અનુલોમાનિ દસ્સેતિ. તત્થ **દુકૂલ**ન્તિ દુકૂલસઙ્ખાતેન કેનચિ વાકવિસેસેન વાયિતં ચીવરં. **ચેવા**તિ સમુચ્ચયે, સો ઉપરિ આકડ્ઢિતબ્બો. **પટ્ટુણ્ણ**ન્તિ પટ્ટુણ્ણેસુ જાતં પટ્ટુણ્ણં. દેસવાચિનો બહુવચનન્તાતિ બહુવચનેન વિગ્ગહો. તથા સોમારા ચ ચીના ચ, તેસુ જાતં **સોમારચીનજં**. ઇમાનિ તીણિ પાણકેહિ કતસુત્તમયાનિ. એહિભિક્ખૂનં પુઞ્ઞિદ્ધિયા જાતં **ઇદ્ધિજં**, તં પન ખોમાદીનં અઞ્ઞતરં. **દેવદિન્ન**ન્તિ દેવેહિ દિન્નં કપ્પરુક્ખે નિબ્બત્તં ચીવરં. તદેતં દુકૂલાદિ તસ્સ તસ્સ યથાવુત્તસ્સ ખોમાદિનો અનુલોમિકં હોતિ. તત્થ લોમાનિ અનુગતં અનુલોમં, યથા સેસલોમાનિ અનુગતં લોમં તદનુકૂલત્તા ‘‘અનુલોમ’’ન્તિ વુચ્ચતિ, તથા તંજાતિયકં યેસં કેસઞ્ચિ અનુકૂલં સબ્બમ્પિ રુળ્હીવસેન ‘‘અનુલોમ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તમેવ **અનુલોમિકં**, અનુકૂલન્તિ અત્થો. કથં? દુકૂલં સાણસ્સ અનુલોમં, પટ્ટુણ્ણાદીનિ તીણિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ, ઇદ્ધિજં દેવદિન્નઞ્ચ ખોમાદીનમનુલોમન્તિ.

૩૨-૩. એવં સાનુલોમાનિ ચીવરાનિ દસ્સેત્વા ઇદાનિ અધિટ્ઠાનાદિકં દસ્સેતું ‘‘**તિચીવર**’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ અવુત્તેપિ અવસ્સં વત્તબ્બતાય સબ્બત્થ ચ-સદ્દો અજ્ઝાહરિતબ્બો, તિચીવરઞ્ચ…પે॰… કણ્ડુચ્છાદિઞ્ચ અધિટ્ઠેય્ય ન વિકપ્પેય્યાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ તિણ્ણં ચીવરાનં સમાહારો **તિચીવરં**. પરિક્ખારઞ્ચ તં ચોળઞ્ચાતિ **પરિક્ખારચોળં**. વસ્સસ્સ યોગ્ગા વસ્સિકા, સાવ સાટિકા **વસ્સિકસાટિકા**. પુઞ્છતિ અનેનાતિ પુઞ્છનં, મુખસ્સ પુઞ્છનં મુખપુઞ્છનં.

નિસીદન્તિ એત્થાતિ નિસીદનં, મુખપુઞ્છનઞ્ચ નિસીદનઞ્ચ **મુખપુઞ્છનનિસીદનં** . સયનસુખાદિં પટિચ્ચ અત્થરીયતીતિ પચ્ચત્થરણં, તદેવ **પચ્ચત્થરણકં**. કણ્ડું છાદેતીતિ **કણ્ડુચ્છાદિ**. **અધિટ્ઠહે**તિ ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિઆદિના નવન્નં નામં ગહેત્વા અધિટ્ઠેય્ય. **ન વિકપ્પેય્યા**તિ તસ્સ તસ્સ નામં ગહેત્વા ન વિકપ્પેય્ય, તસ્સ તસ્સ પન નામં અગ્ગહેત્વા ‘‘ઇમં ચીવરં તુય્હં વિકપ્પેમી’’તિ વિકપ્પેય્યાતિ અધિપ્પાયો. **એત્થા**તિ ઇમેસુ નવસુ ચીવરેસુ. **તિચીવરન્તિ** તિચીવરનામેન અધિટ્ઠિતં. તથા હિ અધિટ્ઠાનતો પુબ્બે વિસું તિચીવરં નામ નત્થિ સઙ્ઘાટિઆદિપ્પહોનકસ્સ પચ્ચત્થરણાદિવસેનાપિ અધિટ્ઠાતું અનુઞ્ઞાતત્તા. તં **વિના એકાહં** એકદિવસમ્પિ. **ન વસેય્યા**તિ અલદ્ધસમ્મુતિકો ભિક્ખુ અવિપ્પવાસસીમતો અઞ્ઞત્થ વાસં ન કરેય્યાતિ અત્થો. એવં સતિ તિચીવરઞ્ચ નિસ્સજ્જિતબ્બં હોતિ, પાચિત્તિયઞ્ચ આપત્તિં આપજ્જતીતિ દીપેતિ. નિસીદનં વિના ચાતુમાસં ન વસેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ચતુન્નં માસાનં સમાહારો ચતુમાસં, તમેવ **ચાતુમાસં**. તં અચ્ચન્તસંયોગવસેન.

૩૪. ઇદાનિ ‘‘**ઇમ**’’ન્તિઆદિના ‘‘અધિટ્ઠેય્યા’’તિ વુત્તમધિટ્ઠાનં દસ્સેતિ. સઙ્ઘાટિં ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ અધિટ્ઠહેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **અધિટ્ઠહે**તિ હત્થપાસે ઠિતં એવં અધિટ્ઠેય્ય. **અહત્થપાસન્તિ** હત્થસ્સ પાસો સમીપો હત્થપાસો, અડ્ઢતેય્યહત્થબ્ભન્તરો. દ્વાદસહત્થબ્ભન્તરોતિપિ વદન્તિ. નત્થિ હત્થપાસો એતિસ્સાતિ અહત્થપાસા, તં **એતન્તિ** અધિટ્ઠહેતિ સમ્બન્ધો. કિં વુત્તં હોતિ? અન્તોગબ્ભે વા ઉપરિપાસાદે વા તદહેવ ગન્ત્વા નિવત્તનયોગ્ગે પદેસે વા ઠિતં ચીવરં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘એતં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ અધિટ્ઠેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. તતો દૂરે ઠિતમ્પિ અધિટ્ઠાતબ્બન્તિપિ વદન્તિ. **સેસેસુપી**તિ ઉત્તરાસઙ્ગાદિકણ્ડુપ્પટિચ્છાદિપરિયન્તેસુપિ અવસેસચીવરેસુ. **અયં નયો**તિ અયમેવ નયો. યથા સઙ્ઘાટિયા, એવં ‘‘ઇમં ઉત્તરાસઙ્ગં અધિટ્ઠામી’’તિઆદિ વુત્તનયોવાતિ વુત્તં હોતિ. અધિટ્ઠહન્તેન પન હત્થેન ગહેત્વા કાયવિકારં કરોન્તેન ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ ચિત્તેન આભોગં કત્વા કાયેન વા અધિટ્ઠાતબ્બં, વચીભેદમત્તં કત્વા વાચાય વા. પરિક્ખારચોળં નામ પાટેક્કં નિધાનમુખન્તિ તિચીવરં પરિક્ખારચોળમ્પિ અધિટ્ઠાતું વટ્ટતીતિ.

૩૫. ઇદાનિ એવં અધિટ્ઠહતો અઞ્ઞં લદ્ધા અધિટ્ઠાતુકામેન પચ્ચુદ્ધરિત્વા અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ દસ્સેતું ‘‘**અધિટ્ઠહન્તો**’’તિઆદિમાહ. તત્થ સઙ્ઘાટિ પભુતિ આદિ યસ્સ તં **સઙ્ઘાટિપ્પભુતિ**. એતં ‘‘અધિટ્ઠહન્તો’’તિ એત્થાપિ ‘‘અધિટ્ઠેય્યા’’તિ એત્થાપિ કમ્મપદં, ‘‘પુબ્બચીવર’’ન્તિ એત્થ પન વિસેસનં હુત્વા તિટ્ઠતિ. **પચ્ચુદ્ધરિત્વા**તિ પરિચ્ચજિત્વા. પરિક્ખારચોળનામેન અધિટ્ઠહિત્વા ઠપિતવત્થેહિ સઙ્ઘાટિઆદીનિ કરોતિ, નિટ્ઠિતે રજને ચ કપ્પે ચ ઇમં પરિક્ખારચોળં પચ્ચુદ્ધરિત્વા પુન અધિટ્ઠાતબ્બાનિ. **પત્તાધિટ્ઠહને**તિ પત્તસ્સ અધિટ્ઠાને. **તથા**તિ ચ યથા ચીવરે, તથા પત્તેપિ અધિટ્ઠાનાદિકં સબ્બન્તિ અત્થો. એત્થ પન ‘‘ઇમં પત્તં, એતં પત્ત’’ન્તિ વા વિસેસો.

૩૬. ઇદાનિ પચ્ચુદ્ધારવિધિં દસ્સેતું ‘‘**એત**’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ઇમં વ** ઇતિ વા-સદ્દો રસ્સં કત્વા નિદ્દિટ્ઠો, સો ઇતિ-સદ્દતો પરં યોજેતબ્બો, તસ્મા ‘‘એતં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી’’તિ વા ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી’’તિ વા સંસેતિ સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. **સંસે**તિ વદેય્ય. **એવન્તિ** યથા નામેન સઙ્ઘાટિ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા, તથા ઉત્તરાસઙ્ગાદીનીતિ અત્થો. **વિદૂ**તિ પચ્ચુદ્ધરેતિમસ્સ કત્તુપદં, પઞ્ઞવાતિ અત્થો. સબ્બત્થાપિ દૂરાસન્નતાદી વુત્તનયેન વેદિતબ્બા.

૩૭-૮. ઇદાનિ સઙ્ઘાટિઆદીનં છન્નં પમાણપરિચ્છેદં દસ્સેતિ ‘‘**સઙ્ઘાટી**’’તિઆદિના. પચ્છિમો અન્તો **પચ્છિમન્તો**, તેન, પચ્છિમકોટિયાતિ અત્થો. **દીઘસો**તિ દીઘતો. મુટ્ઠિયા સહિતં પઞ્ચકં યસ્સા સા મુટ્ઠિપઞ્ચકા, લિઙ્ગવિપલ્લાસવસેન પન **મુટ્ઠિપઞ્ચકો**. મુટ્ઠિ-સદ્દેનેત્થ ઉપચારવસેન કતમુટ્ઠિકો હત્થોવ વુત્તો. સુગતસ્સ ચીવરતો ઊનાતિ સમાસો. **અપી**તિ વુત્તસમુચ્ચયે, તેન યથાવુત્તપચ્છિમપ્પમાણા ચ અયઞ્ચ ઉત્તમપ્પમાણાતિ અત્થો.

''પચ્છિમન્તેના''તિ ઇદં **મુટ્ઠિત્તિકઞ્ચ તિરિયન્તિ** એત્થાપિ અનુવત્તેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો. **ચ**-સદ્દો ''ઉત્તમન્તેન સુગતચીવરૂનાપિ વટ્ટતી''તિ ઇદં સમુચ્ચિનોતિ. તત્થ ઇદાનિ મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ તિસ્સો વિદત્થિયો એકા સુગતવિદત્થિ, તાય વિદત્થિયા નવ વિદત્થિયો દીઘતો સુગતચીવરપ્પમાણં, તિરિયં છ વિદત્થિયો, તં પન વડ્ઢકિહત્થેન દીઘતો તેરસ હત્થા એકા ચ વિદત્થિ, તિરિયતો નવ હત્થા હોન્તિ. તંવસેન ઉભયત્થ ઊનતા વિઞ્ઞાતબ્બા.

ઉત્તરાસઙ્ગેપિ તત્તકોવાતિ દસ્સેતું **''તથા એકંસિકસ્સપી''**તિ આહ. એકો અંસો એકંસો, તત્થ કાતબ્બન્તિ તદ્ધિતે **એકંસિકં**. ''અન્તરવાસકો''ઇચ્ચાદિના નિવાસનં દસ્સેતિ. તત્થ અન્તરં મજ્ઝપદેસો, અન્તરે મજ્ઝે કટિપ્પદેસે વાસો વત્થં અન્તરવાસો, સોયેવ **અન્તરવાસકો. ચાપી**તિ સમુદાયો, એકો વા સમુચ્ચયો. અડ્ઢેન તતિયો ભાગો **અડ્ઢતેય્યો**. એત્થ દ્વિન્નં હત્થકોટ્ઠાસાનં સમ્પુણ્ણાનં તતિયકોટ્ઠાસસંસિજ્ઝને કરણભૂતા અડ્ઢ-સદ્દનિદ્દિટ્ઠા યા વિદત્થિ , સાવ તતિયોતિ નિદ્દિટ્ઠોતિ ઉપડ્ઢહત્થસઙ્ખાતો તતિયો ભાગો અડ્ઢતેય્યો. સો ચ નાનન્તરેન દ્વિહત્થતતિયતા લબ્ભતીતિ દ્વે હત્થા, એકા ચ વિદત્થિ અડ્ઢતેય્યો. તંસન્નિયોગેન પનેત્થ અન્તરવાસકોવ અડ્ઢતેય્યોતિ વેદિતબ્બો. દ્વે હત્થા યસ્સાતિ બાહિરત્થસમાસો. પારુપનેનાપિ સક્કા નાભિં પટિચ્છાદેતુન્તિ **''દ્વિહત્થો''**તિ વુત્તં. **વા**-સદ્દો અડ્ઢતેય્યં વિકપ્પેતિ. તિરિયસ્સ અન્તોતિ છટ્ઠીતપ્પુરિસો, તિરિયમેવ અન્તોતિ વા કમ્મધારયો ''ગામન્તો''તિઆદીસુ વિય.

૩૯. **''નિસીદનસ્સા''**તિઆદિના નિસીદનચીવરં દસ્સેતિ. એત્થ **નિસીદનં** નામ સમે ભૂમિભાગે એળકલોમાનિ ઉપરૂપરિ સન્થરિત્વા કઞ્જિકાદીહિ સિઞ્ચિત્વા કતો દ્વીસુ ઠાનેસુ ફાલિતત્તા તીહિ દસાહિ યુત્તો પરિક્ખારવિસેસો. **વિદત્થી દ્વે**તિ દ્વે વિદત્થી. **વિસાલતો** પુથુલતો.

૪૦. **''કણ્ડુપ્પટિચ્છાદી''**તિઆદિના કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિં દસ્સેતિ. તત્થ **કણ્ડૂ**તિ હિ ન અત્થતો નાનં, તગ્ગહણેન પનેત્થ પિળકસ્સાવથુલ્લકચ્છાબાધં ગય્હતિ. કણ્ડું યથાવુત્તં પિળકાદિં પટિચ્છાદેતીતિ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ. પટિચ્છદનં વા પટિચ્છાદો, યથાવુત્તકણ્ડુયા પટિચ્છાદો કણ્ડુપ્પટિચ્છાદો, સો અસ્સ અત્થીતિ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદી, તસ્સ. **તિરિયન્તિ** તિરિયતો.

૪૧. **''વસ્સિકા''**તિઆદિના વસ્સિકસાટિકં દસ્સેતિ, તં સુવિઞ્ઞેય્યં.

૪૨. એવં પમાણવન્તાનં પમાણં દસ્સેત્વા વુત્તપ્પમાણાતિક્કમે દોસં, કેસઞ્ચિ પમાણાભાવગણનાભાવઞ્ચ દસ્સેતું **''એત્થા''**તિઆદિમાહ. તત્થ **એત્થા**તિ વુત્તપ્પમાણવન્તેસુ ચીવરેસુ. **તદુત્તરિ** તતો વુત્તપ્પમાણતો ઉત્તરિ નિપાતેન ઉત્તરિ-સદ્દેન તપ્પુરિસો. **કરોન્તસ્સ** સમ્પાદેન્તસ્સ. **છેદનપાચિત્તી**તિ છેદનેન સહિતા પાચિત્તિ, અતિરેકં છિન્દિત્વા પાચિત્તિયં દેસેતબ્બન્તિ વુત્તં હોતિ. વુત્તપ્પમાણતો પન અતિરેકઞ્ચ ઊનકઞ્ચ ''પરિક્ખારચોળ''ન્તિ અધિટ્ઠાતબ્બં. યેન મુખં પુઞ્છન્તિ, તં મુખસમ્બન્ધીતિ મુખસ્સ ચોળન્તિ સમાસે દ્વન્દો. આકઙ્ખિતં ઇચ્છિતં પમાણન્તિ કમ્મધારયો. તમેતેસમત્થીતિ **આકઙ્ખિતપ્પમાણિકા**. એત્થ ચ તિચીવરાદીસુ અવુત્તેપિ ગણનવિભાગે પચ્ચત્થરણમુખપુઞ્છનપરિક્ખારચોળે ઠપેત્વા આદિતો પટ્ઠાય છક્કમેકેકમેવ વટ્ટતિ. મુખપુઞ્છનચોળાનિ પચ્ચત્થરણાનિ ચ બહૂનિપીતિ વિઞ્ઞાતબ્બં.

૪૩. **ગણના**તિ એત્થ નપુંસકસ્સ ઇત્થિવચનેન યોગાભાવા ''ન દીપિતા''તિ લિઙ્ગં વિપરિણામેત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં, અટ્ઠકથાયં ન પકાસિતાતિ અત્થો. તિણ્ણં પનેતેસં ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદવસેનેવ વુત્તં, વિકપ્પનૂપગપચ્છિમેન પચ્છિમપ્પમાણં અત્થિયેવ. ઇદાનિ યસ્મા તત્થ તં સબ્બં ન દીપિતં, તસ્મા

વિકપ્પનૂપગથવિકાદિ સબ્બં એકં ‘‘પરિક્ખારચોળ’’ન્તિ, બહૂનિ એકતો કત્વા ‘‘પરિક્ખારચોળાની’’તિપિ વત્વા અધિટ્ઠાતબ્બન્તિ દસ્સેન્તો **‘‘તથા’’**તિઆદિમાહ. ઇમિના પરિક્ખારચોળં નામ પાટેક્કં નિધાનમુખન્તિ દસ્સેતિ. **થવિકાદિં** થવિકા આદિ યસ્સ પરિસ્સાવનાદિનોતિ સમાસો. વિકપ્પસ્સ ઉપગં **વિકપ્પિયં**, તઞ્ચ ઉપરિ વક્ખતિ.

૪૪. ઇદાનિ તિણ્ણં ચીવરાનં પટિભાગં દસ્સેતું **‘‘અહતા’’**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ અહતેન નવેન અધોતેન કપ્પં સદિસં અહતકપ્પં, એકવારધોતં. અહતઞ્ચ અહતકપ્પઞ્ચ **અહતાહતકપ્પાનિ**, વત્થાનિ, તેસં. દ્વે ગુણા પટલાનિ યસ્સ સાતિ દુગુણા. ‘‘ગુણો પટલરાસીસૂ’’તિ હિ અભિધાનપ્પદીપિકા. **દુગુણા** દુપટ્ટા, ઉત્તરસ્મિં દેહભાગે આસઞ્જીયતીતિ **ઉક્કરાસઙ્ગો**. એકચ્ચં એકપટ્ટં અસ્સ અત્થીતિ **એકચ્ચી**, એકપટ્ટોતિ અત્થો. નિપાતો વા એકચ્ચીતિ. **તથા**તિ સમુચ્ચયે, અન્તરવાસકો ચાતિ વુત્તં હોતિ. ઉપમાયં વા, યથા ઉત્તરાસઙ્ગો એકચ્ચિયો, એવં અન્તરવાસકોતિ અત્થો.

૪૫. ‘‘ઉતૂ’’તિ અનેકઉતુ ગહિતાતિ ઉતુતો દીઘકાલતો ઉદ્ધટા **ઉતુદ્ધટા**, તેસં પિલોતિકાનન્તિ અત્થો. **સેસા**તિ ઉત્તરાસઙ્ગઅન્તરવાસકા. પંસુ વિય કુચ્છિતં ઉલતિ પવત્તતીતિ **પંસુકૂલં**, રથિકાસુસાનસઙ્કારકૂટાદીનં યત્થ કત્થચિ ઠિતં ચોળખણ્ડં, તસ્મિં. યા યા રુચીતિ અબ્યયીભાવે **યથારુચિ**, યાવદત્થં સતપટ્ટમ્પિ વટ્ટતીતિ અધિપ્પાયો.

૪૬. ઇદાનિ તીસુ છિન્દિત્વા કાતું અપ્પહોન્તેસુ કાતબ્બવિધિં દસ્સેતું **‘‘તીસૂ’’**તિઆદિમાહ. તત્થ તિચીવરસમુદાયતો એકદેસભૂતાનં દ્વિન્નમેકસ્સ ચ સઙ્ખાગુણેન નિદ્ધારિયમાનત્તા **તીસૂ**તિ નિદ્ધારણે ભુમ્મં. એકવચનસ્સ બહ્વત્થેન યોગાભાવતો દ્વિચીવરસઙ્ખાતબહ્વત્થવસેન વચનં વિપરિણામેત્વા યાનિ પહોન્તિ, તાનિ દ્વે વાપિ છિન્દિતબ્બાનિ, યં પહોતિ, તં એકં વા છિન્દિતબ્બન્તિ યોજેતબ્બં. **પહોન્તી**તિ પચ્છિમચીવરપ્પમાણછિન્નકાનિ પહોન્તિ. **અપી**તિ સમ્ભાવને, તીસુ કા કથાતિ અત્થો. **અન્વાધિ**ન્તિ આગન્તુકપત્તં. અનુ પચ્છા આધીયતીતિ અન્વાધિ, યં ચીવરસ્સોપરિ સઙ્ઘાટિઆકારેન આરોપેતબ્બં. **અનાદિણ્ણ**ન્તિ અનારોપિતં અન્વાધિકં. **ન ધારેય્યા**તિ ઇમિના યદિ ધારેય્ય, દુક્કટન્તિ દીપેતિ.

૪૭-૮. ઇદાનિ ‘‘તિચીવરં ન વસેય્ય વિનેકાહ’’ન્તિ વુત્તાનં તિણ્ણં અવિપ્પવાસલક્ખણં દસ્સેતું **‘‘ગામે’’**તિઆદિના **ઉદોસિતસિક્ખાપદે** (પારા॰ ૪૭૧ આદયો) વુત્તપરિહારમાહ. તત્થ ગામે વા...પે॰... વિહારે વા તિચીવરં નિક્ખિપિત્વાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ ‘‘પટો દડ્ઢો’’તિઆદીસુ વિય અવયવેપિ સમુદાયવોહારવસેન તીસુ એકમ્પિ **‘‘તિચીવર’’**ન્તિ વુત્તં. **ભિક્ખુસમ્મુતિયઞ્ઞત્રા**તિ સઙ્ઘેન ગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો દીયમાનં ચીવરેન વિપ્પવાસસમ્મુતિં વિના. **વિપ્પવત્થુ**ન્તિ એકૂપચારનાનૂપચારગામાદિતો બહિ, અથ વા નિવેસનાદીનં, તત્થ ચ ગબ્ભોવરકાનં ચીવરસ્સ વા હત્થપાસં અતિક્કમ્મ ચીવરેન વિપ્પયુત્તો હુત્વા વસિતું. એત્થ ચ ગામાદીનં એકૂપચારનાનૂપચારતા એકકુલનાનાકુલસન્તકસ્સ ગામાદિનો પરિક્ખેપસ્સ, પરિક્ખેપોકાસસ્સ ચ વસેન સત્થઅબ્ભોકાસાનં સત્તબ્ભન્તરવસેન ચ વેદિતબ્બા. તત્થ એકો અબ્ભન્તરો અટ્ઠવીસતિહત્થો હોતિ. એત્થ ચ નિવેસનાદીનિ ગામતો બહિ સન્નિવિટ્ઠાનીતિ દટ્ઠબ્બં વિસું ગામસ્સ ગહિતત્તા, તથા ઉદોસિતાદીહિ અઞ્ઞં નિવેસનં.

તત્થ **ઉદોસિતો** નામ યાનાદીનં ભણ્ડાનં સાલા. **પાસાદો** દીઘપાસાદો. **હમ્મિયં** મુણ્ડચ્છદનપાસાદો. નાવા ચ અટ્ટો ચ માળો ચ આરામો ચ **નાવા...પે॰... આરામં**, તસ્મિં. **અટ્ટો** નામ પટિરાજાદીનં પટિબાહનત્થં ઇટ્ઠકાહિ કતો બહલભિત્તિકો ચતુપઞ્ચભૂમિકો પતિસ્સયવિસેસો. **માળો** એકકૂટસઙ્ગહિતો ચતુરસ્સપાસાદો. **આરામો** પુપ્ફારામો વા

ફલારામો વા. સત્થો ચ ખેત્તઞ્ચ ખલઞ્ચાતિ દ્વન્દો. **સત્થો** નામ જઙ્ઘસત્થો વા સકટસત્થો વા. **ખલં** વુચ્ચતિ ધઞ્ઞકરણં. **દુમો** નામ દુમમૂલં છાયાય ફુટ્ઠોકાસો ઉપચારવસેન. **અબ્ભોકાસો** પન અગામકે અરઞ્ઞેવ અધિપ્પેતો.

૪૯. ઇદાનિ ''એતં...પે॰... સક્કાટિ''ન્તિઆદિના નવન્નમેવ પચ્ચુદ્ધારો વુત્તો, ન પન તેસં કાલપરિચ્છેદોતિ તં દસ્સેતું ''**રોગા**''તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ દેવદત્તો દત્તોતિ નામેકદેસેનાપિ નામવોહારતો વસ્સિકસાટિકાવ ''સાટિકા''તિ પકરણવસેન ગમ્મમાનત્થત્તા વુત્તા. કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિકા ચ **રોગવસ્સાનપરિયન્તા**. રોગા ચ વસ્સાના ચ માસા રોગવસ્સાના, તે તદતિક્કમેન પચ્ચુદ્ધરિતબ્બતાય પરિયન્તા યાસન્તિ વિગ્ગહો.

કિં વુત્તં હોતિ? વસ્સિકસાટિકા વસ્સાનમાસાતિક્કમે કત્તિકપુણ્ણમાય એવ પચ્ચુદ્ધરિતબ્બા. તથા કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિકા આબાધેસુ વૂપસન્તેસૂતિ વુત્તં હોતિ. ''પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેતબ્બા''તિ હિ **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૬૯) વુત્તં. એત્થ પન કેચિ આચરિયા ''પચ્ચુદ્ધરિત્વાતિ વસ્સિકસાટિકભાવતો અપનેત્વા''તિ વદિંસુ, તં ન યુજ્જતિ. પચ્ચુદ્ધારવિનયકમ્મવિસયેયેવ પચ્ચુદ્ધાર-સદ્દસ્સ દિટ્ઠત્તા, ''ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું તતો પરં વિકપ્પેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) **પાળિ**વચનતો ચ. ''ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતુ''ન્તિ ચ ચતુન્નં માસાનં અધિટ્ઠાનેન સહ અચ્ચન્તસંયોગો દસ્સિતોતિ ન તેન અધિટ્ઠાનભેદો વિઞ્ઞાયતિ. તેનેવ **કુરુન્દટ્ઠકથાયમ્પિ** ''વસ્સાનં ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું, તતો પરં વિકપ્પેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮) વચનતો કત્તિકપુણ્ણમાય એવ પચ્ચુદ્ધરિત્વા હેમન્તે વિકપ્પેતબ્બાતિ વુત્તં. તસ્મા ''વસ્સિકસાટિકા વસ્સાનમાસાતિક્કમેનાપિ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ આબાધવૂપસમેનાપિ અધિટ્ઠાનં વિજહતી''તિ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ કથિનસિક્ખાપદવણ્ણના) વુત્તં. **માતિકાટ્ઠકથાય**મ્પિ પચ્ચુદ્ધારવસેનાપિ અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિ એવમત્થો ગહેતબ્બો. એવઞ્હિ સતિ સબ્બટ્ઠકથાયો સમેન્તિ, યુત્તિ ચ અવિરુદ્ધા હોન્તીતિ. **તતો પર**ન્તિ પચ્ચુદ્ધારતો ઉપરિ. **વિકપ્પેય્યા**તિ કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિં પચ્ચુદ્ધરિત્વા વિકપ્પેય્ય. વસ્સિકસાટિકં કત્તિકપુણ્ણમાયં પચ્ચુદ્ધરિત્વા હેમન્તસ્સ પઠમદિવસે વિકપ્પેય્ય, એવં અસતિ દુક્કટન્તિ અધિપ્પાયો. **સેસા**તિ અપરે સત્ત ચીવરાનિ સેસા. નત્થિ પરિયન્તં વુત્તસદિસો કાલપરિચ્છેદો એતેસન્તિ **અપરિયન્તિકા**.

૫૦. ઇદાનિ પચ્ચત્થરણાદિકં ચીવરચતુક્કં સદસાદિકં વટ્ટતિ, નાપરન્તિ દસ્સેતું ''**પચ્ચત્થરણા**''તિઆદિમાહ. તત્થ પરિક્ખારો ચ મુખપુઞ્છનઞ્ચાતિ દ્વન્દો. પરિક્ખારમુખપુઞ્છનમેવ ચોળકન્તિ કમ્મધારયો. દ્વન્દસમાસન્તે સુય્યમાનત્તા પન ચોળક-સદ્દો પરિક્ખાર-સદ્દતો ચ પરં દટ્ઠબ્બો ''પરિક્ખારચોળક''ન્તિ. તં પન સામઞ્ઞજોતનાય વિસેસેપિ અવટ્ઠાનતો ઠપેત્વા પઞ્ચ ચીવરાનિ પરિક્ખારચોળનામેનાધિટ્ઠિતાનિ અવસેસં દટ્ઠબ્બં. પચ્ચત્થરણઞ્ચ પરિક્ખારમુખપુઞ્છનચોળકઞ્ચ **પચ્ચત્થરણ...પે॰... ચોળકઞ્ચ નિસીદન**ઞ્ચાતિ એતં ચીવરચતુક્કં સદસમ્પિ અરત્તમ્પિ અનાદિણ્ણકપ્પમ્પિ લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **સદસ**ન્તિ સહ યાહિ કાહિચિ દસાહીતિ સદસં. સદસકે લબ્ભમાને અદસમ્પિ લબ્ભતેવાતિ સદસમ્પિ અદસમ્પિ પુપ્ફદસમ્પીતિ એત્થ અત્થો. **પિ**-સદ્દો વુત્તાવુત્તસમ્પિણ્ડનત્થો. **અરત્ત**ન્તિ નીલપીતાદિરજનેન અરઞ્જિતમ્પિ. **પિ**-સદ્દેન રઞ્જિતનીલપીતાદિકમ્પિ અનાદિણ્ણકપ્પમ્પીતિ. આદિણ્ણો કપ્પો યસ્સ નત્થીતિ તં **અનાદિણ્ણકપ્પમ્પિ**. પિ-સદ્દેન આદિણ્ણકપ્પમ્પિ.

નનુ ચ ''ન ભિક્ખવે સબ્બનીલકાનિ ચીવરાનિ ધારેતબ્બાની''તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૭૨) સબ્બનીલકસબ્બપીતકસબ્બલોહિતકચીવરાનિ સામઞ્ઞેન પટિક્ખિત્તાનીતિ કથમિદં ચીવરચતુક્કં સદસાદિકં વટ્ટતિ, કથઞ્ચ અનાદિણ્ણકપ્પમ્પિ વટ્ટતીતિ? વુચ્ચતે – ''તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ કુસચીરં નિવાસેત્વા''તિઆદિના **ઉપ્પન્નવત્થૂ**સુ (મહાવ॰ ૩૭૧) ''ન ભિક્ખવે કુસચીરં...પે॰... તિત્થિયદ્ધજો ધારેતબ્બો. યો ધારેય્ય, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા''તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૭૧) ઉપ્પન્નવત્થુવસેનેવ નિવાસનપારુપનસઙ્ખાતધારણસ્સ

પટિક્ખિત્તત્તા ચ તત્થેવ **અટ્ઠકથાયઞ્ચ** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૭૨) ‘‘સબ્બનીલકાદીનિ રજનં ધોવિત્વા પુન રજિત્વા ધારેતબ્બાનિ, ન સક્કા ચે હોન્તિ ધોવિતું, પચ્ચત્થરણાનિ વા કાતબ્બાનિ, દુપટ્ટચીવરસ્સ વા મજ્ઝે દાતબ્બાનિ, અચ્છિન્નદસદીઘદસાનિ દસા છિન્દિત્વા ધારેતબ્બાનિ, કઞ્ચુકં લભિત્વા ફાલેત્વા રજિત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ, વેઠનેપિ એસેવ નયો’’તિ નિવાસનપારુપનવસેનેવ ધારણપરિભોગાનં વુત્તત્તા ચ **દુબ્બણ્ણકરણસિક્ખાપદે** (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૮) ‘‘યં નિવાસેતું વા પારુપિતું વા સક્કા હોતિ, તદેવ ચીવરન્તિ વેદિતબ્બ’’ન્તિ પઞ્ચન્નંયેવ કપ્પબિન્દુનો અનુઞ્ઞાતત્તા ચ તિચીવરકણ્ડુપ્પટિચ્છાદિવસ્સિકસાટિકસઙ્ખાતાનિ પઞ્ચ ચીવરાનિ કાયપરિહારિયાનેવ અદસાનિ અસબ્બનીલકાદીનિ કપ્પિયરજનરજિતાનિ આદિણ્ણકપ્પાનિયેવ હોન્તિ, ન નિયમેન નિવત્તિતાનિ પરાનિ ચત્તારીતિ ચીવરચતુક્કમેવ સદસાદિકં અનાદિણ્ણકપ્પમ્પિ વટ્ટતીતિ.

૫૧. સેસચીવરપઞ્ચકં અદસંયેવ રજિતંયેવ આદિણ્ણકપ્પંવ કપ્પતીતિ યોજના. **રજિત**ન્તિ કપ્પિયરજનેન રજિતં. નિસીદનસ્સ યથાવુત્તેનત્થેન સબ્બત્થ અદસત્થં નિસેધેતું **‘‘સદસંવ નિસીદન’’**ન્તિ વુત્તં. સતિ હિ સમ્ભવે બ્યભિચારે ચ વિસેસનં સાત્થકં હોતિ.

૫૨. ઇદાનિ અનધિટ્ઠિતે અનિસ્સટ્ઠે ચ કા પવત્તીતિ તં દસ્સેતું **‘‘અનધિટ્ઠિત’’**ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અનધિટ્ઠિત**ન્તિ તિચીવરાદિવસેન અનધિટ્ઠિતં. **અનિસ્સટ્ઠ**ન્તિ યસ્સ કસ્સચિ દાનલક્ખણેન અદિન્નં. **વિકપ્પેત્વા પરિભુઞ્જયે**તિ વક્ખમાનનયેન એકબહુભાવં, સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવઞ્ચ સલ્લક્ખેત્વા વિકપ્પેત્વા પચ્ચુદ્ધરિત્વા પરિભુઞ્જેય્ય. વક્ખમાનનયેન પન વિઞ્ઞાયતીતિ ‘‘પચ્ચુદ્ધરિત્વા’’તિ ન વુત્તં.

ઇદાનિ ‘‘વિકપ્પેત્વા’’તિ વુત્તં કીદિસં તં હેટ્ઠિમન્તેન વિકપ્પિયન્તિ આહ **‘‘હત્થા’’**તિઆદિ. તત્થ હત્થો દીઘેન યસ્સ તં **હત્થદીઘં. તતો**તિ તસ્મા હત્થતો. ઉપડ્ઢો હત્થસ્સ દુતિયો ભાગો વિદત્થિસઙ્ખાતો વિત્થારેન યસ્સ તં **ઉપડ્ઢવિત્થારં**.

૫૩. ઇદાનિ યથાવુત્તવિધાનં તેચીવરિકસ્સેવ વસેન, અપરો પન અઞ્ઞથા પટિપજ્જતીતિ તં દસ્સેતું **‘‘તિચીવરસ્સા’’**તિઆદિમાહ . તત્થ નામેનાધિટ્ઠિતાનિ તીણિ ચીવરાનિ એતસ્સાતિ **તિચીવરો**. તસ્સ વિનયતેચીવરિકસ્સાતિ અત્થો, ન પરિક્ખારચોળનામેન અધિટ્ઠિતચીવરસ્સ. વિનયતેચીવરિકસ્સ પન ઉદોસિતસિક્ખાપદે વુત્તપરિહારો નત્થિ. **પરિક્ખારચોળિયો**તિ પરિક્ખારચોળમસ્સ અત્થીતિ ણિકેન ય-કારો. **સબ્બ**ન્તિ સકલં નવવિધમ્પિ ચીવરં. **તથા વત્વા**તિ એકબહુભાવં, સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવઞ્ચ ઞત્વા ‘‘ઇમં પરિક્ખારચોળં અધિટ્ઠામી’’તિઆદિના વત્વા. **અધિટ્ઠતી**તિ અધિટ્ઠાતિ.

૫૪. અધિટ્ઠિતચીવરં પન પરિભુઞ્જતો કથં અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિ તં દસ્સેન્તો **‘‘અચ્છેદા’’**તિઆદિમાહ. તત્થ અચ્છેદો ચ વિસ્સજ્જનઞ્ચ ગાહો ચ વિબ્ભમો ચાતિ દ્વન્દો. **અચ્છેદો** નામ ચોરાદીહિ અચ્છિન્દિત્વા ગહણં. **વિસ્સજ્જનં** પરેસં દાનં. **ગાહો** વિસ્સાસેન ગહણં. **વિબ્ભમો** સિક્ખં અપ્પચ્ચક્ખાય ગિહિભાવૂપગમનં. તદાપિ તસ્સ અઞ્ઞસ્સ દાને વિય ચીવરસ્સ નિરાલયભાવેન પન પરિચ્ચાગોતિ. **ટીકાયં** પન ભાદિસો ભિક્ખુયેવાતિ અધિટ્ઠાનં ન વિજહતીતિ અત્થં વિકપ્પેત્વા ભિક્ખુનિયા ગિહિભાવૂપગમનં વુત્તં, તં ન ગહેતબ્બં, કારણં પનેત્થ અમ્હાકં ગરૂહિયેવ **સારત્થદીપનિયં** (સારત્થ॰ ટી॰ ૨.૪૬૯) ‘‘ભિક્ખુનિયા ‘હીનાયાવત્તનેના’તિ વિસેસેત્વા અવુત્તત્તા ભિક્ખુનિયા હિ ગિહિભાવૂપગમને અધિટ્ઠાનવિજહનં વિસું વત્તબ્બં નત્થિ તસ્સા વિબ્ભમનેનેવ અસ્સમણીભાવતો’’તિ વુત્તં. નનુ ચ ભિક્ખુનો અપ્પચ્ચક્ખાતસિક્ખસ્સ ગિહિભાવૂપગમનેન અધિટ્ઠાનવિજહનેન

નિરાલયભાવો કારણભાવેન વુત્તો, એવં સતિ પરિવત્તલિઙ્ગસ્સ નત્થિ નિરાલયભાવોતિ કથમસ્સ અધિટ્ઠાનં વિજહતીતિ? સચ્ચમેતં, તથાપિ બુદ્ધમતઞ્ઞૂહિ અટ્ઠકથાચરિયેહિ **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૬૯) ''યં પનસ્સ ભિક્ખુભાવે અધિટ્ઠિતં તિચીવરઞ્ચ પત્તો ચ, તં અધિટ્ઠાનં વિજહતિ, પુન અધિટ્ઠાતબ્બ''ન્તિ વુત્તત્તા નત્થેત્થ દોસોતિ.

મારણલિઙ્ગસિક્ખાતિ ઉત્તરપદલોપેન ઉપચારેન વા લિઙ્ગપરિવત્તનં સિક્ખાપચ્ચક્ખાનઞ્ચ ''લિઙ્ગસિક્ખા''તિ ચ વુત્તં. ઇતિ એતે અટ્ઠ સબ્બેસુ નવસુ ચીવરેસુ અધિટ્ઠાનસ્સ વિયોગો વિપ્પવાસો, તસ્સ કારણા હોન્તીતિ પાઠસેસો. તિચીવરસ્સ પન ન કેવલં ઇમેયેવ અટ્ઠ, વિનિવિદ્ધછિદ્દઞ્ચ અધિટ્ઠાનવિયોગકારણન્તિ લિઙ્ગવચનઞ્ચ પરિવત્તેત્વા યોજેતબ્બં. તત્થ અબ્ભન્તરે એકસ્સપિ તન્તુનો અભાવેન વિનિવિદ્ધં વિનિવિજ્ઝિત્વા ગતછિદ્દંકનિટ્ઠઙ્ગુલિનખપિટ્ઠિપ્પમાણં **વિનિવિદ્ધછિદ્દં**. તત્થ સઙ્ઘાટિયા ચ ઉત્તરાસઙ્ગસ્સ ચ દીઘન્તતો વિદત્થિપ્પમાણસ્સ, તિરિયન્તતો અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણસ્સ, અન્તરવાસકસ્સ પન દીઘન્તતો વિદત્થિપ્પમાણસ્સેવ તિરિયન્તતો ચતુરઙ્ગુલપ્પમાણસ્સ પદેસસ્સ ઓરતો છિદ્દં અધિટ્ઠાનં ભિન્દતિ, સૂચિકમ્મં કત્વા પુન અધિટ્ઠાતબ્બં. સૂચિકમ્મં કરોન્તેન ચ છિન્દિત્વા દુબ્બલટ્ઠાનાપનયનેન છિદ્દં અદસ્સેત્વા કાતબ્બં.

૫૫. ઇદાનિ અકપ્પિયાનિ દસ્સેતું "**કુસા**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ કુસા ચ વાકા ચ ફલકાનિ ચ, તેસં ચીરાનિ **કુસ...પે॰... ચીરાનિ**. તત્થ કુસેન ગન્થેત્વા કતં કુસચીરં. તથા વાકેન ગન્થેત્વા કતં વાકચીરં, તાપસાનં વક્કલં. ફલકસણ્ઠાનાનિ ફલકાનિ સિબ્બિત્વા કતં ફલકચીરં. **કેસવાલજ**ન્તિ કેસેહિ ચ વાલેહિ ચ જાતં વાયિતં કમ્બલન્તિ સમ્બન્ધો. **ઉલૂકપક્ખાજિનક્ખિપે**તિ ઉલૂકાનં કોસિયસકુણાનં પક્ખં પક્ખેન કતં નિવાસનઞ્ચ અજિનક્ખિપં સલોમં સખુરં અજિનમિગાનં ચમ્મઞ્ચ ધારયતો થુલ્લચ્ચયન્તિ સમ્બન્ધો.

૫૬. કદલેરકક્કદુસ્સેસૂતિ કદલિયો ચ એરકો ચ અક્કો ચ, તેસં દુસ્સાનિ વત્થાનિ, તેસુ ચેવ મકચિવાકેહિ કતે **પોત્થકે ચાપિ** દુક્કટં. નિમિત્તત્થે ચેતં ભુમ્મં. કદલિદુસ્સાદિસદ્દેન તંધારણમધિપ્પેતં, તસ્મા તંધારણનિમિત્તં દુક્કટં હોતીતિ અત્થો. એવં સબ્બત્થ. ''નીલકો ચા''તિઆદિના દ્વન્દો. સબ્બા નીલક...પે॰... કણ્હકાતિ કમ્મધારયો. નીલાદિવણ્ણયોગેન વત્થં નીલાદિ. **નીલકં** ઉમાપુપ્ફવણ્ણં. **મઞ્જેટ્ઠં** મઞ્જેટ્ઠિકવણ્ણં. **પીતં** કણિકારપુપ્ફવણ્ણં. **લોહિતં** જયસુમનપુપ્ફવણ્ણં. **કણ્હકં** અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણં. સબ્બ-સદ્દો પનેત્થ પચ્ચેકં યોજેતબ્બો.

૫૭. મહા...પે॰... રત્તેતિ મહારઙ્ગો ચ મહાનામરઙ્ગો ચ, તેહિ રત્તે. એત્થાપિ પુન સુય્યમાનં સબ્બસદ્દમનુવત્તિયં, ''સબ્બમહારઙ્ગરત્તે''તિઆદિના અત્થો વેદિતબ્બો. ઇમિના ચ અસબ્બનીલકાદિ કપ્પિયરજનરજિતં પરિભુઞ્જન્તસ્સ નત્થિ દોસોતિ દીપેતિ. તત્થ મહારઙ્ગો સતપદિપિટ્ઠિવણ્ણો. મહાનામરઙ્ગો સમ્ભિન્નવણ્ણો, સો પન પણ્ડુપલાસવણ્ણો હોતિ, પદુમવણ્ણોતિપિ વદન્તિ. **તિરીટકે**તિ તં નામક રુક્ખતચે. **અચ્છિન્નદીઘદસકે**તિ સબ્બસો અચ્છિન્નત્તા અચ્છિન્ના ચ મજ્ઝે છિન્નત્તા દીઘા ચ સા દસા ચ વત્થકોટિ યસ્સાતિ અઞ્ઞપદત્થસમાસો. **ફલપુપ્ફદસે**તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સંસિબ્બિત્વા કતા ફલસદિસા દસા ''ફલા''તિ વુચ્ચન્તિ, કેતકાદિ પુપ્ફસદિસાનિ ''પુપ્ફાની''તિ ચ, ફલા ચ પુપ્ફા ચ દસા યસ્સ, ફલસદિસે દસે, પુપ્ફસદિસે દસે ચાતિ અત્થો. **વેઠને**તિ સીસવેઠને. **તથા**તિ ઇમિના સબ્બનીલકાદીસુ દુક્કટં અતિદિસતિ. **સબ્બ**ન્તિ કુસચીરાદિકં સકલં. અચ્છિન્નં ચીવરં યસ્સ સો લભતીતિ સમ્બન્ધો.

ચીવરનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. રજનનિદ્દેસવણ્ણના

૫૮. મૂલઞ્ચ ખન્ધો ચ તચો ચ પત્તઞ્ચ ફલઞ્ચ પુપ્ફઞ્ચ, તેસં પભેદોતિ છટ્ઠીતપ્પુરિસો. અથ વા પભેદ-સદ્દસ્સ કમ્મસાધનત્તે તાનિયેવ પભેદોતિ કમ્મધારયો, તતો. રજન્તિ એતેહીતિ **રજનાનિ**, મૂલાદીનિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, છ રજનાનિ મૂલરજન''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૪૪) ભગવતા અનુઞ્ઞાતત્તા વુત્તં ''**રજના છપ્પકારાનિ, અનુઞ્ઞાતાનિ સત્થુના**''તિ.

૫૯. **મૂલે**તિ મૂલરજને હલિદ્દિં વિવજ્જિય સબ્બં લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. એવં સબ્બત્થ. મઞ્જેટ્ઠિ ચ તુઙ્ગહારકો ચાતિ દ્વન્દો. અલ્લિ-સદ્દેન નીલિ-સદ્દેન ચ તેસં ગચ્છજાતીનં પત્તાનિ ગહિતાનિ ઉપચારેન, તથા લોદ્દ-સદ્દેન કણ્ડુલ-સદ્દેન ચ તચો, કુસુમ્ભ-સદ્દેન કિં સુક-સદ્દેન ચ પુપ્ફાનિ. તેનેવ ચ તાનિ નપુંસકાનિ. **તુઙ્ગહારકો** નામ એકો કણ્ટકરુક્ખો, તસ્સ હરિતાલવણ્ણં ખન્ધરજનં હોતિ. અલ્લિપત્તેન એકવારં ગિહિપરિભુત્તં રજિતું વટ્ટતિ. ફલરજને સબ્બમ્પિ વટ્ટતિ.

રજનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. પત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૬૦. **અયોપત્તો** નામ અયસા કાળલોહેન નિબ્બત્તો પત્તો. **જાતિયા** ઉક્કટ્ઠાદીનં સામઞ્ઞવસેન. **પમાણતો**તિ પરિચ્છેદતો. તયો પત્તાતિ પાઠસેસો.

૬૧. ''મગધેસૂ''તિ વત્તબ્બે **મગધે**તિ વચનવિપલ્લાસેન વા ''પચ્ચાસા સતી''તિઆદીસુ વિય સુ-સદ્દલોપેન વા વુત્તં. **નાળિદ્વયતણ્ડુલસાધિત**ન્તિ એત્થ મગધાપેક્ખોપિ નાળિ-સદ્દો દ્વય-સદ્દેન સમાસો હોતિ ગમ્મકત્તાતિ નાળિયા દ્વયં નાળિદ્વયં. તત્થ મગધનાળિ નામ અડ્ઢતેરસપલા હોતિ. એત્થ ચ અડ્ઢતેરસપલાનિ માસાનન્તિ વદન્તિ. નાળિદ્વયેન પમિતા તણ્ડુલા સુકોટ્ટિતપરિસુદ્ધા અનુપહતપુરાણસાલિતણ્ડુલા નાળિદ્વયતણ્ડુલા, તેહિ સાધિતં પચિતન્તિ અત્થો. **ઓદન**ન્તિ સમ્મા સમ્પાદિતં અવસ્સાવિતોદનં. **સૂપ**ન્તિ ઓદનસ્સ ચતુત્થભાગપ્પમાણં નાતિઘનં નાતિતનુકં હત્થહારિયં સબ્બસમ્ભારસઙ્ખતં મુગ્ગસુપં. **બ્યઞ્જનઞ્ચ તદૂપિય**ન્તિ તસ્સ ઓદનસ્સ ઉપિયં અનુરૂપં યાવ ચરિમાલોપપ્પહોનકં મચ્છમંસાદિબ્યઞ્જનઞ્ચ ઉક્કટ્ઠો ગણ્હાતીતિ સમ્બન્ધો.

૬૨. **તસ્સા**તિ યથાવુત્તઓદનાદિનો. **ઉપડ્ઢો**તિ ઉપડ્ઢં નાળિકોદનાદિ અસ્સ અત્થીતિ ઉપડ્ઢો. **એવ**-કારેન અતિરેકં નિવત્તેતિ. **તતો**તિ યથાવુત્તનાળિકોદનાદિતો. ઉક્કટ્ઠતો ઉક્કટ્ઠો ચ ઓમકોમકો ચ અપત્તોતિ યોજના. ઓમકતો ઓમકો **ઓમકોમકો**. ઇમિના પુન પત્તદ્વયદસ્સનેન પમાણતો તયોપિ પત્તા વિભાગતો નવ હોન્તીતિ દીપેતિ. તત્થ યસ્મિં મગધનાળિદ્વયતણ્ડુલોદનાદિકં સબ્બમ્પિ વડ્ઢનપક્ખે ઠિતં પક્ખિત્તં સચે પત્તસ્સ મુખવટ્ટિયા હેટ્ઠિમરાજિસમં તિટ્ઠતિ, સુત્તેન વા હીરેન વા છિન્દન્તસ્સ સુત્તસ્સ વા હીરસ્સ વા હેટ્ઠિમન્તં ફુસતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં અતિક્કમ્મ થૂપીકતં તિટ્ઠતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠોમકો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં ન સમ્પાપુણાતિ અન્તોગતમેવ, અયં **ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો** નામ પત્તો. ''એકં નાળિકોદનાદિ સબ્બમ્પિ પક્ખિત્તં વુત્તનયેનેવ હેટ્ઠિમરાજિસમં તિટ્ઠતિ, અયં મજ્ઝિમો નામ પત્તો''તિઆદિના **મજ્ઝિમમજ્ઝિમોમકમજ્ઝિમુક્કટ્ઠા** ચ ''યત્થ ઉપડ્ઢનાળિકોદનાદિ સબ્બમ્પિ પક્ખિત્તં હેટ્ઠિમરાજિસમં તિટ્ઠતિ , અયં ઓમકો નામ પત્તો''તિઆદિના **ઓમકઓમકોમકઓમકુક્કટ્ઠા** ચ પત્તા ઉક્કટ્ઠે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા. તેસુ દ્વે અપત્તા ભાજનપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતબ્બા, નાધિટ્ઠાનૂપગા, ન વિકપ્પનૂપગા.

૬૩. કપ્પો સકો અતિરેકપત્તો દસાહપરમં ધારેય્યાતિ યોજના. તત્થ **કપ્પો**તિ કપ્પિયો. **સકો**તિ અત્તનો સન્તકો. કપ્પિયત્તા પન અત્તસન્તકત્તા ચ સત્તન્નમ્પિ અધિટ્ઠાનવિકપ્પનૂપગતા વેદિતબ્બા. તત્થ અયોપત્તો પઞ્ચહિ પાકેહિ, મત્તિકાપત્તો દ્વીહિ પાકેહિ પક્કો અધિટ્ઠાનૂપગો ચ વિકપ્પનૂપગો ચ, તથા ઉભોપિ કાકણિકમત્તસ્સાપિ મૂલસ્સ અનવસેસેત્વા દિન્ને, સબ્બસો અત્તસન્તકત્તે વિઞ્ઞાતે ચ અધિટ્ઠાનવિકપ્પનૂપગાતિ દટ્ઠબ્બં. **અતિરેકપત્તો**તિ અનધિટ્ઠિતાવિકપ્પિતતાય અતિરેકપત્તો. અધિટ્ઠાનપચ્ચુદ્ધારા પનેત્થ ચીવરે વુત્તાવ. વિકપ્પેન્તેન પન પત્તાનં એકબહુભાવં, સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવઞ્ચ ઞત્વા ‘‘ઇમં પત્ત’’ન્તિ વા ‘‘ઇમે પત્તે’’તિ વા ‘‘એતં પત્ત’’ન્તિ વા ‘‘એતે પત્તે’’તિ વા વત્વા ‘‘તુય્હં વિકપ્પેમી’’તિ વત્તબ્બં. સમ્મુખાદિભેદો પનેત્થ ચીવરે વક્ખમાનનયેન વેદિતબ્બો. **દસાહપરમ**ન્તિ દસ અહાનિ પરમો પરિચ્છેદો અસ્સાતિ દહાહપરમો, કાલો, તં. અચ્ચન્તસંયોગે ઉપયોગવચનં. **ધારેય્યો**તિ પરિભોગવસેન ધારેતબ્બો. તસ્મિંકાલે અતિનામિતે પત્તો નિસ્સગ્ગિયો હોતીતિ યોજના. **અતિનામિતે**તિ અતિક્કામિતે **નિસ્સગ્ગિયો** હોતિ, એકાદસે અરુણુગ્ગમને સઙ્ઘસ્સ વા ગણસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા **પદભાજનીયે** (પારા॰ ૬૦૨) વુત્તનયેન પત્તો નિસ્સજ્જિતબ્બો હોતિ, તથા સતિ પાચિત્તિયાપત્તિ ચસ્સ હોતીતિ અધિપ્પાયો.

૬૪. ‘‘**અચ્છેદા**’’તિઆદિ ચીવરે વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ. અયં પન વિસેસો – **મરણુદ્ધટા**તિ ઉદ્ધરણં ઉદ્ધટં, પચ્ચુદ્ધારો. મરણઞ્ચ ઉદ્ધટઞ્ચ મરણુદ્ધટા, તસ્મા. **છિદ્દેના**તિ યેન કઙ્ગુસિત્થં નિક્ખમતિ ચેવ પવિસતિ ચ, તેન મુખવટ્ટિતો હેટ્ઠા દ્વઙ્ગુલછિદ્દેન. **પત્તાધિટ્ઠાનમુજ્ઝતી**તિ પત્તો અધિટ્ઠાનં ઉજ્ઝતિ વિસ્સજ્જતિ.

૬૫. ઇદાનિ ‘‘**પત્ત**’’ન્તિઆદિના અઞ્ઞથા પરિહરણે દુક્કટં દસ્સેતિ. તત્થ સોદકં પત્તં ન પટિસામેય્યાતિ યોજના. **ન પટિસામેય્યા**તિ ગુત્તટ્ઠાને ન નિક્ખિપેય્ય, ‘‘સોદકં પત્તં ઉણ્હે ન ચ ઓતપે’’તિઆદિના ચ યોજનીયં. **ન ચ ઓતપે**તિ નેવ ઈસકં તાપેય્ય. **ન નિદહે**તિ નિરુદકં કત્વાપિ ભુસં ન નિદહેય્ય, વોદકં કત્વા ઈસકં તાપેય્યાતિપિ બ્યતિરેકત્થો. **ભૂમ્યા ન ઠપે**તિ ખરાય ભૂમિયા ન ઠપેય્ય. યત્થ પન વણ્ણો ન દુસ્સતિ, એવરૂપાય મત્તિકાય પરિભણ્ડકતાય ભૂમિયા વા તથારૂપાય એવ વાલિકાય વા નિક્કુજ્જિત્વા ઉક્કુજ્જિત્વા ઠપેતું વટ્ટતિ. **નો ચ લગ્ગયે**તિ ભિત્તિખિલાદીસુ ન ઓલમ્બેય્ય.

૬૬. ‘‘મિટ્ઠન્તે વા’’તિઆદિના વત્વા પત્તં ઠપેતું ન ચ કપ્પતીતિ યોજેતબ્બં. **મિટ્ઠન્તે**તિ આળિન્દકમિટ્ઠિકાદીનં મિટ્ઠીનં અન્તે. સચે પન પરિવત્તેત્વા તત્થેવ પતિટ્ઠાતિ, એવરૂપાય વિત્થિણ્ણાય મિટ્ઠિયા ઠપેતું વટ્ટતિ. **પરિભણ્ડન્તે વા**તિ બાહિરપસ્સે કતાય તનુકાય મિટ્ઠિકાય અન્તે વા. એત્થ **વા**-સદ્દો સમુચ્ચયે, સો ચ પચ્ચેકં યોજેતબ્બો. અઙ્કે પન અંસબદ્ધકેન અંસકૂટે લગ્ગેત્વા ઠપેતુઞ્ચ વટ્ટતિ. છત્તેપિ ભણ્ડકેન સદ્ધિં બન્ધિત્વા વા અટ્ટં કત્વા વા ઠપેતું વટ્ટતિ. મઞ્ચેપિ અઞ્ઞેન સદ્ધિં બન્ધિત્વા ઠપેતું, અટનિયં બન્ધિત્વા ઓલમ્બેતું વટ્ટતિ.

૬૭. પત્તેન ઉચ્છિટ્ઠોદકઞ્ચ ચલકટ્ઠિકઞ્ચ ન નીહરેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **ઉચ્છિટ્ઠોદક**ન્તિ મુખવિક્ખાલનોદકં. ચલકાનિ ચ ચબ્બેત્વા અપવિદ્ધામિસાનિ અટ્ઠિકાનિ મચ્છમંસઅટ્ઠિકાનિ ચ **ચલકટ્ઠિકં**. પત્તં પટિગ્ગહં કત્વા હત્થં ધોવિતુમ્પિ હત્થધોતાદિ ઉદકમ્પિ પત્તે આકિરિત્વા નીહરિતુમ્પિ અનુચ્છિટ્ઠં સુદ્ધપત્તં ઉચ્છિટ્ઠહત્થેન ગણ્હિતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. મચ્છમંસફલાફલાદીનિ ખાદન્તો યં તત્થ અટ્ઠિં વા ચલકં વા છડ્ડેતુકામો હોતિ, તં પત્તે ઠપેતું ન લભતિ. મુખતો નીહટં પન યં કિઞ્ચિ પુન અખાદિતુકામો પત્તે ઠપેતું ન લભતિ. સિઙ્ગિવેરાદીનિ ડંસિત્વા પુન ઠપેતું લભતિ. **પત્તહત્થો**તિ પત્તો હત્થે યસ્સાતિ વિગ્ગહો. ‘‘પત્તહત્થો, કવાટ’’ન્તિ ચ ઉપલક્ખણમેતં. યત્થ કત્થચિ સરીરાવયવે પન પત્તસ્મિં સતિ યેન કેનચિ સરીરાવયવેન કવાટં પણામેતું, ઘટિકં વા ઉક્ખિપિતું, સૂચિં વા કુઞ્ચિકાય અવાપુરિતું ન લભતિ. અંસકૂટે પન પત્તં લગ્ગેત્વા યથાસુખં અવાપુરિતું લભતિ.

૬૮. ભૂમિયા ભૂમિસમ્બન્ધી આધારકો, તસ્મિં દન્તવલ્લિવેત્તાદીહિ કતે વલયાધારકે ચ એકદારુના કતે **દારુઆધારકે** ચ બહૂહિ દણ્ડેહિ કતે **દણ્ડાધારકે** ચ યત્થ ઠપિતો પત્તો યથા પરિવત્તિત્વા ન પરિપતતિ, તથા સુટ્ઠુ સજ્જિતે તસ્મિં પત્તસ્સુપરિ પત્તોતિ એવરૂપે **દ્વે પત્તે** ઠપેય્યાતિ પદત્થયોજના. ભમકોટિસદિસો પન દારુઆધારકો તીહિ દણ્ડકેહિ બદ્ધો દણ્ડાધારકો ચ એકસ્સપિ પત્તસ્સ અનોકાસો, તત્થ ઠપેત્વાપિ હત્થેન ગહેત્વા નિસીદિતબ્બં. **ભૂમિયન્તિ** કટસારકાદિના અત્થતાય ભૂમિયા પન નિક્કુજ્જિત્વા વા પટિકુજ્જિત્વા વા **એકં** પત્તં ઠપેય્યાતિ યોજના.

૬૯. ઇદાનિ અકપ્પિયપત્તે દસ્સેતિ "**દારૂ**"તિઆદિના. તત્થ સુવણ્ણમેવ સોવણ્ણં. દારુ ચ રૂપિયઞ્ચ સોવણ્ણઞ્ચ મણિ ચ વેળુરિયઞ્ચ દારુ…પે॰… વેળુરિયાનિ, તેહિ નિબ્બત્તા **દારુ…પે॰… મયા** . દીઘો પન ''વેળુરિયામયા''તિ ગાથાબન્ધસુખત્થં કતો. એવમુપરિપિ તાદિસં વિઞ્ઞેય્યં. તત્થ ઇન્દનીલાદિ **મણિ** નામ. કંસો ચ કાચો ચ તિપુ ચ સીસઞ્ચ ફલિકા ચ તમ્બલોહો ચાતિ દ્વન્દો, તેહિ જાતા **કંસ…પે॰… જા**. તત્થ કંસ-સદ્દેન વટ્ટલોહોપિ સઙ્ગહિતો. સેતં **તિપુ**, કણ્હં **સીસં**.

૭૦. **છવસીસમયો**તિ છવસ્સ મતમનુસ્સસ્સ સીસં સીસકપાલં, તેન નિબ્બત્તો છવસીસમયો. ઘટિ ચ તુમ્બઞ્ચ, તેસં કટાહો, તેહિ જાતાતિ **ઘટિતુમ્બકટાહજા**. તત્થ **ઘટી**તિ ઘટોયેવ. **તુમ્બં** અલાબુ. ઇતિ ઇમે સબ્બે પત્તા અકપ્પિયા વુત્તા, દુક્કટવત્થુકા ચ વુત્તાતિ યોજના. તત્થ રૂપિયાદીસુ ચતૂસુ સચે ગિહી ભત્તગ્ગેસુ સુવણ્ણતટ્ટકાદીસુ બ્યઞ્જનં કત્વા ઉપનામેન્તિ, આમસિતું ન વટ્ટતિ. કંસકાચફલિકજાનિ પન તટ્ટકાદીનિ ભાજનાનિ પુગ્ગલિકપરિભોગેનેવ ન વટ્ટન્તિ, સઙ્ઘિકપરિભોગેન વા ગિહિવિકટાનિ વા વટ્ટન્તિ. ઘટિતુમ્બકટાહજા પન લભિત્વા પરિહરિતું ન વટ્ટન્તિ, તાવકાલિકં પરિભુઞ્જિતું વટ્ટન્તિ.

પત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. થાલકનિદ્દેસવણ્ણના

૭૧-૨. દારુ …પે॰… વેળુરિયામયા અકપ્પિયા, ફલિકાકાચકંસજા થાલકા ગિહિસન્તકા સઙ્ઘિકા ચ કપ્પિયા, તુમ્બઘટિજા તાવકાલિકા કપ્પિયાતિ સમ્બન્ધો. કપ્પન્તિ પરિકપ્પન્તિ અવિરોધિભાવેનેવાતિ કપ્પા, તથા કપ્પિયા. ન કપ્પા **અકપ્પા**. સઙ્ઘસ્સ ઇમે **સઙ્ઘિકા**. તાવ-સદ્દો અવધિમ્હિ. તાવ ભોજનાવધિભૂતો કાલો એતાસન્તિ **તાવકાલિકા** , ભુઞ્જિત્વા છડ્ડેતબ્બા, ન પરિહરિતબ્બાતિ અધિપ્પાયો.

થાલકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના

૭૩. યેન ઇરિયાપથેન ઉપલક્ખિતો પઞ્ચન્નં ભોજનાનં યં કિઞ્ચિ ભોજનં **ભુઞ્જમાનો અયં** ભિક્ખુ કપ્પિયાનં પઞ્ચન્નં ભોજનાનં હત્થપાસોપનીતાનં **પવારિતો**, **તતો** ઇરિયાપથતો **અઞ્ઞેન** ઇરિયાપથેન **અનતિરિત્તકં** યાવકાલિકં **ભુઞ્જેય્ય** ચે, ઇમસ્સ **પાચિત્તિ** હોતીતિ પદત્થયોજના. ભુઞ્જનત્થાય પટિગ્ગહણે પન દુક્કટં. તત્થ ઇરિયાય કાયિકકિરિયાય પથો પવત્તનૂપાયો **ઇરિયાપથો**, ઠાનગમનનિસજ્જનસયનાનિ. પવારેતિ પટિક્ખિપતીતિ **પવારિતો**, અથ વા પવારણં પટિક્ખિપનં પવારિતં, તમસ્સ અત્થીતિ **પવારિતો**, કતપ્પવારણો કતપ્પટિક્ખેપોતિ

અત્થો, અથ વા પરિવેસકેન વારીયતીતિ **પવારિતો** પટિક્ખેપિતો. **અનતિરિત્તકન્તિ** યં પવારેત્વા આસના વુટ્ઠહન્તસ્સ ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ એવં અતિરિત્તકરણાદીહિ સત્તહિ વિનયકમ્માકારેહિ કપ્પિયં કતં, તઞ્ચ ''અજ્જ વા યદા વા ઇચ્છતિ, તદા ખાદિસ્સતી''તિ આહટં, ગિલાનાતિરિત્તઞ્ચ અતિરિત્તં અધિકન્તિ વુચ્ચતિ, તતો અઞ્ઞં અનતિરિત્તકં અનધિકન્તિ અત્થો. કુસલં ચિત્તં પાતેતીતિ **પાચિત્તિ**, તસ્મા ઇત્થિયં તિમ્હિ ત-કારસ્સ ચ-કારે, દ્વિત્તે ચ પાચિત્તિ. યામકાલિકં સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકં આહારત્થાય પટિગ્ગણ્હતો આપત્તિ દુક્કટસ્સ, અજ્ઝોહારે અજ્ઝોહારે આપત્તિ દુક્કટસ્સ.

૭૪. ઇદાનિ યાય પવારિતા, સા પઞ્ચઙ્ગસમ્પન્નાયેવ પવારણા નામ હોતીતિ દસ્સેતું ''**અસન**''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **અસનન્તિ** ભુઞ્જમાનસ્સ ભુઞ્જનં. ઇમિના યં વિપ્પકતં ભોજનં, તં દસ્સેતિ. **ભોજનઞ્ચેવાતિ** પવારણપ્પહોનકં ભોજનઞ્ચેવ હોતીતિ. **અભિહારોતિ** દાયકસ્સ કાયેન પવારણપ્પહોનકસ્સ અભિહરણં, ન વાચાય. **સમીપતાતિ** અડ્ઢતેય્યહત્થપ્પમાણસઙ્ખાતા સમીપતા ચ. એત્થ પન સચે ભિક્ખુ નિસિન્નો હોતિ, આસનસ્સ પચ્છિમન્તતો પટ્ઠાય, સચે ઠિતો, પણ્હિઅન્તતો પટ્ઠાય, સચે નિપન્નો, યેન પસ્સેન નિપન્નો, તસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય દાયકસ્સ ઠિતસ્સ વા નિસિન્નસ્સ વા નિપન્નસ્સ વા ઠપેત્વા પસારિતહત્થં યં આસન્નતરં અઙ્ગં, તસ્સ ઓરિમન્તેન પરિચ્છિન્દિત્વા અડ્ઢતેય્યહત્થપાસો વેદિતબ્બો. **કાયવાચાપટિક્ખેપોતિ** તસ્સ અભિહટભોજનસ્સ અઙ્ગુલિચલનાદિકાયવિકારેન વા ''અલ''ન્તિઆદિના વચીવિકારેન વા પટિક્ખિપનં. ઇતિ ઇમેહિ પઞ્ચહઙ્ગેહિ પવારણા પકારયુત્તવારણા પઞ્ચઅઙ્ગાતિ સમ્બન્ધો. પઞ્ચ અઙ્ગાનિ યસ્સા સા **પઞ્ચઅઙ્ગા**.

૭૫. ઇદાનિ એતેસુ ઓદનાદિપઞ્ચવિધં ભોજનં દસ્સેત્વા તાનિ ચ પુન વિભજિત્વા દસ્સેતું ''**ઓદનો**''તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **સાલીતિ** રત્તસાલિઆદિકા સબ્બાપિ સાલિજાતિ. **વીહીતિ** સબ્બાપિ વીહિનામિકા વીહિજાતિ. **કઙ્ગૂતિ** સેતરત્તકાળભેદા સબ્બાપિ કઙ્ગુજાતિ. **કુદ્રૂસો** નામ કાળકોદ્રવો. **વરકો** નામ સેતવણ્ણો કોદ્રવો. યવગોધુમેસુ પન ભેદો નત્થિ. એવં યથાવુત્તાનં સાનુલોમાનં સત્તન્નં ધઞ્ઞાનં ભોજ્જયાગુ ચાતિ સમ્બન્ધો. **ભોજ્જયાગુ ચાતિ** ઉણ્હં વા સીતલં વા ભુઞ્જન્તાનં ભોજનકાલે ગહિતટ્ઠાને ઓધિ પઞ્ઞાયતિ, સા ભોજ્જયાગુ. **ચ-સદ્દેન** ઓદનો ચાતિ સમ્બન્ધો , ઓદનો નામાતિ અત્થો. સચે પન ભત્તે ઉદકકઞ્જિકખીરાદીનિ આકિરિત્વા ''યાગું ગણ્હથા''તિ દેન્તિ, કિઞ્ચાપિ તનુકા હોતિ, પવારણં જનેતિ. સચે પન ઉદકાદીસુ પક્ખિપિત્વા પચિત્વા દેન્તિ, યાગુસઙ્ગહમેવ ગચ્છતિ. સચે પન તનુકાયપિ યાગુયા સાસપમત્તમ્પિ મચ્છમંસખણ્ડં વા ન્હારુ વા પક્ખિત્તં હોતિ, પવારણં જનેતિ.

૭૬. સામાકાદિતિણં કુદ્રૂસકે સઙ્ગહં ગતં, વરકચોરકો વરકે સઙ્ગહં ગતો, નીવારો ચેવ સાલિયં સઙ્ગહં ગતોતિ યોજના. **સામાકાદિતિણન્તિ** સામાકો આદિ યસ્સ, તમેવ તિણં તિણધઞ્ઞન્તિ સમાસો.

૭૭. **ભટ્ઠધઞ્ઞમયોતિ** ખરપાકભજ્જિતેહિ સત્તવિધેહિ ધઞ્ઞેહિ કોટ્ટેત્વા કતો, અન્તમસો ચુણ્ણમ્પિ કુણ્ડકમ્પિ સત્તુ નામાતિ અત્થો. સમપાકભજ્જિતાનં પન આતપસુક્ખાનં વા તણ્ડુલાનં સત્તુ વા કુણ્ડકાનિ એવ વા ન પવારેન્તિ. યવેન સમ્ભવો ઉપ્પત્તિ અસ્સાતિ **યવસમ્ભવો**, **કુમ્માસો** કુમ્માસો નામ. મુગ્ગાદીહિ કતો પન પવારણં ન જનેતિ. **કપ્પિયો ચાતિ** કપ્પિયોયેવ મંસો ''મંસો''તિ વુત્તોતિ યોજના. **ચાતિ** અવધારણે. અકપ્પિયો પન પટિક્ખિપિતબ્બોવ. પટિક્ખિત્તોપિ ન પવારેતિ. ઉદકે સમ્ભવો યસ્સ સો મચ્છો નામ. દ્વીસુ પનેતેસુ સચે યાગું પિવન્તસ્સ યાગુસિત્થમત્તેસુપિ મચ્છખણ્ડેસુ વા મંસખણ્ડેસુ વા એકં ખાદિતં એકં હત્થે વા પત્તે વા હોતિ, સો ચે અઞ્ઞં પટિક્ખિપતિ, પવારેતિ. દ્વેપિ ખાદિતાનિ હોન્તિ, મુખે સાસપમત્તમ્પિ અવસિટ્ઠં નત્થિ, સચેપિ અઞ્ઞં પટિક્ખિપતિ, ન પવારેતિ.

૭૮. ઇદાનિ ''કીદિસં ભુઞ્જન્તો કિન્તિ વત્વા ઉપનીતં કિં નામ નિસેધેન્તો પવારેતિ નામા''તિ ચોદનં મનસિ નિધાયાહ ''**ભુઞ્જન્તો**''તિઆદિ . તત્થ કપ્પં વા અકપ્પં વા પઞ્ચસુ ભોજનેસુ યં કિઞ્ચિ **ભોજનં ભુઞ્જન્તો** ભિક્ખુ **તન્નામેન** તેસં પવારણાજનકભોજનાનં નામેન વા ''**ઇમ**''**ન્તિ** સામઞ્ઞેન **વા** વત્વા **અભિહટં** હત્થપાસોપનીતં **કપ્પં** કપ્પિયં યથાવુત્તભોજનં **નિસેધયં** નિસેધયન્તો પવારેય્યાતિ પદત્થસમ્બન્ધો. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – યેન ચે અકપ્પિયમંસઞ્ચ કુલદૂસનવેજ્જકમ્મઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનસાદિતરૂપિયાદીહિ નિબ્બત્તં અકપ્પિયભોજનઞ્ચ તથા અઞ્ઞઞ્ચ કપ્પિયં વા અકપ્પિયં વા એકસિત્થમત્તમ્પિ અજ્ઝોહટં હોતિ, સો સચે પત્તમુખહત્થેસુ યત્થ કત્થચિ ભોજને સતિ સાપેક્ખોવ અઞ્ઞં હત્થપાસે ઠિતેન ''ઓદનં ગણ્હથા''તિઆદિના પવારણપ્પહોનકસ્સેવ નામેન વા ''ઇમ''ન્તિ સામઞ્ઞવસેનેવ વા કાયેનેવ અભિહટં વુત્તલક્ખણં કપ્પિયમેવ ભોજનં કેવલં વા મિસ્સં વા કાયેન વા વાચાય વા પટિક્ખિપતિ પવારેતીતિ. ''આકિર આકિર, કોટ્ટેત્વા કોટ્ટેત્વા પૂરેહી''તિ પન વત્તું વટ્ટતિ.

૭૯-૮૦. ઇદાનિ યે પવારણં ન જનેન્તિ, તે દસ્સેતું ''**લાજા**''તિઆદિમાહ. તત્થ લાજા…પે॰… ફલાદીનિ પવારણં ન જનેન્તીતિ સમ્બન્ધો. **લાજા**તિ સાલિઆદીહિ કતા લાજા. **તંસત્તુભત્તાની**તિ તેહિ લાજેહિ કતા સત્તુ ચેવ ભત્તાનિ ચ. **ગોરસો**તિ ગુન્નં રસો ખીરાદિ. **સુદ્ધખજ્જકો**તિ મચ્છમંસેહિ અસમ્મિસ્સતાય સુદ્ધખજ્જકો. સત્તુયો પિણ્ડેત્વા કતો અપક્કો સત્તુગુળો પન સત્તુમોદકસઙ્ખાતો પવારેતિ. **તણ્ડુલા**તિ સમપાકભજ્જિતાનં સાલિઆદીનં તણ્ડુલા, ભજ્જિતતણ્ડુલા એવ વા. **ભટ્ઠપિટ્ઠ**ન્તિ સુદ્ધં યં કિઞ્ચિ ભજ્જિતં પિટ્ઠં. **પુથુકા**તિ સાલિઆદીનં પુથુકા. પુથુકા હિ તન્તિઆગમયુત્તિયા વિસુમ્પિ ગય્હતિ, એકતોપિ, તસ્મા વુત્તાવસેસાનં પુથુકાવેળુઆદીનં ભત્તન્તિ ચ સમ્બન્ધો. **વેળૂ**તિ તેસં તણ્ડુલા વુચ્ચન્તિ. પુથુકા ચ વેળુ ચ, તે આદયો યેસન્તિ સમાસો. **ચ**-સદ્દો પનેત્થ સબ્બત્થાપિ યોજેતબ્બો. **આદિ**-સદ્દેન કન્દમૂલફલાનિપિ ગય્હન્તિ. **વુત્તાવસેસાન**ન્તિ વુત્તેહિ સત્તવિધેહિ ધઞ્ઞેહિ અવસેસાનં. **રસયાગૂ**તિ રસેહિ પક્કમંસાદીહિ સમ્મિસ્સા યાગુ. રસોપિ તાદિસોવ. **સુદ્ધયાગૂ**તિ મંસાદીહિ અમિસ્સા સુદ્ધયાગુ. **ફલાદીની**તિ **આદિ**-સદ્દેન કન્દાદીનમ્પિ ગહણં. **અપિ ચા**તિ નિપાતો, નિપાતસમુદાયો વા સમુચ્ચયે, સો પચ્ચેકં યોજેતબ્બો.

૮૧. ઇદાનિ યસ્મા સત્તહિ વિનયકમ્માકારેહિ યં અતિરિત્તં અકતં, તત્થ પાચિત્તિયં વુત્તં, બ્યતિરેકતો અતિરિત્તકતે નત્થિ, તસ્મા અતિરિત્તં કરોન્તેન એવં કાતબ્બન્તિ દસ્સેન્તો ''**પવારિતેના**''તિઆદિમાહ. તત્થ પવારિતેન વુડ્ઢાય અતિરિત્તં ન કાતબ્બં, ભોજનં અભુત્તેન ચ અતિરિત્તં ન કાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. **ભોજન**ન્તિ પવારણપ્પહોનકભોજનં. **અભુત્તેના**તિ એકસિત્થમત્તમ્પિ અભુત્તાવિના. **યેન યંવા પુરે કત**ન્તિ એત્થ ચ **એવ**-સદ્દો દીઘં કત્વા નિદ્દિટ્ઠો, સો ચ અજ્ઝાહટેન તં-સદ્દેન સમ્બન્ધીયતિ, તસ્મા યેન ભિક્ખુના યં ભોજનં પુરે પુબ્બે અતિરિત્તં કતં, તેનેવ તમેવ અતિરિત્તં ન કાતબ્બન્તિ યોજેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો. તસ્મા કપ્પિયં કારેત્વા ભુઞ્જન્તસ્સ અઞ્ઞં આમિસં આકિરન્તિ, તં સો પુન કાતું ન લભતિ, તસ્મિં ભોજને કરિયમાને પઠમકતેન સદ્ધિં કતં હોતીતિ. અઞ્ઞસ્મિં પન તેન વા અઞ્ઞેન વા કાતું વટ્ટતિ.

૮૨. ''**કપ્પિય**''ન્તિઆદીનિ ''કરોન્તો''તિ એતસ્સ કમ્મપદાનિ. કપ્પિયઞ્ચેવ ગહિતઞ્ચેવ ઉચ્ચારિતઞ્ચેવ હત્થપાસગઞ્ચેવ યાવકાલિકં અતિરિત્તં કરોન્તો ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ એવં ભાસતૂતિ યોજના. તત્થયં ફલં વા કન્દમૂલાદિ વા પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ કપ્પિયં કતં, યઞ્ચ કપ્પિયમંસં વા કપ્પિયભોજનં વા, એતં **કપ્પિયં** નામ. **ગહિત**ન્તિ ભિક્ખુના પટિગ્ગહિતં. **ઉચ્ચારિત**ન્તિ કપ્પિયં કારેતું આગતેન ભિક્ખુના ઈસકમ્પિ ઉક્ખિત્તં વા અપનામિતં વા, તં પન અતિરિત્તકારકેન ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ વુત્તેન કાતબ્બં. **હત્થપાસગ**ન્તિ કપ્પિયં કારેતું આગતેન હત્થપાસં ગતં. **અતિરિત્તં કરોન્તો**તિ ઈદિસં ચતુબ્બિધાકારસમ્પન્નં ભોજનં અતિરિત્તં કરોન્તો પવારેત્વા

આસના અવુટ્ઠિતો વા અપ્પવારેત્વાપિ સબ્બથા ભુત્તો વાતિ એવં દુવિધવિનયકમ્માકારસમ્પન્નો ભિક્ખુ. **અલમેતં સબ્બન્તિ એવં ભાસતૂ**તિ અલમેતં સબ્બં ઇતિ એવં ભાસતુ. એવં સત્તવિધં વિનયકમ્માકારં સમ્પાદેન્તો વચીભેદં કત્વા સકિમ્પિ એવં વદેય્યાતિ અત્થો.

૮૩. કપ્પિયં કરોન્તેન પન અનુપસમ્પન્નસ્સ હત્થે ઠિતં ન કાતબ્બં. તેનાહ ''**ન કરે…પે૦… હત્થગ**''ન્તિ. ઉપસમ્પન્નતો અઞ્ઞો અનુપસમ્પન્નો, તસ્સ હત્થે ગતં **અનુપસમ્પન્નહત્થગં**. **પેસયિત્વાપી**તિ સચે તત્થ અઞ્ઞો બ્યત્તો ભિક્ખુ નત્થિ, યત્થ અત્થિ, તત્થ પેસયિત્વાપિ. **તં** અતિરિત્તકતં **અકારકો** અતિરિત્તકારકતો અઞ્ઞો **સબ્બો** પવારિતોપિ અપ્પવારિતોપિ ભુઞ્જિતું લબ્ભતેતિ સમ્બન્ધનીયં. પવારિતેન પન મુખઞ્ચ હત્થઞ્ચ સોધેત્વા ભુઞ્જિતબ્બં.

પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. કાલિકનિદ્દેસવણ્ણના

૮૪. **કાલિકા**તિ મજ્ઝન્હિકપચ્છિમયામસત્તાહયાવજીવપ્પવત્તિસઙ્ખાતો કાલો એતેસમત્થીતિ કાલિકા, સબ્બેપિ ખજ્જભોજ્જલેય્યપેય્યસઙ્ખાતા અત્થા. તે પન ગણનપરિચ્છેદતો ચત્તારો હોન્તિ. કિં તે અપ્પટિગ્ગહિતાપિ સભાવેનેવ કાલિકવોહારં લભન્તિ, ઉદાહુ અઞ્ઞથાપીતિ આહ ''**પટિગ્ગહિતા**''તિ, પટિગ્ગહિતાયેવ તે યાવકાલિકાદિ કાલિકવોહારલાભિનો, નો અઞ્ઞથાતિ અધિપ્પાયો. ઇદાનિ તે દસ્સેતિ ''**યાવકાલિક**''ન્તિઆદિના. તત્થ અરુણુગ્ગમનતો યાવ ઠિતમજ્ઝન્હિકો, તાવ પરિભુઞ્જિતબ્બત્તા યાવ મજ્ઝન્હિકસઙ્ખાતો કાલો અસ્સાતિ **યાવકાલિકં**, પિટ્ઠખાદનીયાદિકં વત્થુ, ઠિતમજ્ઝન્હિકતો પટ્ઠાય તં પરિભુઞ્જિતું ન સક્કા, કાલપરિચ્છેદજાનનત્થં કાલત્થમ્ભો વા યોજેતબ્બો, કાલન્તરે વા ભત્તકિચ્ચં કાતબ્બં. યાવ રત્તિયા પચ્છિમસઙ્ખાતો યામો, તાવ પરિભુઞ્જિતબ્બતો યામો કાલો અસ્સાતિ **યામકાલિકં**. પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહં નિધેતબ્બતો સત્તાહો કાલો અસ્સાતિ **સત્તાહકાલિકં**. ઠપેત્વા ઉદકં અવસેસં સબ્બમ્પિ પટિગ્ગહિતં યાવજીવં પરિહરિત્વા સતિ પચ્ચયે પરિભુઞ્જિતબ્બતો જીવસ્સ યત્તકો પરિચ્છેદો યાવજીવં, તં અસ્સ અત્થીતિ **યાવજીવિકં**.

નનુ ચ અઞ્ઞત્થ વિય ''યાવજીવિક''ન્તિ એત્થ કાલસુતિયા અભાવે કથં ''ચત્તારો કાલિકા''તિ યુજ્જતીતિ? યુજ્જતિ, સોગતાનં ખન્ધવિનિમુત્તસ્સેવ કાલસ્સાભાવતો જીવસઙ્ખાતસ્સ જીવિતિન્દ્રિયસ્સ ખન્ધસઙ્ગહિતત્તા સોપિ કાલોયેવાતિ. નનુ ચેત્થ ''યાવકાલિક''ન્તિઆદિના નિદ્દિટ્ઠાનેવ ''કાલિકા''તિ વુત્તાનિ, ''કાલિકાની''તિ વત્તબ્બં સિયાતિ? નેદમેવં વિઞ્ઞેય્યં, ''કાલિક''ન્તિઆદીનિ વત્થુસમ્બન્ધેન વુત્તાનિ, ''કાલિકા''તિ પન સામઞ્ઞન્તરવસેન અત્થસદ્દસમ્બન્ધેન વુત્તન્તિ નત્થિ વિરોધોતિ.

૮૫. ઇદાનિ તેસુ ''**પિટ્ઠ**''ન્તિઆદિના યાવકાલિકં દસ્સેતિ. તત્થ **પિટ્ઠં મૂલં ફલન્તિ** પિટ્ઠખાદનીયં મૂલખાદનીયં ફલખાદનીયઞ્ચ . તત્થ સત્તન્નં તાવ ધઞ્ઞાનં ધઞ્ઞાનુલોમાનં અપરણ્ણાનઞ્ચ પિટ્ઠં પનસલબુજઅમ્બાટકધોતતાલપિટ્ઠાદિકઞ્ચેતિ તેસુ તેસુ જનપદેસુ પકતિઆહારવસેન 03 મનુસ્સાનં ખાદનીયભોજનીયકિચ્ચસાધકં પિટ્ઠં **પિટ્ઠખાદનીયં**. ''અધોતં તાલપિટ્ઠં ખીરવલ્લિપિટ્ઠ''ન્તિઆદિના ગણિયમાનાનં ગણનાય અન્તો નત્થિ, ખાદનીયભોજનીયકિચ્ચસાધકભાવોયેવ પનેતેસં લક્ખણં, સુબહું વત્વાપિ ઇમસ્મિંયેવ લક્ખણે ઠાતબ્બન્તિ ન વિત્થારયામ. એવં સબ્બત્થ. તમ્બકતણ્ડુલેય્યાદિમૂલં **મૂલખાદનીયં**. પનસલબુજનાળિકેરાદિફલં **ફલખાદનીયં**. **ખજ્જન્તિ** સક્ખલિમોદકાદિપુબ્બણ્ણાપરણ્ણમયં ખાદનીયઞ્ચ. **ગોરસો**તિ ખીરદધિતક્કસઙ્ખાતો ગુન્નં રસો ચ. **ધઞ્ઞભોજનન્તિ** સાનુલોમાનં ધઞ્ઞાનં ઓદનસત્તુકુમ્માસસઙ્ખાતભોજનઞ્ચ.

ટીકાયં પન ''સાનુલોમાનિ સત્તધઞ્ઞાનિ ચ પઞ્ચવિધભોજનઞ્ચા''તિ વુત્તં, તં ન યુત્તં, ધઞ્ઞાનં વિસું ગહણે પયોજનાભાવા, પયોજનસમ્ભવે ચ ફલગ્ગહણેનેવ તેસં ગહણસમ્ભવતો.

યાગુસૂપપ્પભુતયોતિ યાગુ ચ સૂપઞ્ચ, તં પભુતિ યેસં તેતિ એતે યાવકાલિકા હોન્તીતિ સમ્બન્ધો. એત્થ ચ પભુતિ-સદ્દેન મચ્છમંસસઙ્ખાતં ધઞ્ઞભોજનતો અવસિટ્ઠં ભોજનઞ્ચ પિટ્ઠમૂલફલખાદનીયતો અવસિટ્ઠં કન્દખાદનીયં, મુળાલખાદનીયાદિઞ્ચ સઙ્ગણ્હાતિ. તેસુ દીઘો ચ ભિસકન્દાદિ વટ્ટો ચ ઉપ્પલકણ્ડાદિ **કન્દખાદનીયં**, પદુમમૂલાદિ ચ તંસદિસં એરકમૂલાદિ ચ **મુળાલખાદનીયં**, તાલાદીનં કળીરસઙ્ખાતા મત્થકા **મત્થકખાદનીયં**, ઉચ્છુક્ખન્ધાદયો નીલુપ્પલાદીનં દણ્ડક્ખન્ધકાદિ **ખન્ધખાદનીયં**, તમ્બકતણ્ડુલેય્યાદીનં પણ્ણં **પત્તખાદનીયં**, ઉચ્છુતચોવ એકો સરસો **તચખાદનીયં**, તમ્બકસિગ્ગુપુપ્ફાદિ **પુપ્ફખાદનીયં**, લબુજટ્ઠિપનસટ્ઠિઆદિકં **અટ્ઠિખાદનીયં**.

૮૬. "**મધૂ**"તિઆદિના યામકાલિકં દસ્સેતિ. મધુ ચ મુદ્દિકા ચ સાલૂકઞ્ચ ચોચઞ્ચ મોચઞ્ચ અમ્બઞ્ચ જમ્બુ ચાતિ દ્વન્દો. મુદ્દિકા ફલેપિ ઇત્થિયં, ફલે સેસા નપુંસકે, ''જમ્બુ'' ઇતિ ફલવાચી નપુંસકસદ્દન્તરં, તતો જાતં મધુપાનાદિ **મધુ...પે॰... જમ્બુજં**, તઞ્ચ ફારુસઞ્ચ પાનકન્તિ યોજના. તત્થ **મધુજં પાનં** નામ મુદ્દિકાનં જાતિરસં ઉદકસમ્ભિન્નં કત્વા કતપાનં. તં અત્તના કતં પુરેભત્તમેવ સામિસં નિરામિસમ્પિ વટ્ટતિ. અનુપસમ્પન્નેહિ કતં લભિત્વા પન પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તં પન નિરામિસમેવ વટ્ટતિ. એસ નયો સબ્બપાનેસુ. **મુદ્દિકજં પાનં** નામ મુદ્દિકાનં ઉદકે મદ્દિત્વા કતપાનં. તથા સેસપાનાનિ યથાનુરૂપં વેદિતબ્બાનિ, **સાલૂકં** રત્તુપ્પલાદીનં સાલૂકં. **ચોચં** અટ્ઠિકકદલિફલં. **મોચં** અનટ્ઠિકં. ઇમાનિ અટ્ઠ પાનાનિ સીતાનિપિ આદિચ્ચપાકાનિપિ વટ્ટન્તિ, અગ્ગિપાકાનિ પન ન વટ્ટન્તિ. તેનાહ "**નાગ્ગિસન્તત્ત**"ન્તિ.

૮૭-૮. અવસેસાનિ પન વેત્તતિન્તિણિકમાતુલુઙ્ગકપિત્થકરમન્દાદિખુદ્દકફલપાનાનિ અટ્ઠપાનગતિકાનેવ. તેનાહ "**સાનુલોમાનિ ધઞ્ઞાનિ, ઠપેત્વા ફલજો રસો**"તિ. એકસ્સ પન વક્ખમાનાનઞ્ચ ''પુપ્ફરસો''તિઆદીનં ''સીતોદમદ્દિતાદિચ્ચપાકો વા યામકાલિકો''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. તાલનાળિકેરપનસલબુજઅલાબુકુમ્ભણ્ડપુસ્સફલતિપુસએળાલુકફલાનીતિ નવ મહાફલાનિ, સબ્બઞ્ચ અપરણ્ણં સત્તધઞ્ઞાનિ અનુલોમેન્તીતિ સહ અનુલોમેહીતિ **સાનુલોમાનિ**. સાનુલોમધઞ્ઞાનં પન રસો યાવકાલિકો. ''સાનુલોમાનિ ધઞ્ઞાની''તિ ફલાનિ વિઞ્ઞાયન્તિ. ફલસુતિયા ''સેસફલજો''તિ વત્તબ્બે ગમ્યમાનત્તા ન વુત્તં. **મધુકપુપ્ફમઞ્ઞત્રા**તિ મધુકપુપ્ફં ઠપેત્વા. **પક્કડાકજ**ન્તિ પક્કેહિ યાવકાલિકેહિ ડાકેહિ જાતં રસં. સીતમુદકં **સીતોદં**, ખીરોદે વિય સીતોદે મદ્દિતોતિ તપ્પુરિસો. **આદિચ્ચ**-સદ્દો આતપે વત્તતિ ઉપચારતોતિ આદિચ્ચે પાકો યસ્સાતિ સમાસો.

૮૯. સત્તાહકાલિકં દસ્સેતિ "**સપ્પી**"તિઆદિના. તત્થ **સત્તાહકાલિકા**તિ યથાવુત્તાનિ સપ્પિઆદીનિ સત્તાહકાલિકાનિ. ઇદાનિ સપ્પિઆદીનિ વિભજતિ "**સપ્પી**"તિઆદિના. તત્થ યેસં ગોમહિંસાદીનં મંસં કપ્પતિ, તેસં સપ્પિ સપ્પિ નામાતિ "**સપ્પી**"તિઆદિના સપ્પિલક્ખણમાહ. અકપ્પિયમંસસપ્પિનોપિ કપ્પિયસમ્ભવે તત્થ સત્તાહાતિક્કમે દુક્કટસ્સ વક્ખમાનત્તા નિસ્સગ્ગિયવત્થુમેવ ચેત્થ દસ્સેતું "**યેસં મંસમવારિત**"ન્તિ વુત્તં. ખીરાદીસુ હિ તેસમકપ્પિયં નામ નત્થિ. નવનીતસ્સ સપ્પિસદિસતાય નવનીતલક્ખણં વિસું ન વુત્તં. ઉપરિ સપ્પિપિણ્ડં ઠપેત્વા સીતલપાયાસં દેન્તિ, યં પાયાસેન અસંસટ્ઠં, તં સત્તાહકાલિકં, મિસ્સિતં પન આદિચ્ચપાકં કત્વા પરિસ્સાવિતં, તથા ખીરં પક્ખિપિત્વા પક્કતેલમ્પિ, તેસુ **નવનીતં** નામ નવુદ્ધટં. તેન કતં પન **સપ્પિ**.

૯૦. તિલા ચ વસા ચ એરણ્ડાનિ ચ મધુકાનિ ચ સાસપા ચાતિ દ્વન્દો. તેહિ સમ્ભવો યસ્સાતિ બાહિરત્થો, તં તેલં નામાતિ અત્થો. ખુદ્દા ખુદ્દમધુમક્ખિકા ચ ભમરા ચ **ખુદ્દભમરં**, ખુદ્દજન્તુકત્તા નપુંસકેકવચનં. મધું કરોન્તીતિ મધુકરિયો, તા એવ મક્ખિકા **મધુકરિમક્ખિકા**, ખુદ્દભમરમેવ મધુકરિમક્ખિકાતિ કમ્મધારયો. તાહિ કતં **મધુ** મધુ નામાતિ અત્થો. **ટીકાયં** પન વિસું મધુકરી-સદ્દં વિકપ્પેત્વા ''દણ્ડકેસુ મધુકરા મધુકરિમક્ખિકા નામા''તિ વુત્તં. મધુપટલં વા મધુસિત્થકં વા સચે મધુના મક્ખિતં, મધુગતિકમેવ. તુમ્બલકાનં ચીરિકાનઞ્ચ નિય્યાસસદિસં મધુ પન યાવજીવિકં. રસો નિક્કસટો આદિ યસ્સા સા **રસાદિ**. **આદિ**-સદ્દેન ફાણિતાદીનં ગહણં, સા ઉચ્છુવિકતિ. **પક્કા**તિ અવત્થુકપક્કા વા, **ફાણિતં** ફાણિતં નામાતિ અત્થો. સીતૂદકેન કતમધુકપુપ્ફફાણિતં પન ફાણિતગતિકમેવ. અમ્બફાણિતાદીનિ યાવકાલિકાનિ. એતાનિ યથાવુત્તાનિ સપ્પિઆદીનિ પુરેભત્તં સામિસપરિભોગેનાપિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય પન તાનિ ચ પચ્છાભત્તં પટિગ્ગહિતાનિ ચ સત્તાહં નિદહિત્વા નિરામિસપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ.

૯૧. ઇદાનિ ઓદિસ્સ અનુઞ્ઞાતવસાય પાકતો વિભાગં દસ્સેત્વા તતો સપ્પિઆદીનં દસ્સેતું ''**સવત્થૂ**''તિઆદિમાહ. તત્થ પુરેભત્તં **સામં વા** અત્તના એવ. **વા**-સદ્દેન પરેહિ વા. **અમાનુસા** મનુસ્સવસારહિતા. **વસા** અચ્છાદીનં અકપ્પિયાનં, સૂકરાદીનં કપ્પિયાનઞ્ચ સત્તાનં વસા. સવત્થુપક્કા સત્તાહકાલિકા હોતીતિ સેસો. **સવત્થુપક્કા**તિ સવત્થુકં કત્વા પક્કા. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – સચે પન વસં પુરેભત્તં પટિગ્ગહેત્વા પચિત્વા તેલં પરિસ્સાવિતં સત્તાહાનિ નિરામિસપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતબ્બં. અથ પરેહિ કતં પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં, પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટતિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય નિરામિસમેવ, નો ચે, દુક્કટં હોતીતિ. કારિયે કારણોપચારેન પનેત્થ ''**વસા**''તિ તેલમેવ વુત્તં, વસા પન યાવકાલિકાવ.

ટીકાયં પન વસાય ''સત્તાહકાલિકે આગતટ્ઠાનં નત્થીતિ વદન્તી''તિ વત્વા ''તં ઉપપરિક્ખિતબ્બ''ન્તિ વસાય સત્તાહકાલિકત્તમાસંકિયં વુત્તં. કિમેત્થ ઉપપરિક્ખિતબ્બં? ભેસજ્જં અનુજાનતા ભગવતા ''યાનિ ખો પન તાનિ ગિલાનાનં ભિક્ખૂનં પટિસાયનીયાનિ ભેસજ્જાનિ, સેય્યથિદં – સપ્પિ નવનીતં તેલં મધુ ફાણિતં, તાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાની''તિ (પારા॰ ૬૨૨) સપ્પિઆદીનમેવ સત્તાહકાલિકત્તં વુત્તં. **ભેસજ્જક્ખન્ધકે**પિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તાનિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા કાલેપિ વિકાલેપિ પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૦) તાનિ પઞ્ચેવ ''ભેસજ્જાની''તિ વત્વા તેલં નિયમતો ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, વસાનિ ભેસજ્જાનિ અચ્છવસં મચ્છવસં સુસુકાવસં સૂકરવસં ગદ્રભવસં કાલે પટિગ્ગહિતં કાલે નિપ્પક્કં કાલે સંસટ્ઠં તેલપરિભોગેન પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૬૨) વુત્તં. **ભેસજ્જસિક્ખાપદટ્ઠકથાય**ઞ્ચ (કઙ્ખા॰ અટ્ઠ॰ ભેસજ્જસિક્ખાપદવણ્ણના) ''ઠપેત્વા મનુસ્સવસં અઞ્ઞં યં કિઞ્ચિ વસ''ન્તિઆદિના વસાતેલસ્સ વિધાનં દસ્સેત્વા ''અઞ્ઞેસં યાવકાલિકવત્થૂનં વત્થું પચિતું ન વટ્ટતિયેવા''તિ વદતા અટ્ઠકથાચરિયેન યાવકાલિકેસુ વસં ઠપેત્વા અઞ્ઞેસં યાવકાલિકવત્થૂનં વત્થું પચિતું ન વટ્ટતીતિ અયમેત્થ અત્થો દીપિતોતિ વસા ''યાવકાલિકાયેવા''તિ વિઞ્ઞાયતીતિ કો એત્થ સુખુમો નયોતિ.

અઞ્ઞેસં વસાતેલતો પરેસં **યાવકાલિકવત્થૂનં** યેસં તેસં યાવકાલિકવત્થૂનં સપ્પિઆદીનં **વત્થું** યાવકાલિકસઞ્ઞાતં ખીરાદિકં ન પચેતિ સમ્બન્ધો. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – યથા સત્તાહપરિભોગત્થાય વસં કાલે પટિગ્ગહેત્વા કાલે પચિતું વટ્ટતિ, ન એવં સપ્પિઆદીનં વત્થુભૂતં ખીરાદિયાવકાલિકં, તં પન સત્તાહપરિભોગત્થાય કાલેપિ ન વટ્ટતિ. તાનિ હિ યદિ તં પટિગ્ગહેત્વા સયં કતાનિ, પચ્છાભત્તતો પટ્ઠાય ન વટ્ટન્તિ સવત્થુકપ્પટિગ્ગહિતત્તા, સામિસં ન વટ્ટન્તિ સામંપક્કત્તા, પુરેભત્તમ્પિ ન વટ્ટન્તિ યાવકાલિકવત્થુતો વિવેચિતત્તા.

પરેહિ કતાનિ પન પુરેભત્તં સામિસમ્પિ વટ્ટન્તિ અત્તના અપક્કત્તા. યાવજીવિકાનિ તુ સાસપમધુકએરણ્ડઅટ્ઠીનિ તેલકરણત્થં પટિગ્ગહેત્વા તદહેવ કતં તેલં સત્તાહકાલિકં, દુતિયદિવસે કતં છાહં વટ્ટતિ, એવં યાવ સત્તમદિવસે કતં તદહેવ વટ્ટતિ, ઉગ્ગતે અરુણે નિસ્સગ્ગિયં , અટ્ઠમે દિવસે અનજ્ઝોહરણીયં, ઉગ્ગહિતેન યેન કેનચિ વત્થુના કતસદિસં હોતિ. તેલત્થાય પટિગ્ગહિતસાસપાદીનં સત્તાહાતિક્કમેન દુક્કટં. નિબ્બત્તિતં સપ્પિ વા નવનીતં વા કાલેપિ વિકાલેપિ પટિગ્ગહેત્વા પચિતું વટ્ટતિ. તં પન તદહુ પુરેભત્તમ્પિ સામિસં ન વટ્ટતિ, સંસગ્ગતો યાવકાલિકમ્પિ સામંપક્કં સિયાતિ નિરામિસં પન સત્તાહમ્પિ વટ્ટતિ.

૯૨. ઇદાનિ "**હલિદ્દિ**"ન્તિઆદિના યાવજીવિકં દસ્સેતિ. તત્થ "**હલિદ્દિ** નામ નિસા''તિઆદિના વુચ્ચમાનેપિ પરિયાયવચને સમ્મોહો સિયાતિ ન તંવચનેન ભુસં સમ્મોહયિસ્સામ, તસ્મા તાનિ ઉપદેસતોવ વેદિતબ્બાનિ. તત્થ "**હલિદ્દિ**"ન્તિ બિન્દુઆગમેન વુત્તં. ઉપચારેન તુ મૂલાદીનિ હલિદ્દાદિસદ્દેન વુત્તાનિ. તા હલિદ્દાદયો કેચિ ઇત્થિલિઙ્ગાયેવ. મૂલફલે વચત્તઞ્ચ...પે°... ભદ્દમુત્તઞ્ચ અતિવિસાતિ પદચ્છેદો. **પઞ્ચમૂલ**-સદ્દેન ચૂળપઞ્ચમૂલમહાપઞ્ચમૂલાનિ ગહિતાનિ. **આદિ**-સદ્દેન વજકલિમૂલે જરટ્ઠન્તિ એવમાદીનં સઙ્ગહો.

૯૩-૫. **ગોટ્ઠફલ**ન્તિ મદનફલન્તિ વદન્તીતિ. તીણિ ફલાનિ યસ્સં સઙ્ગહિતં સા **તિફલા**. **એરણ્ડકાદીન**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન જાતિરુક્ખાદીનં ગહણં. સુલસાદીનં પણ્ણન્તિ સમ્બન્ધો. **આદિ**-સદ્દેન અસોકાદીનં ગહણં. **સૂપેય્યપણ્ણ**ન્તિ તમ્બકતણ્ડુલેય્યાદિસૂપયોગ્ગપણ્ણં. ઉચ્છુનિય્યાસં ઠપેત્વા સબ્બો નિય્યાસો ચ સરસં ઉચ્છુજં તચઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બો તચો ચાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ હિઙ્ગુકણિકારનિય્યાસાદિ સબ્બો **નિય્યાસો** નામ. નિરસઉચ્છુતચાદિ સબ્બો **તચો** નામ. **લોણં** સામુદ્દાદિ. **લોહં** અયતમ્બાદિ. **સિલા** કાળસિલાદિ.

૯૬. **સુદ્ધસિત્થ**ન્તિ મધુના અમક્ખિતં. મધુમક્ખિતં પન સત્તાહકાલિકં. **યઞ્ચ કિઞ્ચિ સુઝાપિત**ન્તિ દુજ્ઝાપિતં અકત્વા સુજ્ઝાપિતં યં કિઞ્ચિ ચ. **વિકટાદિપ્પભેદ**ન્તિ વિકટં ગૂથમત્તિકામુત્તછારિકાસઙ્ખાતં આદિ યસ્સ, સો પભેદો યસ્સાતિ બાહિરત્થો, તં. યં કિઞ્ચિ ચાતિ સમ્બન્ધો. એત્થ પન **આદિ**-સદ્દેન કન્દખાદનીયે ખીરકાકોલાદયો, મુળાલખાદનીયે હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરમૂલાદયો, મત્થકખાદનીયે હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરકળીરાદયો, ખન્ધખાદનીયે ઉપ્પલપણ્ણદણ્ડાદયો, પુપ્ફખાદનીયે ચમ્પકપુપ્ફાદયો, અટ્ઠિખાદનીયે મધુકટ્ઠિએરણ્ડસાસપાદયો, પિટ્ઠખાદનીયે અધોતતાલપિટ્ઠાદયો ચ સઙ્ગહિતાતિ દટ્ઠબ્બા.

૯૭. ઇદાનિ સબ્બસો યાવજીવિકં દસ્સેતું અસક્કુણેય્યત્તા વુત્તાનિ ચ અવુત્તાનિ ચ એકતો સમ્પિણ્ડેત્વા તત્થ લક્ખણં ઠપેન્તો "**મૂલ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ ''સારો''તિ વત્તબ્બે "**સાર**"ન્તિ લિઙ્ગવિપલ્લાસેનાહ. ''સારો બલે થિરંસે ચા''તિ હિ નિઘણ્ડુ. **આહારટ્ઠ**ન્તિ આહારેન જાતો અત્થો પયોજનં આહારત્થો, સોવ આહારટ્ઠો, તં આહારકિચ્ચન્તિ વુત્તં હોતિ.

૯૮. ઇદાનિ ચતૂસુ કપ્પિયાકપ્પિયાદિવિભાગં દસ્સેતિ "**સબ્બા**"તિઆદિના. તત્થ સબ્બે કાલિકા, તેસં સમ્ભોગો અનુભવોતિ સમાસો. **કાલે**તિ પુબ્બણ્હકાલે. **સબ્બસ્સા**તિ ગિલાનાગિલાનસ્સ. **સતિ પચ્ચયે**તિ તીસુ યામકાલિકં પિપાસાદિકારણે સતિ, સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ ગેલઞ્ઞકારણે સતીતિ અત્થો, કાલતો વિગતો **વિકાલો**, તસ્મિં, યામકાલિકં વિકાલે આહારત્થાય અજ્ઝોહરણે, સત્તાહકાલિકં પન યાવજીવિકઞ્ચ તદત્થાય પટિગ્ગહણમત્તેપિ દુક્કટં.

૯૯. **ઉભો**તિ યાવકાલિકં યામકાલિકઞ્ચ. તત્થ યાવકાલિકં અત્તનો કાલાતિક્કન્તં વિકાલભોજનભિક્ખાપદેન પાચિત્તિયં જનયતિ, યામકાલિકં યામાતિક્કન્તં સન્નિધિસિક્ખાપદેન. એતે ઉભોપિ અન્તોવુત્થઞ્ચ સન્નિધિઞ્ચ જનયન્તીતિ સમ્બન્ધો. ‘‘**અન્તોવુત્થં સન્નિધિ**’’ન્તિ ભાવપ્પધાનોયં નિદ્દેસો, અન્તોવુત્થત્તં સન્નિધિત્તઞ્ચાતિ અત્થો.

૧૦૦. **અતિનામિતે**તિ અતિક્કામિતે. **પાચિત્તી**તિ સત્તાહાતિક્કન્તં ભેસજ્જસિક્ખાપદેન નિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયાપત્તિ ચ હોતીતિ અત્થો. સચે દ્વિન્નં સન્તકં એકેન પટિગ્ગહિતં અવિભત્તં હોતિ, સત્તાહાતિક્કમે દ્વિન્નમ્પિ અનાપત્તિ, પરિભુઞ્જિતું પન ન વટ્ટતિ. **પાળિનારુળ્હે**તિ પાળિયં અનારુળ્હે સપ્પિઆદિમ્હિ સત્ત અહાનિ અતિનામિતેતિ સમ્બન્ધો. **સપ્પી**તિ મનુસ્સાદીનં સપ્પિ. **આદિ**-સદ્દેન તેસંયેવ નવનીતં, નાળિકેરાદિતેલં, સીતોદકેન કતં મધુકપુપ્ફફાણિતઞ્ચ સઙ્ગહિતં.

૧૦૧. **નિસ્સટ્ઠલદ્ધ**ન્તિ નિસ્સટ્ઠં વિનયકમ્મવસેન નિસ્સજ્જિતઞ્ચ તં લદ્ધઞ્ચ પુન તથેવાતિ નિસ્સટ્ઠલદ્ધં. તં ગહેત્વાતિ સેસો. નિસ્સજ્જનવિધાનં પન વક્ખમાનનયેન વેદિતબ્બં. ‘‘**નઙ્ગ**’’ન્તિઆદિ ઉપલક્ખણમત્તં. તેન મક્ખિતાનિ કાસાવાદીનિ ચ પન અપરિભોગાનિયેવ . અઞ્ઞસ્સ પન કાયિકપરિભોગો વટ્ટતિ. **વિકપ્પેન્તસ્સ સત્તાહે સામણેરસ્સા**તિ એત્થ **ટીકાયં** ‘‘ઇદં સપ્પિં તુય્હં વિકપ્પેમી’’તિઆદિના તેસં તેસં નામં ગહેત્વા સમ્મુખાપરમ્મુખાવિકપ્પનવસેન અત્થં દસ્સેત્વા તં સાધયન્તેહિ અવિકપ્પિતે વિકપ્પિતસઞ્ઞી નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય’’ન્તિ આપત્તિવારે પાળિ આહટા. ‘‘સચે ઉપસમ્પન્નસ્સ વિકપ્પેતિ, અત્તનો એવ સન્તકં હોતિ, પટિગ્ગહણમ્પિ ન વિજહતી’’તિ દોસં વત્વા અનુપસમ્પન્નસ્સ વિકપ્પને અત્તસન્તકત્તાભાવો, પટિગ્ગહણવિજહનઞ્ચ પયોજનં વુત્તં. તત્થ વદામ – આપત્તિવારે ‘‘અવિકપ્પિતે’’તિઆદિપાળિયેવ નત્થિ, ‘‘અનધિટ્ઠિતે અધિટ્ઠિતસઞ્ઞી નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, અવિસ્સજ્જિતે વિસ્સજ્જિતસઞ્ઞી નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિય’’ન્તિઆદિના (પારા॰ ૬૨૪) પાળિયા આગતત્તા તદનુરૂપમેવ અનાપત્તિવારે ‘‘અધિટ્ઠેતિ, વિસ્સજ્જેતી’’તિઆદિનાવ પાળિ આગતા. યદિ ભવેય્ય, વણ્ણનીયટ્ઠાનતાય અટ્ઠકથાય ભવિતબ્બં, ન ચેત્થ અટ્ઠકથાયં વિજ્જતિ. અનુપસમ્પન્નસ્સ વિકપ્પને ચ કથં પટિગ્ગહણં વિજહતિ સિક્ખાપચ્ચક્ખાનાદીસુ છસુ પટિગ્ગહણવિજહનકારણેસુ વિકપ્પનસ્સ અનન્તોગધત્તા, તસ્મા નાયમેત્થ અત્થોતિ.

મયમેત્થ એવમત્થં ભણામ – **વિકપ્પેન્તસ્સા**તિ એત્થ **વિકપ્પનં** સંવિદહનં ‘‘ચિત્તસઙ્કપ્પો’’તિઆદીસુ વિય, ઉભયત્થ પન ઉપસગ્ગેહિ નાનત્તમત્તં, તસ્મા અન્તોસત્તાહે સામણેરસ્સ યસ્સ કસ્સચિ વિકપ્પેન્તસ્સ સંવિદહન્તસ્સ પરિચ્ચાગસઞ્ઞં પરિચ્ચાગચેતનં પરિચ્ચાગાધિપ્પાયં ઉપ્પાદેન્તસ્સ અનાપત્તીતિ અત્થો. ઇદઞ્ચ **મહાસુમત્થેર**વાદમોલુબ્ભ વુત્તં. વુત્તઞ્હિ ‘‘તેન ચિત્તેના’’તિઆદીસુ પાળિવચનેસુ અધિપ્પાયં દસ્સેન્તેન, ‘‘ઇદં કસ્મા વુત્તં. એવઞ્હિ અન્તોસત્તાહે દત્વા પચ્છા પટિલભિત્વા પરિભુઞ્જન્તસ્સ અનાપત્તિદસ્સનત્થ’’ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૫). **મહાપદુમત્થેરો** પનાહ ‘‘સત્તાહાતિક્કન્તસ્સ પન પરિભોગે અનાપત્તિદસ્સનત્થમિદં વુત્ત’’ન્તિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૬૨૫). અયમેવ વાદો તેસુ સુન્દરતરો. સત્તાહે મક્ખનાદિં અધિટ્ઠતો ચ અઞ્ઞસ્સ દદતોપિ ચ અનાપત્તીતિ સમ્બન્ધો. **આદિ**-સદ્દેન અબ્ભઞ્જનાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. અયમેત્થાધિપ્પાયો – સપ્પિઆદિં અબ્ભઞ્જનાદિં મધું અરુમક્ખનં, ફાણિતં ઘરધૂપનં અધિટ્ઠતો અનાપત્તીતિ. **અઞ્ઞસ્સા**તિ ઉપસમ્પન્નસ્સ વા અનુપસમ્પન્નસ્સ વા.

૧૦૨. યાવકાલિકઆદીનિ અત્તના સહ સંસટ્ઠાનિ સભાવં ગાહાપયન્તીતિ સમ્બન્ધો. **સભાવ**ન્તિ સસ્સ અત્તનો ભાવો દ્વિત્તે સબ્ભાવો, તં. **તસ્મા**તિ યસ્મા એવં, તસ્મા. **એવમુદીરિત**ન્તિ એવં ‘‘વિકપ્પેન્તસ્સ સત્તાહે’’તિઆદિના વુત્તં. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – યસ્મા અત્તના સંસટ્ઠાનિ અત્તનો ભાવં ગાહાપયન્તિ

યાવકાલિકાદીનિ, તસ્મા સત્તાહાતિક્કામિતાનિ સત્તાહકાલિકાનિ પાચિત્તિયજનકાનિ સંસટ્ઠાનિ અત્તસંસટ્ઠાનિપિ પાચિત્તિયજનકાનિ કરોન્તીતિ અવિકપ્પનાદિમ્હિ સતિ બ્યતિરેકતો પાચિત્તિયાપત્તિપરિદીપકં ‘‘વિકપ્પેન્તસ્સા’’તિઆદિકં વાક્યત્તયં વુત્તન્તિ. **ટીકાયં** પન ‘‘ઇદાનિ વક્ખમાનં સન્ધાય **એવન્તિ વુત્ત**’’ન્તિ વુત્તં. તં વક્ખમાનસ્સ અતીતઉદીરિતત્તાયોગતો કથં યુજ્જતીતિ. **એવમુદીરિત**ન્તિ વા પાળિયં અટ્ઠકથાયઞ્ચ એવમેવ વુત્તન્તિ અત્થો. **એવ**-સદ્દો અવધારણે.

૧૦૩-૫. ઇદાનિ અત્તસંસટ્ઠાનં યાવકાલિકાદીનં સબ્ભાવગાહાપનં સરૂપતો દસ્સેતું ‘‘**પુરે**’’તિઆદિમાહ. તત્થ **સત્તાહ**ન્તિ સત્ત અહાનિ યસ્સ તં સત્તાહં, સત્તાહકાલિકં. **ચ**-સદ્દો અટ્ઠાનપ્પયુત્તો, સો સત્તાહઞ્ચ યાવજીવિકઞ્ચાતિ યોજેતબ્બો. **સેસકાલિકસમ્મિસ્સ**ન્તિ સેસેહિ તદહુ પટિગ્ગહિતેહિ કાલિકેહિ યાવકાલિકયામકાલિકસઙ્ખાતેહિ સમ્મિસ્સં. **પાચિત્તી**તિ સન્નિધિસિક્ખાપદેન પાચિત્તિ. **તદહુ પટિગ્ગહિત**ન્તિ તસ્મિંયેવ દિને પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતં. **તદહેવા**તિ તસ્મિંયેવ દિને પુરેભત્તમેવ. **સેસ**ન્તિ સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ. **એવ**ન્તિ યામે એવ પરિભુઞ્જયેતિ વિજાનીયન્તિ સમ્બન્ધો. **ઇતર**ન્તિ સત્તાહકાલિકતો અઞ્ઞં યાવજીવિકં.

કાલિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. પટિગ્ગાહનિદ્દેસવણ્ણના

૧૦૬. દાતું કામેતીતિ દાતુકામો, તસ્સ અભિહારો ઈસકમ્પિ ઓણમનાદિનાભિહરણન્તિ તપ્પુરિસો, હત્થસ્સ પાસો **હત્થપાસો**. રુળ્હીવસેન તુ અડ્ઢતેય્યહત્થો હત્થપાસો નામ. સો ચ સચે ભિક્ખુ નિસિન્નો હોતિ, આસનસ્સ પચ્છિમન્તતો પટ્ઠાય, સચે ઠિતો, પણ્હિઅન્તતો પટ્ઠાય, સચે નિપન્નો, યેન પસ્સેન નિપન્નો, તસ્સ પારિમન્તતો પટ્ઠાય દાયકસ્સ નિસિન્નસ્સ ઠિતસ્સ વા ઠપેત્વા પસારિતહત્થં યં આસન્નતરં અઙ્ગં, તસ્સ ઓરિમન્તેન પરિચ્છિન્દિત્વા વેદિતબ્બો. **એરણક્ખમ**ન્તિ થામમજ્ઝિમેન પુરિસેન એરણસ્સ ઉક્ખિપનસ્સ ખમં યોગ્ગં. વત્થુસદ્દાપેક્ખં નપુંસકત્તં. **તિધા દેન્તે**તિ કાયકાયપ્પટિબદ્ધનિસ્સગ્ગિયાનં વસેન તીહિ પકારેહિ દાયકે દદમાને. તત્થ યેન કેનચિ સરીરાવયવેન અન્તમસો પાદઙ્ગુલિયાપિ દીયમાનં કાયેન દિન્નં નામ હોતિ, કટચ્છુઆદીસુ યેન કેનચિ દીયમાનં કાયપ્પટિબદ્ધેન, કાયતો પન કાયપ્પટિબદ્ધતો વા મોચેત્વા હત્થપાસે ઠિતસ્સ કાયેન વા કાયપ્પટિબદ્ધેન વા પાતિયમાનં નિસ્સગ્ગિયેન પયોગેન દિન્નં નામ. **દ્વિધા ગાહો**તિ કાયકાયપ્પટિબદ્ધાનં વસેન દ્વીહિ પકારેહિ યેહિ કેહિચિ દીયમાનસ્સ ગહણં. એવં પટિગ્ગાહો પઞ્ચઙ્ગોતિ યોજના. **પઞ્ચઙ્ગો**તિ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ યસ્સાતિ બહુબ્બીહિ.

૧૦૭. ઇદાનિ અનેરણક્ખમે ચ કિસ્મિઞ્ચિ કાયપ્પટિબદ્ધે ચ પટિગ્ગહણારોહનં દસ્સેતું ‘‘**અસંહારિયે**’’તિઆદિમાહ. તત્થ **અસંહારિયે**તિ આનેતુમસક્કુણેય્યે ફલકપાસાણાદિમ્હિ. **તત્થજાતે**તિ તેસુયેવ રુક્ખાદીસુ જાતે કિંસુકપદુમિનિપણ્ણાદિકે. ચિઞ્ચઆદીનં સુખુમે પણ્ણેતિ સમ્બન્ધો. તાનિ હિ સન્ધારેતું ન સક્કોન્તિ. તેસં પન સાખાસુ વટ્ટતિ. **આદિ**-સદ્દેન ‘‘અઙ્ગ’’ન્તિઆદિકં સઙ્ગણ્હાતિ. **વા**-સદ્દો સમુચ્ચયે. **અસય્હભારે**તિ થામમજ્ઝિમપુરિસેન સહિતું સન્ધારેતું અસક્કુણેય્યે ભારે. સબ્બેસં પટિગ્ગાહો ‘‘ન રૂહતી’’તિ ઇમિના સમ્બન્ધો.

૧૦૮. ઇદાનિ પટિગ્ગહણવિજહનં દસ્સેતિ ‘‘**સિક્ખા**’’તિઆદિના. તત્થ **સિક્ખામરણલિઙ્ગેહી**તિ સિક્ખાપચ્ચક્ખાનેન ચ મરણેન ચ લિઙ્ગપરિવત્તનેન ચ. **અનપેક્ખવિસગ્ગતો**તિ નત્થિ અપેક્ખો એતસ્સાતિ

અનપેક્ખો, સોવ વિસગ્ગો, તતો ચ. **અચ્છેદા**તિ ચોરાદીહિ અચ્છિન્દિત્વા ગહણેન. **અનુપસમ્પન્નદાના**તિ અનુપસમ્પન્નસ્સ દાનેન. **ચ**-સદ્દો સબ્બત્થ આનેતબ્બો. **ગાહો**તિ પટિગ્ગહણં. **ઉપસમ્મતી**તિ વિજહતિ.

૧૦૯-૧૦. ઇદાનિ અપ્પટિગ્ગહિતં પરિભોગે દોસં દસ્સેતું "**અપ્પટિગ્ગહિત**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **સબ્બ**ન્તિ ચતુકાલિકપરિયાપન્નં સકલમ્પિ. ઇદાનિ અપ્પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં દસ્સેતું "**સુદ્ધ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ સુદ્ધં નાતિબહલં ઉદકઞ્ચ તથા અઙ્ગલગ્ગં અવિચ્છિન્નં દન્ત...પે॰... ગૂથકઞ્ચ લોણ...પે॰... કરીસકઞ્ચ કપ્પતેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **સુદ્ધ**ન્તિ રજરેણૂહિ અઞ્ઞરસેન ચ અસમ્મિસ્સતાય પરિસુદ્ધં. **નાતિબહલ**ન્તિ યં કસિતટ્ઠાને બહલમુદકં વિય મુખે વા હત્થે વા ન લગ્ગં, તં. **અવિચ્છિન્ન**ન્તિ અઙ્ગતો વિચ્છિન્દિત્વા ન ગતં. દન્તાનિ ચ અક્ખીનિ ચ કણ્ણઞ્ચ દન્તક્ખિકણ્ણં પાણ્યઙ્ગત્તા, તસ્સ ગૂથકન્તિ તપ્પુરિસો. **લોણં** સરીરુટ્ઠિતં. **સિઙ્ઘાણી**તિ સિઙ્ઘાણિકા. વિચ્છિન્નં ન પટિગ્ગહેતબ્બં.

૧૧૧. ઇદાનિ "**ગૂથા**"તિઆદિના કાલોદિસ્સં દસ્સેતિ. **તથાવિધે**તિ સપ્પદટ્ઠક્ખણાદિકે તથાવિધે કાલે. તથા તાદિસો વિધો કાલો એતસ્સાતિ બહુબ્બીહિ. **સેવેય્યા**તિ સેવનં કરેય્ય, પરિભુઞ્જેય્યાતિ વુત્તં હોતિ. **અસન્તે કપ્પકારકે**તિ એત્થ દુબ્બચોપિ અસમત્થોપિ કપ્પિયકારકો અસન્તપક્ખેયેવ તિટ્ઠતીતિ વેદિતબ્બો. કાલોદિસ્સત્તા પન છારિકાય અસતિ અલ્લદારું રુક્ખતો છિન્દિત્વા કાતું, મત્તિકાય અસતિ ભૂમિં ખણિત્વાપિ મત્તિકં ગહેતું વટ્ટતિ.

૧૧૨. દુરૂપચિણ્ણેતિ દુટ્ઠું ઉપચિણ્ણં આમટ્ઠં દુરૂપચિણ્ણં. સચે ભિક્ખુ અપ્પટિગ્ગહિતં સામિસં ભાજનં ઠિતટ્ઠાનતો અપનેત્વા આમસતિ, પિધાનં આમસતિ, ઉપરિ ઠિતકચવરાદિં છડ્ડેતિ, તત્થજાતકફલિનિયા સાખાય વા વલ્લિયા વા ગહેત્વા વા ચાલેતિ, દુરૂપચિણ્ણં નામ હોતિ. તસ્મિં દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. ફલરુક્ખં પન અપસ્સયિતું વા તત્થ કણ્ટકં વા બન્ધિતું વટ્ટતિ. અરઞ્ઞે પતિતઅમ્બફલાદિં ''સામણેરસ્સ દસ્સામી''તિ આહરિત્વા દાતું વટ્ટતિ. **રજોકિણ્ણે**તિ રજસા ઓકિણ્ણે, તસ્મિં પત્તાદિકે યં કિઞ્ચિ પટિગ્ગણ્હતો વિનયદુક્કટં હોતીતિ અત્થો. સચે પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ પત્તે રજં પતતિ, પટિગ્ગહેત્વા ભિક્ખા ગણ્હિતબ્બા . ''પટિગ્ગહેત્વા દેથા''તિ વુત્તેપિ આકિરન્તિ, હત્થતો અમોચેન્તેનેવ પટિગ્ગાહાપકસ્સ સન્તિકં નેત્વા પટિગ્ગહેતબ્બં. સચે મહાવાતો તતો તતો રજં પાતેતિ, ન સક્કા હોતિ ભિક્ખં ગહેતું, ''અનુપસમ્પન્નસ્સ દસ્સામી''તિ સુદ્ધચિત્તેન આભોગં કત્વા ગણ્હિતું વટ્ટતિ. તં પન તેન દિન્નં વા વિસ્સાસેન વા પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ.

અથાતિ વક્ખમાનારમ્ભે. **ઉગ્ગહપ્પટિગ્ગહે**તિ ઉગ્ગહિત્થાતિ ઉગ્ગહો, ઉગ્ગહિતં, તસ્સ પટિગ્ગહો, તસ્મિં. અપ્પટિગ્ગહિતભાવં જાનતો અત્તના એવ ઉગ્ગહેત્વા ગહણેતિ અધિપ્પાયો. માતાપિતૂનં અત્થાય પન અપ્પટિગ્ગહેત્વા તેલાદીનિ, છાયત્થાય સાખાદીનિ વા ગહેત્વા પચ્છતો ભુઞ્જિતુકામતાય પટિગ્ગહેત્વા પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. ઉચ્છુઆદીસુ ફાલિતેસુ મલં ન પઞ્ઞાયતિ, મૂલભેસજ્જાદીનિ પિસન્તાનં વા કોટ્ટેન્તાનં વા નિસદનિસદપોતકઉદુક્ખલમુસલાનિ ખીયન્તિ, દન્તન્તરે લગ્ગં સુખુમઆમિસં હોતિ, રસો ન પઞ્ઞાયતિ, અબ્બોહારિકં. **અન્તોવુત્થે**તિ અકપ્પિયકુટિયા છદનબ્ભન્તરે વુત્થેતિ અત્થો. **સયંપક્કે**તિ અત્તના યત્થ કત્થચિ પક્કે. સચે વાસિઆદિં તાપેત્વા તક્કાદીસુ પક્ખિપતિ, એત્તાવતાપિ સામપાકતો ન મુચ્ચતિ. પુરિમકાલિકદ્વયે પુનપાકઞ્હિ ઠપેત્વા યં કિઞ્ચિ આમિસં ભિક્ખુનો પચિતું ન વટ્ટતિ. સચેપિસ્સ ઉણ્હયાગુયા સુલસિપણ્ણાદીનિ વા સિઙ્ગિવેરં વા પક્ખિપન્તિ, ચાલેતું ન વટ્ટતિ. ઉત્તણ્ડુલં ભત્તં લભિત્વા પિદહિતું ન વટ્ટતિ. **અન્તોપક્કે**તિ અકપ્પિયકુટિયા અન્તો પક્કે. સબ્બત્થ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો.

પટિગ્ગાહનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. અકપ્પિયમંસનિદ્દેસવણ્ણના

૧૧૩-૪. મનુસ્સહત્થિઅસ્સાનઞ્ચ ...પે॰... ઉરગસ્સ ચ યં મંસઞ્ચ, યં ઉદ્દિસ્સકતમંસઞ્ચ, અપ્પટિવેક્ખિતં યઞ્ચ મંસં, તેસુ મંસેસૂતિ એવં યોજેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો. તત્થ સીસગીવાતરઙ્ગેન ચરન્તા અચ્છવિસેસાવ **તરચ્છા**. **ઉરગસ્સા**તિ ઇમિના સબ્બાપિ દીઘજાતિ સઙ્ગહિતા. **ઉદ્દિસ્સકતમંસ**ન્તિ ભિક્ખું ઉદ્દિસિત્વા કતં ઉદ્દિસ્સકતં, તઞ્ચ તં મંસઞ્ચ. એત્થ ચ **મંસ**-ગ્ગહણેન મચ્છાનમ્પિ ગહણં વેદિતબ્બં ઉપલક્ખણવસેન, ચ-સદ્દેન વા. પઞ્ચસુપિ સહધમ્મિકેસુ યં કિઞ્ચિ ઉદ્દિસ્સકતં સબ્બેસમ્પિ ન કપ્પતિ, તમ્પિ અદિટ્ઠઅસુતઅપરિસઙ્કિતતાય તિકોટિપરિસુદ્ધં વટ્ટતિ. **અપ્પટિવેક્ખિત**ન્તિ અનુપપરિક્ખિતં, અનાપુચ્છિતન્તિ અત્થો. આપત્તિભીરુકેન હિ રૂપં સલ્લક્ખેન્તેનાપિ પુચ્છિત્વા પટિગ્ગહેતબ્બં પરિભુઞ્જિતબ્બઞ્ચ. મનુસ્સાનં મંસેસુ થુલ્લચ્ચયન્તિ યોજના. થૂલો અચ્ચયો એત્થાતિ રસ્સે, દ્વિત્તે ચ **થુલ્લચ્ચયં**. પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસેહિ ઠપેત્વા ઇતો અધિકં વજ્જં નત્થિ. **સેસેસૂ**તિ અવસેસેસુ એકાદસસુ.

૧૧૫. ઇદાનિ મનુસ્સાદીનં અટ્ઠિઆદીનિપિ અકપ્પિયાનીતિ દસ્સેતું “**અટ્ઠિપી**”તિઆદિમાહ. **પિ**-સદ્દો ‘‘લોહિત’’ન્તિઆદીસુપિ અનુવત્તેતબ્બો. **એસ**ન્તિ મનુસ્સાદીનં દસન્નં. વસાસુ પન એકા મનુસ્સવસા ન વટ્ટતિ. ખીરાદીસુ અકપ્પિયં નામ નત્થિ. ઉદ્દિસ્સકતંયેવ સચિત્તકન્તિ યોજના. **સચિત્તક**ન્તિ ઉદ્દિસ્સકતભાવજાનનચિત્તેન સહ વત્તતીતિ સચિત્તકં. વત્થુવીતિક્કમવિજાનનચિત્તેન હિ સચિત્તકત્તં. એત્થ ચ સચિત્તકત્તં આપત્તિયા એવ, ન ચ મંસસ્સ, તથાપિ મંસસીસેન આપત્તિ એવ વુત્તાતિ વિઞ્ઞાતબ્બન્તિ.

અકપ્પિયમંસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૧૬-૭. રૂપિયેન અરૂપિયં રૂપિયઞ્ચ ઇતરેન રૂપિયઞ્ચ પરિવત્તેય્યાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **રૂપિયેના**તિ રૂપિયસઙ્ખાતેન નિસ્સગ્ગિયવત્થુના. **અરૂપિય**ન્તિ અરૂપિયસઙ્ખાતં દુક્કટવત્થું કપ્પિયવત્થુઞ્ચ. **ઇતરેના**તિ અરૂપિયેન. **નિસ્સગ્ગી**તિ નિસ્સજ્જનં નિસ્સગ્ગો, પુબ્બભાગે કત્તબ્બસ્સ વિનયકમ્મસ્સેતં નામં. નિસ્સગ્ગો અસ્સ અત્થીતિ નિસ્સગ્ગિ, કિં તં? પાચિત્તિયં. રૂપિયસ્સ મૂલગ્ગહણે પન રૂપિયપ્પટિગ્ગહણસિક્ખાપદેન નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં.

ઇદાનિ રૂપિયાદિં દસ્સેતું “**ઇધા**”તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ કહા...પે॰... માસકં ઇધ રૂપિયન્તિ સમ્બન્ધો. તત્થ **કહાપણો** નામ સુવણ્ણમયો વા રજતમયો વા એતરહિ પકતિકહાપણો વા. **સજ્ઝૂ**તિ રજતં. **સિઙ્ગી**તિ સુવણ્ણભેદો, તથાપિ ચેત્થ સામઞ્ઞેન સુવણ્ણમધિપ્પેતં. **વોહારૂપગમાસક**ન્તિ વોહારં કયવિક્કયં ઉપગચ્છતીતિ વોહારૂપગં, તઞ્ચ તં માસકઞ્ચ. તં પન સમુટ્ઠાપિતરૂપઞ્ચ અસમુટ્ઠાપિતરૂપઞ્ચ લોહદારુઆદિમયં વુચ્ચતિ. **ઇધ રૂપિય**ન્તિ ઇમસ્મિં સિક્ખાપદે રૂપિયં નામાતિ અત્થો. વત્થમુત્તાદિ કપ્પં દુક્કટવત્થુઞ્ચ ઇતરન્તિ યોજના. તત્થ વત્થઞ્ચ મુત્તા ચ આદિ યસ્સાતિ સમાસો. **આદિ**-સદ્દો પચ્ચેકં યોજેતબ્બો ‘‘વત્થાદિ મુત્તાદી’’તિ. તત્થ પઠમેન **આદિ**-સદ્દેન કપ્પાસસુત્તાપરણ્ણાદિકં યં કિઞ્ચિ કપ્પિયવત્થું, દુતિયેન મણિ સઙ્ખો સિલા પવાળં લોહિતઙ્કો મસારગલ્લં સત્તધઞ્ઞાનિ દાસિદાસખેત્તવત્થુપુપ્ફારામફલારામાદયોતિ ઇદં દુક્કટવત્થું સઙ્ગણ્હાતિ. વત્થાદિકપ્પિયવત્થું, મુત્તાદિદુક્કટવત્થુઞ્ચ ઇતરં અઞ્ઞં અરૂપિયં નામાતિ અત્થો.

૧૧૮. એત્તાવતા રૂપિયસંવોહારં દસ્સેત્વા ઇદાનિ કપ્પિયભણ્ડે કયવિક્કયં દસ્સેતુમાહ "**ઇમ**"ન્તિઆદિ. તત્થ "ઇમં ગહેત્વા ઇમં દેહિ, ઇમં કર, ઇમં આનયા"તિ વા "ઇમં ભુત્વા ઇમં દેહિ, ઇમં કર, ઇમં આનયા"તિ વા "ઇમં દેમિ, ઇમં દેહિ, ઇમં કર, ઇમં આનયા"તિ વા કયવિક્કયે સમાપન્ને નિસ્સગ્ગીતિ યોજના. તત્થ **ઇમ**ન્તિ તણ્ડુલાદિં. **ભુત્વા**તિ ઓદનાદિં ભુઞ્જિત્વા. **ઇમં દેહી**તિ એતં વત્થાદિકં દેહિ. **ઇમં કરા**તિ એતં રજનપચનાદિં કરોહિ. **ઇમં આનયા**તિ એતં રજનકટ્ઠાદિં આનેહિ. **ઇમં દેમી**તિ એતં વત્થાદિકં તવ દેમિ. **સમાપન્ને**તિ કતે. તસ્મા કપ્પિયં ભણ્ડં પરિવત્તેન્તેન અઞ્ઞાતકેહિ સદ્ધિં "ઇમં દેહી"તિ વદતો વિઞ્ઞત્તિ, "ઇમં ગણ્હાહી"તિ વદતો સદ્ધાદેય્યવિનિપાતનં, "ઇમિના ઇમં દેહી"તિ વદતો કયવિક્કયન્તિ વુત્તા તિસ્સો આપત્તિયો. માતાપિતૂહિ પન સદ્ધિં કયવિક્કયમત્તં મોચેન્તેન પરિવત્તેતબ્બં. અયઞ્હિ કયવિક્કયો ઠપેત્વા પઞ્ચસહધમ્મિકે અવસેસેહિ ગિહિપબ્બજિતેહિ ન વટ્ટતિ. સચે પન નવકમ્માનિ કારેતિ, અટ્ઠકથાપમાણેન પાચિત્તિયમત્તં દેસેતબ્બં.

૧૧૯-૧૨૦. ઇદાનિ પરિણામનવસેન આપત્તિભેદં દસ્સેતું "**અત્તનો**"તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થાયં પિણ્ડત્થો – સઙ્ઘસ્સ નતં લાભં અત્તનો પરિણામેય્ય, નિસ્સગ્ગિ. અઞ્ઞતો પુગ્ગલસ્સ પરિણામેય્ય, પાચિત્તિ. અઞ્ઞસ્સ સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેય્ય, દુક્કટં. અઞ્ઞસ્સ પુગ્ગલસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા નતં લાભં અત્તનો વા સઙ્ઘસ્સ વા અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા પરિણામેય્ય, દુક્કટન્તિ યોજના. તત્થ **નત**ન્તિ કાયેન વા વચસા વા નિન્નં કતં. **લાભ**ન્તિ લભિતબ્બં ચીવરાદિ. **અઞ્ઞતો** અઞ્ઞસ્મિં પુગ્ગલે વા ચેતિયે વા, ચેતિયે પન દુક્કટં. **અઞ્ઞસ્સા**તિ ચેતિયાદિનો અન્તમસો સુનખસ્સ. **અઞ્ઞતો વા**તિ ચેતિયાદિમ્હિ વા. **સઙ્ઘસ્સા**તિ પન ઇદં કાકક્ખિગોળકઞાયેન "નતં પરિણામેય્યા"તિ ઉભયત્થ પરિવત્તતિ. નિસ્સટ્ઠં સકસઞ્ઞાય ન દદેય્ય વા, દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. **અઞ્ઞથા** અઞ્ઞેન પકારેન, થેય્યસઞ્ઞાય ન દદેય્ય ચેતિ વુત્તં હોતિ. **ઇતર**ન્તિ વત્થુવસેન અઞ્ઞં પારાજિકં થુલ્લચ્ચયં દુક્કટઞ્ચ હોતીતિ અત્થો.

નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૨૧. **મુસા** ...પે॰... **હરણે**તિ નિમિત્તત્થે ભુમ્મવચનં, તસ્સ "પાચિત્તિ વુત્તા"તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. એવં સબ્બત્થ. **મુસાવાદે**તિ નિપાતેન સદ્ધિં તપ્પુરિસો. પુબ્બેપિ જાનિત્વા વચનક્ખણેપિ જાનન્તસ્સ મુસાભણનનિમિત્તન્તિ અત્થો. **ભણન**ઞ્ચ નામ ઇધ અભૂતસ્સ વા ભૂતતં, ભૂતસ્સ વા અભૂતતં કત્વા કાયેન વા વાચાય વા વિઞ્ઞાપનપ્પયોગો. પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસાચારવિપત્તિયો અમૂલિકાય ચોદેન્તસ્સ યથાક્કમં સઙ્ઘાદિસેસપાચિત્તિયદુક્કટાનિ. અનુપધારેત્વા સહસા ભણન્તસ્સ, "અઞ્ઞં ભણિસ્સામી"તિ અઞ્ઞં ભણન્તસ્સ યસ્સ ભણતિ, સો ન સુણાતિ, તસ્સ ચ અનાપત્તિ.

ઓમસતિ અમનાપતાય કણ્ણેસુ વિજ્ઝતિ વિય એતેન, ઓમસતિ વાતિ **ઓમસો**, સો ચાયં વાદો ચ, તસ્મિં. દીઘો પન ગાથાબન્ધવસેન. એવં સબ્બત્થ. હીનુક્કટ્ઠેસુ ચ જાતિનામગોત્તવયકમ્મસિપ્પઆબાધલિઙ્ગકિલેસઆપત્તિઅક્કોસસઙ્ખાતેસુ દસસુ ભૂતેન વા અભૂતેન વા "ખત્તિયોસિ, ચણ્ડાલોસી"તિઆદિના કાયેન વા વાચાય વા અનઞ્ઞાપદેસેન ભિક્ખુનો ખુંસેતુકામતાય અક્કોસવચનેતિ અત્થો. "સન્તિ ઇધેકચ્ચે ચણ્ડાલા"તિઆદિના અઞ્ઞાપદેસેન વા "ચોરોસિ, વિકારીસિ, માતુઘાતકોસી"તિઆદીહિ

પાળિમુત્તપદેહિ વા ભિક્ખુસ્સ, યથા વા તથા વા અનુપસમ્પન્નં, પરમ્મુખા પન સબ્બમ્પિ અક્કોસન્તસ્સ દુક્કટં. કેવલં દવકમ્યતાય વદતો પન સબ્બત્થ દુબ્ભાસિતં.

પેસુઞ્ઞહરણેતિ પિસુણસ્સ ભાવો પેસુઞ્ઞં. અત્તનો પિયકમ્યતાય વા પરસ્સ પરેસુ ભેદાધિપ્પાયેન વા જાતિઆદીહિ ઓમસન્તસ્સ ભિક્ખુનો વચનં સુત્વા ભિક્ખુસ્સ તસ્સ પેસુઞ્ઞસ્સ હરણે. અનુપસમ્પન્નસ્સ હરણે દુક્કટં. પદં પદં **પદસો**, વિચ્છાયં સો, કોટ્ઠાસેન કોટ્ઠાસેનાતિ અત્થો. સઙ્ગીતિત્તયારુળ્હો તિપિટકધમ્મો, અનારુળ્હો ચ રાજોવાદાદિકો **ધમ્મો** નામ, તેન સહ પદસોતિ નિપાતસ્સ તતિયાતપ્પુરિસો. **પદસોધમ્મે**તિ એકક્ખરાદિના કોટ્ઠાસેન કોટ્ઠાસેન અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં યથાવુત્તધમ્મભણનેતિ અત્થો. પદસોધમ્મભણનઞ્હિ પદસોધમ્મ-સદ્દેન ઉપચારેન વુત્તં. અનુપસમ્પન્નેન સદ્ધિં એકતો ઉદ્દેસગ્ગહણે સજ્ઝાયકરણે, તંસન્તિકે ઉદ્દેસગ્ગહણાદિકે ચ તેન સદ્ધિં એકતો યેભુય્યેન પગુણં ગન્થં ભણન્તસ્સ ઓસારેન્તસ્સ ખલિતટ્ઠાને ''એવં ભણાહી''તિ એકતો ભણન્તસ્સપિ અનાપત્તિ.

અન્તમસો વત્થાદિના યેન કેનચિ સબ્બચ્છન્નં છદનં અનાહચ્ચ દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેનાપિ સબ્બપરિચ્છિન્નં યેભુય્યેનછન્નં યેભુય્યેનપરિચ્છિન્નઞ્ચ સેનાસનં અગારન્તિ અધિપ્પેતં. તત્રટ્ઠો પન ભિક્ખું ઠપેત્વા અન્તમસો પારાજિકવત્થુભૂતો તિરચ્છાનગતોપિ અન્તમસો તદહુજાતા ઇત્થીપિ ઉપચારતો અગાર-સદ્દેન વુચ્ચતિ. સહ અગારેનાતિ **સાગારો**, ભિક્ખુ. ઉપચારેનેવ ચ પન અનુપસમ્પન્નેન, માતુગામેન ચ સહ સેય્યકપ્પનં સાગારભાવો નામાતિ ગહેતબ્બં. સઙ્ઘસમ્મતં સેનાસનપઞ્ઞાપકાદિભેદં ઉપસમ્પન્નં અયસકામા હુત્વા ભિક્ખૂહિ યેન ચ ઉજ્ઝાપેન્તિ અવજાનાપેન્તિ અવઞ્ઞાય ઓલોકાપેન્તિ, લામકતો વા ચિન્તાપેન્તિ, તં વચનં **ઉજ્ઝાપનકં**. યેન ખીયન્તિ સબ્બત્થ તસ્સ અવણ્ણં પકાસેન્તિ, તં **ખીયનં**.

૧૨૨. તલન્તિ હત્થતલમધિપ્પેતં. તગ્ગહણેન પન કાયોવ તલં. **સત્તી**તિ કાયપ્પટિબદ્ધા સત્તિ આવુધવિસેસો, ઉપલક્ખણત્તા પન સબ્બમ્પિ કાયપ્પટિબદ્ધં સત્તિ. તલઞ્ચ સત્તિ ચ **તલસત્તિ**. ઇધ પન કોપેન ભિક્ખુસ્સ તલસત્તિઉગ્ગિરણં તલસત્તિ. સચે પન વિરદ્ધો પહારં દેતિ, ન પહરિતુકામતાય દિન્નત્તા દુક્કટં, પહરિતુકામતાય પાચિત્તિયં, અનુપસમ્પન્ને દુક્કટં, મોક્ખાધિપ્પાયસ્સ અનાપત્તિ.

પઞ્ઞત્તેન વદતો ઉપસમ્પન્નસ્સ વા તેન વુચ્ચમાનધમ્મસ્સ વા અનાદરકરણં **અનાદરો**. અનુપસમ્પન્નસ્સ તેન વુચ્ચમાનસ્સ વા ઉપસમ્પન્નેન, પરેન વા અપઞ્ઞત્તેન વા વુચ્ચમાનસ્સ અનાદરે દુક્કટં.

''ઊનવસ્સો ત્વં મઞ્ઞે''તિઆદિના ભિક્ખુનો કુક્કુચ્ચસ્સ ઉપ્પાદનં અનુપસમ્પન્નસ્સ દુક્કટં.

અનાપુચ્છા ગામપ્પવેસનેતિ પકતિવચનેન પુચ્છિતુમનુરૂપં અન્તોઉપચારસીમાય દસ્સનૂપચારે ભિક્ખું દિસ્વા ''વિકાલે ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામી''તિ અનાપુચ્છિત્વા વિકાલે ગામપ્પવેસને. દીઘો પન સન્ધિવસેન. આપદાસુ અનાપત્તિ.

પરમ્પરભોજનેતિ પરો ચ પરો ચ પરમ્પરા મ-કારો સન્ધિવસેન, તસ્મા પરમ્પરા ઉપ્પત્તવિસયઅપાદાનવચનં, પરતો પરતો લદ્ધા ભુઞ્જનેતિ અત્થો. અયમેત્થ અધિપ્પાયો – પઞ્ચહિ ભોજનેહિ નામં ગહેત્વા નિમન્તિતસ્સ યેન યેન પઠમં નિમન્તિતો, તસ્સ તસ્સ ભોજનતો ઉપ્પટિપાટિયા, ''મય્હં ભત્તપચ્ચાસં તુય્હં

દમ્મી''તિ વા ''વિકપ્પેમી''તિ વા આદિના સમ્મુખા વા પરમ્મુખા વા અવિકપ્પેત્વા વા અઞ્ઞતો અઞ્ઞતો પઞ્ચભોજનાદીનિ લદ્ધા ભુઞ્જમાનેતિ. ગિલાનચીવરદાનચીવરકારસમયે અનાપત્તિ.

૧૨૩. સેય્યં સેનાસનાનિ વા અનુદ્ધરિત્વા ગમનેતિ સમ્બન્ધો. **વા**-સદ્દો સમુચ્ચયે. તત્થ ''ભિસિ ચિમિલિકા ઉત્તરત્થરણં ભૂમત્થરણં તટ્ટિકા ચમ્મક્ખણ્ડો નિસીદનં પચ્ચત્થરણં તિણસન્થારો પણ્ણસન્થારો''તિ (પાચિ॰ ૧૧૬) વુત્તાસુ દસસુ સેય્યાસુ એકમ્પિ અત્તનો વસ્સગ્ગેન ગહેત્વા સઙ્ઘિકે સબ્બપ્પટિચ્છન્ને ગુત્તે સેનાસને સન્થરિત્વા વા સન્થરાપેત્વા વા યથા ઠપિતં ઉપચિકાદીહિ ન ખજ્જતિ, તથા ઠપનવસેન અનુદ્ધરિત્વા પરિક્ખિત્તસ્સ આરામસ્સ પરિક્ખેપં, અપરિક્ખિત્તસ્સ ઉપચારં અતિક્કમિત્વા ગમને ચ, તથા મઞ્ચપીઠતિસિકોચ્છસઙ્ખાતાનિ સેનાસનાનિ વસ્સકાલે અજ્ઝોકાસે સન્થરિત્વા વા સન્થરાપેત્વા વા અનુપસમ્પન્નેન અનુદ્ધરિત્વા થામમજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ લેડ્ડુપાતં અતિક્કમિત્વા ગમને ચાતિ અત્થો. યથાવુત્તતો પન અઞ્ઞત્થ દુક્કટં.

ઇત્થિયા અદ્ધાનગમનેતિ ''ગચ્છામ ભગિનિ, ગચ્છામ અય્યા''તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સંવિદહિત્વા ''અજ્જ વા સ્વે વા''તિઆદિના નિયમિતકાલવિસઙ્કેતં અકત્વાપિ દ્વારવિસઙ્કેતં મગ્ગવિસઙ્કેતં કત્વાપિ ઇત્થિયા સદ્ધિં અદ્ધાનમગ્ગગમનેતિ અત્થો.

એકેકાય નિસીદનેતિ એકેન એકાતિ એકેકા, તસ્સા નિસજ્જાયાતિ અત્થો. એકેન સહ એકિસ્સા નિસજ્જં વિના એકાય સહ એકસ્સ નિસજ્જં નામ નત્થીતિ એકાય સહ એકસ્સ નિસજ્જાયં સતિ નિસિન્નસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિયન્તિ અધિપ્પાયો. ''એકાયેકનિસીદને''તિ વા પાઠો.

૧૨૪. રૂપાદીનં ઉપસંહારેન, ભયાનકકથાકથનેન વા ઉપસમ્પન્નસ્સ **ભિંસાપને**. અનુપસમ્પન્નસ્સ દુક્કટં.

આકોટને ઉપસમ્પન્નસ્સ અન્તમસો ઉપ્પલપત્તેનાપિ પહારદાને. અનુપસમ્પન્નસ્સ અન્તમસો તિરચ્છાનગતસ્સપિ દુક્કટં. મોક્ખાધિપ્પાયસ્સ અનાપત્તિ.

સઙ્ઘમજ્ઝે વિનયધરેન અનુયુઞ્જિયમાનસ્સ પુચ્છિતતો અઞ્ઞસ્સ વાદો અઞ્ઞેન અઞ્ઞં પટિચરણં **અઞ્ઞવાદો**. તથેવ પુચ્છિયમાનસ્સ અકથેતુકામતાય વિહેસનં તુણ્હીભાવો **વિહેસા**. અઞ્ઞવાદકસ્સ વિહેસકસ્સ ચ ઞત્તિદુતિયકમ્મેન અઞ્ઞવાદકવિહેસકકમ્મે કતે પુન અઞ્ઞવાદે વિહેસાય પાચિત્તિયં. અનારોપિતે પન કમ્મે દુક્કટં. કિઞ્ચિ વીતિક્કમં દિસ્વા ''આવુસો, ઇદં નામ તયા કત''ન્તિ વુત્તે તં ન કથેતુકામો તુણ્હીભૂતો સઙ્ઘં વિહેસેતીતિ **વિહેસકો**. અનાચારં આચરિત્વા સઙ્ઘમજ્ઝે આપત્તિયા, વત્થુના વા અનુયુઞ્જિયમાને તં અકથેતુકામો ''કો આપન્નો, કિસ્મિં આપન્નો''તિઆદિના નયેન અઞ્ઞેહિ વચનેહિ તં વચનં પટિચ્છાદેન્તો યો અઞ્ઞં વદતિ, અયં **અઞ્ઞવાદકો** નામ.

દુટ્ઠુલ્લં નામ પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસા, ઇધ પન સઙ્ઘાદિસેસોવ. પકાસો ચ છાદો ચ **પકાસછાદો**, દુટ્ઠુલ્લસ્સ પકાસછાદોતિ તપ્પુરિસો. અભિણ્હાપત્તિકસ્સ ભિક્ખુનો આયતિં સંવરત્થાય આપત્તિપરિયન્તં કુલપરિયન્તઞ્ચ કત્વા વા અકત્વા વા તિક્ખત્તું અપલોકેત્વા કાતબ્બં. ભિક્ખુસમ્મુતિં ઠપેત્વા અનુપસમ્પન્નસ્સ ''અયં અસુચિં મોચેત્વા સઙ્ઘાદિસેસં આપન્નો''તિઆદિના નયેન વત્થુના સદ્ધિં આપત્તિં ઘટેત્વા તસ્સ દુટ્ઠુલ્લસ્સ પકાસને આરોચને ચ, તસ્સેવ યેન કેનચિ ઉપાયેન ઞત્વા છાદને ચ, અદુટ્ઠુલ્લારોચને છાદને ચ, અનુપસમ્પન્નસ્સ પન પુરિમપઞ્ચમસિક્ખાપદે ઇતરા દુટ્ઠુલ્લેપિ દુક્કટં.

હાસોદકેતિ એત્થ હાસે ઉદકેતિ પદવિભાગો વેદિતબ્બો. યેન કેનચિ સરીરાવયવેન હસાધિપ્પાયસ્સ ઉપકચ્છકાદીસુ હાસે કુસને. હાસનિમિત્તઞ્હિ કુસનં હાસો. અનુપસમ્પન્ને દુક્કટં. **ઉદકે હાસે**તિ ઉપરિગોપ્ફકે ઉદકે હસાધિપ્પાયસ્સ ઉમ્મુજ્જનનિમુજ્જનેન કીળાય. કીળા હિ ઇધ હાસોતિ વુત્તો. નાવાય કીળતો, હત્થાદિના કટ્ઠાદિના વા ઉદકં હનતો અન્તમસો ભાજનગતકઞ્જિકાદીનિપિ ખિપનકીળાય કીળતો દુક્કટં. અહસાધિપ્પાયસ્સ અનાપત્તિ.

નિચ્છુભને વિહારાતિ સઙ્ઘિકવિહારતો ભિક્ખુનો નિક્કડ્ઢનનિક્કડ્ઢાપને. એત્થ ચ એકપ્પયોગે એકા, નાનાપયોગે દ્વારગણનાય આપત્તિયો. પુગ્ગલિકનિક્કડ્ઢને, તસ્સ પરિક્ખારનિક્કડ્ઢને, અનુપસમ્પન્નસ્સ પન તસ્સ પરિક્ખારસ્સ વા નિક્કડ્ઢને દુક્કટં. ન સમ્માવત્તન્તાનં અન્તેવાસિકસદ્ધિવિહારિકાનં વા નિક્કડ્ઢને, અત્તનો વિસ્સાસિકસ્સ વિહારા નિક્કડ્ઢને, ભણ્ડનકારકસ્સ પન સકલસઙ્ઘારામતો નિક્કડ્ઢને અનાપત્તિ.

અનુપખજ્જ સયનેતિ ''વુડ્ઢો, ગિલાનો, સઙ્ઘેન દિન્નો''તિ જાનિત્વા મઞ્ચપીઠાનં વા તસ્સ ભિક્ખુનો પવિસન્તસ્સ વા નિક્ખમન્તસ્સ વા ઉપચારં અનુપખજ્જ અનુપવિસિત્વા સઙ્ઘિકે વિહારે ''યસ્સ સમ્બાધો ભવિસ્સતિ, સો પક્કમિસ્સતી''તિ અધિપ્પાયેન નિસીદનનિસજ્જનવસેન સયને. પુગ્ગલિકે દુક્કટં.

એત્થ ચ **પાચિત્તી**તિ ઉદ્દિસિત્વા કાનિચિ પસિદ્ધાનિ દસ્સિતાનિ. અવુત્તાનિ પન તાદિસાનિ ઇમિનાવ સામઞ્ઞવચનેન સઙ્ગહેત્વા વેદિતબ્બાનિ. કથં? અચેલકાદિઅઞ્ઞતિત્થિયાનં યસ્સ કસ્સચિ આમિસસ્સ સહત્થા દાને ચ, સપ્પિનવનીતતેલમધુફાણિતમચ્છમંસખીરદધિસઙ્ખાતાનં પણીતભોજનાનં અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જને, રાગપરિયુટ્ઠિતઇત્થિપુરિસસ્સ યોઞ્ઞે કુલે અનુપવિસિત્વા નિસજ્જનકપ્પને, પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરેન નિમન્તિતો તસ્મિં ભુત્તે વા અભુત્તે વા સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છિત્વા પુરેભત્તં પચ્છાભત્તં વા યસ્મિં કુલે નિમન્તિતો, તતો ગિલાનચીવરદાનકારસમયં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં અઞ્ઞકુલપ્પવેસને, ઠપેત્વા એકદિવસં અઞ્ઞસ્મિં દિને આવસથપિણ્ડસ્સ અગિલાનેન હુત્વા ભુઞ્જને, રત્તિપરિચ્છેદં વા ભેસજ્જપરિચ્છેદં વા કત્વા પવારિતતો ઉત્તરિ અઞ્ઞત્ર પુન પવારણાય અઞ્ઞત્ર નિચ્ચપ્પવારણાય વિઞ્ઞાપને, અઞ્ઞત્ર તથારૂપપચ્ચયા ગામતો નિક્ખન્તસેનાદસ્સનાય ગમને, પચ્ચયેનપિ ગન્ત્વા તિરત્તતો ઉત્તરિ સેનાય વાસે, તસ્સ ચ વસન્તસ્સ યુદ્ધટ્ઠાનબલગણટ્ઠાનસેનાનિવેસઅનીકદસ્સનત્થં ગમને, પિટ્ઠાદીહિ કતમજ્જસઙ્ખાતસુરાય, પુપ્ફાદીહિ કતઆસવસઙ્ખાતમેરયસ્સ ચ પાને, પદીપુજ્જલપત્તપચનાદિકારણં વિના વિસિબ્બિતુકામતાય અગિલાનસ્સ અગ્ગિનો જાલનજાલાપને, કપ્પબિન્દું અનાદાય નવચીવરપરિભોગે, સામં ચીવરં વિકપ્પેત્વા અપચ્ચુદ્ધાય પરિભોગે, ભિક્ખુસન્તકપત્તાદિનો અન્તમસો હસાધિપ્પાયેનપિ અપનિધાને અપનિધાપને, સઞ્ચિચ્ચ તિરચ્છાનગતસ્સ જીવિતવોરોપને, સઞ્ચિચ્ચ યથાધમ્મં નિહતાધિકરણસ્સ પુનકમ્માય ઉક્કોટને, સઞ્ચિચ્ચ થેય્યસત્થેન સદ્ધિં સંવિધાય એકદ્ધાનગમને, ભિક્ખૂહિ સિક્ખાપદેહિ વુચ્ચમાનસ્સ અઞ્ઞં અવિચારેત્વા ''ન તત્થ સિક્ખિસ્સામી''તિ ભણને, સિક્ખાપદવિવણ્ણને, ઇમેસં ''સુત્વા ઓરમિસ્સામી''તિ અધિપ્પાયં વિના વિવાદાપન્નાનં ઉપસ્સુતિટ્ઠાને, ધમ્મિકાનં કમ્માનં છન્દં દત્વા પચ્છા ખીયનધમ્માપજ્જને, સઙ્ઘે વિનિચ્છયે વત્તમાને છન્દં અદત્વા પક્કમને, સમગ્ગેન સઙ્ઘેન ચીવરં દત્વા પચ્છા ખીયનધમ્માપજ્જને, અઞ્ઞત્ર અજ્ઝારામા અજ્ઝાવસથા વા રતનસ્સ વા રતનસમ્મતસ્સ વા ઉગ્ગણ્હનઉગ્ગહાપને પાચિત્તિયન્તિ.

પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. સમણકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના

૧૨૫. **સમણકપ્પા**તિ સમણવોહારા. ભવન્તિ, અહેસુન્તિ વા ભૂતા, વત્તમાને, ભૂતે વા તપ્પચ્ચયો. વિરુળ્હમૂલાદિભાવં આપજ્જિત્વા વડ્ઢમાનકાનં, વડ્ઢિત્વા મહન્તભાવં પત્તાનઞ્ચ રુક્ખલતાદિસઙ્ખાતાનં ભૂતાનં ગામો, ભૂતા એવ વા ગામો સમૂહો **ભૂતગામો**. તસ્સ સમારમ્ભો છેદનફાલનાદિ, તસ્મિં. નિમિત્તત્થે ચેતં ભુમ્મં, તંહેતુ પાચિત્તિયં હોતીતિ અત્થો. કતકપ્પિયં સમણકપ્પિયં ભવેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ કતં કપ્પિયં યસ્સાતિ બહુબ્બીહિ. કેનાતિ આહ "**નખેના**"તિઆદિ.

૧૨૬. ઇદાનિ યસ્સ સમારમ્ભો, તં ભૂતગામં વિભજિત્વા દસ્સેતું "**સ મૂલા**"તિઆદિ આરદ્ધં. **સો**તિ ભૂતગામો. ભવિતું ઉપ્પજ્જિતું પયોજેતીતિ કારિતન્તા તપ્પચ્ચયો, પભાવિતો ઉપ્પાદિતોતિ અત્થો. અથ વા પભવનં પભવો, ઉપ્પત્તિ, સોવ પભવો, પભાવં કરોતીતિ નામધાતુતો કત્તરિ તપ્પચ્ચયો, પભાવિતો ઉપ્પન્નોતિ અત્થો. મૂલઞ્ચ ખન્ધો ચ બીજઞ્ચ અગ્ગઞ્ચ ફળુ ચ મૂલ...પે॰... ફળૂનિ. **ફળુ** નામ પબ્બં. તાનિયેવ બીજાનિ, તેહિ પભાવિતો ઉપ્પાદિતો, અથ વા તેહિ અવધિભૂતેહિ, કારણભૂતેહિ વા પભાવિતો ઉપ્પન્નોતિ કમેન વિકપ્પદ્વયે સમાસદ્વયં વેદિતબ્બં. તત્થ **મૂલબીજં** નામ હલિદ્દિસિઙ્ગિવેરાદિ.

ખન્ધબીજં નામ અસ્સત્થનિગ્રોધાદિ. **બીજબીજં** નામ પુબ્બણ્ણાપરણ્ણાદિ. **અગ્ગબીજં** નામ હિરિવેરાદિ. **ફળુબીજં** નામ ઉચ્છુનળાદિ. તત્થ મૂલબીજાદીનિ પઞ્ચ બીજગામો. તન્નિબ્બત્તો રુક્ખલતાદિ ભૂતગામો.

ઇદાનિ તેસુ બીજગામસમારમ્ભે દુક્કટં દસ્સેતિ અપરદ્ધેન. ભૂતગામવિયોજિતં બીજં આરમ્ભે દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. ભૂતગામતો વિયોજિતન્તિ તપ્પુરિસો. **બીજ**ન્તિ ભૂમિયં રોપિતમરોપિતમ્પિ નિગ્ગતવિદત્થિમત્તપત્તવટ્ટિપિ મૂલબીજાનિ. ''આરમ્ભે''તિ કિતકપચ્ચયસ્સ યોગે અવુત્તે કમ્મનિ છટ્ઠુપ્પત્તિયં વિકપ્પેન ઉભયત્થ દુતિયા. **આરમ્ભે**તિ સમારમ્ભે. તસ્મા ''ઇમં પુપ્ફં ફલં વા જાન, ઇમં કપ્પિયં કરોહી''તિઆદિના કપ્પિયવચનેન ભૂતગામતો વિયોજિતં બીજજાતં બીજગામપરિમોચનત્થં પુન કપ્પિયં કારાપેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતું અગ્ગિપરિજિતં સત્થપરિજિતં નખપરિજિતં અબીજં નિબ્બત્તબીજઞ્એવ પઞ્ચમ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૫૦) વુત્તેસુ પઞ્ચસુ નખપરિજિતાદીનિ તીણિ દસ્સિતાનિ.

૧૨૭. ઇદાનિ અવસિટ્ઠાનિ દ્વે દસ્સેતું "**નિબ્બત્તબીજ**"ન્તિઆદિકં પઠમદ્ધં આહ. તત્થ **નિબ્બત્તબીજ**ન્તિ નિબ્બત્તનિયન્તિ નિબ્બત્તં, નિપુબ્બ વતુ વત્તનેતિમસ્મા તપ્પચ્ચયો, નિબ્બત્તં બીજં યસ્સ તં નિબ્બત્તબીજં, બીજં નિબ્બત્તેત્વા વિસું કત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં અમ્બપનસાદિ. **નોબીજં** નામ તરુણમ્બફલાદિ. ઇદાનિ બીજગામભૂતગામેસુ કપ્પિયકરણપ્પકારાદિવિસેસં દસ્સેન્તો "**કટાહ**"તિઆદિમાહ. તત્થ કટાહેન બદ્ધં બીજં યેસન્તિ બાહિરત્થો.

૧૨૮. ભાજને ભૂમિયમ્પિ વા એકાબદ્ધેસુ બીજેસુ એકસ્મિઞ્ચ કપ્પિયે કતેતિ યોજના. **બીજેસૂ**તિ બીજગામભૂતગામેસુ . ભૂતગામોપિ હિ ઇધ ''બીજ''ન્તિ રુળ્હીવસેન વુચ્ચતિ.

૧૨૯. **નિક્ખિત્તે**તિ ઠપિતે. **કપ્પિયં પુન કરેય્યા**તિ જાતમૂલપણ્ણભાવતો ભૂતગામત્તા ભૂતગામતો પરિમોચિતં બીજગામપરિમોચનત્થં પુન કપ્પિયં કારેય્યાતિ અત્થો. તેનાહ "**ભૂતગામો હિ સો તદા**"તિ. **હિ**-સદ્દો હેતુમ્હિ. **તદા**તિ મૂલે ચ પણ્ણે ચ જાતકાલે સચે મૂલમત્તં સઞ્જાયતિ, ઉપરિભાગે સચે અઙ્કુરો જાયતિ, હેટ્ઠાભાગે છિન્દિતું વટ્ટતિ. મૂલમત્તેસુ વા પન પણ્ણમત્તેસુ વા નિગ્ગતેસુ સચેપિ રતનપ્પમાણાપિ સાખા નિક્ખમન્તિ, બીજગામસઙ્ગહિતા હોન્તિ.

૧૩૦. ઉદકસમ્ભવો સેવાલો ચ ચેતિયાદીસુ સેવાલો ચ ભૂતગામોવાતિ સમ્બન્ધો. **આદિ**-સદ્દેન પાકારાદિગ્ગહણં. યદિ દ્વે તીણિ પણ્ણાનિ ન જાયન્તિ, અગ્ગબીજસઙ્ગહં ગચ્છતિ. સુક્ખો પન સમ્મજ્જિતબ્બો. મૂલપણ્ણે વિનિગ્ગતે બીજોપિ ભૂતગામોવાતિ સમ્બન્ધો. **પણ્ણે**તિ ઇમિના અઙ્કુરમત્તં પટિક્ખિપતિ.

૧૩૧. ઘટાદિપિટ્ઠે સેવાલો ચ અહિછત્તકમકુળઞ્ચ દુક્કટસ્સેવ વત્થૂનીતિ સમ્બન્ધો. **પિટ્ઠે**તિ ઇમિના અન્તો અબ્બોહારિકોતિ દસ્સેતિ. **કુલ્લન્તિ** કુલ્લિતં અહિછત્તકં. **અબ્યવહારિકન્તિ** આપત્તિવોહારયોગ્ગં ન હોતીતિ અત્થો.

૧૩૨. અલ્લરુક્ખે લાખાનિય્યાસછત્તાનિ વિકોપિય ગણ્હતો તત્થ અક્ખરં છિન્દતો વાપિ પાચિત્તીતિ સમ્બન્ધો. **તત્થા**તિ અલ્લરુક્ખે. ''વિકોપય''ન્તિ પોત્થકેસુ પાઠો દિસ્સતિ, સો અપાઠો પઠમન્તતાય કારણાભાવતો. ''વિકોપિયા''તિ પન પાઠો ગહેતબ્બો. **વિકોપિયા**તિ ઇમિના અવિકોપેત્વા ગહણે અનાપત્તીતિ દીપેતિ.

૧૩૩. દારુમક્કટકાદિનાતિ આણિં કોટ્ટેત્વા દારુયન્તં કત્વા તત્થ કણ્ટકં ઓલમ્બેન્તિ, એતં દારુમક્કટકં નામ. **આદિ**-સદ્દેન કણ્ટકબન્ધનાદીનં ગહણં. તિણાદિં છિન્દિતું, ગણ્ઠિકં કાતુઞ્ચ ન કપ્પતીતિ યોજના. **છિન્દિતુન્તિ** છિન્દનં.

૧૩૪. ભૂતગામં વાતિ ભૂતગામં વા. **બીજં વા**તિ બીજગામં વા. ''છિન્દ વા''તિઆદિના સબ્બત્થ **વા**-સદ્દો યોજેતબ્બો. **પચ વા**તિ પચનં કરોહીતિ વા. ''પટ'' ઇતિ વા પાઠો, તસ્સ ઉપ્પાટેહીતિ અત્થો. ''ઇમં રુક્ખં છિન્દાહી''તિઆદિના પન અવત્વા ''રુક્ખં છિન્દા''તિઆદિના અનિયમેત્વા વત્તું વટ્ટતિ.

૧૩૫. ઇમન્તિ એતં રુક્ખાદિં. **ઇમં સોધેહી**તિ એત્થ ઇતિ-સદ્દં કત્વા અત્થો વત્તબ્બોતિ.

સમણકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. ભૂમિનિદ્દેસવણ્ણના

૧૩૬. યાસુ વુત્થં પક્કઞ્ચ કપ્પતિ, તા કપ્પિયા ભૂમિયો સમ્મુતિ ચ સમ્મુતિકુટિ ચ...પે॰... ગહપતિ ચ ગહપતિકુટિ ચાતિ ઇમા ચતસ્સો હોન્તીતિ યોજેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો. તત્થ **ભેસજ્જક્ખન્ધકે** (મહાવ॰ ૨૯૫) વુત્તાય ઉત્તિદુતિયકમ્મવાચાય, અપલોકનકમ્મવસેન વા સાવેત્વા સમ્મા ઉત્તિસમ્પન્નં કરીયતીતિ **સમ્મુતિ**, થમ્ભાનં ભિત્તિપાદાનં વા ઉગ્ગમનં ઉદ્ધં કત્વા ઠપનં, ''કપ્પિયકુટિં કરોમા''તિ વાચાય સાવનઞ્ચ અન્તં યસ્સા સા **ઉસ્સાવનન્તા**. તથા ચ વુત્તં ''થમ્ભપ્પતિટ્ઠાનઞ્ચ વચનપરિયોસાનઞ્ચ સમકાલં વટ્ટતી''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૫). નિસાદનં પવિસનં સન્નિવેસનં નિસાદો, ગુન્નં વિય નિસાદો એતિસ્સાતિ **ગોનિસાદિ**. ભિક્ખું ઠપેત્વા સેસસહધમ્મિકા સબ્બે ચ દેવમનુસ્સા ઇધ **ગહપતી**તિ સામઞ્ઞેન અધિપ્પેતા. એત્થ પન ગહપતિસમ્બન્ધિની કુટિ દીઘેન ગહપતી.

''યં પન અકપ્પિયભૂમિયં સહસેય્યપ્પહોનકે ગેહે વુત્થ''ન્તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૯૫) **અટ્ઠકથા**વચનતો યં સઙ્ઘો આકઙ્ખતિ વિહારં વા અડ્ઢયોગં વા પાસાદં વા હમ્મિયં વા ગુહં વા લેણાદિં વા, તેસમ્પિ સામઞ્ઞવચનં વિઞ્ઞાયતીતિ તંતંલક્ખણપ્પત્તા સહસેય્યપ્પહોનકા લેણાદયો ચતૂસ્વેવ કુટીસુ અન્તોગધાતિ વેદિતબ્બં. ઇમાસુ ચતૂસુ સહસેય્યપ્પહોનકે પદેસે યં સઙ્ઘિકં પુગ્ગલિકં વા ભિક્ખુસન્તકં એકરત્તમ્પિ અન્તોવુત્થં અનુપસમ્પન્નેન પક્કઞ્ચ યાવકાલિકં યામકાલિકઞ્ચ અન્તોવુત્થઅન્તોપક્કસઙ્ખં ન ગચ્છતિ, કો પન વાદો ઇતરદ્વયે. તં પન અકપ્પિયભૂમિયમ્પિ વુત્થં પક્કઞ્ચ વટ્ટતિ. તેન વુત્તં ''**યાસુ વુત્થં પક્કઞ્ચ કપ્પતી**''તિ.

૧૩૭. વાસત્થાય કતે સઙ્ઘિકે વા એકસન્તકે વા સહસેય્યપ્પહોનકે ગેહે કપ્પિયાકુટિ લદ્ધબ્બાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **વાસત્થાયા**તિ ઇમિના અવાસત્થાય કતં નિવત્તેતિ. **એકસન્તકે**તિ એકસ્સ ભિક્ખુનો સન્તકે. **કપ્પિયાકુટી**તિ ભાવપ્પધાનોયં નિદ્દેસો, ન હિ ગેહે ગેહં લદ્ધું યુજ્જતીતિ કપ્પિયકુટિતાતિ અત્થો. દીઘો પન ગાથાવસેન, કપ્પિયા કુટિતાતિ વા વિસેસનવસેન દટ્ઠબ્બં. **સહસેય્યપ્પહોનકે**તિ એત્થ સહસેય્યપ્પહોનકં વાસાગારલક્ખણે વુત્તલક્ખણં સેનાસનં.

૧૩૮. ઇદાનિ તા કુટિયો કમેન દસ્સેત્વા તત્થ પટિપજ્જિતબ્બવિધિં, તાસં સબ્બથાપગમઞ્ચ દસ્સેતું ‘‘**ગેહે**’’તિઆદિમાહ. તત્થ ‘‘કપ્પિયકુટિં કરોમ, કપ્પિયકુટિં કરોમા’’તિ એવમીરયન્તિ સમ્બન્ધો. ઇટ્ઠકા ચ થમ્ભા ચ ‘‘ઇટ્ઠકાથમ્ભા’’તિ વત્તબ્બે રસ્સો. ઇટ્ઠકથમ્ભા આદિ યસ્સ ભિત્તિપાસાદસ્સાતિ બહુબ્બીહિ. પચ્છા પઠમસદ્દેન કમ્મધારયો. ‘‘ઠપેય્ય ચે, સા ઉસ્સાવનન્તિકા’’તિ એવં ચે-સા-સદ્દે યોજેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો.

૧૩૯. સકલો અપરિક્ખિત્તો આરામોપિ વાતિ સમ્બન્ધો. સેનાસનં પરિક્ખિત્તં વા હોતુ, અપરિક્ખિત્તં વા, ન તં પમાણં.

૧૪૦. અઞ્ઞેહિ કપ્પિયકુટિયા અત્થાય દિન્નો વા તેસં સન્તકો વાતિ યોજના.

૧૪૧. અવિરોધભાવેન કપ્પનીયા કપ્પા, કપ્પ સામત્થિયમિચ્ચેતસ્મા ઇત્થિયં આપચ્ચયે રૂપં, ન કપ્પા અકપ્પા, અકપ્પા ચ સા કુટિ ચેતિ **અકપ્પકુટિ**, તાય. **સપ્પિઆદી**તિ ઇમિના સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકઞ્ચ ગહિતં.

૧૪૨. **તેહેવા**તિ અકપ્પકુટિયં વુત્થસપ્પિઆદીહિ એવ સદ્ધિં સત્તાહકાલિકસંસટ્ઠતાય ‘‘**સત્તાહં કપ્પતે**’’તિ વુત્તં. **સામિસે**તિ આમિસસઞ્ઞાતેન પુરિમદ્વયેન સહિતે. **સામપાકતા**તિ સામં અત્તના પાકો એતસ્સાતિ સામપાકં, સત્તાહકાલિકેન સહ પક્કં સામિસં યાવજીવિકં, તસ્સ ભાવો સામપાકતા. સયં પક્કં તં અત્તના સંસટ્ઠતાય તમ્પિ આમિસં સામપાકગતિકં કરોતીતિ તસ્સ સામપાકતા હોતીતિ અધિપ્પાયો.

૧૪૩. **અધિટ્ઠિતા**તિ પતિટ્ઠિતા. એવ-સદ્દો તિટ્ઠતિસદ્દસ્સ અન્તે દટ્ઠબ્બો.

૧૪૪. **સબ્બેસૂ**તિ થમ્ભાદીસુ સકલેસુ. જહિતં વત્થુ કુટિભૂમિ યસ્સા **જહિતવત્થુકા**. પરિક્ખિત્તે જહિતવત્થુકાતિ સમ્બન્ધો. **સેસા**તિ ઇતરા દ્વે કુટિયો. **છદનવિબ્ભમા**તિ છદનસ્સ વિનાસા. એત્થાપિ ‘‘જહિતવત્થુકા’’તિ આનેતબ્બન્તિ.

ભૂમિનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૫. ઉપજ્ઝાચરિયવત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૧૪૫. ‘‘ઇદં તયા દુક્કતં, દુબ્ભાસિત’’ન્તિઆદીનિ વત્વા ચોદનતો, અત્તનો વજ્જં અસ્સરન્તસ્સ સતુપ્પાદવસેન સારણતો, સમ્મા પટિપત્તિયં સારણતો પવત્તાપનતો વા વજ્જાવજ્જં ઉપનિજ્ઝાયતિ ભુસં ચિન્તેતીતિ ઉપજ્ઝા. ઉપજ્ઝા એવ ઉપજ્ઝાયો. ‘‘એવં તયા બુદ્ધવચનં સજ્ઝાયિતબ્બં, એવં અતિક્કમિતબ્બં, એવં પટિક્કમિતબ્બ’’ન્તિઆદિના આચારસિક્ખાપને આચરતિ પવત્તતીતિ આચરિયો. સો ચ નિસ્સયપબ્બજ્જાઉપસમ્પદાધમ્માચરિયવસેન ચતુબ્બિધો. ઉપજ્ઝા ચ આચરિયો ચ **ઉપજ્ઝાચરિયા**, તે. **નિસ્સાય**

વસમાનોતિ ઇમિના નિસ્સયપબ્બજ્જાઉપસમ્પદાધમ્મન્તેવાસિકેસુ યો નિસ્સાય વસતિ, તં દસ્સેતિ. ચતૂસુ હિ તેસુ નિસ્સયન્તેવાસિકેન યાવ આચરિયં નિસ્સાય વસતિ, તાવસબ્બં આચરિયવત્તં કાતબ્બં, નેતરેહિ. ઇતરેહિ, નિસ્સયમુત્તકેહિપિ યાવ ચીવરરજનં, તાવ ચ અરતિવિનોદનાદિકઞ્ચ વત્તં કાતબ્બં. અનાપુચ્છિત્વા પત્તચીવરદાનાદિમ્હિ પન એતેસં અનાપત્તિ. સદ્ધિવિહારિકસ્સ પન ઉપજ્ઝાયાનં યાવ ચીવરરજનં, તાવ ચ અરતિવિનોદનાદિકઞ્ચ અકરોન્તસ્સ નિસ્સયમુત્તકસ્સાપિ અમુત્તકસ્સાપિ આપત્તિયેવ. એકચ્ચસ્સ પત્તદાનાદિતો પટ્ઠાય અમુત્તનિસ્સયસ્સેવ આપત્તિ. તેસુ મજ્ઝે દ્વે આચરિયસ્સ યાવજીવં ભારા. ઇતરે પન યાવ સમીપે વસન્તિ, તાવદેવ, તસ્મા આચરિયેનાપિ તેસુ સમ્મા વત્તિતબ્બં, ઉપજ્ઝાયેન સદ્ધિવિહારિકેસુ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. **સુપેસલો**તિ પિયં સીલમસ્સાતિ પેસલો, વુદ્ધિ, ય-લોપેન ઈ-કારસ્સ અત્તકરણેન, સુટ્ઠુ પેસલો સુપેસલો, સિક્ખાકામોતિ અત્થો. ‘‘**દન્તકટ્ઠ**’’ન્તિઆદિ ‘‘દદે’’તિમસ્સ કમ્મં. **દદે**તિ સમ્મા આદરેન યથાધિપ્પાયં દદેય્યાતિ અત્થો. **કાલે**તિ તદનુરૂપે કાલે.

૧૪૬. પત્તે ચ…પે॰… ચીવરે ચ વત્તં ચરેતિ સમ્બન્ધો. **ચરે**તિ કરેય્ય. તત્થ નીચં કત્વા સાધુકં અપરિઘંસન્તેન ધોવનં, મુહુત્તં ઉણ્હે ઓતાપનં, ઠપનટ્ઠાનં ઉપપરિક્ખિત્વા ચમ્માદિના કેનચિ અન્તરહિતાય નિક્ખિપનં **પત્તે વત્તં**. ગામં પવિસન્તાનં નિવાસનકાયબન્ધનસઙ્ઘાટિદાનં, ધોવિત્વા સોદકપત્તસ્સ દાનં **ગામપ્પવેસે વત્તં**. યદિ આકઙ્ખન્તિ, પરિમણ્ડલં નિવાસેત્વા ચ પારુપિત્વા ચ નાતિદૂરનચ્ચાસન્ને ગમનં, પત્તપરિયાપન્નગ્ગહણઞ્ચ **ગમને વત્તં**. નિવત્તેન્તે પન પઠમતરં આગન્ત્વા આસનપઞ્ઞાપનં, પાદોદકાદિઉપનિક્ખિપનં, પત્તચીવરપ્પટિગ્ગહણં **આગમે** આગમને **વત્તં**. ભણન્તાનં અન્તરા કથાઅનોપાતનં સબ્બત્થ વત્તં. આસનપઞ્ઞાપનં, ઉટ્ઠિતેસુ આસનઉદ્ધરણં, પાદપીઠકથલાનં ઉપનિક્ખિપનં, પટિસામનઞ્ચ **આસને પાદપીઠે પાદકથલે ચ વત્તં**. ધોતપાદટ્ઠપનકં પાદપીઠં. અઞ્ઞં કથલં. ઉપાહના ચ ચીવરઞ્ચાતિ દ્વન્દો, તસ્મિં. સુક્ખઅલ્લચોળેહિ પુઞ્છનં **ઉપાહનાય વત્તં**. સિન્નચીવરસ્સ મુહુત્તં ઓતાપનં, ચતુરઙ્ગુલં કણ્ણં ઉસ્સારેત્વા ચીવરસંહરણઞ્ચ **ચીવરે વત્તં**.

૧૪૭. પરિભોજનીય…પે॰… પસ્સાવટ્ઠાનિસુ ચ વિહારસોધને ચ પુન પઞ્ઞાપને ચ વત્તં તથાતિ સમ્બન્ધો. વચ્ચઞ્ચ પસ્સાવો ચ વચ્ચપસ્સાવા. તિટ્ઠતિ એત્થાતિ ઠાની, કુટિ. વચ્ચપસ્સાવાનં ઠાનીતિ તપ્પુરિસો. અથ વા તિટ્ઠતિ એત્થાતિ ઠાનં, સોયેવ સમાસો, વચ્ચપસ્સાવસ્સ ચ પતનટ્ઠાનં, તં અસ્સ અત્થીતિ ઇટ્ઠગેહાદિ. પરિભોજનીયઞ્ચ પાનીયઞ્ચ વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાની ચ **પરિ…પે॰… ટ્ઠાની**. તાસુ તેસુ વા. પાદોદકઉણ્હસીતનહાનોદકપ્પટિયાદાપનં **પરિભોજનીયે વત્તં**. પાતબ્બપાનીયેન પુચ્છનં ઉપટ્ઠાપનઞ્ચ **પાનીયે વત્તં**. સમ્મજ્જનપાનીયઉપટ્ઠાપનં **વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનીસુ વત્તં**. પઠમં પત્તચીવરાદીનિ હરાપેત્વા એકમન્તે નિક્ખિપનાદિ, ઉલ્લોકતો પટ્ઠાય મક્કટસન્તાનં ઓહારેત્વા સમ્મજ્જનઞ્ચ **વિહારસોધને વત્તં**. ઓતાપેત્વા સોધેત્વા પપ્ફોટેત્વા અતિહરિત્વા યથાઠાને ભૂમત્થરણાદિપઞ્ઞાપનં **પુન પઞ્ઞાપને વત્તં**. **તથા**તિ ઇમિના ‘‘ચરે’’તિ ઇદં અતિદિસતિ.

૧૪૮. વિહારં સોધેન્તો ભિક્ખુ પટિવાતે વા સઙ્ગણે વા પાનીયસામન્તા વા સયનાસનં ન પપ્ફોટેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **પાનીય**-સદ્દેન પરિભોજનીયઞ્ચ સઙ્ગહિતં. **પટિવાતે**તિ ઉપરિવાતે. **સઙ્ગણે**તિ બહૂનં સમોસરણે વિવટપ્પદેસે. **સયનાસનં** નામ ભૂમત્થરણમઞ્ચાદિ.

૧૪૯. ન્હાને વત્તં ચરે, ન્હાતસ્સ કાતબ્બે ચરેતિ સમ્બન્ધસ્સ પુરિસાધીનતાય સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો . ચીવરપ્પટિગ્ગહણગત્તપરિકમ્મકરણં **નહાને વત્તં**. **કાતબ્બે ચરે**તિ ગત્તતો ઉદકસમ્મજ્જનનિવાસનદાનાદિકિચ્ચે પવત્તેય્યાતિ અત્થો. ''વનપ્પગુમ્બે''તિઆદીસુ વિય સિસ્સ એ-કારાદેસં રૂપં, તસ્મા કાતબ્બં વત્તં ચરેય્યાતિ યોજેત્વા વેદિતબ્બં. બુધા પન ''ન્હાને ન્હાતસ્સ કાતબ્બે વત્તં ચરે''તિ યોજેત્વા અત્થં વદન્તિ. એવં સતિ કાતબ્બ-સદ્દસ્સ કમ્મસાધનત્તા વત્તમેવ કાતબ્બં નામાતિ ''વત્તે વત્તં ચરે''તિ વુત્તં વિય હોતીતિ વિરુજ્ઝતિ. ''**નહાતેન નહાતસ્સા**''તિ વા પાઠો, ઉદકે ગત્તપરિકમ્મેન થેરં પઠમં નહાપેત્વા સયમ્પિ નહાતેનાતિ અત્થો. **પાળિયમ્પિ** ''નહાતેન પઠમતરં ઉત્તરિત્વા''તિ (મહાવ॰ ૬૭) અત્થિ. અથ રઙ્ગપાકે ધોવને સિબ્બને ચ વત્તં ચરેતિ સમ્બન્ધો, રજનપાકે ચીવરધોવને ચીવરસિબ્બને ચાતિ અત્થો. રજન્તો ચીવરે થેવે ઠિતે ન વજેતિ સમ્બન્ધો. **રજન્તો**તિ ચીવરં રજન્તો. **થેવે**તિ રજનબિન્દુમ્હિ.

૧૫૦. **એકચ્ચસ્સા**તિ આચરિયુપજ્ઝાયાનં વેરિનો પુગ્ગલસ્સ પત્તં વા ચીવરાનિ વા કિઞ્ચનં પરિક્ખારં વા ન દદેય્ય ન ગણ્હેય્ય વાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ન દદેય્ય ન ગણ્હેય્યા**તિ પટિસામનત્થાયપિ ન દદેય્ય, ન ગણ્હેય્ય વાતિ અત્થો. ''આકિઞ્ચન''ન્તિઆદીસુ વિય **કિઞ્ચન**-સદ્દો દટ્ઠબ્બો, તસ્સ કિઞ્ચીતિ અત્થો. **કિઞ્ચિનન્તિ** વા પાઠો, કિઞ્ચિ નં પરિક્ખારન્તિ યોજના. પદસિદ્ધિવસેનેત્થ નન્તિ ત-સદ્દપ્પયોગો કતો.

૧૫૧-૨. પચ્છતો કાતુન્તિ પચ્છાસમણં કાતું. **તસ્સા**તિ એકચ્ચસ્સ. **પચ્છતો**તિ પચ્છાસમણો હુત્વા. **નિન્નેતુન્તિ** એકચ્ચસ્સ નીહરિતું. સબ્બત્થ અનાપુચ્છા ન વટ્ટતીતિ યોજેતબ્બં. **કિચ્ચયં વા**તિ વેય્યાવચ્ચાદિ યં કિઞ્ચિ કિચ્ચં વા. કિચ્ચમેવ કિચ્ચયં, કસ્સ યો ''સેનિયો''તિઆદીસુ વિય. **પરિકમ્મં વા**તિ પિટ્ઠિપરિકમ્માદિપરિકમ્મં. **અત્તનો કારાપેતું વા**તિ એકચ્ચેન અત્તનો કારાપેતું વા. **કાતું વા**તિ તસ્સ અત્તના કાતું વા.

૧૫૩. સીમતો નિગ્ગતા બહિભૂતા **નિસ્સીમા**, તં. આચરિયુપજ્ઝાયેસુ અવત્વા દૂરં ભિક્ખાચારં ગતેસુપિ અપસ્સન્તેન ગામો પવિસિતબ્બો. દિટ્ઠટ્ઠાનતો પટ્ઠાય પન આપુચ્છિતુંયેવ વટ્ટતિ. **અત્તનો કિચ્ચયં વાપી**તિ અત્તનો સીમાયપિ પત્તપચનચીવરરજનાદિકં સકં કરણીયં વાપિ કાતું.

૧૫૪. **અરતિન્તિ** સાસને અનભિરતિં. **સઙ્ઘાયત્તેસુ કમ્મેસૂ**તિ પરિવાસાદિતજ્જનીયાદીસુ સઙ્ઘપ્પટિબદ્ધેસુ કમ્મેસુ. **ઉસ્સુક્કં વાપી**તિ આચરિયુપજ્ઝાયેસુ ગરુધમ્મં અજ્ઝાપન્નેસુ, કમ્મારહેસુ ચ ''કિન્તિ નુ ખો સઙ્ઘો પરિવાસં દદેય્યા''તિઆદિના ઉસ્સાહં વાપિ.

૧૫૫. **ગિલાનેસુ ઉપટ્ઠેય્યા**તિ ''પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ગિલાનુપટ્ઠાકો અલં ગિલાનં ઉપટ્ઠાતું, પટિબલો હોતિ ભેસજ્જં સંવિધાતું, સપ્પાયાસપ્પાયં જાનાતિ, અસપ્પાયં અપનામેતિ, સપ્પાયં ઉપનામેતિ, મેત્તચિત્તો ગિલાનં ઉપટ્ઠાતિ નો આમિસન્તરો, અજેગુચ્છી હોતિ ઉચ્ચારં વા પસ્સાવં વા ખેળં વા વન્તં વા નીહાતું, પટિબલો હોતિ ગિલાનં કાલેન કાલં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતું સમાદપેતું સમુત્તેજેતું સમ્પહંસેતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૬૬) એવં વુત્તપઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતેન હુત્વા ગિલાનેસુ ઉપટ્ઠહેય્યાતિ અત્થો. ઇમિના સબ્બેહિપિ આચરિતબ્બં ગિલાનવત્તં ઉપદિસતિ. **વુટ્ઠાનન્તિ** ગેલઞ્ઞા વુટ્ઠિતં. **આગમે**તિ આગમેય્ય, ઓલોકેય્યાતિ અત્થો. ઉપજ્ઝાચરિયેહિ ચ સદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકેસુ યદિ તે ગિલાના હોન્તિ, આદિતો પટ્ઠાય ચીવરે રજનપરિયોસાનઞ્ચ અરતિવિનોદનાદિકઞ્ચ વત્તં, અગિલાનેસુ પન ઉદ્દેસપરિપુચ્છા ઓવાદાનુસાસનિયા

અનુગ્ગહોપત્તચીવરાદિદાનઞ્ચાતિ સબ્બં કાતબ્બં. તેનેવ હેટ્ઠા વુત્તં ‘‘તસ્મા આચરિયેનાપિ તેસુ સમ્મા વત્તિતબ્બં, ઉપજ્ઝાયેન સદ્ધિવિહારિકેસુ વત્તબ્બમેવ નત્થી’’તિ.

ઉપજ્ઝાચરિયવત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૬. વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧૫૬. વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકન્તિ ઠાનમ્હિ ઠાને વા ભવં વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકં. યથાવુડ્ઢં વચ્ચં ન કરેય્યાતિ સમ્બન્ધો. યે યે વુડ્ઢા **યથાવુડ્ઢં**, આગતપ્પટિપાટિં હિત્વા વુડ્ઢપ્પટિપાટિયાતિ અત્થો. **વચ્ચ**ન્તિ ઉપલક્ખણમત્તં, પસ્સાવઞ્ચ નહાનઞ્ચ ન કરેય્યાતિ અધિપ્પાયો. તદેવ સમત્થેતિ ‘‘**યાતાનુપુબ્બિયા**’’તિઆદિના. **યાતાનુપુબ્બિયા**તિ યાતાનં ગતાનં અનુપુબ્બિ અનુક્કમો યાતાનુપુબ્બિ, તાય. **વચ્ચ…પે॰… તિત્થઞ્ચા**તિ એતં તયં લબ્ભતીતિ અત્થો, ભિક્ખુનાતિ વિઞ્ઞાયતિ.

૧૫૭. ઉબ્ભજિત્વા ચ સહસા ચ નો પવિસેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **ઉબ્ભજિત્વા**તિ ચીવરં દૂરતોવ ઉક્ખિપિત્વા. **સહસા**તિ સીઘં. ઉક્કાસિત્વા પવિસેય્યાતિ યોજના.

૧૫૮. વચ્ચપસ્સાવદોણીનં બહીતિ સમ્બન્ધો. **ઉભય**ન્તિ વચ્ચમ્પિ પસ્સાવમ્પિ.

૧૫૯. કૂપેતિ વચ્ચાવાટે. **કટ્ઠ**ન્તિ અવલેખનકટ્ઠં. **ફરુસેના**તિ ખરેન અવલેખનકટ્ઠેન. **ઉહતઞ્ચાપી**તિ અત્તના વા પરેન વા ઉહતઞ્ચાપિ વચ્ચમક્ખિતઞ્ચાપીતિ અત્થો. **ધોવયે**તિ સતિ ઉદકે, ઉદકે અસતિ કટ્ઠેનપિ સોધેય્ય.

૧૬૦. ન નિક્ખમેતિ ન નિક્ખમેય્ય. **ચપુ ચપૂ**તિ અનુકરણં, વિચ્છાયં દ્વિત્તે ચપુ ચપુ કત્વાતિ કિરિયાવિસેસનં. **નાચમેય્યા**તિ ન ધોવેય્ય. સતિ પન ઉદકે આચમિતબ્બં, અસતિ યેન કેનચિ પુચ્છિત્વા ગન્તબ્બં, સબ્બસાધારણટ્ઠાને ચ આચમનકુમ્ભિયા ઉદકં ન સેસેતબ્બં. **ઉક્લાપ**ન્તિ કચવરં. **વિસોધયે**તિ વિહારસોધને વિય વચ્ચપસ્સાવકુટિયો, પરિવેણકોટ્ઠકે ચ સમ્મજ્જેય્ય. સબ્બત્થેવ ચ પન વત્તભેદે દુક્કટં.

વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૭. આપુચ્છકરણનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૧. આપુચ્છકરણન્તિ આપુચ્છાય કરણં. **અનજ્ઝિટ્ઠોવા**તિ અનાણત્તોવ, અયાચિતો એવ વા. **ન ચ વિસ્સજે**તિ પુચ્છિતપઞ્હં ન વિસ્સજ્જેય્ય ચ, આપુચ્છિત્વા વા યાચિતો વા યથાવુત્તમેતં કાતું લભતીતિ અધિપ્પાયો.

૧૬૨. આપુચ્છિત્વા કથેન્તસ્સાતિ અત્તનો વુડ્ઢં આપુચ્છિત્વા ધમ્માદિકં ભાસન્તસ્સ. **પુન વુડ્ઢતરાગમે**તિ પુન અઞ્ઞસ્સ વુડ્ઢતરસ્સ આગમને સતીતિ અત્થો. **પુનઆપુચ્છનં નત્થી**તિ ભાસિતબ્બં ઠપેત્વા પુન આપુચ્છનકિચ્ચં નત્થીતિ અત્થો. સઙ્ઘત્થેરે અસતિ આરદ્ધમ્પિ અટ્ઠપેત્વા કથેન્તસ્સાપિ એસેવ નયો. ભત્તગ્ગે અનુમોદતો ચ આપુચ્છનં નત્થીતિ સમ્બન્ધો. **અનુમોદતો**તિ દાયકેહિ યાચિતસ્સ તંતંપુઞ્ઞાનુમોદનવસેન ધમ્મકથં કરોતો ચ. અનુમોદનઞ્ચ થેરાધેય્યં. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે થેરેન ભિક્ખુના ભત્તગ્ગે અનુમોદિતુ’’ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૬૨) હિ વુત્તં.

‘‘સચે મનુસ્સા અત્તનો અભિરુચિકેન એકેન અનુમોદનં કારેન્તિ, નેવ તસ્સ અનુમોદતો આપત્તિ, ન મહાથેરસ્સ ભારો હોતિ. ઉપનિસિન્નકથાયમેવ હિ મનુસ્સેસુ કથાપેન્તેસુ મહાથેરો આપુચ્છિતબ્બો’’તિ **અટ્ઠકથાયં** (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૬૨) વુત્તં.

૧૬૩. વુડ્ઢેન એકવિહારકે વસન્તો ચાતિ સમ્બન્ધો. **વુડ્ઢેના**તિ વુડ્ઢેન સદ્ધિં. **એકવિહારકે**તિ સવનૂપચારે ખુદ્દકવિહારે, ન મહાવિહારે. કુચ્છિતત્થે હિ કપ્પચ્ચયો. **ન સજ્ઝાયેય્યા**તિ સજ્ઝાયનં ન કરેય્ય.

૧૬૪. ‘‘**ધમ્મં ન ભાસયે**’’તિઆદીસુ અનાપુચ્છાતિ સમ્બન્ધિતબ્બં. **ન ચ વિજ્ઝપે**તિ ન ચ નિબ્બાયેય્ય. વાતપાનઞ્ચ આલોકસન્ધિફલકં કવાટઞ્ચ દ્વારફલકં **વાતપાનકવાટં** વા ન વિવરેય્ય ન થકેય્ય ચાતિ **ન**-કારો સબ્બત્થ યોજેતબ્બો.

૧૬૫. એકચઙ્કમે વુડ્ઢેન ચઙ્કમન્તોપિ યેન વુડ્ઢો, તેન પરિવત્તયેતિ યોજના. **યેન તેના**તિ ભુમ્મત્થે કરણવચનં, યત્થ વુડ્ઢો, તત્થાતિ અત્થો, વુડ્ઢં ઓહાય અઞ્ઞતો ન ગન્તબ્બન્તિ અધિપ્પાયો. **સો**તિ નવકો. **એન**ન્તિ વુડ્ઢં. સબ્બત્થ દુક્કટં. અયઞ્હિ ખન્ધકધમ્મતા યત્થ ન-કારેન પટિસેધો, તત્થ દુક્કટન્તિ.

આપુચ્છકરણનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૮. નગ્ગનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૬. ‘‘**વજે**’’તિઆદીસુ ન-સદ્દો સમ્બન્ધિતબ્બો. તત્થ પન યથાનુરૂપભોજનાદિકં કમ્મવચનં અજ્ઝાહરિત્વા ‘‘ભોજનં ન ભુઞ્જે’’તિઆદિના અત્થો વેદિતબ્બો.

૧૬૭. **ન કરે**તિ હત્થકમ્માદિકં પરિકમ્મં સયમ્પિ ન કરેય્યાતિ અત્થો. **પટિચ્છાદીસૂ**તિ નિદ્ધારણે ભુમ્મં, જન્તાઘરુદકવત્થપ્પટિચ્છાદીનં મજ્ઝેતિ અત્થો. પરિકમ્મે દુવે કપ્પિયાતિ સમ્બન્ધો. **પરિકમ્મે**તિ જન્તાઘરે ઉદકેપિ ઉપજ્ઝાયાદીનં કત્તબ્બપરિકમ્મવિસયે, ન અભિવાદનાદીસુ. **દુવે**તિ જન્તાઘરઉદકપ્પટિચ્છાદયો. છાદેન્તિ એતાયાતિ છાદિ, વત્થસ્સ છાદિ **વત્થચ્છાદિ**. **સબ્બત્થા**તિ સબ્બકમ્મેસૂતિ.

નગ્ગનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૯. ન્હાનકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના

૧૬૮. કપ્પનં કપ્પિયતા કપ્પો, ન્હાને કપ્પો **ન્હાનકપ્પો**. નવકો થેરાનં પુરતો ઉપરિ વા ન ચ ન્હાયેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **ન ચા**તિ નયેવ. **પુરતો**તિ અભિમુખે. **ઉપરી**તિ નદિયા ઉપરિ.

૧૬૯-૧૭૧. કુટ્ટત્થમ્ભતરુટ્ટાને કાયં ન ઘંસયેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **કુટ્ટં** નામ ઇટ્ઠકદારુસિલાભિત્તિ. **થમ્ભો** નામ નહાનતિત્થે નિખનિત્વા ઠપિતો. **તરૂ**તિ રુક્ખો. **અટ્ટાનં** નામ તચ્છેત્વા અટ્ઠપદાકારેન રાજિયો છિન્દિત્વા નહાનતિત્થે નિખાતફલકં. ગન્ધબ્બહત્થેન વા...પે॰... મલ્લકેન વા કાયં સરીરેન વા અઞ્ઞમઞ્ઞં ન ઘંસયેતિ સમ્બન્ધો. **ગન્ધબ્બહત્થેના**તિ દારુમયહત્થેન. **કુરુવિન્દકસુત્તિયા**તિ કુરુવિન્દકપાસાણચુણ્ણાનિ લાખાય બન્ધિત્વા કતગુળિકાવલિયા સુત્તેન આવુણિતસુત્તિયા. **મલ્લકેના**તિ મકરદન્તકે છિન્દિત્વા પદુમકણ્ણિકસણ્ઠાનેન

કતમલ્લકેન. **સરીરેના**તિ અત્તનો કાયેન. અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અઞ્ઞમઞ્ઞં કિરિયાકરણસઙ્ખાતે કિરિયાબ્યતિહારે દ્વિત્તં. કપાલ...પે॰... પુથુપાણિ ચ સબ્બેસં વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. કપાલઞ્ચ ઇટ્ઠકા ચ, તાસં ખણ્ડાનિ. **પુથુપાણી**તિ પુથુ નાના પાણિ પુથુપાણિ, હત્થપરિકમ્મં રુળ્હીવસેન. **સબ્બેસ**ન્તિ ગિલાનાગિલાનાનં. ગિલાનસ્સ અકતમલ્લકં વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **અકતમલ્લકં** નામ કતમલ્લકવિપરીતં. **ફેણં** નામ સમુદ્દફેણન્તિ.

ન્હાનકપ્પનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૦. અવન્દિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૨. ઉક્ખિત્તોતિ આપત્તિયા અદસ્સને અપ્પટિકમ્મે ચ ઉક્ખિત્તકો પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે ઉક્ખિત્તકોતિ તિવિધો ઉક્ખિત્તકો. **નાનાસંવાસકો** નામ લદ્ધિનાનાસંવાસકોપિ કમ્મનાનાસંવાસકોપિ. **ગરુકટ્ઠો ચા**તિ પારિવાસિકો મૂલાયપટિકસ્સનારહો માનત્તારહો માનત્તચારી અબ્ભાનારહો ચ ઇધ ગરુકટ્ઠોતિ અધિપ્પેતો. ઇમેહિ પન અઞ્ઞમઞ્ઞં વન્દિતું વટ્ટતીતિ.

અવન્દિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૧. ચમ્મનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૩. મિગા ચ અજા ચ એળકા ચ, તેસં ચમ્માનીતિ સમાસો. **અજો** છગલકો. **એળકો** મેણ્ડકો. મિગે દસ્સેતિ ‘‘**રોહિતે**’’તિઆદિના. **રોહિતા**-દિગ્ગહણં ઉપલક્ખણમત્તં, વાતમિગમિગમાતુકાદીપિ એત્થેવ સઙ્ગય્હન્તિ.

૧૭૪. અનુઞ્ઞાતત્તયાતિ અનુઞ્ઞાતા યથાવુત્તચમ્મત્તયતો. અમાનુસંવ સબ્બં ચમ્મં થવિકોપાહને કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો. **થવિકા** સત્થકકોસકાદીતિ.

ચમ્મનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૨. ઉપાહનનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭૫. નવા ગુણઙ્ગુણૂપાહના મજ્ઝદેસે ન કપ્પન્તીતિ સમ્બન્ધો. **નવા**તિ એકવારમ્પિ અપ્પટિમુક્કા. તત્થ **ગુણઙ્ગુણૂપાહના** ચતુપટલતો પટ્ઠાય વુચ્ચન્તિ. સમ્ભવે બ્યભિચારે ચ વિસેસનં સાત્થકં ભવતીતિ ‘‘**મજ્ઝદેસે**’’તિ વિસેસનં અમજ્ઝદેસં બ્યભિચરતીતિ અમજ્ઝદેસે ગુણઙ્ગુણૂપાહના કપ્પન્તીતિ વેદિતબ્બં. તથા **નવા**તિ ઇમિના અનવા મજ્ઝદેસેપિ. ઇમિના પન વાક્યેન મજ્ઝદેસેપિ એકવારમ્પિ પટિમુક્કા, અઞ્ઞત્થ તુ સબ્બાપિ ગુણઙ્ગુણૂપાહના વટ્ટન્તિ, ન સેસાતિ આપન્નં, તથાપિ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, એકપલાસિકં ઉપાહન’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૪૫) વુત્તત્તા એકપટલિકાપિ વટ્ટતીતિ વેદિતબ્બં. **સબ્બસ્સા**તિ મજ્ઝદેસે પચ્ચન્તિમેપિ ગિલાનાગિલાનસ્સ સબ્બસ્સ. ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, અજ્ઝારામે ઉપાહનં ધારેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૪૯) હિ સામઞ્ઞેન અનુઞ્ઞાતં. **સબ્બત્થા**તિ ગામે વા અરઞ્ઞે વા આરામતો અઞ્ઞત્ર. **અકલ્લકસ્સ ચા**તિ ગિલાનસ્સેવ.

૧૭૬-૯. સબ્બ...પે॰... રત્તા ચ ઉપાહના સબ્બ...પે॰... વિચ્છિકાળિકા ચ...પે॰... દીપીનં ચમ્મેહિ ચ મજ્જાર...પે॰... ચમ્મેહિ ચ પરિક્ખટા ચ ઉપાહના સઙ્કમનીયા પાદુકા ચ કોચિ ધારેય્ય, દુક્કટન્તિ યોજના.

ઓદાતાય પાળિયા અટ્ઠકથાય ચ અભાવેપિ અનુલોમવસેનેત્થ વુત્તં વિય દિસ્સતિ. નીલકો ચ ઓદાતો ચાતિઆદિના દ્વન્દો. સબ્બેવ નીલક...પે॰... કણ્હકા યાસન્તિ સમાસો. ''**મહારઙ્ગા**''તિઆદીસુ અપ્પયુત્તેપિ સબ્બ-સદ્દે પકરણવસેન યોજેત્વા અત્થો વેદિતબ્બો.

> ''અત્થા પકરણા લિઙ્ગા, ઓચિત્યા કાલદેસતો;
> સદ્દત્થા વિભજીયન્તિ, ન સદ્દાયેવ કેવલા''તિ. –

હિ વુત્તં. **ચિત્રા**તિ વિચિત્રા. નીલપીતાદી વદ્ધાયેવ યાસન્તિ સમાસો. **આદિ**-સદ્દેન ઓદાતાદીનં ગહણં. તિત્તિરપત્તસદિસો વિચિત્તો વણ્ણો તિત્તિરપત્ત-સદ્દેન ગહિતો. તમેતેસમત્થીતિ **તિત્તિરપત્તિકા**. મેણ્ડસ્સ ચ અજસ્સ ચ વિસાણસદિસા વદ્ધા યાસન્તિ બાહિરત્થો. તા પન કણ્ણિકટ્ઠાને મેણ્ડકઅજવિસાણસણ્ઠાને વદ્ધે યોજેત્વા કતા. એસ નયો **વિચ્છિકાળિકા**દીસુ. પણ્હિપિધાનત્થં તલે ખલ્લં બદ્ધં યાસન્તિ વિગ્ગહો. જઙ્ઘતો સબ્બપાદપ્પટિચ્છાદનકં પુટં બદ્ધં યાસન્તિ બહુબ્બીહિ. તૂલં પિચુ પુણ્ણં યાસન્તિ અઞ્ઞપદત્થો. પલિગુણ્ઠેતીતિ પલિગુણ્ઠો, ઉપરિપાદતલમત્તપ્પટિચ્છાદકબન્ધો, તેન યોજેત્વા કતા **પાલિગુણ્ઠિમા**, વિચિત્રા હિ તદ્ધિતવુત્તિ. વિચ્છિકાનં અળસદિસં નઙ્ગુટ્ઠસદિસં બદ્ધમેતાસન્તિ **વિચ્છિકાળિકા**. સીહબ્યગ્ઘુદ્દાજિનદીપીનં ચમ્મેહિ ચાતિ પકરણતો **અજિના** નામ મિગા. **ઉલૂકા** પક્ખિબિળારા. સઙ્કમન્તિ ગચ્છન્તિ એતાહીતિ **સઙ્કમનીયા**. તા પન તાલપણ્ણાદીહિ કતા સંહારિયા.

૧૮૦. સકલં એકદેસં વા પુઞ્છિત્વાવાતિ યોજના. **ખલ્લકાદિકન્તિ આદિ**-સદ્દેન મેણ્ડવિસાણવદ્ધિકાદિકં સબ્બં સઙ્ગણ્હાતીતિ.

ઉપાહનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૩. અનોલોકિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૧. **સારત્તો**તિ સંરત્તો, સઞ્જાતરાગચિત્તોતિ અત્થો. **ઇત્થિયા**તિ તદહુજાતાયપિ પટસતનિવત્થાય અનોકાસુપનિજ્ઝાયને અન્તમસો તિરચ્છાનગતાનમ્પિ દુક્કટમેવ. **ભિક્ખાદાયિયા**તિ ઉપલક્ખણમત્તં, ઇત્થી વા હોતુ પુરિસો વા, ભિક્ખાદાનસમયે અસારત્તેનાપિ મુખં ન ઉલ્લોકેતબ્બં. ઉજ્ઝાનં લામકતો સંચિન્તનં, કોપો, તત્થ સઞ્ઞા અસ્સાતિ **ઉજ્ઝાનસઞ્ઞી**. ઇધ પન ગિલાનોપિ ન મુચ્ચતિ. **આદાસે ઉદકપત્તે**તિ ઇમિના સેસેસુ કંસપત્તાદીસુ કઞ્જિયાદીસુ ચ મુખનિમિત્તં પઞ્ઞાયતિ, તેસં સઙ્ગહો. ''સઞ્છવિ નુ ખો મે વણ્ણો, નો, જિણ્ણો નુ ખોમ્હિ, નો''તિ પન ઓલોકેતું વટ્ટતિ. **અસ્સા**તિ ભિક્ખુનો.

અનોલોકિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૪. અઞ્જનીનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૨. વટ્ટા વા અટ્ઠસોળસંસા વા મટ્ઠા અઞ્જની વટ્ટતીતિ યોજના. અટ્ઠ ચ સોળસ ચ અંસા કોણા યસ્સા સાતિ વિગ્ગહો. સોળસંસપદેસવિભત્તાય અટ્ઠંસાસુતિયા અટ્ઠંસપદેસવિભત્તા ચતુરંસાપિ સામત્થિયા ગય્હતીતિ ઞાતબ્બં. ''ઉજુકમેવ પન ચતુરંસાવા''તિ હિ **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૮૫) વુત્તં. **અઞ્જની**તિ અઞ્જનનાળિ. મૂલે તિસ્સોપિ

લેખા વટ્ટન્તીતિ યોજના. **મૂલેતિ** બુન્દે, હેટ્ઠતોતિ વુત્તં હોતિ. **લેખાતિ** વટ્ટલેખા. બન્ધિતું ગીવાયં એકા એવ લેખા વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **બન્ધિતુન્તિ** પિધાનબન્ધનત્થં.

૧૮૩. યં કિઞ્ચિ રૂપન્તિ ઇત્થિરૂપાદિ યં કિઞ્ચિ રૂપં. **માલાદિકમ્મન્તિ** માલાકમ્મં લતાકમ્મં. **અડ્ઢચન્દાદીતિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દેન અગ્ઘિયાદિકં ગહિતં. **એત્થાતિ** અઞ્જનિયં.

૧૮૪. થવિકાતિ અઞ્જનિથવિકા. **સિપાટીતિ** ખુરસિપાટિકા. સલાકાપિ અચિત્તકા લબ્ભાતિ સમ્બન્ધો. **સલાકાતિ** અઞ્જનિસલાકા. નત્થિ ચિત્તમેતિસ્સાતિ **અચિત્તકા**. તાદિસં પન લભિત્વા ઉપાહનાયો વિય નાસેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં.

૧૮૫. અટ્ઠિ-સદ્દેન મનુસ્સટ્ઠિં ઠપેત્વા યં કિઞ્ચિ અટ્ઠિ ગહિતં.

૧૮૬. ધૂમનેત્તાતિ ધૂમનાળિકા, નિસ્સ આ-કારાદેસવસેન વુત્તં. **સત્થકદણ્ડાનીતિ** સત્થદણ્ડા . નત્થું દેન્તિ એતાયાતિ **નત્થુદાના**. અનિયમેન હિ નદાદિતો વા ઈ. તેહિ સઙ્ખનાભિઆદીહિ નિબ્બત્તા **તમ્મયા**.

અઞ્જનીનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૫. અકપ્પિયસયનનિદ્દેસવણ્ણના

૧૮૭-૯. અકપ્પિયાનિ સયનાનીતિ ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનિ. પધાનવસેન પન ''સયનાની''તિ વુત્તં, પીઠાદયોપિ એત્થેવ સઙ્ગય્હન્તિ અઞ્જની-સદ્દેન અવસેસાનિ વિય. આસન્દિ ચ...પે॰... ઉભતોરત્તૂપધાનકઞ્ચેતિ એતાનિ અકપ્પિયાનીતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **આસન્દીતિ** સુગતઙ્ગુલેન અતિરેકટ્ઠઙ્ગુલપાદકાનિ મઞ્ચપીઠાનિ. તત્થ **પીઠં** નામ મઞ્ચો વિય નાતિદીઘં વુચ્ચતિ. તિવિધં તૂલમેતિસ્સા અત્થીતિ **તૂલી**, પકતિતૂલિકા. ''**પલ્લઙ્કોતિ** પાદેસુ વાળરૂપાનિ ઠપેત્વા કતો''તિ ઠપનસ્સ **અટ્ઠકથાયં** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૪) વુત્તત્તા ઠપનઞ્ચ યથાકથઞ્ચિ હોતિ, યુત્તિ ચ હોતીતિ, ''તત્થેવ સીહરૂપાદિં દસ્સેત્વા કતો પન વટ્ટતીતિ વદન્તી''તિ યં **ટીકાયં** વુત્તં, તં ''કિમિતિ એવં વદન્તી''તિ વત્વા પટિક્ખિપિતબ્બં. ''અકપ્પિયરૂપકતો અકપ્પિયમઞ્ચો પલ્લઙ્કો નામા''તિ હિ **સારસમાસેપિ**. આસન્દી પલ્લઙ્કો ઉચ્ચાસયનં, સેસા મહાસયનં. **પટિકા** ઉણ્ણામયો સેતત્થરણો. **ગોનો** ચતુરઙ્ગુલાધિકલોમો મહાકોજવો. **ચિત્તકં** વાનવિચિત્રો ઉણ્ણામયત્થરણો. **ઉણ્ણા** એળકલોમં. **પટલિકા** ઘનપુપ્ફિકા. **વિકતીતિ** સીહબ્યગ્ઘાદિરૂપવિચિત્તો. **ઉદ્દલોમીતિ** એકતો ઉગ્ગતલોમો. **એકન્તલોમિકાતિ** ઉભતો ઉગ્ગતલોમો.

કુત્તં સોળસન્નં નાટકિત્થીનં ઠત્વા નચ્ચનયોગ્ગો. **કોસેય્યં** રતનપરિસિબ્બિતં કોસેય્યસુત્તમયં પચ્ચત્થરણં, **કટ્ટિસ્સં** રતનપરિસિબ્બિતં કોસેય્યકટ્ટિસ્સમયં. હત્થિનો ચ અસ્સા ચ રથા ચાતિ સેનઙ્ગાનં બહુત્તે સમાહારદ્વન્દો, હત્થિઅસ્સરથે તેસં પિટ્ઠીસુ અત્થરાતિ તપ્પુરિસો. **અજિનપ્પવેણીતિ** અજિનાનં અજિનમિગચમ્માનં મઞ્ચપ્પમાણેન દુપટ્ટતિપટ્ટાનિ કત્વા સિબ્બિતા પવેણી. કદલિમિગાનં ઇદં **કદલિમિગં**, કિં તં? ચમ્મં, પવરો ચ સો પચ્ચત્થરો ચાતિ **પવરપચ્ચત્થરો**, સો ચ તં સેતવત્થસ્સ ઉપરિ અત્થતઞ્ચ, કદલિમિગઞ્ચ તં પવરપચ્ચત્થરઞ્ચાતિ સમાસો, પવરપચ્ચત્થરણસઙ્ખાતં સેતવત્થસ્સ ઉપરિ પત્થરિતં કદલિમિગપ્પવરપચ્ચત્થરણન્તિ અત્થો. તં કિર એવં કરોન્તિ. **ટીકાયં** પન યથાવુત્તદ્વયેન અત્થતં અઞ્ઞમેવ કિઞ્ચિ વુત્તં, તં ન યુત્તં ''અજિનપ્પવેણી ધારેતબ્બા''તિઆદિના (મહાવ॰ ૨૫૪) વિસું અત્થરણાનમેવ વુત્તત્તા. તેસુ હિ વુત્તેસુ તદત્થતં વુત્તમેવ સિયા, તથા ચ વુત્તં હેટ્ઠા વિસું પટિકાદિકન્તિ.

સલોહિતવિતાનન્તિ એતં ''ઉભતોરત્તૂપધાનક''ન્તિમસ્સ વિસેસનં. લોહિતવિતાનેન સહ વત્તમાનન્તિ સમાસો. સેતવિતાનમ્પિ હેટ્ઠા અકપ્પિયપચ્ચત્થરણે સતિ ન વટ્ટતિ. રત્તં ઉપધાનં સીસૂપધાનં પાદૂપધાનઞ્ચ **રત્તૂપધાનકં**, ઉભતો મઞ્ચસ્સ સીસપાદનિક્ખેપનટ્ઠાને રત્તૂપધાનકન્તિ અલોપસમાસો. યં પન એકમેવ ઉપધાનં ઉભયપસ્સેસુ રત્તાદિવણ્ણં વિચિત્રં, તં પમાણયુત્તમેવ વટ્ટતિ. તત્રિદં પમાણં – વિત્થારતો તીસુ કણ્ણેસુ દ્વિન્નં કણ્ણાનં અન્તરં વિદત્થિચતુરઙ્ગુલં, મજ્ઝે મુટ્ઠિરતનં, દીઘતો પન દિયડ્ઢરતનં વા દ્વિરતનં વા. **પરિભુઞ્જતો**તિ ઇમિના કરોન્તસ્સ કારાપેન્તસ્સ કત્થચિ છેદનકં પાચિત્તિયન્તિ દીપેતિ.

૧૯૦. ધમ્માસને ચ ભત્તગ્ગે ચ ઘરે ચાપિ આસન્દાદિત્તયા સેસે **ગિહિસન્તકે** ગિહિવિકટે સતિ નિસીદિતું લબ્ભતીતિ અજ્ઝાહારો પદસમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. **ગિહિસન્તકે**તિ ઇમિના સઙ્ઘિકમ્પિ ઉપલક્ખેતિ. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઠપેત્વા તીણિ આસન્દિં પલ્લઙ્કં તૂલિકં ગિહિવિકટ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૪) સામઞ્ઞેન વુત્તં. સામઞ્ઞજોતનાય પન વિસેસેપિ અવટ્ઠાનતો આસન્દાદિત્તયાતિ એત્થ ધમ્માસને આસન્દાદિત્તયા સેસેતિ યોજેત્વા અત્થો ગહેતબ્બો. **અટ્ઠકથાય**ઞ્હિ ''આસન્દી પલ્લઙ્કો ગોનકો''તિઆદિપાળિક્કમે આસન્દાદિદ્વયમાદિતો હિત્વા ''ગોનકાદીનિ સઙ્ઘિકવિહારે વા પુગ્ગલિકવિહારે વા મઞ્ચપીઠકેસુ અત્થરિત્વા પરિભુઞ્જિતું ન વટ્ટન્તિ, ધમ્માસને પન ગિહિવિકટનીહારેન લબ્ભન્તિ, તત્રાપિ નિપજ્જિતું ન વટ્ટતી''તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૦) વુત્તં. **ભત્તગ્ગં** નામ વિહારે દાનટ્ઠાનં. **ધમ્માસનં** પન યત્થ કત્થચિ. **ઘરે**તિ અન્તરઘરે. **નિસીદિતું લબ્ભતે**તિ ઇમિના નિપજ્જિતું ન વટ્ટતીતિ દીપેતિ. સંખિપનં અન્તોકરણં સઙ્ખેપો, ભૂમત્થરણે સઙ્ખેપો અસ્સ સયનસ્સાતિ સમાસો. તસ્મિં ભૂમત્થરણે અન્તોકરણભૂમત્થરતો ભૂમત્થરણમેવાતિ દટ્ઠબ્બં. **સયિતુઞ્ચા**તિ અત્તનો કપ્પિયપચ્ચત્થરણં અત્થરિત્વા સયિતુઞ્ચ નિસીદિતુઞ્ચ. ''પરિભણ્ડકતં ભૂમિં વા ભૂમત્થરણસેનાસનં વા સઙ્ઘિકમઞ્ચપીઠં વા અત્તનો સન્તકેન પચ્ચત્થરણેન પચ્ચત્થરિત્વાવ નિપજ્જિતબ્બ''ન્તિ હિ **અટ્ઠકથાયં** (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૪) વુત્તં. ઇદઞ્ચ આસન્દાદીનમ્પિ અઞ્ઞથત્તકરણે પરિભોગે લક્ખણવચનં. વુત્તઞ્હિ ભગવતા ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે, આસન્દિયા પાદે છિન્દિત્વા પરિભુઞ્જિતું, પલ્લઙ્કસ્સ વાળે ભિન્દિત્વા પરિભુઞ્જિતું, તૂલિકં વિજટેત્વા બિબ્બોહનં કાતું, અવસેસં ભૂમત્થરણં કાતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૦).

૧૯૧. ચતુરંસપીઠા ચ...પે॰... પઞ્ચઙ્ગા ચ ઉચ્ચપાદકા કપ્પન્તીતિ અત્થતો વચનં વિપલ્લાસેત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં, ''કપ્પિયા''તિ ઇમિના વા સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. તત્થ ચત્તારો અંસા કોણા યેસં, તે ચ તે પીઠા ચાતિ સમાસો. તિણ્ણં અપસ્સયાનં, ચતુન્નઞ્ચ પાદાનં વસેન સત્ત અઙ્ગાનિ યેસન્તિ સમાસો. એકાપસ્સયસ્સ વસેન પઞ્ચઙ્ગા. ચતુરંસપીઠાનં વિસું કપ્પિયભાવસ્સ વુત્તત્તા સત્તઙ્ગાદયો પન દીઘાતિ વિઞ્ઞાયન્તિ. **પાળિયં** ભત્તગ્ગસ્સ એકયોગનિદ્દિટ્ઠત્તા એકયોગનિદ્દિટ્ઠાનં સહ વા પવત્તિ, સહ વા નિવત્તીતિ **ઘરે**તિ ઇમિના ભત્તગ્ગસ્સપિ ગહણં. **એવ**-સદ્દો અટ્ઠાનપ્પયુત્તો, તસ્મા તૂલોનદ્ધા મઞ્ચપીઠા ઘરે વા ભત્તગ્ગે વા નિસીદિતુમેવ કપ્પન્તીતિ સમ્બન્ધો. તત્રાયં પાળિ ''તેન ખો પન સમયેન મનુસ્સા ભત્તગ્ગે અન્તરઘરે તૂલોનદ્ધં મઞ્ચમ્પિ પીઠમ્પિ પઞ્ઞપેન્તિ. ભિક્ખૂ કુક્કુચ્ચાયન્તા નાભિનિસીદન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિહિવિકટં અભિનિસીદિતું, ન ત્વેવ અભિનિપજ્જિતુ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૧૪). તે પન કરોન્તસ્સ વા કારાપેન્તસ્સ વા ઉદ્દાલનકં પાચિત્તિયં.

૧૯૨. સાનુલોમાનં છન્નં ચીવરાનં અઞ્ઞતરં ચીવરં છવિ એતાસન્તિ વિગ્ગહો. **પઞ્ચ ભિસી**તિ ચોળાદિતૂલગણનાય પઞ્ચકા વુત્તા. **સબ્બત્થા**તિ વિહારમઞ્ચપીઠાદીસુ સબ્બત્થ.

૧૯૩. **તૂલત્તયન્તિ** સિમ્બલિરુક્ખાદીનં ખીરવલ્લિઆદીનં એરકાદીનં તિણાનં તૂલત્તયં. **ભિસિગબ્ભો** ચોળાદિકો પઞ્ચવિધો ભિસિગબ્ભો. **મિગપક્ખિનં લોમાનીતિ** એતં સબ્બન્તિ સેસો. **મિગ**-સદ્દેનેવ સબ્બેપિ સીહાદયો ચતુપ્પદા, **પક્ખિ**-સદ્દેન સબ્બેપિ હંસમોરાદયો ગહિતા. નનુ ચ ભિસિગબ્ભસદ્દન્તોગધાય ઉણ્ણાય મિગપક્ખિલોમાનમ્પિ ગહણસબ્ભાવેપિ તેસં વિસું ગહણે સતિ પુનરુત્તિદોસો આપજ્જતીતિ? નાપજ્જતિ મનુસ્સલોમપરિચ્ચાગવિભાવનપ્પયોજનસબ્ભાવતો. નનુ ચ એવમ્પિ દોસોયેવ, ''મનુસ્સલોમમુણ્ણાય''ન્તિઆદિના ભિસિગબ્ભાનં ઉપરિ નીયમાનત્તા ગમ્યતે બિબ્બોહનેપિ અયમેવ ભિસિગબ્ભોતિ? સચ્ચં, તથાપિ ન દોસો, ગમ્યમાનત્થસ્સ સદ્દસ્સ પયોગં પતિ કામચારોતિ. મસૂરકે તૂલવજ્જા અનુઞ્ઞાતાતિ વિપરિણામેત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં. **મસૂરકં** નામ ચમ્મછવિકા ભિસીતિ વદન્તિ.

૧૯૪. ઉણ્ણાયં મનુસ્સલોમઞ્ચ પણ્ણે સુદ્ધં તમાલકઞ્ચ પુપ્ફઞ્ચ અપ્પટિવેક્ખિતં આસનઞ્ચેવ ન લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **મનુસ્સલોમન્તિ** ઇમિના ન કેવલં ઇધ એળકલોમમેવ ઉણ્ણા, અથ ખો કપ્પિયાકપ્પિયમંસજાતીનં પક્ખિચતુપ્પદાનં લોમમ્પીતિ દસ્સેતિ. **પુપ્ફન્તિ** પિયઙ્ગુબકુલપુપ્ફાદિ. **તમાલક**સદ્દેનેવ ઉપચારતો પત્તં ગહેત્વા "**તમાલક**"ન્તિ વુત્તં. **અપ્પટિવેક્ખિતન્તિ** અનુપપરિક્ખિતં. કીદિસં પન પટિવેક્ખિતબ્બં, કીદિસં ન પટિવેક્ખિતબ્બન્તિ? યં વિનિચ્છયતો વિઞ્ઞાતં, તં ન પટિવેક્ખિતબ્બં, ઇતરં હત્થેન પરામસન્તેન પટિવેક્ખિતબ્બં.

અકપ્પિયસયનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૬. સમાનાસનિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૫. તિવસ્સન્તરમેકમાસનં ભિક્ખૂનં અનુઞ્ઞાતન્તિ સમ્બન્ધો. તત્થ એકસ્મિં આસને મઞ્ચાદિકે દ્વિન્નં આસનં નિસીદનં **એકમાસનં**. **મ**-કારો સન્ધિજો. કીદિસન્તિ આહ "**તિવસ્સન્તર**"ન્તિ. તિણ્ણં વસ્સાનમન્તરમેતસ્સાતિ તિવસ્સન્તરો, દ્વીહિ વસ્સેહિ મહન્તતરો વા દહરતરો વા ભિક્ખુ, સો અસ્સ અત્થીતિ **તિવસ્સન્તરં**, તિવસ્સન્તરવન્તન્તિ અત્થો. યો પન એકેન વસ્સેન મહન્તતરો વા દહરતરો વા એકવસ્સોયેવ વા, તબ્બન્તતાય વત્તબ્બમેવ નત્થિ. અથ વા **તિવસ્સન્તરન્તિ** કરણત્થે ઉપયોગવચનં, તિવસ્સન્તરેન સદ્ધિન્તિ અત્થો. તમેવ સમત્થેતિ "**સત્તવસ્સે**"ચ્ચાદિના.

૧૯૬. મુનિ અનુઞ્ઞાસીતિ સમ્બન્ધો. **સબ્બેહેવાતિ** સમાનાસનિકઅસમાનાસનિકેહિ સબ્બેહેવ સદ્ધિં.

૧૯૭. દીઘાસનં દસ્સેતિ "**અન્ત**"ન્તિઆદિના. યં તિણ્ણં નિસીદિતું પહોતિ, તં અન્તં દીઘાસનન્તિ સમ્બન્ધો. **અન્તન્તિ** પચ્છિમં. અદીઘાસને પન સમાનાસનિકા નિસીદિતું લબ્ભન્તીતિ દસ્સેન્તો "**મઞ્ચકે**"તિઆદિમાહ. સબ્બત્થ અયથાકરણતો દુક્કટન્તિ.

સમાનાસનિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૭. અસંવાસનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૮. **ઉક્ખિત્તોતિ** કમ્મનાનાસંવાસકસઙ્ખાતો આપત્તિયા અદસ્સને, અપ્પટિકમ્મે, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે ઉક્ખિત્તકો. **અનુપસમ્પન્નોતિ** સિક્ખમાનસામણેરસામણેરિસિક્ખાપચ્ચક્ખાતસઙ્ખાતો અનુપસમ્પન્નો.

છિન્નમૂલકોતિ અન્તિમવત્થુઅજ્ઝાપન્નો. ઉક્ખિત્તકેસુ ''ધમ્મવાદિનો એતે''તિ ઉપ્પન્નાય લદ્ધિયા નાનાભૂતો સંવાસો એતસ્સાતિ **નાનાસંવાસો**, ઉક્ખિત્તાનુવત્તકસઙ્ખાતો લદ્ધિનાનાસંવાસકો. સીમતો નિગ્ગતા નિસ્સીમા, સીમન્તરિકા બહિસીમા ચ, તત્થ હત્થપાસે ચેપિ ઠિતો, સીમાનાનાસંવાસકો **નિસ્સીમટ્ઠિતો**. વેહાયસે આકાસે ઠિતો **વેહાયસણ્ઠિતો** બિન્દાગમેન. તત્થ ''નાનાસંવાસો ચા''તિઆદિના સમાહારદ્વન્દેપિ ક્વચિ નપુંસકલિઙ્ગં બ્યભિચરતીતિ નપુંસકત્તાભાવો યથા ''મગ્ગામગ્ગો''તિ. એકકમ્મં એકુદ્દેસો સમસિક્ખતાતિ અયં તિવિધોપિ સંવાસો નામ. સો યેસં નત્થિ, તે **અસંવાસા**. એતે હત્થપાસતો બહિકરણવસેન વજ્જેતબ્બા. એતેસુ હિ તિવિધે ઉક્ખિત્તકે સતિ ઉપોસથાદિકં કમ્મં કરોન્તસ્સ પાચિત્તિયં, ઇતરેસુ દુક્કટન્તિ.

અસંવાસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૮. કમ્મનિદ્દેસવણ્ણના

૧૯૯. વગ્ગેન અધમ્મકમ્મઞ્ચ સમગ્ગેન અધમ્મકમ્મઞ્ચ વગ્ગેન ધમ્મકમ્મઞ્ચ સમગ્ગેન ધમ્મકમ્મઞ્ચાતિ ચત્તારિ કમ્માનિ હોન્તીતિ સેસો. તત્થ **વગ્ગેન અધમ્મકમ્મ**ન્તિ વગ્ગેન સઙ્ઘેન કરણીયં અધમ્મકમ્મં. એસ નયો સબ્બત્થ. **વગ્ગો**તિ ચ સમૂહો વુચ્ચતિ, સો ચ ચતુવગ્ગાદિકરણીયાદીસુ યાવતિકાનં કમ્મપ્પત્તાનં અસમ્મુખીભાવેન, છન્દારહાનં છન્દાનાહરણેન, સમ્મુખીભૂતાનઞ્ચ પટિક્કોસનેન, તેસુ એકેનાપિ વા ઇધ અધિપ્પેતો. **અધમ્મકમ્મ**ન્તિ એત્થ પન **ધમ્મો** નામ ''ઉત્તિદુતિયે ચે, ભિક્ખવે, કમ્મે એકાય ઉત્તિયા કમ્મં કરોતિ, ન ચ કમ્મવાચં અનુસ્સાવેતિ, અધમ્મકમ્મ''ન્તિઆદિના (મહાવ॰ ૩૮૭) એકાયેવ ઞત્તિયા , તથા દ્વીહિ ઞત્તીહિ એકાયેવ વા કમ્મવાચાય, તથા દ્વીહિ કમ્મવાચાહીતિ આગતાય ચ તથા હાપનઅઞ્ઞથાકરણભાવેન ઞત્તિકમ્મં ઠપેત્વા ઞત્તિચતુત્થે ચ કમ્મે આગતાય ચ અકમ્મારહસ્સ તજ્જનીયપબ્બાજનીયપટિસારણીયનિયસ્સતિવિધઉક્ખેપનીયાનં સત્તન્નં કમ્માનં કરણવસેન, કમ્મારહસ્સ ચ વિરાધેત્વા કરણવસેન આગતાય ચ પાળિયા વિપરીતા ચ પાળિ, ઉપસમ્પદાદિકમ્મવસેન આગતા ચ પાળિ, સમ્મુખાવિનયસતિવિનયઅમૂળ્હવિનયપટિઞ્ઞાકરણયેભુય્યસિકાતસ્સપાપિ- યસિકાતિણવત્થારકસઙ્ખાતાનં સત્તન્નં કમ્માનં યથાલાભકરણવસેન આગતા ચ પાળિ, તેન કરણીયં અપલોકનઞત્તિઞત્તિદુતિયઞત્તિચતુત્થસઙ્ખાતં ચતુબ્બિધં કમ્મં **ધમ્મકમ્મં**, તપ્પટિપક્ખં **અધમ્મકમ્મં**. તબ્બિપરિયાયેન સમગ્ગો ધમ્મકમ્મઞ્ચ વેદિતબ્બં. ધમ્મો યથાવુત્તા પાળિ અસ્સ અત્થિ, ધમ્મેન કતં વાતિ **ધમ્મિકં**. તબ્બિપરીતં **અધમ્મિકં**. **ચતુત્થંયેવા**તિ તેસુ ચતૂસુ કમ્મેસુ ચતુન્નં પૂરણં સમગ્ગેન ધમ્મિકં. સેસકમ્માનં ભાવેન ભિક્ખુના દુક્કટસ્સ ભવનં લક્ખીયતીતિ **સેસકમ્મેસૂતિ** ભાવલક્ખણે સત્તમી. **દુક્કટ**ન્તિ કુપ્પાનં અધમ્મકમ્મવગ્ગકમ્માનં કતત્તા દુક્કટં.

૨૦૦. ઇદાનિ યદિદં સમગ્ગેન ધમ્મિકં નામ, તં યેહિ સઙ્ઘેહિ કાતબ્બં, તેસં પભેદં દસ્સેતું ''**ચતુવગ્ગો**''તિઆદિમાહ. ચત્વાદીનં સઙ્ખ્યેયવુત્તિત્તા ચતુન્નં વગ્ગોતિઆદિના વિગ્ગહો. **દસવીસતિવગ્ગિકો**તિ દસન્નં વીસતિયા ચ વગ્ગભેદવસેન દસવીસતીનં વગ્ગોતિ વિગ્ગહો, ણિકો સકત્થે. વીસતિયા વગ્ગો, અતિરેકેન સહિતો વીસતિવગ્ગોતિ વિગ્ગહો.

૨૦૧-૨. પઞ્ચન્નં કમ્માનં નિયમેતિ ''**ચતૂ**''તિઆદિના. અબ્ભાનં ઉપસમ્પદં પવારણં ઠપેત્વા ચતુવગ્ગો ચાતિઆદિના યોજેત્વા સબ્બકમ્મેસુ કમ્મપ્પત્તોતિ દીપિતોતિ યોજેતબ્બં. તત્થ તત્થ **ચ**-સદ્દો ચતુવગ્ગાદયો કમ્મપત્તિકિરિયાયં સમુચ્ચિનોતિ. ઇધ પન **સબ્બ**-સદ્દો અબ્ભાનાદીનં કેસઞ્ચિ ઠપિતત્તા પદેસસબ્બે ગય્હતિ.

કમ્મપત્તોતિ કમ્મસ્સ પત્તો યુત્તો અનુરૂપો. **ઇતરો**તિ વીસતિવગ્ગો અતિરેકવીસતિવગ્ગો. **સબ્બકમ્મેસૂ**તિ એત્થ પન **સબ્બ**-સદ્દો સબ્બસબ્બે. નનુ ચ વીસતિવગ્ગસ્સ કમ્મપ્પત્તભાવેસતિ અતિરેકવીસતિવગ્ગસ્સ પગેવાતિ વિઞ્ઞાયતિ. તથા સતિ સો કસ્મા વુત્તોતિ? સચ્ચં, તથાપિ સો ચતુવગ્ગાદિના સઙ્ઘેન કત્તબ્બકમ્મં ઊનકતરેન ન વટ્ટતિ, અતિરેકેન પન વટ્ટતીતિ ઞાપનત્થં વુત્તો.

૨૦૩. ઇદાનિ ચતુવગ્ગાદિકેન છન્દાહરણેન પૂરેતબ્બોતિ દસ્સેતિ “**ચતૂ**”તિઆદિના. પારાજિકાદિભાવમનાપન્નત્તા પકતિયા સભાવેનેવ ઠિતો અત્તા યેસં, પકતો વા તતોયેવ કમ્મેસુ અવિગતો અત્તા યેસં તેતિ **પકતત્તકા**, પારાજિકઉક્ખિત્તકલદ્ધિનાનાસંવાસકેહિ અઞ્ઞે. **પરે**તિ એકસીમટ્ઠા તાદિસાયેવ અઞ્ઞે. **સેસેપી**તિ અવસેસે પઞ્ચવગ્ગાદિકરણીયેપિ.

૨૦૪. ઇદાનિ વત્થુઞત્તિઅનુસ્સાવનસીમાદિવિપત્તિતો, કમ્મવિપત્તીસુ પરિસતો ચ પટિક્કોસતો ચ કમ્મસ્સ કુપ્પાકુપ્પભાવં તત્થ ચ આપત્તિઆદિં દસ્સેતું “**ચતૂ**”તિઆદિ માહ. ચતુવગ્ગાદિકત્તબ્બં અસંવાસગણપૂરં વા કમ્મારહગણપૂરં વા કમ્મઞ્ચ ગરુકટ્ઠગણપૂરં વા પરિવાસાદિકમ્મઞ્ચાતિ યોજના. એત્થ ચ કમ્મારહો ગરુકટ્ઠતો અઞ્ઞો, નિક્ખિત્તવત્તો પન ગરુકટ્ઠો ગણપૂરકો હોતિયેવ. **કત**ન્તિ ચતુવગ્ગાદિના કતં.

૨૦૫. **વારેય્યા**તિ અન્તરાયે અસતિ અન્તમસો એકોપિ વારેય્યાતિ અત્થો. **અન્તરાયે**તિ પાપેહિ કરિયમાને જીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયે સતિ. અનન્તરાયિકા ચે ન વારેન્તિ, દુક્કટં. **દિટ્ઠાવિ**ન્તિ અત્તનો અત્તનો દિટ્ઠિં લદ્ધિં ‘‘અધમ્મકમ્મં ઇદં, ન મેતં ખમતી’’તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં આવિ કરેય્યુન્તિ સેસો. **એકોધિટ્ઠાન**ન્તિ એકો ભિક્ખુ ‘‘ન મેતં ખમતી’’તિ અધિટ્ઠાનં કરેય્યાતિ સેસો. **તતોધિકા**તિ તીહિ અધિકા. તે પન સઙ્ઘત્તા પહોન્તિ અત્તનો કમ્મં નિત્થરિતું.

૨૦૬. **ખિત્તચિત્તો** નામ ઉમ્મત્તકો. **દુખટ્ટિતો**તિ વેદનટ્ટો. **ન રૂહતી**તિ ગચ્છત્તં ન રોહતીતિ અત્થો.

૨૦૭. અન્તમસો અનન્તરસ્સાપિ આરોચેન્તસ્સ પકત...પે॰... ભિક્ખુનોતિ સમ્બન્ધો. એકસીમાયં તિટ્ઠતીતિ **એકસીમટ્ઠો**. સમો સંવાસો અસ્સાતિ **સમસંવાસો**. એકસીમટ્ઠો ચ સો સમસંવાસો ચ, પકતત્તો ચ સો એકસીમટ્ઠસમસંવાસો ચ, સો ચાયં ભિક્ખુ ચાતિ સબ્બત્થ કમ્મધારયો, તસ્સ. એત્થ પન અવિપન્નસીલો **પકતત્તો**તિ અધિપ્પેતો. **આરોચેન્તસ્સા**તિ અત્તનો લદ્ધિં પકાસેન્તસ્સ. **રૂહતી**તિ પટિક્ખેપો રુહતિ.

૨૦૮. **ધમ્મિકં કમ્મ**ન્તિ ધમ્મેન કત્તબ્બં અપલોકનાદિકમ્મં. **પટિક્કોસેય્યા**તિ નિવારેય્ય. તિરોક્ખા કાયસામગ્ગિં વા છન્દં વાતિ વા-સદ્દં નેત્વા અત્થો નેતબ્બો. **તિરોક્ખા**તિ પરમ્મુખા. સો સમ્મુખા-સદ્દો વિય નિપાતો, અથ વા અક્ખા ઇન્દ્રિયવિસયતો તિરો બહીતિ અત્થોતિ.

કમ્મનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨૯. મિચ્છાજીવવિવજ્જનાનિદ્દેસવણ્ણના

૨૦૯. આગમ્મ જીવન્તિ એતેનાતિ આજીવો, કો સો? પચ્ચયપરિયેસનવાયામો. મિચ્છાય આજીવો, તસ્સ વિવજ્જના **મિચ્છાજીવવિવજ્જના**. સા પનાયં અત્થતો ‘‘ઇધ ભિક્ખુ પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો’’તિ (વિભ॰ ૫૦૮) એવં પાતિમોક્ખસંવરસમ્પત્તિયા પટિપત્તિદસ્સનવસેન આગતો આચારો ચેવ યથાક્કમેન પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસથુલ્લચ્ચયપાચિત્તિયપાટિદેસનીયદુબ્ભાસિતદુક્કટાનં કારણભૂતસ્સ

આજીવહેતુપઞ્ઞત્તાનં અભૂતારોચનસઞ્ચરિત્તઅઞ્ઞાપદેસભૂતારોચનપણીતભોજનવિઞ્ઞત્તિ ભિક્ખુનિભોજનવિઞ્ઞત્તિસૂપોદનવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદાનં વીતિક્કમસ્સ ચ કુહનલપનનેમિત્તિકતા નિપ્પેસિકતા લાભેન લાભં નિજિગીસનતાતિ એવમાદીનઞ્ચ પાપધમ્માનં વસેન પવત્તં મિચ્છાજીવવિરતિસઙ્ખાતં આજીવપારિસુદ્ધિસીલઞ્ચ. તસ્સા પન કસ્સચિ ઇધ દસ્સનં યથા દસ્સેતુમારદ્ધં પાતિમોક્ખસંવરસઙ્ખાતાય અધિસીલસિક્ખાય, ચતુરારક્ખવિપસ્સનાવસેન આગતાનં અધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાસઙ્ખાતાનં દ્વિન્નં સિક્ખાનઞ્ચ ઉપકારકધમ્મપરિદીપનત્થન્તિ દટ્ઠબ્બં, એવમીદિસં વિઞ્ઞેય્યં, તં દસ્સેતિ "**દારુ**"ન્તિઆદિના. તત્થ "**દારુ**"ન્તિઆદીનિ "દદે"તિ એતસ્સ પત્તિકમ્મં. **ચુણ્ણં** સિરીસચુણ્ણાદિનહાનિયચુણ્ણં. **ન્હાનમુખોદકન્તિ** ન્હાનઞ્ચ મુખઞ્ચ, તસ્સ ઉદકન્તિ સમાસો. **આદિ**-સદ્દેન પણ્ણાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **કુલસઙ્ગહા**તિ કુલસઙ્ગહકરણેન.

૨૧૦. પરિભટતિ પરેસં દારકે પરિહરતીતિ પરિભટો, પરિભટસ્સ કમ્મં પારિભટકો, સકત્થે તમેવ પારિભટકતા. અલઙ્કરણાદિના કુલદારકપરિહરણસ્સેતં નામં. મુગ્ગસ્સ સૂપો મુગ્ગસૂપો, સોયેવ મુગ્ગસુપ્પો. યથા મુગ્ગસૂપે પચ્ચમાને કોચિદેવ મુગ્ગો ન પચ્ચતિ, અવસેસા પચ્ચન્તિ, એવં યસ્સ પુગ્ગલસ્સ વચને કિઞ્ચિદેવ સચ્ચં હોતિ, સેસં અલિકં, અયં પુગ્ગલો મુગ્ગસૂપસદિસતાય ઉપચારેન "મુગ્ગસુપ્પો"તિ વુચ્ચતિ, તસ્સ ભાવો મુગ્ગસુપ્પતા . સચ્ચાલિકેન જીવિતકપ્પનસ્સેતં અધિવચનં. ઘરવત્થુઆદિસમ્બન્ધિની વિજ્જા વત્થુવિજ્જા. પારિભટકતા ચાતિઆદિના દ્વન્દો નપુંસકત્તાભાવે **પારિ...પે॰... વિજ્જા**, તાય. રસ્સો પન ગાથાબન્ધવસેન, તથા દીઘો. પહિણાનં તસ્મિં તસ્મિં કમ્મે તેસં તેસં નિયુઞ્જનં **પહેણં**. આદરેન દૂતેન કારેતબ્બં યં કિઞ્ચિ કમ્મં **દૂતકમ્મં**. પિસનં પેસનં, જઙ્ઘાય પાદેન પેસનં જઙ્ઘપેસનં, તમસ્સ અત્થીતિ **જઙ્ઘપેસનિયં**. તેસં તેસં ગિહીનં ગામન્તરદેસન્તરાદીસુ સાસનપટિસાસનહરણસ્સેતમધિવચનં.

૨૧૧. લાભાસાય લઞ્જદાનં **અનુપ્પદાનં. સમ્બુદ્ધપ્પટિકુટ્ઠેન** બુદ્ધગરહિતેન અઙ્ગવિજ્જાનક્ખત્તવિજ્જાસુપિનવિજ્જાભૂતવિજ્જાદિના **અઞ્ઞેન વા**.

૨૧૨. અઞ્ઞાતકાનં અપ્પવારિતાનં વિઞ્ઞાપનં **વિઞ્ઞત્તિ**, યાચનવસેન પવત્તો કાયવચીપયોગો. બુદ્ધપ્પટિકુટ્ઠેન મિચ્છાજીવેન પચ્ચયપરિયેસના **અનેસના**. અભૂતસ્સ અત્તનિ અવિજ્જમાનસ્સ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસ્સ ઉલ્લપનં કથનં **અભૂતુલ્લપના. કુહનાદીહી**તિ કુહનાલપનાદીહિ. તત્થ લાભસક્કારસિલોકસન્નિસ્સિતસ્સ પચ્ચયપ્પટિસેવનસામન્તજપ્પનઇરિયાપથસણ્ઠાપનવસેન જનવિમ્હાપના **કુહના**. વિહારં આગતે મનુસ્સે દિસ્વા "કિમત્થાય ભોન્તો આગતા, કિં ભિક્ખૂ નિમન્તેતુ"ન્તિ વા "મયિ રાજા પસન્નો, અસુકો ચ અસુકો ચ રાજમહામત્તો પસન્નો"તિ વા આદિના નયેન આલપના **લપના**. ખાદનીયં ગહેત્વા ગચ્છન્તે દિસ્વા "કિં ખાદનીયં લભિત્થા"તિઆદિના નયેન નિમિત્તકરણાદિ **નેમિત્તકતા**. "અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો"તિઆદિના નયેન ગરહણાનિ ચ "એતં એત્થ કથેથા"તિઆદિના નયેન વાચાય ઉક્ખિપનાદિ ચ **નિપ્પેસિકતા**. અપ્પેન લાભેન બહુકં વઞ્ચેત્વા ગહેતું ઇચ્છનં **લાભેન લાભં નિજિગીસનતા. કુલદૂસાદી**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન રૂપિયપ્પટિગ્ગહણરૂપિયસંવોહારા સઙ્ગય્હન્તીતિ.

મિચ્છાજીવવિવજ્જનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૦. વત્તનિદ્દેસવણ્ણના

૨૧૩. સઉપાહનો...પે॰... ચીવરં સીસે કરિત્વા વા આગન્તુકો આરામં ન પવિસેતિ સમ્બન્ધો. **સછત્તો**તિ સીસે કતછત્તેન સછત્તો. **ઓગુણ્ઠિતો**તિ સસીસં પારુપિતો. ''પરિક્ખિત્તસ્સ વિહારસ્સ પરિક્ખેપો, અપરિક્ખિત્તસ્સ પરિક્ખેપારહટ્ઠાન''ન્તિ વુત્તં ઉપચારસીમાસમીપં પત્વા ઉપાહનાઓમુઞ્ચનાદિસબ્બં કત્વા આરામો પવિસિતબ્બોતિ અયમેત્થ બ્યતિરેકલદ્ધો અત્થો.

૨૧૪. પાનીયેન પાદે ન ધોવેય્યાતિ સમ્બન્ધો. પટિક્કમનં પત્વા એકમન્તે પત્તચીવરં નિક્ખિપિત્વા પતિરૂપે નિસજ્જ પુચ્છિત્વા પાનીયં પાતબ્બં, પરિભોજનીયેન યથાવુત્તં પાદા ધોવિતબ્બાતિ અધિપ્પાયો. **વુડ્ઢતરે આવાસિકેપિ ચ અભિવાદેય્યા**તિ ઇમિના વસ્સં પુચ્છિત્વા નવકેન આવાસિકેન અભિવાદાપેતબ્બન્તિ દીપેતિ. **પુચ્છેય્ય સયનાસન**ન્તિ ''કતમં સેનાસનં પાપુણાતિ, અજ્ઝાવુત્થં અનજ્ઝાવુત્થં વા''તિ સેનાસનં પુચ્છેય્ય. ઇદઞ્ચ પુચ્છાય લક્ખણવચનં. તસ્મા આવાસિકવત્તે વુત્તમજ્ઝાવુત્થાદિકઞ્ચ પુચ્છિતબ્બં. સચે ''અનજ્ઝાવુત્થ''ન્તિ વદન્તિ, કવાટં આકોટેત્વા મુહુત્તં આગમેત્વા ઘટિકં ઉગ્ઘાટેત્વા કવાટં પણામેત્વા બહિ ઠિતેન ઉલ્લોકેત્વા પવિસિત્વા સબ્બં સેનાસનવત્તં કાતબ્બં. આગન્તુકવત્તં.

૨૧૫-૬. ગમિકો પક્કમેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ''**પટિસામેત્વા**''તિઆદીનિમસ્સ પુબ્બકિરિયાપદાનિ. **દારુમત્તિકભણ્ડક**ન્તિ એત્થ મઞ્ચપીઠાદિદારુભણ્ડં રજનભાજનાદિમત્તિકાભણ્ડં. **પટિસામેત્વા**તિ અત્થિ ચે અનોવસ્સકે સણ્ઠપેત્વા. **થકેત્વાના**તિ દ્વારવાતપાનેહિ પિધાય . **સાધુકં સઙ્ગોપેત્વાના**તિ ચતૂસુ પાસાણેસુ મઞ્ચં પઞ્ઞપેત્વા મઞ્ચે મઞ્ચસ્સ, પીઠે પીઠસ્સ આરોપનેન સેનાસનસ્સ ઉપરૂપરિ પુઞ્જકરણેન સાધુકં સઙ્ગોપનં કત્વા. **ન ચા**તિ નેવ. ગમિકવત્તં.

૨૧૭-૮. **આવાસિકો**તિ ઇદં ''પઞ્ઞપેય્યા''તિઆદીનં કત્તુપદં. નવકમ્મકરણાદિભારનિત્થરણતાય આવાસો વિહારો અસ્સ અત્થીતિ **આવાસિકો**. યસ્સ પન કેવલં વિહારે નિવાસનમત્તં અત્થિ, સો **નેવાસિકો**. ઉભોપિ તે ઇધ આવાસિક-સદ્દેન સઙ્ગહિતા. **પાદોદપ્પભુતિ**ન્તિ એત્થ **પભુતિ**-સદ્દેન પાદપીઠપાદકથલિકાનં ગહણં. પચ્ચુગ્ગન્ત્વાન પત્તચીવરં ગણ્હેય્યાતિ યોજના. **પઞ્ઞપે સયનાસન**ન્તિ ''એતં તુમ્હાકં સેનાસનં પાપુણાતી''તિ એવં સયનાસનં પઞ્ઞપેય્ય, પકાસેય્યાતિ વુત્તં હોતિ.

૨૧૯. **અજ્ઝાવુત્થ**ન્તિ પુબ્બે ભિક્ખૂહિ નિવુત્થં. **ગોચરાગોચરં વદે**તિ ''ભિક્ખાચારગામો દૂરો, આસન્નો''તિ વા, ''કાલસ્સેવ પિણ્ડાય ચરિતબ્બં, દિવા વા''તિ એવં ગોચરઞ્ચ, ''મિચ્છાદિટ્ઠિકાનં વા ગામો, પરિચ્છિન્નભિક્ખો વા''તિઆદિના અગોચરઞ્ચ વદેય્યાતિ અત્થો. **વચ્ચપસ્સાવટ્ઠાનાની**તિઆદીનિપિ ''વદે''તિ ઇમસ્સેવ કમ્મવચનાનિ. **સેખસમ્મુતિ**ન્તિ યસ્સ સદ્ધસ્સ કુલસ્સ સઙ્ઘો સેખસમ્મુતિં દેતિ, તં કુલઞ્ચ.

૨૨૦. **પવેસનિક્ખમે કાલ**ન્તિ ''કેસુચિ ઠાનેસુ વાળમિગા વા અમનુસ્સા વા હોન્તિ, ઇમં કાલં પવિસિતબ્બં નિક્ખમિતબ્બઞ્ચા''તિ એવં પવેસનિક્ખમે ચ કાલં. એતં પન આસનપઞ્ઞપનાદિકં સબ્બં વત્તં વુડ્ઢતરે આગતે ચીવરકમ્માદિં વા નાતિગિલાનસ્સ ભેસજ્જં વા ઠપેત્વાપિ કાતબ્બં. મહાગિલાનસ્સ પન ભેસજ્જમેવ કાતબ્બં. ચેતિયઙ્ગણવત્તં કરોન્તેનાપિ તસ્સ વત્તં કાતું આરભિતબ્બં. પણ્ડિતો હિ આગન્તુકો ''કરોહિ તાવ ભેસજ્જં, ચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જાહી''તિ ચ વદેય્ય. અપિચ બીજનેન બીજિતબ્બો, પાદાપિસ્સ ધોવિતબ્બા, તેલેન મક્ખિતબ્બા. પિટ્ઠિ ચે આગિલાયતિ, સમ્બાધેતબ્બા. નવકસ્સ પન આગન્તુકસ્સ ''ઇદમાસનં, એત્થ નિસીદા''તિઆદિના

આચિક્ખિતબ્બન્તિ દસ્સેન્તો ‘‘**નિસિન્નોયેવા**’’તિઆદિમાહ. **નિસિન્નોયેવા**તિ ઇમિના ‘‘ઠિતોયેવા’’તિઆદિં ઉપલક્ખેતિ. **સમુદ્દિસે**તિ આદરેન વદેય્ય. આવાસિકવત્તં.

‘‘વત્ત’’ન્તિ પન સામઞ્ઞેન નિદ્દિટ્ઠત્તા ન થેરે ભિક્ખૂ અતિઅલ્લીયિત્વા નિસીદિતબ્બં, મહાથેરસ્સ નિસિન્નાસનતો એકં દ્વે આસનાનિ ઠપેત્વા ‘‘નિસીદા’’તિ વુત્તે નિસીદિતબ્બં, ન નવાપિ ભિક્ખૂ આસનેન પટિબાહિતબ્બા, ન સઙ્ઘાટિં ઓત્થરિત્વા નિસીદિતબ્બં, સદ્દં અકત્વા ઉદકકિચ્ચં કાતબ્બં, યથા સૂપસ્સ ઓકાસો હોતિ, એવમત્તાય ઓદનો ગણ્હિતબ્બો, થેરેન ભિક્ખુના ‘‘ઠપેત્વા અપ્પકં ઓદનાદિકં સબ્બં સબ્બેસં સમકં સમ્પાદેહી’’તિ વત્તબ્બં, ન તાવ થેરેન ભુઞ્જિતબ્બં, ભુત્તાવિના ન તાવ ઉદકં પટિગ્ગહેતબ્બં, ભત્તગ્ગતો નિવત્તન્તેહિ યથાનુરૂપં નિક્ખમિત્વા વિરળાય પાળિયા ગન્તબ્બન્તિ એવમાદિકઞ્ચ તદનુરૂપં સેખિયવત્તઞ્ચ સમ્પાદેતબ્બન્તિ ઇદં **ભત્તગ્ગવત્ત**ઞ્ચ સાધુકં અતરમાનેન ગામો પવિસિતબ્બો, ‘‘ઇમિના પવિસિસ્સામિ, ઇમિના નિક્ખમિસ્સામી’’તિ નિવેસનં પવિસન્તેન સલ્લક્ખેતબ્બં, નાતિસહસા પવિસિતબ્બં, નાતિસહસા નિક્ખમિતબ્બં, નાતિદૂરે નચ્ચાસન્ને ઠાતબ્બં, નાતિચિરં ઠાતબ્બં, નાતિલહુકં નિવત્તિતબ્બં, દાતુકામતાકારં ઞત્વા ઠાતબ્બં, યો પઠમં ગામતો પટિક્કમતિ, તેન આસનપઞ્ઞપનાદિ સબ્બં કાતબ્બં, યો પચ્છા, તેન આસનુદ્ધરણાદિ સબ્બં કાતબ્બન્તિ એવમાદિકઞ્ચ તદનુરૂપં સેખિયવત્તઞ્ચ સમ્પાદેતબ્બન્તિ ઇદં **પિણ્ડચારિકવત્ત**ઞ્ચ કાતબ્બં.

સેનાસનટ્ઠાને સબ્બં વત્તઞ્ચ સમ્પાદેત્વા તતો નિક્ખમિત્વા સાધુકં નિવાસેત્વા પારુપિત્વા ચ અતરમાનેન ગામો પવિસિતબ્બોતિઆદિ સબ્બં **પિણ્ડચારિકવત્તં** કાતબ્બં. પાનીયપરિભોજનીયઅગ્ગિઅરણિસહિતકત્તરદણ્ડા ઉપટ્ઠપેતબ્બા, નક્ખત્તપદાનિ સકલાનિ વા એકદેસાનિ વા ઉગ્ગહેતબ્બાનિ, દિસાકુસલેન ભવિતબ્બન્તિ ઇદં **આરઞ્ઞિકવત્ત**ઞ્ચ ઉદ્દિટ્ઠંયેવ હોતીતિ અવગન્તબ્બન્તિ.

વત્તનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૧. વિકપ્પનાનિદ્દેસવણ્ણના

૨૨૧. **સમ્મુખા પરમ્મુખા**તિ સસ્સ મુખં, પરસ્સ મુખન્તિ વિગ્ગહો, સમ્મુખેન પરમ્મુખેનાતિ અત્થો. સમ્મુખાવિકપ્પના પરમ્મુખાવિકપ્પનાતિ ભેદા દુવે વિકપ્પના વુત્તાતિ યોજના . **ભેદા**તિ વિસેસતો. અથ વા સસ્સ મુખં મુખસમ્બન્ધિવચનં અસ્સા વિકપ્પનાયાતિ સમાસો. તથા પરમ્મુખા. સમ્મુખા ચ પરમ્મુખા ચ, તસ્સા ભેદો, તતો. **સમ્મુખાય** સમ્મુખવિકપ્પનાય. **બ્યત્તસ્સા**તિ વિકપ્પનવિધાનં પચ્ચુદ્ધારવિધાનઞ્ચ જાનન્તસ્સ.

૨૨૨. **તેના**તિ યસ્સ સન્તિકે વિકપ્પેતિ, તેન ભિક્ખુના. **પરિભોગાદિક**ન્તિ પરિભોગં વિસ્સજ્જનં અધિટ્ઠાનઞ્ચ.

૨૨૪-૫. **અપરા સમ્મુખાવેકા**તિ એત્થ **વા**-સદ્દો પક્ખન્તરે, અથ વાતિ અત્થો, અપિ-સદ્દત્થો વા **વા**-સદ્દો, સો અપરા-સદ્દતો પરં દટ્ઠબ્બો, અપરાપિ એકા સમ્મુખાવિકપ્પના અત્થીતિ અત્થો. કથન્તિ આહ ‘‘**ભિક્ખુસ્સા**’’તિઆદિ. ‘‘પઞ્ચન્નં સહધમ્મીન’’ન્તિ વુત્તત્તા ‘‘**તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો**’’તિઆદીસુ તિસ્સાય ભિક્ખુનિયા તિસ્સાય સિક્ખમાનાય તિસ્સાય સામણેરિયા તિસ્સસ્સ સામણેરસ્સાતિપિ વિઞ્ઞાતબ્બં.

૨૨૬. **પરમ્મુખાવિકપ્પના**તિ પરમ્મુખેન વિકપ્પનેન, પરમ્મુખાવિકપ્પનાતિ વા ગહેતબ્બં, પરમ્મુખાવિકપ્પના કથન્તિ અત્થો.

૨૨૭. મિત્તોતિ દળ્હમિત્તો. **સન્દિટ્ઠો**તિ દિટ્ઠમત્તમિત્તો. એત્થ પન દ્વિન્નં વિકપ્પનાનં કિં નાનાકરણન્તિ? સમ્મુખાવિકપ્પનાય તાવ સયં વિકપ્પેત્વા પરેન પચ્ચુદ્ધરાપેતિ, તેનેવ સા **સમ્મુખાવિકપ્પના** નામ જાતા. પરમ્મુખાવિકપ્પનાય પરેનેવ વિકપ્પાપેત્વા પરેનેવ પચ્ચુદ્ધરાપેતિ, તેનેવ સા **પરમ્મુખાવિકપ્પના** નામ જાતાતિ ઇદમેત્થ નાનાકરણન્તિ.

૨૨૮. દૂરસન્તિકત્તેકત્તન્તિ એત્થ આસન્નદૂરભાવો અધિટ્ઠાને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

૨૨૯. દસાહં...પે॰... પચ્ચાસાય સતિ માસકં નાધિટ્ઠિતવિકપ્પિતં નિસ્સગ્ગિં નુપ્પાદયતીતિ સમ્બન્ધો. દસ અહાનિ સમાહટાનિ **દસાહં**. સબ્બત્થ અચ્ચન્તસંયોગે દુતિયા. તત્થ યં દિવસં ચીવરં ઉપ્પન્નં, તસ્સ યો અરુણો, સો ઉપ્પન્નદિવસનિસ્સિતો, તસ્મા ચીવરુપ્પાદદિવસેન સદ્ધિં એકાદસે અરુણુગ્ગમને નિસ્સગ્ગિયં હોતીતિ આહ ''**દસાહ**''ન્તિ. **માસમેકં વા**તિ ''અનત્થતે કથિને એકં પચ્છિમકત્તિકમાસ''ન્તિ (પારા॰ ૬૪૯ અત્થતો સમાનં) વુત્તત્તા કથિનત્થતે પઞ્ચ માસેતિ લબ્ભતિ. કથિનં અત્થતં યસ્મિં વિહારેતિ સમાસો. **પારિપૂરત્થ**ન્તિ પારિપૂરિ અત્થો યસ્સાતિ વિગ્ગહો. કિરિયાવિસેસનં, પારિપૂરિપ્પયોજનં કત્વાતિ અત્થો. **ઊનસ્સા**તિ યત્તકેન કયિરમાનં અધિટ્ઠાનં ચીવરં પહોતિ, તત્તકતાભાવતો ઊનસ્સ એકાદસમાસસત્તમાસસઙ્ખાતે પિટ્ઠિસમયે ઉપ્પન્નસ્સ મૂલચીવરસ્સ. **પચ્ચાસા સતી**તિ ''સઙ્ઘાદિતો યતો કુતોચિ લચ્છામી''તિ એવં સતિયા પચ્ચાસાયાતિ અત્થો. ઉભયમ્પિ ય-કારલોપેન નિદ્દિટ્ઠં. **સતી**તિ વા નિપાતો, લિઙ્ગવિપલ્લાસેન વાહ. એત્થ પન બ્યતિરેકવસેન દસાહાતિક્કમનાદીસુ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં વેદિતબ્બન્તિ.

વિકપ્પનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૨. નિસ્સયનિદ્દેસવણ્ણના

૨૩૦. બ્યત્તસ્સાતિ ''કારિય''ન્તિ કિતકયોગે કત્તરિ છટ્ઠી. **બ્યત્તો** ચ નામ ''પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતેન ભિક્ખુના અનિસ્સિતેન વત્થબ્બં, આપત્તિં જાનાતિ, અનાપત્તિં જાનાતિ, લહુકં આપત્તિં જાનાતિ, ગરુકં આપત્તિં જાનાતિ, ઉભયાનિ ખો પનસ્સ પાતિમોક્ખાનિ વિત્થારેન સ્વાગતાનિ હોન્તિ સુવિભત્તાનિ સુપ્પવત્તીનિ સુવિનિચ્છિતાનિ સુત્તસો અનુબ્યઞ્જનસો. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતેન ભિક્ખુના અનિસ્સિતેન વત્થબ્બ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૦૩) એવં વુત્તબ્યત્તો ચ બહુસ્સુતબ્યત્તો ચ વેદિતબ્બો.

તત્થ **સુવિભત્તાની**તિ સુટ્ઠુ વિભત્તાનિ પદપચ્ચાભટ્ઠસઙ્કરદોસવિરહિતાનિ. **સુપ્પવત્તીની**તિ પગુણાનિ વાચુગ્ગતાનિ. **સુવિનિચ્છિતાનિ સુત્તસો**તિ ખન્ધકપરિવારતો આહરિતબ્બસુત્તવસેન સુટ્ઠુ વિનિચ્છિતાનિ. **અનુબ્યઞ્જનસો**તિ અક્ખરપદપારિપૂરિયા સુવિનિચ્છિતાનિ અક્ખણ્ડાનિ અવિપરીતક્ખરાનિ. એતેન અટ્ઠકથા દીપિતા. અટ્ઠકથાતો હિ એસ વિનિચ્છયો હોતીતિ. બહુસ્સુતબ્યત્તો પન યેન સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન દ્વે માતિકા પગુણા વાચુગ્ગતા, પક્ખદિવસેસુ ધમ્મસવનત્થાય સુત્તન્તતો ચત્તારો ભાણવારા, સમ્પત્તાનં પરિસાનં પરિકથનત્થાય અન્ધકવિન્દમહારાહુલોવાદઅમ્બટ્ઠસદિસો એકો કથામગ્ગો, સઙ્ઘભત્તમઙ્ગલામઙ્ગલેસુ અનુમોદનત્થાય તિસ્સો અનુમોદના, ઉપોસથપ્પવારણાદિજાનનત્થં કમ્માકમ્મવિનિચ્છયો, સમણધમ્મકરણત્થં સમાધિવસેન વિપસ્સનાવસેન વા અરહત્તમગ્ગપરિયોસાનમેકં કમ્મટ્ઠાનં એત્તકં ઉગ્ગહિતં, સ્વાયં વુચ્ચતિ. **નત્થિ નિસ્સાય કારિય**ન્તિ આચરિયાદિં નિસ્સાય વાસેન કત્તબ્બં નત્થિ. ''**નિસ્સયકારિય**''ન્તિ વા પાઠો, નિસ્સયેન કારિયન્તિ સમાસો. જીવસ્સ યત્તકો પરિચ્છેદો **યાવજીવં**.

૨૩૧. તેન નિસ્સાય વસન્તેન એવં નિસ્સયો ગહેતબ્બોતિ દસ્સેતું "**એકંસ**"ન્તિઆદિ વુત્તં. **એકંસ**ન્તિ એકો અંસો અસ્સ ચીવરસ્સાતિ વિગ્ગહો. કિરિયાવિસેસનં વા ભુમ્મત્થે વા ઉપયોગવચનં, એકસ્મિં અંસેતિ અત્થો. **અઞ્જલિ** કરપુટો. **યાવતતિયકં વદે**તિ ઉપસમ્પદાય સટ્ઠિવસ્સેન સત્તતિવસ્સેન વાપિ બ્યત્તસ્સ નવકસ્સ સન્તિકે યાવતતિયકં વચનં કરેય્ય. યાવતતિયો વારો અસ્સાતિ કિરિયાવિસેસનસમાસો. **આયસ્મતો**તિ આયસ્મન્તં. **વચ્છામી**તિ વસામિ. ઉપજ્ઝં ગણ્હન્તેનાપિ ''ઉપજ્ઝાયો મે, ભન્તે, હોહી''તિ ગહેતબ્બં. તં પન ''આચરિયો''તિ એત્થ ''ઉપજ્ઝાયો''તિ વચનં વિસેસોતિ એત્થ વાચાભેદતો ન વિસું વુત્તં. ન કેવલમેત્થ નિસ્સયુપજ્ઝાયગહણે, ગામપ્પવેસનાદીસુપિ એવમેવ કત્વા ''અહં આવુસો''તિ વા ''ભન્તે''તિ વા વત્વા ''ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામી''તિઆદિના વત્તબ્બં.

૨૩૨. નિસ્સયપટિપ્પસ્સદ્ધિં દસ્સેતિ "**પક્કન્તે**"તિઆદિના. **પક્કન્તે**તિ ઉપજ્ઝાયે આચરિયે સદ્ધિવિહારિકે અન્તેવાસિકે ચ ગામાદીસુ યત્થ કત્થચિ આપુચ્છિત્વા વા અનાપુચ્છિત્વા વા ગતે. તેસુ યેન કેનચિ ''અસુકં નામ ગામં ગચ્છામી''તિ વુત્તે તેસુયેવ યેન કેનચિ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિતેપિ તં તં નિયમં અતિક્કમિત્વા પક્કન્તેપિ અનાપુચ્છા પન ઉપચારસીમાતિક્કમેન પક્કન્તેપિ નિસ્સયો **સમ્મતિ** પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. **પક્ખસઙ્કન્તે**તિ તિત્થિયપક્ખસઙ્કન્તે ચાપિ વિબ્ભન્તે ચાપિ મરણેન ચ તઙ્ખણઞ્ઞેવ પટિપ્પસ્સમ્ભતિ. **આણત્તિ** નામ ''પણામેમિ ત''ન્તિ વા ''મા ઇધ પવિસા''તિઆદિકા નિસ્સયપ્પણામના. તાય પણામિતેન આચરિયુપજ્ઝાયા ખમાપેતબ્બા. અખમન્તેસુ દણ્ડકમ્મં કત્વા તસ્મિં વિહારે મહાથેરે ગહેત્વાપિ સામન્તવિહારે ભિક્ખૂ ગહેત્વાપિ ખમાપેતબ્બા. ન ખમન્તિ ચે, આચરિયુપજ્ઝાયાનં સભાગાનં સન્તિકે વસિતબ્બં. યેન કેનચિ કારણેન ન સક્કા હોતિ તત્ર આચરિયુપજ્ઝાયાનં સભાગાનં સન્તિકે વસિતું, તંયેવ વિહારં આગન્ત્વા અઞ્ઞસ્સ સન્તિકે નિસ્સયં ગહેત્વા વસિતબ્બં. તત્થ ''પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં સદ્ધિવિહારિકં અપ્પણામેન્તો ઉપજ્ઝાયો સાતિસારો હોતિ, પણામેન્તો અનતિસારો હોતિ. ઉપજ્ઝાયમ્હિ નાધિમત્તં પેમં હોતિ, નાધિમત્તો પસાદો હોતિ, નાધિમત્તા હિરી હોતિ, નાધિમત્તો ગારવો હોતિ, નાધિમત્તા ભાવના હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહઙ્ગેહિ...પે॰... હોતિ (મહાવ॰ ૬૮). પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે , અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં અન્તેવાસિકં અપ્પણામેન્તો આચરિયો...પે॰... હોતી''તિ (મહાવ॰ ૮૧) વુત્તત્તા પન અસમ્માવત્તન્તે અન્તેવાસિકસદ્ધિવિહારિકે અપ્પણામેન્તા આચરિયુપજ્ઝાયા દુક્કટં આપજ્જન્તીતિ વેદિતબ્બં. **ભાવના**તિ મેત્તાભાવના. ઉપજ્ઝાયસમોધાનં પન તસ્સ દસ્સનસવનવસેન વેદિતબ્બં.

૨૩૩. **અલજ્જિ**ન્તિ –

''સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતિ;
આપત્તિં પરિગૂહતિ;
અગતિગમનઞ્ચ ગચ્છતિ;
એદિસો વુચ્ચતિ અલજ્જિપુગ્ગલો''તિ. (પરિ॰ ૩૫૯) –

એવં વુત્તલક્ખણં અલજ્જિં. નિસ્સયં દેન્તેનાપિ લજ્જિનોયેવ દાતબ્બં. ''ન ભિક્ખવે અલજ્જીનં નિસ્સયો દાતબ્બો. યો દદેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (મહાવ॰ ૧૨૦) હિ વુત્તં. અદિટ્ઠપુબ્બસ્સ કતિપાહં આચારં ઉપપરિક્ખિત્વા દાતબ્બં. **અપુબ્બ**ન્તિ એત્થ સમ્બન્ધિસદ્દત્તા પુબ્બ-સદ્દેન પુબ્બવાસો ગહિતો, નત્થિ પુબ્બો અસ્સાતિ અપુબ્બં, નવન્તિ વુત્તં હોતિ. ચત્તારિ પઞ્ચ વા પરિમાણમેતેસન્તિ વિગ્ગહો. એત્થ પન પરિમાણ-સદ્દસન્નિધાનેન સઙ્ખ્યેય્યવાચિનોપિતે સઙ્ખ્યામત્તવાચિનો હોન્તીતિ ચતુપઞ્ચસઙ્ખ્યાપરિમાણમેવ સઙ્ખ્યેય્યમાહ, તસ્મા

વિગ્ગહપદત્થેહિ ભિન્નો અઞ્ઞપદત્થો સમ્ભવતીતિ સમાસો. વા-સદ્દસ્સ યો વિકપ્પત્થો, તત્થ ચાયં સમાસો, ચત્તારિ વા પઞ્ચ વા, ચતુપઞ્ચ અહાનિ, તેસં અહાનં સમાહારો **ચતુપઞ્ચાહં**. **ભિક્ખુસભાગતન્તિ** સમાનો ભાગો લજ્જિતાસઙ્ખાતો કોટ્ઠાસો યેસં, ભિક્ખૂહિ સભાગા, તેસં ભાવો **ભિક્ખુસભાગતા**, તં, પેસલભાવન્તિ અત્થો. ''થેરો લજ્જી''તિ જાનન્તેન પન પકતિયા નિસ્સયદાનટ્ઠાનં ગતેન ચ તદહેવ ગહેતબ્બો, એકદિવસમ્પિ પરિહારો નત્થિ. સચે ''ઓકાસે અલભન્તે પચ્ચૂસસમયે ગહેસ્સામી''તિ સયતિ, અરુણં ઉગ્ગતમ્પિ ન જાનાતિ, અનાપત્તિ. લદ્ધપરિહારેનાપિ વસિતું વટ્ટતીતિ.

૨૩૪. ''લબ્ભતી''તિ કમ્મનિ નિપ્ફન્નત્તા અવુત્તકત્તાતિ **''અદ્ધિકસ્સા''**તિઆદીસુ કત્તરિ સામિવચનં, ''અદ્ધિકેના'' તિઆદિ વુત્તં હોતિ. **''સલ્લક્ખેન્તેના''**તિ પન સરૂપેનેવ નિદ્દિટ્ઠં. **વસિતુન્તિ** વુત્તકમ્મં. ભાવે હિ તું-પચ્ચયો, વાસોતિ અત્થો. **યાચિતસ્સાતિ** ''ગિલાનુપટ્ઠાકસ્સ ચા''તિ એત્થ વિસેસનં. સચે પન ''યાચાહિ મ''ન્તિ વુચ્ચમાનોપિ ગિલાનો માનેન ન યાચતિ, ગન્તબ્બં. **અરઞ્ઞે વા સલ્લક્ખેન્તેન ફાસુકન્તિ** યત્થ વસન્તસ્સ પટિલદ્ધતરુણસમથવિપસ્સનાવિસેસભાગિતાવસેન ફાસુ હોતિ, તસ્મિં અરઞ્ઞે તાદિસં ફાસુવિહારં સલ્લક્ખેન્તેન આરઞ્ઞકેન. દાયકે અસન્તેતિ પદચ્છેદો. **તાવાતિ** અવધિમ્હિ, અદ્ધિકાદીહિ યાવ નિસ્સયદાયકો લબ્ભતિ, તાવ, આરઞ્ઞકેન પન ''પટિરૂપે નિસ્સયદાયકે સતિ નિસ્સાય વસિસ્સામી''તિ આભોગં કત્વા યાવ આસાળ્હિપુણ્ણમા, તાવાતિ અત્થો. ''સચે પન આસાળ્હિમાસે આચરિયો નાગચ્છતિ, યત્થ નિસ્સયો લબ્ભતિ, તત્થ ગન્તબ્બં (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૧). અન્તોવસ્સે પન નિબદ્ધવાસં વસિતબ્બં, નિસ્સયો ચ ગહેતબ્બો''તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૧) હિ **અટ્ઠકથાયં** વુત્તં.

અમ્હાકં પન કેચિ અન્તેવાસિકત્થેરા ''ન ભિક્ખવે વસ્સં ન ઉપગન્તબ્બં. યો ન ઉપગચ્છેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા'તિ (મહાવ॰ ૧૮૬) ચ 'ન ભિક્ખવે તદહુ વસ્સૂપનાયિકાય વસ્સં અનુપગન્તુકામેન સઞ્ચિચ્ચ આવાસો અતિક્કમિતબ્બો. યો અતિક્કમેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા'તિ (મહાવ॰ ૧૮૬) પાળિવચનતો કેનચિ કારણેન નિસ્સયં અલભમાનેનપિ ન સક્કા અન્તોવસ્સે વસ્સં અનુપગન્તું. 'અન્તોવસ્સે પના'તિઆદીસુ પન ચ-સદ્દો અન્વાચયત્થો, તસ્મા તેનાપિ વસ્સં ઉપગન્તબ્બમેવા''તિ વદિંસુ.

મયં પનેત્થ એવમવોચુમ્હ ''ભગવતા અનુપગમને દુક્કટં અનન્તરાયિકસ્સેવ વુત્તં, તેનેવ 'કેનચિ અન્તરાયેન પુરિમિકં અનુપગતેન પચ્છિમિકા ઉપગન્તબ્બા'તિ **અટ્ઠકથાયં** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૮૫) વુત્તં. અન્તરાયો ચ નામ અન્તરા વેમજ્ઝે એતીતિ અન્તરાયો, યો કોચિ બાધકપ્પચ્ચયતાય અધિપ્પેતો વુચ્ચતિ 'ન લભન્તિ પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં, એસેવ અન્તરાયોતિ પક્કમિતબ્બ'ન્તિઆદીસુ (મહાવ॰ ૨૦૧) વિય, તસ્મા બાધકપ્પચ્ચયતા અધિપ્પેતા . નિસ્સયાલાભોપિ અન્તરાયોત્વેવ વિઞ્ઞાયતિ. સક્કા હિ વત્તું 'અન્તરાયો વસ્સૂપગમો સન્નિસ્સયત્તા તરુણસમથવિપસ્સનાલાભીનં કતોકાસો વિયા'તિ. તરુણસમથવિપસ્સનાલાભીનમ્પિ હિ કતોકાસેપિ 'સચે પન આસાળ્હિમાસે આચરિયો નાગચ્છતિ, યત્થ નિસ્સયો લબ્ભતિ, તત્થ ગન્તબ્બ'ન્તિ દળ્હં કત્વા **અટ્ઠકથાયં** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૨૧) વુત્તં. અમ્હાકં ગરૂહિ ચ **સારત્થદીપનિયં** (સારત્થ॰ ટી॰ મહાવગ્ગ ૩.૧૨૧) 'આચરિયં આગમેન્તસ્સેવ ચે વસ્સૂપનાયિકદિવસો હોતિ, હોતુ, ગન્તબ્બં તત્થ, યત્થ નિસ્સયદાયકં લભતી'તિ વસ્સૂપનાયિકદિવસેપિ નિસ્સયત્થાય ગમનમેવ વુત્તં. અથ ચ પન મહાકારુણિકોપિ ભગવા 'અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિલાનુપટ્ઠાકેન ભિક્ખુના નિસ્સયં અલભમાનેન યાચિયમાનેન અનિસ્સિતકેન વત્થુ'ન્તિ (મહાવ॰ ૧૨૧) ગિલાનવિસયેપિ નિસ્સયં ગરુકં કત્વા પટ્ઠપેસિ. યં પન અનિસ્સયં, તં અનન્તરાયં નિસ્સયમુત્તકસ્સ વસ્સૂપગમનં વિય. અપિચ નાવાય ગચ્છન્તસ્સ પન વસ્સાને આગતેપિ નિસ્સયં અલભન્તસ્સ અનાપત્તીતિ નાવાય ગચ્છતોયેવ આવેણિકા

અનાપત્તિકતા વુત્તા. તસ્મા નિસ્સયાલાભો બાધકપ્પચ્ચયો વસ્સૂપગમનસ્સ, ન વસ્સૂપગમનં નિસ્સયસ્સાતિ અન્તરાયોયેવ નિસ્સયાલાભો. તતોયેવ **ટીકાયં** ‘અન્તોવસ્સે પન અનિસ્સિતેન વત્થું ન વટ્ટતી’તિ વુત્તં. તસ્માયેવ ચ ‘અન્તોવસ્સે પના’તિઆદીસુ નિસ્સયદાયકે સતિ નિબદ્ધવાસં વસિતબ્બઞ્ચ નિસ્સયો ગહેતબ્બો ચ હોતીતિ ગમનકિરિયાય ખીયમાનતાવસેન ચ-સદ્દો સમુચ્ચયો ગહેતબ્બો’’તિ.

નિસ્સયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૩. કાયબન્ધનનિદ્દેસવણ્ણના

૨૩૫. બન્ધીયતિ અનેનાતિ બન્ધનં, કાયસ્સ બન્ધનં કાયબન્ધનં, નત્થિ કાયબન્ધનમેતસ્સાતિ **અકાયબન્ધનો. દુક્કટન્તિ** સઞ્ચિચ્ચ વા અસઞ્ચિચ્ચ વા પવિસેય્ય ચે, દુક્કટં. અસતિયા ગતો યત્થ સરતિ, તત્થેવ બન્ધેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **ગતો**તિ અન્તોગામં ગતો. સરિત્વા યાવ ન બન્ધતિ, ન તાવ પિણ્ડાય ચરિતબ્બં.

૨૩૬. “**પટ્ટિકા**”તિઆદિના સબ્બસઙ્ગાહકં કાયબન્ધનં નિદ્દિસતિ. **પટ્ટિકા**તિ પકતિવીતા વા મચ્છકણ્ટકખજ્જૂરિપત્તવાયિમા વા. સૂકરાનં અન્તં **સૂકરન્તં**. ઇધ પન તંસદિસં વુચ્ચતિ. ચતુરસ્સં અકત્વા સજ્જિતં મુદ્દિકકાયબન્ધનમ્પિ સઙ્ગહેત્વા “**એકા રજ્જૂ**”તિ વુત્તં. તં પન રજ્જુકં બન્ધન્તેન એકગુણમેવ કત્વા બન્ધિતું વટ્ટતિ, મજ્ઝે ભિન્દિત્વા દિગુણં કત્વા બન્ધિતું ન વટ્ટતિ. દિગુણં પન અકત્વા સતવારમ્પિ પુનપ્પુનં આવિજ્ઝિત્વા બન્ધિતું વટ્ટતિ, પામઙ્ગસણ્ઠાનં પન એકમ્પિ ન વટ્ટતિ . બહુરજ્જુકે એકતો કત્વા એકેન નિરન્તરં વેઠેત્વા કતં ‘‘બહુરજ્જુક’’ન્તિ ન વત્તબ્બં, તં વટ્ટતિ. **તદનુલોમિકા**તિ તેસં પટ્ટિકાસૂકરન્તાનં દ્વિન્નં દ્વે ઇમે યથાક્કમમનુલોમિકા.

૨૩૭-૮. પટ્ટિકા કીદિસી વટ્ટતીતિ આહ “**મચ્છા**”તિઆદિ. પટ્ટિકા મચ્છકણ્ટકખજ્જૂરિપત્તા વા મટ્ઠા વા લબ્ભાતિ સમ્બન્ધો. **કણ્ટક**-સદ્દેન **પત્ત**-સદ્દેન ચ તદાકારો વુચ્ચતિ, ઉપચારતો હિ મચ્છાનં કણ્ટકાકારો ચ ખજ્જૂરીનં પત્તાકારો ચ એતિસ્સાતિ સમાસો. **મટ્ઠા**તિ પકતિવીતા. **ટીકાયં** પન ‘‘એતે મચ્છકણ્ટકાદયો મટ્ઠા વિકારરહિતા પટ્ટિકા ચ તદન્તોગધાતિ અધિપ્પાયો’’તિ વુત્તં. કથં તેસમન્તોગધતા? યતો તાનિયેવ પટ્ટિકા નામાતિ. તથા ચ વુત્તં **અટ્ઠકથાયં** ‘‘પકતિવીતા વા મચ્છકણ્ટકવાયિમા વા પટ્ટિકા વટ્ટતી’’તિ (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૭૮). એત્થ પન મચ્છકણ્ટકેયેવ ખજ્જૂરિપત્તં પવિટ્ઠં. ચતસ્સોપિ દસા લબ્ભાતિ સમ્બન્ધો. **ચતસ્સો**તિ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદેન વુત્તં, તસ્મા તતો ઊનાપિ વટ્ટન્તિ. **અન્તે**તિ કાયબન્ધનસ્સ ઉભયન્તે દિગુણસુત્તકં લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. ગુણો બન્ધનભૂતં સુત્તકં ગુણસુત્તકં. ‘‘ગુણો પટલરાસીસુ, આનિસંસે ચ બન્ધને’’તિ હિ અભિધાનપ્પદીપિકા. દ્વિન્નં ગુણસુત્તકાનં સમાહારો **દિગુણસુત્તકં**. તં દસામુખસ્સ થિરભાવાય કોટ્ટેતું વટ્ટતિ, ન સોભનત્થં. તેનાહ “**માલાદિ**”ન્તિઆદિ.

માલાદિં કક્કટચ્છાદિં કુઞ્જરચ્છાદિઞ્ચ દસ્સેત્વા ગુણસુત્તકકોટ્ટિતા પટ્ટિકા ન કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો. “**માલાદિ**”ન્તિઆદીસુ **આદિ**-સદ્દેન તાદિસં યં કિઞ્ચિ વિકારરૂપં ગય્હતિ. કક્કટાનં વિય અચ્છીનિ, તાનિ આદીનિ યસ્સાતિ સમાસો. તથા **કુઞ્જરચ્છાદિ**ન્તિ.

૨૩૯. ઘટકન્તિ ઘટકાકારવટ્ટલેખારૂપં. **મકરમુખાદિ**ન્તિ એત્થ **મકરમુખં** નામ મકરમુખસણ્ઠાનં . બિન્દુ પન આગમવસેન વુત્તો. **આદિ**-સદ્દેન દેડ્ડુભસીસાદિવિકારરૂપં યં કિઞ્ચિ સઙ્ગય્હતિ. **દસામુખે**તિ દસાનં મુખભૂતે અન્તે

એતાનિ ન કપ્પન્તીતિ સમ્બન્ધો. વિઘે ઉભન્તે ઘટકા લેખા અઞ્ઞં ચિત્તકઞ્ચ ન કપ્પન્તીતિ સમ્બન્ધો. **ઘટકા**તિ ઘટકતો. **લેખા**તિ લેખાય. પઞ્ચમિયા લોપો. **વિઘે**તિ કાયબન્ધનસ્સ પાસન્તે દસામૂલે તસ્સ થિરભાવત્થં કત્તબ્બે દન્તવિસાણાદિમયે વિઘે.

૨૪૦. **દેડ્ડુભક**ન્તિ ઉદકસપ્પસીસસદિસં. **મુરજ**ન્તિ નાનાવણ્ણેહિ સુત્તેહિ મુરજવટ્ટિસણ્ઠાનં વેઠેત્વા કતં. **ટીકાયં** પન ''**મુરજ**ન્તિ બહુરજ્જુકે એકતો સઙ્કડ્ઢિત્વા એકાય રજ્જુયા પલિવેઠેત્વા કતરજ્જૂ''તિ વુત્તં, તં ''બહુરજ્જુકે એકતો કત્વા''તિઆદિના હેટ્ઠા વુત્તઅટ્ઠકથાવચનેન વિરુજ્ઝતિ. **મદ્દવીણ**ન્તિ પામઙ્ગસણ્ઠાનં. **કલાબુક**ન્તિ બહુરજ્જુકં. તેસં ''ન કપ્પતી''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. **દ્વે મજ્ઝિમા**તિ મજ્ઝે ભવા મુરજમદ્દવીણસઙ્ખાતા દ્વે.

૨૪૧. **ગણ્ઠિયો ચાપી**તિ ચીવરસ્સ ગણ્ઠિયો ચાપિ. **તમ્મયા**તિ તેહિ વેળુઆદીહિ નિબ્બત્તા. પસઙ્ગેન પનેતં વુત્તન્તિ.

કાયબન્ધનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સુમઙ્ગલપ્પસાદનિયા નામ ટીકાય

પઠમભાણવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૪. પથવીનિદ્દેસવણ્ણના

૨૪૨. **જાતાજાતાતિ દુવિધા**તિ જાતા પથવી અજાતા પથવીતિ પથવી દુવિધાતિ અત્થો. ઇમિના જાતપથવિઞ્ચ અજાતપથવિઞ્ચ દસ્સેતિ. તાસં વિભાગં દસ્સેતિ ''**સુદ્ધા**''તિઆદિના. સુદ્ધમત્તિકપંસુકા ચ અદડ્ઢા ચ બહુમત્તિકપંસુકા ચ ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠપંસુમત્તિકરાસિ ચ જાતા પથવીતિ સમ્બન્ધો. મત્તિકા ચ પંસુ ચાતિ દ્વન્દો. સુદ્ધા અપ્પસક્ખરાદિતાય મત્તિકા પંસવો યસ્સાતિ બાહિરત્થો. **અદડ્ઢા**તિ ઉદ્ધનપચનાદિવસેન તથા તથા અદડ્ઢા. સા પન વિસું નત્થિ, સુદ્ધમત્તિકાદીસુ અઞ્ઞતરાવ વેદિતબ્બા. ચત્તારો માસા, તેહિ સહિતો અતિરેકો કાલો, તસ્મિં ઓવટ્ઠોતિ સમાસો. **ઓવટ્ઠો**તિ યેન કેનચિ ઉદકેન ઓવટ્ઠો. બુધા પન ''આકાસતો વુટ્ઠઉદકેનેવ, ન અઞ્ઞત્થ પહરિત્વા પતિતબિન્દુના''તિ વદન્તિ, ''ઓવટ્ઠો''તિ સામઞ્ઞેન વુત્તત્તા ચ ''પોક્ખરણિયા ઠિતતનુકદ્દમો વટ્ટતિ, બહલો તુ ન વટ્ટતી''તિ (પાચિ॰ અટ્ઠ॰ ૮૬) વુત્તત્તા ચ ''વિનયવિનિચ્છયે સમ્પત્તે ગરુકે ઠાતબ્બ''ન્તિ વિનયલક્ખણતો ચ ન તં યુજ્જતીતિ અમ્હાકં ખન્તિ. પંસુમત્તિકાનં રાસિ પંસુમત્તિકરાસિ. ચતુ...પે॰... વટ્ઠો પંસુમત્તિકરાસિ યસ્સાતિ અઞ્ઞપદત્થો, કમ્મધારયો વા.

૨૪૩. વાલુકા ચ દડ્ઢા ચ યેભુય્યસક્ખરાદિમહીપિ ચ ચાતુમાસોમવટ્ઠકો વુત્તરાસિ ચ દુતિયા ભૂમીતિ સમ્બન્ધો સક્ખરા ચ પાસાણા ચ મરુમ્બા ચ કથલા ચ વાલુકા ચાતિ દ્વન્દો. સુદ્ધા સક્ખર...પે॰... વાલુકા યસ્સાતિ વિગ્ગહો. હત્થમુટ્ઠિના ગહેતબ્બપ્પમાણા **સક્ખરા**, તતો ઉપરિ **પાસાણા**, કટસક્ખરા **મરુમ્બા**, કપાલખણ્ડાનિ **કથલા**તિ વેદિતબ્બા. **દુતિયા**તિ અજાતા. **વુત્તરાસી**તિ વુત્તો મત્તિકપંસુસિરા.

૨૪૪. કીદિસી યેભુયુમત્તિકાદીતિ આહ ''**દ્વે ભાગા**''તિઆદિ. **યસ્સ ભૂમિયા**તિ યસ્સા ભૂમિયા. **સેસેસુપી**તિ યેભુય્યપંસુયેભુય્યસક્ખરયેભુય્યપાસાણાદીસુ.

૨૪૫. ‘‘**પાચિત્તી**’’તિઆદિના તત્થ વિનિચ્છયં દસ્સેતિ. જાતે જાતસઞ્ઞિસ્સ ખણને પાચિત્તીતિ સમ્બન્ધો. **જાતે**તિ જાતે ભૂમિભાગે, લિઙ્ગવિપલ્લાસો વા, જાતાયાતિ વુત્તં હોતિ. જાતે દ્વેળ્હસ્સ વિમતિસ્સ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. જાતે અજાતસઞ્ઞિસ્સ અનાપત્તિ. તથા આણાપને અનાપત્તીતિ યોજના. **અજાતસઞ્ઞિસ્સા**તિ અજાતાતિ સઞ્ઞા અજાતસઞ્ઞા, સા અસ્સ અત્થીતિ અજાતસઞ્ઞી, તસ્સ.

૨૪૬. **એકાયાણત્તિયા એકા**તિ સચે સકિં આણત્તો દિવસમ્પિ ખણતિ, આણાપકસ્સ એકા એવ આપત્તીતિ અત્થો. વાચસો આપત્તીતિ સમ્બન્ધો. **વાચસો**તિ વિચ્છાયં સો, વાચાય વાચાયાતિ અત્થો.

૨૪૭. ‘‘ઇમં ઠાનં ખણ વા’’તિઆદિના યોજેતબ્બં. ‘‘એત્થ અગ્ગિં જાલેહિ વા’’તિ યોજના . ‘‘**વત્તુ**’’ન્તિ ઇદં ‘‘ન વટ્ટતી’’તિ ઇમસ્સ કત્તુપદવચનન્તિ અત્થો. અથ વા ‘‘ઇમં ઠાનં ખણા’’તિઆદિપ્પકારો વચનાય ન વટ્ટતીતિ અત્થો. **નિયમેત્વા**તિ ઇમિના ‘‘આવાટં ખણ, કન્દં ખણા’’તિઆદિના અનિયમેત્વા વત્તું વટ્ટતીતિ દીપેતિ.

૨૪૮. ‘‘ઇમસ્સ થમ્ભસ્સ આવાટં જાન વા, કપ્પિયં કરોહિ વા’’તિ ચ ‘‘મત્તિકં જાન વા, મત્તિકં આહર વા, મત્તિકં કપ્પિયં કરોહિ વા’’તિ ચ એદિસં વચનં વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. એતં વિય દિસ્સતીતિ **એદિસં**, કિં તં? ‘‘મત્તિકં દેહી’’તિઆદિકં ઉપમેય્યં. ‘‘મત્તિકં જાના’’તિઆદિકં પન ઉપમાનં, તેસં ઉપમાનોપમેય્યાનં યા કપ્પિયસઙ્ખાતા સમાનધમ્મતા, સા ઉપમા. તથા ચ વુત્તં અમ્હેહિ **સુબોધાલઙ્કારે** ‘‘ઉપમાનોપમેય્યાનં, સધમ્મત્તં સિયોપમા’’તિ. અઞ્ઞથા ઉપમાનભૂતઅક્ખરાવળિસદિસીયેવ, અક્ખરાવળિ ઉપમેય્યં સિયા. વાક્યે વિય-સદ્દોયેવ પન ઉપમાનં જોતેતીતિ વેદિતબ્બં.

૨૪૯. પથવિયા અસમ્બદ્ધં સુક્ખકદ્દમઆદિકઞ્ચ તનુકં ઉસ્સિઞ્ચનીયકદ્દમઞ્ચ કોપેતું લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **કદ્દમઆદિક**ન્તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન ઉદકેન ગતટ્ઠાને ઉદકપપ્પટકો નામ હોતિ, યં વાતપ્પહારેન ચલતિ, તં સઙ્ગણ્હાતિ. **ઉસ્સિઞ્ચનીયકદ્દમ**ન્તિ ઘટેહિ ઉસ્સિઞ્ચિતું સક્કુણેય્યકદ્દમં.

૨૫૦. ‘‘ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠં ગણ્ડુપ્પાદ’’ન્તિઆદિના સમ્બન્ધિતબ્બં. ગણ્ડં પથવિયા ગણ્ડસદિસં મત્તિકરાસિં ઉપ્પાદેન્તીતિ **ગણ્ડુપ્પાદા**. ઇધ પન તેહિ ઉટ્ઠાપિતો ગૂથો ‘‘ગણ્ડુપ્પાદ’’ન્તિ નિદ્દિટ્ઠો. પોત્થકેસુ પન ‘‘ગણ્ડુપ્પાદો’’તિ પાઠો દિસ્સતિ. તં ‘‘ન કોપયે’’તિ એત્થ કમ્મેન ભવિતબ્બન્તિ ન યુજ્જતિ. **મૂસિકુક્કિર**ન્તિ મૂસિકાનં ઉક્કિરો ખણિત્વા બહિ કતં પંસુરાસિ મૂસિકુક્કિરોતિ. **લેડ્ડાદિ**ન્તિ એત્થ **લેડ્ડુ**ન્તિ કસિતટ્ઠાને નઙ્ગલચ્છિન્નમત્તિકાપિણ્ડં. **આદિ**-સદ્દેન ગાવીનં ખુરચ્છિન્નં કદ્દમં સઙ્ગણ્હાતિ.

૨૫૧-૨. ઉદકસન્તિકે પતિતે વાપિઆદીનં કૂલે ચ પાસાણે લગ્ગે રજે ચ નવસોણ્ડિયા પતિતે રજે ચ અબ્ભોકાસુટ્ઠિતે વમ્મિકે ચ મત્તિકાકુટ્ટે ચ તથાતિ સમ્બન્ધો. **તથા**તિ ઇમિના કૂલાદિકે ચાતુમાસાધિકોવટ્ઠં વા સબ્બં ન કોપયેતિ ઇદં અતિદિસતિ. ઇટ્ઠકકુટ્ટકો વટ્ટતીતિ આહ ‘‘**યેભુય્યા**’’તિઆદિ. યેભુય્યેન કથલા એત્થાતિ **યેભુય્યકથલા**, ભૂમિ , તિટ્ઠતિ એત્થાતિ **ઠાનં** , યેભુય્યકથલાય ઠાનં, તસ્મિં. ઇટ્ઠકકુટ્ટકો યેભુય્યકથલા વિય હોતીતિ અધિપ્પાયો. કુટ્ટકં કોપેન્તસ્સ અનાપત્તીતિ અધિપ્પાયો. ઇટ્ઠકાય કતો કુટ્ટકોતિ સમાસો.

૨૫૩-૫. સઞ્ચાલેત્વા ભૂમિં વિકોપયં થમ્ભાદિં ગણ્હિતું વાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **વિકોપય**ન્તિ કરણત્થે પચ્ચત્તવચનં, વિકોપયતાતિ અત્થો. અઞ્ઞથા કથમેત્થ પઠમાપસઙ્ગો. પઠમા હિ ‘‘ભવ’’ન્તિ વુત્તે સિયા, ન ચ ‘‘ગણ્હિતુ’’ન્તિઆદીસુ તું-પચ્ચયેહિ વુત્તો કોચિ અત્થિ, યદા ભાવે તું-પચ્ચયો, તદા ન કિઞ્ચિ વુત્તં હોતીતિ, ‘‘ન

કપ્પતી''તિ પધાનકિરિયાયપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેન કત્તા અઞ્ઞોયેવાતિ એવં સબ્બત્થ. તતિયત્થે તુ સતિ ઇતો ચિતો સઞ્ચાલેત્વા ભૂમિં વિકોપયતા થમ્ભાદિં ગણ્હિતું ન કપ્પતીતિ અતીવ યુજ્જતિ. **ધારાયા**તિ પસ્સાવધારાય. વિસમં સમં કાતું સમ્મુઞ્જનીહિ ઘંસિતું વાતિ યોજના. **વિસમ**ન્તિ વિસમટ્ઠાનં. ''પદં દસ્સેસ્સામી''તિ ભૂમિં ભિન્દન્તો ચઙ્કમિતું વાતિ સમ્બન્ધો. **ભિન્દન્તો**તિ ભિન્દતા. કણ્ડુરોગી વા તટાદીસુ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગં ઘંસિતુન્તિ યોજના. **કણ્ડુરોગી**તિ કણ્ડુરોગિના. **ચ**-સદ્દો અવધારણે.

૨૫૬-૭. સુદ્ધચિત્તસ્સાતિ પથવિભેદાધિપ્પાયવિરહેન પરિસુદ્ધચિત્તસ્સ.

૨૫૮. અગ્ગિસ્સ અનુપાદાને કપાલે વા અનુપાદાનાય ઇટ્ઠકાય વા અગ્ગિં પાતેતું વા અવસે સતિ ભૂમિયં પાતેતું વા લબ્ભતેતિ સમ્બન્ધો. **ઉપાદાનં** ઇન્ધનં, ન ઉપાદાનં **અનુપાદાનં**, તસ્મિં. વસો પભુત્તં. ''વસો પભુત્તે આયત્તે''તિ હિ નિઘણ્ડુ. ન વસો **અવસો**, તસ્મિં અપભુત્તેતિ અત્થો. પતિતટ્ઠાનેયેવ ઉપાદાનં દત્વા અગ્ગિં કાતું વટ્ટતિ. સુક્ખખાણુકસુક્ખરુક્ખાદીસુ ચ અગ્ગિં દાતું ન વટ્ટતિ. સચે પન ''પથવિં અપ્પત્તમેવ નિબ્બાપેત્વા ગમિસ્સામી''તિ દેતિ, વટ્ટતિ, પચ્છા નિબ્બાપેતું ન સક્કોતિ, અવિસયત્તા અનાપત્તિ. ''ભૂમિયં પાતેહી''તિ એવમ્પિ વત્તું ન વટ્ટતીતિ.

પથવીનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૫. પરિક્ખારનિદ્દેસવણ્ણના

૨૫૯-૬૦. છત્તે અન્તો બહિ ચ પઞ્ચવણ્ણેહિ સુત્તેહિ સિબ્બિતુઞ્ચ પણ્ણે ગિરિકૂટઅડ્ઢચન્દાદિં છિન્દિતુઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **છત્તે**તિ તાલપણ્ણે છત્તે. **ગિરિકૂટં** નામ મકરદન્તકં, **આદિ**-સદ્દેન તાદિસં અઞ્ઞં વિકારરૂપં સઙ્ગહિતં. **ઘટક**ન્તિ ગેહત્થમ્ભેસુ વિય કયિરમાનં ઘટકં. **દણ્ડે**તિ છત્તદણ્ડે. **લેખા**તિ તહિં તહિં દિન્ના લેખા. **સાદિસ**ન્તિ દીઘેન નિદ્દિટ્ઠં. **બુન્દમ્હિ** મૂલે.

૨૬૧. થિરત્થં છત્તે એકવણ્ણેન સિબ્બિતું વા પઞ્જરં વિનન્ધિતું વા વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **સિબ્બિતુ**ન્તિ અન્તો બહિ ચ સિબ્બિતું. **એકવણ્ણેના**તિ નીલાદિના એકવણ્ણેન. **પઞ્જર**ન્તિ છત્તદણ્ડગાહકસલાકપઞ્જરં. **થિરત્થ**ન્તિ ઇમિના ન વણ્ણમટ્ઠત્થાયાતિ દસ્સેતિ. બન્ધિતું દણ્ડે લેખા વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધો. **બન્ધિતુ**ન્તિ વાતપ્પહારેન અચલનત્થં છત્તમણ્ડલિકં રજ્જુકેહિ ગહેત્વા બન્ધનત્થાય. **લેખાવા**તિ વલયમિવ ઉક્કિરિત્વા કતા લેખા એવ. **વટ્ટતી**તિ યદિપિ ન બન્ધતિ, રજ્જુકેહિ બન્ધિતું યુત્તટ્ઠાનત્તા વટ્ટતિ.

૨૬૨. ચીવરે અન્તે વાપિ પટ્ટમુખે વાપિ વેણિપિ વા સઙ્ખલિકાપિ વા અઞ્ઞં સૂચિવિકારં વા પાળિકણ્ણિકઆદિકં કપ્પબિન્દુવિકારમ્પિ વા ન ચ કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો. **અન્તે**તિ ચીવરપરિયન્તે, અનુવાતેતિ વુત્તં હોતિ. **પટ્ટમુખે**તિ પટ્ટકોટિયં, દ્વિન્નં પટ્ટાનં સઙ્ઘટિતટ્ઠાનં સન્ધાયેતં વુત્તં. **વેણી**તિ વરકસીસાકારેન સિબ્બનં. **સઙ્ખલિકા**તિ બિળાલબન્ધનાકારેન સિબ્બનં. **અઞ્ઞં સૂચિવિકારં વા**તિ ચીવરમણ્ડનત્થાય કયિરમાનં અઞ્ઞં યં કિઞ્ચિ સૂચિકમ્મવિકારં વા. **ટીકાયં** પન ''સતપદિસદિસં અઞ્ઞં વા સૂચિવિકારં ન કપ્પતી''તિ સામઞ્ઞેન વુત્તં. ''ચીવરમણ્ડનત્થાય નાનાસુત્તકેહિ સતપદિસદિસં સિબ્બન્તા આગન્તુકપટ્ટં ઠપેન્તિ, અઞ્ઞમ્પિ યં કિઞ્ચિ સૂચિકમ્મવિકારં કરોન્તિ, સબ્બં ન વટ્ટતી''તિ **અટ્ઠકથાયં** વુત્તત્તા પન નાનાવણ્ણેહિ વા હોતુ, એકવણ્ણેન વા હોતુ, ચીવરમણ્ડનત્થાય સંસિબ્બન્તાનં સૂચિકમ્મવિકારં સન્ધાય વુત્તન્તિ ચીવરેસુ ફાલિતટ્ઠાનસ્સ થિરભાવત્થં

સતપદિસદિસમ્પિ સિબ્બિતું વટ્ટતીતિ અમ્હાકં ખન્તિ. **પાળિ**-સદ્દેન, **કણ્ણિક**-સદ્દેન ચ કપ્પ-સદ્દલોપેન વા ઉપચારેન વા પાળિકપ્પાદયોવ ગહિતા. પાળિ ચ કણ્ણિકા ચ પાળિકણ્ણિકાયો, તા આદિ યસ્સ અઞ્ઞસ્સ તાદિસસ્સાતિ વિગ્ગહો. તત્થ નીલાવળિઆદિસણ્ઠાનાય બિન્દુપન્તિયા યથા સોભતિ, તથા કયિરમાનો પાળિકપ્પો. તથેવ બિન્દુસમૂહે કત્થચિ દસ્સેત્વા કયિરમાનો કણ્ણિકકપ્પો.

૨૬૩. **ગણ્ઠિપાસકપટ્ટા**તિ ગણ્ઠિનો ચ પાસકસ્સ ચ પતિટ્ઠાનટ્ઠાને ઠપેતબ્બા પટ્ટા. **વટ્ટતી**તિ એત્થ ''ગણ્ઠિપાસકા''તિ કત્વા ''ચતુકોણાવ વટ્ટન્તી''તિ અત્થતો વચનં વિપલ્લાસેત્વા યોજેતબ્બં. **અગ્ઘિયન્તિ** ચેતિયસણ્ઠાનેન સિબ્બનં. મૂલે ચ અગ્ગે ચ એકસદિસં કત્વા મુગ્ગરાકારેન સિબ્બનં **મુગ્ગરો. વિકારન્તિ** વિકારો, લિઙ્ગવિપલ્લાસેન વુત્તં. **એત્થા**તિ ગણ્ઠિપાસકપટ્ટેસુ.

૨૬૪. **કોણસુત્તા**તિ નપુંસકનિદ્દેસો, ગણ્ઠિપાસકપટ્ટાનં કોણેહિ નીહટસુત્તકોટિયો. **પીળકા**તિ તાનિયેવ નિવત્તેત્વા પીળકાકારેન કતાનિ. **દુવિઞ્ઞેય્યાવા**તિ તેસં અન્તેસુ એકવારં ગણ્ઠિકરણેન વા પુન નિવત્તેત્વા સિબ્બનેન વા દુવિઞ્ઞેય્યા એવ. **ગન્ધં તેલં વા**તિ ગન્ધં વા તેલં વા. કઞ્ચિકપિટ્ઠખલિકઆદીનિપિ વટ્ટન્તિ.

૨૬૫. **મણિના**તિ મસારગલ્લાદિપાસાણેન. **ન ચ ઘટ્ટેય્યા**તિ નેવ ઘટ્ટેય્ય. **અઞ્ઞેન વા**તિ મુગ્ગરમુસલાદિના. અંસબદ્ધકકાયબન્ધનાનિ પન તથા કાતું વટ્ટતિ. **દોણિયં કત્વા ન ચ ઘંસેય્યા**તિ પક્કરજનાકિરણદોણિયં ઠપેત્વા ભૂમિયં જણ્ણુકાનિ નિહન્ત્વા ઇતો ચિતો ચ આવિજ્ઝિત્વા નેવ ઘંસેય્યાતિ અત્થો.

૨૬૬-૭. **કણ્ણકોણકસુત્તાની**તિ ચીવરરજનકાલે લગ્ગનત્થાય અનુવાતે ચતૂસુ કોણેસુ ચ પાસકં કત્વા બન્ધિતાનિ સુત્તાનિ, યાનિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, કણ્ણસુત્તક''ન્તિ (મહાવ॰ ૩૪૪) એવં અનુઞ્ઞાતાનિ. કણ્ણસઙ્ખાતા કોણા કણ્ણકોણકા, તેસુ સુત્તાનિ. ગણ્ઠિકપાસકપટ્ટેસુ પન કણ્ણકોણકસુત્તાનં દુવિઞ્ઞેય્યાનમેવ કપ્પિયતા હેટ્ઠા વુત્તાતિ ચીવરે રત્તેયેવ તેસં છિન્દિતબ્બતા નત્થિ, કણ્ણકોણકસુત્તાનં છિન્દિતબ્બતાય વુત્તત્તા અનુવાતેહિ નિક્ખમિતસુત્તાનિપિ છિન્દિતબ્બાનીતિ વેદિતબ્બં. ધમ્મકરણે છત્તવટ્ટિયં લેખં ઠપેત્વા લેખા ન વટ્ટતીતિ યોજના. **છત્તવટ્ટિયન્તિ** છત્તસ્સ મુખવટ્ટિયં. **લેખા**તિ ઉપરિ વા હેટ્ઠા વા કુચ્છિયં વા અઞ્ઞા લેખા. કુઞ્ચિકાય ચ પિપ્ફલે ચ મણિકા ચ પીળકા ચ ન વટ્ટન્તીતિ સમ્બન્ધો. **મણિકા**તિ એકા વટ્ટમણિ. **પીળકા**તિ સાસપમત્તિકા મુત્તરાજિસદિસા બહુવટ્ટલેખા. **દણ્ડમ્હી**તિ પિપ્ફલદણ્ડકે.

૨૬૮-૯. અરણિયં માલાદિ ચ પત્તમણ્ડલે ભિત્તિકમ્મઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધિતબ્બં. **અરણિયન્તિ** ઉત્તરારણિ અધરારણિ અરણિધનુકઞ્ચ સામઞ્ઞેન ગહિતં. **પત્તમણ્ડલે**તિ તિપુસીસાદિમયે પત્તમણ્ડલે. એત્થ પન મકરદણ્ડકં વટ્ટતિ. **હેટ્ઠા**તિ કત્તરયટ્ઠિયા હેટ્ઠા. **ઉદ્ધન્તિ** તસ્સાયેવ ઉપરિ.

૨૭૦-૩. **સમ્મુઞ્જનિમ્હી**તિ સમ્મુઞ્જનિયા લિઙ્ગવિપલ્લાસો. **અવારિતન્તિ** ઇત્થિરૂપં પન વારિતં. **સોવણ્ણમયમ્પી**તિ સુવણ્ણમયમ્પિ. **વિસાણનાળિ** નામ વિસાણમયા નાળિ. એત્થ પન અવુત્તાનિપિ યાનિ કાનિચિ આરકણ્ડકદન્તકટ્ઠછેદનપાનીયઘટપાનીયઉળુઙ્કચુણ્ણભાજનાદીનિ વુત્તાનં અનુલોમાનીતિ વેદિતબ્બાનિ. યો પનેત્થ વિનયઞ્ઞૂ તાદિસં પરિક્ખારં દિસ્વા છિન્દેય્ય વા છિન્દાપેય્ય વા, અનુપવજ્જો સોતિ વેદિતબ્બન્તિ.

પરિક્ખારનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૬. ભેસજ્જનિદ્દેસવણ્ણના

૨૭૪-૫. જનસ્સ ભેસજ્જં કાતું દાતું વત્તુઞ્ચ ન લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધિયં. **લબ્ભતી**તિ એત્થ ''ભિક્ખુના''તિ કત્તા ''**ભેસજ્જ**''ન્તિ વુત્તકમ્મં. નનુ ચ **કાતુ**ન્તિ ભાવસાધનત્તા તસ્સ અવુત્તકમ્મેનાપિ ભવિતબ્બં ભાવે વિહિતકિતકપ્પચ્ચયાનં પયોગે કમ્મકારકસ્સાપિ ઇચ્છિતબ્બત્તાતિ? સચ્ચં, તથાપિ પધાનભૂતકમ્મસત્તિયા અભિધાને સતિ અપ્પધાનકિતકકિરિયાભિસમ્બન્ધેન ગુણીભૂતા કમ્મસત્તિ અભિહિતા વિય વિઞ્ઞાયતિ. તથા ચ વુત્તં અમ્હેહિ **યોગવિનિચ્છયે** ''પધાનાનુયાયિતાય જનવોહારાય પધાનસત્યાભિધાને ગુણસત્તિ અભિહિતા વિય પકાસતી''તિ. **જનસ્સા**તિ આગતાગતજનસ્સ. સહધમ્મીનઞ્ચ પિતૂનઞ્ચ તદુપટ્ઠાકભિક્ખુનિસ્સિતભણ્ડૂનઞ્ચ વેય્યાવચ્ચકરસ્સ ચ ભિક્ખાચરિયવિઞ્ઞત્તિસકેહિ ભેસજ્જકરણં લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો . તત્થ **સહધમ્મિન**ન્તિ સહ ચરિતબ્બો ધમ્મો સીલસદ્ધાપઞ્ઞાસઙ્ખાતો સહધમ્મો, સો એતેસમત્થીતિ સહધમ્મિનો, ભિક્ખુ ભિક્ખુની સિક્ખમાના સામણેરો સામણેરીતિ પઞ્ચ, તેસં. પિતા ચ માતા ચ **પિતરો** એકસેસનયેન, ઉભિન્નં સામઞ્ઞનિદ્દેસો વા, તેસં. **ભિક્ખુનિસ્સિતો** નામ યો વિહારે સબ્બકમ્માનિ કરોન્તો ભિક્ખું નિસ્સાય વસતિ. **ભણ્ડુ** નામ યો પબ્બજ્જાપેક્ખો યાવ પત્તચીવરં પટિયાદિયતિ, તાવ વિહારે વસતિ, સો પણ્ડુપલાસો. **વેય્યાવચ્ચકરસ્સા**તિ અત્તનો ઉપટ્ઠાકસ્સ. એતેસુ પન માતાપિતરો સચે રજ્જેપિ ઠિતા પચ્ચાસીસન્તિ, અકાતું ન વટ્ટતિ. માતરં અનામસન્તેન સબ્બં પરિકમ્મં કાતબ્બં. પિતા પન સહત્થેન નહાપનસમ્બાહનાદીનિ કત્વા ઉપટ્ઠાતબ્બો.

૨૭૬. પિતા ચ માતા ચ ભાતા ચ ભગિની ચાતિ દ્વન્દો પિતા...પે॰... ભગિનિયો. મહન્તો ચ ચૂળો ચ, મહાચૂળા ચ તે પિતા...પે॰... ભગિનિયો ચાતિ કમ્મધારયો. તા આદિ યેસન્તેતિ અઞ્ઞપદત્થો. મહાચૂળ-સદ્દા પિતાદિ-સદ્દેહિ પચ્ચેકં યોજેતબ્બા ''મહાપિતુનો ચૂળપિતુનો''તિઆદિના. **આદિ**-સદ્દેન પનેત્થ પિતુચ્છા માતુલો, તેસં દસન્નમ્પિ યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા પુત્તપરમ્પરઞ્ચ સઙ્ગણ્હાતિ. તેસં સકે ભેસજ્જકરણં લબ્ભન્તિ યોજના. તેસં મહાપિતાદીનં સન્તકે સતિ તેન ભેસજ્જકરણં લબ્ભતીતિ અત્થો. **ના**તિ નત્થિ ચે. **અત્તનિયે**તિ ભિક્ખુનો અત્તનો સન્તકે સતીતિ અત્થો. **દાતબ્બં તાવકાલિક**ન્તિ તાવકાલિકં કત્વા દાતબ્બન્તિ અત્થો. તે પન સચે પટિદેન્તિ, ગહેતબ્બં, નો ચે દેન્તિ, ન ચોદેતબ્બા. યાવ તસ્સ દાનં, તાવ કાલો અસ્સાતિ **તાવકાલિકં**. ણિકો સમાસન્તે.

૨૭૭. ભેસજ્જકરણાદીતિ **આદિ**-સદ્દેન અનામટ્ઠપિણ્ડદાનાદીનં ગહણં, **હિ**-સદ્દો હેતુમ્હિ, હિ યસ્મા એતેસુ કુલદૂસનાદયો ન રુહન્તિ, તસ્મા તેસં ભેસજ્જકરણં લબ્ભં, અત્તનિયે ચ સતિ દાતબ્બન્તિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **ન રૂહતી**તિ ન રોહતિ નપ્પવત્તતિ ન હોતિ, આપત્તિં ન જનેતીતિ અધિપ્પાયો. તેસં અત્થાય ઞાતિસામણેરેહિ વા ભેસજ્જં આહરાપેતબ્બં, અત્તનો અત્થાય વા આહરાપેત્વા દાતબ્બં. તેહિપિ ''ઉપજ્ઝાયાદીનં આહરિસ્સામા''તિ વત્તસીસેન આહરિતબ્બં. સચે અઞ્ઞેપિ યે ગિલાના હુત્વા વિહારં પવિસન્તિ, તેસં સબ્બેસમ્પિ અપચ્ચાસીસન્તેન ભેસજ્જં કાતબ્બં. સદ્ધં કુલં હોતિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ માતાપિતુટ્ઠાનીયં, તત્ર ચે કોચિ ગિલાનો હોતિ, તસ્સત્થાય ''ભન્તે, ઇત્થન્નામસ્સ રોગસ્સ કિં ભેસજ્જં કરોન્તી''તિ કપ્પિયં કત્વા પુચ્છન્તિ, ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ગહેત્વા કરોન્તીતિ વટ્ટતિ, ભિક્ખૂહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં વા કથા કાતબ્બા.

૨૭૮. છન્નં માતાદીનઞ્ચ દામરિકચોરસ્સ ઇસ્સરિયસ્સ અનામટ્ઠો પિણ્ડપાતો દાતું અવારિતોતિ યોજેતબ્બં. **છન્ન**ન્તિ માતાદીનં છન્નં મજ્ઝે. **માતાદીન**ન્તિ ભિક્ખુનિસ્સિતં ઠપેત્વા અવસેસાનં પઞ્ચન્નં માતાદીનં. ''છન્ન''ન્તિ પન યોજનાય અટ્ઠકથાય વિરુજ્ઝતિ. તત્થ હિ ''માતાપિતૂન''ન્તિઆદિના ભિક્ખુનિસ્સિતં ઓહાય સત્તેવ વુત્તા. **આચરિયબુદ્ધદત્તત્થેરેન** ચ તથેવ વુત્તં –

‘‘અનામટ્ઠોપિ દાતબ્બો, પિણ્ડપાતો વિજાનતા;
દ્વિન્નં માતાપિતૂનમ્પિ, તદુપટ્ઠાયકસ્સ ચ.

‘‘ઇસ્સરસ્સાપિ દાતબ્બો, ચોરદામરિકસ્સ ચ;
ભણ્ડુકસ્સત્તનો ચેવ, વેય્યાવચ્ચકરસ્સપી’’તિ. (વિનય વિ॰ ૪૯૩-૪૯૫);

દામરિકચોરસ્સાતિ રજ્જં પત્થયમાનસ્સ પાકટચોરસ્સ. **અનામટ્ઠો**તિ અપબ્બજિતસ્સ હત્થતો લદ્ધા અત્તના અઞ્ઞેન વા પબ્બજિતેન અગ્ગહિતઅગ્ગો, અયં અનામટ્ઠપિણ્ડપાતો. પટિસન્થારો ‘‘વિહારપ્પત્તં આગન્તુકં વા દલિદ્દાદિં વા દિસ્વા ‘પાનીયં પિવા’તિ દાતબ્બં, પાદમક્ખનતેલં દાતબ્બં, કાલે આગતસ્સ યાગુભત્તં, વિકાલે આગતસ્સ સચે તણ્ડુલા અત્થિ, તણ્ડુલા દાતબ્બા, સયનટ્ઠાનં દાતબ્બં, ચોરાનં પન સઙ્ઘિકમ્પિદાતબ્બ’’ન્તિ વુત્તો. અવસેસપટિસન્થારો પન અપચ્ચાસીસન્તેન કાતબ્બો. તથા ધમ્મપટિસન્થારોપિ યસ્સ કસ્સચિ દાતબ્બોવ.

૨૭૯. **તેસ**ન્તિ અઞ્ઞાતકાદીનં ગિહીનં. **કયિરા**તિ ‘‘ભણથા’’તિ વુત્તે કરેય્ય. ‘‘ન કરોમા’’તિ વુત્તે સચે વિપ્પટિસારિનો ભવિસ્સન્તિ, કાતબ્બં. **નત્તનો**તિ અત્તનો સુત્તોદકેહિ ન કયિરાતિ યોજનીયં. એવં સામઞ્ઞેન પરિત્તે પટિપજ્જનવિધિં દસ્સેત્વા ઇદાનિ આટાનાટિયપરિત્તે પટિપજ્જિતબ્બવિધિં દસ્સેતું ‘‘**ભણિતબ્બ**’’ન્તિઆદિમાહ. **ભણાપેન્તે**તિ ‘‘ભણથા’’તિ અજ્ઝેસનપુબ્બકં પયોજેન્તે. **પરિત્તં સાસનોગધ**ન્તિ પઠમમેવ આટાનાટિયસુત્તં અભણિત્વા સાસનપરિયાપન્નં મેત્તસુત્તં ધજગ્ગસુત્તં રતનસુત્તન્તિ ઇમાનિ સુત્તાનિ સત્તાહં ભણિત્વા યથાપરિકમ્મં પરિત્તં આટાનાટિયપરિત્તં ભણિતબ્બન્તિ યોજના.

૨૮૦. ‘‘આગન્ત્વા સીલં દેતુ, ધમ્મં પરિત્તઞ્ચ ભાસતૂ’’તિ કેનચિ પેસિતો ગન્ત્વા સીલં વા દાતું ધમ્મં પરિત્તં વા વત્તું લબ્ભતીતિ સમ્બન્ધો.

ભેસજ્જનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૭. ઉગ્ગહનિદ્દેસવણ્ણના

૨૮૧. પુગ્ગલ-સદ્દમત્તે પયુત્તે અત્તનોપિ ગહણસમ્ભવો સિયાતિ બ્યભિચારત્થં **અઞ્ઞ**-સદ્દપ્પયોગો. સતિ સમ્ભવે બ્યભિચારે વિસેસનં સાત્થકં હોતીતિ. **દસભેદમ્પિ રતન**ન્તિ ‘‘મુત્તા મણિ વેળુરિયો સઙ્ખો સિલા પવાળં રજતં જાતરૂપં લોહિતઙ્કો મસારગલ્લ’’ન્તિ (પાચિ॰ ૫૦૬) એવં વુત્તં દસભેદમ્પિ રતનં. **ઉગ્ગણ્હન્તસ્સા**તિ ગણ્હન્તસ્સ સમ્પટિચ્છન્તસ્સ.

૨૮૨-૩. તેસુ અત્તત્થં ઉગ્ગણ્હન્તસ્સ દ્વીસુ નિસ્સગ્ગીતિ સમ્બન્ધો. **તેસૂ**તિ તેસુ દસસુ મજ્ઝે. **દ્વીસૂ**તિ રજતજાતરૂપસઙ્ખાતેસુ દ્વીસુ નિસ્સગ્ગિયવત્થૂસુ. **અત્તત્થ**ન્તિ ઇમિના નવકમ્માદીનં પઞ્ચન્નં અત્થાય દુક્કટન્તિ દીપેતિ. **સેસેસુ દુક્કટ**ન્તિ અવસેસેસુ અટ્ઠસુ સબ્બેસમ્પિ અત્થાય ઉગ્ગણ્હન્તસ્સ દુક્કટન્તિ અત્થો. ગણઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ પુગ્ગલઞ્ચ અનામસિત્વા ‘‘ચેતિયસ્સ નવકમ્મસ્સ દમ્મી’’તિ વુત્તે ચ ન પટિક્ખિપેતિ સમ્બન્ધનીયં. **ન પટિક્ખિપેતિ** ઇમિના સઙ્ઘાદિં આમસિત્વા વુત્તે પટિક્ખિપનં દીપેતિ. પટિક્ખિત્તે ‘‘કપ્પિયકારકાનં વા હત્થે ભવિસ્સતિ, મમ પુરિસાનં મય્હમેવ વા હત્થે ભવિસ્સતિ, કેવલં તુમ્હે પચ્ચયે પરિભુઞ્જથા’’તિ વદતિ, વટ્ટતિ. ચતુપચ્ચયત્થાય ચ દિન્નં યેન યેન અત્થો હોતિ, તદત્થં ઉપનેતબ્બં. તેસં ચીવરત્થાય દિન્નં ચીવરેયેવ ઉપનેતબ્બં. સચે ચીવરેન

તાદિસો અત્થો નત્થિ, પિણ્ડપાતાદીહિ સઙ્ઘો કિલમતિ, સઙ્ઘસુટ્ઠુતાય અપલોકેત્વા તદત્થાયપિ ઉપનેતબ્બં. એસ નયો પિણ્ડપાતગિલાનપચ્ચયત્થાય દિન્નેપિ. સેનાસનત્થાય દિન્નં પન ગરુભણ્ડત્તા તત્થેવ ઉપનેતબ્બં, સેનાસનેસુ નસ્સન્તેસુ જગ્ગનત્થં મૂલચ્છેજ્જં અકત્વા અવિસ્સજ્જેત્વા યાપનમત્તં પરિભુઞ્જિતબ્બં.

૨૮૪. ખેત્તાદીનં કેસઞ્ચિ દુક્કટવત્થૂનં સમ્પટિચ્છનૂપાયં દસ્સેતું **"ખેત્ત"**ન્તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **ખેત્ત**ન્તિ પુબ્બણ્ણવિરુહનટ્ઠાનં. **વત્થુ**ન્તિ અપરણ્ણઉચ્છુફલાદીનં વિરુહનટ્ઠાનં. **દાસપસ્વાદિક**ન્તિ દાસપસુપુપ્ફારામફલારામાદિકં. પટિક્ખિપિત્વા કપ્પિયેન કમેન ચ ગણ્હેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **કપ્પિયેન કમેન ચા**તિ એત્થ **કમ**-સદ્દો વોહારપ્પટિપાટિવચનો, તસ્મા પરેસં અત્તનો ચ કપ્પિયવોહારક્કમેનેવાતિ અત્થો.

સો ચ **ખેત્તવત્થૂસુ** તાવ "ચત્તારો પચ્ચયે પરિભુઞ્જથા"તિ વા "કપ્પિયકારકાનં હત્થે ભવિસ્સતી"તિ વા "સઙ્ઘો કપ્પિયભણ્ડં ભુઞ્જતૂ"તિ વા "સીમં દેમા"તિ વા પરેહિ વુત્તો, "સાધુ, ઉપાસક મિગપક્ખિનો એત્થ નિબ્ભયા સુખેન જીવિસ્સન્તી"તિ અત્તના વા તળાકે યથાવુત્તેનેવ "ઉદકં પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ, ભણ્ડકં ધોવિસ્સન્તિ, મિગપક્ખિનો પિવિસ્સન્તી"તિ પરેહિ વા "સાધુ, ઉપાસક, સઙ્ઘો પાનીયં પિવિસ્સતી"તિઆદિના અત્તના વા **દાસે** "આરામિકં દમ્મિ, વેય્યાવચ્ચકરં દમ્મિ, કપ્પિયકારકં દમ્મી"તિ વા **પસૂસુ** "પઞ્ચગોરસપરિભોગત્થાય દમ્મી"તિ **આરામે** "વનં દમ્મી"તિ એવમાદિના વુત્તો વેદિતબ્બો. સચે પન કોચિ અબ્યત્તો અકપ્પિયવોહારેન ખેત્તાદિં પટિગ્ગણ્હાતિ વા કારેતિ વા, તં ભિક્ખૂહિ ન પરિભુઞ્જિતબ્બં, તં નિસ્સાય લદ્ધં કપ્પિયભણ્ડમ્પિ અકપ્પિયમેવ. અબ્યત્તેન પન લજ્જીભિક્ખુના કારાપિતેસુ કિઞ્ચાપિ પટિગ્ગહણં કપ્પિયં, ભિક્ખુસ્સ પયોગપચ્ચયા ઉપ્પન્નેન મિસ્સત્તા વિસગતપિણ્ડપાતો વિય, અકપ્પિયમંસભોજનં વિય ચ દુબ્બિનિબ્ભોગં હોતિ, સબ્બેસં અકપ્પિયમેવ.

૨૮૫-૬. નવ...પે॰... કિરિયા ચ અનવે મત્તિકુદ્ધારણઞ્ચ બન્ધો ચ આળિયા થિરકારો ચ અનવે કેદારે અતિરેકભાગગ્ગહણઞ્ચ નવે ચ અપરિચ્છિન્નભાગે સસ્સે "એત્તકે દેથા"તિ કહાપણુટ્ઠાપનઞ્ચાતિ સબ્બેસમ્પિ અકપ્પિયન્તિ સમ્બન્ધો. માતિકા ચ કેદારો ચ તળાકો ચાતિ દ્વન્દો માતિક...પે॰... તળાકા. તેસં કિરિયાતિ સમાસો. **અનવે**તિ ચતુપચ્ચયવસેન પટિગ્ગહિતે પુરાણતળાકે. ઉદકવસેન પટિગ્ગહિતે પન સુદ્ધચિત્તાનં વટ્ટતિ. **બન્ધો**તિ પાળિયા બન્ધો. પોરાણકેદારે નિયમિતપકતિભાગત્તા આહ **"અનવે"**તિ. **અપરિચ્છિન્નભાગે**તિ "એત્તકે ભૂમિભાગે એત્તકો ભાગો દાતબ્બો"તિ એવં અપરિચ્છિન્નભાગે.

૨૮૭-૯. "કસ વપ્પ" ઇચ્ચાદિં અવત્વા ચ "એત્તકાય ભૂમિયા એત્તકો ભાગો દેય્યો"તિ ભૂમિં વા પતિટ્ઠાપેતિ, તસ્સેવેતમકપ્પિયન્તિ સમ્બન્ધો. **ચ**-સદ્દો અવધારણે. **પતિટ્ઠાપેતી**તિ યો ભિક્ખુ પતિટ્ઠાપેતિ. **તસ્સેવા**તિ તસ્સ પતિટ્ઠાપકભિક્ખુસ્સેવ. **એત**ન્તિ પતિટ્ઠાપિતભૂમિતો લદ્ધધઞ્ઞં "એત્તકે ભૂમિભાગે સસ્સં કતં, એત્તકં ગણ્હથા"તિ એવં વદન્તે પમાણગણ્હનત્થં દણ્ડરજ્જુભિ મિનને વા ખલે ઠત્વા રક્ખણે વા તં નીહરાપને વા કોટ્ઠાગારાદિપટિસામને વા એતં તસ્સેવ અકપ્પિયન્તિ સમ્બન્ધનીયં. **પતિટ્ઠાપેતિ ચા**તિ સો ભિક્ખુ પતિટ્ઠાપેતિ ચ. **કત**ન્તિ અમ્હેહિ કતં. **વદન્તેવ**ન્તિ એવં કસ્સકે વદન્તે. **પમાણ**ન્તિ ભૂમિપ્પમાણં. **નીહરાપને**તિ ખલતો ગેહસ્સ નીહરાપને. **એત**ન્તિ મિતલદ્ધરક્ખિતાદિકં. **તસ્સેવા**તિ માનકરક્ખકાદિનો એવ. અપુબ્બસ્સ અનુપ્પાદિતત્તા અઞ્ઞેસં કપ્પતીતિ આહ **"તસ્સેવેતમકપ્પિય"**ન્તિ.

૨૯૦. પટિસામનપ્પસઙ્ગેનાહ **"પટિસામેય્યા"**તિઆદિ. પિતુસન્તકમ્પિ ગિહિસન્તકં યં કિઞ્ચીતિ સમ્બન્ધો. **પિતુસન્તક**ન્તિ પિતા ચ માતા ચ પિતરો, તેસં સન્તકં. **ગિહિસન્તક**ન્તિ ઇમિના પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં સન્તકં યં

કિઞ્ચિ પરિક્ખારં પટિસામેતું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. **યં કિઞ્ચી**તિ કપ્પિયં અકપ્પિયં વા અન્તમસો માતુકણ્ણપિળન્ધનતાલપણ્ણમ્પિ. **ભણ્ડાગારિકસીસેના**તિ સીસઙ્ગમિવ પધાનં યં કિઞ્ચિ ''સીસ''ન્તિ ઇધ ઉપચારવસેન વુચ્ચતિ, તથા ભણ્ડાગારિકસદ્દોપિ ભાવપ્પધાનો, ભણ્ડાગારિકો ભણ્ડાગારિકત્તં સીસં પધાનન્તિ વિસેસનપરપદે કમ્મધારયો, તેન, ભણ્ડાગારિકત્તસ્સ પધાનકરણેનાતિ અત્થો.

૨૯૧-૨. અવસ્સં પટિસામિયન્તિ અવસ્સં સઙ્ગોપેતબ્બં. **વુત્તેપી**તિ માતાપિતૂહિ વુત્તેપિ.

૨૯૩-૪. વડ્ઢકિઆદયો વા રાજવલ્લભા વા ''સકં પરિક્ખારં વા સયનભણ્ડં વા પટિસામેત્વા દેહી''તિ યદિ વદન્તિ, છન્દતોપિ ભયાપિ ન કરેય્યાતિ યોજના. **પરિક્ખાર**ન્તિ વાસિફરસુઆદિઉપકરણભણ્ડં. **છન્દતોપિ ભયાપી**તિ વડ્ઢકિઆદીસુ છન્દેન, રાજવલ્લભેસુ ભયેન.

૨૯૫-૬. પટિસામિતું વટ્ટતીતિ યોજેતબ્બં. **સઙ્કન્તી**તિ યાદિસે પદેસે ''ભિક્ખૂહિ વા સામણેરેહિ વા ગહિતં ભવિસ્સતી''તિ સઙ્કં ઉપ્પાદેન્તિ, તાદિસે વિહારાવસથસ્સન્તોતિ યોજનીયં. **વિહારાવસથસ્સા**તિ વિહારસ્સ ચ આવસથસ્સ ચ. **રતન**ન્તિ દસવિધં રતનં. **રતનસમ્મત**ન્તિ વત્થાદિકં. **નિક્ખિપેય્યા**તિ સામિકે દિટ્ઠે નિયમેત્વા દાતું ''એત્તકા કહાપણા''તિઆદિનાનુરૂપેન મત્તિકલઞ્છનાદિનિમિત્તેન વા સઞ્ઞાણં કત્વા નિક્ખિપેય્ય. **ગહેત્વાના**તિ તાદિસે અસતિ અત્તનાવ ગહેત્વા. **તાદિસે**તિ રતને વા રતનસમ્મતે વા સતિ. **સામિકાનાગમં ઞત્વા**તિ યદિ અત્તનિ આસઙ્કન્તિ, મગ્ગા ઓક્કમ્મ નિસીદિય પચ્છા સામિકાનં અનાગમનં વિઞ્ઞાય. **પતિરૂપ**ન્તિ રતનસમ્મતે પંસુકૂલગ્ગહણં રતને નિરુસ્સુક્કગમનન્તિ એવરૂપં ભિક્ખૂનં અનુરૂપન્તિ.

ઉગ્ગહનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૮. દૂસનનિદ્દેસવણ્ણના

૨૯૭. દદતોતિ સસન્તકં પરસન્તકઞ્ચ દેન્તસ્સ. **કુલદૂસનદુક્કટ**ન્તિ અત્તનો દુપ્પટિપત્તિયા કુલાનં દૂસનં પસાદવિનાસનં કુલદૂસનં, તેન દુક્કટં કુલદૂસનદુક્કટં.

૨૯૮. એત્થ સઙ્ઘિકં ગરુભણ્ડં ઇસ્સરેન દેન્તસ્સ થુલ્લચ્ચયન્તિ સમ્બન્ધો. **એત્થા**તિ એતેસં પુપ્ફાદીનં મજ્ઝે. **ઇસ્સરેના**તિ તદ્ધિતલોપેન વુત્તં, ઇસ્સરિયેન ઇસ્સરવતાયાતિ અત્થો. **દેન્તસ્સા**તિ કુલસઙ્ગહત્થાય ઇસ્સરવતાય દદતો. **થુલ્લચ્ચય**ન્તિ કુલસઙ્ગહત્થાય દદતો ''કુલદૂસનદુક્કટ''ન્તિ સામઞ્ઞવિહિતદુક્કટેન સદ્ધિં ''પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, અવિસ્સજ્જિયાનિ, ન વિસ્સજ્જેતબ્બાનિ સઙ્ઘેન વા ગણેન વા પુગ્ગલેન વા, વિસ્સજ્જિતાનિપિ અવિસ્સજ્જિતાનિ હોન્તિ. યો વિસ્સજ્જેય્ય, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૩૨૧) એવં વુત્તથુલ્લચ્ચયન્તિ અત્થો. અઞ્ઞત્થ થુલ્લચ્ચયમેવ. સેનાસનત્થાય નિયમિતેપિ એસેવ નયો. સઙ્ઘસ્સ સન્તકં થેય્યા દેન્તસ્સ દુક્કટાદીનીતિ સમ્બન્ધિતબ્બં. **દેન્તસ્સા**તિ વુત્તનયમેવ. **દુક્કટાદીની**તિ કુલસઙ્ગહત્થાય દદતો કુલદૂસનદુક્કટેન સદ્ધિં માસકે વા ઊનમાસકે વા દુક્કટં , અતિરેકમાસકે વા ઊનપઞ્ચમાસકે વા થુલ્લચ્ચયં, પઞ્ચમાસકે વા અતિરેકપઞ્ચમાસકે વા પારાજિકન્તિ એવં દુક્કટાદીનિ હોન્તીતિ અત્થો. અઞ્ઞત્થ દુક્કટાદીનેવ.

૨૯૯-૩૦૦. કુલસઙ્ગહત્થં ફલપુપ્ફૂપગં રુક્ખં સબ્બથા રોપેતુઞ્ચ રોપાપેતુઞ્ચ જગ્ગિતુઞ્ચ ન વટ્ટતીતિ સમ્બન્ધનીયં. **ચ**-સદ્દો ઓચિનિતું ઓચિનાપેતું, ગન્થિતું ગન્થાપેતુન્તિ ચ અવુત્તાનિ ચ સમુચ્ચિનોતિ. ફલપુપ્ફાનિ

સમ્પાદનવસેન ઉપગચ્છતીતિ **ફલપુપ્ફૂપગં**. **સબ્બથાતિ**
કપ્પિયવોહારઅકપ્પિયવોહારપરિયાયઓભાસનિમિત્તકમ્મવસેન સબ્બપ્પકારેનેવ. તત્થ **કપ્પિયવોહારો** નામ ‘‘ઇમં રુક્ખં જાન, ઇમં આવાટં જાન, ઇમં માલાવચ્છં જાન, એત્થ ઉદકં જાના’’તિ વચનં, સુક્ખમાતિકાય ઉજુકરણઞ્ચ. તબ્બિપરિયાયેન **અકપ્પિયવોહારો** નામ. **પરિયાયો** નામ ‘‘પણ્ડિતેન માલાવચ્છાદયો રોપાપેતબ્બા, ન ચિરસ્સેવ ઉપકારાય સંવત્તન્તી’’તિઆદિવચનં. **ઓભાસો** નામ કુદ્દાલખણિત્તાદીનિ ચ માલાવચ્છે ચ ગહેત્વા ઠાનં. **નિમિત્તકમ્મં** નામ કુદ્દાલઉદકભાજનાદીનં આહરિત્વા સમીપે ઠપનં. **જગ્ગિતુન્તિ** વદન્તિ ઉદકસેચનાદીનિ કત્વા. ગન્થનગન્થાપનેસુ પન સબ્બાપિ છ પુપ્ફવિકતિયો વેદિતબ્બા ગન્થિમં ગોપ્ફિમં વેધિમં વેઠિમં પૂરિમં વાયિમન્તિ. નામવસેનેવ પનેતેસં વિસેસો વેદિતબ્બો. તં પન કુલસઙ્ગહતો અઞ્ઞત્રાપિ ભિક્ખુસ્સ કાતુમ્પિ અકપ્પિયવચનેન કારાપેતુમ્પિ ન વટ્ટતિ. ‘‘એવં જાન, એવં કતે સોભેય્ય, યથા એતાનિ પુપ્ફાનિ ન વિકિરિયન્તિ, તથા કરોહી’’તિઆદિના પન કપ્પિયવચનેન કારાપેતું વિના કુલસઙ્ગહં વટ્ટતિ. **રોપનાદીની**તિ અકપ્પિયપથવિયં રોપાપનસિઞ્ચાપનાદીનિ, અઞ્ઞત્થ રોપનાદીનિ.

૩૦૧-૨. ઇદાનિ પુપ્ફદાનાદીસુ અટ્ઠસુ કુલસઙ્ગહવત્થૂસુ અવસેસાનિ દ્વે દસ્સેતું ‘‘**વુત્તાવા**’’તિઆદિમાહ. **વુત્તાવ મિચ્છાજીવવિવજ્જના**યં વુત્તા એવ. જપ્પેસને વિનિચ્છયો વુચ્ચતીતિ પાઠસેસો. પિતરો ભણ્ડું સકં વેય્યાવચ્ચકરં ઠપેત્વા ગિહિકમ્મેસુ દૂતસાસનં હરણે પદવારેન દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. સહધમ્મિકેસુ વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ પિતાદયોવ વુત્તા. **ગિહિકમ્મસૂ**તિ વિસયસત્તમી. **પદવારેના**તિ પદક્કમેન, પદે પદેતિ અધિપ્પાયો. પઠમં સાસનં અગ્ગહેત્વાપિ પુન વદતો દુક્કટન્તિ યોજેતબ્બં. **પુના**તિ પચ્છા. ‘‘અયં દાનિ સો ગામો, હન્દ નં સાસનં આરોચેમી’’તિ મગ્ગા ઓક્કમન્તસ્સ ચ પદે પદે વદતો ચ દુક્કટન્તિ અધિપ્પાયો. તસ્સ પન સાસનં પટિક્ખિપિત્વા સયમેવ કારુઞ્ઞે ઠિતેન ગન્ત્વા અત્તનો પતિરૂપં સાસનં આરોચેતું, ‘‘મમ વચનેન ભગવતો પાદે વન્દથા’’તિઆદિકં ગિહીનં કપ્પિયસાસનં હરિતુઞ્ચ વટ્ટતિ.

૩૦૩. **અભૂતારોચનરૂપિયસંવોહારુગ્ગહાદિસા**તિ અભૂતારોચનાય રૂપિયસંવોહારે ચ ઉગ્ગહે ઉપ્પન્નપચ્ચયે આદિસન્તિ કથેન્તિ પકાસેન્તીતિ અભૂતા…પે॰… હાદિસા, તંસદિસાતિ વુત્તં હોતિ.

૩૦૪. પિતૂનં હરાપેત્વા હરિત્વાપિ પુપ્ફાનિ વત્થુપૂજત્થં દાતું, સેસઞાતીનં પત્તાનં વત્થુપૂજત્થં દાતુન્તિ યોજનીયં. ‘‘હરાપેત્વા હરિત્વા’’તિ વુત્તે ‘‘પક્કોસિત્વા પક્કોસાપેત્વા વા’’તિ વુત્તમેવ સિયાતિ ન વુત્તં. **પત્તાનન્તિ** પક્કોસકેન પત્તાપિ ગહિતા. **વત્થુપૂજત્થન્તિ** રતનત્તયપૂજનત્થં. ઉપાસકાનમ્પિ પન સમ્પત્તાનં વત્થુપૂજત્થં દાતું વટ્ટતિયેવ. **લિઙ્ગાદિપૂજત્થન્તિ** સિવલિઙ્ગગિણ્ડુબિમ્બાદિપૂજનત્થં.

૩૦૫. **તથા ફલન્તિ** ઇમિના પુપ્ફે વુત્તં સબ્બં અપદિસતિ. **પરિબ્બયવિહીનાનન્તિ** પરિબ્બયં પાથેય્યં વિહીનં નટ્ઠં યેસં આગન્તુકાનન્તિ સમાસો. **સપરન્તિ** અત્તનો વિસ્સાસિકા. **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭) પન ‘‘અત્તનો સન્તકંયેવા’’તિ વચનં થુલ્લચ્ચયાદિવિભાગતો મોચેત્વા વુત્તં.

૩૦૬. સમ્મતેન દેય્યન્તિ યોજના. **દેય્યન્તિ** ચતુત્થભાગં દાતબ્બં. ઇતરેન તુ અપલોકેત્વા દાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધિતબ્બં. **ઇતરેન તુ** અસમ્મતેન પન.

૩૦૭. **પરિચ્છિજ્જા**તિ ‘‘એત્તકાનિ ફલાનિ દાતબ્બાની’’તિ એવં ફલપરિચ્છેદેન વા ‘‘ઇમેહિ રુક્ખેહિ દાતબ્બાની’’તિ એવં રુક્ખપરિચ્છેદેન વા પરિચ્છિન્દિત્વા. **તતો**તિ પરિચ્છિન્નફલતો રુક્ખતો વા. યાચમાનસ્સ

ગિલાનસ્સેતરસ્સ વાતિ સમ્બન્ધનીયં. **રુક્ખાવ દસ્સેયા**તિ ''ઇધ ફલાનિ સુન્દરાનિ, ઇતો ગણ્હથા''તિ અવત્વા ''ઇતો ગહેતું લબ્ભતી''તિ રુક્ખા વા દસ્સેતબ્બા.

૩૦૮. ઇદાનિ અટ્ઠસુ પુપ્ફાદીનં ચતુન્નં વિનિચ્છયં દસ્સેત્વા યથાવુત્તફલપુપ્ફવિનિચ્છયં અવસેસેસુ ચતૂસુ અપદિસન્તો ''**સિરીસા**''તિઆદિમાહ. **સિરીસચુણ્ણકસવાદિચુણ્ણે**તિ કસાવં યં કિઞ્ચિ આદિ યસ્સ, તમેવ ચુણ્ણં, સિરીસચુણ્ણઞ્ચ કસાવાદિચુણ્ણઞ્ચાતિ સમાસો. ''સિરીસચુણ્ણં વા અઞ્ઞં વા કસાવ''ન્તિ હિ **અટ્ઠકથાયં** (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૩૬-૪૩૭) વુત્તં. ''કસાવાદી''તિ વત્તબ્બે રસ્સેન વુત્તં. **સેસેસૂ**તિ વેળુઆદીસુ તીસુ. પાળિયા અવુત્તસ્સાપિ **અટ્ઠકથાયં** વુત્તત્તા આહ ''**પણ્ણમ્પેત્થ પવેસયે**''તિ. **એત્થા**તિ પુપ્ફાદીસૂતિ.

દૂસનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩૯. વસ્સૂપનાયિકનિદ્દેસવણ્ણના

૩૦૯-૩૧૦. પુરિમિકા પચ્છિમિકા ઇતિ વસ્સૂપનાયિકા દુવેતિ સમ્બન્ધો. આસાળ્હિપુણ્ણમાય અનન્તરે પાટિપદદિવસે ઉપગન્તબ્બા પચ્છિમિકાય પુરે ભવાતિ પુરિમા, સા એવ **પુરિમિકા**. તતો પચ્છા ભવા અપરાય પુણ્ણમાય અનન્તરે પાટિપદદિવસે ઉપગન્તબ્બા **પચ્છિમિકા**. ઉપનયનં પાપુણનં ઉપગમનં ઉપનાયિકા, **વસ્સ**ન્તિ વુટ્ઠિ, ઇધ પન વસ્સકાલં ''વસ્સ''ન્તિ ઉપચારેન ગહેત્વા તત્થ વાસો ઉપચારેનેવ ''વસ્સ''ન્તિ વુચ્ચતિ, વસ્સસ્સ વસ્સાવાસસ્સ ઉપનાયિકા વચીભેદવસેન વા આલયકરણવસેન વા ઉપગમનં **વસ્સૂપનાયિકા**. તત્થ આલયપરિગ્ગાહો ચ વચીભેદો ચાતિ પુરિમિકા વસ્સૂપનાયિકા દુવે, આલયપરિગ્ગાહો ચ વચીભેદો ચાતિ પચ્છિમિકા વસ્સૂપનાયિકા દુવેભિ સમ્બન્ધિતબ્બં. **તત્થા**તિ તાસુ દ્વીસુ. તદુભયં દસ્સેતું ''**એદિસો**''તિઆદિ વુત્તં. સો આલયપરિગ્ગાહો ચ વચીભેદો ચ ''ઇમસ્મિં વિહારે ઇમં તેમાસં વસ્સં ઉપેમિ, ઇધ વસ્સં ઉપેમી''તિ એદિસો, એતાદિસોતિ અત્થો. એત્થ ચ કમુપ્પત્તિઅનાદરા વચીભેદો પઠમં વુત્તો. ઉભયથા વસ્સં ઉપગન્તું વટ્ટતિ. તેનેવ **અટ્ઠકથાયં** (વિ॰ સઙ્ગ॰ અટ્ઠ॰ ૧૭૯; મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૭) ''સચેપિ 'ઇધ વસ્સં વસિસ્સામી'તિ આલયો અત્થિ, અસતિયા પન વસ્સં ન ઉપેતિ, ગહિતસેનાસનં સુગ્ગહિતં, છિન્નવસ્સો ન હોતિ, પવારેતું લભતિયેવ, વિનાપિ હિ વચીભેદં આલયકરણમત્તેનપિ વસ્સં ઉપગતમેવ હોતી''તિ વુત્તં. નાવાસત્થવજેસુ પન પરિયેસિત્વા સેનાસનં અલભન્તેન આલયકરણમત્તેનેવ ઉપગન્તબ્બં. ઉપગચ્છન્તેન ચ વિહારં પટિજગ્ગિત્વા પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેત્વા સબ્બં ચેતિયવન્દનાદિસામીચિકમ્મં નિટ્ઠાપેત્વા ઉપગન્તબ્બં. આલયપરિગ્ગહે આલયં દસ્સેતું ''**ચિત્તુપ્પાદેત્થ આલયો**''તિ આહ. **એત્થા**તિ દ્વીસુ.

૩૧૧. તદહૂતિ તસ્મિં વસ્સૂપનાયિકદિવસે. **જાન**ન્તિ ''અજ્જ વસ્સૂપનાયિકા''તિ જાનન્તો, **અનુપગચ્છતો**તિમસ્સ વિસેસનં.

૩૧૨. દુતિયન્તિ પચ્છિમિકં. **અનુપગતો**તિ કેનચિ અન્તરાયેન પુરિમિકં અનુપગતો. **તેમાસ**ન્તિ પુરિમં વા તેમાસં પચ્છિમં વા તેમાસં. વસ્સં ઉપગન્ત્વા પન અરુણં અનુટ્ઠાપેત્વાપિ તદહેવ સત્તાહકરણીયેન પક્કમન્તસ્સાપિ અન્તોસત્તાહે નિવત્તેન્તસ્સાપિ અનાપત્તિ.

૩૧૩-૫. માતાપિતૂનં પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનઞ્ચ અત્થાય ગિલાનતદુપટ્ઠાકભત્તં ઓસધઞ્ચ એસિસ્સં વા પુચ્છિસ્સામિ વા ઉપટ્ઠિસ્સં વા ગન્ત્વા અહં નાભિરતં વૂપકાસેસ્સં વા કુક્કુચ્ચં વિનોદનઞ્ચ દિટ્ઠિં વિવેચનઞ્ચ

ગરુકાદિકં વુટ્ઠાનં વાપિ ઉસ્સુક્કં વાપિ કરિસ્સં વાપિ કારેસ્સં વાપીતિ એવમાદિના સત્તાહકિચ્ચેન પહિતેપિ વા અપહિતેપિ વા ગન્તું લબ્ભન્તિ યોજના.

એત્થ પન લબ્ભમાનકવસેન યોજેત્વા વક્ખમાનનયેન અત્થો વેદિતબ્બો. માતાદિસુતિયા તેયેવ ગિલાન-સદ્દેન ગય્હન્તિ, તેસં ઉપટ્ઠાકા તદુપટ્ઠાકા, ગિલાના ચ તદુપટ્ઠાકા ચ, તેસં ભત્તન્તિ સમાસો. **ઓસધન્તિ** તેસંયેવ ગિલાનાનં ભેસજ્જં. **એસિસ્સન્તિ** પરિયેસિસ્સામિ. **પુચ્છિસ્સામીતિ** તેયેવ સત્તજને ગિલાને પુચ્છિસ્સં. **ઉપટ્ઠિસ્સન્તિ** તેયેવ ગિલાને ઉપટ્ઠહિસ્સામિ. અભિરમતીતિ અભિરતો, વિસભાગરૂપાદિદસ્સનેન સાસને ન અભિરતો **નાભિરતો**. અભિરમણં વા અભિરતં, નત્થિ અભિરતમસ્સાતિ **નાભિરતો**, તં. સહધમ્મિકેસુ યો નાભિરતો, તં **વૂપકાસેસ્સં** વિક્ખેપહરણત્થં અઞ્ઞત્થ નયિસ્સામિ. **કુક્કુચ્ચન્તિ** પચ્ચન્નંયેવ ઉપ્પન્નં વિનયકુક્કુચ્ચં. કિતકયોગે વિકપ્પેન દુતિયા. **દિટ્ઠિન્તિ** તેસંયેવ મિચ્છાદિટ્ઠિયા. **ગરુકમાદિકન્તિ** ગરુકં આદિ યસ્સાતિ વિગ્ગહો. **આદિ**-સદ્દેન સામણેરાનં વસ્સપુચ્છનં, સિક્ખાસમાદયિતુકામતા, તજ્જનીયાદિકમ્મકરણં સઙ્ગહિતં. **વુટ્ઠાનન્તિ** ભિક્ખુનો ગરુકાપત્તિયા પરિવાસમાનત્તદાનાદીહિ વુટ્ઠાનં. **ઉસ્સુક્કન્તિ** વસ્સપુચ્છનાદિઉસ્સુક્કં. **એવમાદિનાતિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દેન દિટ્ઠિગતાદીનં ધમ્મકથાકરણાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **ગન્તું લબ્ભન્તિ** એત્થ ગચ્છન્તેન અન્તોઉપચારસીમાયં ઠિતેનેવ ''અન્તોસત્તાહે આગચ્છિસ્સામી''તિ આભોગં કત્વા ગન્તબ્બં. સચે આભોગં અકત્વા ઉપચારસીમં અતિક્કમતિ, છિન્નવસ્સો હોતીતિ વદન્તિ. **સત્તાહકિચ્ચેનાતિ** સત્તાહસ્સ લબ્ભમાનકં વુત્તં વક્ખમાનઞ્ચ સઙ્ઘકમ્માદિ કિચ્ચં સત્તાહકિચ્ચં. સત્તમઅરુણમત્તસ્સેવ વિહારે ઉટ્ઠાપનીયત્તા સત્તાહસ્સ સાકલ્લેન ગહણં.

૩૧૬. સઙ્ઘકમ્મે વજ્જેતિ સઙ્ઘસ્સ કિચ્ચે ઉપોસથાગારાદીસુ સેનાસનેસુ વા ચેતિયછત્તવેદિકાદીસુ વા અન્તમસો પુગ્ગલિકસેનાસનેસુ વાપિ કત્તબ્બનિમિત્તે વજ્જેય્યાતિ અત્થો. ધમ્મસવનત્થં નિમન્તિતો વાપિ વજે, ગરૂહિ પેસિતો વાપિ વજે, ગરૂનં પસ્સિતું વાપિ વજેતિ યોજેતબ્બં. **નિમન્તિતોતિ** એત્થ સચે પઠમંયેવ કતિકા કતા હોતિ, ''અસુકદિવસં નામ સન્નિપતિતબ્બ''ન્તિ નિમન્તિતોયેવ નામ હોતિ. **ગરૂહીતિ** આચરિયુપજ્ઝાયેહિ. **પહિતોતિ** ભણ્ડધોવનાદિઅત્થાય પેસિતો. **પસ્સિતુન્તિ** અગિલાનેપિ.

૩૧૭. ભણ્ડ...પે॰... દસ્સને ન વજેતિ યોજનીયં. એત્થાપિ નિમિત્તત્થે સત્તમી. **ભણ્ડં** નામ ચીવરં. **ઞાતી** માતાપિતૂહિ અઞ્ઞે. **ઉપટ્ઠાકા** ઉપાસકા. ''અજ્જેવ આગમિસ્સ''ન્તિ અદૂરગો ન પાપુણેય્ય, લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **લબ્ભન્તિ** ઇમસ્સ અપાપુણનં વુત્તકમ્મં. **અજ્જેવાગમિસ્સન્તિ** સામન્તવિહારં ગન્ત્વા પુન આગચ્છન્તસ્સ અન્તરામગ્ગે સચે અરુણુગ્ગમનં હોતિ, વસ્સચ્છેદોપિ ન હોતિ, રત્તિચ્છેદદુક્કટઞ્ચ નત્થીતિ વદન્તિ.

૩૧૮. સેસઞાતીહીતિ માતાપિતૂહિ અવસેસઞાતીહિ. **નિદ્દિસિત્વાવાતિ** દાનધમ્મસવનાદીનિ. ''પહિતે પેસિતે''તિ ચેત્થ ''લબ્ભ''ન્તિ અનુવત્તનીયં.

૩૧૯. અત્તનો અન્તરાયે સતીતિ ચોરસરીસપવાળજીવિતબ્રહ્મચરિયન્તરાયે, અન્તમસો ભેસજ્જાલાભપતિરૂપઉપટ્ઠાકાલાભેપિ. ''વસ્સચ્છેદકારણમ્પિ સત્તાહકરણીયં સિયા''તિ કેચિ પોરાણા વદન્તિ, તં યુત્તં વિય દિસ્સતિ, સબ્બથા વસ્સચ્છેદેન બહિ વાસાય અનુઞ્ઞાતકારણં સત્તાહમત્તં બહિ વીતિનામેત્વા અન્તોવિહારેયેવ વાસેન વસ્સચ્છેદાકારણં કથં નામ ન સિયાતિ. છિન્નવસ્સો નો પવારયેતિ સમ્બન્ધો.

૩૨૦. ''અસેનાસનિકેના''તિ ઇમિનાવ વિઞ્ઞાયમાનત્થત્તેપિ **''અજ્ઝોકાસે ચા''**તિ વચનં ''અહં અબ્ભોકાસિકો, કિં મે સેનાસનેના''તિ વાસાનિવત્તનત્થં વુત્તં. **રુક્ખસ્સ સુસિરેતિ** સુદ્ધે રુક્ખસુસિરે. મહન્તસ્સ પન સુસિરસ્સ અન્તો

પદરચ્છદનકુટિકં કત્વા પવિસનદ્વારં યોજેત્વા ઉપગન્તું વટ્ટતિ. ‘‘વિટપેપિ અટ્ટકં બન્ધિત્વા’’તિઆદિ વુત્તનયમેવ. તથા છત્તચાટીસુપિ તદનુરૂપેન વેદિતબ્બં. **છવકુટિ** નામ ટઙ્કિતમઞ્ચાદિભેદા કુટિ. તત્થ **ટઙ્કિતમઞ્ચો** નામ દીઘે મઞ્ચપાદે મજ્ઝે વિજ્ઝિત્વા અટનિયો પવેસેત્વા કતો, ચતુન્નં પાસાણાનં ઉપરિ પાસાણં અત્થરિત્વા કતમ્પિ ટઙ્કિતમઞ્ચો.

૩૨૧. અસેનાસનિકેનાતિ યસ્સ તિણપણ્ણઇટ્ઠકસિલાસુધાસઙ્ખાતાનં પઞ્ચન્નં છદનાનં અઞ્ઞતરેન છન્નં યોજિતદ્વારબન્ધનં સેનાસનં નત્થિ, તેન. ઇદં પન વચીભેદં કત્વા અધિટ્ઠાનં સન્ધાય વુત્તન્તિ વદન્તિ, તદયુત્તં, તથા ચ સતિ નાવાદીસુ વિય વિસું વિધાનેન ભવિતબ્બન્તિ. **નાવાસત્થવજૂપગો**તિ ઇમિના અસેનાસનિકેન નાવાદીસુ વસ્સં ઉપગન્તું વટ્ટતીતિ દીપેતિ. તત્થ ચ કુટિકં પરિયેસિત્વા લભન્તેન તત્થ પવિસિત્વા વિહારાભાવતો ‘‘વિહારે’’તિ અવત્વા ‘‘ઇધ વસ્સં ઉપેમી’’તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બં, અલભન્તેન આલયો કાતબ્બો. **પવારેતુઞ્ચાતિ ચ**-સદ્દેન વસ્સચ્છેદનિમિત્તાય આપત્તિયા અભાવં સમ્પિણ્ડેતિ. ‘‘વજે સત્થે નાવાયન્તિ તીસુ ઠાનેસુ નત્થિ વસ્સચ્છેદે આપત્તિ, પવારેતુઞ્ચ લબ્ભતી’’તિ (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૦૩) **અટ્ઠકથાયં** વુત્તં. વસ્સચ્છેદેતિ ચ ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, યેન વજો તેન ગન્તુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૨૦૩) વુત્તત્તા, સત્થસ્સ નાવાય ચ ગમનસભાવેનેવ ઠિતત્તા ચ વસ્સૂપગતટ્ઠાને અવસિત્વા અઞ્ઞત્થ ગમનમત્તં સન્ધાય વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

વસ્સૂપનાયિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૦. અવેભઙ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના

૩૨૨-૫. આરામા...પે॰... મત્તિકભણ્ડાનીતિ એતે પઞ્ચ અવિભાજિયાતિ સમ્બન્ધિતબ્બં . **પઞ્ચા**તિ ‘‘આરામારામવત્થૂનિ એક’’ન્તિઆદિના રાસિવસેન પઞ્ચ, સરૂપવસેન પનેતાનિ પણ્ણં તિણે પક્ખિપિત્વા પઞ્ચવીસતિવિધાનિ હોન્તિ. તથા ચાહ –

‘‘દ્વિસઙ્ગહાનિ દ્વે હોન્તિ, તતિયં ચતુસઙ્ગહં;
ચતુત્થં નવકોટ્ઠાસં, પઞ્ચમં અટ્ઠભેદનં.

‘‘ઇતિ પઞ્ચહિ રાસીહિ, પઞ્ચનિમ્મલલોચનો;
પઞ્ચવીસવિધં નાથો, ગરુભણ્ડં પકાસયી’’તિ. (ચૂળવ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૧);

તત્થ **આરામો** નામ પુપ્ફારામો વા ફલારામો વા. **આરામવત્થુ** નામ તેસંયેવ પતિટ્ઠાનોકાસો, વિનટ્ઠેસુ વા તેસુ પોરાણકભૂમિભાગો. **વિહારો** નામ પાસાદાદિ યં કિઞ્ચિ સેનાસનં. **લોહકુમ્ભી** નામ કાળલોહેન વા તમ્બલોહેન વા કતકુમ્ભી. **કટાહાદી**સુપિ એસેવ નયો. એત્થ **ભાણક**ન્તિ અરઞ્જરો વુચ્ચતિ. **વારકો**તિ ઘટો. રાસિં અપેક્ખિત્વા **એતે**તિ પુલ્લિઙ્ગનિદ્દેસો. **અવિભાજિયા**તિ મૂલચ્છેજ્જવસેન અવેભઙ્ગિયા. પરિવત્તનવસેન પન પરિભુઞ્જન્તસ્સ વિસ્સજ્જેન્તસ્સ ચ અનાપત્તિ. **અવિસ્સજ્જિયાનિ ચા**તિ **ચ**-સદ્દેન અવેભઙ્ગિયાનિ ચાતિ અવુત્તં સમ્પિણ્ડેતિ.

૩૨૬-૮. એકન્તગરુભણ્ડત્તા આદિતો તયો રાસી ઠપેત્વા ચતુત્થરાસિતો પટ્ઠાય ગરુભણ્ડાગરુભણ્ડે વિભજિતું ‘‘**વલ્લી**’’તિઆદિ આરદ્ધં. અડ્ઢબાહુમત્તાપિ વલ્લિ ચ અટ્ઠઙ્ગુલાયતો વેળુ ચ મુટ્ઠિમત્તમ્પિ તિણાદિ ચ એકમ્પિ પણ્ણઞ્ચ પાકતા વા પઞ્ચવણ્ણા વા તાલપક્કપ્પમાણાપિ મત્તિકા ચ તાલપક્કપ્પમાણાપિ સુધા ચ તાલપક્કપ્પમાણાપિ

કઙ્ગુકઆદિકા ચ દિન્ના વા તત્થજાતકા વા સઙ્ઘિકા રક્ખિતા અભાજિયા, રજ્જુયોત્તાદિ ચ દિન્ના સઙ્ઘિકા અભાજિયાતિ યોજના. **વેળુ** પરિણાહતો પણ્ણસૂચિદણ્ડમત્તો ગહેતબ્બો. **તિણં** મુઞ્જં પબ્બજઞ્ચ આદિસદ્દસઙ્ગહિતં ઠપેત્વા અવસેસં યં કિઞ્ચિ તિણં. **પણ્ણો** અટ્ઠઙ્ગુલપ્પમાણો રિત્તપોત્થકો ગરુભણ્ડમેવ. **પાકતા**તિ પકતિયા જાતા. **પઞ્ચવણ્ણા**તિ રત્તસેતાદિપઞ્ચવણ્ણા. સુધાકઙ્ગુટ્ઠાદયો મત્તિકગ્ગહણેન ગહિતા. **કઙ્ગુટ્ઠઆદિકા**તિ **આદિ**-સદ્દેન સજ્જુરસજાતિહિઙ્ગુલકાદીનં ગહણં. **દિન્ના**તિ સઙ્ઘસ્સ દિન્ના. **તત્થજાતા**તિ સઙ્ઘિકભૂમિયં જાતા. **રજ્જુયોત્તાદી**તિ સુત્તમકચિવાકનાળિકેરહીરચમ્મમયા રજ્જુ ચ યોત્તાદિ ચ. **આદિ**-સદ્દેન મકચિવાકાદિકે વટ્ટેત્વા કતા એકવટ્ટા ગહિતા. બ્યતિરેકવસેન પનેત્થ ચતુત્થરાસિમ્હિ ઇતરે ભાજિયાતિ વેદિતબ્બા. સઙ્ઘિકે કમ્મે, ચેતિયસ્સ વા કમ્મે નિટ્ઠિતે ભાજિયાતિ યોજનીયં.

૩૨૯. લોહભણ્ડેસુ ભિક્ખુસારુપ્પં પત્તાદિ વા તથા વિપ્પકતાકતં લોહભણ્ડં તથા પાદગણ્હકં વારકં ભાજિયન્તિ યોજના. **પત્તાદી**તિ અયોપત્તો અયથાલકં તમ્બલોહથાલકં અઞ્જનિસલાકા કણ્ણમલહરણી સૂચિ પણ્ણસૂચિ ખુદ્દકો પિપ્ફલકો ખુદ્દકં આરકણ્ડકં કુઞ્ચિકા તાળાદિ. **વિપ્પકત**ન્તિ અપરિનિટ્ઠિતં. **અકત**ન્તિ સબ્બસો અકતં. **પાદગણ્હક**ન્તિ સીહળદીપે પાદગણ્હનકં. **પાદો** નામ ચતુત્થંસો, મગધનાળિયા પઞ્ચનાળિમત્તા. **મગધનાળિ** ચ નામેસા ઊનપઞ્ચપસતા વેદિતબ્બા. તથા ઘટકો તેલભાજનઞ્ચ. યાય વાસિયા ઠપેત્વા દન્તકટ્ઠચ્છેદનં વા ઉચ્છુતચ્છનં વા અઞ્ઞં મહાકમ્મં કાતું ન સક્કા, અયં ભાજિયા. સમ્મુઞ્જનિદણ્ડખણનકં પન અદણ્ડકં ફલમત્તમેવ, યં સક્કા સિપાટિકાય પક્ખિપિત્વા પરિહરિતું, અયં ભાજનીયા. તિપુકોટ્ટકઉપકરણેસુ તિપુચ્છેદનકસત્થકં સુવણ્ણકારૂપકરણેસુ સુવણ્ણચ્છેદનકસત્થકં ચમ્મકારઉપકરણેસુ ચમ્મછિન્દનકં ખુદ્દકસત્થં નહાપિતતુણ્ણકારઉપકરણેસુ ઠપેત્વા મહાકત્તરિં મહાસણ્ડાસઞ્ચ મહાપિપ્ફલકઞ્ચ સબ્બાનિ ભાજનીયભણ્ડાનિ. તથા કુઞ્ચિકા. વુત્તવિપલ્લાસેન પન લોહભણ્ડે અભાજિયાતિ વેદિતબ્બા.

૩૩૦. “**વેળુમ્હી**”તિઆદિના દારુભણ્ડાનિ દસ્સેતિ. દારુભણ્ડેન પન સઙ્ગહેત્વા સબ્બાપિ દારુવેળુચમ્મપાહનાદિવિકતિ વેદિતબ્બા. છત્તદણ્ડો ચ સલાકા ચાતિ દ્વન્દો. ઉપાહનાય દણ્ડકો **ઉપાહનદણ્ડકો**.

૩૩૧. **અનુઞ્ઞાતવાસિદણ્ડો**તિ અનુઞ્ઞાતવાસિયા દણ્ડો. **અરણઞ્જનિસિઙ્ગાદી**તિ **આદિ**-સદ્દેન અઞ્જનિસલાકા છત્તં મુટ્ઠિપણ્ણં ઉપાહના ધમ્મકરણો પાદગણ્હનકતો અનતિરિત્તં આમલકતુમ્બં આમલકઘટો લાબુકતુમ્બં લાબુકઘટો વિસાણતુમ્બન્તિ ઇદં સઙ્ગણ્હાતિ.

૩૩૨. યથાવુત્તતો અઞ્ઞં દારુભણ્ડેસુ ગરુભણ્ડં. મત્તિકામયો પાદઘટકો ભાજિયોતિ યોજના. **પાદઘટકો**તિ પાદસ્સ પહોનકો ઘટકો. ઇમિના મત્તિકાભણ્ડં ઉપલક્ખેતિ, તસ્મા પત્તો થાલકં કુણ્ડિકાતિ ઇમાનિ ભાજનીયાનિ, વુત્તાવસેસા અભાજિયા.

૩૩૩-૪. ગરુના ગરુભણ્ડઞ્ચ થાવરઞ્ચ પરિવત્તેય્ય, થાવરેન ચ થાવરમ્પિ પરિવત્તેય્યાતિ યોજેતબ્બં. **ગરુના** મઞ્ચપીઠાદિના. **થાવર**ન્તિ આરામાદિ પઠમરાસિદ્વયં. **તથા કત્વા ચ ભુઞ્જિતુ**ન્તિ એવઞ્ચ પરિવત્તેત્વા તતો આભતં કપ્પિયભણ્ડં પરિભુઞ્જેય્યાતિ અત્થો, વિધિમ્હિ અયં તુંપચ્ચયો. ફાતિકમ્મેન વલ્લાદિં ગણ્હેતિ સમ્બન્ધનીયં. **ફાતિકમ્મં** નામ સમકં વા અતિરેકં વા તદગ્ઘનકં વા વડ્ઢિકમ્મં. **સેસ**ન્તિ પઠમરાસિત્તિકન્તિ.

અવેભઙ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૧. પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના

૩૩૫. સદ્વારબન્ધને સોદુક્ખલકપાસકે ઠાને દિવા સયન્તેન પરિવત્તકં દ્વારં બન્ધેય્યાતિ સમ્બન્ધો. દ્વારઞ્ચ દ્વારબન્ધનઞ્ચ દ્વારબન્ધનાનિ મજ્ઝેપદલોપવસેન, બન્ધન-સદ્દેનેવ વા દ્વારબાહા વુચ્ચન્તિ, સહ દ્વારબન્ધનેહીતિ **સદ્વારબન્ધનં**, ઠાનં. હેટ્ઠા ઉદુક્ખલકઞ્ચ ઉપરિ પાસકો ચ, સહ ઉદુક્ખલપાસકેહીતિ સમાસો. તાદિસે ઠાને પાકારાદિપરિક્ખેપેન ભવિતબ્બન્તિ પરિક્ખિત્તેતિ વિઞ્ઞાયતિ. સો ચ ઉચ્ચતો સહસેય્યપ્પહોનકે વુત્તનયોતિ વદન્તિ . **સયન્તેના**તિ પાદે ભૂમિતો મોચેત્વા નિપજ્જન્તેન. **પરિવત્તક**ન્તિ સંવરણવિવરણવસેન ઇતો ચિતો ચ પરિવત્તનયોગ્ગં. **દ્વાર**ન્તિ અન્તમસો દુસ્સસાણિદ્વારમ્પિ. **બન્ધેય્યા**તિ સબ્બન્તિમેન વિધિના યાવતા સીસં ન પવિસતિ, તાવતાપિ બન્ધેય્ય, સંવરેય્યાતિ વુત્તં હોતિ.

૩૩૬. **આભોગો ચાપી**તિ ''એસ જગ્ગિસ્સતી''તિ આભોગો ચાપિ. **ચ**-સદ્દેન ''દ્વારં જગ્ગાહી''તિ વચનમ્પિ સમુચ્ચિનોતિ. **સવસે તં આકારં વિના**તિ સસ્સ અત્તનો વસે આયત્તે ઠાને, યત્થ પન બહૂનં સઞ્ચરણત્તા દ્વારં સંવુતમ્પિ સંવુતટ્ઠાને ન તિટ્ઠતિ, દ્વારં અલભન્તા પાકારં અભિરુહિત્વાપિ વિચરન્તિ, તાદિસે પરિવેણે સંવરણકિચ્ચં નત્થિ. અથ વા સસ્સ વસો આયત્તો, ન યક્ખાદીનં તેહિ ગહિતકત્તસ્સ, બન્ધિત્વા નિપજ્જાપિતત્તસ્સ ચ અભાવેનાતિ **સવસો**. તસ્મિં સતિ પુબ્બે વુત્તદ્વારં સંવરણઆભોગકરણવચનસઙ્ખાતં આકારન્તિ અત્થો.

૩૩૭. **રતનાની**તિ મુત્તાદીનિ દસવિધાનિ. તત્થ પન જાતિફલિકં ઉપાદાય સબ્બોપિ મણિ વેળુરિયોપિ લોહિતઙ્કો મસારગલ્લો ચ ધોતાપિ અધોતવિદ્ધાપિ અનામાસા, કાચમણિ ચ પાનીયસઙ્ખો ધોતો અધોતોપિ આમાસા, સિલા ધોતવિદ્ધા સુવણ્ણેન સદ્ધિં પચિતા મુગ્ગવણ્ણા ચ અનામાસા. ચેતિયઘરગોપકાનં સુવણ્ણચેતિયે કચવરમેવ હરિતું વટ્ટતિ. આરકૂટલોહમ્પિ જાતરૂપગતિકમેવ. **ઇત્થિરૂપાની**તિ અન્તમસો પિટ્ઠમયઇત્થિરૂપાનિપિ. **ધઞ્ઞ**ન્તિ અન્તમસો તત્થજાતકમ્પિ મગ્ગે પસારિતમ્પિ સત્તવિધં ધઞ્ઞં. કીળાવસેન અપરણ્ણાનિ તાલફલાદીનિપિ અનામાસાનિ, પસારિતમ્પિ ન મદ્દન્તેન ગન્તબ્બં, અસતિ મગ્ગે મગ્ગં અધિટ્ઠાય ગન્તબ્બં. **ઇત્થિપસાધન**ન્તિ અન્તમસો પિળન્ધનત્થાય ઠપિતં નિવાસનતાલપણ્ણમુદ્દિકમ્પિ.

૩૩૮. **સિત્થતેલોદતેલેહી**તિ મધુસિત્થકનિય્યાસાદીસુ યેન કેનચિ તેલમિસ્સકસિલેસેન ચ ઉદકમિસ્સકતેલેન ચ. **ફણહત્થફણેહી**તિ ફણમિવ ફણં, અઙ્ગુલીહિ ફણકિચ્ચકરણેન હત્થોયેવ ફણં હત્થફણં, દન્તમયાદિ યં કિઞ્ચિ ફણઞ્ચેવ હત્થફણઞ્ચાતિ દ્વન્દો. **ઓસણ્ઠેય્યા**તિ ઓલિખિત્વા સન્નિસીદાપેય્ય.

૩૩૯. એકપાવુરણા વા એકત્થરણા વા ન તુવટ્ટયું, એકમઞ્ચે ન તુવટ્ટયુન્તિ યોજના. એકં પાવુરણં એકં અત્થરણં એતેસન્તિ વિગ્ગહો. **ન તુવટ્ટયુ**ન્તિ ન નિપજ્જેય્યું. એકસ્મિં ભાજને વાપિ ન ભુઞ્જેય્યુન્તિ યોજેતબ્બં.

૩૪૦. મનુસ્સાનં પમાણઙ્ગુલેન અટ્ઠ અઙ્ગુલાનિ યસ્સ, અધિકેન સહિતં અટ્ઠઙ્ગુલન્તિ સમાસો. **લસુણં** મગધેસુ જાતં આમલકભણ્ડિકં લસુણં ન ખાદેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **ન અકલ્લકો**તિ અગિલાનો.

૩૪૧. હીનુક્કટ્ઠેહિ જાતિઆદીહિ ઉક્કટ્ઠં વા હીનં વા ઉજું વા અઞ્ઞાપદેસેન વા દવા વદે, દુબ્ભાસિતન્તિ સમ્બન્ધો. **જાતિઆદીહી**તિ જાતિનામગોત્તકમ્મસિપ્પઆબાધલિઙ્ગકિલેસઆપત્તિઅક્કોસેહિ . **ઉક્કટ્ઠ**ન્તિ જાત્યાદીહિયેવ ઉક્કટ્ઠં ઉપસમ્પન્નં અનુપસમ્પન્નં વા. **દવા**તિ કેળિહસાધિપ્પાયતાય. **ઉજું વા**તિ ''ચણ્ડાલોસી''તિઆદિના નયેન. **અઞ્ઞાપદેસેન** વાતિ ''સન્તિ ઇધેકચ્ચે ચણ્ડાલા''તિઆદિના નયેન.

૩૪૨. **દીઘે નખે**તિ મંસપ્પમાણતો. **દીઘે કેસે**તિ દ્વઙ્ગુલતો. સચેપિ ન દીઘા, દ્વેમાસતો એકદિવસમ્પિ અતિક્કામેતું ન લભતિ. **દીઘે નાસલોમે**તિ નાસતો બહિ નિક્ખન્તે. **વીસતિમટ્ઠ**ન્તિ વીસતિયા નખાનં મટ્ઠઞ્ચ. **સમ્બાધે**તિ ઉભોસુ ઉપકચ્છકેસુ, મુત્તકરણે ચ લોમહારણઞ્ચ ન લબ્ભાતિ સમ્બન્ધનીયં. **ન લબ્ભા**તિ એતે મટ્ઠાદયો ન લબ્ભન્તીતિ અત્થો, નિપાતો વા **લબ્ભા**તિ. આબાધપ્પચ્ચયા પન સમ્બાધે લોમં સંહરિતું વટ્ટતિ.

૩૪૩. સઙ્ઘુદ્દિટ્ઠં વા સઙ્ઘિકં વા સયનાસનં યથાવુડ્ઢં ન બાધેય્યાતિ યોજના. સઙ્ઘસ્સ ઉદ્દિટ્ઠં **સઙ્ઘુદ્દિટ્ઠં**, સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ કતન્તિ અધિપ્પાયો. યો યો વુડ્ઢો **યથાવુડ્ઢં**, વુડ્ઢપ્પટિપાટિયાતિ અત્થો. **ન બાધેય્યા**તિ ન પટિબાહેય્ય. **અલ્લપાદા** નામ યેહિ અક્કન્તટ્ઠાને ઉદકં પઞ્ઞાયતિ. **સયનાસન**ન્તિ મઞ્ચપીઠાદિ, ઇમિના પરિભણ્ડકતા ભૂમીતિપિ ઉપલક્ખિતા. સુધોતપાદકં વાપિ સઉપાહનો તથેવાતિ સમ્બન્ધો. **સુધોતપાદક**ન્તિ ધોતપાદેહેવ અક્કમિતબ્બટ્ઠાનં. ધોતા પાદા યસ્સ અક્કમનસ્સાતિ કિરિયાવિસેસનસમાસો. યદિ પન તત્થ નેવાસિકા અધોતપાદેહિપિ વળઞ્જેન્તિ, તથેવ વળઞ્જેતું વટ્ટતિ. **તથેવા**તિ પરિભણ્ડકતં ભૂમિં સેનાસનં વા નક્કમેતિ અત્થો.

૩૪૪. **સઙ્ઘાટિયા**તિ અધિટ્ઠિતસઙ્ઘાટિયા. પાદે પરિગ્ગહેત્વા આસનં પલ્લત્થો, પલ્લત્થં કરોતીતિ પલ્લત્થાતિધાતુસ્સ પલ્લત્થેતિ રૂપં. વિહારેપિ અન્તરઘરેપિ પલ્લત્થિકાય ન નિસીદેય્યાતિ અધિપ્પાયો, પરિકમ્મકતં ભિત્તાદિન્તિ યોજના. **પરિકમ્મકત**ન્તિ સેતવણ્ણેન વા ચિત્તકમ્મેન વા કતપરિકમ્મં. **આદિ**-સદ્દો દ્વારવાતપાનાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **ન અપસ્સયે**તિ ચીવરાદિના અપ્પટિચ્છાદેત્વા અપસ્સયનં ન કરેય્ય. **નો ન આચમે**તિ નેવ ન આચમે, આચમેય્યાતિ અત્થો. દ્વે પટિસેધા પકતિયત્થં ગમેન્તીતિ. **સન્તે**તિ ઇમિના ઉદકે અસન્તે અનાપત્તીતિ દીપેતિ.

૩૪૫. **અકપ્પિયસમાદાને**તિ ભિક્ખૂનં સામણેરાનં અકપ્પિયે સમાદાને. **દવા**તિ નિપાતો , કીળાધિપ્પાયેનાતિ અત્થો. **સિલાપવિજ્ઝને**તિ અન્તમસો હત્થયન્તેનપિ સક્ખરિકાયપિ ખિપને. સભાગાય દેસનાય આવિકમ્મે ચ દુક્કટન્તિ યોજેતબ્બં. **સભાગાયા**તિ વત્થુવસેન સમાનો ભાગો એતિસ્સા આપત્તિયાતિ વિગ્ગહો. **ચ**-સદ્દો તાદિસિયા પટિગ્ગહણમત્તં સમુચ્ચિનોતિ.

૩૪૬. **પટિસ્સવો** નામ ''ઉભોપિ મયં ઇધ વસ્સં વસિસ્સામ, એકતો ઉદ્દિસાપેમા''તિઆદિપટિજાનનં, તસ્સ વિસંવાદો પચ્છા અકરણં **પટિસ્સવવિસંવાદો**, તસ્મિં, નિમિત્તત્થે ભુમ્મં. **સુદ્ધચિત્તસ્સા**તિ કથનસમયે ''કરિસ્સામી''તિ એવં પવત્તચિત્તસ્સ. **ઇતરસ્સા**તિ અઞ્ઞસ્સ અસુદ્ધચિત્તસ્સ.

૩૪૭. **કિચ્ચે**તિ સુક્ખકટ્ઠાદિગ્ગહણકિચ્ચે સતિ એવ પોરિસં પુરિસપ્પમાણં અભિરુહેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **આપદાસૂ**તિ વાળમિગદસ્સનાદીસુ.

૩૪૮. પરિસ્સાવનં વિનાતિ સમ્બન્ધો. **અદ્ધાન**ન્તિ હેટ્ઠિમન્તેન અદ્ધયોજનસઙ્ખાતં અદ્ધાનં. સચે ન હોતિ પરિસ્સાવનં વા ધમ્મકરણો વા, સઙ્ઘાટિકણ્ણોપિ અધિટ્ઠાતબ્બો. **યાચમાનસ્સા**તિ પરિસ્સાવનં યાચન્તસ્સ.

૩૪૯. આબાધપ્પચ્ચયા અઞ્ઞત્ર સેસઙ્ગે ચ અત્તઘાતને ચ દુક્કટન્તિ યોજના. **સેસઙ્ગે**તિ અઙ્ગજાતતો કણ્ણનાસાદિઅવસેસે અવયવચ્છેદને. **અત્તઘાતને**તિ આહારુપચ્છેદાદિના અત્તનો મારણે.

૩૫૦. તૂલિકાય કયિરમાનં ઇત્થિપુરિસાદિકં ચિત્તઞ્ચ પોત્થકઞ્ચ કટ્ઠાદીસુ કયિરમાનં ચિત્તપોત્થકાનિ, તાનિયેવ રૂપાનીતિ સમાસો. જાતકાદીનિ પન પરેહિ કારાપેતું લબ્ભન્તિ. માલાકમ્માદીનિ સયમ્પિ કાતું લબ્ભન્તિ. આરામારઞ્ઞગેહેસુ ભુઞ્જન્તં ન ઉટ્ઠાપેય્યાતિ યોજેતબ્બં. વિહારસઙ્ખાતો આરામો ચ અરઞ્ઞઞ્ચ અન્તરઘરસઙ્ખાતં ગેહઞ્ચાતિ દ્વન્દો. ''આરામ...પે॰... ગેહેસૂ''તિ વત્તબ્બે એ-કારસ્સ અ-કારકરણેન ગાથાબન્ધવસેન વુત્તં. ઓકાસે કતે પન ''પવિસથા''તિ વુત્તે ચ પવિસિતબ્બં ઉપનિસીદિતબ્બઞ્ચ.

૩૫૧. પુમયુત્તાનિ યાનાનિ ચ સિવિકઞ્ચ હત્થવટ્ટકઞ્ચ પાટઙ્કિઞ્ચ અભિરુહિતું ગિલાનસ્સ કપ્પતેતિ સમ્બન્ધો. **પુમયુત્તાની**તિ અસ્સગવાદિપુરિસયુત્તાનિ, ન ધેનુયુત્તાનિ, સારથિ પન ઇત્થી વા હોતુ પુરિસો વા, વટ્ટતિ. હત્થવટ્ટકેપિ એસેવ નયો, **યાનાની**તિ રથસકટાદીનિ, **સિવિક**ન્તિ પીઠકસિવિકં, પીઠકયાનન્તિ અત્થો. **પાટઙ્કી**તિ અન્દોલિકા. **ગિલાનસ્સા**તિ એત્થ **ગિલાનો** નામ ન અપ્પકેનપિ સીસાબાધાદિમત્તેન વેદિતબ્બો, યો પન ન સક્કોતિ વિના યાનેન ગન્તું, એવરૂપો વેદિતબ્બો. તથા હિ યાનં અનુજાનન્તેન ભગવતા કોસલેસુ જનપદેસુ ભગવન્તં દસ્સનાય સાવત્થિં ગચ્છન્તં અઞ્ઞતરં ગિલાનં ભિક્ખું ગન્તુમસક્કુણેય્યતાય અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં દિસ્વા મનુસ્સેહિ તં પવત્તિં ઞત્વા ''એહિ, ભન્તે, ગમિસ્સામા''તિ વુત્તે ''નાહં, આવુસો, ગમિસ્સામિ, ગિલાનોમ્હી''તિ **વુત્તવત્થુસ્મિં** (મહાવ॰ ૨૫૩) અનુઞ્ઞાતં, તથા વદન્તો ચ સો ભિક્ખુ ગમનુપચ્છેદસાધકમેવ ગેલઞ્ઞં સન્ધાયાહાતિ વિઞ્ઞાયતિ અધિપ્પેતત્થનિપ્ફત્તિયા ઉપચ્છિન્નત્તા, અપિચ યાનેન એકપરિચ્છેદાય ઉપાહનાય પરિચ્છેદં ઠપેન્તેન અટ્ઠકથાચરિયેન ''ગિલાનેન ભિક્ખુના સઉપાહનેનાતિ એત્થ ગિલાનો નામ યો ન સક્કોતિ અનુપાહનેન ગામં પવિસિતુ''ન્તિ **અટ્ઠકથાયં** (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૨૫૬) વુત્તં, તસ્મા યથાવુત્તગિલાનોવ ગિલાનોતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં.

૩૫૨. **દવં કરણે**તિ કેળિયા કરણે. **અઞ્ઞસ્સા**તિ અન્તમસો દુસ્સીલસ્સાપિ. **ઉપલાળને**તિ ''પત્તં દસ્સામિ, ચીવરં દસ્સામી''તિઆદિના.

૩૫૩. વિવરિત્વા ન દસ્સયેતિ સમ્બન્ધનીયં. **તા** ભિક્ખુનિયો.

૩૫૪. **ઓવાદ**ન્તિ ભિક્ખુનીહિ તેરસિયં વા ચાતુદ્દસિયં વા આગન્ત્વા ઉપોસથં પુચ્છિત્વા ''ચાતુદ્દસો''તિઆદિના ભિક્ખુના આચિક્ખિતે પુન તાહિ ઉપોસથદિવસે સમાગન્ત્વા ઓવાદૂપસઙ્કમનયાચનં, તં પાતિમોક્ખુદ્દેસકસ્સ આરોચેત્વા તેન કતસન્નિટ્ઠાનં ગહેત્વા પાટિપદે પચ્ચાહરિતબ્બન્તિ અજાનનકં **બાલ**ઞ્ચ તથા કાતું અસમત્થં **ગિલાન**ઞ્ચ પાટિપદે ગન્તુકામં **ગમિય**ઞ્ચ વજ્જેત્વા અઞ્ઞસ્સ ગહણપચ્ચાહરણાનિ અકાતું ન વટ્ટતિ. તેન વુત્તં "**ન ગણ્હતો**"તિઆદિ.

૩૫૫. **લોકાયત**ન્તિ નિરત્થકકારણપ્પટિસંયુત્તં તિત્થિયસત્થં. તિરચ્છાનવિજ્જા ચ ઇમિનાવ ઉપલક્ખિતા. **ન વાચેય્યા**તિ પરેસં ન વાચેય્ય. ઇમિનાવ અત્તનો પરિયાપુણનમ્પિ પટિક્ખિત્તં લોકાયતતિરચ્છાનવિજ્જાતિ ચ રાગદોસમોહવડ્ઢાનિ બુદ્ધાદિગરહિતા સગ્ગમોક્ખાનં તિરો તિરિયતો અગ્ગિતા ગતા પવત્તા કબ્બનાટકાદિકા સબ્બાપિ વિજ્જા અનુલોમવસેન વા વિનયપરિયાયં પત્વા ગરુકે ઠાતબ્બન્તિ વિનયયુત્તિતોપિ સઙ્ગહિતાતિ વેદિતબ્બા. એવઞ્ચ નો ગરૂનમુપદેસો. **પેળાયપી**તિ યત્થ પાતિં ઠપેત્વા સુખિનો ભુઞ્જન્તિ, તમ્બલોહેન રજતેન વા કતાય તાય આસિત્તકૂપધાનસઙ્ખાતાય પેળાય ઠપેત્વા.

૩૫૬. પારુતઞ્ચ નિવાસનઞ્ચ, ગિહીનં હત્થિસોણ્ડાદિવસેન પારુતનિવાસનં યસ્સ પારુપનસ્સ નિવાસનસ્સાતિ કિરિયાવિસેસનસમાસો . ગિહિપારુતનિવાસનં ન પારુપે ન નિવાસેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **સંવેલ્લિયં ન નિવાસેય્યા**તિ મલ્લકમ્મકરાદયો વિય કચ્છં કત્વા ન નિવાસેય્ય. એવં નિવાસેતું ગિલાનસ્સાપિ મગ્ગપ્પટિપન્નસ્સાપિ ન વટ્ટતિ. યમ્પિ મગ્ગં ગચ્છન્તા એકં વા દ્વે વા કોણે ઉક્ખિપિત્વા અન્તરવાસકસ્સ ઉપરિ લગ્ગન્તિ, ન વટ્ટતિ. એવં અપારુપિત્વા અનિવાસેત્વા ચ નિબ્બિકારં પરિમણ્ડલં પારુપિતબ્બં તિમણ્ડલં પટિચ્છાદેન્તેન પરિમણ્ડલં નિવાસેતબ્બઞ્ચ, તથા અપારુપિત્વા અનિવાસેત્વા ચ આરામે વા અન્તરઘરે વા અનાદરેન યં કિઞ્ચિ વિકારં કરોન્તસ્સ દુક્કટં. **દાયન્તિ** વનં. **નાલિમ્પયેય્યા**તિ ‘‘સબ્બૂપકારાનિ વિનસ્સન્તૂ’’તિ વા ખિડ્ડાધિપ્પાયેન વા નાલિમ્પયેય્ય.

૩૫૭. વડ્ઢિં નો પયોજયે અઞ્ઞાતકપ્પવારિતે નો યાચેતિ યોજના. **અઞ્ઞસ્સા**તિ સહધમ્મિકસ્સાપિ. કતિપાહં ભુત્વા વાતિ યોજનીયં. **પુનો**તિ નિપાતો.

૩૫૮. દણ્ડિનં ગત્વા વા અગત્વા વા ઉદ્દિસ્સ રક્ખં યાચને દણ્ડિતે દણ્ડો અસ્સ ગીવાતિ યોજના. દણ્ડં ગણ્હતીતિ પચ્ચયન્તસ્સ દણ્ડિનં દણ્ડગ્ગહણન્તિ અત્થો. **ઉદ્દિસ્સા**તિ ‘‘અમ્હાકં વિહારે અસુકેન ચ અસુકેન ચ ઇદં નામ કત’’ન્તિ, ‘‘કરિસ્સ’’ન્તિ વા એવં અતીતં વા અનાગતં વા આરબ્ભ. **યાચને**તિ વોહારિકેસુ યાચને સતિ. **દણ્ડિતે**તિ તેહિ દણ્ડે ગહિતે સો દણ્ડો અસ્સ યાચકસ્સ ભિક્ખુનો ગીવા, ઇણં હોતીતિ અત્થો. વોહારિકેહિ પન ‘‘કેના’’તિ વુત્તે ‘‘અસુકેનાતિ વત્તું અમ્હાકં ન વટ્ટતિ, તુમ્હેયેવ જાનિસ્સથ, કેવલઞ્હિ મયં રક્ખં યાચામ, તં નો દેથ, અવહટભણ્ડઞ્ચ મં આહરાપેથા’’તિ વત્તબ્બં . એવં અનોદિસ્સ આચિક્ખણા હોતિ, સા વટ્ટતિ. **પારાજિકાદિકા**તિ પારાજિકથુલ્લચ્ચયદુક્કટાનિ.

૩૫૯.‘‘હરન્તેસુ પરિક્ખારં,
ચોરો ચોરોતિ ભાસિતે;
અનત્થાયેસં ગણ્હન્તે’’તિ. –

પાઠેહિ ભવિતબ્બં. એવઞ્હિ સતિ ‘‘હરન્તેસૂ’’તિ બહુવચનેન સહ ઘટતે. પરિક્ખારં હરન્તેસુ એસં અનત્થાય ‘‘ચોરો ચોરો’’તિ ભાસિતે દણ્ડં ગણ્હન્તે તત્તકં અસ્સ ગીવાતિ યોજેતબ્બં. **હરન્તેસૂ**તિ ચોરેસુ ગહેત્વા ગચ્છન્તેસુ. **એસ**ન્તિ ચોરાનં. **ગણ્હન્તે**તિ વોહારિકજને ગણ્હન્તે. યત્તકં ગહિતં, તત્તકં અસ્સ ભિક્ખુનો ગીવા, ભણ્ડદેય્યં હોતીતિ અત્થો.

૩૬૦. પાકારકુટ્ટાનં બહિ વળઞ્જે વાપિ વીહાદિનાળિકેરાદિરોપિમે હરિતે વાપિ વિઘાસુચ્ચારસઙ્કારમુત્તં નાવલોકિય છડ્ડેય્ય, દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. **વળઞ્જે નાવલોકિયા**તિ ચ ઇમિના ઓલોકેત્વા વા અવળઞ્જે વા વિઘાસાદીનિ છડ્ડેન્તસ્સ અનાપત્તીતિ દીપેતિ. વીહિ આદિ યેસં સાલિઆદીનં તે વીહાદયો, નાળિકેરો આદિ યેસં અમ્બપનસાદીનં તે નાળિકેરાદયો, વીહાદયો ચ નાળિકેરાદયો ચાતિ દ્વન્દો, તેસં રોપો, તેન નિબ્બત્તં **વીહાદિ... પે॰... રોપિમં**. **હરિતે**તિ હરિતટ્ઠાને. **વિઘાસો** નામ ઉચ્છિટ્ઠોદકચલકાદિ.

૩૬૧. ધમ્મયુત્તમ્પિ નચ્ચઞ્ચ ગીતઞ્ચ વાદિતઞ્ચ યોજાપેતુઞ્ચ પયોજેતુઞ્ચ પયુત્તાનિ પસ્સિતુઞ્ચ ‘‘ઉપહારં કરોમા’’તિ વુત્તે સમ્પટિચ્છિતું વા ન લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **ધમ્મયુત્તમ્પી**તિ રતનત્તયગુણૂપસંહિતતાય અન્તમસો ધમ્મેન પુઞ્ઞેન સંયુત્તમ્પિ. **નચ્ચ**ન્તિ અન્તમસો મોરસુકમક્કટાદીનં નચ્ચમ્પિ. **ગીત**ન્તિ અન્તમસો ગીતસ્સ પુબ્બભાગે કયિરમાનં દન્તગીતમ્પિ. **વાદિત**ન્તિ અન્તમસો ઉદકભેરિવાદિતમ્પિ. **યોજાપેતુ**ન્તિ અઞ્ઞેહિ કારાપેતું.

પયોજેતુન્તિ અત્તના કાતું. આયતકેન ગીતસ્સરેન ધમ્મમ્પિ ભાસિતું ન વટ્ટતિ. **પયુત્તાની**તિ પરેહિ યેહિ કેહિચિ કતાનિ. **પસ્સિતુન્તિ** ઇમિના અનોલોચનદસ્સનમ્પિ ગહિતન્તિ સોતુન્તિપિ અત્થો વિઞ્ઞાયતિ. અન્તરારામે ઠિતસ્સ પસ્સતો અનાપત્તિ. વીથિયં ઠત્વા ગીવં પરિવત્તેત્વા પસ્સતોપિ આપત્તિયેવ. યેન કેનચિ કરણીયેન ગતટ્ઠાને પસ્સતિ, સુણાતિ વા, અનાપત્તિ. **સમ્પટિચ્છિતુન્તિ** ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિતું. ''ઉપહારકરણં નામ સુન્દર''ન્તિ વત્તું વટ્ટતિ. **વા**-સદ્દો સમુચ્ચયે.

૩૬૨. ''કીળત્થં કતં રાજાગાર''ન્તિઆદિના સમ્બન્ધિતબ્બં. ચિત્તેન વિચિત્તકં આગારં **ચિત્તાગારકં**.

૩૬૩. આસનેન નવે ન પટિબાહેય્યાતિ યોજના. **આસનેના**તિ આસનતો. **ન પટિબાહેય્યા**તિ ન ઉટ્ઠાપેય્ય. ઉણ્હે ચીવરં ન નિદહેય્યાતિ યોજનીયં. **ન નિદહેય્યા**તિ અધિકં ન નિદહેય્ય. **ગરુના**તિ આચરિયુપજ્ઝાયેન. **પણામિતો**તિ ''મા ઇધ પવિસા''તિઆદિના નિક્કડ્ઢિતો.

૩૬૪. સત્તહિ આપત્તીહિ ચ ભિક્ખું વાપિ અઞ્ઞેનેવ ચ ઉપાસકં વાપિ પરમ્મુખા અક્કોસને દુક્કટન્તિ યોજેતબ્બં. **આપત્તીહિ ચા**તિ **ચ**-સદ્દો અવધારણે. **અઞ્ઞેનેવ ચા**તિ એત્થ **એવ ચા**તિ નિપાતસમુદાયો, એકો એવ વા અવધારણે, વુત્તતો અઞ્ઞેનેવ ''અસદ્ધો''તિઆદિનાતિ અત્થો. **પરમ્મુખા**તિ નિપાતો, તસ્સ અસમ્મુખેતિ અત્થો. સમ્મુખા વદન્તસ્સ પાચિત્તિયં. પાપગરહણવસેન પન વદતો અનાપત્તિ.

૩૬૫. **સદ્ધાદેય્યં** સદ્ધાય દાતબ્બં ચીવરઞ્ચ ચ-સદ્દેન અવસેસમ્પિ **વિનિપાતેતું** નાસેતું ન લબ્ભં, પિતૂનં લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **ઞાતીનમ્પી**તિ **પિ**-સદ્દો સમ્ભાવને.

૩૬૬. અઞ્ઞત્ર વસ્સંવુત્થો અઞ્ઞતો ભાગં ગણ્હેય્ય, દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. **અઞ્ઞત્રા**તિ અઞ્ઞસ્મિં વિહારે. **અઞ્ઞતો**તિ અઞ્ઞવિહારતો. **પટિદેય્યા**તિ ગહિતટ્ઠાને દદેય્ય. ગહિતે તસ્મિં વત્થુસ્મિં નટ્ઠે વા જિણ્ણે વા તસ્સ ગીવાહો તીતિ સમ્બન્ધો. ચોદિતો નો દદેય્ય, તેસં ધુરનિક્ખેપતો ભણ્ડગ્ઘકારિયો હોતીતિ યોજના. **ચોદિતો**તિ વત્થુસામિકેહિ ''દેહી''તિ વુત્તો. **તેસ**ન્તિ તસ્મિં વિહારે લાભીનં ભિક્ખૂનં.

૩૬૭. સન્તરુત્તરો વા કલ્લો સઉપાહનો વા ગામં ન પવિસેય્ય, ચામરીમકસબીજનિં ન ધારેય્યાતિ યોજનીયં. અન્તરઞ્ચ ઉત્તરઞ્ચ, સહ અન્તરુત્તરેન **સન્તરુત્તરો**. અગ્ગળગુત્તે વિહારે સઙ્ઘાટિં નિક્ખિપિત્વા ગન્તું વટ્ટતિ. આરઞ્ઞકેન પન ભણ્ડુક્ખલિકાય પક્ખિપિત્વા પાસાણરુક્ખસુસિરાદીસુ પટિચ્છન્નેસુ ઠપેત્વા ગન્તબ્બં. અન્તરુત્તરાનં નિક્ખેપે અયમેવ નયો. **કલ્લો**તિ અગિલાનો. મકસાનં બીજની મકસબીજની, ચમરીનં વાળેહિ કતા મકસબીજનીતિ સમાસો.

૩૬૮. આરામતો બહીતિ સમ્બન્ધનીયં. **આરામતો**તિ આરામૂપચારતો. **ન ધારેય્યા**તિ અગિલાનો ન ધારેય્ય. યસ્સ પન કાયદાહો વા પિત્તકોપો વા હોતિ, ચક્ખુ વા દુબ્બલં, અઞ્ઞો વા કોચિ આબાધો વિના છત્તેન ઉપ્પજ્જતિ, તસ્સ ગામે વા અરઞ્ઞે વા છત્તં વટ્ટતિ. **ગુત્તિયા લબ્ભતી**તિ વસ્સે ચીવરગુત્તત્થં, વાળમિગચોરભયેસુ અત્તગુત્તત્થમ્પિ લબ્ભતીતિ અત્થો. એકપણ્ણછત્તં પન સબ્બત્થેવ વટ્ટતિ.

૩૬૯. ઉભતોકાજં ન ગાહેય્યાતિ સમ્બન્ધો. ઉભતો દણ્ડસ્સ ઉભયકોટિયં ભારબન્ધકાજં **ઉભતોકાજં**, અલોપતપ્પુરિસો. **એકન્તરિકકાજક**ન્તિ અન્તરમેવ અન્તરિકં, એકઞ્ચ અન્તરિકઞ્ચાતિ દ્વન્દો, એકન્તરિકે

ભારબન્ધકાજન્તિ તપ્પુરિસો એકતોકાજકં, અન્તરિકકાજકન્તિ વુત્તં હોતિ. હત્થે ઓલમ્બો અસ્સ ભારસ્સાતિ સમાસો.

૩૭૦. **અનોકાસકત**ન્તિ ''કરોતુ મે આયસ્મા ઓકાસં, અહં તં વત્તુકામો''તિ એવં ચોદકેન ઓકાસે કારાપિતે નત્થિ ઓકાસો કતો અનેન ચુદિતકેનાતિ બહુબ્બીહિ. **ચોદેય્યા**તિ ચાવનઅક્કોસકમ્મવુટ્ઠાનાધિપ્પાયેન ચોદેય્ય. ઉપોસથપ્પવારણટ્ઠપનઅનુવિજ્જધમ્મકથાધિપ્પાયેસુ ઓકાસકમ્મં નત્થિ. **સુદ્ધસ્સા**તિ અનાપત્તિકતાય સુદ્ધસ્સ. **અવત્થુસ્મિ**ન્તિ અકારણે. **તથા**તિ દુક્કટં અતિદિસતિ. કરોન્તેનાપિ ''ભૂતમેવ નુ ખો આપત્તિં વદતિ, અભૂત''ન્તિ એવં ઉપપરિક્ખિત્વા કાતબ્બા. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલં તુલયિત્વા ઓકાસં કાતુ''ન્તિ (મહાવ॰ ૧૫૩) હિ વુત્તં.

૩૭૧. સત્તાનં પકતઙ્ગુલેન અટ્ઠઙ્ગુલાધિકં મઞ્ચપ્પટિપાદં વા ઉચ્ચપાદકં મઞ્ચં વા ન ધારયેતિ યોજના. પકતિયા અઙ્ગુલં **પકતઙ્ગુલં**. તઞ્ચ વડ્ઢકિઅઙ્ગુલં વેદિતબ્બં. અટ્ઠ ચ તાનિ અઙ્ગુલાનિ ચ, તેહિ તમધિકં યસ્સાતિ સમાસો. મઞ્ચાનં પટિપાદો, યત્થ મઞ્ચપાદે નિક્ખિપન્તિ. અટ્ઠઙ્ગુલતો ઉચ્ચા પાદા યસ્સાતિ બહુબ્બીહિ.

૩૭૨. **મૂગબ્બતાદિ**ન્તિ મૂગાનમિવ તુણ્હીભાવસઙ્ખાતં વતં આદિ યસ્સ ગોવતાદિનો તિત્થિયવતસ્સાતિ સમાસો. ખુરમેવ ભણ્ડં **ખુરભણ્ડં**. પુબ્બે ન્હાપિતો **ન્હાપિતપુબ્બકો**, વિસેસનસ્સ પરનિપાતો.

૩૭૩. **હત્થકમ્મ**ન્તિ હત્થેન કાતબ્બં વડ્ઢકિઆદીનં કમ્મં. અનુસ્સરણં ''કપ્પિયત્તં મે યેન યાચિતં, અમ્હેહિ ઇમસ્સ દાતબ્બ''ન્તિ એવં ચિત્તપ્પવત્તિઅનુસારો, તસ્સા યાચનાય અનુસારો **તદનુસારો**, તતો લદ્ધં યં કિઞ્ચિ ગહેતુન્તિ યોજના. કમ્મતો નિગ્ગતો **નિક્કમ્મો**, વિઘાસાદાદિ. તં અયાચિત્વાપિ કારેતુન્તિ સમ્બન્ધો. **આહરાપેતુ**ન્તિ અરઞ્ઞતો આનેતું. **અપરસન્તક**ન્તિ દારુતિણપલાલાદિકં અપરપરિગ્ગહિતં.

૩૭૪. ગિહીનં યત્તકં દેતિ, ગોપકે દેન્તે ગહેતું લબ્ભં, સઙ્ઘચેતિયસન્તકે યથાપરિચ્છેદં ગહેતું લબ્ભન્તિ યોજના. **દેતી**તિ ગોપકો ભિક્ખૂનં દેતિ. **ગહેતુ**ન્તિ તત્તકં ગહેતું. **સઙ્ઘચેતિયસન્તકે**તિ વેતનગોપકેહિ દીયમાને સઙ્ઘસ્સ ચેતિયસ્સ ચ સન્તકે. **યથાપરિચ્છેદ**ન્તિ યં તેસં સઙ્ઘેન અનુઞ્ઞાતં હોતિ ''દિવસે દિવસે એત્તકં નામ ખાદથા''તિ, તં પરિચ્છેદં અનતિક્કમ્મ. સઙ્ઘિકે ચ ચેતિયસન્તકે ચ કેણિયા ગહેત્વા આરક્ખન્તસ્સેવ હિ દાને પરિચ્છેદો નત્થિ.

૩૭૫. ''**કાયવાચાહિ દ્વીહિ આપત્તિં આપજ્જેય્યા**''તિ યેભુય્યવસેન વુત્તં, મેથુનધમ્મે પરૂપક્કમે સતિ સાદિયન્તસ્સ અકિરિયસમુટ્ઠાનભાવસમ્ભવતો. **છહિ વા**તિ આપત્તુપ્પત્તિકારણસઙ્ખાતેહિ છહિ સમુટ્ઠાનેહિ વા આપત્તિં આપજ્જેય્યાતિ સમ્બન્ધો. સબ્બાપત્તીનઞ્હિ કાયો વાચા કાયવાચા કાયચિત્તં વાચાચિત્તં કાયવાચાચિત્તન્તિ છ સમુટ્ઠાનાનિ. તત્થ પુરિમાનિ તીણિ અચિત્તકાનિ, પચ્છિમાનિ સચિત્તકાનિ.

તિધા એકસમુટ્ઠાના, પઞ્ચધા દ્વિસમુટ્ઠિતા;
દ્વિધા તિચતુરો ઠાના, એકધા છસમુટ્ઠિતા.

તત્થ ચતુત્થેન પઞ્ચમેન છટ્ઠેન ચ સમુટ્ઠાનતો **એકસમુટ્ઠાના તિધા**. પઠમચતુત્થેહિ ચ દુતિયપઞ્ચમેહિ ચ તતિયછટ્ઠેહિ ચ ચતુત્થછટ્ઠેહિ ચ પઞ્ચમછટ્ઠેહિ ચ સમુટ્ઠાનતો **દ્વિસમુટ્ઠિતા પઞ્ચધા** . પઠમેહિ ચ તીહિ પચ્છિમેહિ ચ

તીહિ સમુટ્ઠાનતો **તિસમુટ્ઠાના દ્વિધા**. પઠમતતિયચતુત્થછટ્ઠેહિ ચ દુતિયતતિયપઞ્ચમછટ્ઠેહિ ચ સમુટ્ઠાનતો **ચતુસમુટ્ઠાના દ્વિધા**. છહિપિ સમુટ્ઠિતો **છસમુટ્ઠાના એકધા**. અલજ્જિ...પે॰... સઞ્ઞિતાય ચાતિ ઇમેહિ છહિ વા આપત્તિં આપજ્જેય્યાતિ સમ્બન્ધો. યો સઞ્ચિચ્ચ આપત્તિં આપજ્જતિ, આપત્તિં પરિગૂહતિ, અગતિગમનઞ્ચ ગચ્છતિ, એદિસો વુચ્ચતિ અલજ્જી પુગ્ગલો. અલજ્જી ચ અઞ્ઞાણો ચ કુક્કુચ્ચપકતો ચ કુક્કુચ્ચેન અભિભૂતોતિ દ્વન્દો. ભાવે ત્તપ્પચ્ચયો.

તત્થ યો અકપ્પિયભાવં જાનન્તોયેવ મદ્દિત્વા વીતિક્કમં કરોતિ, અયં **અલજ્જિતા આપજ્જતિ**. મન્દો મોમૂહો કત્તબ્બાકત્તબ્બં અજાનન્તો અકત્તબ્બં કરોતિ, કત્તબ્બં વિરાધેતિ, અયં **અઞ્ઞાણત્તા આપજ્જતિ**. કપ્પિયાકપ્પિયં નિસ્સાય કુક્કુચ્ચે ઉપ્પન્ને વિનયધરં અપુચ્છિત્વા મદ્દિત્વા વીતિક્કમતિ, અયં **કુક્કુચ્ચપકતત્તા આપજ્જતિ**. સતિયા પ્લવો સમ્મોહો **સતિપ્લવો**, સહસેય્યતિચીવરવિપ્પવાસાદીનિ સતિપ્લવા આપજ્જતિ. કપ્પઞ્ચ અકપ્પિયઞ્ચ કપ્પાકપ્પિયં, કપ્પાકપ્પિયે સઞ્ઞા, સા અસ્સ અત્થીતિ કપ્પા...પે॰... સઞ્ઞી, તસ્સ ભાવોતિ તા-પચ્ચયો. ય-લોપેન પન "**સઞ્ઞિતા**"તિ વુત્તં, કરણત્થે વા પચ્ચત્તવચનં. તે ચ "અકપ્પિયે"તિઆદીનં યથાક્કમેન યુજ્જન્તિ. તત્થ યો અચ્છમંસં "સૂકરમંસ"ન્તિ ખાદતિ, વિકાલે કાલસઞ્ઞિતાય ભુઞ્જતિ, અયં **અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતાય આપજ્જતિ**. યો પન સૂકરમંસં "અચ્છમંસ"ન્તિ ખાદતિ, કાલે વિકાલસઞ્ઞાય ભુઞ્જતિ, અયં **કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતાય આપજ્જતિ**.

૩૭૬. અલજ્જિઅઞ્ઞાણતાય કાયવાચાહિ આપત્તિં છાદયેતિ યોજના. **લિઙ્ગે**તિ લિઙ્ગપરિવત્તનનિમિત્તં. લિઙ્ગે સઙ્ઘે ચ ગણે ચ એકસ્મિં ચાતિ આપત્તિવુટ્ઠિતિ ચતુધા હોતીતિ સેસો.

૩૭૭. **પચ્ચયદ્વયે**તિ ચીવરે પિણ્ડપાતે ચ. **પરિકથોભાસવિઞ્ઞત્તી**તિ અભિલાપમત્તમેતં. સહચરિતસ્સ પન નિમિત્તકમ્મસ્સાપિ એત્થેવ સઙ્ગહો વેદિતબ્બો. તત્થ પરિયાયેન કથનં **પરિકથા**. ઉજુકમેવ અવત્વા યથા અધિપ્પાયો વિભૂતો હોતિ, એવં ઓભાસનં **ઓભાસો**. પચ્ચયે ઉદ્દિસ્સ યથા અધિપ્પાયો ઞાયતિ, એવં વિઞ્ઞાપનં **વિઞ્ઞત્તિ**. નિમિત્તકરણં **નિમિત્તકમ્મં**. **તતિયે**તિ સેનાસને. **સેસે**તિ ગિલાનપચ્ચયે.

૩૭૮. પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં અચ્ચયે દાનં ન રૂહતીતિ સમ્બન્ધો. **અચ્ચયે દાન**ન્તિ "મમચ્ચયેન મય્હં સન્તકં ઉપજ્ઝાયસ્સ હોતૂ"તિઆદિના એવં અત્તનો અપગમે દાનં. **તન્તિ** અચ્ચયેન દિન્નં ચીવરાદિકં સઙ્ઘસ્સેવ ચ હોતિ, ન ભિક્ખુનોતિ અધિપ્પાયો. **ગિહીનં પના**તિ ગિહીનં અચ્ચયે દાનં પન. ઇદમેત્થ દાનગ્ગહણલક્ખણં – "ઇદં તુય્હં દમ્મી"તિઆદિના સમ્મુખા વા "ઇત્થન્નામસ્સ દેમી"તિઆદિના પરમ્મુખાપિ દિન્નંયેવ હોતિ. "તુય્હં ગણ્હાહી"તિ વુત્તે "મય્હં ગણ્હામી"તિ વદતિ, સુદિન્નં સુગ્ગહિતઞ્ચ. "તવ સન્તકં કરોહિ, તવ સન્તકં હોતુ, તવ સન્તકં કારાપેહી"તિ વુત્તે "મમ સન્તકં કરોમિ, મમ સન્તકં હોતુ, મમ સન્તકં કરિસ્સામી"તિ વદતિ. દુદ્દિન્નં દુગ્ગહિતઞ્ચ. સચે પન "તવ સન્તકં કરોહી"તિ વુત્તે "સાધુ, ભન્તે, મય્હં ગણ્હામી"તિ ગણ્હાતિ, સુગ્ગહિતન્તિ.

૩૭૯. ભિક્ખુ વા સામણેરો વા **ઉપસ્સયે** ભિક્ખુનીનં વિહારે **કાલં કયિરાથ** યદિ કાલઙ્કરેય્ય, **તત્થ** તસ્મિં ઉભિન્નં સન્તકે ભિક્ખુસઙ્ઘો એવ **દાયજ્જો** સામી હોતીતિ સેસો. **સેસેપી**તિ અવસેસે ભિક્ખુનિસિક્ખમાનસામણેરિસન્તકેપિ. **અયં નયો**તિ યદિ તે ભિક્ખૂનં વિહારે કાલં કરેય્યું, તેસં સન્તકે ભિક્ખુનિસઙ્ઘો એવ દાયજ્જોતિ અયમેવ નયોતિ અત્થો.

૩૮૦. ‘‘ઇમં નેત્વા અસુકસ્સ દેહી’’તિ **દિન્નં** યાવ પરસ્સ હત્થં ન પાપુણાતિ, તાવ **પુરિમસ્સેવ**, યો પહિણતિ, તસ્સેવાતિ અત્થો. **દમ્મી**તિ ‘‘ઇત્થન્નામસ્સ દેમી’’તિ **દિન્નં** પન **પચ્છિમસ્સેવ**, યસ્સ પહિણતિ, તસ્સેવ સન્તકન્તિ અત્થો. **ઇમં વિધિં** ‘‘વુત્તનયેન ઇમે સામિનો હોન્તી’’તિ એતં પકારં **ञત્વા** વિસ્સાસગ્ગાહં વા ગણ્હે, મતકચીવરં વા અધિટ્ઠેતિ યોજના. **વિસ્સાસગાહન્તિ** સામીસુ જીવન્તેસુ વિસ્સાસેન ગાહં ગહેત્વા. **મતકચીવરં અધિટ્ઠે**તિ તેસુ મતેસુ અઞ્ઞે ચે ભિક્ખૂ ન સન્તિ, ‘‘મય્હં તં પાપુણાતી’’તિ મતકચીવરં અધિટ્ઠેય્ય. અઞ્ઞેસં અદત્વા દૂરે ઠપિતમતકપરિક્ખારા પન તત્થ તત્થ સઙ્ઘસ્સેવ હોન્તિ. ભિક્ખુમ્હિ કાલકતે સઙ્ઘો સામી પત્તચીવરે, અપિચ ગિલાનુપટ્ઠાકા બહૂપકારા, સઙ્ઘેન તિચીવરઞ્ચ પત્તઞ્ચ ગિલાનુપટ્ઠાકાનં દાતબ્બં. યં તત્થ લહુભણ્ડં લહુપરિક્ખારં, તં સમ્મુખીભૂતેન સઙ્ઘેન ભાજેતબ્બં. યં તત્થ ગરુભણ્ડં ગરુપરિક્ખારં, તં આગતાનાગતસ્સ ચાતુદ્દિસસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવિસ્સજ્જિયં અવેભઙ્ગિયં. **ગિલાનુપટ્ઠાકો** નામ ગિહી વા હોતુ પબ્બજિતો વા, અન્તમસો માતુગામોપિ, સબ્બે ભાગં લભન્તિ. બહૂ ચે સબ્બે સમગ્ગા હુત્વા ઉપટ્ઠહન્તિ, સબ્બેસં સમભાગો દાતબ્બો. યો પનેત્થ વિસેસેન ઉપટ્ઠહતિ, તસ્સ વિસેસો કાતબ્બો.

૩૮૧. ‘‘લોહભણ્ડે પહરણિં ઠપેત્વા સબ્બં કપ્પતી’’તિઆદિના યોજેતબ્બં. **પહરણિન્તિ** આવુધં. પાદુકા ચ સઙ્કમનીયો પલ્લઙ્કો ચાતિ દ્વન્દો. મત્તિકામયે કતકં કુમ્ભકારિકઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બં કપ્પતીતિ યોજનીયં, ધનિયસ્સેવ સબ્બમત્તિકામયકુટિ **કુમ્ભકારિકા**તિ.

પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૨. દેસનાનિદ્દેસવણ્ણના

૩૮૨. ઇદાનિ દેસનાનિદસ્સનબ્યાસેન હેટ્ઠા અવુત્તાનિ કાનિચિ સિક્ખાપદાનિ ઉપદિસિતું ‘‘**ચાગો**’’તિઆદિમાહ. ભિક્ખુભાવસ્સ યો ચાગો, સા પારાજિકદેસનાતિ સમ્બન્ધો. ભવતિ અનેનાતિ ભાવો, સદ્દપ્પવત્તિનિમિત્તં, ભિક્ખુનો ભાવો ભિક્ખુ-સદ્દસ્સ પવત્તિનિમિત્તં ભિક્ખુકિચ્ચં **ભિક્ખુભાવો**, તસ્સ. દિસી ઉચ્ચારણે, ઉચ્ચારણા પકાસના દેસના. ‘‘છન્નમતિવસ્સતિ, વિવટં નાતિવસ્સતી’’તિ (ઉદા॰ ૪૫) હિ વુત્તં. ઇધ પન ભિક્ખુભાવપરિચ્ચાગોયેવ પારાજિકાય પકાસના નામ પારાજિકાય દેસના. ‘‘યો’’તિ વુત્તત્તા ‘‘સો’’તિ વત્તું યુત્તં, તથાપિ સબ્બાદીહિ વુત્તસ્સ વા લિઙ્ગમાદિય્યતે વક્ખમાનસ્સ વાતિ વક્ખમાનદેસનાપેક્ખાય ‘‘**સો**’’તિ વુત્તં. યથા યેન પકારેન ‘‘છાદેતિ જાનમાપન્ન’’ન્તિઆદિના વુત્તં **યથાવુત્તં**, તેન. વુત્તમનતિક્કમ્માતિ અબ્યયીભાવવસેન વા અત્થો વેદિતબ્બો. ઇધાપિ ગરુકાપત્તિયા વુટ્ઠાનાનતિક્કમેનેવ પકાસના દેસના સિયાતિ ‘‘**વુટ્ઠાનં ગરુકાપત્તિદેસના**’’તિ વુચ્ચતિ.

૩૮૩. ઇદાનિ વત્તબ્બં સન્ધાય ‘‘**એવ**’’ન્તિ વુત્તં. **એકસ્સા**તિ એકસ્સ ભિક્ખુનો.

૩૮૪. **તુમ્હમૂલે**તિ તુમ્હાકં મૂલે સમીપે. **પટિદેસેમી**તિ પકાસેમિ. **સંવરેય્યાસી**તિ સંયમેય્યાસિ, સંવરે પતિટ્ઠેય્યાસીતિ અત્થો.

૩૮૫. **નિસ્સજ્જિત્વાના**તિ એકબહુભાવં સન્નિહિતાસન્નિહિતભાવં ञત્વા ‘‘ઇદં મે, ભન્તે, ચીવર’’ન્તિઆદિના નિસ્સજ્જિત્વા. **તેના**તિ યસ્સ ચીવરં નિસ્સટ્ઠં, તેન. ‘‘ઇમં…પે॰… દમ્મી’’તિ નિસ્સટ્ઠચીવરં દેય્યન્તિ સમ્બન્ધિતબ્બં. ‘‘ઇમં ચીવરં દસાહાતિક્કન્ત’’ન્તિઆદિના યોજેતબ્બં.

૩૮૬. (ક) **ચીવર**ન્તિ તિચીવરાધિટ્ઠાનનયેન અધિટ્ઠિતેસુ સઙ્ઘાટિઆદીસુ યં કિઞ્ચિ ચીવરં. **વિપ્પવુત્થ**ન્તિ વિપ્પયુત્તેન વુત્થં.

(ખ) **અકાલચીવર**ન્તિ અનત્થતે કથિને વસ્સાનસ્સ પચ્છિમમાસં ઠપેત્વા સેસે એકાદસમાસે, અત્થતે કથિને તઞ્ચ માસં હેમન્તિકે ચત્તારો માસે ચ ઠપેત્વા સેસે સત્તમાસે ઉપ્પન્નં, કાલેપિ સઙ્ઘસ્સ વા ''ઇદં અકાલચીવર''ન્તિ એકપુગ્ગલસ્સ વા ''ઇદં તુય્હં દમ્મી''તિ ઉદ્દિસિત્વા દિન્નં. ઇતરં પન કાલચીવરં. **માસાતિક્કન્ત**ન્તિ અકાલચીવરે ઉપ્પન્ને ઊનસ્સ પારિપૂરિયા સઙ્ઘગણાદિતો સતિયા પચ્ચાસાય માસમેકં પરિહારો લબ્ભતિ, તં માસં અતિક્કન્તં.

(ગ) **પુરાણચીવર**ન્તિ યં અન્તમસો ઉસ્સીસકં કત્વા નિપન્નો. **ચીવરં** નામ છન્નં અઞ્ઞતરં વિકપ્પનૂપગં. એસેવ નયો સબ્બેસુ વક્ખમાનચીવરપ્પટિસંયુત્તસિક્ખાપદેસુ.

(ઘ) **અઞ્ઞત્ર પારિવત્તકા**તિ અન્તમસો હરીતકીખણ્ડેનપિ પારિવત્તકં વિના.

(ઙ) **ગહપતિક**ન્તિ ભિક્ખૂસુ અપબ્બજિતકં. **અઞ્ઞત્ર સમયા**તિ અચ્છિન્નચીવરનટ્ઠચીવરસમયં વિના, અચ્છિન્નચીવરેહિ પન સાખાપલાસં અત્તના ભઞ્જિત્વાપિ વાકાદીનિ ગણ્હિત્વાપિ નિવાસેતું વટ્ટતિ, પગેવ વિઞ્ઞત્તિ. ચીવરં વિઞ્ઞાપિતન્તિ સમ્બન્ધો. કન્તિ આહ ''**અઞ્ઞાતક**''ન્તિઆદિ.

(ચ) **તદુત્તરી**તિ તતો વુત્તપ્પમાણતો ઉત્તરિ, અચ્છિન્નચીવરેન ભિક્ખુના કાયેન વા વાચાય વા અભિહરિત્વા પવારિતચીવરતો તીસુ નટ્ઠેસુ દ્વે સાદિતબ્બાનિ, દ્વીસુ નટ્ઠેસુ એકં સાદિતબ્બં. પકતિયા સન્તરુત્તરેન ચરન્તેન દ્વીસુ નટ્ઠેસુ દ્વેયેવ સાદિતબ્બાનિ, એકસ્મિં નટ્ઠે એકંયેવ સાદિતબ્બં. યસ્સ એકંયેવ હોતિ, તસ્મિં નટ્ઠે દ્વે સાદિતબ્બાનિ.

(છ) **અપ્પવારિતો**તિ ગહપતિના વા ગહપતાનિયા વા. **વિકપ્પ**ન્તિ પઠમઅધિપ્પેતતો મૂલં વડ્ઢાપેન્તો સુન્દરકામતાય ''આયતં વા''તિઆદિના વિસિટ્ઠકપ્પં અધિકવિધાનં.

(જ) **અઞ્ઞાતકે ગહપતિકે**તિ બહૂનં વસેન વુત્તમત્તમેવ પુરિમતો વિસેસો.

(ઝ) **ચોદનાયા**તિ ''અત્થો મે, આવુસો, ચીવરેના''તિ ચોદનાય. **ઠાનેના**તિ કાયચોદનમાહ. રાજાદીહિ પેસિતેન હિ દૂતેન વેય્યાવચ્ચકરસ્સ હત્થે ચીવરચેતાપન્ને નિક્ખિત્તે તિસ્સો ચોદના અનુઞ્ઞાતા, ચોદનાય દિગુણં ઠાનં, તસ્મા સચે ચોદેતિયેવ, **ન** તિટ્ઠતિ, છ ચોદના લબ્ભન્તિ. સચે તિટ્ઠતિયેવ, ન ચોદેતિ, દ્વાદસ ઠાનાનિ લબ્ભન્તિ. સચે ઉભયં કરોતિ, એકાય ચોદનાય દ્વે ઠાનાનિ હાપેતબ્બાનિ.

(ટ) સુદ્ધાનિ ચ તાનિ કાળકાનિ ચ જાતિયા રજનેન વા.

(ઠ) **તુલ**ન્તિ ચતૂહિ તુલાહિ કારેતુકામતં સન્ધાય વુત્તં. અત્થતો પન યત્તકેહિ એળકલોમેહિ કાતુકામો હોતિ, તેસુ દ્વે કોટ્ઠાસા કાળકાનં, એકો ઓદાતાનં, એકો ગોચરિયાનં ગહેતબ્બો. **તુલા** નામ પલસતં. **ગોચરિયા** નામ કપિલવણ્ણા. ઇદં મે સન્થતં કારાપિતન્તિ યોજના.

(ણ) **તિયોજનપરમ**ન્તિ ગહિતટ્ઠાનતો તીણિ યોજનાનિ પરમો અસ્સ અતિક્કમનસ્સાતિ ભાવનપુંસકવસેન અત્થો વેદિતબ્બો. **અતિક્કામિતાની**તિ અન્તમસો સુત્તકેનપિ ભણ્ડકતભણ્ડહરણં વિના અન્તમસો

વાતાબાધપ્પટિકારત્થં કણ્ણચ્છિદ્દે પક્ખિત્તાનિ અતિક્કામિતાનિ.

૩૮૭-૯. **નિસ્સજ્જિત્વાના**તિ વુત્તનયેન વત્થૂનિ નિસ્સજ્જિત્વા. **અથા**તિ દેસિતાનન્તરં. ‘‘ઇમં જાનાહી’’તિ ગિહિં વદેતિ યોજના. **સો**તિ આરામિકાદિકો ગિહી. ‘‘ઇમિના કિં આહરામી’’તિ વદેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **વદેય્યા**તિ યદિ વદતિ. **ઇમન્તિ અવત્વા**તિ ‘‘ઇમં આહરા’’તિ અવત્વા ભિક્ખૂનં કપ્પિયં તેલાદિન્તિ વદેતિ સમ્બન્ધો. **આદિ**ન્તિ સન્ધિવસેન નિગ્ગહિતં. તેન પરિવત્તેત્વાન સો યં કપ્પિયં આહરતીતિ યોજના. **તેના**તિ નિસ્સગ્ગિયવત્થુના . **દ્વેપેતે ઠપેત્વા**તિ એતે રૂપિયપ્પટિગ્ગાહકરૂપિયસંવોહારકે દ્વે ઠપેત્વા સેસેહિ પરિભુઞ્જિતું લબ્ભન્તિ સમ્બન્ધો. **પરિભુઞ્જિતુ**ન્તિ તં ભુઞ્જિતું. **તતો**તિ પરિવત્તિતકપ્પિયતો. **અઞ્ઞેના**તિ અન્તમસો આરામિકેનાપિ. **તેસ**ન્તિ વુત્તાનં દ્વિન્નં.

૩૯૦. અન્તમસો તન્નિબ્બત્તા રુક્ખચ્છાયાપીતિ સમ્બન્ધો. **તન્નિબ્બત્તા**તિ નિસ્સટ્ઠવત્થુના કિણિત્વા ગહિતઆરામે રુક્ખચ્છાયા તન્નિબ્બત્તા હોતીતિ તતો નિબ્બત્તાતિ સમાસો. **આદિતો સન્થતત્તય**ન્તિ આદિમ્હિ કોસિયસુદ્ધકાળકદ્વેભાગસન્થતત્તયં.

૩૯૧. **એવં ચે નો લભેથા**તિ એવં પરિવત્તેત્વા કપ્પિયકારકો નો ચે લભેય્ય, **સો** ગિહી ‘‘ઇમં છડ્ડેહી’’તિ **સંસિયો** વત્તબ્બો, એવં રૂપિયછડ્ડકો ગિહી નો ચે લભેય્ય, સમ્મતો ભિક્ખુ છડ્ડેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **સમ્મતો**તિ ‘‘યો છન્દાગતિં ન ગચ્છેય્યા’’તિઆદિના (પારા॰ ૫૮૪) વુત્તપઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતો રૂપિયછડ્ડકસમ્મુતિયા સમ્મતો ભિક્ખુ.

૩૯૨. **એતાની**તિ પટિગ્ગહિતરૂપિયાનિ. **દુતિયં પત્ત**ન્તિ ઊનપઞ્ચબન્ધને સતિ વિઞ્ઞાપિતપત્તં સઙ્ઘે વત્તું લબ્ભરેતિ પદસમ્બન્ધો. **વત્તુ**ન્તિ ‘‘અહં ભન્તે રૂપિયં પટિગ્ગહેસિ’’ન્તિઆદિના વત્તું. સેસાનિ અવસેસનિસ્સગ્ગિયવત્થૂનિ સઙ્ઘે એકસ્મિં ગણે ચ વત્તું લબ્ભરેતિ યોજના. **ભાસન્તરેનપિ વત્તું લબ્ભ**ન્તિ ન કેવલં પાળિભાસાયમેવ, સીહળાદિભાસાયપિ નિસ્સજ્જિતું લબ્ભતીતિ અત્થો.

૩૯૩. (ક) **નાનપ્પકાર**ન્તિ ચીવરાદીનં કપ્પિયભણ્ડાનં વસેન અનેકવિધં. કયો ગહણં, વિક્કયો દાનં. કયો ચ વિક્કયો ચ **કયવિક્કયં**.

(ગ) **ઊનપઞ્ચબન્ધનેના**તિ ઊનાનિ પઞ્ચ બન્ધનાનિ યસ્સ, તેન, ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે કરણવચનં. યથાકથઞ્ચિ પન પઞ્ચબન્ધનો પત્તો, પઞ્ચબન્ધનોકાસો વા, સો અપત્તો, અઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેતું વટ્ટતિ.

૩૯૪. **સમ્મન્નિત્વાના**તિ પદભાજનીયે વુત્તઞત્તિદુતિયકમ્મેન સમ્મન્નિત્વા. **સઙ્ઘસ્સ પત્તન્ત**ન્તિ **અન્ત**-સદ્દેન પત્તાનં અન્તે ભવો લામકો પત્તોયેવ ગહિતો, નિસ્સટ્ઠપત્તસ્સ વિજ્જમાનગુણં વત્વા થેરં, થેરસ્સ પત્તં દુતિયત્થેરં ગાહાપેત્વા એતેનેવ ઉપાયેન યાવસઙ્ઘનવકં ગાહાપેત્વા યો તત્થ સન્નિપતિતસઙ્ઘસ્સ પત્તેસુ પરિયન્તો પત્તો, તં પત્તન્તિ. **તસ્સા**તિ કતનિસ્સજ્જનસ્સ ભિક્ખુનો. **દાપયે**તિ સમ્મતેન પત્તગાહાપકેન દાપેય્ય.

૩૯૫. (ક) **ભેસજ્જ**ન્તિ ભેસજ્જકિચ્ચં કરોતુ વા, મા વા, એવં લદ્ધવોહારં સપ્પિઆદિકં સત્તાહકાલિકં.

(ખ) ગિમ્હાનસ્સ પચ્છિમમાસે પુરિમો અદ્ધમાસો પરિયેસનકરણાનં ખેત્તં, પચ્છિમદ્ધમાસો પરિયેસનકરણનિવાસનાનં ખેત્તં, વસ્સિકમાસા ચત્તારોપિ અધિટ્ઠાનેન સહ ચતુન્નમ્પિ ખેત્તં, ઇમેયેવ પઞ્ચમાસા કુચ્છિસમયો, ઇતરસત્તમાસા પિટ્ઠિસમયો. પિટ્ઠિસમયે પરિયેસન્તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, કુચ્છિસમયે ચ અતિરેકદ્ધમાસે કત્વા પરિદહતો નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં. તેન વુત્તં ‘‘**અતિરેકમાસે સેસે**’’તિ.

(ગ) **સામં દત્વા**તિ વેય્યાવચ્ચાદીનિ પચ્ચાસીસમાનો સયમેવ દત્વા. **અચ્છિન્ન**ન્તિ તં અકરોન્તં દિસ્વા સકસઞ્ઞાય અચ્છિન્નં. ભિક્ખુનોપિ ચીવરં ઠપેત્વા અઞ્ઞં પરિક્ખારં, અનુપસમ્પન્નસ્સ ચ યં કિઞ્ચિ પરિક્ખારં અચ્છિન્દતો દુક્કટં. પરિચ્ચજિત્વા દિન્નં સકસઞ્ઞં વિના અચ્છિન્દન્તો ભણ્ડગ્ઘેન કારેતબ્બો.

(ઙ) **વિકપ્પ**ન્તિ ''આયતઞ્ચ કરોહિ વિત્થતઞ્ચા''તિઆદિકં અધિકવિધાનં.

(ચ) **અચ્ચેકચીવર**ન્તિ ગમિકગિલાનગબ્ભિનિઅભિનવુપ્પન્નસદ્ધાનં અઞ્ઞતરેન પવારણમાસસ્સ જુણ્હપક્ખપઞ્ચમિતો પટ્ઠાય ''વસ્સાવાસિકં દસ્સામી''તિ દિન્નં અચ્ચાયિકચીવરં. અચ્ચેકચીવરસ્સ અનત્થતે કથિને એકાદસદિવસાધિકો માસો, અત્થતે કથિને એકાદસદિવસાધિકા પઞ્ચ માસા ચીવરકાલસમયો, તં અતિક્કામેન્તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં. તેન વુત્તં ''**ચીવરકાલસમયં અતિક્કામિત**''ન્તિ. કાલો ચ સો સમયો ચ ચીવરસ્સ કાલસમયો, તં.

(છ) સપ્પટિભયે આરઞ્ઞકસેનાસને વસ્સં ઉપગન્ત્વા વિહરન્તેન ભિક્ખુના તિણ્ણં ચીવરાનં અઞ્ઞતરં ચીવરં પુરિમિકાય ઉપગન્ત્વા મહાપવારણાય પવારિતતા, કત્તિકમાસતા, પઞ્ચધનુસતિકપચ્છિ મપ્પમાણયુત્તસેનાસનતા, સાસઙ્કસપ્પટિભયતાતિ એવં વુત્તચતુરઙ્ગસમ્પત્તિયાઅન્તરઘરે નિક્ખિપિત્વા સતિ પચ્ચયે છારત્તપરમં તેન ચીવરેન વિપ્પવસિતબ્બં. તતો ચે ઉત્તરિ વિપ્પવસેય્ય, નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં. તેન વુત્તં ''**અતિરેકછારત્ત**''ન્તિઆદિ.

(જ) **જાન**ન્તિ જાનન્તો.

૩૯૬. **આદિમ્હિ વિયા**તિ પઠમનિસ્સગ્ગિયે વિય.

૩૯૭. (ખ) અન્તરઘરં પવિટ્ઠાય ભિક્ખુનિયા હત્થતો ખાદનીયાદિપ્પટિગ્ગહણે ચ ભિક્ખૂસુ કુલેસુ ભુઞ્જન્તેસુ ''ઇધ પૂવં, સૂપં દેથા''તિઆદિના નયેન વોસાસમાનાય ભિક્ખુનિયા અનપસાદનેન ચ સેખસમ્મતેસુ કુલેસુ પુબ્બે અનિમન્તિતસ્સ ખાદનીયાદીનં પટિગ્ગહણે ચ સપ્પટિભયે આરઞ્ઞકસેનાસને વિહરન્તસ્સ પુબ્બે અપ્પટિસંવિદિતખાદનીયાદિપ્પટિગ્ગહણે ચ પાટિદેસનીયં નામ આપત્તિનિકાયો વુત્તો. તેન વુત્તં ''**ગારય્હ**''ન્તિઆદિ.

૩૯૮. ''**અદેસનાગામિનિય**''ન્તિઆદિ ''ન દેસયે''તિ એત્થ કમ્મં. પારાજિકા સઙ્ઘાદિસેસા ચ **અદેસનાગામિનિયો** નામ. ન આપત્તિ **અનાપત્તિ**, તં. કતદેસનં **દેસિતં**. નાનાસંવાસનિસ્સીમટ્ઠિતાનં ન દેસયેતિ સમ્બન્ધો. એવં ચતુપઞ્ચહિ ન દેસયે, મનસા ન દેસયે, અપકતત્તાનં ન દેસયે, નાના ''એકા''તિ ન દેસયેતિ. **મનસા**તિ કેવલં ચિત્તેનેવ. **નાના**તિ સમ્બહુલા આપત્તિયો ''એકા''તિ વત્વા. એકં પન આપત્તિં ''સમ્બહુલા''તિ દેસેતું વટ્ટતીતિ.

દેસનાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૩. છન્દદાનનિદ્દેસવણ્ણના

૩૯૯. **કમ્મપ્પત્તે**તિ ઉપોસથાદિનો કમ્મસ્સ પત્તે યુત્તે અનુરૂપે. **સઙ્ઘે સમાગતે**તિ ચતુવગ્ગાદિકે સઙ્ઘે એકત્થ સન્નિપતિતે. એત્થ ચ છન્દહારકેનાપિ સદ્ધિં ચતુવગ્ગાદિકો વેદિતબ્બો.

૪૦૦. છન્દદાનાદિવિધિં દસ્સેતું “**એક**”ન્તિઆદિમાહ. **ઉપાગમ્મા**તિ સન્તિં આપત્તિં પકાસેત્વા તતો પચ્છા ઉપગન્ત્વા. **છન્દં દદે**તિ વક્ખમાનેસુ તીસુ એકેનપિ બહિ ઉપોસથં કત્વા આગતો છન્દં દદેય્ય, કેનચિ કરણીયેન સન્નિપાતટ્ઠાનં ગન્ત્વા કાયસામગ્ગિં અદેન્તો પન પારિસુદ્ધિં દેન્તો છન્દં દદેય્ય.

૪૦૨. ઉભિન્નં દાને કિંપયોજનન્તિ આહ “**પારિસુદ્ધી**”તિઆદિ. પારિસુદ્ધિપ્પદાનેન સઙ્ઘસ્સ અત્તનો ચાપિ ઉપોસથં સમ્પાદેતીતિ સમ્બન્ધો. પરિસુદ્ધિ એવ પારિસુદ્ધિ, તસ્સ પદાનં, તેન. નનુ ચ પારિસુદ્ધિતાપદાનમત્તમેવ ઉપોસથકમ્મં નામાતિ પારિસુદ્ધિપ્પદાનં અત્તનો ઉપોસથં સમ્પાદેતુ, કથં સઙ્ઘસ્સાતિ? વુચ્ચતે – પારિસુદ્ધિદાનસ્સ ધમ્મકમ્મતાસમ્પાદનેન સઙ્ઘસ્સાપિ ઉપોસથં સમ્પાદેતીતિ.

એત્થ પન ચતૂસુ એકસ્સ છન્દપારિસુદ્ધિં આહરિત્વા તયો પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, તીસુ વા એકસ્સ છન્દપારિસુદ્ધિં આહરિત્વા દ્વે પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસન્તિ, **અધમ્મેન વગ્ગં** ઉપોસથકમ્મં. ચત્તારો પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, તયો વા દ્વે વા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસન્તિ, **અધમ્મેન સમગ્ગં**. ચતૂસુ એકસ્સ આહરિત્વા તયો પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસન્તિ, તીસુ વા એકસ્સ આહરિત્વા દ્વે પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, **ધમ્મેન વગ્ગં**. સચે પન ચત્તારો સન્નિપતિત્વા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસન્તિ, તયો પારિસુદ્ધિઉપોસથં, દ્વે અઞ્ઞમઞ્ઞં પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, **ધમ્મેન સમગ્ગં**. પવારણકમ્મેસુપિ પઞ્ચસુ એકસ્સ પવારણં આહરિત્વા ચત્તારો ગણઞત્તિં ઠપેત્વા પવારેન્તિ, ચતૂસુ તીસુ વા એકસ્સ આહરિત્વા તયો દ્વે વા સઙ્ઘઞત્તિં ઠપેત્વા પવારેન્તિ, અધમ્મેન વગ્ગં પવારણકમ્મન્તિઆદિ વુત્તનયમેવ. **સેસકમ્મં વિબાધતી**તિ અવસેસસઙ્ઘકિચ્ચં વિબાધેતિ અલદ્ધાધિપ્પાયત્તાતિ અધિપ્પાયો.

૪૦૩. **દ્વયન્તિ** ઉપોસથકરણઞ્ચેવ અવસેસકિચ્ચઞ્ચ. અત્તનો ન સાધેતીતિ સમ્બન્ધનીયં.

૪૦૪. **હરેય્યા**તિ પુબ્બે વુત્તં સુદ્ધિકછન્દં વા ઇમં વા છન્દપારિસુદ્ધિં હરેય્ય. **પરમ્પરા ન હારયે**તિ પરમ્પરા ન આહરેય્ય. કસ્માતિ આહ “**પરમ્પરાહટા**”તિઆદિ. **તેના**તિ પઠમતો ગહિતછન્દપારિસુદ્ધિકેન. **પરમ્પરાહટા**તિ યથા બિળાલસઙ્ખલિકાય પઠમં વલયં દુતિયં પાપુણાતિ, તતિયં ન પાપુણાતિ, એવં દુતિયસ્સ આગચ્છતિ, તતિયસ્સ ન આગચ્છતિ. ‘‘પરિમ્પરાહટા છન્દ-પારિસુદ્ધિ ન ગચ્છતી’’તિ વા પાઠો.

૪૦૫. **સબ્બૂપચારન્તિ** ‘‘એકંસં ચીવરં કત્વા’’ તિઆદિ સબ્બં ઉપચારં.

૪૦૬. સો આગતો આરોચેત્વા સઙ્ઘં પવારેય્યાતિ યોજના. **અથા**તિ અનન્તરત્થે. **આગતો**તિ પવારણં ગહેત્વા આગતો ભિક્ખુ. **આરોચેત્વા**તિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ આરોચેત્વા. **એવન્તિ** વક્ખમાનક્કમેન.

૪૦૭-૮. ગહેત્વા હારકોતિ સમ્બન્ધો. **નાહટા**તિ આહટાવ ન હોતીતિ અત્થો. હારકો સઙ્ઘં પત્વા તથા હેય્ય, આહટા હોતીતિ યોજના. તથા **હેય્યા**તિ વિબ્ભન્તાદિકો ભવેય્ય.

૪૦૯. સઙ્ઘં પત્તો પમત્તો વા સુત્તો વા નારોચયેય્ય અનાપત્તિ ચાતિ સમ્બન્ધો. **ચ**-સદ્દો છન્દપારિસુદ્ધિહરણં સમ્પિણ્ડેતીતિ.

છન્દદાનનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૪. ઉપોસથનિદ્દેસવણ્ણના

૪૧૦. દ્વે ઉપોસથાતિ સુલભપ્પવત્તિવસેન વુત્તં. તયો પન દિવસવસેનેવ ઉપોસથા ચાતુદ્દસિકો પન્નરસિકો સામગ્ગિકોતિ. તત્થ હેમન્તગિમ્હવસ્સાનાનં તિણ્ણં ઉતૂનં તતિયસત્તમપક્ખેસુ દ્વે દ્વે કત્વા છ **ચાતુદ્દસિકા**, સેસા **પન્નરસિકા**તિ એવં એકસંવચ્છરે ચતુવીસતિઉપોસથા. ઇદં તાવ લોકસ્સ પકતિચારિત્તં. ''આગન્તુકેહિ આવાસિકાનં અનુવત્તિતબ્બ''ન્તિઆદિવચનતો (મહાવ॰ ૧૭૮) પન તથારૂપપચ્ચયે સતિ અઞ્ઞસ્મિમ્પિ ચાતુદ્દસે ઉપોસથં કાતું વટ્ટતિ.

૪૧૧. સુત્તુદ્દેસો સઙ્ઘસ્સેવાતિ યોજના. અધિટ્ઠાનઞ્ચ તં ઉપોસથો ચાતિ કમ્મધારયો. **સેસાન**ન્તિ દ્વિન્નં તિણ્ણં વા. ''દ્વે''તિઆદિના ચ ચાતુદ્દસો પન્નરસો સામગ્ગીતિ દિવસવસેન, સુત્તુદ્દેસો અધિટ્ઠાનં પારિસુદ્ધીતિ કરણપ્પકારેન, સઙ્ઘુપોસથો ગણુપોસથો પુગ્ગલુપોસથોતિ પુગ્ગલવસેન ચાતિ નવ ઉપોસથા દીપિતા હોન્તિ.

૪૧૨. પુબ્બકિચ્ચેતિ –

> ''છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતી''તિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮) –

એવં અટ્ઠકથાચરિયેહિ વુત્તે પુબ્બકરણાનન્તરં કત્તબ્બે પુબ્બકિચ્ચે.

પુબ્બકરણેતિ –

> ''સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
> ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતી''તિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮) –

એવં અટ્ઠકથાચરિયેહેવ વુત્તે સબ્બપઠમં કત્તબ્બે પુબ્બકરણે. **પત્તકલ્લે**તિ ઉપોસથાદીનં ચતુન્નં અઙ્ગાનં સમ્ભવેન પત્તો કાલો ઇમસ્સાતિ પત્તકાલં, પત્તકાલમેવ પત્તકલ્લં. કિં તં? ઉપોસથાદિકમ્મં. તં પન ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સઙ્ગહિતં. યથાહુ અટ્ઠકથાચરિયા –

> ''ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા,
> સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
> વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ,
> પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતી''તિ. (મહાવ॰ અટ્ઠ॰ ૧૬૮);

સમાનિતેતિ સમ્મા આનીતે પવત્તિતેતિ અત્થો. **સો**તિ સુત્તુદ્દેસો. **પઞ્ચધા**તિ નિદાનુદ્દેસો પારાજિકુદ્દેસો સઙ્ઘાદિસેસુદ્દેસો અનિયતુદ્દેસો વિત્થારુદ્દેસોતિ એવં પઞ્ચધા.

૪૧૩. વિનાન્તરાયન્તિ રાજન્તરાયો ચોરન્તરાયો અગ્યન્તરાયો ઉદકન્તરાયો મનુસ્સન્તરાયો અમનુસ્સન્તરાયો વાળન્તરાયો સરીસપન્તરાયો જીવિતન્તરાયો બ્રહ્મચરિયન્તરાયોતિ (મહાવ॰ ૧૫૦) વુત્તેસુ દસસુ યં કિઞ્ચિ અન્તરાયં વિના. **સઙ્ખેપેના**તિ વિના વિત્થારં. ''એત્થ દ્વીસુ તીસુ વા ઉદ્દેસેસુ વિસદેસુ થેરોવ ઇસ્સરો''તિ વુત્તત્તા અવત્તન્તેપિ વટ્ટતીતિ યોજના. **એત્થા**તિ પઞ્ચસુ ઉદ્દેસેસુ. **અવત્તન્તે**તિ થેરસ્સ વિત્થારેન અવત્તમાને અપ્પગુણે. **વટ્ટતી**તિ સંખિત્તેન ઉદ્દિસિતુમ્પિ વટ્ટતિ. ઇમિનાવ યસ્સ કસ્સચિ ઉદ્દેસકસ્સ અવત્તન્તેપિ

વટ્ટતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. દ્વીસુ વત્તમાનેસુ ઇસ્સરત્તે અધિકે વત્તબ્બમેવ નત્થીતિ દસ્સનત્થં "**તીસૂ**"તિ વુત્તં. "**થેરોવ ઇસ્સરો**"તિઆદિના ઇદં પરિદીપેતિ – દ્વે અખણ્ડા સુવિસદા વાચુગ્ગતા, થેરાધેય્યં પાતિમોક્ખં, સચે પન એત્તકમ્પિ વિસદં કાતું ન સક્કોતિ, બ્યત્તસ્સ ભિક્ખુનો આયત્તં હોતિ, તસ્મા સયં ઉદ્દિસિતબ્બં, અઞ્ઞો વા અજ્ઝેસિતબ્બોતિ.

૪૧૪. ઉદ્દિસન્તે સમા વા અથ થોકિકા વા યદિ આગચ્છેય્યુન્તિ સમ્બન્ધનીયં. **ઉદ્દિસન્તે** આવાસિકેહિ પાતિમોક્ખે ઉદ્દિસ્સમાને. **સમા વા થોકિકા વા**તિ આવાસિકેહિ સમા વા થોકિકા વા આગન્તુકા ભિક્ખૂ. **અવસેસકં સોતબ્બ**ન્તિ ઇમિના એત્તાવતાપિ ઉપોસથો કતોયેવ નામાતિ દીપેતિ.

૪૧૫. **ઉદ્દિટ્ઠમત્તે**તિ ઉદ્દિટ્ઠંયેવ ઉદ્દિટ્ઠમત્તં. **મત્ત**-સદ્દો અવધારણે. સકલાય એકચ્ચાય વા ઉટ્ઠિતાય સમા વા થોકિકા વા યદિ આગચ્છેય્યુન્તિ યોજના. **સકલાયા**તિ સબ્બાય પરિસાય. **એસં સન્તિકે પારિસુદ્ધિં કરેય્યુ**ન્તિ એસં આવાસિકાનં સમીપે તે આગન્તુકા ભિક્ખૂ પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરેય્યુન્તિ અત્થો. અથ બહુકા ચે, સબ્બવિકપ્પેસુ પુબ્બકિચ્ચં કત્વાતિ યોજનીયં. વિકપ્પીયન્તિ પરિકપ્પીયન્તીતિ વિકપ્પા, અવસેસસવનપારિસુદ્ધિઉપોસથવિધાના સબ્બે ચ તે વિકપ્પા ચેતિ **સબ્બવિકપ્પા**. તેસુ. **પુનુદ્દિસે**તિ પુન પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્ય.

૪૧૬. **ઇતરાન**ન્તિ આગન્તુકાનં. **ઇતરો**તિ ચાતુદ્દસો. એત્થ પન યેસં પન્નરસો, તે અતીતં ઉપોસથં ચાતુદ્દસિકં અકંસૂતિ વેદિતબ્બા. અયમેત્થાધિપ્પાયો – તાદિસે પચ્ચયે સતિ ચાતુદ્દસિકસ્સ કતત્તા તેસં યથાવુત્તતતિયસત્તમપક્ખસઙ્ખાતચાતુદ્દસિકે સમ્પત્તે તેરસીચાતુદ્દસીકત્તબ્બત્તા અનુપોસથત્તા પન તત્થ ઉપોસથો ન કતોતિ ચાતુદ્દસોયેવ પન્નરસો જાતો. **સમાનેતરે**તિ સમા ઊના ઇતરેતિ પદચ્છેદો. **ઇતરે**તિ આગન્તુકા. **પુરિમાનં અનુવત્તન્તૂ**તિ આવાસિકેહિ ''અજ્જુપોસથો પન્નરસો''તિ પુબ્બકિચ્ચે કયિરમાને પુરિમાનં આવાસિકાનં અનુવત્તન્તૂતિ અત્થો. **સચેધિકા**તિ યદિ આગન્તુકા બહુકા હોન્તિ. **પુરિમા**તિ આવાસિકા. **તેસં અનુવત્તન્તૂ**તિ તેસં આગન્તુકાનં ''અજ્જુપોસથો ચાતુદ્દસો''તિ પુબ્બકિચ્ચે કયિરમાને અનુવત્તન્તુ. **સેસેપી**તિ આગન્તુકાનં પન્નરસવારેપિ. **અયં નયો**તિ ''આગન્તુકાનં પન્નરસો ઇતરાનં સચેતરો''તિઆદિકો અયમેવ નયો. એત્થ પન યેસં પન્નરસો, તે તિરોરટ્ઠતો વા આગતા અતીતં વા ઉપોસથં ચાતુદ્દસિકં અકંસૂતિ વેદિતબ્બો.

૪૧૭. અતીતુપોસથસ્સ ચાતુદ્દસિયં કતત્તા ચાતુદ્દસિયં પન્નરસુપોસથો કતોતિ પન્નરસી આવાસિકાનં પાટિપદો જાતોતિ આહ "**આવાસિકાનં પાટિપદો**"તિ. **ઇતરાન**ન્તિ આગન્તુકાનં. **ઉપોસથો**તિ પન્નરસો ઉપોસથો. **સમથોકાન**ન્તિ અત્તના સમાનં વા થોકાનં વા આગન્તુકાનં. **મૂલટ્ઠા**તિ આવાસિકા. **કામતો દેન્તૂ**તિ અત્તનો ઇચ્છાય દેન્તુ.

૪૧૮. **નો ચે દેન્તી**તિ યદિ આવાસિકા કાયસામગ્ગિં ન દેન્તિ, તેસં પન આવાસિકાનં હિય્યો ઉપોસથસ્સ કતત્તા અજ્જ ઉપોસથકરણં નત્થિ. બહૂસુ અનિચ્છાય કાયસામગ્ગિં દદેય્યાતિ યોજના. **બહૂસૂ**તિ આગન્તુકેસુ બહુકેસુ. **બહિ વા વજે**તિ આવાસિકભિક્ખુપરિસા નિસ્સીમં વા વજેય્યાતિ અત્થો.

૪૧૯. **સાવેય્ય સુત્ત**ન્તિ પાતિમોક્ખસઙ્ખાતં સુત્તં વાચમિત્વા સાવેય્ય.

૪૨૦. સમ્મજ્જિતું ...પે॰... ઉદકાસનં પઞ્ઞપેતુઞ્ચ મહાથેરેન પેસિતો કલ્લો ન કરેય્ય તથાતિ સમ્બન્ધો. **કલ્લો**તિ અગિલાનો. **તથા**તિ દુક્કટં અતિદિસતિ. આસનેસુ અસતિ અન્તમસો સાખાભઙ્ગમ્પિ કપ્પિયં કારાપેત્વા

પઞ્ઞપેતબ્બં. તેલે અસતિ કપલ્લે અગ્ગિપિ જાલેતબ્બો.

૪૨૧-૩. પઠ્ઠપેત્વા દકાસનન્તિ પરિભોજનીયપાનીયોદકઞ્ચ આસનઞ્ચ સન્નિહિતં કત્વા. **ગણઞત્તિન્**તિ ઇદાનિ વક્ખમાનં ગણેન ઠપેતબ્બં ઞત્તિં. **તે**તિ અઞ્ઞે દુવે ભિક્ખૂ. **સમત્તપુબ્બારમ્ભેના**તિ સમત્તો નિટ્ઠિતો પુબ્બેસુ ઉત્તરાસઙ્ગએકંસકરણાદીસુ આરમ્ભો યસ્સાતિ તિપદબહુબ્બીહિ. નવેન તે એવમીરિયાતિ સમ્બન્ધો. **તે**તિ ઇતરે દ્વે.

૪૨૪. કત્તબ્બં કત્વા પુબ્બકિચ્ચાદિકં સમ્પાદેત્વા નવો એવં ઈરિયોતિ યોજના.

૪૨૭. યત્થાતિ યસ્મિં વિહારે એકેકસ્સ પારિસુદ્ધિં હરિત્વાનાતિ સમ્બન્ધો. **એકેકસ્સા**તિ એત્થ વિચ્છાયં દ્વિત્તં. કિરિયાય ગુણેન દબ્બેન વા ભિન્ને અત્થે બ્યાપિતું ઇચ્છા વિચ્છા. એત્થ પન છન્દપારિસુદ્ધિહરણસઙ્ખાતાય કિરિયાય ચતૂસુ ચ તીસુ ચ દ્વીસુ ચ ભિન્નમેકેકં બ્યાપિતું સમ્બન્ધિતું ઇચ્છાતિ વિચ્છા. **ઇતરીતરે**તિ એત્થાપિ કરણકિરિયાવસેન વેદિતબ્બં. તયો દ્વે એકો વા તં તં સઙ્ઘુપોસથં ગણુપોસથં પુગ્ગલુપોસથં વાતિ વુત્તં હોતિ. અયમેત્થાધિપ્પાયો – ચતૂસુ એકસ્સ આહરિત્વા તયો પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, તીસુ વા એકસ્સ આહરિત્વા દ્વે સઙ્ઘુપોસથં કરોન્તિ, **અધમ્મેન વગ્ગં** ઉપોસથકમ્મં. અથ પન એકસ્સ આહરિત્વા તયો સઙ્ઘુપોસથં કરોન્તિ, એકસ્સ આહરિત્વા દ્વે પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, **અધમ્મેન વગ્ગં** નામ હોતિ. યદિ પન ચત્તારોપિ સન્નિપતિત્વા પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરોન્તિ, તયો વા દ્વે વા સઙ્ઘુપોસથં કરોન્તિ, **અધમ્મેન સમગ્ગં** નામ હોતીતિ. તબ્બિપરિયાયેન **ધમ્મેન સમગ્ગં** વેદિતબ્બં.

૪૨૮. વગ્ગે સમગ્ગે વા ''વગ્ગો''તિ સઞ્ઞિનો વિમતિસ્સ વા કરોતો દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો. **વગ્ગે**તિ વગ્ગસઙ્ઘે. **વિમતિસ્સા**તિ ''વગ્ગો નુ ખો, સમગ્ગો''તિ એવં વેમતિકસ્સ. ઇમિનાવ કુક્કુચ્ચપકતવારોપિ ઉપલક્ખિતો. **કરોતો**તિ ઉપોસથં કરોન્તસ્સ. ભેદાધિપ્પાયેન કરોતોતિ યોજના. એત્થ પન પાપસ્સ બલવતાય થુલ્લચ્ચયં વુત્તં. **સઞ્ઞિનો**તિ સઞ્ઞાસીસેન ચિત્તં વુત્તં, ચિત્તવતોતિ અત્થો.

૪૨૯-૩૦. ''**ઉક્ખિત્તસ્સા**''તિઆદિના વજ્જનીયપુગ્ગલે દસ્સેતિ. **ઉક્ખિત્તસ્સા**તિ કત્તુઅત્થે સામિવચનં. નિસિન્નસદ્દસ્સ કમ્મસાધનત્તા ઉક્ખિત્તાદીહિ કત્તૂહિ ભવિતબ્બન્તિ. ''**સેસાન**''ન્તિ વિસેસનસ્સ ભિક્ખૂનં બ્યભિચારેન સાત્થકતા. **અભબ્બસ્સ** પણ્ડકાદિએકાદસવિધસ્સ અભબ્બસ્સ. નિસિન્નપરિસાયઞ્ચ પાતિમોક્ખં ન ઉદ્દિસેતિ સમ્બન્ધો. સભાગાપત્તિકો તથા ન ઉદ્દિસેતિ યોજેતબ્બં. વિકાલભોજનાદિવત્થુતો સમાનો ભાગો કોટ્ઠાસો એતિસ્સાતિ સભાગા, સા આપત્તિ અસ્સાતિ બહુબ્બીહિ.

છન્દેન પરિવુત્થેનાતિ એત્થ ચતુબ્બિધં પારિવાસિયં પરિસપારિવાસિયં રત્તિપારિવાસિયં છન્દપારિવાસિયં અજ્ઝાસયપારિવાસિયન્તિ. તત્થ ભિક્ખૂ કેનચિદેવ કરણીયેન સન્નિપતિતા હોન્તિ, અથ મેઘુટ્ઠાનાદિના કેનચિદેવ કરણીયેન અનોકાસો, અથ ''અઞ્ઞત્થ ગચ્છામા''તિ છન્દં અવિસ્સજ્જિત્વાવ ઉટ્ઠહન્તિ, ઇદં **પરિસપારિવાસિયં** નામ કિઞ્ચાપિ પરિસપારિવાસિયં, છન્દસ્સ પન અવિસ્સટ્ઠત્તા કમ્મં કાતું વટ્ટતિ.

''યાવ પન સબ્બે સન્નિપતન્તિ, તાવ ધમ્મં સુણિસ્સામા''તિ એકં અજ્ઝેસન્તિ, તસ્મિં ધમ્મકથં કથેન્તેયેવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, સચે ચાતુદ્દસિકં કાતું નિસિન્ના, પન્નરસોતિ કાતું વટ્ટતિ, સચે પન્નરસિકં કાતું નિસિન્ના, પાટિપદે અનુપોસથે ઉપોસથં કાતું ન વટ્ટતિ, અઞ્ઞં પન સઙ્ઘકિચ્ચં કાતું વટ્ટતિ, ઇદં **રત્તિપારિવાસિયં** નામ.

એવં પન નિસિન્ને કોચિ નક્ખત્તપાઠકો ભિક્ખુ ''અજ્જ નક્ખત્તં દારુણં, ઇમં કમ્મં મા કરોથા''તિ વદતિ, તે તસ્સ વચનેન છન્દં વિસ્સજ્જેત્વા તત્થેવ નિસિન્ના હોન્તિ, અથઞ્ઞો આગન્ત્વા ''નક્ખત્તં પટિમાનેન્તં, અત્થો બાલં ઉપચ્ચગા''તિ (જા॰ ૧.૧.૪૯) વત્વા ''કિં નક્ખત્તેન, કરોથા''તિ વદતિ, ઇદં **છન્દપારિવાસિયઞ્ચેવ અજ્ઝાસયપારિવાસિયઞ્ચ**. એકસ્મિં પારિવાસિયે પુન છન્દપારિસુદ્ધિં આનેત્વા કમ્મં કાતું વટ્ટતિ.

૪૩૧. આપન્નઞ્ચ વેમતિકઞ્ચ અદેસયિત્વા વા નાવિકત્વા વા ઉપોસથં કાતું ન ચ કપ્પતીતિ સમ્બન્ધો. **નાવિકત્વા**તિ ગરુકાપત્તિં અનાવિકત્વા. **ન ચા**તિ નેવ.

૪૩૨. **અટ્ઠિતોપોસથા**તિ અટ્ઠિતો અવિસ્સટ્ઠો ઉપોસથો યસ્મિન્તિ બહુબ્બીહિ. **તદહૂ**તિ તસ્મિં ઉપોસથદિવસે. અન્તરાયં વા સઙ્ઘં વા વિના અધિટ્ઠાતું સીમમેવ વા ન વજેતિ યોજના. **અધિટ્ઠાતુ**ન્તિ ઇમિના ગણુપોસથમ્પિ ઉપલક્ખેતિ. **સીમ**ન્તિ ઇમિના નદિમ્પિ.

ઉપોસથનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૫. પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના

૪૩૩. ''**અઞ્ઞમઞ્ઞપ્પવારણા**''ત્યાદીનં અઞ્ઞમઞ્ઞેહિ કાતબ્બા પવારણા. તત્થ તિણ્ણં ચતુન્નઞ્ચ ગણઞત્તિં ઠપેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞપ્પવારણા, દ્વિન્નં પન અટ્ઠપેત્વાવ. **અધિટ્ઠાન**ન્તિ અધિટ્ઠાનપ્પવારણા, યુપચ્ચયન્તાનં ભાવે નિયતનપુંસકત્તા ''અધિટ્ઠાન''ન્તિ વુત્તં. **સેસા** પઞ્ચાદીહિ કાતબ્બા અવસેસા **સઙ્ઘપ્પવારણા** સઙ્ઘવસેન ઞત્તિં ઠપેત્વા કાતબ્બા. એતેન નવસુ સઙ્ઘપ્પવારણાદયો તિસ્સો દસ્સિતા. નવ હિ પવારણા ચાતુદ્દસી પન્નરસી સામગ્ગીતિ દિવસવસેન, તેવાચી દ્વેવાચી એકવાચીતિ કત્તબ્બાકારવસેન, સઙ્ઘે પવારણા, ગણે પવારણા, પુગ્ગલે પવારણાતિ કારકવસેન ચ. તત્થ પુરિમવસ્સંવુત્થાનં પુબ્બકત્તિકપુણ્ણમા વા તેસંયેવ સચે ભણ્ડનકારકેહિ ઉપદ્દુતા પવારણં પચ્ચુક્કડ્ઢન્તિ, અથ કત્તિકમાસસ્સ કાળપક્ખચાતુદ્દસો વા પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમા વા પચ્છિમવસ્સંવુત્થાનઞ્ચ પચ્છિમકત્તિકપુણ્ણમા એવ વા પવારણાદિવસા હોન્તિ. ઇદં પન પકતિચારિત્તં. તથારૂપપચ્ચયે સતિ દ્વિન્નં કત્તિકપુણ્ણમાનં પુરિમેસુ ચાતુદ્દસેસુપિ પવારણં કાતું વટ્ટતિ. ભિન્નસ્સ પન સઙ્ઘસ્સ સામગ્ગિયં યો કોચિ દિવસો પવારણાદિવસો હોતિ. ઇમા દિવસવસેન તિસ્સો પવારણા. કત્તબ્બાકારવસેન પન વક્ખમાનનયેન વિઞ્ઞાતબ્બા.

૪૩૪. ''**પુબ્બકિચ્ચે**''તિઆદીસુ –

''સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
પવારણાય એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતિ.

''છન્દપ્પવારણા ઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
પવારણાય એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતિ.

''પવારણા યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા,
સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ,
પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતી''તિ. –

એવં **અટ્ઠકથાયં** વુત્તા પુબ્બકિચ્ચાદયો વેદિતબ્બા. **ञत्तिन्ति** ઇદાનિ વક્ખમાનં સામગ્ગં સઙ્ઘञત્તિં. એવં પન ञત્તિયા ઠપિતાય કારણે સતિ તેવાચિકદ્વેવાચિકએકવાચિકસમાનવસ્સિકવસેનપિ પવારેતું વટ્ટતિ. અયમેવ પન ञત્તિ ''સઙ્ઘો પવારેય્યા''તિ એત્થ ''સઙ્ઘો તેવાચિકં પવારેય્ય, સઙ્ઘો દ્વેવાચિકં પવારેય્ય, સઙ્ઘો એકવાચિકં પવારેય્ય, સઙ્ઘો સમાનવસ્સિકં પવારેય્યા''તિપિ ઠપેતું વટ્ટતિ. ચાતુદ્દસિયં પન સામગ્ગિયઞ્ચ ''ચાતુદ્દસી સામગ્ગી''તિ વત્તબ્બં.

૪૩૭. થેરેસુ ઉક્કુટિકં નિસજ્જ પવારેન્તેસુ નવો યાવ સયં પવારેતિ, તાવ ઉક્કુટિકો એવ અચ્છતૂતિ યોજના. **અચ્છતૂ**તિ નિસીદેય્ય.

૪૪૦-૨. ધમ્મસાકચ્છા ચ કલહો ચાતિ દ્વન્દો. રત્તિયા ખેપિતભાવતો તેવાચિકાય ઓકાસે અસતિ દસવિધે વા અન્તરાયે સતિ ''સુણાતુ મે...પે॰... સમાનવસ્સિકં પવારેય્યા''તિ અનુરૂપતો ञત્તિં વત્વા યથાઠપિતञત્તિયા અનુરૂપેન પવારેય્યાતિ સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. **અનુરૂપતો**તિ ''સુણાતુ મે...પે॰... દાનં દેન્તેહિ રત્તિ ખેપિતા, સચે... પે॰... રત્તિ વિભાયિસ્સતિ, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લ''ન્તિઆદિના તેન ખેપિતરત્તિયા અનુરૂપેન. ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં રાજન્તરાયો, સચે સઙ્ઘો તેવાચિકં...પે॰... સઙ્ઘો ભવિસ્સતિ, અથાયં રાજન્તરાયો ભવિસ્સતિ, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લ''ન્તિઆદિના રાજન્તરાયાદીનં અનુરૂપેન વાતિ અત્થો. ''અથાયં બ્રહ્મચરિયન્તરાયો ભવિસ્સતી''તિ પન પેય્યાલવસેન અન્તે વુત્તં બ્રહ્મચરિયન્તરાયં ગહેત્વા વુત્તં. ''દ્વેવાચિક''ન્તિઆદિકં પન વિસું વિસું વત્તબ્બમ્પિ લક્ખણક્કમેન સમ્પિણ્ડેત્વા વુત્તં. વચનસમયે પન ''દ્વેવાચિકં પવારેય્ય''ઇચ્ચાદિના વત્તબ્બં. **આગચ્છેય્યું યદિ સમાઆદિકા ચા**તિ ''આગચ્છેય્યું યદિ સમા''ઇચ્ચાદયો ઉપોસથે વુત્તા ગાથાયો ચ. **એત્થા**તિ એતિસ્સં પવારણાયં. અયમેવ ચ આહરણક્કમો –

આગચ્છેય્યું યદિ સમા, પવારેન્તેવ થોકિકા;
પવારિતા તે સુપ્પવારિતા, અઞ્ઞેહિ ચ પવારિયં;
પવારિતેસુ સકલા-ચેકચ્ચાયુટ્ઠિતાય વા.

પવારેય્યુઞ્ચ તે તેસં, સન્તિકે બહુકા સચે;
કત્વા સબ્બવિકપ્પેસુ, પુબ્બકિચ્ચં પુનુદ્દિસેતિ.

''આવાસિકાનં પન્નરસો''તિઆદિકા ગાથાયો પન એત્થાપિ સમાના.

૪૪૩. **ञત્તિં વત્વા**તિ વક્ખમાનગણञત્તિં વત્વા.

૪૪૪. **સમુદીરિયા**તિ અઞ્ઞે દ્વે તયો વા વક્ખમાનક્કમેન વત્તબ્બા.

૪૪૬-૮. કત્તબ્બં કત્વાતિ યોજેતબ્બં. **કત્તબ્બન્તિ** પુબ્બકિચ્ચાદિકં. નવેનપિ ''અહં ભન્તે...પે॰... પટિકરિસ્સામી''તિ થેરો ઈરિયોતિ યોજેતબ્બં. **એવન્તિ** ઇદાનિ વક્ખમાનં પરામસતિ.

૪૪૯. ''**યસ્મિ**''ન્તિઆદિ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

૪૫૦. **ગાથાયો**તિ ''વગ્ગે સમગ્ગે વગ્ગોતિ, સઞ્ઞિનો''તિઆદિકા હેટ્ઠા વુત્તગાથાયો વા. અયં પનેત્થ વિસેસો – **કરોતો**તિ એત્થ પવારણં કરોતોતિ અત્થો ગહેતબ્બો. તતિય ગાથાય ''પાતિમોક્ખં ન ઉદ્દિસે''તિ અપનેત્વા ''નો

કરેય્ય પવારણ’’ન્તિ પદં પક્ખિપિતબ્બં. ચતુત્થગાથાય ‘‘અનુપોસથે’’તિઆદિગાથાબન્ધં અપનેત્વા ‘‘નેવ પવારણે કાતું, સા કપ્પતિ પવારણા’’તિ પક્ખિપિતબ્બં. પઞ્ચમગાથાય ‘‘અટ્ઠિતોપોસથાવાસા’’તિ અપનેત્વા ‘‘પવારણાઠિતાવાસા’’તિ પક્ખિપિતબ્બં.

૪૫૧. **સઙ્ઘમ્હિ પવારિતે**વાતિ પુરિમવસ્સૂપગતે સઙ્ઘમ્હિ પવારિતે એવ. **પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરેય્યા**તિ ન એકસ્મિં ઉપોસથગ્ગે દ્વે ઞત્તિયો ઠપેતબ્બાતિ અધિપ્પાયો. પચ્છિમિકાય ઉપગન્ત્વા અપરિનિટ્ઠિતવસ્સો **અવુત્થો**. **અનુપાગતો**તિ વસ્સં અનુપાગતો. અયમેત્થાધિપ્પાયો – પુરિમિકાય વસ્સં ઉપગતા પઞ્ચ વા અતિરેકા વા પચ્છિમિકાય ઉપગતા તેહિ સમા વા ઊનતરા વા પુરિમિકાય વા ઉપગતેહિ પચ્છિમિકાય ઉપગતા થોકતરા ચેવ હોન્તિ, સઙ્ઘપ્પવારણાય ગણં પૂરેન્તિ સઙ્ઘપ્પવારણાવસેન ઞત્તિં ઠપેત્વા, અથ ચ ઉભોપિ એકતો હુત્વા સઙ્ઘં ન પૂરેન્તિ, ગણં પન પૂરેન્તિ, ગણઞત્તિં ઠપેત્વા પવારેતબ્બં, પચ્છા તેસં સન્તિકે પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. યદિ પન પુરિમિકાય એકો, પચ્છિમિકાય એકો, એકેન એકસ્સ સન્તિકે પવારેતબ્બં, એકેન પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો. સચે પુરિમેહિ વસ્સૂપગતેહિ પચ્છા વસ્સૂપગતા એકેનપિ અધિકા સઙ્ઘં પૂરેન્તિ, પઠમં પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિત્વા પચ્છા તેસં સન્તિકે પવારેતબ્બન્તિ. ગણેપિ એસેવ નયો. એવમુપરિપિ યથાયોગં ચિન્તનીયં.

૪૫૨. **ચાતુમાસિનિયા**તિ અપરકત્તિકપુણ્ણમાયં. **સઙ્ઘેના**તિ પઠમં વસ્સૂપગતેન સઙ્ઘેન. વુત્થા વસ્સા યેહિ તે **વુત્થવસ્સા**, પચ્છિમવસ્સૂપગતા. **સચે અપ્પતરા સિયુન્તિ** ઇમિના યદિ અધિકતરા વા સમસમા વા હોન્તિ, પવારણાઞત્તિં ઠપેત્વા પચ્છિમવસ્સૂપગતેહિ પઠમં પવારિતે પચ્છા ઇતરેહિ પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બોતિ દીપેતીતિ.

પવારણાનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૬. સંવરનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૩. સંવરણં ચક્ખુદ્વારાદીનં સતિકવાટેન પિદહનં **સંવરો**. તત્થ કિઞ્ચાપિ ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરો નત્થિ, ન હિ ચક્ખુપસાદં નિસ્સાય સતિ ઉપ્પજ્જતિ, નેવ ભવઙ્ગસમયે આવજ્જનાદીનં અઞ્ઞતરસમયે, જવનક્ખણે પન ઉપ્પજ્જતીતિ તદા સંવરો હોતિ, એવં હોન્તે પન સો ચક્ખુદ્વારાદીનં સંવરોતિ વુચ્ચતિ. **ચક્ખુસોતાદિભેદેહી**તિ ચક્ખુ ચ સોતઞ્ચ, તાનિ આદિ યેસં, તેવ ભેદા ચાતિ સમાસો, તેહિ દ્વારેહિ. અભિજ્ઝાદિપ્પવત્તિયા અચ્ચન્તોપકારકત્તા કરણત્થે ચેત્થ તતિયા. એતેન ચક્ખુસોતઘાનજિવ્હાકાયમનસઙ્ખાતાનિ દ્વારાનિ વુત્તાનિ. **રૂપસદ્દાદિગોચરે**તિ રૂપસદ્દગન્ધરસફોટ્ઠબ્બધમ્મસઙ્ખાતે વિસયે. **અભિજ્ઝાદોમનસ્સાદિપ્પવત્તિ**ન્તિ એત્થ પરસમ્પત્તિં અભિમુખં ઝાયતીતિ અભિજ્ઝા, બલવતણ્હા. **આદિ**-સદ્દેન મિચ્છાદિટ્ઠિઆદયો અનેકે અકુસલા ધમ્મા સઙ્ગહિતા.

૪૫૪. સકં ચિત્તં કિટ્ઠાદિં દુપ્પસું વિય નિગ્ગણ્હેય્યાતિ સમ્બન્ધો. **કિટ્ઠ**ન્તિ કિટ્ઠટ્ઠાને ઉપ્પન્નં સસ્સં ગહિતં. કિટ્ઠં અદતીતિ **કિટ્ઠાદિ**, તં. **સમ્પજાનો**તિ સાત્થકસપ્પાયગોચરઅસમ્મોહસઙ્ખાતેન ચતુસમ્પજઞ્ઞેન સમ્મા પજાનો. ઇમિના ઇન્દ્રિયસંવરસીલં કથિતં.

સંવરનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૭. સુદ્ધિનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૫. દેસના સંવરો એટ્ઠિ પચ્ચવેક્ખણન્તિ ભેદતો સુદ્ધિ ચતુબ્બિધાતિ સમ્બન્ધો. ‘‘પચ્ચવેક્ખણં ભેદતો’’તિ વત્તબ્બે નિગ્ગહિતલોપો દટ્ઠબ્બો, દેસનાસુદ્ધિ સંવરસુદ્ધિ પરિયેટ્ઠિસુદ્ધિ પચ્ચવેક્ખણસુદ્ધીતિ ચતુબ્બિધાતિ વુત્તં હોતિ. તત્થ સુજ્ઝતીતિ સુદ્ધિ, યથાધમ્મં દેસનાય સુદ્ધિ **દેસનાસુદ્ધિ**. વુટ્ઠાનસ્સાપિ ચેત્થ દેસનાય એવ સઙ્ગહો દટ્ઠબ્બો. મૂલાપત્તીનં પન અભિક્ખુતાપટિઞ્ઞાવ દેસનાતિ હેટ્ઠા વુત્તા, સાવસ્સ પારાજિકાપન્નસ્સ વિસુદ્ધિ નામ હોતિ. અયઞ્હિ યસ્મા પારાજિકં આપન્નો, તસ્મા ભિક્ખુભાવે ઠત્વા અભબ્બો ઝાનાદીનિ અધિગન્તું. ભિક્ખુભાવો હિસ્સ સગ્ગન્તરાયો ચેવ હોતિ, મગ્ગન્તરાયો ચ. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘સામઞ્ઞં દુપ્પરામટ્ઠં, નિરયાયૂપકડ્ઢતી’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૩૧૧);

અપરમ્પિ વુત્તં –

‘‘સિથિલો હિ પરિબ્બજો, ભિય્યો આકિરતે રજ’’ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૩૧૩);

ઇચ્ચસ્સ ભિક્ખુભાવો વિસુદ્ધિ નામ ન હોતિ. યસ્મા પન ગિહિઆદિકો હુત્વા દાનસરણસીલસંવરાદીહિ સગ્ગમગ્ગં વા ઝાનવિમોક્ખમગ્ગં વા આરાધેતું ભબ્બો હોતિ, તસ્માસ્સ ગિહિઆદિભાવો વિસુદ્ધિ નામ હોતિ. અધિટ્ઠાનવિસિટ્ઠેન સંવરેન વિસુદ્ધિ **સંવરવિસુદ્ધિ**. ધમ્મેન સમેન પચ્ચયાનં એટ્ઠિયા સુદ્ધિ **એટ્ઠિસુદ્ધિ**. ચતૂસુ પચ્ચયેસુ પચ્ચવેક્ખણેન સુદ્ધિ **પચ્ચવેક્ખણસુદ્ધિ**. ‘‘ચતુબ્બિધા પાતી’’તિઆદીસુ **પાતિમોક્ખસંવરસમ્મત**ન્તિ ‘‘પાતિમોક્ખસંવરો’’તિ સમ્મતં સીલં.

૪૫૬. ચિત્તાધિટ્ઠાનસંવરા સુજ્ઝતીતિ ઇન્દ્રિયસંવરો સંવરસુદ્ધીતિ વુત્તોતિ યોજના.

૪૫૭. અનેસનં પહાય ધમ્મેન ઉપ્પાદેન્તસ્સ એટ્ઠિયા સુદ્ધત્તા આજીવનિસ્સિતં એટ્ઠિસુદ્ધીતિ વુત્તન્તિ સમ્બન્ધો. **ઉપ્પાદેન્તસ્સા**તિ પચ્ચયે ઉપ્પાદેન્તસ્સ.

૪૫૮. **પચ્ચવેક્ખણસુજ્ઝના**તિ હેતુમ્હિ પઞ્ચમીતિ.

સુદ્ધિનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૮. સન્તોસનિદ્દેસવણ્ણના

૪૫૯. પંસુકૂલં પિણ્ડિયાલોપો રુક્ખમૂલં પૂતિમુત્તભેસજ્જન્તિ ઇમે ચત્તારો પચ્ચયા અપ્પગ્ઘનકતાય અપ્પા ચેવ કસ્સચિપિ આલયાભાવેન અનવજ્જા ચ ગતગતટ્ઠાને લબ્ભમાનતાય સુલભા ચાતિ વુચ્ચન્તિ, તેનાહ **‘‘અપ્પેના’’**તિઆદિ. **મત્તઞ્ઞૂ**તિ પરિયેસનપ્પટિગ્ગહણપરિભોગવિસ્સજ્જનેસુ ચતૂસુ મત્તઞ્ઞુતાવસેન પમાણઞ્ઞૂ.

૪૬૦. કથં સન્તુટ્ઠોતિ આહ **‘‘અતીત’’**ન્તિઆદિ. **પચ્ચુપ્પન્નેન યાપેન્તો**તિ યથાલાભયથાબલયથાસારુપ્પવસેન પચ્ચુપ્પન્નેન યથાવુત્તચતુબ્બિધપચ્ચયેન યાપેન્તોતિ.

સન્તોસનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૯. ચતુરારક્ખનિદ્દેસવણ્ણના

૪૬૧-૨. બુદ્ધાનુસ્સતિ ...પે॰... મરણસ્સતીતિ ઇમા ચતુરારક્ખા નામાતિ સેસો. **આરકત્તાદિના**તિ આરકભાવો આરકત્તં, તં આદિ યસ્સ ‘‘અરીનં હતત્તા’’તિઆદિકસ્સ તં **આરકત્તાદિ**. તેન તેન મગ્ગેન સવાસનાનં અરાનં હતત્તા આરકા સબ્બકિલેસેહિ સુવિદૂરવિદૂરે ઠિતોતિ આ-કારસ્સ રસ્સત્તં, ક-કારસ્સ હ-કારં સાનુનાસિકં કત્વા ‘‘અરહ’’ન્તિ પદસિદ્ધિ વેદિતબ્બા. ‘‘આરકા’’તિ ચ વુત્તે સામઞ્ઞજોતનાય વિસેસે અવટ્ઠાનતો, વિસેસત્થિના ચ વિસેસસ્સ અનુપ્પયોજિતબ્બત્તા ‘‘કિલેસેહી’’તિ લબ્ભતિ.

સમ્માતિ અવિપરીતં. **સામ**ન્તિ સયમેવ, અપરનેય્યો હુત્વાતિ અત્થો. ‘‘સમ્બુદ્ધો’’તિ હિ એત્થ સં-સદ્દો ‘‘સય’’ન્તિ એતસ્સ અત્થસ્સ બોધકો દટ્ઠબ્બો. **બુદ્ધત્તો**તિ ભાવપ્પધાનોયં નિદ્દેસો, બુદ્ધત્તાતિ અત્થો. ‘‘અરહં’’ ઇતિ વા ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો’’ ઇતિ વા ભગવતો નવભેદે ગુણે યા પુનપ્પુનં અનુસ્સતિ, સા બુદ્ધાનુસ્સતીતિ યોજના. ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇતી’’તિ વત્તબ્બે અ-કારો સન્ધિવસેન આગતો. **ઇતિ**-સદ્દો પનેત્થ આદિઅત્થો, ઇચ્ચાદીતિ અત્થો. **નવભેદે**તિ ‘‘અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથી’’તિ એકતો ગહેત્વા. એત્થ પન ઉપચારો ઉપ્પજ્જતિ, ન અપ્પના, તથા મરણસ્સતિયં. ઇતરેસુ પન ઉભયમ્પિ ઉપ્પજ્જતીતિ વેદિતબ્બં. બુદ્ધાનુસ્સતિ.

૪૬૩-૪. ‘‘**સીમટ્ઠા**’’તિઆદિના મેત્તાભાવનં દસ્સેતિ. **સીમટ્ઠસઙ્ઘે**તિ સીમાયં તિટ્ઠતીતિ સીમટ્ઠો , સોવ સઙ્ઘો. ગોચરગામમ્હિ ઇસ્સરે જનેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ માનુસે ઉપાદાય સબ્બસત્તેસૂતિ યોજેતબ્બં. **તત્થા**તિ તસ્મિં ગામે. સુખિતા હોન્તુ અવેરાતિ પદચ્છેદો. **આદિના**તિ ‘‘અબ્યાપજ્જા હોન્તુ, અનીઘા હોન્તુ, સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂ’’તિ ઇમિના. **પરિચ્છિજ્જ પરિચ્છિજ્જા**તિ ‘‘ઇમસ્મિં વિહારે સબ્બે ભિક્ખૂ’’તિઆદિના એવમ્પિ પરિચ્છિન્દિત્વા પરિચ્છિન્દિત્વા. મેત્તાભાવના.

૪૬૫-૬. ઇદાનિ અસુભં નિદ્દિસન્તો સબ્બપઠમં સાધેતબ્બં સત્તવિધમુગ્ગહકોસલ્લં ‘‘**વણ્ણે**’’ચ્ચાદિના દસ્સેતિ. સત્તવિધઞ્હિ તં નયતો આગતં વાચાસજ્ઝાયમનસાસજ્ઝાયેહિ સદ્ધિં. તત્થ પઠમં વાચાય સજ્ઝાયન્તેન ચત્તારિ તચપઞ્ચકાદીનિ પરિચ્છિન્દિત્વા અનુલોમપ્પટિલોમવસેન કાતબ્બં. યથા પન વચસા, તથેવ મનસાપિ સજ્ઝાયો કાતબ્બો. વચસા સજ્ઝાયો હિ મનસા સજ્ઝાયસ્સ પચ્ચયો. સો પન લક્ખણપ્પટિવેધસ્સ પચ્ચયો. તત્થ **વણ્ણો** નામ કેસાદીનં વણ્ણો. **સણ્ઠાનં** તેસંયેવ સણ્ઠાનં. **ઓકાસો** તેસંયેવ પતિટ્ઠોકાસો. **દિસા** નાભિતો ઉદ્ધં ઉપરિમદિસા, અધો હેટ્ઠિમા. **પરિચ્છેદો** નામ ‘‘અયં કોટ્ઠાસો હેટ્ઠા ચ ઉપરિ ચ તિરિયઞ્ચ ઇમિના નામ પરિચ્છિન્નો’’તિ એવં સભાગપરિચ્છેદો ચેવ ‘‘કેસા ન લોમા, લોમા ન કેસા’’તિ એવં અમિસ્સકતાવસેન વિસભાગપરિચ્છેદો ચ. કેસાદિકોટ્ઠાસે વવત્થપેત્વાતિ સમ્બન્ધો. **વવત્થપેત્વા**તિ વુત્તનયેન વવત્થપેત્વા.

એવં વવત્થપેન્તેન યથાવુત્તં સત્તવિધં ઉગ્ગહકોસલ્લં સમ્પાદેત્વા અટ્ઠારસવિધં મનસિકારકોસલ્લં સમ્પાદેતબ્બન્તિ દસ્સેતું ‘‘**અનુપુબ્બતો**’’તિઆદિમાહ. તત્થ અપ્પનાતો તયો ચ સુત્તન્તાતિ ઇમે ચત્તારોપિ નયતોવાગતે નાતિસીઘાદીસુ પક્ખિપિત્વા દસવિધતા વેદિતબ્બા. **અનુપુબ્બતો**તિ સજ્ઝાયકરણતો પટ્ઠાય અનુપટિપાટિયા. **નાતિસીઘં નાતિસણિકં કત્વા**તિ કિરિયાવિસેસનં. **વિક્ખેપં પટિબાહય**ન્તિ કમ્મટ્ઠાનં વિસ્સજ્જેત્વા બહિદ્ધા પુથુત્તારમ્મણે ચેતસો વિક્ખેપં પટિબાહન્તો. **પણ્ણત્તિં સમતિક્કમ્મા**તિ યાયં ‘‘કેસા લોમા’’તિ પણ્ણત્તિ, તં અતિક્કમિત્વા, ‘‘પટિક્કૂલ’’ન્તિ ચિત્તં ઠપેત્વાતિ અધિપ્પાયો. **અનુપુબ્બતો મુઞ્ચન્તસ્સા**તિ યો યો કોટ્ઠાસો ન ઉપટ્ઠાતિ, તં તં અનુક્કમેન મુઞ્ચતો, તસ્સ ‘‘ભાવના’’તિ ઇમિના સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો.

૪૬૭. એવં ઉભયકોસલ્લં સમ્પાદેત્વા સબ્બકોટ્ઠાસે વણ્ણાદિવસેન વવત્થપેત્વા વણ્ણાદિવસેનેવ પઞ્ચધા પટિક્કૂલતા વવત્થપેતબ્બાતિ દસ્સેતું "**વણ્ણા**"તિઆદિમાહ. વણ્ણ...પે॰... ઓકાસેહિ કોટ્ઠાસે પટિક્કૂલાતિ ભાવના અસુભન્તિ યોજના. તત્ર કેસા તાવ પકતિવણ્ણેન કાળકા અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણા, સણ્ઠાનતો દીઘવટ્ટતુલાદણ્ડસણ્ઠાના, દિસતો ઉપરિમદિસાય જાતા, ઓકાસતો ઉભોસુ પસ્સેસુ કણ્ણચૂળિકાહિ, પુરતો નળાટન્તેન, પચ્છતો ગળવાટકેન પરિચ્છિન્ના, સીસકટાહવેઠનઅલ્લચમ્મં કેસાનં ઓકાસો. પરિચ્છેદતો કેસા સીસવેઠનચમ્મે વીહગ્ગમત્તં પવિસિત્વા પતિટ્ઠિતેન હેટ્ઠા અત્તનો મૂલતલેન, ઉપરિ આકાસેન, તિરિયં અઞ્ઞમઞ્ઞેન પરિચ્છિન્ના. દ્વે કેસા એકતો નત્થીતિ અયં સભાગપરિચ્છેદો. "કેસા ન લોમા, લોમા ન કેસા"તિ એવં અવસેસએકતિં સકોટ્ઠાસેહિ અમિસ્સીકતા કેસા નામ પાટિયેક્કો એકો કોટ્ઠાસોતિ અયં વિસભાગપરિચ્છેદો. ઇદં કેસાનં વણ્ણાદિતો નિચ્છયનં. ઇદં પન નેસં વણ્ણાદિવસેન પઞ્ચધા પટિક્કૂલતો નિચ્છયનં – કેસા નામેતે વણ્ણતોપિ પટિક્કૂલા આસયતોપિ સણ્ઠાનતોપિ ગન્ધતોપિ ઓકાસતોપિ પટિક્કૂલાતિ એવં સેસકોટ્ઠાસાનમ્પિ યથાયોગં વેદિતબ્બં.

ઉદ્ધુમાતાદિવત્થૂસૂતિ ઉદ્ધુમાતકવિનીલકવિપુબ્બકવિચ્છિદ્દકવિક્ખાયિતકવિક્ખિત્તકહતવિક્ખિત્તકલોહિતકપુળવકઅટ્ઠિકસઙ્ખાતેસુ દસેસુ અવિઞ્ઞાણકઅસુભવત્થૂસુ અસુભાકારં ગહેત્વા પવત્તા ભાવના વા અસુભન્તિ સમ્બન્ધો. અસુભભાવના.

૪૬૮. "મરણં મે ભવિસ્સતી"તિ વા "જીવિતં મે ઉપરુજ્ઝતી"તિ વા "મરણં મરણ"ન્તિ વા યોનિસો ભાવયિત્વાનાતિ યોજના. **જીવિત**ન્તિ રૂપજીવિતિન્દ્રિયઞ્ચ અરૂપજીવિતિન્દ્રિયઞ્ચ. **યોનિસો**તિ ઉપાયેન. એવં પવત્તયતોયેવ હિ એકચ્ચસ્સ નીવરણાનિ વિક્ખમ્ભન્તિ, મરણારમ્મણા સતિ સણ્ઠાતિ, ઉપચારપ્પત્તમેવ કમ્મટ્ઠાનં હોતિ.

૪૬૯-૪૭૦. યસ્સ પન એત્તાવતા ન હોતિ, તેન વધકપચ્ચુપટ્ઠાનાદીહિ અટ્ઠહાકારેહિ મરણં અનુસ્સરિતબ્બન્તિ દસ્સેતું "**વધકસ્સેવા**"તિઆદિમાહ. **વધકસ્સ ઇવ ઉપટ્ઠાના**તિ "ઇમસ્સ સીસં છિન્દિસ્સામી"તિ અસિં ગહેત્વા ગીવાય સઞ્ચારયમાનસ્સ વધકસ્સ વિય મરણસ્સ ઉપટ્ઠાનતો. **સમ્પત્તીનં વિપત્તિતો**તિ ભોગસમ્પત્તિયા જીવિતસમ્પત્તિયા ચ વિનાસમરણસઙ્ખાતવિપત્તિતો. **ઉપસંહરતો**તિ યસમહત્તતો પુઞ્ઞમહત્તતો થામમહત્તતો ઇદ્ધિમહત્તતો પઞ્ઞામહત્તતો પચ્ચેકબુદ્ધતો સમ્માસમ્બુદ્ધતોતિ ઇમેહિ સત્તહાકારેહિ અત્તનો ઉપસંહરણતો . **કાયબહુસાધારણા**તિ અસીતિયા કિમિકુલાનં, અનેકસતાનં રોગાનં, બાહિરાનઞ્ચ અહિવિચ્છિકાદીનં મરણસ્સ પચ્ચયાનં સાધારણતો. **આયુદુબ્બલતો**તિ અસ્સાસપસ્સાસૂપનિબદ્ધત્તઇરિયાપથૂપનિબદ્ધત્તાદિના આયુનો દુબ્બલતો. **કાલવવત્થાનસ્સ અભાવતો**તિ "ઇમસ્મિંયેવ કાલે મરિતબ્બં, ન અઞ્ઞસ્મિ"ન્તિ એવં કાલવવત્થાનસ્સ અભાવતો. **અદ્ધાનસ્સ પરિચ્છેદા**તિ "મનુસ્સાનં જીવિતસ્સ પરિચ્છેદો નામ એતરહિ પરિત્તો, અદ્ધા યો ચિરં જીવતિ, સો વસ્સસતં જીવતી"તિ એવં અદ્ધાનસ્સ કાલસ્સ પરિચ્છેદતો.

એત્થ પન કમ્મટ્ઠાનં ભાવેત્વા વિપસ્સનાય સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં પત્તુકામેન બુદ્ધપુત્તેન યં કાતબ્બં, તં આદિકમ્મિકસ્સ કુલપુત્તસ્સ વસેન આદિતો પટ્ઠાય સઙ્ખેપેનોપદિસ્સામ. ચતુબ્બિધં તાવ સીલં સોધેતબ્બં. તત્થ તિવિધા વિસુજ્ઝના અનાપજ્જનં, આપન્નવુટ્ઠાનં, કિલેસેહિ ચ અપ્પટિપીળનં. એવં વિસુદ્ધસીલસ્સ હિ ભાવના સમ્પજ્જતિ. યમ્પિદં ચેતિયઙ્ગણવત્તાદીનં વસેન આભિસમાચારિકસીલં વુચ્ચતિ, તમ્પિ સાધુકં પરિપૂરેતબ્બં. તતો –

“આવાસો ચ કુલં લાભો, ગણો કમ્મઞ્ચ પઞ્ચમં;
અદ્ધાનં ञાતિ આબાધો, ગન્થો ઇદ્ધીતિ તે દસા”તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૪૧) –

એવં વુત્તેસુ દસસુ પલિબોધેસુ યો પલિબોધો, યો ઉપચ્છિન્દિતબ્બો. એવં ઉપચ્છિન્નપલિબોધેન –

“પિયો ગરુ ભાવનીયો, વત્તા ચ વચનક્ખમો;
ગમ્ભીરઞ્ચ કથં કત્તા, નો ચાટ્ઠાને નિયોજકો”તિ. (અ॰ નિ॰ ૭.૩૭) –

એવં વુત્તલક્ખણં આચરિયં ઉપસઙ્કમિત્વા કમ્મટ્ઠાનં ઉગ્ગહેતબ્બં. તં દુવિધં હોતિ સબ્બત્થકકમ્મટ્ઠાનઞ્ચ પારિહારિયકમ્મટ્ઠાનઞ્ચ. તત્થ **સબ્બત્થકકમ્મટ્ઠાનં** નામ ભિક્ખુસઙ્ઘાદીસુ મેત્તા, મરણસ્સતિ ચ, “અસુભસઞ્ઞા”તિપિ એકે. એતં પન તયં સબ્બત્થ અત્થયિતબ્બં ઇચ્છિતબ્બન્તિ કત્વા, અધિપ્પેતસ્સ ચ યોગાનુયોગકમ્મસ્સ પદટ્ઠાનત્તા “સબ્બત્થકકમ્મટ્ઠાન”ન્તિ વુચ્ચતિ. અટ્ઠતિંસારમ્મણેસુ પન યં યસ્સ ચરિતાનુકૂલં, તં તસ્સ નિચ્ચં પરિહરિતબ્બત્તા યથાવુત્તેનેવ નયેન “**પારિહારિયકમ્મટ્ઠાન**”ન્તિ વુચ્ચતિ, તતો –

“મહાવાસં નવાવાસં, જરાવાસઞ્ચ પન્થનિં;
સોણ્ડિં પણ્ણઞ્ચ પુપ્ફઞ્ચ, ફલં પત્થિતમેવ ચ.

“નગરં દારુના ખેત્તં, વિસભાગેન પટ્ટનં;
પચ્ચન્તસીમાસપ્પાયં, યત્થ મિત્તો ન લબ્ભતિ.

“અટ્ઠારસેતાનિ ઠાનાનિ, ઇતિ વિઞ્ઞાય પણ્ડિતો;
આરકા પરિવજ્જેય્ય, મગ્ગં સપ્પટિભયં યથા”તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૫૨) –

વુત્તઅટ્ઠારસસેનાસનદોસવજ્જિતં “ઇધ, ભિક્ખવે, સેનાસનં નાતિદૂરં હોતિ નચ્ચાસન્નં ગમનાગમનસમ્પન્નં દિવા અપ્પાકિણ્ણં રત્તિં અપ્પસદ્દં અપ્પનિગ્ઘોસં અપ્પડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સં. તસ્મિં ખો પન સેનાસને વિહરન્તસ્સ અપ્પકસિરેનેવ ઉપ્પજ્જન્તિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારા. તસ્મિં ખો પન સેનાસને થેરા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મવિનયધરા માતિકાધરા. તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ ‘ઇદં ભન્તે કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ. તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાનિં કરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનીયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સેનાસનં પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતં હોતી”તિ (અ॰ નિ॰ ૧૦.૧૧) વુત્તપઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતં સેનાસનં ઉપગમ્મ તત્થ વસન્તેન “દીઘાનિ કેસલોમનખાનિ છિન્દિતબ્બાનિ, જિણ્ણચીવરેસુ અગ્ગળઅનુવાતપરિભણ્ડદાનાદિના દળ્હીકમ્મં વા તન્તચ્છેદાદીસુ તુન્નકમ્મં વા કાતબ્બં, કિલિટ્ઠાનિ રજિતબ્બાનિ, સચે પત્તે મલં હોતિ, પત્તો પચિતબ્બો, મઞ્ચપીઠાદીનિ સોધેતબ્બાની”તિ એવં વુત્તઉપચ્છિન્નખુદ્દકપલિબોધેન કતભત્તકિચ્ચેન ભત્તસમ્મદં વિનોદેત્વા રતનત્તયગુણાનુસ્સરણેન ચિત્તં સમ્પહંસેત્વા આચરિયુગ્ગહતો એકપદમ્પિ અસમ્મુય્હન્તેન મનસિ કાતબ્બન્તિ.

ચતુરારક્ખનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫૦. વિપસ્સનાનિદ્દેસવણ્ણના

૪૭૧-૨. નામરૂપન્તિ ચિત્તચેતસિકસઙ્ખાતં નામઞ્ચ અટ્ઠવીસતિવિધં રૂપઞ્ચ. ''નમનલક્ખણં નામં, રુપ્પનલક્ખણં રૂપં, નામરૂપતો ન અઞ્ઞો અત્તાદિકો કોચિ અત્થી''તિ એવં ઞાનલાભી ચે, ઞાનતો વુટ્ઠાય ઞાનગતં વા વિપસ્સનાયાનિકો ચે, પકિણ્ણકભૂતં નામરૂપં પરિગ્ગહેત્વા. પાતિમોક્ખસંવરાદિ સીલવિસુદ્ધિ, ચતુરારક્ખવસેન દીપિતા સોપચારસમાધિસઙ્ખાતા ચિત્તવિસુદ્ધિ ચ વુત્તાવ નામાતિ ઇમિના દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ કથિતા. તતો તસ્સ પચ્ચયઞ્ચ પરિગ્ગહેત્વાતિ સમ્બન્ધો. **તસ્સ પચ્ચયન્તિ** ''પટિસન્ધિક્ખણે નામરૂપદ્વયમેવ અવિજ્જાતણ્હાઉપાદાનકમ્મેહિ ઉપ્પજ્જતિ, ન ઇસ્સરાદિકારણેના''તિઆદિના તસ્સ કારણં, ઇમિના કઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિ દસ્સિતા.

હુત્વા અભાવતો અનિચ્ચાતિ સબ્બેપિ નામરૂપસઙ્ખારા ઉપ્પજ્જિત્વા અભાવાપજ્જનતો અનિચ્ચા. **ઉદયબ્બયપીળના દુક્ખાતિ** ઉપ્પાદનિરોધવસેન પીળનતો દુક્ખા. **અવસવત્તિત્તા અનત્તાતિ** અત્તનો વસે અવત્તનતો અનત્તાતિ એવં સઙ્ખારેહિ સદ્ધિં તિલક્ખણં આરોપેત્વા. **પુનપ્પુનં સમ્મસન્તોતિ** યથાવુત્તનયેન સમ્મસન્તો સમથયાનિકો વિપસ્સનાયાનિકો ચ યોગાવચરો. ઇમિના મગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ, પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ ચ દસ્સિતા. સઙ્ખારાનમેવ હિ ઉદયબ્બયાદિનાનુપસ્સનતો ઉદયબ્બયભઙ્ગભયઆદીનવનિબ્બિદામુઞ્ચિતુકમ્યતાપટિસઙ્ખાનુપસ્સનાસ- ઙ્ખારુપેક્ખાઞાણસઙ્ખાતસ્સ અટ્ઠવિધસ્સ ઞાણસ્સ વસેન સિખાપ્પત્તં વિપસ્સનાઞાણં પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ નામ. **અનુપુબ્બેન સબ્બસંયોજનક્ખયં પાપુણેય્યાતિ** ઇમિના ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ દસ્સિતા. **સબ્બસંયોજનક્ખયન્તિ** ઓરમ્ભાગિયાનં પઞ્ચન્નં સંયોજનાનં હેટ્ઠા મગ્ગત્તયેન ખેપિતત્તા, ઇતરેસં ઉદ્ધમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં ખેપિતત્તા ચ સબ્બેસં સંયોજનાનં ખયન્તે જાતં અરહત્તમગ્ગં.

નિગમનકથાવણ્ણના

૪૭૩. યસ્મા કારણા યા સિક્ખના, અયં ભિક્ખુકિચ્ચં, **અતો** તસ્મા કારણાતિ અત્થો.

૪૭૪. નિચ્ચસો લોકવિચારિનોતિ નિચ્ચં લોકે વિચરતો. માલુતસ્સેવ પરિસ્સમો ન સમ્ભોતીતિ યોજના. **માલુતસ્સેવાતિ** વાતસ્સ ઇવ. **ન સમ્ભોતીતિ** ન હોતિ.

૪૭૫-૬. તમ્બપણ્ણિ એવ તમ્બપણ્ણિયો, કેતુ વિય કેતુ, તમ્બપણ્ણિયે કેતૂતિ તપ્પુરિસો. તેન રચિતા ધમ્મવિનયઞ્ઞુપસંસિતા અયં ખુદ્દસિક્ખા પરિમાણતો ગાથાનં પઞ્ચમત્તેહિ સતેહિ એત્તાવતા નિટ્ઠાનમુપાગતાતિ સમ્બન્ધો.

નિગમનકથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિગમનકથા

કારાપિતેતિરુચિરે પવરે વિહારે;
માનાધિકારિપુરિના ગરુના ગુણેન;
વસ્સં વસં દમિળસો વિધહં અકાસિં;
આકઙ્ખટીક જિનસાસનસમ્પવુદ્ધિં.

પુઞ્ઞેન સત્થરચનાજનિતેન તેન;

સમ્બુદ્ધસાસનવરોદયકારણેન;
લોકામિસેસુ પન મે સમયં અલગ્ગો;
સમ્બુદ્ધસાસનવરોદયમાચરેય્યં.

અત્થેસુ અક્ખરપદેસુ વિનિચ્છયેસુ;
પુબ્બાપરેસુ લિખિતં ખલિતં યદત્થિ;
ઓહાય ખન્તુમરહન્તિ વદન્તુ સન્તા;
દિટ્ઠાપરાધમથ વા કિમુલાલનેન.

યેનન્તતન્તરતનાકરમન્થનેન;
મન્થાચલોલ્લસિતઞાણવરેન લદ્ધા;
સારામતાતિસુખિતા સુખયન્તિ ચઞ્ઞે;
તે મે જયન્તિ ગરવો ગરવો ગુણેહિ.

પરત્થસમ્પાદનતો, પુઞ્ઞેનાધિગતેનહં;
પરત્થસમ્પાદનકો, ભવેય્યં જાતિજાતિયં.

સિસ્સો આહ –

પરમપ્પિચ્છતાનેકસન્તોસોપસમેસિનં;
સુચિસલ્લેખવુત્તીનં, સદારઞ્ઞનિવાસિનં.

સાસનુજ્જોતકારીનં, આચેરત્તમુપાગતં;
ઉદુમ્બરગિરિખ્યાતયતીનં યતિપુઙ્ગવં.

મેધઙ્કર ઇતિ ખ્યાતનામધેય્યં તપોધનં;
થેરં થિરદયામેધાનિધાનં સાધુપૂજિતં.

સિસ્સં સહાયમાગમ્મ, કલ્યાણમિત્તમત્તનો;
સોધેતું સાસનં સત્થુ, પરક્કમમકાસિ યો.

સુસદ્દસિદ્ધિં યો યોગનિચ્છયં સબ્ભિ વણ્ણિતં;
અકા સુબોધાલઙ્કારં, વુત્તોદયમનાકુલં.

સઙ્ઘરક્ખિતનામેન, મહાથેરેન ધીમતા;
નિવાસભૂતેનાનેકગુણાનપ્પિચ્છતાદિનં.

તેનેવ રચિતા સાધુ, સાસનોદયકારિના;
ખુદ્દસિક્ખાય ટીકાપિ, સુમઙ્ગલપ્પસાદની.

નિગમનકથા નિટ્ઠિતા.

ઇતિ સુમઙ્ગલપ્પસાદની નામ

ખુદ્દસિક્ખા-અભિનવટીકા સમત્તા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

મૂલસિક્ખા

ગન્થારમ્ભકથા

નત્વા નાથં પવક્ખામિ, મૂલસિક્ખં સમાસતો;
ભિક્ખુના નવકેનાદો, મૂલભાસાય સિક્ખિતું.

૧. પારાજિકનિદ્દેસો

૧. સં નિમિત્તં પવેસન્તો, ભિક્ખુ મગ્ગત્તયે ચુતો;
પવેસનટ્ઠિતુદ્ધાર-પવિટ્ઠે ચેપિ સાદિયં.

૨. અદિન્નં માનુસં ભણ્ડં, થેય્યાયેકેન આદિયં;
પઞ્ચવીસાવહારેસુ, ગરુકં ચે ચુતો ભવે.

૩. આદિયન્તો હરન્તોવ-હરન્તોપિરિયાપથં;
વિકોપેન્તો તથા ઠાના, ચાવેન્તોપિ પરાજિકો.

૪. તત્થ નાનેકભણ્ડાનં, પઞ્ચકાનં વસા પન;
અવહારા દસઞ્ચેતિ, વિઞ્ઞાતબ્બા વિભાવિના.

૫. સાહત્થાણત્તિકો ચેવ, નિસ્સગ્ગો ચાત્થસાધકો;
ધુરનિક્ખેપનઞ્ચેવ, ઇદં સાહત્થપઞ્ચકં.

૬. પુબ્બસહપ્પયોગો ચ, સંવિધાહરણમ્પિ ચ;
સઙ્કેતકમ્મં નિમિત્તં, પુબ્બપ્પયોગપઞ્ચકં.

૭. થેય્યાપસય્હપરિકપ્પ-પ્પટિચ્છન્નકુસાદિકા;
અવહારા ઇમે પઞ્ચ, વિઞ્ઞાતબ્બા વિભાવિના.

૮. મનુસ્સપાણં પાણોતિ, જાનં વધકચેતસા;
જીવિતા યો વિયોજેતિ, સાસના સો પરાજિતો.

૯. ઝાનાદિભેદં હદયે અસન્તં,
અઞ્ઞાપદેસઞ્ચ વિનાધિમાનં;
મનુસ્સજાતિસ્સ વદેય્ય ભિક્ખુ,
ઞાતક્ખણે તેન પરાજિકો ભવેતિ.

૨. ગરુકાપત્તિનિદ્દેસો

૧૦. મોચેતુકામચિત્તેન, ઉપક્કમ્મ વિમોચયં;
સુક્કમઞ્ઞત્ર સુપિના, સમણો ગરુકં ફુસે.

૧૧. કાયસંસગ્ગરાગેન , મનુસ્સિત્થિં પરામસં;
ઇત્થિસઞ્ઞી ઉપક્કમ્મ, સમણો ગરુકં ફુસે.

૧૨. દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદેન, મગ્ગં વારબ્ભ મેથુનં;
ઓભાસન્તો મનુસ્સિત્થિં, સુણમાનં ગરું ફુસે.

૧૩. વણ્ણં વત્વાત્તનોકામ-પારિચરિયાય મેથુનં;
ઇત્થિં મેથુનરાગેન, યાચમાનો ગરું ફુસે.

૧૪. સન્દેસં પટિગ્ગણ્હિત્વા, પુરિસસ્સિત્થિયાપિ વા;
વીમંસિત્વા હરંપચ્ચા, સમણો ગરુકં ફુસે.

૧૫. યાવેતુકામો ચોદેન્તો, અમૂલન્તિમવત્થુના;
ચોદાપયં વા સમણો, સુણમાનં ગરું ફુસે.

૧૬. લેસમત્તં ઉપાદાય, અમૂલન્તિમવત્થુના;
યાવેતુકામો ચોદેન્તો, સુણમાનં ગરું ફુસેતિ.

૩. નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસો

૧૭. વિકપ્પનમધિટ્ઠાન-મકત્વા કાલચીવરં;
દસાહમતિમાપેતિ, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયા.

૧૮. ભિક્ખુસમ્મુતિયાઞ્ઞત્ર, તિચીવરમધિટ્ઠિતં;
એકાહમતિમાપેતિ, નિસ્સગ્ગિ સમયં વિના.

૧૯. અઞ્ઞાતિકા ભિક્ખુનિયા, પુરાણચીવરં પન;
ધોવાપેતિ રજાપેતિ, આકોટાપેતિ તં સિયા.

૨૦. અઞ્ઞાતિકા ભિક્ખુનિયા, હત્થતો કિઞ્ચિ મૂલકં;
અદત્વા ચીવરાદાને, નિસ્સગ્ગિયમુદીરિતં.

૨૧. અપ્પવારિતમઞ્ઞાતિં, વિઞ્ઞાપેન્તસ્સ ચીવરં;
અઞ્ઞત્ર સમયા તસ્સ, નિસ્સગ્ગિયમુદીરિતં.

૨૨. રજતં જાતરૂપં વા, માસકં વા કહાપણં;
ગણ્હેય્ય વા ગણ્હાપેય્ય, નિસ્સગ્ગિ સાદિયેય્ય વા.

૨૩. પરિવત્તેય્ય નિસ્સગ્ગિ, રજતાદિ ચતુબ્બિધં;
કપ્પિયં કપ્પિયેનાપિ, ઠપેત્વા સહધમ્મિકે.

૨૪. વિકપ્પનમધિટ્ઠાન-મકત્વાન પમાણિકં;
દસાહમતિમાપેતિ, પત્તં નિસ્સગ્ગિયં સિયા.

૨૫. પઞ્ચબન્ધનતો ઊન-પત્તે સતિ પરં પન;
વિઞ્ઞાપેતિ નવં પત્તં, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયા.

૨૬. પટિગ્ગહેત્વા ભુઞ્જન્તો, સપ્પિતેલાદિકં પન;
સત્તાહમતિમાપેતિ, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયા.

૨૭. ભિક્ખુસ્સ ચીવરં દત્વા, અચ્છિન્દન્તસ્સ તં પુન;
સકસઞ્ઞાય નિસ્સગ્ગિ, અચ્છિન્દાપયતોપિ વા.

૨૮. અપ્પવારિતમઞ્ઞાતિં , સુત્તં યાચિય ચીવરં;
વાયાપેન્તસ્સ નિસ્સગ્ગિ, વિના ઞાતિપ્પવારિતે.

૨૯. જાનન્તો ભિક્ખુ સઙ્ઘસ્સ, લાભં પરિણતં પન;
અત્તનો પરિણામેતિ, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ.

૪. પાચિત્તિયનિદ્દેસો

૩૦. સમ્પજાનમુસાવાદે, પાચિત્તિયમુદીરિતં;
ભિક્ખુઞ્ચ ઓમસન્તસ્સ, પેસુઞ્ઞહરણેપિ ચ.

૩૧. ઠપેત્વા ભિક્ખુનિં ભિક્ખું, અઞ્ઞેન પિટકત્તયં;
પદસોધમ્મં ભણન્તસ્સ, પાચિત્તિયમુદીરિતં.

૩૨. અનુપસમ્પન્નેનેવ, સયિત્વાન તિરત્તિયં;
પાચિત્તિ સહસેય્યાય, ચતુત્થત્થઙ્ગતે પુન.

૩૩. ઇત્થિયા એકરત્તમ્પિ, સેય્યં કપ્પયતોપિ વા;
દેસેન્તસ્સ વિના વિઞ્ઞું, ધમ્મઞ્ચ છપ્પદુત્તરિં.

૩૪. દુટ્ઠુલ્લં ભિક્ખુનો વજ્જં, ભિક્ખુસમ્મુતિયા વિના;
અભિક્ખુનો વદન્તસ્સ, પાચિત્તિયમુદીરિતં.

૩૫. ખણેય્ય વા ખણાપેય્ય, પથવિઞ્ચ અકપ્પિયં;
ભૂતગામં વિકોપેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયા.

૩૬. અજ્ઝોકાસે તુ મઞ્ચાદિં, કત્વા સન્થરણાદિકં;
સઙ્ઘિકં યાતિ પાચિત્તિ, અકત્વાપુચ્છનાદિકં.

૩૭. સઙ્ઘિકાવસથે સેય્યં, કત્વા સન્થરણાદિકં;
અકત્વાપુચ્છનાદિં યો, યાતિ પાચિત્તિ તસ્સપિ.

૩૮. જાનં સપ્પાણકં તોયં, પાચિત્તિ પરિભુઞ્જતો;
અઞ્ઞાતિકા ભિક્ખુનિયા, ઠપેત્વા પારિવત્તકં.

૩૯. ચીવરં દેતિ પાચિત્તિ, ચીવરં સિબ્બતોપિ ચ;
અતિરિત્તં અકારેત્વા, પવારેત્વાન ભુઞ્જતો.

૪૦. ભિક્ખું આસાદનાપેક્ખો, પવારેતિ પવારિતં;
અનતિરિત્તેન ભુત્તે તુ, પાચિત્તિયમુદીરિતં.

૪૧. સન્નિધિભોજનં ભુઞ્જે, વિકાલે યાવકાલિકં;
ભુઞ્જતો વાપિ પાચિત્તિ, અગિલાનો પણીતકં.

૪૨. વિઞ્ઞાપેત્વાન ભુઞ્જેય્ય, સપ્પિભત્તાદિકમ્પિ ચ;
અપ્પટિગ્ગહિતં ભુઞ્જે, દન્તકટ્ઠોદકં વિના.

૪૩. તિત્થિયસ્સ દદે કિઞ્ચિ, ભુઞ્જિતબ્બં સહત્થતો;
નિસજ્જં વારહો કપ્પે, માતુગામેન ચેકતો.

૪૪. સુરામેરયપાનેપિ, પાચિત્તિયમુદીરિતં;
અઙ્ગુલિપતોદકે ચાપિ, હસધમ્મેપિ ચોદકે.

૪૫. અનાદરેપિ પાચિત્તિ, ભિક્ખું ભીસયતોપિ વા;
ભયાનકં કથં કત્વા, દસ્સેત્વા વા ભયાનકં.

૪૬. ઠપેત્વા પચ્ચયં કિઞ્ચિ, અગિલાનો જલેય્ય વા;
જોતિં જલાપયેય્યાપિ, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયા.

૪૭. કપ્પબિન્દુમનાદાય, નવચીવરભોગિનો;
હસાપેક્ખસ્સ પાચિત્તિ, ભિક્ખુનો ચીવરાદિકં.

૪૮. અપનેત્વા નિધેન્તસ્સ, નિધાપેન્તસ્સ વા પન;
જાનં પાણં મારેન્તસ્સ, તિરચ્છાનગતમ્પિ ચ.

૪૯. છાદેતુકામો છાદેતિ, દુટ્ઠુલ્લં ભિક્ખુનોપિ ચ;

ગામન્તરગતસ્સાપિ, સંવિધાયિત્થિયા સહ.

૫૦. ભિક્ખું પહરતો વાપિ, તલસત્તિકમુગ્ગિરે;
ચોદેતિ વા ચોદાપેતિ, ગરુકામૂલકેનપિ.

૫૧. કુક્કુચ્ચુપ્પાદને ચાપિ, ભણ્ડનત્થાયુપસ્સુતિં;
સોતું ભણ્ડનજાતાનં, યાતિ પાચિત્તિયં સિયા.

૫૨. સઙ્ઘસ્સ લાભં પરિણામિતં તુ,
નામેતિ યો તં પરપુગ્ગલસ્સ;
પુચ્છં અકત્વાપિ ચ સન્તભિક્ખું,
પાચિત્તિ ગામસ્સ ગતે વિકાલેતિ.

૫. પકિણ્ણકનિદ્દેસો

૫૩. સઙ્ઘિકં ગરુભણ્ડં યો, દેતિ અઞ્ઞસ્સ ઇસ્સરો;
થુલ્લચ્ચયં યથાવત્થું, થેય્યા પારાજિકાદિપિ.

૫૪. કુસાદિમયચીરાનિ, કમ્બલં કેસવાલજં;
સમયં વિના ધારયતો, લૂકપક્ખાજિનક્ખિપં.

૫૫. સત્થકમ્મે વત્થિકમ્મે, સં નિમિત્તઞ્ચ છિન્દતો;
થુલ્લચ્ચયં મનુસ્સાનં, મંસાદિભોજનેપિ વા.

૫૬. કદલેરકક્કદુસ્સાનિ , પોત્થકં સબ્બનીલકં;
સબ્બપીતાદિકઞ્ચાપિ, ધારયન્તસ્સ દુક્કટં.

૫૭. હત્થિસ્સુરગસોણાનં, સીહબ્યગ્ઘચ્છદીપિનં;
તરચ્છસ્સ ચ મંસાદિં, ઉદ્દિસ્સકતકપ્પિ ચ.

૫૮. અનાપુચ્છિતમંસઞ્ચ, ભુઞ્જતો દુક્કટં સિયા;
યાતાનુપુબ્બં હિત્વાન, દકતિત્થાદિકં વજે.

૫૯. સહસા વુબ્ભજિત્વાન, પવિસે નિક્ખમેય્ય વા;
વચ્ચપસ્સાવકુટિકં, વિના ઉક્કાસિકં વિસે.

૬૦. નિત્થુનન્તો કરે વચ્ચં, દન્તકટ્ઠઞ્ચ ખાદયં;
વચ્ચપસ્સાવદોણીનં, બહિ વચ્ચાદિકં કરે.

૬૧. ખરેન ચાવલેખેય્ય, કટ્ઠં પાતેય્ય કૂપકે;

ઊહતઞ્ચ ન ધોવેય્ય, ઉક્લાપઞ્ચ ન સોધયે.

૬૨. દકકિચ્ચં કરોન્તસ્સ, કત્વા ‘‘ચપુચપૂ’’તિ ચ;
અનજ્ઝિટ્ઠોવ થેરેન, પાતિમોક્ખમ્પિ ઉદ્દિસે.

૬૩. અનાપુચ્છાય પઞ્હસ્સ, કથને વિસ્સજ્જનેપિ ચ;
સજ્ઝાયકરણે દીપ-જાલને વિજ્ઝાપનેપિ ચ.

૬૪. વાતપાનકવાટાનિ, વિવરેય્ય થકેય્ય વા;
વન્દનાદિં કરે નગ્ગો, ગમનં ભોજનાદિકં.

૬૫. પરિકમ્મં કરે કારે, તિપટિચ્છન્નકં વિના;
કાયં નહાયં ઘંસેય્ય, કુટ્ટે થમ્ભે તરુમ્હિ વા.

૬૬. કુરુવિન્દકસુત્તેન, અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ કાયતો;
અગિલાનો બહારામે, ચરેય્ય સઉપાહનો.

૬૭. ઉપાહનં યો ધારેતિ, સબ્બનીલાદિકમ્પિ ચ;
નિમિત્તં ઇત્થિયા રત્તો, મુખં વા ભિક્ખદાયિયા.

૬૮. ઉજ્ઝાનસઞ્ઞી અઞ્ઞસ્સ, પત્તં વા અત્તનો મુખં;
આદાસાદિમ્હિ પસ્સેય્ય, ઉચ્ચાસનમહાસને.

૬૯. નિસજ્જાદિં કરોન્તસ્સ, દુક્કટં વન્દનેપિ ચ;
ઉક્ખિત્તાનુપસમ્પન્ન-નાનાસંવાસકાદિનં.

૭૦. એકતો પણ્ડકિત્થીહિ, ઉભતોબ્યઞ્જનેન વા;
દીઘાસને નિસીદેય્ય, અદીઘે આસને પન.

૭૧. અસમાનાસનિકેન, મઞ્ચપીઠે સયેય્ય વા;
કુલસઙ્ગહત્થં દદતો, ફલપુપ્ફાદિકમ્પિ ચ.

૭૨. ગન્થિમાદિં કરે કારે, જિનવારિતપચ્ચયે;
પરિભુઞ્જેય્ય અબ્યત્તો, અનિસ્સાય વસેય્ય વા.

૭૩. અનુઞ્ઞાતેહિ અઞ્ઞસ્સ, ભેસજ્જં વા કરે વદે;
કરે સાપત્તિકો ભિક્ખુ, ઉપોસથપ્પવારણં.

૭૪. દ્વારબન્ધાદિકે ઠાને, પરિવત્તકવાટકં;
અપિધાય વિનાભોગં, નિયોગં વા સયે દિવા.

૭૫. ધઞ્ઞિત્થિરૂપરતનં, આવુધિત્થિપસાધનં;
તૂરિયભણ્ડં ફલં રુક્ખે, પુબ્બણ્ણાદિઞ્ચ આમસે.

૭૬. સસિત્થોદકતેલેહિ, ફણહત્થફણેહિ વા;
કેસમોસણ્ઠનેકસ્મિં, ભાજને ભોજનેપિ ચ.

૭૭. એકત્થરણપાવુરણા, સયેય્યું દ્વેકમઞ્ચકે;
દન્તકટ્ઠઞ્ચ ખાદેય્ય, અધિકૂનં પમાણતો.

૭૮. યોજેતિ વા યોજાપેતિ, નચ્ચં ગીતઞ્ચ વાદિતં;
દસ્સનં સવનં તેસં, કરોન્તસ્સ ચ દુક્કટં.

૭૯. વીહાદિરોપિમે ચાપિ, બહિપાકારકુટ્ટકે;
વચ્ચાદિછડ્ડનાદિમ્હિ, દીઘકેસાદિધારણે.

૮૦. નખમટ્ઠકરણાદિમ્હિ, સમ્બાધે લોમહારણે;
પરિકમ્મકતં ભૂમિં, અક્કમે સઉપાહનો.

૮૧. અધોતઅલ્લપાદેહિ, સઙ્ઘિકં મઞ્ચપીઠકં;
પરિકમ્મકતં ભિત્તિં, આમસન્તસ્સ દુક્કટં.

૮૨. સઙ્ઘાટિયાપિ પલ્લત્થે, દુપ્પરિભુઞ્જેય્ય ચીવરં;
અકાયબન્ધનો ગામં, વજે કત્વાન વચ્ચકં.

૮૩. નાચમેય્ય દકે સન્તે, સમાદેય્ય અકપ્પિયે;
દેસનારોચનાદિમ્હિ, સભાગાપત્તિયાપિ ચ.

૮૪. ન વસે વસ્સં વિસંવાદે, સુદ્ધચિત્તે પટિસ્સવં;
વસ્સં વસિત્વા ગમને, અનનુઞ્ઞાતકિચ્ચતો.

૮૫. વિનાપદં તરુસ્સુદ્ધં, પોરિસમ્હાભિરૂહણે;
અપરિસ્સાવનોદ્ધાનં, વજે તં યાચતો ન દે.

૮૬. અત્તનો ઘાતને ઇત્થિ-રૂપાદિં કારયેય્ય વા;
હિત્વા માલાદિકં ચિત્તં, જાતકાદિં સયં કરે.

૮૭. ભુઞ્જન્તમુટ્ઠપે તસ્સ, સાલાદીસુ નિસીદતો;
વુડ્ઢાનં પન ઓકાસં, અદત્વા વાપિ દુક્કટં.

૮૮. યાનાદિમભિરૂહેય્ય, કલ્લકો રતનત્તયં;

આરબ્ભ વદે દવઞ્અ-પરિસાયોપલાલને.

૮૯. કાયાદિં વિવરિત્વાન, ભિક્ખુનીનં ન દસ્સયે;
વાચે લોકાયતં પલિતં, ગણ્હેય્ય ગણ્હાપેય્ય વા.

૯૦. યત્થ કત્થચિ પેળાયં, ભુઞ્જતો પત્તહત્થકો;
વાતપાનકવાટં વા, પણામે સોદકમ્પિ ચ.

૯૧. ઉણ્હેય્ય પટિસામેય્ય, અતિઉણ્હેય્ય વોદકં;
ઠપેય્ય ભૂમિયં પત્તં, અઙ્કે વા મઞ્ચપીઠકે.

૯૨. મિઙ્ઠન્તે પરિભણ્ડન્તે, પાદે છત્તે ઠપેતિ વા;
ચલકાદિં ઠપે પત્તં, પત્તે વા હત્થધોવને.

૯૩. પત્તેન નીહરન્તસ્સ, ઉચ્છિટ્ઠમુદકમ્પિ ચ;
અકપ્પિયમ્પિ પત્તં વા, પરિભુઞ્જેય્ય દુક્કટં.

૯૪. વદે ‘‘જીવા’’તિ ખિપિતે, ન સિક્ખતિ અનાદરો;
પરિમણ્ડલકાદિમ્હિ, સેખિયે દુક્કટં સિયા.

૯૫. યો ભણ્ડગારે પયુતોવ ભણ્ડકં,
માતૂન પાચિત્તિયમસ્સ ગોપયે;
દવાય હીનેનપિ જાતિઆદિના,
વદેય્ય દુબ્ભાસિતમુત્તમમ્પિ યોતિ.

૬. વત્તાદિકણ્ડનિદ્દેસો

૯૬. ઉપજ્ઝાચરિયવત્તઞ્ચ, ગમિકાગન્તુકમ્પિ ચ;
સેનાસનાદિવત્તઞ્ચ, કાતબ્બં પિયસીલિના.

૯૭. હત્થપાસે ઠિતો કિઞ્ચિ, ગહિતબ્બં દદે તિધા;
ગહેતુકામો ગણ્હેય્ય, દ્વિધાયં સમ્પટિચ્ગહો.

૯૮. સઙ્ઘાટિમુત્તરાસઙ્ગં, તથા અન્તરવાસકં;
‘‘એતં ઇમં અધિટ્ઠામિ’’, તથા ‘‘પચ્ચુદ્ધરામિ’’તિ.

૯૯. ‘‘ઇમં ઇમાનિ એતાનિ, એતમ્પિ ચીવર’’ન્તિ વા;
‘‘પરિક્ખારચોળાની’’તિ, તથા ‘‘પચ્ચુદ્ધરામિ’’તિ.

૧૦૦.‘‘એતં ઇમં અધિટ્ઠામિ, પત્તં પચ્ચુદ્ધરામિ’’તિ;

એવં પચ્ચુદ્ધરેધિટ્ઠે, ચીવરાદિં યથાવિધિ.

૧૦૧.સઞ્ચરિત્તં વિના સેસા, સચિત્તા ગરુકન્તિમા;
અચ્છિન્નં પરિણતં હિત્વા, નિસ્સગ્ગિયમચિત્તકં.

૧૦૨.પદસોધમ્મં દુવે સેય્યા, ઇત્થિયા ધમ્મદેસના;
દુવે સેનાસનાનીપિ, સિબ્બનં ચીવરસ્સપિ.

૧૦૩.પવારિતં સુરાપાનં, પઞ્ચસન્નિધિઆદિકં;
જોતિનુજ્જાલનઞ્ચેવ, કપ્પબિન્દુમનાદિકં;
ગામપ્પવેસનન્તેતે, પાચિત્તીસુ અચિત્તકા.

૧૦૪.પકિણ્ણકેસુ ઉદ્દિસ્સ-કતં હિત્વાઞ્ઞમંસકં;
એકત્થરણપાવુરણં, એકમઞ્ચે તુવટ્ટનં;
એકતો ભુઞ્જનઞ્ચાપિ, નચ્ચગીતાદિસત્તપિ.

૧૦૫.અકાયબન્ધનઞ્ચાપિ , પત્તહત્થકવાટકં;
અચિત્તકમિદં સબ્બં, સેસમેત્થ સચિત્તકં.

૧૦૬.વીતિક્કમનચિત્તેન, સચિત્તકમચિત્તકં;
પઞ્ઞત્તિજાનનેનાપિ, વદન્તાચરિયા તથા.

૧૦૭.પુબ્બકરણાદિકં કત્વા, ઉપોસથપ્પવારણં;
નવધા દીપિતં સબ્બં, કાતબ્બં પિયસીલિના.

૧૦૮.સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતિ.

૧૦૯છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં , ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતિ.

૧૧૦ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા,
સભાગાપત્તિયો ચ ન વિજ્જન્તિ;
વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ,
પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતિ.

૧૧૧. પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચાનિ સમાપેત્વા દેસિતાપત્તિકસ્સ સમગ્ગસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસિતું આરાધનં કરોમ.

૧૧૨.પારિસુદ્ધિઅધિટ્ઠાન-સુત્તુદ્દેસવસા તિધા;

ગણપુગ્ગલસઞ્ઞા ચ, તં કરેય્યું યથાક્કમં.

૧૧૩.ચાતુદ્દસો પન્નરસો, સામગ્ગી દિનતો તિધા;
દિનપુગ્ગલકત્તબ્બા-કારતો તે નવેરિતા.

૧૧૪.તયો તયોતિ કત્વાન, દિનપુગ્ગલભેદતો;
તેવાચીદ્વેકવાચીતિ, નવ વુત્તા પવારણા.

૧૧૫.કત્તિકન્તિમપક્ખમ્હા, હેમં ફગ્ગુનપુણ્ણમા;
તસ્સ અન્તિમપક્ખમ્હા, ગિમ્હં આસાળ્હિપુણ્ણમા;
વસ્સકાલં તતો સેસં, ચતુવીસતુપોસથા.

૧૧૬.ચાતુદ્દસા છ એતેસુ, પક્ખા તતિયસત્તમા;
ઞેય્યા પન્નરસા સેસા, અટ્ઠારસ ઉપોસથા.

૧૧૭. ‘‘છન્દં દમ્મિ, છન્દં મે હર, છન્દં મે આરોચેહી’’તિ છન્દં દાતબ્બં.

૧૧૮. ‘‘પારિસુદ્ધિં દમ્મિ, પારિસુદ્ધિં મે હર, પારિસુદ્ધિં મે આરોચેહી’’તિ પારિસુદ્ધિ દાતબ્બા.

૧૧૯. ‘‘પવારણં દમ્મિ, પવારણં મે હર, પવારણં મે આરોચેહિ, મમત્થાય પવારેહી’’તિ પવારણા દાતબ્બા.

૧૨૦. આપત્તિદેસકેન ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલા નાનાવત્થુકા આપત્તિયો આપજ્જિં, તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ વત્વા પટિગ્ગણ્હન્તેન ‘‘પસ્સસિ, આવુસો, તા આપત્તિયો’’તિ વુત્તે ‘‘આમ, ભન્તે, પસ્સામી’’તિ વત્વા પુન પટિગ્ગણ્હન્તેન ‘‘આયતિં, આવુસો, સંવરેય્યાસી’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ, સુટ્ઠુ, ભન્તે સંવરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા દેસેતબ્બં.

૧૨૧. વેમતિં આરોચેન્તેન ‘‘અહં, ભન્તે, સમ્બહુલાસુ નાનાવત્થુકાસુ આપત્તીસુ વેમતિકો, યદા નિબ્બેમતિકો ભવિસ્સામિ, તદા તા આપત્તિયો પટિકરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા આરોચેતબ્બં.

૧૨૨. ‘‘અજ્જ મે ઉપોસથો ‘પન્નરસો, ચાતુદ્દસો’તિ વા અધિટ્ઠામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા પુગ્ગલેન અધિટ્ઠાનુપોસથો કાતબ્બો.

૧૨૩. દ્વીસુ પન થેરેન ‘‘પરિસુદ્ધો અહં આવુસો, ‘પરિસુદ્ધો’તિ મં ધારેહી’’તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બં. નવકેનપિ તથેવ વત્તબ્બં. ‘‘ભન્તે, ધારેથા’’તિ વચનં વિસેસો.

૧૨૪. તીસુ પન ‘‘સુણન્તુ મે આયસ્મન્તા, અજ્જુપોસથો પન્નરસો, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરેય્યામા’’તિ ઞત્તિં ઠપેત્વા પટિપાટિયા વુત્તનયેન પારિસુદ્ધિઉપોસથો કાતબ્બો.

૧૨૫. ‘‘અજ્જ મે પવારણા ‘ચાતુદ્દસી, પન્નરસી’તિ વા અધિટ્ઠામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા એકેન પવારેતબ્બં.

૧૨૬. દ્વીસુ પન થેરેન ‘‘અહં, આવુસો, આયસ્મન્તં પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદતુ મં આયસ્મા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા પવારેતબ્બં. નવકેનાપિ તથેવ વત્તબ્બં. ‘‘ભન્તે’’તિ વચનં વિસેસો.

૧૨૭. તીસુ વા ચતૂસુ વા પન ‘‘સુણન્તુ મે આયસ્મન્તા, અજ્જ પવારણા પન્નરસી, યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, મયં અઞ્ઞમઞ્ઞં પવારેય્યામા’’તિ ઞત્તિં ઠપેત્વા થેરેન ‘‘અહં, આવુસો, આયસ્મન્તે પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તા અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા પવારેતબ્બં. નવકેહિપિ તથેવ પટિપાટિયા પવારેતબ્બં. ‘‘ભન્તે’’તિવચનં વિસેસો.

૧૨૮. ચતૂહિ અધિકેસુ પન ‘‘સુણાતુ મે આવુસો સઙ્ઘો, અજ્જ પવારણા પન્નરસી, યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો પવારેય્યા’’તિ ઞત્તિં ઠપેત્વા વુડ્ઢતરેન ‘‘સઙ્ઘં, આવુસો, પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા પવારેતબ્બં. નવકેહિપિ તથેવ પટિપાટિયા ‘‘સઙ્ઘં, ભન્તે, પવારેમિ દિટ્ઠેન વા સુતેન વા પરિસઙ્કાય વા, વદન્તુ મં આયસ્મન્તો અનુકમ્પં ઉપાદાય, પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી’’તિ તિક્ખત્તું વત્વા પવારેતબ્બં.

મૂલસિક્ખા નિટ્ઠિતા.

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

મૂલસિક્ખા-ટીકા

ગન્થારમ્ભકથા

સબ્બકામદદં સબ્બરતને રતનત્તયં;
ઉત્તમં ઉત્તમતરં, વન્દિત્વા વન્દનારહં.

ચરણે બ્રહ્મચારીનં, આચરિયાનં સિરં મમ;
ઠપેત્વાન કરિસ્સામિ, મૂલસિક્ખત્થવણ્ણનં.

ગન્થારમ્ભકથાવણ્ણના

તત્થાદો તાવ સબ્બસક્કતસ્સ સબ્બસત્તુત્તમસ્સ સત્થુનો પણામં દસ્સેન્તો આહ ''**નત્વા નાથ**''ન્ત્યાદિ. **નાથં** ચતૂહિ નાથઙ્ગેહિ સમન્નાગતં ભગવન્તં **નત્વા** વન્દિત્વા **આદો** આદિમ્હિ ઉપસમ્પન્નતો પટ્ઠાય **નવકેન ભિક્ખુના** અધુના પબ્બજિતેન ઉપસમ્પન્નેન **મૂલભાસાય** માગધભાસાય સિક્ખિતું **સમાસતો** સઙ્ખેપેન મૂલસિક્ખં અહં પવક્ખામીતિ પિણ્ડત્થો.

અયં પન અવયવત્થો – **નત્વા**તિ તન્નિન્નતપ્પોણતપ્પબ્ભારો હુત્વા કાયવચીમનોદ્વારેહિ વન્દિત્વાતિ અત્થો. નાથતીતિ નાથો, વેનેય્યાનં હિતસુખં મેત્તાયનવસેન આસીસતિ પત્થેતીતિ અત્થો, અથ વા નાથતિ વેનેય્યગતે કિલેસે ઉપતાપેતીતિ અત્થો, નાથતિ વા યાચતીતિ અત્થો. ભગવા હિ ''સાધુ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાલેન કાલં અત્તસમ્પત્તિં પચ્ચવેક્ખેય્યા''તિઆદિના (અ॰ નિ॰ ૮.૭) સત્તાનં તં તં હિતપ્પટિપત્તિં યાચિત્વાપિ કરુણાય સમુસ્સાહિતો તે તત્થ નિયોજેતિ. પરમેન વા ચિત્તિસ્સરિયેન સમન્નાગતો સબ્બસત્તે ઈસતિ અભિભવતીતિ પરમિસ્સરો ભગવા ''નાથો''તિ વુચ્ચતિ. સબ્બો ચાયમત્થો સદ્દસત્થાનુસારતો વેદિતબ્બો. **પવક્ખામી**તિ પકારેન કથેસ્સામિ. **મૂલસિક્ખા**તિ અધિસીલઅધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાવસેન તિસ્સોપિ સિક્ખા, ઉપસમ્પન્નસ્સ સુપ્પતિટ્ઠિતભાવસાધનટ્ઠેન મૂલા ચ સા સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખા ચાતિ મૂલસિક્ખા. ગન્થવસેનેત્થ સઙ્ખિપિત્વા વુત્તત્તા તદ્દીપનો ગન્થો ''મૂલસિક્ખા''તિ વુચ્ચતિ.

તત્થ કતમં સીલં, કતમં અધિસીલં, કતમં ચિત્તં, કતમં અધિચિત્તં, કતમા પઞ્ઞા, કતમા અધિપઞ્ઞાતિ? વુચ્ચતે – પઞ્ચઙ્ગઅટ્ઠઙ્ગદસઙ્ગસીલં તાવ સીલમેવ. પાતિમોક્ખસંવરસીલં પન ''અધિસીલ''ન્તિ વુચ્ચતિ. તઞ્હિ સૂરિયો વિય પજ્જોતાનં, સિનેરુ વિય પબ્બતાનં સબ્બલોકિયસીલાનં અધિકઞ્ચેવ ઉત્તમઞ્ચ. પાતિમોક્ખસંવરતોપિ ચ મગ્ગફલસમ્પયુત્તમેવ સીલં અધિસીલં, તં પન ઇધ નાધિપ્પેતં. ન હિ તં સિક્ખન્તો મેથુનં ધમ્મં પટિસેવતિ. કામાવચરાનિ પન અટ્ઠ કુસલચિત્તાનિ, લોકિયઅટ્ઠસમાપત્તિચિત્તાનિ ચ એકજ્ઝં કત્વા ચિત્તમેવ. વિપસ્સનાપાદકં અટ્ઠસમાપત્તિચિત્તં પન ''અધિચિત્ત''ન્તિ વુચ્ચતિ. તઞ્હિ સબ્બલોકિયચિત્તાનં અધિકઞ્ચેવ ઉત્તમઞ્ચ. તતોપિ ચ મગ્ગફલચિત્તમેવ અધિચિત્તં, તં પન ઇધ નાધિપ્પેતં. ન હિ તં સિક્ખન્તો મેથુનં ધમ્મં પટિસેવતિ. ''અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠ''ન્તિઆદિનયપ્પવત્તં કમ્મસ્સકતાઞાણં પઞ્ઞા, તિલક્ખણાકારપરિચ્છેદકં પન વિપસ્સનાઞાણં ''અધિપઞ્ઞા''તિ વુચ્ચતિ. સા હિ સબ્બલોકિયપઞ્ઞાનં અધિકા ચેવ ઉત્તમા ચ. તતોપિ ચ મગ્ગફલપઞ્ઞાવ અધિપઞ્ઞા, સા પન ઇધ નાધિપ્પેતા. ન હિ તં સિક્ખન્તો મેથુનં ધમ્મં પટિસેવતિ.

તાસુ તીસુ અધિસીલસિક્ખા ચારિત્તવારિત્તવસેન દુવિધમ્પિ સીલં યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જમાનેન, તપ્પટિપક્ખે કિલેસે તદઙ્ગપ્પહાનવસેન પજહન્તેન સિક્ખિતબ્બા. અધિચિત્તસિક્ખા યથાવુત્તેસુ આરમ્મણેસુ અભિયોગવસેન ઝાનપ્પટિપક્ખાનં નીવરણગણાનં વિક્ખમ્ભનપ્પહાનં કુરુમાનેન સિક્ખિતબ્બા. અધિપઞ્ઞાસિક્ખા પન યથાનુરૂપં તદઙ્ગપ્પહાનસમુચ્છેદવસેન સાનુસયે કિલેસે સમુચ્છિન્દન્તેન સિક્ખિતબ્બા. તસ્મા સુપ્પતિટ્ઠિતભાવસાધનટ્ઠેન મૂલા ચ સા સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખા ચાતિ મૂલસિક્ખા, કમ્મવચનિચ્છાયં ''મૂલસિક્ખ''ન્તિ વુત્તં.

સમાસીયતે સઙ્ખિપીયતેતિ સમાસો, તતો **સમાસતો**. સમગ્ગેન સઙ્ઘેન ઞત્તિચતુત્થેન કમ્મેન અકુપ્પેન ઠાનારહેન ઉપસમ્પન્નોતિ ભિક્ખુ. તત્થ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન પઞ્ચવગ્ગકરણીયે કમ્મે યાવતિકા ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા, તેસં આગતત્તા, છન્દારહાનં છન્દસ્સ આહટત્તા, સમ્મુખીભૂતાનઞ્ચ અપ્પટિક્કોસનતો એકસ્મિં કમ્મે સમગ્ગભાવં ઉપગતેન સઙ્ઘેન તીહિ અનુસ્સાવનાહિ એકાય ઞત્તિયા કાતબ્બકમ્મસઙ્ખાતેન ઞત્તિચતુત્થેન ધમ્મિકેન વિનયકમ્મેન વત્થુઞત્તિઅનુસ્સાવનસીમાપરિસાસમ્પત્તિસમ્પન્નત્તા અકોપેતબ્બતં, અપ્પટિક્કોસિતબ્બતં ઉપગતેન ઠાનારહેન કારણારહેન સત્થુસાસનારહેન ઉપસમ્પન્નો નામ, ઉપરિભાવં સમાપન્નો પત્તોતિ અત્થો. ભિક્ખુભાવો હિ ઉપરિભાવો. તઞ્ચેસ યથાવુત્તેન કમ્મેન સમાપન્નત્તા ''ઉપસમ્પન્નો''તિ વુચ્ચતિ, તેન **ભિક્ખુના**. ઊનપઞ્ચવસ્સતાય નવકો, તેન **નવકેન** અધુના પબ્બજિતેન, અચિરપબ્બજિતેનાતિ વુત્તં હોતિ. **આદો**તિ આદિમ્હિયેવાતિ અત્થો, આદિતો પટ્ઠાયાતિ વા. અપિ ચ થેરો ''આદો''તિ વચનેન સદ્ધાપબ્બજિતાનં કુલપુત્તાનં આલસિયદોસેન, અપ્પટિપજ્જન્તાનં અઞ્ઞાણદોસેન ચ અઞ્ઞથા પટિપજ્જન્તાનં સંવેગં જનેતિ. કથં? અતિદુલ્લભં ખણં સમવાયં પટિલભિત્વા તક્ખણં ન કુસીતેન વા નિરત્થકકથાપસુતેન વા વીતિનામેતબ્બં, કિં કાતબ્બં? આદિતો પટ્ઠાય નિરન્તરમેવ તીસુ સિક્ખાસુ આદરો જનેતબ્બોતિ.

''સા માગધી મૂલભાસા, નરા યાયાદિકપ્પિકા;
બ્રહ્માનો ચસ્સુતાલાપા, સમ્બુદ્ધા ચાપિ ભાસરે''તિ. –

વચનતો **મૂલભાસાયા**તિ માગધમૂલાય ભાસાય, સભાવનિરુત્તિયા ભાસાયાતિ વુત્તં હોતિ. **સિક્ખિતુ**ન્તિ ઉગ્ગણ્હિતું.

૧. પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના

૧. ઇદાનિ સબ્બસિક્ખાનં પન મૂલભૂતત્તા અધિસીલસિક્ખાવ પઠમં વુત્તા, તત્રાપિ મહાસાવજ્જત્તા, મૂલચ્છેજ્જવસેન પવત્તનતો ચ સબ્બપઠમં પારાજિકં જાનિતબ્બન્તિ દસ્સેન્તો "**સં નિમિત્ત**"ન્ત્યાદિમાહ. તત્થ મગ્ગત્તયે સં નિમિત્તં પવેસન્તો ભિક્ખુ ચુતોતિ અત્થો. **સં નિમિત્ત**ન્તિ અત્તનો અઙ્ગજાતં, સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન એકતિલબીજમત્તમ્પિ અત્તનો અઙ્ગજાતન્તિ વુત્તં હોતિ. **ભિક્ખૂ**તિ અનિક્ખિત્તસિક્ખો. **મગ્ગત્તયે**તિ એત્થ મનુસ્સામનુસ્સતિરચ્છાનગતાનં વસેન તિસ્સો ઇત્થિયો, તયો ઉભતોબ્યઞ્જનકા, તયો પણ્ડકા, તયો પુરિસાતિ પારાજિકવત્થુભૂતાનં નિમિત્તાનં નિસ્સયા દ્વાદસ સત્તા હોન્તિ. તેસં વચ્ચપસ્સાવમુખમગ્ગવસેન તયો મગ્ગા. તત્થ મનુસ્સિત્થિયા તયો, અમનુસ્સિત્થિયા તયો, તિરચ્છાનગતિત્થિયા તયોતિ નવ , તથા મનુસ્સુભતોબ્યઞ્જનકાદીનં. મનુસ્સપણ્ડકાદીનં પન વચ્ચમુખમગ્ગવસેન દ્વે દ્વેતિ છ, તથા મનુસ્સપુરિસાદીનન્તિ સબ્બેસં વસેન તિંસ મગ્ગા હોન્તિ. તે સબ્બે પરિગ્ગહેત્વા ઇધ ''મગ્ગત્તયે''તિ વુત્તં, તસ્મિં મગ્ગત્તયે, દ્વાદસન્નં સત્તાનં તીસુ મગ્ગેસુ યત્થ કત્થચિ મગ્ગેતિ અત્થો. **ચુતો**તિ સક્કત્તા વા બ્રહ્મત્તા વા ચુતસત્તો વિય સાસનતો ચુતો હોતિ, પારાજિકો હોતીતિ અત્થો.

ઇદાનિ પવેસનં નામ ન કેવલં અત્તુપક્કમેનેવ હોતિ, પરૂપક્કમેનાપિ હોતિ, તત્થાપિ સેવનચિત્તે સતિ પારાજિકો હોતીતિ દસ્સનત્થં "**પવેસના**"ત્યાદિ વુત્તં. તસ્સત્થો – યો ભિક્ખુ પવેસનટ્ઠિતઉદ્ધરણપવિટ્ઠક્ખણેસુ અઞ્ઞતરં ખણં **ચેપિ સાદિયં** સાદિયન્તો સચેપિ તસ્મિં ખણે સેવનચિત્તં ઉપટ્ઠાપેન્તો, **ચુતો** પારાજિકો હોતિ. યો પન સબ્બસો અસાદિયન્તો આસીવિસમુખં અઙ્ગારકાસું પવિટ્ઠં વિય ચ મઞ્ઞતિ, સો નિપ્પરાધો હોતિ. એત્થ પન **ઠિતં** નામ સુક્કવિસ્સટ્ઠિસમયપ્પત્તં. પઠમપારાજિકં.

૨-૭. ઇદાનિ દુતિયં દસ્સેતું "**અદિન્નં માનુસં ભણ્ડ**"ન્ત્યાદિમાહ. તત્થ યો ભિક્ખુ અદિન્નં માનુસં ગરુકં ભણ્ડં પઞ્ચવીસાવહારેસુ યેન કેનચિ અવહારેન આદિયન્તો ચુતો ભવેતિ સમ્બન્ધો. **અદિન્ન**ન્તિ યં કિઞ્ચિ પરપરિગ્ગહિતં સસ્સામિકં ભણ્ડં, તં તેહિ સામિકેહિ કાયેન વા વાચાય વા ન દિન્નન્તિ અદિન્નં, અનિસ્સટ્ઠં અપરિચ્ચત્તં રક્ખિતં ગોપિતં મમાયિતં પરપરિગ્ગહિતં. મનુસ્સસ્સ ઇદન્તિ **માનુસં**, મનુસ્સસન્તકં, "ભણ્ડ"ન્તિમિના તુલ્યાધિકરણં . **થેય્યાયેકેના**તિ થેય્યાય એકેન, એકેન અવહારેનાતિ અત્થો. લિઙ્ગભેદં કત્વા વુત્તં. "થેય્યા કેનચી"તિ વા પાઠો. તત્થ **થેનો**તિ ચોરો, થેનસ્સ ભાવો **થેય્યા**, કરણત્થે ચેતં પચ્ચત્તવચનં, તસ્મા કેનચિ થેય્યેન અવહારેનાતિ અત્થો. **આદિય**ન્તિ આદિયન્તો ગણ્હન્તો. **પઞ્ચવીસાવહારેસૂ**તિ પઞ્ચપઞ્ચકે સમોધાનેત્વા પઞ્ચવીસતિ અવહારા. તત્થ **પઞ્ચપઞ્ચકાનિ** નામ નાનાભણ્ડપઞ્ચકં એકભણ્ડપઞ્ચકં સાહત્થિકપઞ્ચકં પુબ્બપ્પયોગપઞ્ચકં થેય્યાવહારપઞ્ચકન્તિ.

તત્થ સવિઞ્ઞાણકાવિઞ્ઞાણકમિસ્સકભણ્ડવસેન નાનાભણ્ડપઞ્ચકં, સવિઞ્ઞાણકભણ્ડવસેન એકભણ્ડપઞ્ચકં. તત્થ નાનાભણ્ડવસેન તાવ એવં વેદિતબ્બો – યો આરામં અભિયુઞ્જતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. સામિકસ્સ વિમતિં ઉપ્પાદેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. સામિકો "ન મય્હં ભવિસ્સતી"તિ ધુરં નિક્ખિપતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. અઞ્ઞસ્સ ભણ્ડં હરન્તો સીસે ભારં થેય્યચિત્તો આમસતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. ફન્દાપેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. ખન્ધં ઓરોપેતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. ઉપનિક્ખિત્તં ભણ્ડં "દેહિ મે ભણ્ડ"ન્તિ વુચ્ચમાનો "નાહં ગણ્હામી"તિ ભણતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. સામિકસ્સ વિમતિં ઉપ્પાદેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. સામિકો "ન મય્હં દસ્સતી"તિ ધુરં નિક્ખિપતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. "સહભણ્ડહારકં નેસ્સામી"તિ પઠમં પાદં સઙ્કામેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. દુતિયં પાદં સઙ્કામેતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. થલટ્ઠં ભણ્ડં થેય્યચિત્તો આમસતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. ફન્દાપેતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. ઠાના ચાવેતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. અયમેત્થ નાનાભણ્ડવસેન યોજના. એકભણ્ડવસેન પન સસ્સામિકં દાસં વા તિરચ્છાનં વા યથાવુત્તેન અભિયોગાદિના નયેન આદિયતિ વા હરતિ વા અવહરતિ વા ઇરિયાપથં કોપેતિ વા ઠાના ચાવેતિ વાતિ. અયમેત્થ એકભણ્ડવસેન યોજના.

પઞ્ચ અવહારા સાહત્થિકો આણત્તિકો નિસ્સગ્ગિયો અત્થસાધકો ધુરનિક્ખેપોતિ. તત્થ **સાહત્થિકો** નામ પરસ્સ ભણ્ડં સહત્થા અવહરતિ. **આણત્તિકો** નામ "અસુકસ્સ ભણ્ડં અવહરા"તિ અઞ્ઞં આણાપેતિ. **નિસ્સગ્ગિયો** નામ અન્તોસુઙ્કઘાતે ઠિતો બહિસુઙ્કઘાતં પાતેતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. **અત્થસાધકો** નામ "અસુકં ભણ્ડં યદા સક્કોસિ, તદા અવહરા"તિ આણાપેતિ. તત્થ સચે પરો અનન્તરાયિકો હુત્વા તં અવહરતિ, આણાપકો આણત્તિક્ખણેયેવ પારાજિકો હોતિ, અવહારકો પન અવહટકાલે, અયં અત્થસાધકો. **ધુરનિક્ખેપો** પન ઉપનિક્ખિત્તભણ્ડવસેન વેદિતબ્બોતિ ઇદં સાહત્થિકપઞ્ચકં.

અપરેપિ પઞ્ચ અવહારા પુબ્બપ્પયોગો સહપ્પયોગો સંવિધાવહારો સઙ્કેતકમ્મં નિમિત્તકમ્મન્તિ. તત્થ આણત્તિવસેન **પુબ્બપ્પયોગો** વેદિતબ્બો, ઠાનાચાવનવસેન **સહપ્પયોગો**. **સંવિધાવહારો** નામ સમ્બહુલા ભિક્ખૂ "અમુકં નામ ગેહં ગન્ત્વા, છદનં વા ભિન્દિત્વા, સન્ધિં વા છિન્દિત્વા ભણ્ડં હરિસ્સામા"તિ સંવિદહિત્વા ગચ્છન્તિ,

તેસુ એકો ભણ્ડં અવહરતિ, તસ્સુદ્ધારે સબ્બેસં પારાજિકં. **સઙ્કેતકમ્મં** નામ સઞ્જાનનકમ્મં કાલપરિચ્છેદવસેન સઞ્ઞાકરણં. એત્થ ચ ''પુરેભત્તં અવહરા''તિ વુત્તે અજ્જ વા પુરેભત્તં અવહરતુ, સ્વે વા અનાગતે સંવચ્છરે વા, નત્થિ વિસઙ્કેતો, સઙ્કેતકારકસ્સ આણત્તિક્ખણે, ઇતરસ્સ ઠાના ચાવનેતિ એવં આપત્તિ ઉભિન્નં પારાજિકસ્સ. **નિમિત્તકમ્મં** નામ સઞ્ઞુપ્પાદનત્થં કસ્સચિ નિમિત્તસ્સ કરણં અક્ખિનિખણનહત્થાલઙ્ઘનપાણિપ્પહારઅઙ્ગુલિફોટનગીવુન્નામનઉક્કાસનાદિના અનેકપ્પકારં. અવહારકો આણાપકેન યં નિમિત્તસઞ્ઞં કત્વા વુત્તં, તં ''એત''ન્તિ મઞ્ઞમાનો તમેવ અવહરતિ, ઉભિન્નં પારાજિકં. યં ''અવહરા''તિ વુત્તં, તં ''એત''ન્તિ મઞ્ઞમાનો અઞ્ઞં તસ્મિંયેવ ઠાને ઠપિતં અવહરતિ, મૂલટ્ઠસ્સ અનાપત્તિ. ઇદં પુબ્બપ્પયોગપઞ્ચકં.

અપરેપિ પઞ્ચ અવહારા થેય્યાવહારો પસય્હાવહારો પરિકપ્પાવહારો પટિચ્છન્નાવહારો કુસાવહારોતિ. તત્થ યો કૂટમાનકૂટકહાપણાદીહિ વઞ્ચેત્વા ગણ્હાતિ, તસ્સેવં ગણ્હતો અવહારો **થેય્યાવહારો**. યો સન્તજ્જેત્વા સયં દસ્સેત્વા તેસં સન્તકં ગણ્હાતિ, યો વા અત્તનો પત્તબલિતો ચ અધિકં બલક્કારેન ગણ્હાતિ રાજરાજમહામત્તાદયો વિય, તસ્સેવં ગણ્હતો અવહારો **પસય્હાવહારો**. પરિકપ્પેત્વા ગણ્હતો પનાવહારો **પરિકપ્પાવહારો**. સો દુવિધો ભણ્ડોકાસપરિકપ્પવસેન. તત્ર યો ''સાટકો ચે, ગણ્હિસ્સામિ, સુત્તં ચે, ન ગણ્હિસ્સામી''તિ પરિકપ્પેત્વા અન્ધકારે પસિબ્બકં ગણ્હાતિ, તત્ર સાટકો ચે, ઉદ્ધારેયેવ પારાજિકં, સુત્તં ચે હોતિ, રક્ખતિ. અયં **ભણ્ડપરિકપ્પો** નામ. યો ઠાનં પરિકપ્પેત્વા ભણ્ડં ગણ્હાતિ, તસ્સ તં પરિકપ્પિતપરિચ્છેદં અતિક્કન્તમત્તે પારાજિકં. અયં **ઓકાસપરિકપ્પો** નામ. એવમિમેસં દ્વિન્નં પરિકપ્પાનં વસેન પરિકપ્પેત્વા ગણ્હતો અવહારો પરિકપ્પાવહારો. પટિચ્છાદેત્વા પરસ્સ ભણ્ડં ગણ્હતો અવહારો **પટિચ્છન્નાવહારો** નામ. કુસં સઙ્કામેત્વા અવહરણં **કુસાવહારો**. યો કુસં પાતેત્વા ચીવરે ભાજિયમાને અત્તનો કોટ્ઠાસસ્સ સમીપે ઠિતં અપ્પગ્ઘતરં વા મહગ્ઘતરં વા સમસમં વા પરસ્સ કોટ્ઠાસં દિસ્વા સચે પઠમતરં પરકોટ્ઠાસતો કુસદણ્ડકં ઉદ્ધરતિ, અત્તનો કોટ્ઠાસે પાતેતુકામતાય ઉદ્ધારે રક્ખતિ, પાતનેપિ રક્ખતિ, અત્તનો કોટ્ઠાસતો પન કુસદણ્ડં ઉદ્ધરતિ, ઉદ્ધારે રક્ખતિ, તં ઉદ્ધરિત્વા પરકોટ્ઠાસે પાતેન્તસ્સ હત્થતો મુત્તમત્તે પારાજિકં. અયં કુસાવહારો નામાતિ ઇમેસુ પઞ્ચવીસાવહારેસુ યેન કેનચિ અવહારેન ગણ્હન્તો પારાજિકો ભવેતિ અત્થો.

ગરુકન્તિ પઞ્ચમાસકં. વીસતિમાસકો હિ કહાપણો, કહાપણસ્સ ચતુત્થો ભાગો પાદો નામ, તસ્મા પઞ્ચમાસકં વા પાદં વા ગરુકન્તિ વેદિતબ્બં. તત્થ ''ચત્તારો વીહયો ગુઞ્જા, દ્વે ગુઞ્જા માસકો ભવે''તિ વચનતો વીહિવસેન ચત્તાલીસ વીહયો દસ ગુઞ્જા પઞ્ચમાસકોતિ વેદિતબ્બો. યં પન સામણેરસિક્ખાયં ''વીસતિવીહી''તિ વુત્તં, તં નેવ પાળિયં, ન અટ્ઠકથાયં અત્થિ, વીમંસિતબ્બમેતં. દુતિયપારાજિકં.

૮. ઇદાનિ તતિયં દસ્સેતું ''**મનુસ્સપાણં પાણો**''ત્યાદિ વુત્તં. તત્થ યો ભિક્ખુ ''મનુસ્સપાણો'' ઇતિ જાનન્તો વધકચિત્તેન મનુસ્સપાણં જીવિતા વિયોજેતિ, સો ભિક્ખુ સાસના પારાજિકો હોતીતિ સમુદાયત્થો.

મનુસ્સપાણન્તિ માતુકુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિચિત્તેન સહુપ્પન્નં અતિપરિત્તં કલલરૂપં આદિં કત્વા પકતિયા વીસવસ્સસતાયુકસ્સ સત્તસ્સ યાવ મરણકાલા એત્થન્તરે અનુપુબ્બેન વુદ્ધિપ્પત્તો અત્તભાવો, એસો મનુસ્સપાણો નામ, એવરૂપં મનુસ્સપાણન્તિ અત્થો. **પાણોતિ જાન**ન્તિ ''પાણો'' ઇતિ જાનન્તો ''તં જીવિતા વોરોપેમી''તિ જાનન્તો. **વધકચેતસા**તિ વધકચિત્તેન, ઇત્થમ્ભૂતે કરણવચનં, વધકચિત્તો હુત્વા મરણાધિપ્પાયો હુત્વાતિ વુત્તં હોતિ. **જીવિતા**તિ જીવિતિન્દ્રિયતો. **યો**તિ અનિયમવચનં. **સો**તિ એતેન નિયમનં વેદિતબ્બં. **વિયોજેતી**તિ વુત્તપ્પકારં મનુસ્સવિગ્ગહં કલલકાલેપિ તાપનમદ્દનેહિ વા ભેસજ્જસમ્પદાનેન વા તતો વા ઉદ્ધમ્પિ તદનુરૂપેન

ઉપક્કમેન જીવિતા વિયોજેતીતિ અત્થો. **સાસના**તિ પરાપુબ્બજિધાતુપ્પયોગે નિસ્સક્કવચનં, તેન સત્થુસાસનતોતિ અત્થો. **પરાજિતો**તિ પરાજયમાપન્નો. હોતીતિ પાઠસેસો. તતિયપારાજિકં.

૯. ઇદાનિ ચતુત્થં દસ્સેતું “**ઝાનાદિભેદ**”ન્ત્યાદિ વુત્તં. તત્થ યો ભિક્ખુ અઞ્ઞાપદેસઞ્ચ અધિમાનઞ્ચ વજ્જેત્વા હદયે અસન્તં ઝાનાદિભેદં ધમ્મં મનુસ્સજાતિકસ્સ સત્તસ્સ વદેય્ય, તસ્મિં ખણે ઞાતે સો તતો સાસના પારાજિકો એવ હોતીતિ અત્થો.

ઝાનાદિભેદન્તિ “ઝાનં વિમોક્ખો સમાધિ સમાપત્તિ ઞાણદસ્સનં મગ્ગભાવના ફલસચ્છિકિરિયા કિલેસપ્પહાનં વિનીવરણતા ચિત્તસ્સ સુઞ્ઞાગારે અભિરતી”તિ (પારા॰ ૧૯૮) એવં વુત્તં ઝાનાદિભેદં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં. **હદયે**તિ ચિત્તે. **અસન્ત**ન્તિ અસંવિજ્જમાનં. **અઞ્ઞાપદેસ**ન્તિ “યો તે વિહારે વસિ, સો ભિક્ખુ પઠમસ્સ ઝાનસ્સ લાભી”તિઆદિના નયેન અઞ્ઞાપદેસં વજ્જેત્વાતિ અત્થો. **વિના**તિ વજ્જનત્થે નિપાતો, તસ્સ વજ્જેત્વાતિ અત્થો. **અધિમાન**ન્તિ “અધિગતા મયા”તિ એવં ઉપ્પન્નં માનન્તિ અત્થો. અધિગતો માનોતિ વિગ્ગહો, તં અધિમાનં વજ્જેત્વાતિ અત્થો. **મનુસ્સજાતિસ્સા**તિ મનુસ્સજાતિકસ્સ, ન દેવબ્રહ્માદીસુ અઞ્ઞતરસ્સાતિ અત્થો. **વદેય્યા**તિ આરોચેય્ય. **ઞાતક્ખણે**તિ ઞાતે ખણેતિ છેદો, તસ્મિં તેનારોચિતક્ખણે મનુસ્સજાતિકેન ઞાતેતિ અત્થો. **તેના**તિ નિસ્સક્કે કરણવચનં, તતો સાસનતો પારાજિકોતિ અત્થો. ચતુત્થપારાજિકં.

પારાજિકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. ગરુકાપત્તિનિદ્દેસવણ્ણના

૧૦. ઇદાનિ સઙ્ઘાદિસેસં પકાસેતું “**મોચેતુકામચિત્તેના**”તિઆદિમારદ્ધં. તત્થ મોચેતું કામેતીતિ મોચેતુકામં, મોચેતુકામઞ્ચ તં ચિત્તઞ્ચાતિ **મોચેતુકામચિત્તં** , તેન, મોચનસ્સાદચિત્તેનાતિ અત્થો. એકાદસન્નઞ્હિ રાગાનં એકેન મોચનસ્સાદેન આપત્તિ હોતીતિ વુત્તં હોતિ.

તત્રિમે એકાદસ અસ્સાદા મોચનસ્સાદો મુચ્ચનસ્સાદો મુત્તસ્સાદો મેથુનસ્સાદો ફસ્સસ્સાદો કણ્ડુવનસ્સાદો દસ્સનસ્સાદો નિસજ્જસ્સાદો વાચસ્સાદો ગેહસિતપેમં વનભઙ્ગિયન્તિ. તત્થ **મોચનસ્સાદ**ચેતનાય ચેતેન્તો ચેવ અસ્સાદેન્તો ચ ઉપક્કમતિ, મુચ્ચતિ, સઙ્ઘાદિસેસો , ન મુચ્ચતિ ચે, થુલ્લચ્ચયં. સચે પન સયનકાલે રાગપરિયુટ્ઠિતો હુત્વા ઊરુના વા મુટ્ઠિના વા અઙ્ગજાતં ગાળ્હં પીળેત્વા મોચનત્થાય સઉસ્સાહો સુપતિ, સુપન્તસ્સ ચસ્સ અસુચિ મુચ્ચતિ, સઙ્ઘાદિસેસો. **મુચ્ચનસ્સાદે** અત્તનો ધમ્મતાય મુચ્ચમાનં અસ્સાદેતિ, ન ઉપક્કમતિ, મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ. **મુત્તસ્સાદે** અત્તનો ધમ્મતાય મુત્તે ઠાના ચુતે અસુચિમ્હિ પચ્છા અસ્સાદેન્તસ્સ વિના ઉપક્કમેન મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ. **મેથુનસ્સાદે** મેથુનરાગેન માતુગામં ગણ્હાતિ, તેન અસુચિ મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ, દુક્કટં પન આપજ્જતિ. **ફસ્સસ્સાદો** દુવિધો અજ્ઝત્તિકો બાહિરો ચાતિ. તત્થ અત્તનો નિમિત્તં “થદ્ધં, મુદુકન્તિ જાનિસ્સામી”તિ વા લોલભાવેન વા કીળાપયતો અસુચિ મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ. બાહિરફસ્સસ્સાદે પન કાયસંસગ્ગરાગેન ઇત્થિં ફુસતો, આલિઙ્ગતો ચ અસુચિ મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ, કાયસંસગ્ગસઙ્ઘાદિસેસં પન આપજ્જતિ.

કણ્ડુવનસ્સાદે દદ્દુકચ્છુપિળકપાણકાદીનં અઞ્ઞતરેન ખજ્જમાનં નિમિત્તં કણ્ડુવનસ્સાદેન કણ્ડુવતો અસુચિ મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ. **દસ્સનસ્સાદે** ઇત્થિયા અનોકાસં ઉપનિજ્ઝાયતો અસુચિ મુચ્ચતિ, અનાપત્તિ, દુક્કટં પન

હોતિ. **નિસજ્જસ્સાદે** માતુગામેન સદ્ધિં રહો નિસિન્નસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ , રહોનિસજ્જાપત્તિ પન હોતિ. **વાચસ્સાદે** માતુગામં મેથુનપ્પટિસંયુત્તાહિ વાચાહિ ઓભાસન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ, દુટ્ઠુલ્લવાચાસઙ્ઘાદિસેસં પન આપજ્જતિ. **ગેહસિતપેમે** માતાદીનં માતાદિપેમેન આલિઙ્ગનાદિં કરોન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તિ. **વનભઙ્ગં** સન્થવકરણત્થાય ઇત્થિયા પેસિતપુપ્ફાદિવનભઙ્ગસઞ્ઞિતં પણ્ણાકારં ''ઇત્થન્નામાય ઇમં પેસિત''ન્તિ અસ્સાદેન આમસન્તસ્સ મુત્તેપિ અનાપત્તીતિ. એવમેતેસુ મોચનસ્સાદેન આપત્તિ હોતીતિ દસ્સેતું ''મોચેતુ...પે॰... ના''તિ વુત્તં. અથ વા મોચેતુકામં ચિત્તં યસ્સ સોયં **મોચેતુકામચિત્તો**, તેન, ઇત્થમ્ભૂતે કરણવચનં, મોચેતુકામચિત્તો હુત્વાતિ અત્થો.

ઉપક્કમ્માતિ હત્થાદીસુ યેન કેનચિ નિમિત્તે ઉપક્કમિત્વાતિ અત્થો. **વિમોચયન્તિ** યં અન્તમસો એકા ખુદ્દકમક્ખિકા પિવેય્ય, તત્તકમ્પિ વિમોચેન્તોતિ અત્થો. **સુક્કન્તિ** નીલપીતલોહિતોદાતતક્કતેલદકખીરદધિસપ્પિવણ્ણસઙ્ખાતેસુ દસવિધેસુ સુક્કેસુ યં કિઞ્ચિ સુક્કં. **અઞ્ઞત્ર સુપિના**તિ યા સુપિનન્તે સુક્કવિસ્સટ્ઠિ હોતિ, તં ઠપેત્વાતિ અત્થો. **સમણો**તિ યો કોચિ ઉપસમ્પન્નો. **ગરુકન્તિ** સઙ્ઘાદિસેસં. **કુસે**તિ આપજ્જેય્યાતિ અત્થો. ચેતના ઉપક્કમો મુચ્ચનન્તિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનીતિ. સુક્કવિસ્સટ્ઠિસિક્ખાપદં.

૧૧. ઇદાનિ કાયસંસગ્ગં દસ્સેતું "**કાયસંસગ્ગરાગેના**"તિઆદિમારદ્ધં. ભિક્ખુ મનુસ્સિત્થિયા મનુસ્સિત્થિસઞ્ઞી હુત્વા કાયસંસગ્ગરાગેન ઉપક્કમિત્વા મનુસ્સિત્થિં પરામસન્તો સઙ્ઘાદિસેસં આપજ્જેય્યાતિ યોજના. તત્થ **કાયસંસગ્ગરાગેના**તિ હત્થગ્ગહણાદિકાયસમ્ફસ્સેન રાગેન કાયમિસ્સરાગેન. **મનુસ્સિત્થિન્તિ** તદહુજાતમ્પિ જીવમાનકમનુસ્સિત્થિં. **પરામસન્તિ** પરામસન્તો, ઇત્થીતિ સઞ્ઞા ઇત્થિસઞ્ઞા , સા અસ્સ અત્થીતિ **ઇત્થિસઞ્ઞી**, ઇત્થિસઞ્ઞી હુત્વાતિ અત્થો. મનુસ્સિત્થી, ઇત્થિસઞ્ઞિતા, કાયસંસગ્ગરાગો, તેન રાગેન વાયામો, હત્થગ્ગાહાદિસમાપજ્જનન્તિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. કાયસંસગ્ગસિક્ખાપદં.

૧૨. ઇદાનિ દુટ્ઠુલ્લં દસ્સેતું "**દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદેના**"તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદેના**તિ વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગમેથુનધમ્મપ્પટિસંયુત્તવાચસ્સાદરાગેન. **મગ્ગં વારબ્ભ મેથુનન્તિ** વચ્ચમગ્ગપસ્સાવમગ્ગાનં અઞ્ઞતરં મગ્ગં વા મેથુનં વા આરબ્ભાતિ અત્થો. **ઓભાસન્તો**તિ અવભાસન્તો. **મનુસ્સિત્થિન્તિ** વિઞ્ઞું પટિબલં સુભાસિતદુબ્ભાસિતં દુટ્ઠુલ્લાદુટ્ઠુલ્લં સલ્લક્ખણસમત્થં મનુસ્સિત્થિં. **સુણમાનન્તિ** સુણન્તિં. ઇમિના પટિબલાયપિ ઇત્થિયા અવિઞ્ઞત્તિપથે ઠિતાય દૂતેન વા પણ્ણેન વા આરોચેન્તસ્સ દુટ્ઠુલ્લવાચાપત્તિ ન હોતીતિ દીપિતં હોતિ. મનુસ્સિત્થી, ઇત્થિસઞ્ઞિતા, દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદરાગો, તેન રાગેન ઓભાસનં, તઙ્ખણવિજાનનન્તિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. દુટ્ઠુલ્લવાચસ્સાદસિક્ખાપદં.

૧૩. ઇદાનિ અત્તકામપારિચરિયં દસ્સેતું "**વણ્ણ**"ન્ત્યાદિ વુત્તં. તત્થ યો ભિક્ખુ અત્તનો કામપારિચરિયાય વણ્ણં વત્વા મેથુનરાગેન ઇત્થિં મેથુનં યાચમાનો ગરું કુસેતિ સમ્બન્ધો. **વણ્ણં વત્વા**તિ ગુણં આનિસંસં પકાસેત્વા. **અત્તનોકામપારિચરિયાયા**તિ મેથુનધમ્મસઙ્ખાતેન કામેન પારિચરિયા કામપારિચરિયા, અત્તનો અત્થાય કામપારિચરિયા અત્તનોકામપારિચરિયા, અલુત્તસમાસોયં. અથ વા અત્તનોતિ કત્વત્થે સામિવચનં, અત્તનો કામિતા ઇચ્છિતાતિ અત્તનોકામા, સયં મેથુનરાગવસેન પત્થિતાતિ અત્થો, અત્તનોકામા ચ સા પારિચરિયા ચાતિ અત્તનોકામપારિચરિયા , તાય **અત્તનોકામપારિચરિયાય**, ''એતદગ્ગં, ભગિનિ, પારિચરિયાનં, યા માદિસં સીલવન્તં કલ્યાણધમ્મં બ્રહ્મચારિં એતેન ધમ્મેન પરિચરેય્યા''તિ એવં વણ્ણં વત્વાતિ અત્થો. યાચધાતુનો દ્વિકમ્મિકત્તા "**ઇત્થિં મેથુનં યાચમાનો**"તિ વુત્તં. તત્થ **ઇત્થિન્તિ** દુટ્ઠુલ્લોભાસને વુત્તપ્પકારં ઇત્થિં. મનુસ્સિત્થી,

ઇત્થિસઞ્ઞિતા , અત્તકામપારિચરિયાય રાગો, તેન રાગેન વણ્ણભણનં, તઙ્ખણવિજાનનન્તિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અત્તકામપારિચરિયસિક્ખાપદં.

૧૪. ઇદાનિ સઞ્ચરિત્તં દસ્સેતું "**સન્દેસ**"ન્ત્યાદિમારદ્ધં. તત્થ ભિક્ખુ પુરિસસ્સ વા સન્દેસં, ઇત્થિયા વા સન્દેસં પટિગ્ગહેત્વા વીમંસિત્વા પચ્ચાહરન્તો ગરુકં ફુસેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **સન્દેસ**ન્તિ "ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં માતુરક્ખિતં બ્રૂહિ 'હોહિ કિર ઇત્થન્નામસ્સ ભરિયા ધનક્કીતા"તિ (પારા॰ ૩૦૫) એવં વુત્તં પુરિસસ્સ સાસનં, "ગચ્છ, ભન્તે, ઇત્થન્નામં પુરિસં બ્રૂહિ 'અહં તસ્સ ભરિયા ભવિસ્સામી"તિ (પારા॰ ૩૨૬-૩૨૭ થોકં વિસદિસં) એવં વુત્તં ઇત્થિયા સાસનં. **પટિગ્ગણ્હિત્વા**તિ "સાધુ ઉપાસકા"તિ વા "હોતૂ"તિ વા "આરોચેસ્સામી"તિ વા યેન કેનચિ આકારેન વચીભેદં કત્વા વા સીસકમ્પનાદીહિ વા પટિગ્ગણ્હિત્વા સમ્પટિચ્છિત્વાતિ અત્થો. **વીમંસિત્વા**તિ વુત્તપ્પકારેન સાસનં ગહેત્વા પુરિસસ્સ વા ઇત્થિયા વા તેસં અવસ્સારોચનકાનં માતાપિતાભાતાભગિનિઆદીનં વા આરોચેત્વાતિ અત્થો. **હરંપચ્ચા**તિ એત્થ "પચ્ચાહર"ન્તિ વત્તબ્બે છન્દહાનિભયા હર-સદ્દં પુબ્બનિપાતં કત્વા વુત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં. યત્થ પહિતેન તત્થ ગન્ત્વા તેન આરોચિતા સા ઇત્થી "સાધૂ"તિ સમ્પટિચ્છતુ વા પટિક્ખિપતુ વા લજ્જાય વા તુણ્હી હોતુ, પુન આગન્ત્વા તસ્સ પુરિસસ્સ હરન્તો એત્તાવતા ઇમાય પટિગ્ગહણારોચનપ્પચ્ચાહરણસઙ્ખાતાય તિવઙ્ગસમ્પત્તિયા સો ભિક્ખુ સઙ્ઘાદિસેસં આપજ્જેય્યાતિ અત્થો. તેસં મનુસ્સજાતિકતા, અલંવચનીયતા, પટિગ્ગણ્હનવીમંસનપ્પચ્ચાહરણાનીતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. સઞ્ચરિત્તસિક્ખાપદં.

૧૫. ઇદાનિ અમૂલકં પકાસેતું "**ચાવેતુકામો**"તિઆદિમારદ્ધં. ચાવેતુકામો ભિક્ખુ અમૂલન્તિમવત્થુના અઞ્ઞં સુણમાનં ભિક્ખું ચોદેન્તો વા ચોદાપેન્તો વા ગરું ફુસેતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ચાવેતુકામો**તિ બ્રહ્મચરિયા ચાવેતુકામો. **ચોદેન્તો**તિ "ત્વં પારાજિકં ધમ્મં આપન્નોસિ, અસ્સમણોસિ, અસક્યપુત્તિયોસી"તિઆદીહિ વચનેહિ સયં ચોદેન્તોતિ અત્થો. એવં ચોદેન્તસ્સ વાચાય વાચાય સઙ્ઘાદિસેસો. **અમૂલન્તિમવત્થુના**તિ યં ચોદકેન ચુદિતકમ્હિ પુગ્ગલે અદિટ્ઠં અસુતં અપરિસઙ્કિતં, ઇદં એતેસં દસ્સનસવનપરિસઙ્કિતસઙ્ખાતાનં મૂલાનં અભાવતો નાસ્સ મૂલન્તિ અમૂલં, અન્તિમં વત્થુ યસ્સ પારાજિકસ્સ તદિદં અન્તિમવત્થુ, અમૂલઞ્ચ તં અન્તિમવત્થુ ચેતિ અમૂલન્તિમવત્થુ, તેન અમૂલન્તિમવત્થુના, ભિક્ખુનો અનુરૂપેસુ એકૂનવીસતિયા પારાજિકેસુ અઞ્ઞતરેનાતિ અત્થો. **ચોદાપય**ન્તિ ચોદાપયન્તો, તસ્સ સમીપે ઠત્વા અઞ્ઞં ભિક્ખું આણાપેત્વા ચોદાપેન્તો તસ્સ આણત્તસ્સ વાચાય વાચાય ગરું ફુસેતિ અત્થો. **સુણમાન**ન્તિ ઇમિના પરમ્મુખા દૂતેન વા પણ્ણેન વા ચોદેન્તસ્સ ન રુહતીતિ દીપિતં હોતિ. પરમ્મુખા પન સત્તહિ આપત્તિક્ખન્ધેહિ વદન્તસ્સ દુક્કટં. યં ચોદેતિ, તસ્સ ઉપસમ્પન્નોતિ સઙ્ખ્યૂપગમનં, તસ્મિં સુદ્ધસઞ્ઞિતા, યેન પારાજિકેન ચોદેતિ, તસ્સ દિટ્ઠાદિવસેન અમૂલકતા, ચાવનાધિપ્પાયેન સમ્મુખા ચોદના, તસ્સ તઙ્ખણવિજાનનન્તિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અમૂલકસિક્ખાપદં.

૧૬. ઇદાનિ અઞ્ઞભાગિયં દસ્સેતું "**લેસમત્ત**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **લેસમત્તમુપાદાયા**તિ જાતિનામગોત્તલિઙ્ગાપત્તિપત્તચીવરૂપજ્ઝાયાચરિયસેનાસનલેસસઙ્ખાતેસુ દસસુ લેસેસુ યો તસ્મિં પુગ્ગલે દિસ્સતિ, તં લેસમત્તં ઉપાદાય નિસ્સાય ભિક્ખું બ્રહ્મચરિયા ચાવેતુકામો અમૂલન્તિમવત્થુના સુણમાનં ભિક્ખું ચોદેન્તો ગરું ફુસેતિ અત્થો. કથં? અઞ્ઞો ખત્તિયજાતિકો ઇમિના ચોદકેન પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપજ્જન્તો દિટ્ઠો હોતિ, સો અઞ્ઞં અત્તનો વેરિં ખત્તિયજાતિકં ભિક્ખું પસ્સિત્વા તં ખત્તિયજાતિલેસં ગહેત્વા એવં "ખત્તિયો મયા દિટ્ઠો પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપજ્જન્તો, ત્વં ખત્તિયો પારાજિકં ધમ્મં આપન્નોસી"તિ વા "ત્વં સો ખત્તિયો, નાઞ્ઞો, પારાજિકં ધમ્મં

અજ્ઝાપન્નોસી’’તિ વા ચોદેતિ, એવં નામલેસાદયોપિ વેદિતબ્બા. અઙ્ગાનિ પનેત્થ અનન્તરસદિસાનિ. અઞ્ઞભાગિયસિક્ખાપદં.

ગરુકાપત્તિનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના

૧૭. ઇદાનિ ચીવરવિધિં દસ્સેતું ‘‘**વિકપ્પન**’’ન્ત્યાદિમુદ્ધટં. યો ભિક્ખુ અકાલચીવરં વિકપ્પનઞ્ચ અધિટ્ઠાનઞ્ચ અકત્વા દસાહં અતિક્કામેતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ પિણ્ડત્થો. તત્થ **અકાલચીવર**ન્તિ અકાલે ચીવરં, ખોમં કપ્પાસિકં કોસેય્યં કમ્બલં સાણં ભઙ્ગન્તિ જાતિતો છ ચીવરાનિ, દુકૂલં પટ્ટુણ્ણં સોમારપટ્ટં ચીનપટ્ટં ઇદ્ધિજં દેવદિન્નન્તિ ઇમાનિ પન છ અનુલોમચીવરાનિ. તેસુ દુકૂલં સાણસ્સ અનુલોમં વાકમયત્તા. પટ્ટુણ્ણાદીનિ તીણિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ પાણકેહિ કતસુત્તમયત્તા. ઇદ્ધિજાદીનિ દ્વયાનિ ખોમાદીનં અનુલોમાનિ તેસમઞ્ઞતરભાવતો . ઇમેસં છન્નં ચીવરાનં અઞ્ઞતરં અકાલચીવરં.

વિકપ્પનમધિટ્ઠાનન્તિ એત્થ પન વિકપ્પનૂપગં અધિટ્ઠાનૂપગઞ્ચ એવં વેદિતબ્બં. તત્રાયં પાળિ – ‘‘અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, આયામેન અટ્ઠઙ્ગુલં સુગતઙ્ગુલેન ચતુરઙ્ગુલવિત્થતં પચ્છિમચીવરં વિકપ્પેતુ’’ન્તિ (મહાવ॰ ૩૫૮). મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ દીઘસો દ્વે વિદત્થિયો, તિરિયં વિદત્થિ. દ્વે વિકપ્પના સમ્મુખાવિકપ્પના ચ પરમ્મુખાવિકપ્પના ચ. કથં? ‘‘ઇમં ચીવરં તુય્હં વિકપ્પેમી’’તિ વત્તબ્બં, અયં **સમ્મુખાવિકપ્પના**. ‘‘મય્હં સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી’’તિ, એકસ્સ સન્તિકે ‘‘ઇમં ચીવરં તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો વિકપ્પેમી’’તિ વત્તબ્બં, અયં અપરાપિ **સમ્મુખાવિકપ્પના**. તેન ભિક્ખુના ‘‘તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી’’તિ, ‘‘ઇમં ચીવરં તુય્હં વિકપ્પનત્થાય દમ્મી’’તિ વત્તબ્બં, તેન વત્તબ્બો ‘‘કો તે મિત્તો વા સન્દિટ્ઠો વા સમ્ભત્તો વા’’તિ, તતો ઇતરેન ‘‘તિસ્સો ભિક્ખૂ’’તિ વત્તબ્બં, પુન તેન ‘‘અહં તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો દમ્મી’’તિ વત્તબ્બં, અયં **પરમ્મુખાવિકપ્પના**. ‘‘તિસ્સસ્સ ભિક્ખુનો સન્તકં પરિભુઞ્જ વા વિસ્સજ્જેહિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોહી’’તિ વુત્તે પચ્ચુદ્ધારો નામ હોતિ. બહુકે ‘‘ઇમાની’’તિ, અહત્થપાસે ‘‘એતં, એતાની’’તિ વા. એવં વિકપ્પનઞ્ચ અકત્વાતિ અત્થો.

તિચીવરસ્સ પન પમાણં ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદેન સુગતચીવરતો ઊનકં વટ્ટતિ, લામકપરિચ્છેદેન સઙ્ઘાટિયા, ઉત્તરાસઙ્ગસ્સ ચ દીઘતો મુટ્ઠિપઞ્ચકં, તિરિયં મુટ્ઠિત્તિકં, અન્તરવાસકો દીઘતો મુટ્ઠિપઞ્ચકો, તિરિયં દ્વિહત્થોપિ અડ્ઢતેય્યો વા વટ્ટતિ. વુત્તપ્પમાણતો અધિકઞ્ચ ઊનકઞ્ચ ‘‘પરિક્ખારચોળ’’ન્તિ અધિટ્ઠાતબ્બં. દ્વે ચીવરસ્સ અધિટ્ઠાના કાયેન વા અધિટ્ઠેતિ, વાચાય વા અધિટ્ઠેતિ. તિચીવરં અધિટ્ઠહન્તેન રજિત્વા કપ્પબિન્દું દત્વા પુરાણસઙ્ઘાટિં ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં પચ્ચુદ્ધરામી’’તિ પચ્ચુદ્ધરિત્વા નવં સઙ્ઘાટિં હત્થેન ગહેત્વા ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ ચિત્તેન આભોગં કત્વા કાયવિકારં કરોન્તેન કાયેન અધિટ્ઠાતબ્બા, ઇદં કાયેન અધિટ્ઠાનં. તં યેન કેનચિ સરીરાવયવેન અફુસન્તસ્સ ન વટ્ટતિ. વાચાય અધિટ્ઠાનં પન વચીભેદં કત્વા વાચાય અધિટ્ઠાતબ્બં, સચે હત્થપાસે ‘‘ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ, સચે અહત્થપાસે ઠપિતટ્ઠાનં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘એતં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ વાચા ભિન્દિતબ્બા . એસ નયો ઉત્તરાસઙ્ગે, અન્તરવાસકે ચ. તિચીવરાદીનિ સબ્બાનિ એકતો કત્વા ‘‘ઇમાનિ ચીવરાનિ પરિક્ખારચોળાનિ અધિટ્ઠામી’’તિ અધિટ્ઠાતુમ્પિ વટ્ટતીતિ. એવં અધિટ્ઠાનઞ્ચ અકત્વાતિ અત્થો.

દસ અહાનિ **દસાહં**. **અતિમાપેતી**તિ અતિક્કામેતિ. **તસ્સા**તિ તસ્સ ભિક્ખુનો. **નિસ્સગ્ગિયન્તિ** નિસ્સજ્જનં નિસ્સગ્ગિયં, પુબ્બભાગે કત્તબ્બસ્સ વિનયકમ્મસ્સેતં નામં, નિસ્સગ્ગિયમસ્સ અત્થીતિ નિસ્સગ્ગિયં, કિં તં? પાચિત્તિયં, તં અતિક્કામયતો સહનિસ્સગ્ગિયવિનયકમ્મં પાચિત્તિયં સિયા, અયમેત્થ અત્થો. તં પનેતં ચીવરં યં દિવસં ઉપ્પન્નં, તસ્સ યો અરુણો, સો ઉપ્પન્નદિવસનિસ્સિતો, તસ્મા ચીવરુપ્પાદદિવસેન સદ્ધિં એકાદસે અરુણુગ્ગમને દસાહાતિક્કમિતં હોતીતિ. ચીવરસ્સ અત્તનો સન્તકતા, જાતિપ્પમાણયુત્તતા, છિન્નપલિબોધભાવો, અતિરેકચીવરતા, દસાહાતિક્કમોતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. પઠમકથિનસિક્ખાપદં.

૧૮. ઇદાનિ દુતિયં દસ્સેતું "**ભિક્ખુસમ્મુતિયા**"ત્યાદિમારદ્ધં. યો ભિક્ખુસમ્મુતિં વજ્જેત્વા કાલઞ્ચ વિના અધિટ્ઠિતં તિચીવરં એકાહં અતિક્કમાપેતિ, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ભિક્ખુસમ્મુતિયાઞ્ઞત્રા**તિ યં સઙ્ઘો ગિલાનસ્સ ભિક્ખુનો તિચીવરેન વિપ્પવાસસમ્મુતિં દેતિ , તં ઠપેત્વા. **તિચીવરમધિટ્ઠિતન્તિ** કરણત્થે ઉપયોગવચનં, તેન તિચીવરાધિટ્ઠાનનયેન અધિટ્ઠિતેસુ સઙ્ઘાટિઆદીસુ યેન કેનચિ ચીવરેન. **એકાહન્તિ** એકરત્તં. **અતિમાપેતી**તિ વિપ્પવસતિ, વિયુત્તો વસતીતિ અત્થો. તસ્સ અલદ્ધસમ્મુતિકસ્સ ભિક્ખુનો એકરત્તમ્પિ ચીવરેન વિપ્પવાસતો નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો. **સમયં વિના**તિ ચીવરકાલં વજ્જેત્વા. અધિટ્ઠિતચીવરતા, અનત્થતકથિનતા, અલદ્ધસમ્મુતિતા, રત્તિવિપ્પવાસોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. દુતિયકથિનસિક્ખાપદં.

૧૯. ઇદાનિ પુરાણચીવરં દસ્સેતું "**અઞ્ઞાતિકા**"ત્યાદિ આરદ્ધં. તત્થ **અઞ્ઞાતિકા**તિ અઞ્ઞાતિકાય ''પટિસઙ્ખા યોનિસો''તિઆદીસુ વિય, અઞ્ઞાતિકાય નેવ માતુસમ્બન્ધેન ન પિતુસમ્બન્ધેન સમ્બદ્ધાયાતિ વુત્તં હોતિ. **ભિક્ખુનિયા**તિ અટ્ઠવાચિકકમ્મેન ઉપસમ્પન્નાય. **આકોટાપેતી**તિ પહરાપેતિ. તન્તિ નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં ભવેય્યાતિ અત્થો. પુરાણચીવરતા, ઉપચારે ઠત્વા અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા આણાપનં, તસ્સા ધોવનાદીનિ ચાતિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ. પુરાણચીવરસિક્ખાપદં.

૨૦. **કિઞ્ચિ મૂલકન્તિ** કિઞ્ચિ પાભતં. **ચીવરાદાને**તિ ચીવરસ્સ આદાને ચીવરપ્પટિગ્ગહણે. વિકપ્પનૂપગચીવરતા, પારિવત્તકાભાવો, અઞ્ઞાતિકાય હત્થતો ગહણન્તિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ. ચીવરપ્પટિગ્ગહણસિક્ખાપદં.

૨૧. **અપ્પવારિતન્તિ** ''વદેય્યાથ, ભન્તે, યેન અત્થો''તિ ઇચ્છાપિતં ઇચ્છં રુચિં ઉપ્પાદિતં, ન પવારિતન્તિ અપ્પવારિતં. **વિઞ્ઞાપેન્તસ્સા**તિ યાચન્તસ્સ. **અઞ્ઞત્ર સમયા**તિ નટ્ઠચીવરકાલં ઠપેત્વા. વિકપ્પનૂપગચીવરતા, સમયાભાવો, અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. અઞ્ઞાતકવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદં.

૨૨. **રજતન્તિ** રૂપિયં. **જાતરૂપન્તિ** સુવણ્ણં. **માસકન્તિ** તયો માસકા લોહમાસકો દારુમાસકો જતુમાસકોતિ. તત્થ **લોહમાસકો**તિ તમ્બલોહાદીહિ કતમાસકો. **દારુમાસકો**તિ સારદારુના વા વેળુપેસિકાય વા અન્તમસો તાલપણ્ણેનપિ રૂપં છિન્દિત્વા કતમાસકો. **જતુમાસકો**તિ લાખાય વા નિય્યાસેન વા રૂપં સમુટ્ઠાપેત્વા કતમાસકો. **કહાપણન્તિ** સુવણ્ણમયં વા રૂપિયમયં વા પાકતિકં વા. **ગણ્હેય્યા**તિ અત્તનો અત્થાય દીયમાનં વા કત્થચિ ઠિતં વા નિપ્પરિગ્ગહં દિસ્વા સયં ગણ્હેય્ય. **ગણ્હાપેય્યા**તિ તદેવ અઞ્ઞેન ગાહાપેય્ય. **નિસ્સગ્ગી**તિ ગહણાદીસુ યં કિઞ્ચિ કરોન્તસ્સ અધનબદ્ધેસુ વત્થુગણનાય નિસ્સગ્ગિ સિયાતિ અત્થો. **સાદિયેય્ય વા**તિ કાયવાચાહિ અપ્પટિક્ખિપિત્વા ચિત્તેન અધિવાસેય્ય. જાતરૂપરજતભાવો, અત્તુદ્દેસિકતા, ગહણાદીસુ અઞ્ઞતરભાવોતિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ. રૂપિયપ્પટિગ્ગહણસિક્ખાપદં.

૨૩. રજતાદિચતુબ્બિધં અકપ્પિયં કપ્પિયેનાપિ પરિવત્તેય્ય સહધમ્મિકે ઠપેત્વા, નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **અકપ્પિયન્તિ** અકપ્પિયવત્થું. **કપ્પિયેના**તિ કપ્પિયવત્થુના. **સહધમ્મિકે**તિ ભિક્ખુભિક્ખુનિસામણેરસામણેરિસિક્ખમાનસઙ્ખાતે પઞ્ચ સહધમ્મિકે. રૂપિયભાવો, પરિવત્તનઞ્ચાતિ ઇમાનેત્થ દ્વે અઙ્ગાનિ. રૂપિયપરિવત્તનસિક્ખાપદં.

૨૪. ''ઇમં પત્તં તુય્હં વિકપ્પેમી''તિઆદિના **વિકપ્પનઞ્ચ** ''ઇમં પત્તં અધિટ્ઠામી''તિઆદિના **અધિટ્ઠાનઞ્ચ** અકત્વાતિ અત્થો. **પમાણિકન્તિ** એત્થાયં વિનિચ્છયો – અનુપહતપુરાણસાલિતણ્ડુલાનં સુકોટ્ટિતપરિસુદ્ધાનં દ્વે મગધનાળિયો ગહેત્વા તેહિ તણ્ડુલેહિ અનુત્તણ્ડુલમકિલિન્નમપિણ્ડિતં સુવિસદં કુન્દમકુળરાસિસદિસં અવસ્સાવિતોદનં પચિત્વા નિરવસેસં પત્તે પક્ખિપિત્વા તસ્સ ઓદનસ્સ ચતુત્થભાગપ્પમાણો નાતિઘનો નાતિતનુકો હત્થહારિયો સબ્બસમ્ભારસઙ્ખતો મુગ્ગસૂપો પક્ખિપિતબ્બો, તતો આલોપસ્સ અનુરૂપં યાવચરિમાલોપપ્પહોનકં મચ્છમંસાદિબ્યઞ્જનં પક્ખિપિતબ્બં. સપ્પિતેલતક્કરસકઞ્જિકાદીનિ પન અગણનૂપગાનિ હોન્તિ. તાનિ હિ ઓદનગતિકાનિ નેવ હાપેતું, ન વડ્ઢેતું સક્કોન્તિ. એવમેતં સબ્બમ્પિ પક્ખિત્તં સચે પન પત્તસ્સ મુખવટ્ટિયા હેટ્ઠિમરાજિસમં તિટ્ઠતિ, સુત્તેન વા હીરેન વા છિન્દન્તસ્સ સુત્તસ્સ વા હીરસ્સ વા હેટ્ઠિમન્તં ફુસતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં અતિક્કમ્મ થૂપીકતં તિટ્ઠતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠોમકો** નામ પત્તો. સચે તં રાજિં ન સમ્પાપુણાતિ, અન્તોગતમેવ હોતિ, અયં **ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો** નામ. ઉક્કટ્ઠતો ઉપડ્ઢપ્પમાણો **મજ્ઝિમો**. મજ્ઝિમતો ઉપડ્ઢપ્પમાણો **ઓમકો**. તેસમ્પિ વુત્તનયેનેવ પભેદો વેદિતબ્બો. ઇચ્ચેતેસુ ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો ચ ઓમકોમકો ચાતિ દ્વે અપત્તા, સેસા સત્ત પત્તા પમાણયુત્તા નામાતિ એવં પમાણેન યુત્તો પમાણિકો, તં પમાણિકં. **પત્તન્તિ** સત્તસુ પત્તેસુ અઞ્ઞતરં પત્તં. પત્તસ્સ અત્તનો સન્તકતા, પમાણયુત્તતા, અધિટ્ઠાનૂપગતા, અતિરેકપત્તતા, દસાહાતિક્કમોતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. પઠમપત્તસિક્ખાપદં.

૨૫. યો ભિક્ખુ પઞ્ચબન્ધનતો ઊનપત્તે સતિ પરં પન નવં પત્તં વિઞ્ઞાપેતિ, તસ્સપિ ભિક્ખુનો નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **પરન્તિ** અઞ્ઞં, ''નવં પત્ત''ન્તિમિના તુલ્યાધિકરણં. અધિટ્ઠાનૂપગપત્તસ્સ ઊનપઞ્ચબન્ધનતા, અત્તુદ્દેસિકતા, કતવિઞ્ઞત્તિ, તાય ચ પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. ઊનપઞ્ચબન્ધનસિક્ખાપદં.

૨૬. યો સપ્પિતેલાદિકં પન ભેસજ્જં પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં ભુઞ્જન્તો સત્તાહં અતિક્કામેતિ , તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ અત્થો. તત્થ **સપ્પિતેલાદિકન્તિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દો નવનીતમધુફાણિતં સઙ્ગણ્હાતિ. તત્થ **સપ્પિ** નામ ગવાદીનં સપ્પિ, યેસં મંસં કપ્પતિ, તેસં સપ્પિ, તથા **નવનીતં**. **તેલં** નામ તિલસાસપમધુકએરણ્ડવસાદીહિ નિબ્બત્તં. **મધુ** નામ મક્ખિકામધુમેવ. ઉચ્છુરસં ઉપાદાય પન અપક્કા વા અવત્થુકપક્કા વા સબ્બાપિ ઉચ્છુવિકતિ **ફાણિતન્તિ** વેદિતબ્બં. ભેસજ્જવિધાનસિક્ખાપદં.

૨૭. ભિક્ખુસ્સ ચીવરં દત્વા પુન તં ચીવરં સકસઞ્ઞાય અચ્છિન્દન્તસ્સ વા અચ્છિન્દાપયતોપિ વા નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ યોજના. તત્થ **દત્વા**તિ વેય્યાવચ્ચાદીનિ પચ્ચાસીસમાનો દત્વા. **અચ્છિન્દન્તસ્સા**તિ વેય્યાવચ્ચાદીનિ અકરોન્તં દિસ્વા બલક્કારેન ગણ્હન્તસ્સ, તથા **અચ્છિન્દાપયતો**તિ. વિકપ્પનૂપગચીવરતા, સામંદિન્નતા, સકસઞ્ઞિતા, ઉપસમ્પન્નતા, કોધવસેન અચ્છિન્દનં વા અચ્છિન્દાપનં વાતિ ઇમાનેત્થ પઞ્ચ અઙ્ગાનિ. અચ્છિન્દનસિક્ખાપદં.

૨૮. અપ્પવારિતં અઞ્ઞાતિં ગહપતિં સુત્તં યાચિત્વા ઞાતિપ્પવારિતે વજ્જેત્વા તન્તવાયેહિ ચીવરં વાયાપેન્તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ પિણ્ડત્થો. તત્થ **સુત્ત**ન્તિ છબ્બિધં ખોમસુત્તાદિકં વા તેસં અનુલોમં વા. **યાચિયા**તિ ચીવરત્થાય યાચિત્વા. ચીવરત્થાય વિઞ્ઞાપિતસુત્તં, અત્તુદ્દેસિકતા, અકપ્પિયતન્તવાયેન અકપ્પિયવિઞ્ઞત્તિયા વાયાપનન્તિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ. સુત્તવિઞ્ઞત્તિસિક્ખાપદં.

૨૯. યો ભિક્ખુ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં લાભં જાનન્તો અત્તનો પરિણામેતિ, તસ્સ નિસ્સગ્ગિયં સિયાતિ અત્થો. તત્થ **જાન**ન્તિ જાનન્તો. **લાભ**ન્તિ લભિતબ્બં ચીવરાદિવત્થું. **પરિણત**ન્તિ સઙ્ઘસ્સ નિન્નં સઙ્ઘસ્સ પોણં સઙ્ઘસ્સ પબ્ભારં હુત્વા ઠિતં. **અત્તનો પરિણામેતી**તિ ''મય્હં દેથા''તિઆદીનિ વદન્તો અત્તનિ નિન્નં કરોતિ. સઙ્ઘે પરિણતભાવો, તં ઞત્વા અત્તનો પરિણામનં, પટિલાભોતિ ઇમાનેત્થ તીણિ અઙ્ગાનિ. પરિણામનસિક્ખાપદં.

નિસ્સગ્ગિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના

૩૦. ઇદાનિ પાચિત્તિયં દસ્સેતું ''**સમ્પજાનમુસાવાદે**''ત્યાદિ આરદ્ધં. તત્થ **સમ્પજાનમુસાવાદે**તિ નિમિત્તત્થે ભુમ્મવચનં, તસ્મા યો ભિક્ખુ સમ્પજાનન્તો મુસા વદતિ, તસ્સ તન્નિમિત્તં તંહેતુ તપ્પચ્ચયા પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો. **ભિક્ખુઞ્ચ ઓમસન્તસ્સા**તિ જાતિનામગોત્તકમ્મસિપ્પવયઆબાધલિઙ્ગકિલેસાપત્તિઅક્કોસેસુ ભૂતેન વા અભૂતેન વા યેન કેનચિ મુખસત્તિના ભિક્ખું ઓવિજ્ઝન્તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો. **પેસુઞ્ઞહરણેપિ ચા**તિ ભિક્ખુસ્સ પેસુઞ્ઞહરણે, જાતિઆદીહિ અક્કોસવત્થૂહિ ભિક્ખું અક્કોસન્તસ્સ ભિક્ખુનો સુત્વા ભિક્ખુનો પિયકમ્યતાય વા ભેદાધિપ્પાયેન વા યો અક્કુદ્ધો, તસ્સ ભિક્ખુસ્સ કાયેન વા વાચાય વા પેસુઞ્ઞહરણવચને પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો.

૩૧. સઙ્ગીતિત્તયમારુળ્હં પિટકત્તયં ધમ્મં ભિક્ખુઞ્ચ ભિક્ખુનિઞ્ચ ઠપેત્વા અઞ્ઞેન પુગ્ગલેન સદ્ધિં એકતો પદં પદં ભણન્તસ્સ ભિક્ખુનો પદગણનાય પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ સમુદાયત્થો.

૩૨. **અનુપસમ્પન્નેનેવા**તિ ભિક્ખું ઠપેત્વા અન્તમસો પારાજિકવત્થુભૂતેન તિરચ્છાનગતેનાપિ સહ તિરત્તિયં સયિત્વા ચતુત્થદિવસે અત્થઙ્ગતે સૂરિયે પુન સહસેય્યાય પાચિત્તિ સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **સહસેય્યાયા**તિ સબ્બચ્છન્નપરિચ્છિન્ને, યેભુય્યેનચ્છન્નપરિચ્છિન્ને વા સેનાસને પુબ્બાપરિયેન વા એકક્ખણે વા એકતો નિસજ્જનાય. તત્થ છદનં અનાહચ્ચ દિયડ્ઢહત્થુબ્બેધેન પાકારાદિના પરિચ્છિન્નમ્પિ સબ્બપરિચ્છિન્નમિચ્ચેવ વેદિતબ્બં.

૩૩. એકરત્તમ્પિ ઇત્થિયા સદ્ધિં સેય્યં કપ્પયતો તસ્સ ભિક્ખુનોપિ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ **ઇત્થિયા**તિ અન્તમસો તદહુજાતાયપિ મનુસ્સિત્થિયા. **દેસેન્તસ્સ વિના વિઞ્ઞું, ધમ્મઞ્ચ છપ્પદુત્તરિ**ન્તિ વિઞ્ઞું પુરિસં વિના ઇત્થિયા છપ્પદતો ઉત્તરિં ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ ''છપ્પદુત્તરિ''ન્તિ એત્થ એકો ગાથાપાદો એકં પદન્તિ એવં સબ્બત્થ પદપ્પમાણં વેદિતબ્બં. છ પદાનિ છપ્પદં, છપ્પદતો ઉત્તરિં છપ્પદુત્તરિં.

૩૪. ભિક્ખુસમ્મુતિં ઠપેત્વા ભિક્ખુનો દુટ્ઠુલ્લં વજ્જં અભિક્ખુનો વદન્તસ્સ પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો. તત્થ **દુટ્ઠુલ્લ**ન્તિ ઇધ સઙ્ઘાદિસેસં અધિપ્પેતં. **ભિક્ખુસમ્મુતિયા**તિ યં સઙ્ઘો અભિણ્હાપત્તિકસ્સ ભિક્ખુનો આયતિં

સંવરત્થાય આપત્તીનઞ્ચ કુલાનઞ્ચ પરિયન્તં કત્વા વા અકત્વા વા તિક્ખત્તું અપલોકેત્વા કતિકં કરોતિ, તં ઠપેત્વા. **અભિક્ખુનો**તિ અનુપસમ્પન્નસ્સ. **વદન્તસ્સા**તિ આરોચેન્તસ્સ.

૩૫. યો અકપ્પિયં પથવિં ખણેય્ય વા ખણાપેય્ય વા, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયા. તત્થ **અકપ્પિયન્તિ** ઉદ્ધનપચનાદિવસેન વા તથા તથા અદડ્ઢા વા જાતપથવી વુચ્ચતિ. સા તિવિધા સુદ્ધમિસ્સપુઞ્જવસેન. તત્થ **સુદ્ધપથવી** નામ પકતિયા સુદ્ધપંસુ વા સુદ્ધમત્તિકા વા. **મિસ્સપથવી** નામ યત્થ પંસુતો વા મત્તિકતો વા પાસાણસક્ખરકથલમરુમ્બવાલુકાસુ અઞ્ઞતરસ્સ તતિયભાગો હોતિ. **પુઞ્જપથવી** નામ અતિરેકચાતુમાસં ઓવટ્ઠો પંસુપુઞ્જો વા મત્તિકાપુઞ્જો વા હોતિ. વુત્તલક્ખણેન પન મિસ્સકપુઞ્જોપિ પિટ્ઠિપાસાણે ઠિતસુખુમરજમ્પિ ચ દેવે ફુસયન્તે સકિં ચે તિન્તં, ચાતુમાસચ્ચયેન તિન્તોકાસો પુઞ્જપથવીસઙ્ખમેવ ગચ્છતિ. યો ભિક્ખુ ભૂતગામં વિકોપેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ભૂતગામ**ન્તિ ભવન્તિ, અભવું ચાતિ ભૂતા, જાયન્તિ વડ્ઢન્તિ જાતા વડ્ઢિતા ચાતિ અત્થો, ગામોતિ રાસિ, ભૂતાનં ગામો, ભૂતા એવ વા ગામોતિ ભૂતગામો, પતિટ્ઠિતહરિતતિણરુક્ખાદીનમેતં અધિવચનં. તં ભૂતગામં. **વિકોપેય્યા**તિ છેદનભેદનાદીનિ કરેય્ય.

૩૬. યો ભિક્ખુ સઙ્ઘિકં મઞ્ચાદિં અજ્ઝોકાસે સન્થરણાદિકં કત્વા આપુચ્છનાદિકં અકત્વા યાતિ, તસ્સ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ **સઙ્ઘિક**ન્તિ સઙ્ઘસ્સ સન્તકં. **મઞ્ચાદિ**ન્તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન પીઠભિસિકોચ્છાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **સન્થરણાદિક**ન્તિ સન્થરણાદિં કત્વા વા કારાપેત્વા વા. **આપુચ્છનાદિક**ન્તિ આપુચ્છનં વા ઉદ્ધરણં વા ઉદ્ધરાપનં વાતિ અત્થો. **યાતી**તિ ગચ્છતિ.

૩૭. યો ભિક્ખુ સઙ્ઘિકાવસથે સેય્યં સન્થરણાદિકં કત્વા આપુચ્છનાદિકં અકત્વા યાતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ **સઙ્ઘિકાવસથે**તિ સઙ્ઘસ્સ સન્તકે આવસથે વિહારે ગબ્ભે વા અઞ્ઞસ્મિં વા સબ્બપરિચ્છિન્ને ગુત્તસેનાસને. **સેય્ય**ન્તિ ભિસિ ચિમિલિકા પાવુરણં ઉત્તરત્થરણં ભૂમત્થરણં તટ્ટિકા ચમ્મક્ખણ્ડં નિસીદનં પચ્ચત્થરણં તિણસન્થારો પણ્ણસન્થારોતિ એવમાદિકં. **સન્થરણાદિક**ન્તિ તેસુ યેન કેનચિ અત્થરણાદિકં કત્વા વા કારાપેત્વા વા.

૩૮-૯. યો પન ભિક્ખુ જાનં સપ્પાણકં તોયં પરિભુઞ્જયે, તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ યોજના. તત્થ **જાનં સપ્પાણક**ન્તિ ''સપ્પાણકમિદ''ન્તિ દિસ્વા વા સુત્વા વા યેન કેનચિ આકારેન જાનન્તો. **તોય**ન્તિ ઉદકં. **પરિભુઞ્જયે**તિ પરિભુઞ્જેય્ય. યો ભિક્ખુ પારિવત્તકં ઠપેત્વા અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં દેતિ, તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયા. ચીવરપ્પટિગ્ગહણસિક્ખાપદે ભિક્ખુ પટિગ્ગાહકો ઇધ ભિક્ખુની, અયં વિસેસો. અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં સિબ્બતોપિ તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. **ચીવર**ન્તિ નિવાસનપારુપનૂપગં. **સિબ્બતો**તિ સયં સિબ્બન્તસ્સ સૂચિં પવેસેત્વા નીહરણે પયોગગણનાય પાચિત્તિ. સિબ્બાપેન્તસ્સ પન ''સિબ્બા''તિ વુત્તો સચેપિ સબ્બં સૂચિકમ્મં નિટ્ઠાપેસિ, એકમેવ પાચિત્તિ, આણત્તસ્સ પયોગગણનાય પાચિત્તિ હોતિ. પવારેત્વાન અતિરિત્તં અકારેત્વા ભુઞ્જતો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્રાયં વિનિચ્છયો – ઓદનો સત્તુ કુમ્માસો મચ્છો મંસન્તિ પઞ્ચન્નં ભોજનાનં અઞ્ઞતરં સાસપમત્તમ્પિ અજ્ઝોહરિત્વા ભોજનં પટિક્ખેપં કત્વા અઞ્ઞેન ઇરિયાપથેન ''અલમેતં સબ્બ''ન્તિ અતિરિત્તં અકારેત્વા પરિભુઞ્જતો પાચિત્તિ હોતીતિ.

૪૦. યો ભિક્ખુ આસાદનાપેક્ખો ભુત્તાવિં પવારિતં ભિક્ખું ''હન્દ, ભિક્ખુ, ખાદ વા ભુઞ્જ વા''તિ અનતિરિત્તેન પવારેતિ, ભોજને ભુત્તે તસ્સ પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો. તત્થ **આસાદનાપેક્ખો**તિ આસાદનં ચોદનં

મઙ્કુકરણભાવં અપેક્ખમાનો.

૪૧-૨. યો ભિક્ખુ સન્નિધિભોજનં ભુઞ્જેય્ય, તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ **સન્નિધિભોજન**ન્તિ પટિગ્ગહેત્વા એકરત્તં વીતિનામિતભોજનં. વિકાલે યાવકાલિકં ભુઞ્જતો વાપિ પાચિત્તિ સિયાતિ યોજના. તત્થ **વિકાલે**તિ વિગતકાલે, મજ્ઝન્હિકાતિક્કમતો પટ્ઠાય યાવ અરુણુગ્ગમનાતિ અત્થો. **યાવકાલિક**ન્તિ વનમૂલફલાદિકં આમિસભોજનં. અગિલાનો ભિક્ખુ પણીતકં સપ્પિભત્તાદિકમ્પિ વિઞ્ઞાપેત્વાન ભુઞ્જેય્ય, તસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ યોજના. તત્થ **અગિલાનો**તિ કલ્લકો. **પણીતક**ન્તિ સપ્પિતેલમધુફાણિતમચ્છમંસખીરદધિસઙ્ખાતેહિ સંસટ્ઠં સત્તધઞ્ઞનિબ્બત્તં પણીતભોજનં . યો ભિક્ખુ દન્તકટ્ઠોદકં વજ્જેત્વા અપ્પટિગ્ગહિતકં ભુઞ્જેય્ય, પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. તત્થ **અપ્પટિગ્ગહિત**ન્તિ કાયેન વા કાયપ્પટિબદ્ધેન વા ગણ્હન્તસ્સ હત્થપાસે ઠત્વા કાયકાયપ્પટિબદ્ધનિસ્સગ્ગિયાનં અઞ્ઞતરેન ન દિન્નં અપ્પટિગ્ગહિતં નામ.

૪૩. યો ભિક્ખુ તિત્થિયસ્સ સહત્થતો કિઞ્ચિ ભુઞ્જિતબ્બં દદેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિ સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **તિત્થિયસ્સા**તિ અઞ્ઞતિત્થિયસ્સ. **કિઞ્ચિ ભુઞ્જિતબ્બ**ન્તિ યં કિઞ્ચિ ભોજનીયં. **સહત્થતો**તિ સહત્થા. યો ભિક્ખુ માતુગામેન એકતો રહો નિસજ્જં કપ્પેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિ સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **રહો**તિ પટિચ્છન્ને. **કપ્પે**તિ કપ્પેય્ય. **એકતો**તિ સદ્ધિં.

૪૪. સુરામેરયપાનેપીતિ એત્થ પિટ્ઠાદીહિ કતં મજ્જં **સુરા**. પુપ્ફાદીહિ કતો આસવો **મેરયં**. યો ભિક્ખુ તદુભયમ્પિ બીજતો પટ્ઠાય કુસગ્ગેનાપિ પિવતિ, તસ્સ તપ્પાનપચ્ચયા પાચિત્તિયં ઉદીરિતન્તિ અત્થો. **અઙ્ગુલિપતોદકે ચાપી**તિ અઙ્ગુલીહિ ઉપકચ્છકાદીનં ઘટ્ટનપચ્ચયા પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. **હસધમ્મેપિ ચોદકે**તિ ઉપરિગોપ્ફકે ઉદકે હસધમ્મે કીળાનિમિત્તં તસ્સ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો.

૪૫. અનાદરેપિ પાચિત્તીતિ પુગ્ગલસ્સ વા ધમ્મસ્સ વા અનાદરકરણેપિ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. યો ભિક્ખુ ઉપસમ્પન્નેન પઞ્ઞત્તેન વુચ્ચમાનો તસ્સ વા વચનં અકત્તુકામતાય, તં વા ધમ્મં અસિક્ખિતુકામતાય અનાદરિયં કરોતિ, તસ્સ તસ્મિં અનાદરિયે પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. ભયાનકં કથં કત્વા વા ભયાનકં રૂપં દસ્સેત્વા વા ભિક્ખું ભીસયતોપિ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો.

૪૬. યો ભિક્ખુ અગિલાનો કિઞ્ચિ પચ્ચયં ઠપેત્વા જોતિં જલેય્ય વા જલાપેય્ય વા, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **કિઞ્ચિ પચ્ચય**ન્તિ પદીપુજ્જલનં વા પત્તપચનાદીસુ જોતિકરણં વાતિ એવરૂપં પચ્ચયં ઠપેત્વા. **જોતિ**ન્તિ અગ્ગિં.

૪૭-૮. કપ્પબિન્દું અનાદાય **નવચીવરભોગિનો** નવં ચીવરં ભુઞ્જન્તસ્સ પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. **કપ્પબિન્દુ**ન્તિ મોરક્ખિમણ્ડલમઙ્કુલપિટ્ઠીનં અઞ્ઞતરપ્પમાણં કપ્પબિન્દું. **અનાદાયા**તિ અનાદિયિત્વા. ભિક્ખુનો ચીવરાદિકં પરિક્ખારં અપનેત્વા નિધેન્તસ્સ વા નિધાપેન્તસ્સ વા હસાપેક્ખસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિ સિયાતિ અત્થો. **ચીવરાદિક**ન્તિ **આદિ**-સદ્દેન પત્તનિસીદનસૂચિઘરકાયબન્ધનાદિં સઙ્ગણ્હાતિ. **નિધેન્તસ્સા**તિ નિદહન્તસ્સ. **હસાપેક્ખસ્સા**તિ હસાધિપ્પાયસ્સ. **જાનં પાણં હને ભિક્ખુ, તિરચ્છાનગતમ્પિ ચા**તિ યો ભિક્ખુ ''પાણો''તિ જાનન્તો તિરચ્છાનગતં પાણં ખુદ્દકમ્પિ મહન્તમ્પિ હનેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો.

૪૯. છાદેતુકામો છાદેતિ, દુટ્ઠુલ્લં ભિક્ખુનોપિ ચાતિ યો ભિક્ખુ ભિક્ખુનો દુટ્ઠુલ્લસઞ્ઞાતં સઙ્ઘાદિસેસં છાદેતુકામો હુત્વા છાદેતિ, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો. ઇત્થિયા સહ સંવિધાય ગામન્તરગતસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિયં સિયાતિ યોજના.

૫૦. ભિક્ખું વા પહરેય્યાથાતિ યો ભિક્ખુ ભિક્ખું પહરેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ યોજના. **તલસત્તિકમુગ્ગિરે**તિ યો ભિક્ખુ પહરણાકારં દસ્સેન્તો કાયં વા કાયપ્પટિબદ્ધં વા ઉગ્ગિરેય્ય, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો. **ચોદેય્ય વા ચોદાપેય્ય, ભિક્ખું અમૂલકેન ચા**તિ યો ભિક્ખુ ભિક્ખું અમૂલકેન સઙ્ઘાદિસેસેન ચોદેય્ય વા ચોદાપેય્ય વા, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો. તત્થ **અમૂલકેના**તિ દિટ્ઠાદિમૂલવિરહિતેન.

૫૧. કુક્કુચ્ચુપ્પાદને ચાપીતિ ''ઊનવીસતિવસ્સો ત્વં મઞ્ઞે''તિઆદીનિ ભણન્તો કુક્કુચ્ચં ઉપ્પાદેય્ય, તસ્સ કુક્કુચ્ચુપ્પાદનપચ્ચયા પાચિત્તિયં હોતિ. યો ભિક્ખુ ભણ્ડનત્થાય ભણ્ડનજાતાનં વચનં સોતું ઉપસ્સુતિં યાતિ, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ભણ્ડનત્થાયા**તિ કલહત્થાય. **ભણ્ડનજાતાન**ન્તિ કલહજાતાનં. **ઉપસ્સુતિ**ન્તિ સુતિસમીપં.

૫૨. યો ભિક્ખુ સઙ્ઘસ્સ પરિણામિતં યં લાભં, તં પરપુગ્ગલસ્સ નામેતિ, તસ્સ પાચિત્તિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **નામેતી**તિ પરિણામેતિ. **પુચ્છં અકત્વા**તિ ''વિકાલે ગામપ્પવેસનં આપુચ્છામી''તિ વા ''ગામં પવિસિસ્સામી''તિ વા અનાપુચ્છિત્વા. **સન્તભિક્ખુ**ન્તિ અન્તોઉપચારસીમાય દસ્સનૂપચારે ભિક્ખું દિસ્વા યં સક્કા હોતિ પકતિવચનેન આપુચ્છિતું, તાદિસં વિજ્જમાનં ભિક્ખું. **ગામસ્સા**તિ ગામં, કમ્મત્થે સામિવચનં. **ગતેતિ** સમ્પદાનત્થે ભુમ્મવચનં, ગતસ્સાતિ અત્થો. સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છિત્વા વિકાલે ગામં ગતસ્સ ભિક્ખુનો પાચિત્તિયં સિયાતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનમેવાતિ.

પાચિત્તિયનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના

૫૩. ઇદાનિ પકિણ્ણકં દસ્સેતું ''**સઙ્ઘિક**''ન્ત્યાદિ આરદ્ધં. તત્થ યો ભિક્ખુ ઇસ્સરો હુત્વા સઙ્ઘિકં ગરુભણ્ડં અઞ્ઞસ્સ દેતિ, તસ્સ થુલ્લચ્ચયં સિયા. થેય્યાય અઞ્ઞસ્સ દેતિ, યથાવત્થુ પારાજિકાદિ સિયા, દુક્કટવત્થુ દુક્કટં, થુલ્લચ્ચયવત્થુ થુલ્લચ્ચયં, પારાજિકવત્થુ પારાજિકં સિયાતિ વુત્તં હોતિ.

૫૪. કુસાદિમયચીરાનીતિ એત્થ **આદિ**-સદ્દો વાકફલકં સઙ્ગણ્હાતિ, કુસમયચીરં વાકમયચીરં ફલકમયચીરન્તિ. તત્થ કુસે ગન્થેત્વા કતચીરં કુસમયચીરં. વાકમયચીરં નામ તાપસાનં વક્કલં. ફલકમયચીરં નામ ફલકસણ્ઠાનાનિ ફલકાનિ સિબ્બેત્વા કતચીરં. **કમ્બલં કેસવાલજ**ન્તિ કેસજં કમ્બલં વાલજં કમ્બલં, કેસકમ્બલં વાલકમ્બલન્તિ અત્થો. કેસેહિ તન્તે વાયિત્વા કતકમ્બલં કેસકમ્બલં. ચમરિવાલેહિ વાયિત્વા કતકમ્બલં વાલકમ્બલં. **સમયં વિના**તિ નટ્ઠચીવરકાલં ઠપેત્વા. **ધારયતો** ધારયન્તસ્સ. **લૂકપક્ખાજિનક્ખિપ**ન્તિ ઉલૂકપક્ખિઅજિનક્ખિપં. તત્થ **ઉલૂકપક્ખીતિ** ઉલૂકસકુણપક્ખેહિ કતનિવાસનં. **અજિનક્ખિપ**ન્તિ સલોમં સખુરં અજિનમિગચમ્મં. નટ્ઠચીવરકાલં ઠપેત્વા ઇમેસુ સત્તસુ વત્થૂસુ યં કિઞ્ચિ ધારયતો થુલ્લચ્ચયં સિયાતિ અત્થો.

૫૫. સત્થકેન કત્તબ્બં કમ્મં સત્થકમ્મં, તસ્મિં **સત્થકમ્મે**. વત્થિમ્હિ કત્તબ્બં કમ્મં વત્થિકમ્મં, તસ્મિં **વત્થિકમ્મે**. **સં નિમિત્તન્તિ** અત્તનો અઙ્ગજાતં. તં છિન્દતો થુલ્લચ્ચયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. **મંસાદિભોજને**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દો અટ્ઠિલોહિતચમ્મલોમાનિ સઙ્ગણ્હાતિ. તસ્મા મનુસ્સાનં મંસઅટ્ઠિલોહિતચમ્મલોમભોજનપચ્ચયા થુલ્લચ્ચયં સિયાતિ અત્થો.

૫૬. **કદલેરકક્કદુસ્સાની**તિ એત્થ કદલિએરકઅક્કવાકેહિ કતાનિ વત્થાનિ ધારયન્તસ્સ દુક્કટં. **પોત્થકન્તિ** મકચિવાકેહિ કતં પોત્થકદુસ્સં. **સબ્બપીતાદિકન્તિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દેન સબ્બલોહિતકસબ્બકણ્હકસબ્બમઞ્જેટ્ઠિકં સઙ્ગણ્હાતિ. તત્થ સબ્બમેવ નીલકં **સબ્બનીલકં**. એવં સેસેસુપિ. **નીલં** ઉમ્મારપુપ્ફવણ્ણં. **પીતં** કણિકારપુપ્ફવણ્ણં. **લોહિતં** જયસુમનપુપ્ફવણ્ણં. **કણ્હકં** અદ્દારિટ્ઠકવણ્ણં. **મઞ્જેટ્ઠિકં** લાખારસવણ્ણં. ઇમેસુ અટ્ઠસુ વત્થૂસુ યં કિઞ્ચિ ધારયન્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૫૭-૮. **હત્થિસ્સુરગસોણાનન્તિ** હત્થિઅસ્સઉરગસોણાનં મંસં અટ્ઠિરુધિરચમ્મલોમાનિ. **સીહબ્યગ્ઘચ્છદીપિનન્તિ** સીહબ્યગ્ઘઅચ્છદીપીનં મંસાદીનિ. તરચ્છસ્સ ચ મંસાદિં ઉદ્દિસ્સકતમંસઞ્ચ અનાપુચ્છિતમંસઞ્ચ ભુઞ્જતો દુક્કટં સિયા. **દકતિત્થાદિકન્તિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દો વચ્ચપસ્સાવકુટિયો સઙ્ગણ્હાતિ. તેન **યાતાનુપુબ્બં** આગતપ્પટિપાટિં **હિત્વાન** વજ્જેત્વા નહાનતિત્થઞ્ચ વચ્ચકુટિઞ્ચ પસ્સાવકુટિઞ્ચ **વજે** વજેય્ય ગચ્છેય્ય, દુક્કટં તસ્સ સિયાતિ અત્થો.

૫૯. **સહસા**તિ વેગસા વેગેન. **વુબ્ભજિત્વાના**તિ અન્તરવાસકં દૂરતોવ ઉક્ખિપિત્વા, વ-કારો સન્ધિવસેનાગતો. **પવિસે**તિ પવિસેય્ય. **વચ્ચપસ્સાવકુટિકન્તિ** વચ્ચકુટિકં પસ્સાવકુટિકં. **વિસે**તિ પવિસેય્ય. યો ભિક્ખુ વચ્ચપસ્સાવકુટિકં સહસા પવિસેય્ય વા નિક્ખમેય્ય વા, ઉબ્ભજિત્વા વા પવિસેય્ય વા નિક્ખમેય્ય વા, ઉક્કાસિકં વજ્જેત્વા તં પવિસેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ યોજના.

૬૦. નિત્થુનન્તો વચ્ચં કરેય્ય દન્તકટ્ઠઞ્ચ ખાદન્તો, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. વચ્ચપસ્સાવદોણીનં બહિ વચ્ચાદિકં વચ્ચપસ્સાવં કરેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા.

૬૧. **ખરેન ચાવલેખેય્યા**તિ ફાલિતકટ્ઠેન વા ફરુસેન વા ગણ્ઠિકેન વા પૂતિકટ્ઠેન વા સુસિરેન વા અવલેખેય્યાતિ અત્થો. **કટ્ઠન્તિ** અવલેખનકટ્ઠં. **કૂપકે**તિ વચ્ચકૂપકે. **ઊહતઞ્ચા**તિ ગૂથમક્ખિતઞ્ચ. **ન ધોવેય્યા**તિ અત્તના વા ન ધોવેય્ય પરેન વા ન ધોવાપેય્ય. **ઉક્લાપઞ્ચા**તિ કચવરઞ્ચ. **ન સોધયે**ન સમ્મજ્જેય્ય.

૬૨. **ચપુચપૂ**તિ સદ્દં કત્વા ઉદકકિચ્ચં કરોન્તસ્સ આચમન્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **અનજ્ઝિટ્ઠોવા**તિ અનાણત્તોયેવ. **થેરેના**તિ સઙ્ઘત્થેરેન. **પાતિમોક્ખન્તિ** પાતિમોક્ખુદ્દેસં. **ઉદ્દિસે** ઉદ્દિસેય્ય, દુક્કટં સિયા.

૬૩. અનાપુચ્છાય પઞ્હસ્સ કથને, અનાપુચ્છાય પઞ્હસ્સ વિસ્સજ્જને, અનાપુચ્છાય સજ્ઝાયકરણે, અનાપુચ્છાય પદીપજાલને, અનાપુચ્છાય પદીપવિજ્ઝાપનેતિ ઇમેસુ ચતૂસુ પચ્ચયેસુ તસ્સ દુક્કટં સિયા.

૬૪. અનાપુચ્છા વાતપાનકવાટાનિ વિવરેય્ય વા થકેય્ય વા, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. **વન્દનાદિન્તિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દો વન્દાપનં સઙ્ગણ્હાતિ. યો ભિક્ખુ નગ્ગો વન્દનં કરેય્ય, વન્દાપનં કરેય્ય, ગમનં કરેય્ય, ભોજનં કરેય્ય, પિવનં કરેય્ય, ખાદનં કરેય્ય, ગહણં કરેય્ય, દાનં કરેય્ય, તસ્સ સબ્બત્થ દુક્કટન્તિ સમ્બન્ધો.

૬૫. **તિપટિચ્છન્નકં વિના**તિ ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો પટિચ્છાદિયો જન્તાઘરપ્પટિચ્છાદિં ઉદકપ્પટિચ્છાદિં વત્થપ્પટિચ્છાદિ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૨૬૧) એવં વુત્તા તિસ્સો પટિચ્છાદિયો સમાહટાતિ ''તિપટિચ્છાદી''તિ વુત્તં. તિપટિચ્છન્નકં ઠપેત્વા પરિકમ્મં સયં કરેય્ય, પરં કારાપેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો . યો ભિક્ખુ **નહાયં** નહાયન્તો કુટ્ટે વા થમ્ભે વા તરુમ્હિ વા કાયં ઉપઘંસેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા.

૬૬. યો ભિક્ખુ નહાયન્તો કુરુવિન્દકસુત્તેન કાયં ઘંસેય્ય, **કાયતો** કાયેન અઞ્ઞમઞ્ઞં ઘંસેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. યો અગિલાનો સઉપાહનો **બહારામે** બહિઆરામે ચરેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો.

૬૭. **સબ્બનીલાદિકમ્પિ ચા**તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દો લોહિતોદાતપીતકણ્હમઞ્જેટ્ઠમહારઙ્ગમહાનામરઙ્ગરત્તાદયો ઉપાહનાયો સઙ્ગણ્હાતિ. યો ભિક્ખુ સબ્બનીલસબ્બલોહિતાદિકં ઉપાહનં ધારેતિ, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. યો ભિક્ખુ **રત્તો** રત્તચિત્તો તદહુજાતાયપિ **ઇત્થિયા** નિમિત્તં પસ્સેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. યો ભિક્ખુ **ભિક્ખદાયિયા** ભિક્ખદાયિકાય ઇત્થિયા મુખં પસ્સેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા.

૬૮-૯. યો ભિક્ખુ ઉજ્ઝાનસઞ્ઞી હુત્વા **અઞ્ઞસ્સ** ભિક્ખુનો પત્તં વા પસ્સેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. આદાસાદિમ્હિ ઉદકપત્તે અત્તનો મુખં પસ્સેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. ઉચ્ચાસનમહાસને **નિસજ્જાદિં** નિસીદનસયનાદિં કરોન્તસ્સ ભિક્ખુનો દુક્કટં સિયા. ઉક્ખિત્તાનુપસમ્પન્નનાનાસંવાસકાદીનં વન્દનેપિ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **ઉક્ખિત્તો**તિ આપત્તિયા અદસ્સને ઉક્ખિત્તકો, આપત્તિયા અપ્પટિકમ્મે ઉક્ખિત્તકો, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે ઉક્ખિત્તકોતિ તિવિધોપિ ઇધાધિપ્પેતો. **અનુપસમ્પન્નો**તિ ઇમિના ભિક્ખુનિસામણેરસામણેરિસિક્ખમાનપણ્ડકઇત્થિસિક્ખાપચ્ચક્ખાતકા ગહિતા. **નાનાસંવાસકા**તિ લદ્ધિનાનાસંવાસકા ગહિતા. **આદિ**-સદ્દેન છિન્નમૂલકા ગહિતા.

૭૦-૭૧. યો દીઘાસને **પણ્ડકિત્થીહિ** પણ્ડકેન વા ઇત્થિયા વા ઉભતોબ્યઞ્જનેન વા એકતો નિસીદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. **અદીઘે આસને**તિ રસ્સે આસને. યો ભિક્ખુ રસ્સાસને મઞ્ચે વા પીઠે વા અસમાનાસનિકેન એકતો સયેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **ફલપુપ્ફાદિક**ન્તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દેન વેળુચુણ્ણદન્તકટ્ઠમત્તિકાદયો સઙ્ગહિતા. કુલસઙ્ગહત્થાય ફલપુપ્ફાદિકં દદતો દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો.

૭૨-૩. યો ભિક્ખુ ગન્થિમાદિં સયં કરેય્ય, પરં કારાપેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. યો ભિક્ખુ જિનેન વારિતપચ્ચયે પરિભુઞ્જેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. **અબ્યત્તો** બાલો યો ભિક્ખુ આચરિયુપજ્ઝાયે **અનિસ્સાય** નિસ્સયં અગ્ગહેત્વા વસેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. યો ભિક્ખુ **અનુઞ્ઞાતેહિ** માતાપિતુઆદીહિ પુગ્ગલેહિ **અઞ્ઞસ્સ** પુગ્ગલસ્સ ભેસજ્જં કરેય્ય વા વદેય્ય વા, તસ્સ દુક્કટં સિયા. સાપત્તિકો યો ભિક્ખુ ઉપોસથપ્પવારણં કરેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ જિનેન ભગવતા વારિતા જિનવારિતા, જિનવારિતા ચ તે પચ્ચયા ચેતિ જિનવારિતપચ્ચયા, તે **જિનવારિતપચ્ચયે**. દ્વેમાતિકાઅપ્પગુણતાય **અબ્યત્તો**.

૭૪. યો ભિક્ખુ આભોગં વા નિયોગં વા વજ્જેત્વા દ્વારબન્ધાદિકે ઠાને પરિવત્તકવાટકં અપિધાય દિવા સયેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. **દ્વારબન્ધાદિકે**તિ યેન કેનચિ પરિક્ખિત્તે અબ્ભોકાસેપિ રુક્ખમૂલેપિ અન્તમસો ઇમિના લક્ખણેન યુત્તઆકાસઙ્ગણેપિ. **અપિધાયા**તિ અપિદહિત્વા. **વિનાભોગ**ન્તિ ''એસ દ્વારં જગ્ગિસ્સતી''તિ આભોગં ઠપેત્વાતિ અત્થો. **નિયોગ**ન્તિ અવસટ્ઠાનં, અત્તનો અવસં બહુસાધારણટ્ઠાનં ઠપેત્વા. ''સવસો''તિ વા પાઠો, સવસો હુત્વાતિ અત્થો. **દિવા**તિ દિવાકાલે.

૭૫. **ધઞ્ઞન્તિ** સાલિ વીહિ યવો ગોધુમો કઙ્ગુ વરકો કુદ્રૂસકોતિ સત્તવિધં ધઞ્ઞં. **ઇત્થિરૂપન્તિ** દારુલોહમયાદિઇત્થિરૂપં. **રતનન્તિ** મુત્તાદિદસવિધં રતનં. **આવુધન્તિ** સત્તિતોમરાદિસબ્બાવુધભણ્ડં. **ઇત્થિપસાધનન્તિ** ઇત્થિયા સીસાદિઅલઙ્કારં. **તૂરિયભણ્ડન્તિ** ધમનસઙ્ખાદિસબ્બં તૂરિયભણ્ડં. **ફલરુક્ખેતિ** ફલિતરુક્ખે. **પુબ્બણ્ણાદિકન્તિ** મુગ્ગમાસાદિકં. **આદિ**-સદ્દેન વાકુરકુમિનાદયો ગહિતા. એતેસુ યં કિઞ્ચિ આમસેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૭૬. **સસિત્થોદકતેલેહીતિ** યો પન મધુસિત્થકતેલેન વા ઉદકમિસ્સકતેલેન વા યેન કેનચિ ચિક્ખલ્લેન વા. **ફણહત્થફણેહિ વાતિ** દન્તમયાદિફણેન વા ફણકિચ્ચસાધકેહિ હત્થઙ્ગુલીહિ વા કોચ્છેન વા કેસમોસણ્ઠને દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. એકસ્મિં ભાજને ભોજનનિમિત્તે દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૭૭. દ્વે ભિક્ખૂ એકત્થરણા સયેય્યું, દ્વે ભિક્ખૂ એકપાવુરણા સયેય્યું, દ્વે ભિક્ખૂ એકમઞ્ચકે સયેય્યું, તેસં દુક્કટાનિ હોન્તીતિ સમ્બન્ધો. પમાણતો અધિકં વા ઊનં વા દન્તકટ્ઠં ખાદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ યોજના. તત્થ **અધિકન્તિ** અટ્ઠઙ્ગુલતો અધિકં. **ઊનન્તિ** ચતુરઙ્ગુલતો ઊનં.

૭૮. યો ભિક્ખુ નચ્ચઞ્ચ ગીતઞ્ચ વાદિતઞ્ચ યોજેતિ વા યોજાપેતિ વા, તસ્સ દુક્કટં સિયા. તેસં નચ્ચાનં દસ્સનં, તેસં ગીતાનં સવનં, તેસં વાદિતાનં સવનઞ્ચ કરોન્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૭૯. **વીહાદિરોપિમેતિ** વીહિઆદીનં રુહનટ્ઠાને. **બહિપાકારકુટ્ટકેતિ** પાકારકુટ્ટાનં બહિ. **વચ્ચાદિછડ્ડનાદિમ્હીતિ** વચ્ચપસ્સાવસઙ્કારચલકાદીનં છડ્ડનવિસ્સજ્જનપચ્ચયા દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **દીઘકેસાદિધારણેતિ** દીઘકેસધારણે દીઘનખધારણે દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૮૦. **નખમટ્ઠકરણાદિમ્હીતિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દેન રજનકરણં ગહિતં. **સમ્બાધે લોમહારણેતિ** સમ્બાધે ઉપકચ્છકમુત્તકરણટ્ઠાને લોમુદ્ધરણે. સઉપાહનો ભિક્ખુ પરિકમ્મકતં ભૂમિં અક્કમેય્યાતિ સમ્બન્ધો.

૮૧. **અધોતઅલ્લપાદેહીતિ** યો ભિક્ખુ અધોતપાદેહિ વા અલ્લપાદેહિ વા સઙ્ઘિકં મઞ્ચં વા પીઠં વા અક્કમેય્ય, પરિકમ્મકતં ભિત્તિં વા કાયતો આમસન્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો.

૮૨-૩. **સઙ્ઘાટિયાપિ પલ્લત્થેતિ** અધિટ્ઠિતચીવરેન વિહારે વા અન્તરઘરે વા પલ્લત્થિકં કરેય્ય, તસ્સ દુક્કટં. **દુપ્પરિભુઞ્જેય્ય ચીવરન્તિ** તિણ્ણં ચીવરાનં અઞ્ઞતરં ચીવરં દુપ્પરિભોગેન પરિભુઞ્જેય્ય. **અકાયબન્ધનોતિ** કાયબન્ધનવિરહિતો ભિક્ખુ ગામં વજેય્ય ગચ્છેય્ય. યો ભિક્ખુ **વચ્ચકં** ઉચ્ચારં કત્વાન ઉદકે સન્તે **નાચમેય્ય** ઉદકસુદ્ધિં ન કરેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **સમાદેય્ય અકપ્પિયેતિ** ભિક્ખું વા સામણેરાદિકે સેસસહધમ્મિકે વા અકપ્પિયે નિયોજેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. સભાગાપત્તિયા દેસનારોચનપચ્ચયા દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **સભાગાતિ** એત્થ વત્થુસભાગતાવ ઇધાધિપ્પેતા, ન આપત્તિસભાગતા.

૮૪. **ન વસે વસ્સન્તિ** યો ભિક્ખુ વસ્સં ન વસેય્ય ન ઉપગચ્છેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. **વિસંવાદે સુદ્ધચિત્તેતિ** એત્થ સમ્પદાનત્થે ભુમ્મવચનં, પટિસ્સવં વિસંવાદેન્તસ્સ સુદ્ધચિત્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. વસ્સં વસિત્વા **અનનુઞ્ઞાતકિચ્ચતો** અનનુઞ્ઞાતકિચ્ચેન ભિક્ખુનો ગમને દુક્કટં સિયાતિ યોજના.

૮૫. આપદં વજ્જેત્વા તરુસ્સ ઉદ્ધં પોરિસમ્હા અભિરુહણે દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. **આપદન્તિ** અન્તરાયં. **તરુસ્સાતિ** રુક્ખસ્સ. **પોરિસમ્હાતિ** એકપોરિસપ્પમાણા મજ્ઝિમસ્સ પુરિસસ્સ પઞ્ચહત્થા. અપરિસ્સાવનો યો ભિક્ખુ અદ્ધાનં ગચ્છેય્ય, યો ચ ભિક્ખુ તં પરિસ્સાવનં યાચતો ન દદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ યોજના. **અદ્ધાનન્તિ** અદ્ધયોજનમેવ અન્તિમમદ્ધાનં.

૮૬. અત્તનો ઘાતને દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. યો ભિક્ખુ ઇત્થિરૂપાદિરૂપં કરેય્ય વા કારાપેય્ય વા, તસ્સ દુક્કટં સિયા. માલાદિકં વિચિત્તં ઠપેત્વા જાતકાદિવત્થું સયં કરેય્ય, દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો.

૮૭. **ભુઞ્જન્તમુટ્ઠપેતિ** યો ભિક્ખુ ભુઞ્જન્તં ઉટ્ઠાપેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયા. ભત્તસાલાદીસુ વુડ્ઢાનં ઓકાસં અદત્વા નિસીદતો દુક્કટં સિયાતિ યોજના.

૮૮. **યાનાનીતિ** વય્હં રથો સકટં સન્દમાનિકાદીનિ. **કલ્લકોતિ** અગિલાનો. અગિલાનો યો ભિક્ખુ યાનાનિ અભિરુહેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. **વદે દવન્તિ** કેળિં વદેય્ય, રતનત્તયં આરબ્ભ કેળિં વદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. અગ્ગપરિસાય ઉપલાલને દુક્કટં હોતિ.

૮૯. **કાયાદિન્તિ** એત્થ **આદિ**-સદ્દો ઊરુનિમિત્તં સઙ્ગણ્હાતિ. કાયં વા ઊરું વા નિમિત્તં વા વિવરિત્વા ભિક્ખુનીનં **ન દસ્સયે** ન દસ્સેય્યાતિ અત્થો. લોકાયતં તિરચ્છાનાદિવિજ્જં ન ચ સયં વાચેય્ય, પરઞ્ચ ન વાચાપેય્ય. પલિતં ગણ્હેય્ય વા ગણ્હાપેય્ય વા, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ યોજના.

૯૦-૯૨. યત્થ કત્થચિ પેળાયં પક્ખિપિત્વા ભત્તં ભુઞ્જન્તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. પત્તહત્થકો યો ભિક્ખુ વાતપાનં વા કવાટં વા **પણામે** પણામેય્ય, **સોદકં** પત્તં **ઉણ્હેય્ય** ઉણ્હે ઓતાપેય્ય વા પટિસામેય્ય વા, **વોદકં** પત્તં **અતિઉણ્હેય્ય** અતિઠપેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. યો ભિક્ખુ પત્તં ભૂમિયં વા અઙ્કે વા મઞ્ચે વા પીઠે વા મિડ્ઢન્તે વા પરિભણ્ડન્તે વા પાદે વા છત્તે વા ઠપેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો. **ભૂમિયન્તિ** યેન કેનચિ અનત્થતાય પંસુસક્ખરમિસ્સાય. **અઙ્કેતિ** દ્વિન્નં ઊરૂનં મજ્ઝે. **મિડ્ઢન્તેતિ** મિડ્ઢપરિયન્તે. **પરિભણ્ડન્તેતિ** બાહિરપસ્સે કતાય તનુકમિડ્ઢિયા અન્તે. યો ભિક્ખુ ચલકાદિં વા પત્તે ઠપેય્ય, પત્તે વા **હત્થધોવને** હત્થસ્સ ધોવનપ્પચ્ચયા તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો.

૯૩. ઉચ્છિટ્ઠં મુખધોવનં **ઉદકમ્પિ** પત્તેન **નીહરન્તસ્સ** ભિક્ખુનો દુક્કટં સિયા. યો ભિક્ખુ અકપ્પિયં પત્તં પરિભુઞ્જેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. તત્થ **અકપ્પિયં પત્તન્તિ** દારુમયપત્તાદિં.

૯૪. યો ભિક્ખુ ખિપિતે ''જીવા''તિ **વદે** વદેય્ય, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ અત્થો. યો ભિક્ખુ પરિમણ્ડલકાદિમ્હિ પઞ્ચસત્તતિ **સેખિયે** અનાદરો હુત્વા ન સિક્ખતિ, તસ્સ દુક્કટં સિયાતિ સમ્બન્ધો.

૯૫. યો ભિક્ખુ ભણ્ડાગારે પયુતો માતુયા પિતુનો ચ ભણ્ડકં ગોપેય્ય, **અસ્સ** ભિક્ખુનો પાચિત્તિયં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ **પયુતોતિ** ભણ્ડાગારે બ્યાપારવસેન યુત્તપ્પયુત્તો. **ગોપયેતિ** ગોપેય્ય. **યો** ભિક્ખુ દવાય હીનેન જાતિઆદિના ઉત્તમમ્પિ વદેય્ય, દુબ્ભાસિતં સિયાતિ સમ્બન્ધો. તત્થ હીનેહિ વા ઉક્કટ્ઠેહિ વા જાતિઆદીહિ એવં ઉક્કટ્ઠં વા હીનં વા ''ચણ્ડાલોસી''તિઆદિના નયેન ઉજું વા ''સન્તિ ઇધેકચ્ચે ચણ્ડાલવેનનેસાદા''તિઆદિના

નયેન અઞ્ઞાપદેસેન વા ઉપસમ્પન્નં વા અનુપસમ્પન્નં વા અક્કોસાધિપ્પાયં વિના કેવલં કીળાધિપ્પાયેન વદેય્ય, દુબ્ભાસિતં સિયાતિ.

પકિણ્ણકનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. વત્તાદિકણ્ડનિદ્દેસવણ્ણના

૯૬. ઇદાનિ વત્તં દસ્સેતું **“ઉપજ્ઝાચરિયવત્ત”**ન્તિ વુત્તં. તત્થ ઉપજ્ઝાયવત્તઞ્ચ આચરિયવત્તઞ્ચ ગમિકવત્તઞ્ચ આગન્તુકવત્તઞ્ચ સેનાસનાદિવત્તઞ્ચ **પિયસીલેન** ભિક્ખુના કાતબ્બન્તિ સમ્બન્ધો. **ગમિકાગન્તુક**ન્તિ ગમિકં આગન્તુકન્તિ છેદો, ગમિકવત્તં આગન્તુકવત્તઞ્ચાતિ અત્થો.

૯૭. દાતુકામો હત્થપાસે ઠિતો **કિઞ્ચિ ગહિતબ્બં** એકેન પુરિસેન ગહિતબ્બં ઉક્ખિપનક્ખમં વત્થું **તિધા** તીસુ પકારેસુ એકેનાકારેન દદેય્ય, **ગહેતુકામો ભિક્ખુ દ્વિધા** દ્વીસુ એકેન ગણ્હેય્ય, **અયં** પઞ્ચઙ્ગો પટિગ્ગહોતિ અત્થો.

૯૮-૧૦૦. દૂરે ઠિતં ચીવરં ઠપિતોકાસં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘એત’’ન્તિ વત્તબ્બં. હત્થપાસે ઠિતં હત્થેન આમસિત્વા ‘‘ઇમ’’ન્તિ વત્તબ્બં. ‘‘એતં અધિટ્ઠામિ, ઇમં અધિટ્ઠામી’’તિ ઇમેસં પદાનં મજ્ઝે સઙ્ઘાટિઆદીસુ પચ્ચેકં યોજેત્વા તિચીવરં અધિટ્ઠેય્ય. કથં? ‘‘એતં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામિ, ઇમં સઙ્ઘાટિં અધિટ્ઠામી’’તિ અધિટ્ઠેય્ય. એવં સેસેસુ ચ ચીવરેસુ. યથા ચીવરાદિં વિધાનં એવં પત્તેપિ અધિટ્ઠેય્ય પચ્ચુદ્ધરેય્યાતિ અત્થો.

૧૦૧. સઞ્ચરિત્તં ઠપેત્વા સેસા ગરુકા ચ પારાજિકા ચ સચિત્તકાતિ સમ્બન્ધો. **અન્તિમા**તિ પારાજિકા. અચ્છિન્નસિક્ખાપદં, પરિણતસિક્ખાપદઞ્ચાતિ ઇમં દ્વયં ઠપેત્વા સેસં નિસ્સગ્ગિયં અચિત્તકન્તિ અત્થો.

૧૦૨-૩. **ગામપ્પવેસનન્તેતે**તિ ગામપ્પવેસનં ઇતિ એતે. પાચિત્તીસુ **એતે** પદસોધમ્માદયો ગામપ્પવેસનન્તા સત્તરસ સિક્ખાપદા અચિત્તકા.

૧૦૪-૫. પકિણ્ણકેસુ ઉદ્દિસ્સકતં ઠપેત્વા **અઞ્ઞમંસકં** સેસમંસં અચિત્તકન્તિ અત્થો. એત્થ પકિણ્ણકેસુ અઞ્ઞમંસાદિકં પત્તહત્થો કવાટકન્તં તેરસવિધં ઇદં સિક્ખાપદં અચિત્તકં, સેસં સબ્બં સચિત્તકન્તિ અત્થો.

૧૦૬. આચરિયા વીતિક્કમનચિત્તેન સચિત્તકં અચિત્તકન્તિ વદન્તિ, પઞ્ઞત્તિજાનનેન ચિત્તેન તથા સચિત્તકં અચિત્તકન્તિ આચરિયા વદન્તીતિ અત્થો. **તથા**-સદ્દેન ‘‘સચિત્તકં અચિત્તક’’ન્તિ ઇદં ગહિતં.

૧૦૭-૯. **પુબ્બકરણાદિક**ન્તિ એત્થ **આદિ**-સદ્દો પુબ્બકિચ્ચં સઙ્ગણ્હાતિ. તત્થ –

‘‘સમ્મજ્જની પદીપો ચ, ઉદકં આસનેન ચ;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં, ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો;
ઉપોસથસ્સ એતાનિ, પુબ્બકિચ્ચન્તિ વુચ્ચતી’’તિ. –

એવં પુબ્બકરણાદિકં નવધા દીપિતં સબ્બં ઉપોસથપ્પવારણં પિયસીલિના કાતબ્બન્તિ અત્થો.

૧૧૨. યથાક્કમન્તિ એત્થાયમધિપ્પાયો – ગણો પારિસુદ્ધિઉપોસથં કરેય્ય, પુગ્ગલો અધિટ્ઠાનઉપોસથં કરેય્ય, સઙ્ઘો સુત્તુદ્દેસઉપોસથં કરેય્યાતિ.

૧૧૩. ચાતુદ્દસો પન્નરસો, સામગ્ગી દિનતો તિધાતિ ચાતુદ્દસો ઉપોસથો , પન્નરસો ઉપોસથો, સામગ્ગીઉપોસથોતિ દિનતો તિધા હોન્તિ. દિનતો પુગ્ગલતો કત્તબ્બાકારતો તે ઉપોસથા નવ ઇતિ ઈરિતાતિ અત્થો.

૧૧૪. તેવાચી દ્વેકવાચીતિ તેવાચિકા પવારણા, દ્વેવાચિકા પવારણા, એકવાચિકા પવારણા ઇતિ નવ પવારણા વુત્તા.

૧૧૫. તસ્સાતિ ફગ્ગુનમાસસ્સ. **તતો સેસ**ન્તિ આસાળ્હિઅન્તિમપક્ખમ્હા યાવ કત્તિકપુણ્ણમા વસ્સકાલન્તિ અત્થો. એત્થ હિ એકસ્મિં સંવચ્છરે ચતુવીસતિઉપોસથા હોન્તિ.

૧૧૬. એતેસૂતિ એતેસુ તીસુ ચતૂસુ એકેકસ્મિં ઉતુમ્હિ તતિયપક્ખા સત્તમપક્ખા. **ચાતુદ્દસા**તિ છ ચાતુદ્દસાતિ અત્થો. સેસાનિ ઉત્તાનત્થાનેવાતિ.

વત્તાદિકણ્ડનિદ્દેસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિગમનકથા

એત્તાવતા સમારદ્ધા, મૂલસિક્ખત્થવણ્ણના;
નિટ્ઠિતા યા સમાસેન, અટ્ઠમાસસ્સ અચ્ચયે.

અધુનૂપસમ્પન્નાનં, હિતત્થાય સમાસતો;
ઇમં અત્થં વણ્ણયતા, યં પુઞ્ઞંધિગતં મયા.

તેન પુઞ્ઞેનયં લોકો, સુખાય પટિપત્તિયા;
પાપુણાતુ વિસુદ્ધાય, નિબ્બાનં અજરં પદં.

નાનાતરુગણાકિણ્ણે , નાનાકુસલકામિનો;
રમ્મે યુદ્ધાનપતિનો, વિહારે વસતા સતા.

સાસને સિદ્ધિપત્તસ્સ, સિદ્ધિના ઞાણસિદ્ધિના;
પણ્ડિતેન કતા એસા, મૂલસિક્ખત્થવણ્ણના.

મૂલસિક્ખા-ટીકા સમત્તા.